

ספר
קהל ישראל

והוא פירוש יפה על
שו"ע אבן העזר

חלק ראשון
הלכות פריה ורביה ואישות

יבואו בו שו"ע והג"ה עם נושאי כליהם

עוד צרפתי בצדו

חידושים

ובו יבוארו יותר כמה ענינים
מגמרא ופוסקים בעזה"י.

ונוסף על זה

ביאורים

על דברי השו"ע בטעמו ונימוקו
מגמרא ופוסקים. גם יקובץ בו דינים
והלכות וביאורים המפוזרים בספרי
האחרונים ומפרשי השו"ע המפורסמים אשר חלקם היו אחרי הבה"ט וחלק מדבריהם
לא הובאו בפ"ת. כל אלה חוברו פה בעז"ה.

גם תחת הביאורים הנ"ל פתחתי שער רחב, ונקרא שמו

ציונים

כי בו צויין על כל דיבור ודיבור מבטן מי יצאו הפנינים האלו.

ובסופו

באו בהרחבה כמה דברים בעניני

פסולי קהל ועגונות

כל אלה חברתי בעזה"י החונן לאדם דעת
ישראל בלאאמו"ר הרב הגאון רבי מרדכי שליט"א רוטנברג

קרית ספר - תשע"ג

לעילוי נשמת

ר' קאניא בער בן ר' יעקב אלימלך ז"ל

בתיה ביילע בת ר' ברוך הכהן ע"ה

ר' אליעזר בן ר' משה ז"ל

לאה בת ר' זאב וולף ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ אבי מורי

ר' אריה ב"ר שלום צבי ז"ל

נלב"ע ט"ז סיון תשל"ט

ולע"נ

הסבים שנהרגו על קדוה"ש

זקני ר' שלום צבי ב"ר אברהם ז"ל

וזוגתו מרת אסתר בת ר' שמועון שמואל ז"ל

ואבי אמי ר' יעקב ב"ר חיים לייב ז"ל

וזוגתו מרת אסתר בילא בת ר' אהרן הרש ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י מו"ח

הרה"ג רבי יעקב ארנפלד שליט"א

לע"נ

הינדא

בת

ליפא – וולק

שושנה רייזל

בת

אברהם – רוטשטיין

הונצח ע"י

הר"ר צבי וולק שליט"א

רוטנברג

קצות החושן 19

מודיעין עילית

הסכמת הגר"ש פישר שליט"א

ראש ישיבת "איתרי"

הסכמת הגר"נ גוטנמג שליט"א

מחשובי הדיינים באהע"ז

ה' שבט תשע"ג בני ברק

רחש שמחה בלבי בראותי הספר הנכבד
"קהל ישראל", פרי עמלו של יד"נ הרב
הגאון ר' ישראל רוטנברג שליט"א.

וכאשר נקוב בשער כן הוא "פירוש יפה".
סולת נקיה מנופה מתורתם של רבותינו
גדולי הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים.

והוא פירוש רב התועלת לבאים להכנס
ללימוד חלק זה מהשו"ע, אשר יש בו
הרבה ענינים סתומים אשר דרוש הרבה
ידיעה להכנס אליהם.

וגם לותיקים בלימוד זה זיכה המחבר
שליט"א במרגליות טובות אשר מפוזרים
בספרי הפוסקים, וגם חידושים נחמדים
מדיליה, לאסוקי שמעתא אליבא
דהילכתא, נוסף על אשר כתב כל דבר

הנני בזה להגיד לאדם ישרו שופריה
ושבחיה דהאי גברא רבה דייק וגמיר ומסיק
שמעתתא הגר"ר ישראל רוטנברג שליט"א
אתי ואיתי בידיה ספר קהל ישראל על
שו"ע אהע"ז ואם כי לא הספקתי לעיין
בדבריו אוקי גברא אחזקתיה דאיתמוחי
גברא בחבוריו הקודמים פשר חזון וכבר
פקיע שמיה בי רבנן ואין ספק כי בעה"ת
רבים יאותו לאורו ולא נצרכה אלא לברכה
כי יזכה עוד להרבות פעלים לתורה
ולתעודה להגדיל תורה ולהאדירה

כנפשו וכנפש המברכו מלונ"ח
הכו"ח לכבוד התורה ואדירה

שלמה פישר

במקומו, שיועיל למצוא אותו בעת הצורך. וגם לחזרה.

עוד השכיל הגאון המחבר שליט"א לציין המקורות, אשר בעת הצורך, מי שהגיע להוראה
יוכל לעיין בהם. ומי שלא הגיע למידה זו בלא"ה אסור להורות, במיוחד בהלכות אלו –
ולכן, אחרי שעברתי על רוב הספר, שמח אני להודיע ברבים את גודל התועלת שבספר זה
וחשיבותו. ואסיים בברכה שהרב הגאון המחבר שליט"א ימשיך לזכות את הרבים בתורתו
ובחיבוריו הנכבדים.

ועזיבה"ח לכבוד התורה ולומדיה

נחום מנישה גוטנמג

התודה והברכה

לכבוד הרה"ג רבי **אברהם קבלקין** שליט"א

והרה"ג רבי **חיים דביר** שליט"א

אשר עשו חסד עם כל בני ישראל

ע"י מכון "מורשה להנחיל"

בהוצאה לאור שו"ע המוגה חושן משפט ואבן העזר

ובנדיבות ליבם נתנו לי להשתמש בספרי השו"ע והנו"כ המדויקים והמוגהים ושכמ"ה
המקורות לנוסחאות המתוקנות ראה בשו"ע של "מורשה להנחיל"

לוח הסמנים בשו"ע

סימן א	דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלי אשה.....
סימן ב	שיתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה.....
סימן ג	דין בן שהוא ספק לכהונה.....
סימן ד	מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר.....
סימן ה	דין פצוע דכא וכרות שפכה.....
סימן ו	נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן.....
סימן ז	דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה.....
סימן ח	בכל (ספק) [כשר] הולד הולך אחר הזכר.....
סימן ט	איזה אשה נקראת קטלנית.....
סימן י	איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה.....
סימן יא	אשה הנחשדת על אשת איש.....
סימן יב	עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא.....
סימן יג	גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא.....
סימן יד	שלא לישא אשה בימי האבל.....
סימן טו	איסור ערוה דאורייתא ודרבנן.....
סימן טז	איסור גויה ושפחה.....
רכב	רכב.....

לוח ראשי תיבות

אבנ"ז – אבני נזר	ג"ח – ג' חדשים	ישוע"י – ישועות יעקב	פע"י – פרק עשרה
אבנ"מ – אבני מלואים	ד"מ – דרכי משה	כנה"ג – כנסת הגדולה	יוחסין
אג"מ – אגרות משה	ד"ת – דבר תורה	ל"א – לא אמרינן	פצו"ד – פצוע דכא
או"ז – אור זרוע	דגמ"ר – דגול מרבבה	ל"מ – לא מהני	פ"ת, פת"ש – פתחי תשובה
אוה"ע – אומות העולם	דעל"ג – דעבידא לגלויי	ל"פ – לא פליג	צ"ל – צריך לומר
או"ש – אור שמח	דשב"ע – דבר שבערוה	לפנ"ע – לפני עור	צעב"ח – צער בעלי חיים
איסו"ב – איסורי ביאה	ה"נ – הכי נמי	מדה"י – מדינת הים	ק"ג – קרבן נתנאל
א"ש – אתי שפיר	ה"ק – הכי קאמר	מה"ת – מן התורה	ק"ר – מאה רבנים
ב"ג – בן גרושה	הבע"י – הבא על יבמתו	מ"מ – מגיד משנה	קב"ע – קבלת עדות
ב"ה – בית הלל	הה"מ – הרב המגיד	מהרא"י – בעל תרומות	קדל"פ – קלא דלא פסיק
בה"ט – באר היטב	וד"ז – ודין זה, ודבר זה	הדשן	קש"ק – קובץ שיטות קמאי
ב"י – בית יוסף	וכ"מ – וכן משמע	מהרי"ו – מהר"י וייל	רה"פ – רוב הפוסקים
ב"מ – בית מאיר	וכ"נ – וכן נראה	מחז"ג – מחזיר גרושתו	רי"ו – רבינו ירוחם
ב"נ – בן נח	ח"מ – חלקת מחוקק	מל"מ – משנה למלך	רעק"א – רבי עקיבא איגר
ב"ש – בית שמואל	חד"א – חתיכא דאיסורא	מנח"ח – מנחת חינוך	ש"א – שארי אחרונים
באופ"א – באופן אחר	חדר"ג – חרם דרבינו גרשום	מסל"ת – מסיח לפי תומו	ש"פ – שאר פוסקים
בזה"ז – בזמן הזה	חז"ב – חידושים וביאורים	נ"י – נימוקי יוסף	ש"ר – שאר ראשונים
ביד"א – בידי אדם	(מהגר"ח גרינמן)	נוב"י – נודע ביהודה	ש"ש – שב שמעתתא
ביד"ש – בידי שמים	חזו"א – חזון אי"ש	נוב"ת – נודע ביהודה תנינא	שה"ג – שלטי הגבורים
בלא"ה – בלאו הכי	חזק"כ – חזקת כשרות	ניח"ל – ניהא לי'	שעה"מ – שער המלך
מהדו"ב – מהדורא בתרא	חיי"ב – חייבי כריתות	נתל"ש – נתיבות לשבת	תה"ד – תרומת הדשן
מהדו"ק – מהדורא קמא	חיי"ל – חייבי לאוין	עצ"א – עצי ארזים	תו"ט – תוס' יום טוב
מהריב"ל – מהר"י בן לב	חכ"צ – חכם צבי	פדה"ב – פדיון הבן	תור"פ – תוס' רבינו פרץ
בנ"ד בנידו"ד – בנידון דידן	חת"ס – חתם סופר	פ"ר – פריה ורביה	
בעו"ה – בעוונותינו הרבים	ט"ס – טעות סופר	פיה"מ – פירוש המשניות (להרמב"ם)	
ברכ"י – ברכי יוסף	יב"ח – י"ב חדש	פני"י – פני יהושע	
	יש"ש – ים של שלמה		

א

באר הגולה
א' א. זרימות
יבמות דף ס"ג ע"ב.
ב. זרימות שם דף
ס"ד ע"א.
ג. מימרות דאמורא,
שם דף ס"ב ע"ב
[ושם ס"ג ע"א וע"ב].
ב' ד. מימרות דר'
יוחנן וכו', מגילה דף
כ"ז ע"א.

הלכות פריה ורביה

סימן א

דיני פריה ורביה ושלל לעמוד בלי אשה

ובו י"ד סעיפים

א (א) חייב כל אדם (א) (א) לישא אשה (ב) כדי לפרות ולרבות אוכל
מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים וממעט את הדמיו
בגורם לשכינה שתסתלק מישראל. הגה וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא זרעה בלא תורה
כו' ולא נקרא אדם וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים שנאמר מלא אשה מלא טוב ויפק רצון
מה' (טור).

ב (ד) אין מוכרים (ה) ספר תורה אלא כדי (ו) ללמוד תורה ולישא אשה.

פתחי תשובה

א (א) לישא אשה. וחייב לבעול בכל עונה, אפילו שהרשת את בעלה שימנע עונתה חייב לבעול בכל עונה עד שיהא לו זנים. הרמב"ם פט"ו הלכות אישות, וכן איתא לקמן סימן ע"ו סעיף ו'. ומשמע דאחר שיהיו לו זנים מהני רשות שלה אפילו אם יוכל עוד להוליד. וז"ע מנה ליה להרמב"ם חילוק זה דמהני מחילה שלה אחר הקיום פו"ר, דהא אפילו אם קיים פו"ר מ"מ חייב לקיים לערב אל תנח ידך. ז"ש [סק"א] ע"ש. הראנ"ח חלק ב' [מ"ג] (מ"ג) [מ"ד] נסחפך אי מהני דיבורא בעלמא ולא מניא הדרא זה או לא, ע"ש:
ב (ז) ללמוד תורה. בכלל זה איתא הספקת תלמידים, ובכלל לישא אשה איתא להשיא יתומים צדמיו,

ביאורים

א (א) חייב כל אדם. ומצות פרי' ורבי' היא מצות עשה דאורייתא, וכל כך חשובה פרי' ורבי' עד שאמרו חז"ל (א) שלא נברא העולם אלא לפרי' ורבי': (ב) לישא אשה. אף שמקיים פרי' ורבי' גם בפנוי' בלא קידושין (ב) מ"מ המצוה היא דרך נישואין: (ג) כדי לפרות ולרבות. וחייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים (ג) ואחרי שקיים פו"ר אינו חייב לבעול בכל עונה (ה) אלא משום לערב אל תנח סגי לעיתים רחוקות (ה) רק שלא יניח לגמרי: **ב (ד) אין מוכרים.** אפי' (ו) אם יש לו ס"ת אחר. וטעם האיסור (ו) הוא משום שצריך לנהוג קדושה יתירה

צינונים

(א) גיטין מ"א (ב) נישואין יוסף יבמות כ' א' וכן מוכח בהגה סעיף ו' שקיים פו"ר גם בממזר, ודלא כב"ח. (ג) רמב"ם אישות פט"ו ה"א. (ד) היינו כשמוחלת וכיו"ב דאל"ה חייב לקיים שעבודו לאשתו (ה) ברכ"י ועי' ט"ז. (ו) מגילה כ"ז א'. (ז) רמב"ם הס"ת פ"ה ה"ב אמנם ברא"ש ריש הל' ס"ת משמע שאסור למכור משום ביטול מצות כתיבת ס"ת. (ח) מדלא התירו אלא לצורך ת"ת ולישא אשה. (ט) ב"ש. (י) ובט"ז חולק ועי' עצי ארזים וישועות יעקב.

ב

הלכות פריה ורביה א

באר הגולה

ג' ה. משנה סוף פ"ה דאבות. והרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות [ה"ב] כתב מנן י"ז שנה. וכתב הרב המגיד שם שפירש המשנה מנן י"ח, משנכנס לכלל י"ח. ו. ברייתא שם [יבמות] דף ס"ב ע"ב וסנהדרין דף ע"ו ע"ב, ומימרא דרב חסדא קדושין דף כ"ט ע"ב. ז. בדברי הרמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה [הכ"ה], ממימרא דרב יהודה וכו' שם בסנהדרין, ומהא דאמרין קטן לא תקינו ליה רבנן נישואין, יבמות דף ק"ב ע"ב, דמשמע ליה דהוה בעילתו בעילת זנות.

פתחי תשובה

והיינו דקאמרי הרמב"ם ומרן [לקמן סימן ע"ו סעיף ו'] דאם לא קיים פו"ר חייב בכל עונה אבל אם קיים אינו חייב בכל עונה, לא משום פו"ר דכבר קיים, ולא משום עונה שכבר מחלה, אבל אה"י דמשום ולערב אל חנה מחויב צעת מן העימים, ע"ש. ומ"ש, הראנ"ח נסתפק כו', דברי ראנ"ח אלו הבאתי באריכות בפתחי תשובה ליו"ד סימן רל"ד (סק"ט) [סק"ב] ע"ש:

ג. [ב] והמקדים לישא כו'. כתב ברכי יוסף [אות ו'], ודורות אלו נחלשו הטבעים ונשתנו הדורות, לכן אין למהר בזה להקדים ולישא בן י"ג. הרב מהר"ר יונה חסיד [לאנדספור] בלואותיו [אות כ"ג, נדפס מחדש בתחלת ספרו כנפי יונה]:

באר היטב

כמ"ס באו"ח סימן קנ"ג [סעיף ו']. ולאו דוקא ספר תורה, אלא ה"ה שאר ספרים נמי אסור למכור אלא לדברים אלו כמ"ס צו"ד סימן ע"ר [סעיף ב']. [ב"ש סק"ב]. וכ"כ בית הילל. וכתב הח"מ [סק"ה], דוקא משום מצוה פו"ר מוכרים ס"ת, אבל להשיא יתומה אין מוכרין, כי היא אינה מצווה על פו"ר, אלא דוקא להשיא יתום מוכרים משום פו"ר. והב"ש [סק"ב] כתב עליו, מיהו למ"ס לקמן סעיף ח' דמוכרין ס"ת לקיים לערב אל תנח ירך, י"ל [להשיא יתומה נמי מוכרים ס"ת לקיים לשבת יצרה, דאשה נמי מצווה על שבת. ומיהו למ"ס סוף סעיף י"ג בהג"ה, אשה אל תשז בלא צעל משום חשד, והוא מהרמב"ם פט"ו מהלכות אישות דין ט"ז, משמע דאינה מצווה על שבת. ועיין תשובת רד"ך שכתב דהאשה מצווה על שבת, [עכ"ד]. ולכאורה קשה, דאם יש לומר דמוכרים ס"ת בשביל להשיא יתומה כדי לקיים שבת יצרה, א"כ ה"נ מוכרים ס"ת בשביל שלא יעמוד הוא בלא אשה אף שכתב קיים פו"ר כסברת י"א שצטעף ח', א"כ לא מוכיח תוס' מידי בחגיגה דף ב' ע"ב [ד"ה לא תהוה בראה, שכתב], האי עשה אלים טפי [מפרו ורבו] כדאמרין במגילה [כ"ז ע"ה] מוכר אדם ס"ת וכו' ומייתי לא תהוה בראה כי אם לשבת וגו', וכן בגיטין דף מ"א ע"ב [ד"ה לא], דילמא להכי אייתא הגמרא הקרא דלא תהוה וגו', להורות אף שכתב קיים פו"ר, וה"ה בשביל יתומה דלא שייך פו"ר מוכרים בשביל שבת יצרה, ועיין במגן אברהם באו"ח סימן קנ"ג ס"ק ט' ע"ש. ולאחר עיון לאו קושיא היא, דתוס' שכתבו האי עשה אלים טפי וכו' סברי באמת כדעה א' שצטעף ח', וכן הוא בהדיא ביבמות דף ס"א ע"ב תוס' ב"ה נפקא מינה וכו', והב"ש דכתב דמוכרים ס"ת בשביל להשיא יתומה כדי לקיים שבת יצרה, כתב כן לפי י"א שצטעף ח', עיין ודו"ק. ולענין אם יש חילוק בין ס"ת של יחיד או של רבים, עיין צו"ד סימן ע"ר [ראה ש"ך שם סק"ה] ובאו"ח סימן קנ"ג [סעיף י']:

ג. (ג) בן י"ח. אע"ג דכל המצוות חייב לקיים מיד כשנעשה (ה) בן י"ג, מ"מ מצוה זו קיבלו חכמינו ז"ל שכן י"ח לחופה, מאחר שנזכר ללמוד קודם שישא אשה והתחלת לימוד גמרא הוא מנן ט"ו ואילך. [ח"מ סק"ב]. וכתב הרב המגיד ריש פרק ט"ו מהלכות אישות דמצוה היא שישא בהתחלת שנת י"ח. [ב"ש סק"ג]: (ד) המובחר. היינו י"ג שלימות, כן משמע מרמב"ם. אבל רש"י ותוס' בסנהדרין דף (פ"ו) [ע"ו] ע"ב ס"ל חצי שנה או שנה קודם שנעשה גדול נמי מצוה. [ח"מ ו"ש סק"ג]:

ביאורים

ג. (ז) שישא אשה בן י"ח. אע"ג דכל המצוות חייב לקיים מיד כשנעשה בן י"ג מ"מ מצוה זו קבלו חז"ל שכן י"ח לחופה, וכתבו המגיד והאחרונים שכן י"ח היינו מתחילת שנת י"ח, אבל הב"ח כתב דמיירי בשנים שלימות: (ח) והמקדים לישא. ובדורות האלו נחלשו

הטבעים ונשתנו הדורות לכן אין לזהר בזה להקדים ולישא בן י"ג [פ"ת]: (ט) אבל קודם י"ג. זו דעת הרמב"ם והטור אבל רש"י ותוס' והרא"ש כתבו דאפי' חצי שנה או שנה קודם י"ג מצוה להשיא, ובד"מ ופרישה כתבו שגם הרמב"ם סובר כרש"י, ויש

הלכות פריה ורבייה א

ג

באר הגולה

[ג] דהוי (ה) כזנות ו"בשום ענין לא יעבור (י) מעשרים שנה בלא אשה ומי שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא [ד] בית דין *כופין אותו לישא כדי *לקיים מצות פריה ורבייה. ומיהו אם עוסק הרא"ש שם ציממות [פ"י סי' ט"ז]. י. לשון הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות [ה"ב], מנרייתא ומימרא דרבי יוחנן שם בקדושין.

פתחי תשובה

[ג] דהוי כזנות. עיין בלח"ט [פ"ה] שם כנסת יחזקאל שמתקן אם אצ"ו משיאו כו'. ועיין בתשובת כנסת יחזקאל שם שכתב ע"פ ספר ז' דלא פליגי כלל המוס' ורש"י והרא"ש עם הרמב"ם וטור ושו"ע, דדקדוק כחזו המוס' והרא"ש דלא חשיב צעילת זנות, פירוש, מלך הצעילה, ומלך נמי איכא להשיא לבנו קטן, פירוש, אצ"ו. ומתני' דהכותב [כחזו ז' ע"א] נמי קאמר קטן שהשיא אצ"ו, וכן לשון רש"י והרא"ש, וכן דורות הראשונים ואנשי ירושלים היו משיאין לבניהם. משא"כ לשון הטור ושו"ע אצל קודם י"ג לא ישא, פירוש, הוא עצמו צ"ל אצ"ו, [ד] דהוי כזנות, מטעם דא"ל לכחז כחזו, וכן בלשון הרמב"ם י"ש לפרש כן. וכחז עוד שם דדוקא אם האב מתפס מלטלין מהני, אצל אם יתן האב שטר על כחזו, לאו כלום הוא, פן ימות האב ולא יינתן כחזו צ"ו, ע"ש. ועיין בספר שער נפתלי בסיומן זה [סעיף ג' ד"ה עוד ראיתי] שדחה דברי הכנסת יחזקאל הנ"ל משום דיש לדמות יסודי קטן להא מילתא לנישואי חרשת וחרש דמקינן להו רבנן קדושין ולא תקינן לה כחזו [כדלקמן סימן ס"ז וע"פ סעיף י"א], ע"ש עוד: [ד] בית דין כופין אותו. עיין בספר צני אהבה פט"ו מהלכות אישות הלכה ז'.

באר היטב

(ה) כזנות. זהו דעת הרמב"ם וטור. אצל מוס' ורא"ש ס"ל דלא הוי זנות כיון [ד] בקדושין היא אצ"ו. ועיין ס"מ [פ"ה] וצ"ש [פ"ד]. ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ה מחלק, אם אצ"ו משיאו לקטן, אז האב יתפס מלטלין לכחזו, [א] אז הוי מלך, אצל אם הוא עצמו נושא אשה הוי כזנות מטעם דא"ל לכחז כחזו דאין מעשה הקטן כלום, וישהה עם אשתו בלא כחזו והוי ביאתו זנות, ע"ש. ועיין מה שהקשה הב"ש ס"ק ג' על הב"ח, ועיין בסנהדרין דף ע"ו ע"ב ודו"ק:

חידושים

* כופין אתו לישא. בביאורים סק"י כתבתי שאם אומר שרוצה לישא אישה אלא שמתעכב עד שימצא זיווג נאה וכיו"ב לא כייפינן ליה, וא"כ קשה דכל א' יאמר שמתעכב עד שימצא זיווג נאה ולא יכפוהו. ונראה דהאי כפי' היא במילי וכך משמע בדברי הרא"ש שכתב מקור דין זה מדא"ל רבנן לרבי אבהו נסיב איתתא והוליד בני, ולא מסתבר שבאו לכפותו בשוטים [ובזה תתישב קו' הק"נ שם] ולפ"ז מש"כ בהגה שנהגו שלא לכפות ע"ז כוונתו שהחכמים לא הזדקקו לעורר ולהוכיח בעניני הזיווגים שזה היה מביא שתרכה הקטטה והמריבה.

ביאורים

אחרונים (א) שכתבו לחלק בין כשאביו משיאו שאז מצוה להשיאו קודם לי"ג למשיא את עצמו שאז הוי כזנות: (י) מעשרים שנה. שלמות, ואם רוצה לישא אישה אלא שמתעכב עד שימצא זיווג נאה או לסבה אחרת (ב) לא כייפינן ליה:

* לקיים מצות פריה ורבייה. עי' בביאורים סק"כ מש"כ בדין נתעברה באמבטי ולענין לכתחילה באופנים הנהוגים היום כ' בס' באר החיים כי העידו מאחד הארגונים המשגיחים במתעברת בביה"ח כי בהכרח יש עודף, ואם מגיע אדם וחסר לו יכול ביה"ח ליתן לו משל הקודמת, ועל כן יש למנוע משום הבחנה. דמוכח מהגהות סמ"ק שהביאו הב"ח והט"ז ביו"ד קצ"ה בשם רבינו פרץ דאיכא לגזירה שמה ישא אחותו מאביו גם על האשה וגם שלא בדרך נישואין עכ"ד. אמנם יש לצדד סברות להקל בזה, דעד כאן לא אמרו בגמ' וברבינו פרץ איסור הבחנה אלא על הבן השני, בגמ' על אשה אחרת ובר"פ בסדינים של איש אחר, אבל לא מצאנו שאסרו חז"ל על איש או אשה להביא ילדים לעולם כשיכול לבא מזה תקלה של הבחנה [ואף אי נימא שזה נכלל בכלל גזירות חז"ל גם באופן שלא גזרו ע"ז כמ"ש בחזו"א או"ח סי' ס"ב, יש להקל ע"פ הסברא שית' להלן] ובפרט אי נימא שהגזירה לא היתה אלא על איש שיש לו אשה שלא ישא אשה אחרת, ועל אשה שיש לה בעל שלא תשכב על סדינים של איש אחר, עי' בביאורים סי' ב' ס"ק נ"ד, ויכול לישא אשה אחרת באותו מקום, אבל חשוכי בנים דחשובים כמת

צייונים

(יא) ב"ח וכנסת יחזקאל. (יב) פ"ת.

הלכות פריה ורביה א

בתורה וטרוד בה ומתירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויתבטל מן התורה (יא)* מותר (ו) להתאחר. הגה [ה] וזמן הזה (יב) נהגו [ו] שלא לכוף על זה. וכן מי שלא קיים פריה ורביה וזא לישא אשה שאינה צה צנים כגון עקרה וחקנה או קטנה משום שחושק בה (יג) או משום ממון שלה אף על פי שמדינא היה ראוי למחות בו לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים ואפילו צנשא אשה ושהה עמה עשר שנים לא נהגו לכוף אותו

פתחי תשובה

[ה] נהגו שלא לכוף. כתב צרכי יוסף [אות ט' ו'] דכ"כ מהרש"ל צי"ש פרק הנא על יצמחו סימן מ', אבל בספר קריית מלך רב צביאורו פט"ו דלישות [ה"צ] כתב דכל צ"ד

(ו) להתאחר. ואין קיצצה לדבר אפילו כל ימיו, והוא שאין יצרו מתגבר עליו. צ"ש [סק"ה]:

שאני כופה ע"ז לאו שפיר עבד, ואין להשגיח צמנהג. וכתב עוד [הצרכי יוסף באות ט'], צמנהיק"ש [נערך לחס] דקדק לשון המסגר ואינו רואה לישא כו', דמשמע שאם רואה אלא שמתעכב עד שימלא זיווג נאה או לסיבה אחרת, לא כייפין ליה. ומ"מ יראה דאין להתאחר מפני סיבה שחוק מגופו אלא עד עשרים וארבע [עיין קדושין דף ל' ע"א], ע"ש: [ו] שלא לכוף. עיין ח"מ סק"ד וסק"ה, ועיין בספר חולדת אדם [על ר' זלמן מילנא] פ"ו:

חידושים

י"ל דאינם בכלל הגזירה. ובדין העדות על צאצאים בדרך זו ה' מקום לומר דניבעי תרי עדים להעיד על יחוסם כדין יחוס והכשר הגוף דחשיב כדשב"ע ובעי תרי עדים, אבל י"ל דלא מצינו תרי עדים בדשב"ע אלא לקיומי מילתא או במקום ספק כגון ח' בסי' ד' סק"ה שהק' הר"ן איך נאמנת ע' בב"ש שם, ושם איירי שילדו בב"א אשת כהן ולוי וישראל וממזר, אבל אם יש רק אחד וכל העדות הוא שלא נתחלף י"ל דסגי בעד אחד או באומדנא וחזקה. ועוד י"ל לדעת הב"ש שהבן מתייחס אחר אביו בכה"ג, לדעת הב"ש דיכיר מפי אחר מהני ה"ג בכה"ג מהני עדות וחזקה האב לייחס בנו אחריו, ע' סי' ד' שביארנו בארוכה דין זה.

* מותר להתאחר. כ' בחזו"א אהע"ז סי' קמ"ח לדף כ"ט ב' אע"ג דבבב"א אמרינן דילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, מ"מ לא יאחר מכ' שנה דהא תניא ואם אי אפשר בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ולאחר כ' הוי לא אפשר דהרי הוא כל ימיו בהרהור, ולפ"ז אין היתר לאחר יותר מכ' בשביל תורה וצ"ע בפוסקים עכ"ל. ראיתי בכתבי הגר"ש גרינמאן זי"ל שהחזו"א אמר פעם, כי אח"כ עיין בפוסקים וראה שמותר להתאחר בנישואין אחר כ' בשביל לימוד תורה. (סי' זה הוא אחד מאלו שנכתבו ביער, ולא היו ספרי הפוסקים מצויים תח"י, וכדרכו רשם בינתיים

ביאורים

(יא) מותר להתאחר. איירי כאן באדם שאינו שוקד על התורה כבן עזאי ומה שישא אשה לא יבטל אותו מן התורה, רק מה שיצטרך לטרוח במזונותיו יבטל אותו, וגם ע"ז כתב השו"ע שמותר להתאחר והכוונה שמותר להתאחר לעולם וזה דעת הרמב"ם (י) אבל הרא"ש כתב שלא יתכן שיתבטל מפרי' ורבי' כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה, ובאדם כזה יש קצבה לדבר: (יב) נהגו שלא לכוף. וכן בב"א כהן או בת תלמיד חכם לעם הארץ וכן בת ע"ה לת"ח, ולזה אם היו ביד נזקקין לדקדק ע"פ שורת הדין בעניני הזיווגים לכפותם היו צריכים לכפות את כולם, ורוב הנשים הבאות בימים היו יוצאות ונוטלות כתובה ונדוניא, וליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי הדורות את עיניהם בעניני הזיווגים שלא למנעם ואין צ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בנשואין ההם לא משום ערוה ולא משום איסור קדושה [ריב"ש] ובספר קריית מלך רב כתב דכל בי"ד שאינו כופה לאו שפיר עבד (י) ואין להשגיח במנהג וכן דעת הגר"א: (יג) או משום ממון. ע' סי' ב' ס"א בהג"ה:

הערוותיו, ואם הזדמן לו לעיין בפוסקים לפני ההדפסה היה מוסיף הערותיו), אך בא"מ מזרז ה' להתחתן יותר מוקדם (בדרך כלל) כי ה' אומר שטבע הארץ שהוא חם יותר, מחייב הנישואין יותר מוקדם מאשר בחו"ל (ועיין בזה בס' המצות הקצר להחפץ חיים זללה"ה במ"ע מ"ב).

צינונים

(יג) ב"ש. (יד) פ"ת.

הלכות פריה ורביה א

ה

באר הגולה

ד' ב. שם [נרמז] שם
פס"ו מחסות ה"ג,
ממעשה דבן עזאי
יבמות דף ס"ג ע"ב.
ל. מהא דהרד"ק
עבירה קשין
מעבירה, יומא דף
כ"ט ע"א.
ה' ב. משנה יבמות
דף ס"א ע"ב, וכדי
הלל.
ג. שם [ס"ב ע"ב]
צבירה. וה"ה
לחילוקים. ושניהם
מבוארים צירוף
[שם פ"ו ה"ו]
ו' ב. מסקנת הגמ'

[10] לגרשה אף על פי שלא קיים פריה ורביה וכן צא"ר ענייני זיווגים (ריב"ש
סי' ט"ו) וצ"ל שלא תהא אסורה עליו.

ד' יומי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו
ולא נשא אשה (יד) אין בידו עון ל' והוא שלא יהא יצרו מתגבר
עליו.

ה' כיון שיש לאדם זכר ונקבה (טו) קיים מצות פריה ורביה ל' והוא
(טז) שלא יהיה הבן (ס) סריס או הנקבה אילנית (פירוש, איל הוא
זכר הצאן כלומר שיש לאשה זו טבע הזכר. וסימניה הם שאין לה שדים
כנשים וקולא עבה ואותו מקום אינו בולט מגופה כיתר הנשים).

ו' נולדו לו זכר ונקבה ומתו והניחו בנים (יז) הרי זה קיים מצות
שם [יבמות] דף ס"ב ע"ב.

באר היטב

(ו) לגרשה. עין ח"מ [סק"ה]. ואם רוצה לגרשה
בזמן הזה צ"ל כרחוק אחר ששהה י' שנים, נראה
[ד] צ"ה"ג לא גזר ר"ג. צ"ש [סק"ו]. עין סימן
קנ"ד [ע"ש סעיף י', וצא"ר היטב סק"ד]:
ה' (ח) סריס. משמע [ד] הקפידה היא שלא יהיו
סריסים או אילניות דאינם ראויים כלל להוליד,
אבל אם הם ראויים להוליד, אלא נשא אשה
אילנית, והיא נשואה לסריס, מן אציהם פטור
מפ"ר. ח"מ [סק"ו] צ"ש [סק"ח]:
אפשר לומר דדוקא מתו צ"ח לא קיים פ"ר, אך צ"ח שנישאת לסריס דודאי לא תוליד צ"ח יקיים האצ פ"ר,
וכי תולין שיגרשה הצעל או שימות, וצ"ח החליט גם צ"ח דינא, ולדידי צ"ע, ע"ש:

ביאורים

שנים ולא ילדה, ולדעה אחת בס"ח לא ימכור
ס"ת כדי לישא אשה בת בנים וע"ע נ"מ
בביאורים סק"ג: (טז) שלא יהיה הבן
סריס. משום דעיקר המצוה היא לישוב
העולם ואם הבן סריס שאינו יכול לילד לא
קיים פרי' ורבי', (יז) ומשמע דאם הבן נשא
אילנית או הבת נשאת לסריס או שלא נשאו
כלל קיים האב פ"ר ונראה דהיינו דוקא
כשלא פסקו מליד בחיי האב ועדיין יכולים
לישא ולהוליד בנים דאל"כ הוי כמו מתו שלא
קיים המצוה כמ"ש בס"ו: ו' (יז) הרי זה
קיים. דבני בנים הרי הם כבנים ולדעת

ד' (יד) אין בידו עון. הט"ז דקדק דלכתחילה
לא יעשה כן אבל בלבוש משמע שאפי'
לכתחילה יכול לעשות כן. [ואף שהעוסק
בתורה אינו נפטר מן המצוות, יש לבאר
דבאמת הטורח וההוצאות שצריך כדי לישא
אשה, א"צ לטרוח כ"כ בשאר מ"ע, ואין חיוב
בכך אלא בנישואין שדרך העולם בכך, וא"כ
מי שחשקה נפשו בתורה ואין דרכו בכך (יז)
שוב אינו מחוייב לישא אשה]: ה' (טו) קיים
מצות פ"ר. אף שעדיין יש עליו מצוה דלערב
אל תנח קיים מצות פ"ר מדאורייתא ונ"מ
שא"צ לישא אחרת אפי' שהה עם אשתו עשר

צינים

(טו) ויש בזה לימוד זכות על אלו שאינם מגרשים נשותיהם כשלא ילדו גם לאחר י' שנים. (טז) ח"מ
וב"ש. דהנה המצוה היא לעסוק בפ"ר, והבנים אינם בכלל הציווי (וגדר הציווי בפ"ר הוא כמו הכשר
מצוה בשאר מצוות) ע"י אג"מ ח"ב סי' י"ח ודלא כהמנ"ח, ומש"ה אע"פ שבטבע העולם לא ישאר ממנו
זרע, כיון שיש לו בן ובת שיכולים לילד שוב אינו מצווה.

הלכות פריה ורביה א

באר הגולה

ע. גס זה מנאל
שם בסוגיא.

פריה ורביה ^טבמה דברים אמורים (ט) [כשהיו בני הבנים זכר ונקבה (יח) והיו באים מזכר ונקבה אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל (יט) ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד מהם זכר ונקבה עדיין לא קיים מצוה זו. הגה היה ה' (י) (כ) ממזר (ב"י בשם ריטב"א) או (כא) חרש [י] שוטה וקטן קיים המלוה (תשובת מהרי"ל סי' (רכ"ג) [קצ"ו]).

באר היטב

פתחי תשובה

ו [ט] כשהיו בני הבנים זכר ונקבה. עיין צ"ח היטב [פק"ט]. ומ"ש ואם ה' קיים ולא הוליד כו', הוא מדברי ה"ש [פק"י]. ועיין בהגהות יד אפרים שכתב ע"ז, לדעת המוס' [יש ס"ק זה [נראה ע"ז] ד' זכרים הצאים מזכר ונקבה מהני, פשיטא דגם זה מהני. ומ"ש עוד, יש להסתפק אשה שנתעברה צאמצטי כו', עיין בספר בני אהבה פט"ו מהלכות אישות הלכה ו' מ"ש בזה על דברי הח"מ, וגם האריך שם לסתור דברי המשנה למלך בפרק הנ"ל [ה"ד], ע"ש. וגם בספר דרכי יוסף סימן זה אות י"ד האריך בזה: [י] שוטה וקטן. לכאורה אגב שיטפיה נקט וקטן. הגהות יד אפרים. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק ח':

[ג"ש סק"י]. יש להסתפק, אשה שנתעברה צאמצטי אם האז קיים פו"ר ואם נקרא צנו לכל דבר. ח"מ [סק"ח]. וצ"ש [סק"י] הציא ראייה דהוי צנו לכל דבר: (י) ממזר. דוקא ממזר ידוע, דמי, אבל ממזר אינו ידוע [ד] אז אינו חי, לא קיים פו"ר. [ג] שמואל סק"א:

ביאורים

הרמב"ם ושו"ר (י) בענין שיהיו בני הבנים זכר ונקבה וזו השיטה שכתב בשו"ע, אבל דעת התו' ששני זכרים מהני כיון שבאו מזכר ונקבה וי"א דאפי' שני נקבות (יח) מהני: (יח) והיו באים מזכר ונקבה. ואם הי' לו ב' זכרים והם הניחו זכר ונקבה לא קיים פרי' ורבי' כי לפי מסקנת הגמ' לא אמרינן שבני בנים משלימים וכתב הבית שמואל שאם הבן קיים והבת מתה והניחה בת קיים פרי' ורבי' אבל אם הבן קיים ולא הוליד עדיין והבת מתה אע"פ שהניחה בן נראה דלא קיים פו"ר ובעצי ארזים כתב שדברי הב"ש אינם מובנים, ובכל הני גווני קיים פו"ר: (יט) ומשני בניו.

צינונים

(יז) סמ"ג וסמ"ק וטי"ד שכב וכך גיר' פרישה והב"ח בטור בסי' זה ועי' בתרוה"ד. (יח) ד"מ וכ"כ בב"ש בשם הש"ג ולגירסתינו בטור. (יט) שאילת יעב"ץ ח"ב סי' צ"ז. (כ) מהרי"ל. (כא) אף שלא תקנו נישואין בשוטה, הא בכל דרך שיבוא על אשה ויוליד בנים מתקיימת המצוה כמ"ש בביאורים סק"ב, וצ"ע. (כב) לגבי הריון שלא כדרך כל הארץ. אף שהם גרועים מבני ט' מדות דנדרים דף כ', בא"א לו בענין אחר אין בו איסור כדאי' בשו"ע ס"ד ס"כ דממזר נושא לכתחילה שפחה כדי לטהר זרעו. [ויש מקום לומר דלא נאמר פגם ט' מדות אלא בדרך תשמיש ותאוה, אבל בענין רפואי אין לזה מקום] אמנם אם יש לאשה אחרת שייכות להריון באיזה אופן ודאי אסור וקרוב הדבר שהוא בכלל זנות דאורייתא.

הלכות פריה ורביה א

באר הגולה

ז ^פ [יט] היו לו בנים בגיותו (יט) ונתגייר (כב) הוא ^ז והם הרי זה קיים ז' פ. כר' יוחנן שם
 [יבמות ס"ז] ע"א. מצוה זו אבל אם היו לו בנים (כג) כשהוא עבד ^ק ונשתחרר הוא ז'. כפירוש הרמב"ם
 [פ"ו מ"א] מ"א ה"ו, דבנים גוים לא והם לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר.
 יאמר ר' יוחנן דדי לו. ק. מימלא דרב שם, ומפרש שם מפני שהעבד אין לו יחוס לדומה לחמור.

פתחי תשובה

באר היטב

ז (יא) ונתגייר הוא והם. בתשובת מהר"י ז' [יא] היו לו בנים. עיין ב"ש סק"ז מ"ש ועיין צמח
 סג"ל סי' (רכ"ג) [קצ"ו] פסק, אפילו לא נתגיירו המשפט סימן רע"ז כו'. ועיין בספר בני אהבה פט"ו
 בניו עמו קיים פו"ר. וכן משמע מתוס' דיצמות מהלכות אישות הלכה ו':
 דף ס"ז ע"א ד"ה רבי יוחנן אמר קיים פו"ר וכו'. [ב"ש סק"ז]. וכנסת הגדולה [הגהות ז"י אות ג']
 פסק דבנים גוים אינם עולים לו לקיום פו"ר, ע"ש. ועיין מ"ש הבית הילל. ועיין מ"ש התוס'
 בחגיגה דף ז' ע"ז ד"ה לא תהו צראה וכו', שסיימו שם ועוד פרו ורצו אכולהו בני נח כתיב
 אף לכנען, ע"ש, והוא נגד הסוגיא דפרק ארבע מיתות [סנהדרין נ"ט ע"ב] דאמרין פו"ר לישראל
 נאמרה ולא לבני נח, ע"ש, וכ"כ המהרש"א והניח צ"ע. ובתשובת שבות יעקב חלק ז' סימן
 קל"ד נשאל עליו, והשיב דתוס' בחגיגה כתבו זה המירון למ"ד בני נח מלויין אף על הסירוס
 כדעת ר' חידקא דאמר הכי דפרק ארבע מיתות [גי' ע"ב], ואל תחמה ע"ו, שהרי הסמ"ג [לאין
 ק"ב] פסק ג"כ הכי, וכ"כ התרומת הדשן סי' (רנ"ט) [נ"ט] הוצא דבריו צ"י סוף סימן (ו')
 [ה"א], וצריכין אנו לומר דאע"ג דפשוט להש"ס לומר דמנות פו"ר לא נאמרה לבני נח, היינו שאינם
 מלויים בהכרח לקיים המצוה דפו"ר אך הרשות בידם שלא לעסוק כלל בפו"ר, אבל לפרסם עצמן
 בענין שא"ל להם לעסוק בפו"ר, זה ודאי באיסורו קיים לדעת ר' חידקא, וא"כ בהאי חזי עבד
 וחזי בן חורין דהוי כסירוס ממש שאינו יכול לישא שפחה ולא בת חורין, שפיר כתבו תוס' דבענין
 זה אף הבני נח מלויין, עכ"ל. ושמעתי לחרץ ע"פ תוס' דיצמות דף ס"ז ע"א ד"ה בני פריה
 ורביה וכו', וא"ת דצפרק ד' מיתות משמע דבני נח לא מפקדי אפו"ר, וי"ל דהכא לאו בני חיוז
 צפו"ר קאמר, אלא שצניהם נקראים על שמם, ע"ש. לפ"ז יש לפרש מה שכתבו תוס' בחגיגה
 דפריה ורביה אכולהו בני נח כתיב, דהכי קאמר דצניהם יקראו על שמם, ומינה דשייכי צפו"ר
 אע"ג דלאו בני חיוזא נינהו, ע"כ שמעתי. ולא הצנתי, דהתוס' מקיימי אף לכנען, והתם אמרינן
 דהכל מודים בעבד שאין לו חיים, עיין ודו"ק:

ביאורים

אם קיים האב פו"ר ואם מקרי בנו לכל דבר, מחוייב לישא אשה כדי שיהיו לו בנים
 ונתבאר בברכי יוסף (כג) כיון שלא כיון משום בישראל ולא מסתבר דבבנים גוים די לו (כה)
 קריבה ולא קרב זה אל אשה כלל והוא יגע אבל בשו"ת מהרי"ל פסק שאפי' אם לא
 לריק באמבטי, והניח הדבר בספק: נתגיירו בניו עמו (כו) קיים מצות פו"ר:
 ז (כב) הוא והם. כך כתב הרמב"ם (כד) (כג) כשהוא עבד. כיון שאין בניו מתייחסים
 שצריך שגם הבנים יתגיירו, שאם לא כן הי' אחריו:

צינונים

(כג) בחזו"א סי' ט"ו סק"ז כתב כמסופק, ויתכן שספקו על ענין אחר ע"ש. [הרמב"ן ריש תזריע כתב בשם
 הרופאים שבשעת ג"ב מתאסף הדם ומזה נוצר הולד וכ"כ בדעת חז"ל, ולפ"ז מבואר שפיר ספק הח"מ
 דבדליכא גמ"ב חשיב כספנא מארעא. מיהו אם זה טעם הספק י"ל דהיום שהצליחו לעשות ולדות רבים
 ללא ג"ב, ההשקפה היא שאין הביאה משתתפת ביצירת הולד, וא"כ מתייחס אחריו באמבטי, אמנם פשוט
 שאין לסמוך ע"ז בדאורייתא]. (כד) נראה דה"ה אם הבנים לא נתגיירו אלא בני בנים נתגיירו.
 (כה) בתו' חגיגה ב' ב' ד"ה לא תהו כתבו דפו"ר אכולהו ב"נ כתיב אף לכנען, ואין כוונתם שגוי מצווה
 בפו"ר, כמ"ש בסנהדרין דמשנתנה תורה אינם מצווין בפו"ר. אלא רק עבד כנעני שלא יצא מכלל ישראל
 במתן תורה, הוא מצווה גם מפו"ר דכתיב אב"נ. (כו) ח"מ וב"ש. ובביאור הגר"א פ"י דאם לא נתגיירו
 הבנים קיים פו"ר לכו"ע, ודעת הרמב"ם דבעי נתגיירו הבנים יש בזה קולא דאפי' אם נתגיירו הבנים דאז
 חשיבי הבנים כמתו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אעפ"כ אמרינן דקיים פו"ר ע"ש, ודעתו לדינא דלא

הלכות פריה ורביה א

ח' ר. מימרא דרב
גמחמן וכו', שם
(יבמות) דף ס"א ע"ב.
ש. ברייתא שם דף
ס"ב ע"ב.
ת. אוקימתא דגמרא
בלישנא בתרא שם דף
ס"א ע"ב.
נ. טור מדברי אביו
הרא"ש שם (פ"ו סי'
ט') לגירסא דגרסי

ח' אָף על פי שקיים פריה ורביה ^(צ) (כד) אסור לו ^[צ] לעמוד בלא אשה ^ש ^(צ) וצריך שישא (כה) אשה בת בנים אם יש ספק בידו אפילו יש לו כמה בנים ואם אין ספק בידו לישא אשה בת בנים אלא אם כן ימכור ספר תורה ^א אם אין לו בנים ימכור כדי שישא אשה בת בנים אבל אם יש לו בנים (כו) לא ימכור ^(ק) אלא ישא אשה ^[צ] שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אשה ^כ (כז) ויש אומרים ^(ט) שאפילו אם יש לו בנים

באר היטב

ח [ינ] לעמוד בלא אשה. עיין צאר היטצ [סקס"ז]
וועיין צרכי יוסף [אות ט"ו] שכתב דערצ ארעא דרצנ
[מערכת אות פ'] אות תקי"ו הביא דברי מהרד"ך [בזהמעות]
צית י"ו חדר (ט') [י'] שכתב דלהרי"ף [בזמות י"ט ע"ב מדפי
הה"ק] [אסור זה מדאורייתא. וקאם קשה שלא הזכיר
דלהרמב"ם הוא מדרבנן וכמ"ש פרק ט"ו מאשיות [הט"ו],
ועיין שם: [יג] שאינה בת בנים. עיין צאר היטצ
[סקס"ד]. ועיין בזהשבת גליא מסכת [אה"ע] ריש סי' י"ב
שבתה על ה"מ ו"ב, למא הוצרכו לדייק דיוקין מדברי
הנמוקי יוסף אס ס"ל דמוכרין דאלין, הלל דבר זה
מפורש בנ"י שם בחזיתא הפסקא דחז"ל אחרי המשנה
ו"ל, בלא אלא משום הררורי עזירה כ"ו ומיהו אינו מוכר
ס"מ מפני זה. עכ"ל, ע"ש עוד:

ח (יג) אסור לו לעמוד בלא אשה. איסור מדרבנן הוא, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ז"ש [ספי"ג]. ורמב"ן במלחמות ה' מסופק בזה. ז"ש [סז]: (יג) וצריך שישא אשה בת בנין. מדרבנן הוא החיוב. הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. וכמז הרמב"ן דאין כופין אותו לכו"ע, דלא תקנה היא אלא כעין ישוב דרך ארץ ואין מחמירין עליו כ"כ. [ז"ש ספי"ד]: (יד) אלא ישא אשה שאינה בת בנין. ואם אינו מואל שום אשה בלא מכירה, צריך למכור ס"ת כדי שלא יעמוד בלא אשה, והיינו דמסיים ולא יעמוד בלא אשה, דאל"כ הא כבר כתב לפני זה דאסור לו לעמוד בלא אשה.

ואף דמפשט הגמרא משמע דטעם מכירת ס"ת לישא אשה משום שצת ילר, מ"מ הרהור עבירה קשה משצת ילר. ח"מ [סק"י]. וב"ש [סקט"ו] כתז דלדעת נ"י אין מוכרין, ע"ש: (טו) שאפילו אם יש לו בנים ימכור ס"ת. ע"ו לעיל ס"ק ז' מה שכתצתי סס:

ח (כד) אסור לו לעמוד בלא אשה. משום
הרהורי עבירה, וסמכין ל' בגמ' אקרא דלא
טוב היות האדם לבדו וי"א (כז) דהוא איסור
דאורייתא: (כח) אשה בת בנים. דאמר רבי
יהושע נשא אשה בילדותו ישא אשה
בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים
בזקנותו שנא' בבוקר זרע את זרעך ולערב
אל תנח ירך כי אינך יודע איזה יכשר אם
שניהם כאחד טובים, ולא תקנה היא אלא
כעין ישוב דרך ארץ (כח) ואין כופין ע"ז ועי'
לעיל סק"ג: (כו) לא ימכור. לענין מכירת
ס"ת יש כאן ג' דינים. א' מכירת ס"ת בשביל
פו"ר וב' בשביל לערב אל תנח ירך ג' כדי

שלא ישב בלא אשה שלא יבוא לידי עבירה, והנה בשביל פו"ר מוכרים ס"ת לכו"ע ובשביל לערב אל תנח מבואר בשו"ע הפלוגתא ודין ג' בשביל שלא ישב בלא אשה אין מבואר כאן ומצינו פלוגתא בזה הריטב"א והנ"י ס"ל דאין מוכרין והרמב"ן במלחמות ס"ל דמוכרין ^(כא) ואז כשמוכרת למכור ס"ת צריך לישא אשה בת בנים אלא כשא"א לישא אשה בת בנים ישא אשה שאינה בת בנים: (כב) ויש אומרים שאפי' אם יש לו וכו'. הב"ש כתב שהלכה כסברא אחרונה אבל שאר האחרונים לא הכריעו בהאי פלוגתא:

כהרמב"ם. [וצ"ע דהא האב נתיייר ול"א מש"ה דקטן שנוולד דמי שלא יתיחסו אחריו ומ"ש האב מן הבנים] (בז) בב"ש הביא צד כזה. (בח) רמב"ן במלחמות. (בט) ב"ש.

הלכות פריה ורביה א

ט

באר הגולה

ט' ב. מימרה דרבה
שם [יבמות] דף ס"ה
ע"א.
ג. מסקנת הגמרא
שם דף מ"ד ע"א.
ד. טור, ופשוט הוא.
י' ה. נמוקי יוסף
[יבמות י"ד ע"ב מדפי
הרי"ף]
הריטב"א [שם מ"ד
ע"א ד"ה לא נריבא].

ימכור ס"ת כדי שישא אשה בת בנים. הגה מיהו אם מכיר שאינו בן זנים
עוד ואינו ראוי עוד להוליד ישרא אשה שאינה בת זנים (נמוקי יוסף בפרק הבא על
יבמתו) וכן אם יש לו זנים הרבה ומתיירא שאם ישרא אשה בת זנים יבואו קטנות
ומריצות בין הזנים ובין אשתו מותר לישא אשה שאינה בת זנים אבל אסור
(כח) לישא אשה משום (טז) חשש וז' (תרומת הדשן סי' רס"ג).

ט ב' נושא אדם כמה נשים (כט) והוא דאפשר למיקם (י) בסיפוקייהו
ומכל מקום נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים
כדי שיגיע לכל אחת (ל) עונה (יח) בחדוש ובמקום שנהגו שלא
לישא אלא (יט) אשה אחת (לא) אינו רשאי לישא אשה אחרת על
אשתו. (ועיין לקמן סוף סימן ז' דאסור לישא שתי נשים בשני מקומות).
י (כ) (לב) רבינו גרשום החרימם על הנושא [ד] (לג) על אשתו אבלי

פתחי תשובה

באר היטב

(טז) חשש זו. דמשום חשש קטטה יוכל לזנות
מאות לערב אל חנה ידך, אבל לא לעשות עבירה,
כי יש לחוש פן יתגבר יצרו עליו. ז"ש [סקי"ז]. ועיין ח"מ [סקי"ז]:
ט (י) בסיפוקייהו. ואם היא מוחלת ורצונה להסתפק במועט, צודאי רשות לישא אפילו אם ח"א
למיקם בסיפוקייהו, דכתיב והחזיקו שבע נשים באיש אחד [וגו']. ח"מ [סקי"ג]. מיהו ציבמה נראה
[ד] אפילו אם היא מוחלת מ"מ מוטל על הצ"ד ליתן לה ענה טובה שאל תנשא לו. ז"ש [סקי"ח]:
(יח) בחדוש. היינו אם הוא ח"ח דעונה שלו בכל שבת, ואפילו אם יש לו כמה נשים אין מוטל עליו
העונה יותר, רק העונה מה שחייב כשיש לו אשה אחת. ז"ש [סקי"ט]: (יט) אשה אחת. ר"ל
אפילו בלא חרם ר"ג, כיון שנהגו הוי כאילו (התנה) [התני] כן, אללא דאם מחמת המנהג, מהני ריזוי
שלה, אבל משום חרם ר"ג לא מהני ריזוי שלה, ד"מ. ז"ש [סקי"ן]:
י (כ) ר"ג החרימם. משום קטטה תיקן ולא משום דררא דאסורא, ונ"מ בזה, היכא דאיכא פלוגתא

ביאורים

(כח) לישב בלא אשה. והטעם הוא משום
חשש קטטה יוכל לבטל מצות פו"ר אבל
משום חשש קטטות אין לעשות עבירה כי יש
לחוש פן יתגבר עליו היצר הרע:
ט (כט) והוא דאפשר למיקם. ואם היא
מוחלת ורצונה להסתפק במועט ודאי רשות
לישא (ל) אפי' אם א"א למיקם בסיפוקייהו:
(ל) עונה בחדש. כי סתם וסת היא כל
שלשים יום ולפחות תהיה לה עונה אחת טרם
יבא וסת השני (לא) והיינו בת"ח דעונה שלו
בשבת דאפי' אם יש לו כמה נשים אין מוטל
עליו העונה יותר רק העונה מה שחייב כשיש
לו אשה אחת: (לא) אינו רשאי לישא.
דאדעתא דהכי אנסבא ל' והוה ליה כאילו

צינונים

(ל) ח"מ וב"ש. (לא) ח"מ. (לב) אחרונים. (לג) מהרי"ק בשם רשב"א. (לד) ב"ש. (לה) ד"מ
וב"ש. (לו) ד"מ וב"ש סק"כ אף שבתשובת הר"ן (סי' מ"ח) נסתפק בזה. (לז) שו"ת רש"ל כ"א.

הלכות פריה ורביה א

פתחי תשובה

באר היטב

בתקנתא המיקל לא הפסיד. גם, עכשיו אחר חלף חמישי כבר כלה הזמן ומכאן ואילך אינו אלא מנהג שנהגו להחמיר, לכן במקום ספיקא מעמידין על דין תורה. ד"מ [הקצר אות ט' וי"א]. כתב בהלכות קטנות [חלק ב'] סי' (ל"ח) [ל"ה] דתקנת ר"ג אקרקפתא דגברי מונת, אבל אשה בכל דהו ניחא לה, ולכן מותרות לנישא ב' אשכנזיות לספרדי אחד, ושכן הורה הרב אורי' שרגא, ע"ש:

הגולה שלא ישא אשה על אשתו, אין עד אחד נאמן להעיד שמתה אשתו, דהא דבר שנתחזק באיסור הוא ואין עד אחד נאמן כמ"ש ביו"ד סימן קכ"ו [פ"ק ג' בהג"ה], עכ"ל. ושם כתב זה כמסתפק, אך בסימן ט"ו סק"כ כתב כן בפשיטות ע"ש. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא] חלק אה"ע סי' ל"ג בד"ה העולה, כתב שדברי הב"ש בזה אינם מוכרחים, ע"ש, גם בספר קרבן נחנאל פ"י דיצמות אות (ק') [ר'] חולק על הב"ש בזה עיין שם. גם בתשובת בית אפרים חלק אה"ע סימן א' בדיבור המתחיל ועוד, כתב דהך דינא דהב"ש ז"ע, די"ל דשפיר מהימן עד אחד משום דהוי מילתא דעבירה לגלוי, וכמדומה שאין נוהגין

עמה לדקדק בזה כלל, כי מי שזא אלו כתב מאוהבו ממרחקים שמתה אשתו, נושא אשה על פיו ואין מדקדקין אחריו למחות בידו כלל, עכ"ד. גם בספר ישועות יעקב בסימן קנ"ח סק"א חולק על הב"ש בזה, דכיון דאינו רק מילתא דרבנן נאמן עד אחד אף דאיתחזק איסורא, ובפרט במילתא דעבירה לגלוי, ע"ש. ושם העיר עוד לחקור בזה, צעד אחד שמעיד שמתה אשתו והוא זא לז"ד לשאל אם מותר לישא אחותה שהוא איסור כרת, וגם אי מותר לישא אחרת מזד איסור ר"ג מאור הגולה, דאף אי מאמינים אותו נגד זה שמותר לישא אחרת מ"מ אסור לישא אחותה [עיין ב"ש בסימן ט"ו שם], ומעתה כיון שזא לשאל על שני דברים דבר תורה ודברנן כאחד, אפשר דאין אנו יכולין להקל גם בענין דרבנן, דהוי זלוול לדברי חז"ל, וכמ"ש הרדב"ז הוצא במגן אברהם הלכות ק"ש בספק קרא ק"ש חוזר וקורא משום דק"ש לאוריינא, אף דרק פסוק ראשון הוא מן התורה, מ"מ צריך לקרות כל הג' פרשיות, כיון דאנו מספקין על לאוריינא ודברנן כאחד, אם אנו מחמירין על דבר תורה ומקילין בדברנן הוי כמזלוול במילתא דרבנן [לא מנאחי זה במגן אברהם הלכות ק"ש, עיין בסימן ס"ו סק"א שכתב טעם אחר דכך היתה התקנה כו', אמנם בסימן קפ"ד סק"ו כתב כן המגן אברהם בשם הר"ש חיון [בני שמואל ח"כ סי' מ"ב] והר"י הלוי [סי' מ"ד] בענין ספק אם צריך בהמ"ז, דל"ג גם ברכה ד' מהאי טעמא, ע"ש]. אך באמת לא דמי, דהבא אם ישא אחרת לא ישא אחותה בלא"ה, ע"כ אין מקום להחמיר בזה ע"ש. ועיין בנודע ביהודה תניינא [אה"ע] סי' ו' על דבר האיש אשר בשנת רעבון הלכה אשתו ממנו וכן וצת עמה מדוחק פרנסתם, ושז לא נודע מהם דבר יומר משמונה שנים, אם יש להחיר לצעלה לישא אשה אחרת. והשיב שאין למזול לו עזר כיון שאשתו לא פשעה ומחמת רעבון הלכה, ולפי המובן ברשות צעלה הלכה, ומי יודע כיצת עיכובה ואולי הוא ע"י אונס, ומקום מלוה אין כאן, שאנו נותנים ג"כ לכן וצת חוקת חיים וא"כ קיים מצות פריה ורביה, ואף שהכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ע"ח מביא תשובת רש"ך [חלק ב' סי' ע"ט] אם נשבעתה יכול הצעל ליקח אשה אחרת, אולי מייירי שם שלא קיים פו"ר. וקיים, דאף שיש סבירא לדון ולהחיר לו שלא יהא נכשל בהרהורי עבירה בכל יום, מ"מ נתח דברך לשיעורין, ואם תתעלם אשה מצעלה אחיה זמן לאיזו כיצת, או שמהיה חולה אחיה זמן, וכי נחיר לו לישא אחרת על אשתו, לכן אין דעמי להחיר בזה, וגם איסור איני אומר כיון שכבר יושב זמן שמונה שנים בלא אשה, ואם ימנא מאה רבנים שיתירו לו לא אמתה בידו, עכ"ד. ושם בסי' ו' נשאל על שאלה חז' ממש, אלא דשם העיד עד אחד ששמע מאחד שהאשה מתה, והשיב להחיר מחמת העדאית העד. וכתב, דאף דנודע ביהודה קמא [אה"ע] סימן ל"ג לא הכרעתי לסתור דברי הב"ש לחלוטין, אבל [שם] בסימן נ"ד בד"ה (ואמנם) [והנה נמה], הבאמי דברי התוס' [גיטין ב' ע"ב ד"ה הוין דמה שאינו דבר שצערות, אף דאיתחזק איסורא, אינו צרור שאין עד אחד נאמן, רק מספקא לן, וא"כ באיסור דרבנן יש להקל, ובפרט שזה שנים רבות שאצד וזכרה, קרוב הדבר שמתה בשנת הרעבון, ולכן יש להחיר. וכתב עוד שם [תניינא אה"ע] בסי' ח' בעוצדא שהעיד העד שצחיתו במקום פלוני מתה אשה פלונית, אבל העד לא ידע אשת מי היא, והאיש בשמעו הדברים האלה אמר (אשתו) [אשתי] היא, בזה יש לדון אולי הצעל דבר עצמו אינו נאמן במקום דאיכא למיחש שמא עיניו נתן באשה אחרת [עיין לקמן בסמוך בשם תשובת בית אפרים מה שמביא בשם רמח"מ דק ועבודת הגרשוני], ומ"מ כיון דזמן הזה שכבר כלה הזמן חרס ר"ג ליכא חשש איסור תורה, וגם מאחר דמתחילה לא איתחזק איסור רק מפיו שאמר שיש לו אשה, יש להקל, ע"ש. וכתב עוד [שם] סוף סי' קל"ו, שנשאל מהגאון מלונדון אודות אנשים הבאים ממדינות רחוקות לקהילתו ושלחו גיטין לנשותיהם, וצאו כתבים מב"ד שהשליח מסר הגט להאשה כדת, ואין חתימת הב"ד ניכר שמה, אם יכולים המגרשים לישא שם נשים. וכתב, כבר הכרעתי בנודע ביהודה תניינא שעד אחד נאמן להעיד לאיש שמתה אשתו, וכיון שעד אחד נאמן, א"כ שטר בעדים אפילו לא נתקיים, כיון שלדברי הרשב"ך [משב"ז ח"ג סי' ט"ו] [המובא לקמן סוף סימן קמ"ב בהג"ה] זה עדיף מעד אחד, לכן דעמי להחיר, ע"ש. ועיין עוד שם בסי' קמ"ו בתשובת מנחם המצבר, באשה שנשתטית וזה שבע שנים אשר צרחה מצעלה מתוך טירוף הדעת, ונאצד וזכרה ולא נודע מה היה לה, אם מותר הצעל לישא אשה אחרת. והביא דברי אביו בתשובה סימן ו' הנ"ל שלא רצה להחיר באשה שנאצד וזכרה וזלת בהעדאית עד אחד, וכתב, דאף דיש לדון בזה, מחמת דנגד חוקת חיים יש חוקה אחרת שאם היתה צחית היתה חוזרת לצעלה באשר שלא היתה קטטה ביניהם, (ו)מ"מ חלילה לו לחלוק על אביו ז"ל. ומ"מ העלה להקל להצעל זה, כיון שינאה אשתו מציתו מתוך טירוף הדעת, ולפי דבריו היתה כמה שנים מוחזקת לנשתטית, ונשתטית פסק הרמ"א דיש להקל להחיר

באר הגולה

(לד) ביבמה לא החרים¹ (לה) וכן בארוסה. הגה אס אינו רוצה (כא) [טו] לכנוס².

מנה"י קולון

במשוזה שורש ק"א

[ענף ג' ד'] וכתב שם הטעם, מי יכריחנו לכחוד לה כחודו בעל כרחו ולהתחייב לה בשאר כסות ועונה, בזה לא תיקן רבינו גרשום.

פתחי תשובה

באר היטב

לו לישא אחרת, ואף די"ל דדוקא בשאשה שהיא שוטה לפנינו, אבל כאן יש לחוש שמא נתפקחה, מ"מ מוקמינן לה אחזקה אשעת ישיאתה מצית בעלה, ויש לזה הוכחה, דאל"כ הייתה חוזרת לבית בעלה כו', ואף דה"ח [אות ו'] כתב דלר"ך הימר ממאה רבנים, י"ל דגם ה"ח לא כ"כ אלא אס היא בחיים בודאי, אבל אס יש ג"כ ספק שמא מתה, גם ה"ח מיקל. וסיים, ויען כי אין הדבר ברור כ"כ כו', לכן אין לסמוך עלי עד שיסכימו עוד שני רבנים. ובענין התחייבות שיש להאשה על הבעל, וגם בהשלשת גט

(כא) לכנוס. כ"כ מהרי"ק שורש ק"א [ענף ג' ד']. ועיין מהרי"ק שורש ס"ג [ענף ד' ה'] שכתב, ועל ענין ארוסה שטוענת מאיס עלי וכו' להחיר לו לגרש בעל כרחה או לישא אחרת, ע"ש, והיה תשובת מהרי"ק פסק הרמ"א כוותיה בסימן ע"ז סעיף ב' בהג"ה ע"ש, משמע דאף בארוסה הנר"ך לו הימר מטעם מורדת, ולא קאמר

פיטורין כי למיחש צעי פן תבוא האשה, יעשו כמו שפסק אלא"ו צוודע ביהודה קמא [אה"ע ס' ג'] [עיין לקמן ס"ק ט"ז] ע"ש. [ובתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סימן ב' בא"ש אחד נשתתתה אשתו זה כמה שנים, והולכה לעיר אחרת למקום רופאים, ועמה אומר שנודע לו שמתה, וגם הביא עד אחד ששמע שמתה אשתו של זה באותה העיר, אס מותר לישא אחרת. והנר"ך שם בדברי ה"ח דסימן ט"ו וקנ"ח הנ"ל דאין עד אחד נאמן כו', ודעמו להחמיר בה"ש. וכתב, ואפילו אס נכניס עצמינו בפירצה דחוקה להקל משום עיגון דבעל, היינו אי אשה בריאה נאצדה, וכדרך שמקילין בעיגונא דאיתתא, אבל הכא [בנשתתתה הרי יכול להמציא לו הימר ע"י מאה רבנים והשלשת גט וכתובה ואין כאן עיגון כו'. ועוד, הא האשה במקום ידוע ואינה מעבר לים ולא במדברות והדבר יכול להתברר, ע"כ אינו רוצה להיות מהמתירין, ע"ש]. ועיין בתשובת בית אפרים [אה"ע ס' א'] באחד שהיה מתגורר בקהילה אחת ערך י"ב שנה והגיד לפני כמה אנשים שיש לו במקום אחר אשה ובת אחת, והחזיק בדבריו זמן רב, ועמה בל לפני הרב והגיד ששקר ענה ומעולם לא הייתה לו אשה, רק מחמת הנושה אחר כן, שכבר בא בימים בן שלשים ועדיין הוא פנוי, אס מאמינים אותו באמתלא זו ומותר לישא אשה או לא. והנה מה שיש לדון באמתלא זו הוא משני חששות, אחד, כי להסיר מסוה הנושה היה די לו שיאמר שהוא אלמן, וגם למה הוסיף לומר שיש לו בת הימנה. ה"ב, מטעם דכל שהוחזק ל' יום לא מהני אמתלא כמ"ש ה"ח בסימן י"ט [סק"ב], ומלקין וסורפין על החזקה. והנר"ך מאד בזה לבאר דהך אמתלא אינה גרועה, וגם יש לצדד דאף אמתלא אין נר"ך כלל צידדו דידן, לפי דכל שו"א אנפשיה חתיכה דאסורא דאסרינן עליו ולא מהני חזרה, אינו בתורת ודאי אלא מחמת ספק, דשמה דבריו הראשונים עיקר ומה שחזר בו שקורי משקר, וא"כ צידדו דידן שאחר אלף החמישי אינו אלא מנהג, וכל ספק ופולוגתא אזלינן לקולא כמ"ש ה"ח ב"ש סק"ב, אולי מהני חזרה אף בלא אמתלא. וגם דינו של ה"ח ב"ש בענין אחר ל' יום אינו מוחלט, דבתשובת רמ"א ס' ב' מבואר דאף אחר ל' יום מהני אמתלא היכא שלא הוחזק רק מפי עצמו וע"י דיבור לצד [עיין מה שכתבתי בסימן י"ט שם [בפתחי תשובה סק"ג]]. ועוד, דהכא אית ליה מייגו דאי צעי הוה אחר שמתה אשתו והיה נאמן בך, כמבואר בתשובת נחמד דק ועבודת הגרשוני שהוא עצמו נאמן בענין זה, השתא נמי שחזר בו נאמן במייגו, וי"ל דגם ה"ח ב"ש מודה בזה. וסיומא דפיסקא העלה שאין להחמיר בזה, ומ"מ יש לאיים עליו ב"ד ולהודיעו חומר חרס ר"ג מאור הגולה הכל לפי מה שהוא אדם, ואס כה יאמר כי בצדק אמרי פיו ופניו הוא, לא נחשדו ישראל על כך, ובפרט שהוא ג"כ מילתא דעבידא לגלוי, ע"ש באריכות. והנה מ"ש דכל שו"א אנפשיה חתיכה דאסורא דאסרינן עליו ולא מהני חזרה, אינו בתורת ודאי כו', ז"ע מ"ש ב"ש לקמן סימן ג' סעיף א' ואס נשאל או נטמא לוקה. ומשמע דאפילו חזר בו. [עיין מה שכתבתי בסימן ג' שם [סק"ד], ועיין מה שכתבתי לקמן סימן קט"ו סעיף ו' סק"ז]. ומ"ש שם דבריו לפלפל צידן שו"א אנפשיה חתיכה דאסורא אס הוא מטעם הודאת בעל דין או משום נדר, עיין בפתחי תשובה ליו"ד סימן א' ס"ק (ט"ו) [י"ח] ולקמן סימן ל"ז סק"א מה שכתבתי בזה]: [טו] לכנוס. עיין באר היטב [סק"א], עד וצית הי"ל פירש הרמ"א בענין אחר. ועיין בספר בית מאיר דנראה לו יותר פירוש הבית הי"ל דכונת הרמ"א לפרש דברי המחבר דבארוסה לא תיקן, היינו מה שתיקן שלא לגרש בעל כרחה, וזהו שהוסיף אס אינו רוצה לכנוס אלא לפטור והיינו דיכול לגרשה בעל

ביאורים

גרשום (כ"ה) אקרקפתא דגברי מנח אבל אשה (לה) וכן בארוסה. יש שפירשו (כ"ה) דכמו בכל דהו ניחא לה לכן מותרות לינשא ב' דביבמה לא תיקן ויוכל לייבם אף שיש לו אשכנזיות לספרדי א': (לד) ביבמה לא אשה כן בארוסה לא תיקן מה שתיקן שלא החרים. דבמקום דיחוי מצוה (כ"ה) לא תיקן: לגרש בע"כ ואם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור

צינונים

(לח) בה"ט. (ל"ב) ד"מ וגר"א וכ' בעצ"א דאעפ"כ שאין מניחים אותו לייבם אלא שאין כופין אותו לחלוץ. (ב) בית הלל ב"מ ושו"ת חת"ס ס"י א'.

פתחי תשובה

באר היטב

כרחי, אבל מלישא אחרת קודם גירושין לא מייירי והוא אסור, אם לא על כד המוזכר בסוף הג"ה שהיא אינה רואה להנשא לו או לפטור, אז יש להקל לו לישא אחרת. [וכן הסכים בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' א', וכתב בפירוש זה הוא אמת ומוכרח מסוף הג"ה, ע"ש]. וזוהי מרווח לן דלא קשה קושית החכם צבי סי' קט"ז מהבא לסימן קנ"ט סעיף ה' בהג"ה, דאמאי תהא עדיפא זיקה דרבנן מארוסה דאורייתא. עוד שם [בבאר היטב] בשם חכם צבי, קטן שנפלה לו יצמה כו'. כעת אין תשובת חכם צבי לפני ולא ידענא אי הוה מטעם שכבר נשתדך וכמ"ש הרמ"א לקמן סימן קנ"ט סעיף ה', ואף דכאן נפלה קודם שנשתדך, מ"מ כיון שהיה באותה עשה קטן דמי לנפלה אח"כ, או דילמא אף בנשתדך אחר י"ג שנים הוה מטעם כיון שעדיין אינו ראוי לחלוץ מחמת הסימנים, ואפשר אף לכתחילה מותר לשדך מטעם זה. ועיין בשו"ת אבן השוהם סי' ל"ד ול"ה על גידול כזה ממשי, ושם נזכר שעשה שידוך אחר שנעשה בן י"ג שנה, וכתב דלכתחילה עשה שלא כהוגן, אך מאחר שכבר עשה מותר לכתוב. וגם נדפסה שם תשובה מגאון מוה"ר אברהם ברודא להחזיר לכתוב, וגם כתב שכמה גאונים הסכימו לזה ע"ש. ועיין בשו"ת בית אפרים [אה"ע] סי' קמ"ג על מעשה כזה, ובעובדא דידיה נעשה השידוך בעודו קטן, והאריך בזה לפלפל בדברי החכם צבי ואבן השוהם הנ"ל, ומסיק ג"כ להקל והמתמיד בזה אינו אלא מן המתמיהין, וסיים, ומ"מ ראוי לז"ד שקודם שיצא ליד נישואין יפשרו בן היצט והיצמה בעסק ההלילה שלא יהא שום דבר חושך ביניהם, וגם יתן ערבון כפי הנראה לז"ד, באופן שמיכף שיהא ראוי להלילה יחלוץ לה מיד בלי שום עיכוב. אמנם אם האשה תקשה ערפה שלא לפשר כפי שיראה לז"ד ותתן עיניה בממון, יוכלו הצ"ד להחזיר לו אף בלי רגונה, ע"ש. ועיין בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן ז"ל מלאדי [סי' מ"א] שהאריך ג"כ בענין זה. [בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' א' אודות בחור בן עשרים שנפלה [לפניו] יצמה ורכושה רב מנכסי אחיו, והיא מסרבת ואינה רואה בחליצה אלא א"כ יחלוץ בחנם, כי חשבה שאסור לו לישא אשה עד שיחלוץ תחילה, ואין צד צ"ד להעמיד על דת תקנת הקהילות המצוה סימן קס"ה סעיף ד' בהג"ה, והצחור נשתדך בינתיים עם ההגונה לו, ושאל אם מותר לו לישא משודכתו ועי"ז תהא היצמה מוכרחת לירד לדת כדי שיחלוץ לה. והאריך שם בדברי תשובת חכם צבי סי' קט"ז הנ"ל, ובגידול השאלה העלה להחזיר לו לישא משודכתו שלו לאחר התראה מצ"ד כראוי, ובאופן שיעמיד ערבות ובשבועה שמיד שתתראה היא אח"כ לעמוד לפני צ"ד שצוירם או המרואה לשני הצדדים מחויב הוא לעמוד, וכלל היוצא מפייהם יעשה ויקיים, ויחלוץ אח"ז מיד בלי עיכוב, ע"ש].

דבארוסה לא גזר ר"ג כלל. ונ"ל, הא דאמרין דבארוסה לא החרים ר"ג, היינו דוקא אם אינו רואה לכתוב אלא לפטור, אבל אם דעתו לכתוב אותה לבסוף, כל העומד לכתוב ככנסה דמי, [ו]מיד חל עליו חרם ר"ג שלא לישא על אשתו אף כשהיא עדיין ארוסה, לכן בשורש ס"ג דהוא רואה לכתוב אותה רק שהיא מורדת עליו, לכן חל חרם ר"ג עליו ואריך היתר מטעם מורדת, וזהו הפירוש בהג"ה דכתב אה"א [ד]וכן בארוסה, אם אינו רואה לכתוב אלא לפטור. שבות יעקב ח"א סימן צ"ב. ובתשובת חכם צבי שאלה קכ"ד כתב דהפירוש ברמ"א (הוא) [הא] דכתב אם אינו רואה לכתוב אלא לפטור, היינו שלא מטעם שאם יש לו ארוסה שרשאי לישא אחרת עליה אף שצדעתו לכתוב ארוסתו, ומטעם שהשניה אינה אסורה כיון שעדיין הראשונה אינה אשתו, וגם הראשונה תהא מותרת לכתוב אחר נישואי שניה שהרי בהיתר נחקדשה לו, קמ"ל דאסור. ובית הלל פירש הרמ"א בענין אחר ע"ש. ועיין צ"ש [סקכ"ב]. ובגוף הדין חולק החכם צבי בתשובתו סי' קכ"ד ופסק דבארוסה נמי החרים ר"ג, ע"ש, וכן פסק בתשובת מיימונית [ספר נשים] סי' ל"ד ומהר"י סג"ל [מהר"ל] סי' (ק"א) [צ"א], אבל בתשובת שבות יעקב חלק ב' סי' קי"ב ובחלק א' סי' צ"ב פסק כמהר"ק דבארוסה לא החרים, וכ"כ מצ"ט חלק ב' סי' ר"ט ומהרשד"ם חלק אה"ע סי' ע"ח. בן עשיר שקידש בתולה אחת שפחה עברית שצביה לפני עדים, ואחר כך נתחרט, וגם אביו ובני משפחתו מוחזין בדבר שלא להכניסה לנישואין, והבתולה אינה רואה לקבל גט והוא רואה לישא אחרת, אם יש למונע מחמת חרם ר"ג. פסק שבות יעקב חלק ב' סימן קי"ב דאין למונעו מחמת חרם ר"ג, דבארוסה לא החרים. ולפי דברי החכם צבי הנ"ל שחולק עליו ופסק דבארוסה נמי החרים ר"ג, יש למונעו. וכנסת הגדולה בהגהת צ"י סעיף נ"ט העלה דמהר"ק איירי (כשהראשון) [כשהראשונה] באירוסין, אבל כשהראשונה בנישואין אע"פ שהשניה היא באירוסין עובר על חרם ר"ג, דלא כהרשד"ם חלק אה"ע סי' ע"ח דס"ל דכל שהשניה אינה בנישואין אלא באירוסין לצד לא עבר על חרם ר"ג ע"ש. ועיין תשובת צ"י סי' י"ב מדיני גיטין ומהר"ט חלק אה"ע סי' א' ומהר"י הלוי סי' כ"א. קטן שנפלה לו יצמה, ובעודו קטן נשתדך לבת זוגו, וכעת הוא בן י"ג שנים ויוס אחד ולא הביא צ' שערות, וזמן הנישואין הגיע, ואצי הבת רואה להשיא לו

אלא לפטור (מהרי"ק שורש ק"א) וה"ה בכל מקום (לו) שיש דיחוי מלוא כגון ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה (מרדכי פרק החולץ ורשב"א סי' ר"פ ומהר"ם פדוואה סי' י"ט). (לז) אמנם יש חולקים וסבירא להו דחרם רבינו גרשום נוהג אפילו במקום מלוא ואפילו במקום יבוס (לח) וצריך לחלוץ (הגהות מרדכי דיבמות ובהגהות מרדכי דכתובות וכ"כ נמוקי יוסף פרק החולץ). ובמקום שאין הראשונה בת גירושין (לט) כגון (כג) שנשתטת (מ) או שהוא מן הדין לגרשה

פתחי תשובה

[מז] שנשתטת. עיין בלח ה"ט [סק"ג] מ"ש וצ"מ כתב כו', עד שנהגו להחמיר. והוא מדברי ה"ש [סק"ג], ושם מסיים ח"ל, לכן כלל כאן אלו שני דינים, כשנשתטת וכשהוא מן הדין לגרשה, ש"מ שניהם שוים, וכשהוא מן

באר היטב

בתו כמנאי השדוכין, האם יש למנוע לישא משודכת מכת חרם ר"ג, אע"ג דכתב [המחבר] ציצמה לא החרים, היינו צרובה ליצם על אשתו הנשואה, משא"כ צרובה לישא על יצמתו הזקוקה.

פסק החכם צבי שאלה קט"ו דמותר לישא משודכתו קודם שיחלוץ היצמה ואין צוה משום חרם ר"ג, ואפילו לרמ"א דפסק דנוהג במקום מלוא ואפילו במקום יבוס וצריך לחלוץ, היינו ציכול לחלוץ, אבל אונם כי הכא לא, ע"ש, ועיין עוד סי' קי"ד: (כג) שנשתטת. כתב הכל צו דאין להתיר חרם ר"ג אלא ע"פ מאה אנשים מג' קהילות מג' ארצות, וצ"מ כתב דא"ל צוה הזמן להתיר ע"י מאה אנשים, כי כבר כלה הזמן חרם ר"ג ואינו אלא מנהג שנהגו להחמיר. מיהו צ"ח כתב, קבלה היא מגדולי עולם שיציע הענין לפני הגדולים שצאיתו הדור ויסקימו בהיתר מאה רבנים, וגם ישלש סך הכמוצה ונדוניא ותוספת כמוצה ציד הצית דין, ואח"כ ישא אחרת. ועוד כתב צסימן קי"ט שיתן הגט ציד שליח הולכה שיהיה הגט צידו עד שתשתפה, וחייב ליחד לה צית צפני עזמה וישמור אותה ממנהג

ביאורים

שהיא אינה בת דעת שלימה בכל הדברים ועכ"פ ראוי לתשמיש וכו' כיון שאין בנידון זה ביטול פרי' ורבי' רק הבעל אינו רוצה בחיי צער אין אנו נזקקין לו עכ"ד והובאו בפ"ת: (מ) או שהוא מן הדין. כתב הרמ"א סי' קט"ו סק"ד בעוברת על דת אינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה ויכול לגרשה בע"כ ואין בזה משום חדר"ג וכ"כ בסי' קי"ט, ופי' הב"ש שזו כוונת הרמ"א כאן וא"צ מאה רבנים, אבל בתשובת שב יעקב פי' דברי הרמ"א על שהה עמה עשר שנים ולא ילדה וס"ל שבזה צריך מאה רבנים, ולא דמי לעוברת על דת (מו) שהיא פשעה. כתב הרמ"א סי' קי"ז סי"א בשם תשובת הרא"ש דמי שאשתו נכפית יכול לגרשה בע"כ, כיון שאילו הי' מום כזה באיש היו כופין אותו לגרש מדין התלמוד ולא תקן ר"ג שתהא האשה עדיפא מאיש וכ"כ בסי' קי"ט ע"ש:

יוכל לגרש בע"כ אבל כ"ז שלא גירש אסור לו לישא אחרת אבל יש שפירשו (מא) שאם דעתו לגרשה יכול לישא אחרת עלי' אע"פ שעדיין לא גירשה: (לו) שיש דיחוי מצוה. וכתב הט"ז דהמיקל לא הפסיד: (לז) אמנם יש חולקין. וכ' בביאור הגר"א סי' קס"ה סק"א שכן פסק הרמ"א לדינא. וכל המחלוקת היא האם רבינו גרשום גזר במקום מצוה, (מב) אבל ע"י ק' רבנים שמתירים את החרם יכול לישא, והרבנים יראו לפי מקומם ושעתם האם לסמוך על דעת המקילים להצטרף להתיר החרם: (לח) וצריך לחלוץ. ר"ל (מג) דכופין אותו לחלוץ ועי' בהג"ה סי' קס"ה ס"א. כתב הב"י בפי' סדר חליצה סקמ"ו (מד) שרבינו אליעזר ממיץ הי' נוהג להתיר חדר"ג (מה) כדי שלא תהא חליצה פסולה: (לט) כגון שנשתטת. כתב בנוב"י תנינא חיו"ד סי' קמ"ו כשהיא עוסקת במשא ומתן אלא

צינונים

(מא) כך פשט לשון מהרי"ק ומהר"ם פדוואה שמשם מקור הדין וכ"פ ב"ש ועצ"א שבו"י סי' נ"ב ח"צ סי' קכד ואבנ"ז סי' ג'. (מב) אוצר הפוסקים. (מג) ביאור הגר"א. (מד) עי' ב"ח בסי' זה. (מה) וכו' הב"י שם שלא נהגו כן משום דנקטינן דהוי חליצה כשרה כיון דשריא לייבומי אלא דאריא דשבועה רביע עליה. (מו) ועי' בפ"ת סקכ"ב בשם החת"ס דאפי' באסורה עדין מה"ת לא נהיגי להתיר בלא מאה רבנים.

הלכות פריה ורביה א

פתחי תשובה

באר היטב

הדין לגרשה לא חייבין ר"ג וכמ"ש בסימן קט"ו, עכ"ל. ועיין בתשובת ש"י יעקב [אה"ע] סי' א' שהשיג על הד"ש, וכתב דמה שכלל רמ"א הני' ב' דינים, היינו היכא שהדין לגרשה ומ"מ היא לא פשעה, כגון שהתה' י' שנים ולא ילדה, וזה שזה עם נשחיתות, ובשניהם צריך התרה מק' רבנים, ומ"מ רמ"א בסימן קט"ו סעיף ד' בהג"ה ב' ויכול לגרשה בעל כרחיה ואין בזה משום חרס ר"ג, היינו בעוברת על דת שהיא פשעה. ומדע שכן הוא, דאל"כ סתמו דברי רמ"א אהדדי, דשם החליט דל"ש בזה חרס ר"ג, וכאן הביא יש חולקין דנוהג אפילו במקום מנהל, אלא ודאי דכאן מיירי שלא פשעה ולכן יש חולקין, אבל בסימן קט"ו מיירי שפשעה ולכן אין חולק, עכ"ל. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' א' שגדול אחד רנה לתוך דברי רמ"א דלא ליסתרו אהדדי באופן אחר, דבאמת לגרש בעל כרחיה קיל יותר מלישא ב' נשים, כמ"ש בתשובת מהר"ם פאדוא סי' י"ג [הובא בבאר היטב לקמן סימן קי"ט (סק"א) [סק"ח] ע"ש], וא"כ בסימן קט"ו דמיירי לגרש בעל כרחיה, בזה הכל מודים דלא חייבין ר"ג, אבל כאן דמיירי לישא ב' נשים, בזה הביא ב' דעות, ומ"מ רמ"א או שהוא מן הדין כו' יש להחיר לו לישא אחרת, ר"ל דא"ל לגרש בעל כרחיה. והוא ז"ל חולק, דבאמת יותר חמור גירושין בעל כרחיה מלישא אחרת, דבזה לא קבע הגאון בזה זמן כלל, ומ"מ דברי מהר"ם פאדוא נכונים, דלענין עוברת על דת עדיף יותר לגרש בעל כרחיה מלישא אחרת, דשם חמור למוטב ויהיו לו ב' נשים כשרות, אבל בשהתה' י' שנים, יותר טוב להחיר לישא אחרת ושלא ידור עם הראשונה וממילא לא חלד, ונמצא השניה צהיית עולמית, אבל לגרש בעל כרחיה שצוה עדיין לא כלה חרס ר"ג מאור הגולה לא שמענו. אמנם כל זה לשיטת הב"ש, אבל באמת אין לדחות דברי הש"י יעקב דהיכא דלא פשעה אין להחיר לישא אחרת [בלא ק' רבנים], ובפרט דהרבה פוסקים ס"ל דלא שייך האי דינא בחו"ל [ועיין בזה בתשובת צריח אברהם סי' פ"ט וז']. וכתב עוד, דאם הבעל רוצה ליסע לא"י והיא אינה רוצה, וגם כבר שהתה עשר שנים ולא ילדה, ממנה נפשך יש להחיר לגרש בעל כרחיה ויתן הכתובה, או מטעם הוא אומר לעלות [כמ"ש לקמן סימן ע"ה [סעיף ד'] או מטעם ששהתה' י' שנים, אך כל זה אם השנים שוים בזמן, דאל"ה יכולה לומר דמתחילה היה אפשר לעלות ולכן עוון חו"ל גורם, ועכשיו יש סכנה לעלות, ע"ש עוד, וגם בנודע ביהודה תניינא סי' ק"ב. ורמ"ש הבאר היטב מיהו ב"ח כתב קבלה היא מגדולי עולם כו' ויסקימו צהיית רבנים כו', עיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ד' שנשאל אי צריך דוקא מאה מג' מדינות שזה צויה, או סגי ז"ח ממדינה אחת, ושנים הנותרים אחד אחד ממדינה אחרת. ומה הוא בכלל מדינה ומדינה. ואם סגי בצחורים מופלגים להשלים מניין המאה. וכתב, הא ודאי דמ"ש הב"ח ויסקימו צהיית מאה רבנים, על כרחך לאו רבנים ממש יושבים על כסא רבנות בקהילות, דהרי כתוב בהתקנה שהיו מג' קהילות, וא"א מאה רבנים בג' קהילות, אמנם גם א"א דאנשים בעלמא קאמר, כדמשמע לשון תשובת מהר"ם [סוף דפוס פראג] והכל צו [ס' קט"ו], דהא כתוב שם דבעינן שיהיה להם טעם מצורר ויסקימו עם הדין, אלא ודאי דבעינן שיהיו ראויים להוראה ומצינו מדע להסכים עם המורה הראשון בענין ההוא, וכבר נהגו כמ"ש בנודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' ג', לנרף המוסמך במורינו שראוי לסדר קדושין, כמו שחייב מהר"ל שלא יסדר גיטין וקדושין מי שאינו מוסמך, הכי נמי הכא, ודי בקולא זו, אבל לא בחורים אפילו גדולים וטובים. ואודות מה הוא בכלל מדינה. הנה בכל צו [ס' קט"ו] איתא שלש ארצות כגון ארגון לומצריא ונרפת, והם ג' מלכיות ממש, לומצריא באיטליא, ארגון בשפניא, ונרפת ידוע, מ"מ נ"ל אם ע"י מלחמות נכנסו שלשתן תחת ממשלת מלך אחד, ועמידה אדום שתפשוט מלכותה ט' חדשים על כל העולם [ראה יומא י' ע"א], לא מפני זה לא נוכל להסכים צהיית הנ"ל, כי אין המלך גורם אלא שיווי דעות אנשי מדינה, ורוב אנשי מדינה נמשכים אחר רבני מדינה ההיא, וא"כ צמדינתינו כגון מלכות גאליציא ומלכות הגר ומלכות אוסטריא, אע"פ ששלשתן תחת ממשלת הקיר"ה, מ"מ לשלשה יחשבו וכן נוהגים. ומ"ש בהתקנה מג' קהילות, לכאורה פשיטא דכיון דבעינן ג' ארצות בודאי ג' קהילות הם, נ"ל לאפוקי שלא ינמא צקהילה אחת אנשים מג' ארצות, דזה לא מהני, אלא במושבותיהם למקומותם. ואודות אי בעינן מספר הרבנים מג' מדינות שזה צויה. לכאורה כונת התקנה היא שהרב אשר המאורע בגבולו יחקור וידרוש הענין היטב ויסקים כי זה ראוי להחיר, ואח"כ יסקימו ע"פ דבריו עוד ז"ט רבנים מג' ארצות, וכיון שלא נתן גבול ומספר, משמע שישלשו שזה צויה כיון שראוי להשכלש. הגע עתמך, אילו כתוב בשטר ליתן ז"ט והוצים לג' עיירות או אנשים, הלא היו משלשים צייניהם שזה צויה כו'. אך לא נהגו לדקדק בכך. וכן מוכח מתשובת נודע ביהודה סי' ג' [הנ"ל] שדקדק לכתוב כל התנאים השייכים למאה רבנים, ולא הזכיר כלל שיהיו מג' ארצות, אין זה כי [אם] מאחר שראשי המדברים בענין ההוא היו שלשה רבנים מג' מדינות, שזו לא הקפיד אם יהיו המסקימים אפילו ממדינה אחת כו', ומ"מ נכון שהרב וצ"ד דמקום המאורע יכתבו פסק שלפי הענין ראוי להחיר לזה, וגם ייעו הדבר לפני גדול אחד במדינה האילו ונפיק מפומיה דב"ח [שיציע לפני גדולים], ואם יסקים ירפו סמוכים במורינו מג' מדינות, [ו]אף שא"צ משולשים ממש, מ"מ יראו לקבץ מספר מסוים מכל מדינה כו', עכ"ל ע"ש. ורמ"ש הבאר היטב, ועוד כתב בסימן קי"ט שיתן הגט ציד שליח הולכה שיהיה הגט צידו עד שתשתפה כו', מצוה מזה דאחר שתשתפה יתן לה השליח גט זה ויהיה מותרת לשוק ע"י גט זה. אמנם בהגהת משה למלך

הדין לגרשה לא חייבין ר"ג וכמ"ש בסימן קט"ו, עכ"ל. ועיין בתשובת ש"י יעקב [אה"ע] סי' א' שהשיג על הד"ש, וכתב דמה שכלל רמ"א הני' ב' דינים, היינו היכא שהדין לגרשה ומ"מ היא לא פשעה, כגון שהתה' י' שנים ולא ילדה, וזה שזה עם נשחיתות, ובשניהם צריך התרה מק' רבנים, ומ"מ רמ"א בסימן קט"ו סעיף ד' בהג"ה ב' ויכול לגרשה בעל כרחיה ואין בזה משום חרס ר"ג, היינו בעוברת על דת שהיא פשעה. ומדע שכן הוא, דאל"כ סתמו דברי רמ"א אהדדי, דשם החליט דל"ש בזה חרס ר"ג, וכאן הביא יש חולקין דנוהג אפילו במקום מנהל, אלא ודאי דכאן מיירי שלא פשעה ולכן יש חולקין, אבל בסימן קט"ו מיירי שפשעה ולכן אין חולק, עכ"ל. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' א' שגדול אחד רנה לתוך דברי רמ"א דלא ליסתרו אהדדי באופן אחר, דבאמת לגרש בעל כרחיה קיל יותר מלישא ב' נשים, כמ"ש בתשובת מהר"ם פאדוא סי' י"ג [הובא בבאר היטב לקמן סימן קי"ט (סק"א) [סק"ח] ע"ש], וא"כ בסימן קט"ו דמיירי לגרש בעל כרחיה, בזה הכל מודים דלא חייבין ר"ג, אבל כאן דמיירי לישא ב' נשים, בזה הביא ב' דעות, ומ"מ רמ"א או שהוא מן הדין כו' יש להחיר לו לישא אחרת, ר"ל דא"ל לגרש בעל כרחיה. והוא ז"ל חולק, דבאמת יותר חמור גירושין בעל כרחיה מלישא אחרת, דבזה לא קבע הגאון בזה זמן כלל, ומ"מ דברי מהר"ם פאדוא נכונים, דלענין עוברת על דת עדיף יותר לגרש בעל כרחיה מלישא אחרת, דשם חמור למוטב ויהיו לו ב' נשים כשרות, אבל בשהתה' י' שנים, יותר טוב להחיר לישא אחרת ושלא ידור עם הראשונה וממילא לא חלד, ונמצא השניה צהיית עולמית, אבל לגרש בעל כרחיה שצוה עדיין לא כלה חרס ר"ג מאור הגולה לא שמענו. אמנם כל זה לשיטת הב"ש, אבל באמת אין לדחות דברי הש"י יעקב דהיכא דלא פשעה אין להחיר לישא אחרת [בלא ק' רבנים], ובפרט דהרבה פוסקים ס"ל דלא שייך האי דינא בחו"ל [ועיין בזה בתשובת צריח אברהם סי' פ"ט וז']. וכתב עוד, דאם הבעל רוצה ליסע לא"י והיא אינה רוצה, וגם כבר שהתה עשר שנים ולא ילדה, ממנה נפשך יש להחיר לגרש בעל כרחיה ויתן הכתובה, או מטעם הוא אומר לעלות [כמ"ש לקמן סימן ע"ה [סעיף ד'] או מטעם ששהתה' י' שנים, אך כל זה אם השנים שוים בזמן, דאל"ה יכולה לומר דמתחילה היה אפשר לעלות ולכן עוון חו"ל גורם, ועכשיו יש סכנה לעלות, ע"ש עוד, וגם בנודע ביהודה תניינא סי' ק"ב. ורמ"ש הבאר היטב מיהו ב"ח כתב קבלה היא מגדולי עולם כו' ויסקימו צהיית רבנים כו', עיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ד' שנשאל אי צריך דוקא מאה מג' מדינות שזה צויה, או סגי ז"ח ממדינה אחת, ושנים הנותרים אחד אחד ממדינה אחרת. ומה הוא בכלל מדינה ומדינה. ואם סגי בצחורים מופלגים להשלים מניין המאה. וכתב, הא ודאי דמ"ש הב"ח ויסקימו צהיית מאה רבנים, על כרחך לאו רבנים ממש יושבים על כסא רבנות בקהילות, דהרי כתוב בהתקנה שהיו מג' קהילות, וא"א מאה רבנים בג' קהילות, אמנם גם א"א דאנשים בעלמא קאמר, כדמשמע לשון תשובת מהר"ם [סוף דפוס פראג] והכל צו [ס' קט"ו], דהא כתוב שם דבעינן שיהיה להם טעם מצורר ויסקימו עם הדין, אלא ודאי דבעינן שיהיו ראויים להוראה ומצינו מדע להסכים עם המורה הראשון בענין ההוא, וכבר נהגו כמ"ש בנודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' ג', לנרף המוסמך במורינו שראוי לסדר קדושין, כמו שחייב מהר"ל שלא יסדר גיטין וקדושין מי שאינו מוסמך, הכי נמי הכא, ודי בקולא זו, אבל לא בחורים אפילו גדולים וטובים. ואודות מה הוא בכלל מדינה. הנה בכל צו [ס' קט"ו] איתא שלש ארצות כגון ארגון לומצריא ונרפת, והם ג' מלכיות ממש, לומצריא באיטליא, ארגון בשפניא, ונרפת ידוע, מ"מ נ"ל אם ע"י מלחמות נכנסו שלשתן תחת ממשלת מלך אחד, ועמידה אדום שתפשוט מלכותה ט' חדשים על כל העולם [ראה יומא י' ע"א], לא מפני זה לא נוכל להסכים צהיית הנ"ל, כי אין המלך גורם אלא שיווי דעות אנשי מדינה, ורוב אנשי מדינה נמשכים אחר רבני מדינה ההיא, וא"כ צמדינתינו כגון מלכות גאליציא ומלכות הגר ומלכות אוסטריא, אע"פ ששלשתן תחת ממשלת הקיר"ה, מ"מ לשלשה יחשבו וכן נוהגים. ומ"ש בהתקנה מג' קהילות, לכאורה פשיטא דכיון דבעינן ג' ארצות בודאי ג' קהילות הם, נ"ל לאפוקי שלא ינמא צקהילה אחת אנשים מג' ארצות, דזה לא מהני, אלא במושבותיהם למקומותם. ואודות אי בעינן מספר הרבנים מג' מדינות שזה צויה. לכאורה כונת התקנה היא שהרב אשר המאורע בגבולו יחקור וידרוש הענין היטב ויסקים כי זה ראוי להחיר, ואח"כ יסקימו ע"פ דבריו עוד ז"ט רבנים מג' ארצות, וכיון שלא נתן גבול ומספר, משמע שישלשו שזה צויה כיון שראוי להשכלש. הגע עתמך, אילו כתוב בשטר ליתן ז"ט והוצים לג' עיירות או אנשים, הלא היו משלשים צייניהם שזה צויה כו'. אך לא נהגו לדקדק בכך. וכן מוכח מתשובת נודע ביהודה סי' ג' [הנ"ל] שדקדק לכתוב כל התנאים השייכים למאה רבנים, ולא הזכיר כלל שיהיו מג' ארצות, אין זה כי [אם] מאחר שראשי המדברים בענין ההוא היו שלשה רבנים מג' מדינות, שזו לא הקפיד אם יהיו המסקימים אפילו ממדינה אחת כו', ומ"מ נכון שהרב וצ"ד דמקום המאורע יכתבו פסק שלפי הענין ראוי להחיר לזה, וגם ייעו הדבר לפני גדול אחד במדינה האילו ונפיק מפומיה דב"ח [שיציע לפני גדולים], ואם יסקים ירפו סמוכים במורינו מג' מדינות, [ו]אף שא"צ משולשים ממש, מ"מ יראו לקבץ מספר מסוים מכל מדינה כו', עכ"ל ע"ש. ורמ"ש הבאר היטב, ועוד כתב בסימן קי"ט שיתן הגט ציד שליח הולכה שיהיה הגט צידו עד שתשתפה כו', מצוה מזה דאחר שתשתפה יתן לה השליח גט זה ויהיה מותרת לשוק ע"י גט זה. אמנם בהגהת משה למלך

הלכות פריה ורבייה א

טו

באר הגולה

[יז] (מא) ואינה רוצה ליקח גט ממנו יש להקל (מב) להחיר¹ לו לישא אחרת (כ) משמע ו' ואין מחירין אלא

בהסכמת מאה

רבנים, וכמ"ש בסוף תשובות מהר"מ [מרוטנבורג, דפוס פראג], וכמ"ש ג"כ הרב צ"ח [אות יז].

פתחי תשובה

סי' קכ"ו, ובתשובת חמדת שלמה [אה"ע] סי' (ע"ז) [ע"ז], ובספר בית מאיר סימן קי"ט [סעיף ו'], ובספר מרכבת המשנה פ"ו מהלכות גירושין, ובספר גט מקושר [למהר"ל זינץ] בסדר גט ראשון אות י"ג ובסוף סדר גט שני [אות ס"א סק"ב] באורך [ובתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' י"א וגם בסוף סי' ד' שם], ועיין מה שכתבתי לקמן סימן קמ"א סעיף כ"ט סק"ב. ועיין עוד בתשובת מנחת עני סי' ע' אות ה' ו' מזה. ועיין בדעת ציהודה תניינא חלק יו"ד סי' קמ"ו שכתב וז"ל, הנה בגופא דעובדא איניי מכנים עצמי להחיר לצעל לישא אשה על אשמו, אחרי שזו אינה משוגעת גמורה והיא עוסקת בזמ"מ, אלא שהיא אינה בת דעת שלימה בכל הדברים, ועכ"פ ראוי לתשמיש ע"י בדיקת חברותיה, אם באנו לדון זה דין שוטה להחיר להצטל חרם ר"ג מאור הגולה נתח דברין לשיעורין כו', ובפרט דבור פרוץ כזה, וכיון שאין צידדו זה ביטול פו"ר רק הצטל אינו רוצה בחיי נער, אין אנו מוקקין לו, עכ"ד. ובתשובה כ"י מכבוד הרב הגאון מהר"י אייזיק ז"ל אב"ד דק"ק טיקטין [נדפסה בשו"ת צינן עולם אה"ע סי' ג'] ראיתי שחקר בזה באזהרה גדר שטות דיברו להחיר כאן, והעלה דבענין זה בודאי יכולים לסמוך על דעת הרמב"ם [פ"ט מעדות ה"ט] שהביא הב"י בסימן קכ"א דלאו דוקא באותם הסימנים שהזכירו בש"ס [חגיגה ג' ע"ב - ד' ע"ה], אלא ה"ה שאר דברים מה שעושה דרך שטות, ודבר זה תלוי לפי ראות עיניו ב"ד. עוד ראיתי שם, דאם חירע שאחר שהחירו לו מאה רבנים קודם שנשא אחרת נתרפאה לגמרי רפואה גמורה, פשוט דחור האיסור למקומו, אלא דאם נתרפאה אחר שכבר נשא אחרת, ודאי אין זה חשש. וגם זה פשוט שא"צ הצטל למקור ולדרוש קודם החתונה עם האחרת אולי חזרה הראשונה לקדמותה, כל שיצא בהיתר ילא, אך אם במקרה נתעצל הצטל ושהה מלישא אחרת, וזין כך חזרה אשתו לשפיותה, אין מועיל ההיתר כלל. ואם עדיין לא נשא אלא שכבר נשדך באחרת וקשר עצמו בקנס כנהוג, בזה יש לדון אם מותר לישא השניה, ודעתו נוטה להיתר. ועיין ציו"ד סימן רכ"ח סעיף מ"ג בהג"ה: [יז] ואינה רוצה ליקח גט. עיין בתשובת

פ"ו מהלכות גירושין דין ג' מבואר דחכמי קוסטאנטינא הסכימו לאיסורא, מטעם דכל מידי דלא מצי עביד השתא, לא מצי משוי שליח, כמ"ש התוס' פרק ב' דנזיר י"ב ע"א ד"ה מ"ט ע"ש. ועיין בזה בתשובת נודע ציהודה [קמא אה"ע] סי' ג', כתב שם שלא רצה לתקוע עצמו בדבר הלכה בזה להחיר האשה שהנשא לשוק ע"י גט זה מטעם שכתב הרב המגיה כו', ואף שבתשובה [ראה מהדורה תניינא אה"ע סוף סי' ס"ט וס' ע'] הארכתי בזה, מ"מ וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להחיר אשת איש במקום שיש ריעותא כו', ומ"מ לא רצינו לצטל מנהג ראשונים שנהגו שלא להחיר חרם ר"ג מאור הגולה עד שימסור הצטל גט ביד שליח כו'. ע"ש עוד מבואר כל סדר ההתרה לאיש שנשחטית אשתו, ע"ש באריכות. ונלכאורה י"ל דדוקא אם היא שוטה גמורה דהיינו שאינה יודעת לשמור את גיטה, דאינה בת גירושין מדאורייתא, אבל אם היא יכולה לשמור את גיטה רק שאינה יודעת לשמור את עצמה, דמן התורה בת איגרושי היא, ורק מדרבנן [נא] כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כמבואר בש"ס יבמות קי"ג ע"ב, אין לומר בזה כל מידי דלא מצי עביד השתא כו', וכמ"ש המשנה למלך פרק ב' מהלכות ביאת מקדש דין ו' ע"ש. ומדברי הגהת משנה למלך דפ"ו מהלכות גירושין הנ"ל אין הכרח, כי שם הלשון מגומגם, שכתב דמעשה היה בקוסטאנטינא בארוס אחד כו' ונודע לנ"ד שהארוסה הייתה שוטה באותן הימים שאינה יודעת לשמור עצמה, ומשלחה וחזרת קריין בה, ושאל השואל כו', עכ"ל. ומדבריו משמע דמשלחה וחזרת חד שיעורא הוא עם אינה יודעת לשמור עצמה, וא"כ מיירי אפילו אם היא מן התורה בת גירושין רק מדרבנן [נא]. אך באמת זה אינו, כמבואר בש"ס שם דמשלחה וחזרת חד שיעורא הוא עם אינה יודעת לשמור גיטה דאינה בת גירושין מן התורה, ולכן נראה דטעות סופר הוא בהגהת משנה למלך שם, וז"ל שא"י לשמור גיטה, וא"כ י"ל דדוקא בזה עובדא הורו לאיסורא, משא"כ בא"י לשמור עצמה וכמו שכתבתי, ובפרט לפי דעת מרן המהצ"ר לקמן סימן קי"ט סעיף ו' בדדיעבד מגורשת, וז"ע]. ועיין עוד בדעת ציהודה תניינא [אה"ע]

ביאורים

(מא) ואינה רוצה ליקח גט ממנו. לשון הרמ"א משמע (מב) דעדיף טפי לישא אחרת מלגרש בע"כ וכן כתבו (מח) עוד אחרונים, אבל יש אחרונים (מט) שכתבו דעדיף לגרש בע"כ ולא

צינונים

(מז) חזו"א סי' פ"ט סק"י. (מח) גובי"ק סי' א' וסי' ע"ז חת"ס ח"ו סי' ע' וכן הוכיח בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' כ"א מלשון שו"ת ר"י בן הרא"ש. (מט) השואל בתשו' הנוב"י בדעת מהר"ם פדוה ובאמת שכן פי' הח"מ והב"ש סי' קי"ט בדעתו ועפ"ז כ"כ הח"מ סי' ע"ז סק"א וכתב בעצי ארזים סק"י ג. (נ) עי' בפ"ת פרטי דינים בזה. (נא) לכן לא הזכיר בהג"ה ק"ר.

באר הגולה

ז. תשובת הרשב"א

[פ"ג סי' תמ"ו]

ח. תשובת מהרי"ק

ס.

וכ"ש אם היא ארוסה ואינה רוצה להנשא לו או לפטור ממנו. ולא פשטה תקנתו בכל הארצות. הגה ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו אבל מן הסתם נהג בכל מקום (תשובת ר"י מינץ סי' י"י) (מג) ועיין סימן רכ"ח ציורה דעה אם הלך (כג) ממקום [יח] שנהגו להחמיר למקום שנהגו להקל. "ולא החרימם

באר היטב

(כג) ממקום שנהגו להחמיר. דשם [סעיף כ"ט] נמצא דאין יכול לישא שתי נשים, שחרם ר"ג אין המקום גורם אלא אקרקפתא דגברי. וכחזקת הרשב"א חלק ב' סי' ז' דאינו חייב לקיים חרם ר"ג אלא כשהוא נשוי אשה מן המקום שיצא משם, אבל אם לא היה נשוי אשה מן המקום שיצא משם, יכול לישא כאן במקום שאינו נהג חרם ר"ג שתי נשים. אבל מהרי"ל חלק ג' סי' ק"ך כתב, אפילו בשלא נשא במקום שגזר חרם ר"ג אלא שנשא אשה במקום שאינו נהג חרם ר"ג ורצה לישא אשה על אשתו, אסור, הואיל והוא ממקום שגזר חרם ר"ג, וכנסת הגדולה פסק כמהרי"ל ע"ש בהגהת ז"י סעיף כ'. ההולך ממקום שלא נהג חרם ר"ג למקום שנהג חרם ר"ג, אינו יכול לישא אשה על אשתו במקום שנהג חרם ר"ג. [כנסת הגדולה הגהות ז"י אות כ"ב]. מי שעלה לא"י ולא עלתה אשתו עמו, ורצה לישא שם אשה אחרת וחושש לחרם ר"ג, שולח לה גט ונושא אחרת. הר"ם מטראני [מצי"ט] חלק א' סי' ר"י. וכנסת הגדולה [הגהות ז"י אות כ"ג] עליו, ותמה אני, אם הוא חושש לחרם ר"ג לישא אשה

פתחי תשובה

מנחת עני סי' ג' שכתב, מסמימת לשון הרמ"א משמע, אף שאומרת שתקבל הגט אחר שנה או שנתיים, כל שאינה רוצה לקבל הגט עכשיו מחירין לו, ע"ש: [יח] שנהגו להחמיר. עיין באר היטב [סק"ג] בשם ר"ם מטראני. ועיין בתשובת נודע ציהודה [קמא אה"ע] סי' ב' שנשאל על כיוצא בזה, באחד שאחר זמן רב מאשתו, וצא שליח מאשתו שישלח לה גט, והוא לא רצה לשלוח גט לחלוטין כרצונה, רק התנה עם השליח לעכב הגט לזמן, והשליח הלך לדרכו, אם עתה שכבר עבר הזמן, ורחוק המקום שא"א לחקור אם נמסר הגט מיד השליח להאשה, אם מותר לזה ליקח אחרת על סמך שצדדי נמסר הגט ליד האשה. והאריך מאד בפרט הזה דחוקה שליח עושה שליחותו, והעלה דאין חילוק בין דאורייתא לדרבנן, רק החילוק אם המשלח יכול להיות נכשל על ידו. אלא כל זה אם הדבר ציד השליח, אבל צידון דידן אולי לא מרצה האשה לקבל הגט, ואף שהיא שלחמו, אולי לשעה היתה רוצה להתגרש, וכיון שהצטל דמה השעה שוב לא נתרצת, ובפרט שהדיינים מסדרי הגט מקבלים פרס, ובמחוסר ממון לא אמרינן חוקה זו, ולכן אין להקל. וכנסת ס' דדברי הר"ם מטראני שהציא הבאר היטב בסק"ג לא נהירין ליה, ע"ש:

ע"י שליח ומשער הזמן שאפשר שהגיע גט לידה ר"י. וכנסת הגדולה [הגהות ז"י אות כ"ג] עליו, ותמה אני, אם הוא חושש לחרם ר"ג לישא אשה

ביאורים

שהינשא לשוק ע"י גט זה, אלא שאין להתיר חדר"ג אלא ע"י השלשת גט ומיד כשתשתפה חייב לגרשה כדי שלא יהיו לו ב' נשים] וכתבו האחרונים^(נב) שאם אין לו ממון להשליש סך כתובה ותוספת מתירים לו חדר"ג אף שלא השליש הממון: (מג) ועיין סימן רכ"ח ביו"ד. סכ"ט. שם מבואר שאם קהל אחד עשו הסכמה בחרם למגדר מילתא והלכו קצתם לעיר אחרת אע"פ שאין דעתם לחזור אם שייך הפרצה במקום שהלכו חייבים להתנהג בנדר שקבלו עליהם לכן מי שיצא ממקום שנהג חדר"ג למקום שמקילין אסור לו לישא ב' נשים וע"י ש"ך שם:

צינונים

(נב) ח"מ וש"א ואף למש"כ בט"ז כת"י שאי"ז בכלל התקנה י"ל דבעי ק"ר מצד המנהג. (נג) ח"מ. (נד) שו"ת רעק"א תנינא סי' מ"ד ודברי מלכאל ח"א סי' ע"א.

(מד) אלא [יט] (מד) עד סוף האלף החמישי. הגה ומכל מקום בכל מדינות אלו עומד התקנה והמנהג במקומו ואין נושאין שמי נשים וכופין בחרמות ונידויין מי שעובר ונושא ב' נשים (כה) [כ] (מה) לגרש אחת מהן וי"א דזמן הזה אין לכוף מי שעבר חרם ר"ג (ביי בסימן ע"ו) מאחר

באר היטב

אחרת, למה לא חשש ג"כ לחרם ר"ג שלא לגרשה בעל כרחיה, ומה תקנה מלא לו שישלח לה גט בעל כרחיה. ויש לדחוק דגירושין (ד) בשעת גירושין עובר על החרם ותו לא, אבל לישא אשה אחרת, כל עוד דאגידא ביה עובר על החרם ובעמוד והולא קאי: (כד) אלא עד סוף האלף החמישי. עיין כנסת הגדולה [הגהות ז"י אות י"ה-נ"ו]: (כה) לגרש אחת מהן. פירוש, השנייה תידחה מפני הראשונה, אלא א"כ שהראשונה מקבלת גט ברצון. עיין תשובת מהרש"ל סי' י"ד. [ח"מ סק"ח, ז"ש סק"ד]:

פתחי תשובה

[יט] עד סוף אלף החמישי. הוא מדברי מהר"ק [שורש ק"א] שכ"כ בשם הרשב"א, שמענו שלא גזר ר"ג מאור הגולה אלא כו'. ועיין בתשובת משכנות יעקב סימן א' שכתב דנראה לו לתת טעם לשמועה זו, אף דכל גזירות חכמים נופלות לעולם עד שיעמוד ז"ל הגדול בחכמה ומניין כידוע, משום דכל גזירות חכמים צריכין שיהיה בהן סייג ומשמרת לאיסור תורה, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה פרשת ואמתחנן [דברים ד' ז'] שאין לחדש שום דבר וגזירה כי אם לעשות סייג לתורה, רק זאת יש לז"ד רשות לצורך שעה לפי ענין הדור לתקן למיגדר מילתא, ודוקא לצורך שעה ולא לקבוע הלכה לדורות. ועפ"י י"ל שבעלי השמועה היו סוברים שר"ג מאור הגולה ז"ל לא תיקן זאת משום סייג, שלא מלאו בזה שום ענין האסור מן התורה בכדי שיגזור על הכל משום סייג, רק תיקן זאת לפי השעה הנריכה, ולכן נתנו גבול זמן לדבר זה שלא תהא תקנה קבועה לדורות ולא יהיה בזה הספק על דברי תורה, כן נראה טעם בעלי השמועה הזאת. אף באמת לאו דברי הכל היא ואינו מוסכם כלל, וכבר עמדו ע"ז קצת גדולים בתשובות ז"י [דיני כחוצות סי' י"ד]. וכמה גדולים שהיו בתחילת אלף הששי כמו הר"ן [ראה בתשובה סי' מ"ח] ומרדכי [ראה יבמות סי' ל"א] ומהר"מ רוטנבורג [ראה דפוס פראג סי' תמס"ו ובסוף הספר] והראב"ה [ראה תשובות סי' תתקע"ה ומוצא במרדכי שם] אשר דיברו בענין זה ולא הזכירו כלל הקולא הזאת, וגם המעיין בתשובת מהר"ק שםביא שם תשובת הרשב"א שכתב שם שמענו כו', יראה דאיהו גופיה לא ברירא ליה הך שמועה, וגם ביש"ש יבמות פרק הבא על יבמתו [סי' מ"א] העיר ג"כ קצת על שמועה זאת ודחאה מהלכה, ולפ"ז ז"ל שר"ג תיקן התקנה הזאת לסייג לאיסור תורה, כי יש למצוא בזה איזה טעמים, וא"כ גם הגזירה זאת היא לעולם כמו כל גזירות חכמים, עכ"ד ע"ש. ובתשובת מהר"ם אלשיך סוף סי' ז"ה כתב ח"ל, ובענין תקנת ר"ג מ"ש שלא היתה תקנתו אלא עד אלף הששי, כבר ידע ב"ח שרוב הגלות לא קיבלו עליהם מעולם, לא אז ולא היום, כגון בגלילות ספרד ובמערב ובכל המזרח, ויש מקומות שקיבלו אותה עליהם אפילו עד הזמן הזה ונהגו בה עד היום, לפיכך כל המקומות שקיבלו אותה עליהם עד היום הרי היא לדידהו כאלו היא תוך זמנה לכל עניניה, עכ"ל: [כ] לגרש אחת מהן. עיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סימן ז' שכתב דהכנסת הגדולה סימן זה בהגהות ז"י אות ט' הביא הרבה פוסקים ומכללם מן ה"ב"י בתשובה [דיני כחוצות] סימן י"ד ומהרש"ש [תורת חיים ח"ד] סימן מ"ו, שגזירת ר"ג מאור הגולה לא היתה רק על תחילת הנישואין, ואם עבר ונשא שוב אין כופין אותו להוליא, וסיים, ולפ"ז מ"ש הנמוקי יוסף [יבמות י"ד ע"ז מדפי הרי"ף] וחיידים לכוף על החרם, בלא לישא לכתחילה קאמר, אי נמי אפילו בנשא, למקרייה עברינא ולהחרימו על שעבר חרם ר"ג מאור הגולה. ובאות י"ב כתב [המנחת הגדולה], כמו שאין כופין אותו לגרש השנייה, ה"נ אין כופין אותו לגרש הראשונה אם היא תרצה בגירושין, עכ"ל. והוא ז"ל כתב עליו שדעת אחרונים שלנו אינה כן, עיין ב"ש סימן זה סוף סק"ג שכתב, ואחר שתתפרא חייב לגרש מיד כדי שלא יהיו לו שתי נשים [איני יודע מדוע לא הזכיר דברי הרמ"א בנאך דמפורש בהדיא שכופין לגרש, ואם הוא רק ממנהגא, גם דברי ה"ב"ש י"ל כן], וכן משמעות כל חכמי הדורות במדינה זו, שהרי לכך הוכרח להשליש גט צד שליח בשעת ההתרה שיהא מוכן לגרש תיכף כשתתפרא. ומצואר מדבריהם דלוא דוקא בנשא באיסור, אלא אפילו בנשא בהיתר כגון ע"פ עד שהטעה אותו שמתה אשתו, ג"כ מחויב לגרש, שהרי בנשטית

ביאורים

(מד) עד סוף האלף החמישי. הרבה אחרונים (נה) הקילו ע"פ השו"ע והרמ"א אבל בשו"ת משכנות יעקב סי' א' כתב (יב) דהאי שמועה לאו ד"ה היא ואינו מוסכם כלל וכמה גדולים שהיו בתחילת האלף השישי כמו הר"ן (מה) לגרש אחת מהן. היינו (יב) השני' אא"כ הראשונה מקבלת הגט ברצון:

צייונים

(נה) נובי"ת סי' י"א ורש"א. (נו) והו"ד בפ"ת ע"ש. (נז) ח"מ ב"ש.

שכבר נשלם חלק החמישי (שם בשם מהר"ק) ואין נוהגין כן. י"א מי שנשתמדה אשתו (כו) (מזו) מזה לה גט [נא] ע"י אחר ונושא אחרת וכן נוהגין בקבלת מקומות (פסקי מהרא"י סי' רנ"ו) ובמקום שאין מנהג [כז] אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירוש הרשונה (שם מנהגי רינו"ס).

פתחי תשובה

באר היטב

(כו) מזכה וכו' אחר. משום חרס ר"ג. ועיין תשובת זמח צדק סי' ע' דפסק שם דדוקא אם המירה בנזון, אבל אם המירה באונס אין רשאי לישא אחרת, ע"ש. ועיין כנסת הגדולה [ראה הגהות ד"י אות ס']:

נושא בהיתר, אפ"ה כתבו שצריך לגרש מיד כשתרפא, עכ"ד, ע"ש וגם בסי' קכ"ו. ובענין שכתב הכנסת הגדולה שאין כופין אותו לגרש הראשונה, עיין מה שכתבתי מזה לקמן סימן קנ"ד סעיף א' סק"ה: [כא] ע"י אחר. עיין באר היטב [סק"ו] בשם זמח צדק. ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סימן ל"ו, הביא שם דשאלה זו נשאלה בעל פה מהגאון בעל ט"ו, והשיב שרשאי ליקח אחרת

וא"ל לזכות גט לאשתו הראשונה ע"י אחר, וע"ז הרהרו חז"ה רבנים ובראשם חותנו הגאון בעל זמח צדק, ולבסוף יחשוב שלא טוב הורה, לא זו בלבד שאינו יכול לישא אחרת בלי זכוי גט ע"י אחר, אלא גם זאת שאינו יכול לזכות גט ע"י אחר בעל כרחו כיון שעזבה דת רק באונס. והוא ז"ל השיב עליהם ודעמו שעכ"פ יוכל לזכות לה גט בעל כרחו, דכיון דהוי כעוברת על דת כמובא ברמ"א לקמן סימן קט"ו סעיף ג', אף דלענין כתובה צריכה התראה, מ"מ לענין חרס ר"ג מאור הגולה יוכל לגרשה בעל כרחו. וכתב שם דאף דלא הפסידה כתובתה, מ"מ אין חיוב כתובתה מעכב אותו לגרשה בעל כרחו במקום שיוכל לזכות לה גט ולישא אחרת, אע"פ שאינו צריך לישא כתובתה, יעו"ש. ובספר כרם שלמה [לר' שלמה האלף, על הב"ש סק"ה] הביא דתשובות זכרון יוסף [אה"ע סי' א'] כתב דאם המירה בנזון אין צריך זכוי גט ע"י אחר ולא היתר ממאה רבנים, עכ"ל. מבואר שדעתו כעבודת הגרשוני הנ"ל, ועיין בס"ק שאח"כ, ועיין בתשובת ברית אברהם סי' צ"א מ"ש בזה: [כז] אין להחמיר. עיין בתשובת חומדת שלמה [אה"ע סי' ד'] שכתב בזה וז"ל, אף דלכאורה לשיטת מהר"ם [דפוס פראג סי' תתק"ו] ודעימיה דאף במקום מזה גזר הגאון, א"כ אף בעזבה דת יהיה צריך היתר ע"י מאה רבנים, ומכ"ש כיון דאפשר ע"י זכוי גט, וז"ל הטעם בזה, כיון דעזבה דת והיא בחזקת זונה ואסורה עליו, א"כ אינו בכלל נושא שתי נשים כיון שאסורה עליו מדאורייתא, ולא דמי למ"ש דאף במקום מזה גזר דהיינו בשהיה שנים, דעכ"פ אינה אסורה לו, או עוברת על דת, אף דמנחה לגרשה, מ"מ אינה אסורה עליו ואם רצה מקיימה, משא"כ היכא דהוא בחזקת זונה, דאינה בכלל אשה הראויה לו, בזה ודאי לא גזר. ושם מלא כדבריו להדיא במהרי"ק שורש קמ"א ע"ש. וכתב עוד, דמ"ש הרמ"א במקום שאין מנהג אין להחמיר, לענין דאפילו אין רשאים להחמיר ממרי טעמי, חדא, כיון דהרמ"א כתב בסימן ק"מ [סעיף ה'] לאותן המוכיח לעזבה דת [ואם חזרה א"ל גט אחר כו', ועוד, לפי מה דמשמע לקמן סימן (ק"ד) [ק"י סעיף א' בהג"ה] דאשה שזינתה אינו מחויב לגרשה, וכו' בחזקת ריש וזכרים [ב' ע"ז ד"ה סתם] להדיא, וא"כ לפמ"ש הרמ"א [בסימן קל"ד סעיף ד'] דאפילו קיבל עליו ליתן קנס אם לא יגרש יש מחמירין דהוי גט מעושה, ואף להמקילין שם, היינו משום דיכול ליתן הקנס ולא לגרש, משא"כ כאן כיון דמחויב לישא אשה, ואם נכריחנו מחמת חומרות יחירות ליתן גט לראשונה יש לחוש לגט מעושה. וע"ש עוד דמשמע מדבריו דאם זינתה בודאי באופן שנאסרה על בעלה, שזה לעזבה דת בזה. ובדברי הרמ"א דלקמן סימן ק"מ סעיף ה' לא משמע כן, וז"ל שמפרש דברי הרמ"א שם כמו שפירש החכם השואל בנודע ביהודה [קמא אה"ע סי' צ"ב, יוצא בדבריו שם [סק"ה], ולא כדברי הנודע ביהודה עכ"ל. [אכן בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ג'] מבואר דאפילו באסורה עליו מדאורייתא ואינה אשה הראויה לו, לא נהגי להחמיר לישא אחרת בלא ק' רבנים, וכתב שם נידון גרושה שנישאת לכהן בחזקת אלמנה, וכשנודע הדבר ברה"ה לה ולא נודע מקומה, והבעל מנעור צעיון וביטול פו"ר, אם יש להחמיר לישא אחרת בלא היתר ק' רבנים, והאריך שם לצאר שורש ב' התקנות של ר"ג מאור הגולה, ומסיק וז"ל, היולא מזה דהכא לא שייך לזכות לה גט דאזיז זכות יש לה, דאע"ג דנחשדה באיסור גרושה לכהן, מ"מ בזנות לא נחשדה ואין לה שום זכיה בגירושין, ואם תרצה להנשא תצוה ותקבל גיטה, וא"כ א"ל לזכות לה גט ע"י אחר. ולגרשה בעל כרחו, הרי אינה פה עמנו, וא"ל רק לישא אחרת, ולזה צריך ק' רבנים והשלשת גט כמבואר מדבריו הנ"ל, עכ"ל]. ועיין בתשובת ברית אברהם סי' צ' מ"ש בזה:

ביאורים

(מזו) מזכה לה גט. דבכה"ג ודאי ניהא צריך לזכות לה הגט דיש לחוש שתתייבם לה (נב) דלא תעבור על איסור א"א והטעם צרתה והיא אסורה להתייבם משום צרת הוא (נב) כדי שהבעל לא יעבור על תקנת סוטה לכן מנהג יפה הוא (ב) במקום ר"ג ובד"מ נתן טעם דאפי' בלא חדר"ג

צינונים

(נח) הגר"א. (נב) ת"ה סי' רל"ז ומהרי"ק סי' קמ"א. (ב) ע"י ט"ז דבמקום שנוהגים לייבם יש להחמיר אפי' אם אין מנהג לזכות גט למורת.

באר הגולה

י"א ט. משנת
הראש כלל מ"ג ס'
ז.
י"ג י. משנה יבמות
דף ס"ה ע"ב,
וכת"ק.
ס' ב א'
א. מימלא דרבה בר
בר חנה קדושין דף
ע' ע"א, וכפירוש
רש"י שם [ע"ש ד"ה
שליטה הוגנת].

יא ^ט (מז) טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו.

יב נשבע שלא ישא אחרת על אשתו ושהתה עשר שנים שלא ילדה (מח) יתבאר בסימן קי"ח.

יג 'אשה אינה מצווה על פריה ורביה ועיין בסימן קנ"ד. (ומכל מקום יש אומרים דלא תעמוד בלא איש [בג] משום (כו) חשדא) (הגהות אלפסי פרק הבא על יבמתו בשם א"ז).

יד דין מי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יתבאר שם.

סימן ב

שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה

ובו י"א סעיפים

א "לא ישא אדם אשה שיש בה (א) שום (ב) פיסול. הגה כל הנושא אשה פסולה משום (ג) ממון היין לו בנים שאינם מהוגנים אצל בללו בללו הכי שאינה פסולה עליו אלא שנושאא משום ממון מותר (תשובת ריב"ש סימן ט"ו). מי שרוצה לישא אשה פסולה בני משפחתו (ב) יכולין למחות בו (הר"ן פרק המוכר) ואם אינו רוצה להשגיח בהם (ג) יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעם (פ"ב דכתובות). ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם [א] לא יעגן כלתו משום זה

פתחי תשובה

יג [בג] משום חשדא. עיין בלר היטב [סק"ז] בשם רד"ך. ועיין ברכי יוסף אות ט"ז דתהי הרבה דברי הרד"ך בתשובה הנ"ל, וגם מרן זצ"ל ביו"ד סימן רכ"ח [סעיף כ' ו'] כתב דרך כלל (במקצת) [דמקצת] דברי הרב מהרד"ך בתשובה הנזכרת לא ישרו צעיניו, ע"ש:

סי' ב א [א] [לא יעגן כלתו כו']. עיין בתשובה חתם

באר היטב

יג (כו) חשדא. כ"כ הרמב"ם פט"ו מהלכות אישות [הט"ו]. ותימה דכפ"א מהלכות איסורי ביאה [הכ"ו] כתב, ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא לזרע, ע"ש. ויש לישב, דמ"ש הרמב"ם בהלכות אישות דלא תעמוד בלא איש, הוא מנזר ענה טובה דלא תחשד, ושם בהלכות איסורי ביאה

ע"פ הדין, דמנזר הדין הרשות לאשה שלא תנשא לעולם, דאפילו איסור דרבנן ליכא גבי ידיה, לא משום שבת יורה ולא משום הרהור, משא"כ גבי ידיה, וק"ל. [עיין] כנסת הגדולה [הגהות הטור אות י"ט] ובהרד"ך [בהשגחות] בית י"ז חדר (יו"ד) [י']:

סי' ב א (א) פיסול. היינו פסול דאסורה לו, כגון חשש ממזר, או חללה לכהן (גדול), וכה"ג. [ב] ש [סק"א]: (ב) ממון. ה"ה הנושא בלא ממון נמי איכא עונש, אלא כונתו לדייק אם נושא אשה בשביל ממון וליכא זה פסול משפחה, ליכא איסור. ח"מ [סק"א] [ב] ש [סק"ב]:

ביאורים

יא (מז) טוב לעשות תקנה. מחמת קטטה כנ"ל ועיגון (כא) וגם משום הא דסי' ב' סי"א דלא ישא אדם ב' נשים בב' מדינות שמא אח ישא אחותו: יב (מח) יתבאר בסי' קי"ח. שם אי' בסעיף ט"ו הנושא אשה שפסקה מלדת ונשבע שלא ישא אשה אחרת עלי' שלא מרצונה אין יכולים להתיר לו שבועתו שלא מדעתה:

צינונים

(כא) הגר"א. סי' ב (א) וביש"ש פירש אפי' אינה פסולה רק שהוא מיוחס והיא אינה מיוחסת ועי' נתיבות לשבת.

הלכות פריה ורביה ב

באר הגולה

ב' ב. לשון הרמב"ם
צפי"ט מהלכות
אסורי ביאה [ה"ו]
ממנואל דרב יהודה
וכו' אליבא דחכמים,
שם [פקדושין] דף ע"ו
ע"ב.

ולא יתקוטט בעצור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה
כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר וכל העושה כן (ד) מקרי
נושא אשה (א) לשם ממון אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז
יצליח (ב"י בשם א"ח).

ב (ה) * כל המשפחות [ב] * בחזקת (ד) כשרות ומותר לישא מהם

באר היטב

(ג) לשם ממון. אע"ג דלפני זה כתב כל שאינה
פסולה עליו מותר לישא לשם ממון, היינו אם נותנין
לו ממון בראשון טוב, אבל לעגן כלתו בשביל זה או
לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד שימצא אשה
שתתן לו ממון, אסור, ועליהם נאמר כל הנושא
אשה לשם ממון וכו', כלומר שהעיקוב מלישא אשה
בשביל חמדת ממון גורם לו להוליד בנים זרים. ח"מ
[סק"א] ב"ש [סק"ב]. ועיין בצית הילל:

ב (ד) כשרות. בטור כתב שם הרמ"ה, מי
לכפותו להנסיס אף שכבר קידשה, והנה הם סברי מזה
ועיין מה שכתבתי לקמן סימן נ"ב סק"ב:

ב [ב] בחזקת כשרות. עיין צית שמואל (סק"ג) [סק"ג] [כי הבאה"ט [סק"ד] קיזר מאד בדבריו], עד ונסימן שאח"ז

פתחי תשובה

סופר [אה"ע ח"א] סי' ק"ג, דהגאון השואל רצה לומר
דהיינו דוקא ביש בידו לפרנס את עצמו בלאו הכי, והוא
ז"ל כתב דמדברי הא"ח שם הראב"ד דמיימי הרב צ"י
סוף סימן ס"ו [ומזה ציונים המובאים ברמ"א], מדתלי טעמא
בהרהור עזירה ועיגון, ש"מ אפילו הוא עני לא יעגן עצמו
כו' ע"ש. ועיין בשל"ה דף קמ"ג ע"ב [מסכת פסחים פרק
נר מצוה ד"ה וצנין הכנסה] שכתב ח"ל, אמנם אותן הנוהגין
לרמות החתן בכל מה שיוכלו לרמות אותו בענין מדויקתו,
וגם לכופו שילך לחופה אף שלא נתנו לו הנדוניא משלם
שהנסיסותו, איני יודע מנין להם הדין הזה, ואדרכה תנן
בפרק בתרא דכתובות [ק"ט ע"ב] הפוסק מעות לחתנו
ופשט לו את הרגל כו', אף לדברי אדמו"ר אין אנו יכולין
עבדי שלא לציט צת ישראל, אבל לא נראה הגון בעיני, עכ"ל. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן נ"ב סק"ב:

חידושים

* כל המשפחות בחזקת כשרות. היינו בסתם
מקומות אבל במקום המוחזק לפסול נראה מדברי
הרא"ש פ"י סי' ד' וספר תלמיד הרמ"ה דקיי"ל
כר"מ דכל הארצות עיסה לא", ויש בדין עיסה שני
דינים, דין תערוכת פסולים כא"י עיסה לבבל ודין
מקום שאין מדקדקין ביחוסיהן כמ"ש רש"י דף
ס"ט ב' ד"ה כל הארצות עיסה פסולת אצל ארץ
ישראל לפי שבני ארץ ישראל עסקין לבדוק
ביוחסין, ולפי"ז אם יש ארץ בלא ב"ד י"ל דלכו"ע
אסור לבן ארץ אחת לישא ממנה בלא בדיקה
וה"ה באותה ארץ במוחזק לכשר למוחזק לפסול
כמ"ש בגמ' דף ע"א, ואין להביא רא"י מהרמב"ם
והשו"ע שהשמיטו דין זה כיון שהחילוק בין א"י
ובבל ושאר ארצות כבר נתבטל בזמנם ויותר מזה
מבואר בראשונים שהבאתי בציונים סק"ו שהיו
משיאין אשה לכל אחד בלי לחקור ומשמע דלא
הי' שייך בזמנם דין עיסה דאל"כ היו חוקרים במי
שבא ממקומות המוחזקים לפסול ומשמע
שהחילוק שהי' בגלות בין המקומות לא הי' כחילוק שבין א"י לשאר ארצות, אבל לדינא י"ל דכו"ע מודו
שאם יש מקום המוחזק לפסול אסור לישא מהם בלא בדיקה, מיהו אפשר דמוחזק לכשר היינו דוקא
כשיש ב"ד הבודקין את היחוס ולא די בזה שהציבור מקפיד יותר על יחוסו אא"כ נודע לנו בבירור
שנתערבו פסולים במוחזק לפסול, אמנם הטור פסק שכל הארצות בחזקת כשרות ועי' ביאור הגר"א סק"ז.
* בחזקת כשרות. ומי שאין מכירין אותו האם חוששין שמה גוי הוא, כתב ר"ת בתוס' (יבמות מ"ז א'

ביאורים

(ד) מקרי נושא אשה לשם ממון. אע"ג דלפני
זה כתב דכל שאינה פסולה עליו מותר לישא
משום ממון (ב) היינו אם נותנים לו ממון
ברצון טוב והי' לוקחה (א) בלאו הכי ואדרכה
ראוי לעשות כן אם הוא ת"ח דעי"ז לא יצטרך
להיות טרוד הרבה בעניני העולם, אבל לעגן
כלתו בשביל זה אחרי שנתקשרו בשידוכים
או לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד
שימצא אשה שתתן לו ממון אסור ואפי' הוא
עני שאין לו לפרנס את עצמו (ד) אמנם כתב
השל"ה דאותן הנוהגין לרמות את החתן בכל
מה שיוכלו לרמות אותו בענין נדונייתו וגם
לכופו לילך לחופה אף שלא נתנו לו הנדוניא
משלם כמו שהבטיחוהו איני יודע מנין להם
הדין הזה (ה) ואדרכה משמע בגמ' שא"א
לכפותו: ב (ה) כל המשפחות בחזקת כשרות.

ציונים

(ב) ח"מ. (ג) זה הוספתי מהגר"א. (ד) חת"ס וחכמ"א. (ה) פ"ת.

באר הגולה

לכתחלה על פי כן אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו ג. מימאל דרב יהודה וכו' וריב"ל וכו' [סג] דף ע"א ע"ב, ואמרינן שם שמך פסול יש בלחם מהן ואין מניחין אותם לידבק בחצרתה.

פתחי תשובה

מבואר בהמחזר נמי ס"ל מי שאין משפחתו ידועה לנו חיישין שמא ממזר הוא, לכן יש להחמיר. ועיין בספר שער המלך פ"כ מהלכות איסורי ביאה דין ה' שכתב להוכיח שדעת המחזר אינה כן ודלא כה"ש [ויוצא לקמן סימן ג' סק"ו], וגם השיג שם צענין זה על ה"ח ותשובת מהרי"ט ח"א סימן קמ"ט והאריך הרבה בהלכה זו, ומסיק ו"ל, ולענין הלכה, הנה לענין פסולי קהל, דעת כל הפוסקים דאפילו מי שאין לו חזקה משפחה כגון שבת מארץ רחוקה, אמרינן כל המשפחות בחזקת כשרות, וזלמי דעת הרמ"ה שכתב הטור ולמד חירון שכתב הרב המגיד בדעת הרמב"ם, ודלא כה"ש ד"ש ובספר צית הילל שייחסו סברא זו לדעת מרן והטור, דליתא. אך לענין פסולי כהונה, דעת הר"ן בסוף פרק עשרה יוחסין דכל שאין לו חזקה משפחה חיישין, וכן היא דעת הטור כמו שהוכחנו מדבריו, וכן נראה לי להוכיח שכן דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל כו', ואולם דעת המוס' והג"י דאפילו היכא דליכא חזקה משפחה כו', ע"ש:

באר היטב

(שחינו) [שחין] משפחתו ידועה לנו לא אמרינן שהוא בחזקת כשרות, לכן יש להחמיר. צ"ש [סק"ג]. וכ"כ צית הילל, מי שבת מארץ אחרת, הן איש או אשה או בחור או בתולה או אלמן או אלמנה, צריך ראיה שהוא ישראל, ואף שמתנהגים כדת ישראל ומדברים כלשונינו ויודעים בכל טיב היהודים, אעפ"כ צריכין ראיה. וכן הוא [ב]תקנות מדינות ליטא שאין לסדר שום קדושין אלא"כ שיש לו ראיה שהוא ישראל ומאיוה משפחה, ע"ש. וכ"כ מהרי"ט בתשובה ח"א סימן קמ"ט ע"ש:

חזקה משפחה חיישין, וכן היא דעת הטור כמו שהוכחנו מדבריו, וכן נראה לי להוכיח שכן דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל כו', ואולם דעת המוס' והג"י דאפילו היכא דליכא חזקה משפחה כו', ע"ש:

חידושים

ד"ה במוחזק (להוכיח מפסחים ג' ב' דלא בדקו בחלוקת ק"פ דנאמן לומר ישראל אני וכתב דאין לומר דשאני התם דהו סמכי ארובא דהו ישראל דהא בכל מקום נמי איכא רובא דרוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראל הם ע"ש ופי' דבריו שהדבר רחוק ביותר שבא לפנינו אדם ואמר ישראל אני ואח"כ נודע שאינו ישראל וזה חשיב

כרובא ישראל שהיו בירושלים לאכול הפסח, ולפ"ז נאמן אפי' כשלא עבידא לגלויי כמו בגמ' שם [ואין להוכיח מהראשונים בפסחים (תו' תור"פ תורא"ש רבינו דוד ור"ן) שכתבו שאין ראיה משם דלא ס"ל לסברת ר"ת, ד"ל דלעולם מודו דיסוד הנאמנות הוא משום דכמעט לא מצינו גוי ששיקר לומר ישראל אני אלא דס"ל דהתם חשיב רובא דאיתא קמן ואלים טפי ומש"ה אין ראיה] מיהו בריטב"א ובנ"י ביבמות כתבו דטעם הדבר דנאמן משום דעבידא לגלויי והביאו ראיה מהגמ' בפסחים ולפ"ז במקום דלא עבידא לגלויי צריך לבדוק, אבל ד"ז צ"ע, דלפי פשוט דבריהם צ"ע איך הביאו ראיה לזה מהגמ' בפסחים הנ"ל, גם קשה דהתם איכא רובא כמו שכתבנו בדעת הראשונים וצ"ע [וקשה לפרש דכוונתם במש"כ כאן דעבידא לגלויי דהיינו שיתברר במשך הזמנים ולא הוי כמילתא דעל"ג שבכל מקום וס"ל כר"ת, משום דבפסחים ליתא להאי סברא ואעפ"כ נאמן, וע"כ משום דהתם איכא רובא, וא"כ שוב אין ראיה. ואולי גם הם מודו לסברת ר"ת אלא דהוסיפו דיש להקל גם מסברא דעל"ג וצ"ע. ויותר נראה דס"ל דעל"ג משוי לי' כרובא דאיתא קמן ומש"ה הוכיחו מהגמ' בפסחים ופירשו דנאמן דעבידא לגלויי, ולפ"ז במקום דליכא רובא ולא עבידא לגלויי אינו נאמן] ויש לדון בדעת הראשונים בפסחים אי ס"ל דנאמן רק מטעם דעבידא לגלויי או גם בלא"ה, ועכ"פ מוכח דלא קיימי ממש בשיטת הריטב"א והנ"י דהא כתבו דאין להוכיח מהתם [וא"כ כדי לומר דס"ל כהריטב"א והנ"י נצטרך לומר דיש כאן שיטה שלישית דס"ל דרובא דאיתא קמן אלים ממילתא דעל"ג, ועכ"פ במילתא

ביאורים

הראשונים כתבו דאיירי אפי' במאן דלית לי' חזקה משפחה (1) אבל י"א דמי שבא לפנינו ואין מכירין את משפחתו (2) צריך בדיקה שמא ממזר הוא (3) ובדיקה זו היא בין באיש בין באישה וע"י בחידושים האם צריך לבדוק שמא גוי הוא:

צינונים

(1) רמב"ן רשב"א רא"ה ריטב"א ותוס' בכתובות רא"ש בקדושין נ"י בהחולץ וטור. (2) רש"י רמ"ה ר"ן ספעי"י או"ז ומ"מ בתי' א'. (3) הב"ח והב"ש כתבו להחמיר כדבריהם ועי' בב"ש סי' ג' סק"ז וי"א דצריך בדיקה אפי' כשהאב לפנינו, אבל המנהג שמשאין אשה לכל אחד בלי לחקור כדאי' בראשונים בכתובות וכ"ה בב"ח יו"ד רס"ח ב"מ כאן וחזו"א ס"ב סק"כ, ולענין כהן הבא לישא אשה עי' בפ"ת בשם שעה"מ, ועי' בחידושים סוף ד"ה והוא דעת הרמב"ן דכהן צריך לחקור אפי' במשפחה ידועה.

כב

הלכות פריה ורביה ב

באר הגולה

ד. ממילא דרב
שקוה דבגל היינו
יחוסא,
אמורא, שס.
ה. ברייתא ומימרא
דשמואל שס דף ע'
ע"א.
ו. מהא דליתא
ביבמות דף (ע"ח)
ע"ב (צ"ב) [פ"ט ע"א]
בענין הגזעונים, ג'
סימנים יש באומה זו,
רחמנים ציינים
גומלי חסדים.
ג'. ז. שס [במב"ס]
פ"ט מאסורי ביאה
ה"ח-ה"ט [ממשה]
קדושין דף ע"ו ע"א, וכדאמר רב חמא בר גוריא וכו', שס ע"ב. ח. מהא דאמרין אין ערער פחות משנים, כמובן דף כ"ו ע"א וזכמה דוכתי,
וכפירוש [של הרמב"ם] שיעירו בפירוש.

תמיד (או שני זני אדם שמתגרים זה בזה) (פ"י יוחסין)⁷ או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד או ראית (ו) איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר חוששין להם וראוי להתרחק מהם שאלו סימני פסלות הם⁸ וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא ואם אומר להם שהם עבדים חוששים לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל.⁹ וכן מי (ז) שיש בו עזות פנים (ה) ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד (ח) חוששים לו ביותר שמא גבעוני הוא.

ג (ט) משפחה שקרא עליה ערער¹⁰ (י) *והוא [ג] שיעידו (י) שנים קדושין דף ע"ו ע"א, וכדאמר רב חמא בר גוריא וכו', שס ע"ב. ח. מהא דאמרין אין ערער פחות משנים, כמובן דף כ"ו ע"א וזכמה דוכתי, וכפירוש [של הרמב"ם] שיעירו בפירוש.

פתחי תשובה

ג. [ג] שיעידו שנים. עיין בלח הע"ב [סק"ו] מ"ש, אבל רש"י פירש כו'. ועיין במשנה ראשונה לה"ע סי' רל"ו שכתב, אפילו לדעת רש"י נראה כי כדי להחזיק בפסול יש אחד מסימנים אלו ראוי לידבק בו, וגזעונים היה ניכר זהם שאין להם שום סימן. צ"ש. [סק"ה]:
ג. (ו) שנים. כ"כ הרמב"ם. אבל רש"י פירש שקראו שנים שמץ פסול ולא שמעידין עדות גמורה.
[צ"ש סק"ו]:

באר היטב

(ה) ואכזריות. דג' סימנים יש ציטראל, ציינים רחמנים וגומלי חסדים, וכל שאין לו ג' סימנים אין ראוי לידבק בו, ודוקא שאין לו סימן כלל, אבל אם יש אחד מסימנים אלו ראוי לידבק בו, וגזעונים היה ניכר זהם שאין להם שום סימן. צ"ש. [סק"ה]:
ג. (ו) שנים. כ"כ הרמב"ם. אבל רש"י פירש שקראו שנים שמץ פסול ולא שמעידין עדות גמורה.
[צ"ש סק"ו]:

חידושים

דעבידא לגלויי נאמן ובל"ז אינו נאמן] ואי נימא דס"ל כר"ת א"ש טפי. ודע דברמב"ם הל' איסור"ב פ"ג כתב דבמקום דליכא רוב ישראל צריך להביא ראיה משום מעלת יוחסין ופ"י המ"מ דקאי על כל האומר ישראל אני, אבל בתשובת הרמב"ם שהובאה בגליון שם מבואר דאינו אלא באומר נתגירתי, וכ"פ היש"ש בכתובות והב"ח והש"ך ביו"ד רס"ח, וא"כ מי שבא ואמר ישראל אני נאמן, אמנם לדעת הראשונים שהבאתי בביאורים סק"ה דצריך לבדוק בכל אדם שאין משפחתו ידועה שמא ממזר הוא נראה דצריך לבדוק גם שמא גוי הוא וכך משמע בחי' הרמב"ן ביבמות מז. שהשוה גוי לממזר לענין בדיקה, אמנם למעשה תקנו האחרונים להצריך בדיקה בכל מקום שאין חזקה ברורה לגמרי וכדאי' בבה"ט.
* והוא שיעידו שנים. יש קושי בדברי השו"ע בסעיף זה, כיון שהעידו שנים בעדות גמורה נתבאר דיני הבדיקה ובסעיף ה' נתבאר דין ספיקות שנתערבו. אבל בחזון איש (ס"א סקכ"א) פירש דאיירי בתרי גווני דהכא איירי במשפחה שלא שמענו עלי' ערעור עד עכשיו וזוה מקילינן שהאשה א"צ לבדוק וישראל א"צ לבדוק, אבל בס"ה איירי שהם מוחזקין בספק בגלל שנתערב בהם פסול וגם אשה צריכה לבדוק בהם ועי' בחידושים: (י) והוא שיעידו שנים.

ביאורים

(ו) איש שהוא מרבה מריבה. ועכשיו שהדור פרוץ בעוונותינו הרבים דלעולם מתגרים משפחות זו בזו (ב) אין חוששין להם: (ז) שיש בו עזות פנים. הנ"מ בישראל אבל בכהן אם אינו עז פנים ביותר (י) א"צ להתרחק ממנו כיון דכתיב ועמך כמריבי כהן: (ח) חוששין לו ביותר. דג' סימנים יש בישראל ביישנין רחמנים וגומלי חסדים, כל שיש בו ג' סימנים אלו ראוי לידבק בו (א) ואפי' מי שיש בו אחד מסימנים אלו כבר ראוי לידבק בו (ב) ומי שיש בו שני מדות ראוי לידבק בו יותר ממי שיש בו מדה אחת אבל מי שאין בו שום סימן ראוי להתרחק ממנו: ג. (ט) משפחה שקרא עלי' ערער. דין זה נתבאר גם בסעיף ה' (י) דמשפחה שנתערב בה ממזר כל המשפחה אסורה אלא שכאן נתבאר דיני הבדיקה ובסעיף ה' נתבאר דין ספיקות שנתערבו. אבל בחזון איש (ס"א סקכ"א) פירש דאיירי בתרי גווני דהכא איירי במשפחה שלא שמענו עלי' ערעור עד עכשיו וזוה מקילינן שהאשה א"צ לבדוק וישראל א"צ לבדוק, אבל בס"ה איירי שהם מוחזקין בספק בגלל שנתערב בהם פסול וגם אשה צריכה לבדוק בהם ועי' בחידושים: (י) והוא שיעידו שנים.

צינונים

(ז) יש"ש קידושין פ"ד ס"ד. (י) גמ'. (יא) ב"ש. (יב) רוח חיים. (יג) כך משמע במ"מ הכ"ג ולדבריו צ"ל דגם בעיסה האשה א"צ לבדוק ד' אמהות ועי' בחידושים.

באר הגולה

(יא) שנתערב בהם ממזר או חלל (יב) או שיש בהם (י) עבדות הרי זה ז. שם צמשה דקדושין, וכפירושו [של הרמב"ם] צהא ספק^ט ואם (יג) משפחת כהנים היא (יד) לא ישא ממנה אשה עד דמנן הנושא אשה כהנת.

פתחי תשובה

נריך שיהיו שני עדים יצאו יגידו, אפילו שלא יגידו צמורת עדות גמורה, שכן כתב שקראו עליה שני עדים שמן פיסול, מדקאמר עדים אין עדים אלא צד"ד, עכ"ל:

הוא ספק עבד דשמה נולד מן השפחה. ח"מ [סק"צ]:

חידושים

שנתערב ממנו במשפחה לכאור' צריך כל הנושא ממשפחה זו לבדוק בין איש בין אשה, וצ"ע דמבואר בסוף הסעיף שהאשה אינה צריכה לבדוק, והב"ח כתב דמש"כ שהאשה אינה צריכה לבדוק קאי רק על חשש חללות ולפ"ז לק"מ, אבל הפרישה וש"א פירשו דקאי גם על ערער ממזרות, ועוד קשה לשיטת התו"ט והחזון איש שכל דין הבדיקה בכחן וישראל אינו צריך לבדוק אפי' בקרא עליו ערער דממזרות וקשה שהרי יש עדות גמורה שנתערב ממזר במשפחה, והח"מ כתב ליישב קושי זה דגם האשה צריכה לבדוק בדיקה כל שהיא אלא שאינה צריכה לבדוק בדורותיו, והב"ח כתב כפשוטו שאינה צריכה בדיקה כלל וכתב ליישב דאינה צריכה בדיקה משום דספק ממזר מותר מה"ת לא החמירו חז"ל להצריכה בדיקה, והיינו משום דאית בי' גם רוב וחזקה להכשירה ע"י בחזו"א סי' א' סקכ"א, ובנתיבות לשבת ג"כ הלך בדרך זו, ובחילוק השיטות הנ"ל תלוי גם הביאור בדין ערער ודין עיסה שביארנו בביאורים ס"ק ט' דשיטת המ"מ שדין עיסה ודין ערער הוא דין אחד, ולדבריו צ"ל שגם בעיסה האשה אינה בודקת [וס"ל דישאל בודק גם בקרא ערער וכן משמע בח"מ] וצ"ל שפי' כהח"מ דהאשה אינה בודקת ד' אמהות אבל בדיקה סתם בעי דלפי' הב"ח דאינה בודקת כלל דוחק לפרש כל דין עיסה בס"ה באשה, ולדעת הב"ח צ"ל שיפרש דהקילו בערער כיון שלא נודע על המשפחה שום פסול עד עכשיו וכמ"ש בחזו"א. ונחזור בקצרה, לשיטת המ"מ חמיר לן ערער כעיסה וגם ישראל בודק ואפי' האשה צריכה לבדוק קצת בערער דפסולי קהל ובחזו"א כתב דערער קיל כדנקטינן דאשה אינה בודקת וה"ה לישראל שא"צ לבדוק. וכ"ז הוא בשיטת הרמב"ם דערער הוא עדות גמורה אבל לרש"י והרי"ד שפירשו שהוא יציאת קול קיל טפי ולכו"ע האשה אינה צריכה לבדוק כלל. ודע עוד דדעת הרז"ה והרמב"ן והריטב"א דכהן צריך לבדוק אפי' בלא קרא ערער ובקרא ערער פסולי קהל גם האשה צריכה לבדוק ד' אמהות וכתב הב"ח שיש להחמיר כדבריהם.

צינונים

(יד) ואין עדים אלא בב"ד [פ"ת] ועי' בדיני קול בסי' ר'. (טו) בב"ח סי' ב' וסי' ז' משמע שזה פי' רש"י בערער וכן משמע קצת מסתימת הפוסקים ואעפ"כ סתמתי בפנים להקל בזה כיון שלהרמב"ם וש"ע אין מקור להחמיר בזה וגם פשוט הגמ' בגיטין פ"ט שאין חוששין לקול ממזרות וכ"פ בכנה"ג. וגם בדעת רש"י עי' בחזו"א סי' ז' סק"א שכתב דרש"י איירי בערער אלים טפי וע"ש עוד חילוקים. (טז) ח"מ. (יז) ח"מ. (יח) וכ"נ לפי טעם הדין שקנסו שיהא אדם דבק במשפחתו. (יט) מ"מ ח"מ פנ"י ועצי ארוזים אבל בתו"ט ובחזו"א כתבו בדעת הרמב"ם שישאל א"צ לבדוק ועי' בחידושים.

באר היטב

(י) עבדות. לא כתב או עבד, דעבד שנתערב בישראל הולד כשר, ולהרמב"ם אף לכהונה לא פגום, ע"כ נקט עבדות, כלומר דהערעור הוא שיש בהם עבדים ושפחות, וכל ולד הנולד צמשה

ביאורים

כך פי' הרמב"ם אבל רש"י פי' שאינם מעידים עדות גמורה אלא שמץ של פסול (יד) ופי' החזון איש שהערעור הוא שהמשפחה כולה פסולה שהן כולן בני אב פסול וכתב דלדינא אפשר דיש להחמיר כתרומתו ע"ש אבל ביצא קול שאחד מהמשפחה ממזר (טו) משמע בשו"ע שא"צ לבדוק: (יא) שנתערב בהם ממזר או חלל. לצדדין קתני (טז) שאם הערער הוא שנתערב בהם ממזר גם ישראל צריך לבדוק ואם נתערב בהם חלל רק הכהן צריך לבדוק: (יב) או שיש בהם עבדות. היינו שנתערבו בהם שפחות (יז) דהבנים עבדים, דאם נתערבו בהם עבדים קי"ל דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר: (יג) משפחת כהנים היא. בחזון איש (ס"א סקכ"ה) צידד דהכל תלוי באביה (יח) דאם הוא כהן סגי בתרי דרי ואע"פ שאמה בת ישראל: (יד) לא ישא ממנה אשה. אם קרא עלי' ערער חללות רק כהן לא ישא ממנה אשה (יט) ואם ממזרות גם ישראל צריך לבדוק:

ערער וכן משמע בח"מ] וצ"ל שפי' כהח"מ דהאשה אינה בודקת ד' אמהות אבל בדיקה סתם בעי דלפי' הב"ח דאינה בודקת כלל דוחק לפרש כל דין עיסה בס"ה באשה, ולדעת הב"ח צ"ל שיפרש דהקילו בערער כיון שלא נודע על המשפחה שום פסול עד עכשיו וכמ"ש בחזו"א. ונחזור בקצרה, לשיטת המ"מ חמיר לן ערער כעיסה וגם ישראל בודק ואפי' האשה צריכה לבדוק קצת בערער דפסולי קהל ובחזו"א כתב דערער קיל כדנקטינן דאשה אינה בודקת וה"ה לישראל שא"צ לבדוק. וכ"ז הוא בשיטת הרמב"ם דערער הוא עדות גמורה אבל לרש"י והרי"ד שפירשו שהוא יציאת קול קיל טפי ולכו"ע האשה אינה צריכה לבדוק כלל. ודע עוד דדעת הרז"ה והרמב"ן והריטב"א דכהן צריך לבדוק אפי' בלא קרא ערער ובקרא ערער פסולי קהל גם האשה צריכה לבדוק ד' אמהות וכתב הב"ח שיש להחמיר כדבריהם.

כד

הלכות פריה ורביה ב

באר הגולה

י. טס [קדושין ע"ו] משמיה דרב.
ד' ב. כרייתא
כמוצות דף י"ד ע"ב,
וכמ"ק.
ל. למד רבינו זה
מדין [משפחה] שקלא
עליה ערער [נשל]
סעיף ג'.

שיבדוק עליה (טו) ד' אמהות שהן שמונה אמה ואם אמה אם אבי אמה ואמה וכן הוא בודק על (טז) אם אביה ואמה אם אבי אביה ואמה ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לויים או ישראלים מוסיף לבדוק עליהם (יז) עוד אחת ונמצא בודק עשרה אמהות. אבל אשה הבאה לינשא (יח) אינה צריכה (ט) לבדוק (יט) שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

ד' כל שקורין לו ממזר ושותק או נתין ושותק או חלל ושותק או עבד ושותק (כ) *חוששין לו (ט) ולמשפחתו ואין נושאים מהם^ל אלא

באר היטב

(ח) לבדוק. לפירש"י שהנאמי צמון ס"ק ו' לייכל עדות גמורה שנתערב ממזר, שפיר, אצל להרמב"ם דליכא עדות גמורה קשה למה א"ל צדיקה הלל היא מוזהרת שלא (משא) [מינשא] נממזר, ע"כ יש להחמיר כשיש עדות, שצריכה

היא לבדוק אחריו. ס"מ [פסק"ה] צ"ע [סק"ט]:
ד' (ט) ולמשפחתו. ולא אמרינן דזה השותק הוא הפסול ושאר בני המשפחה א"ל צדיקה, אלא החשש במשפחה כולה. צ"ע [פסק"ה] דלא כח"מ [סק"י]:

ביאורים

(טו) ד' אמהות שהן שמונה. שאין הארבע נבדקות יפה אא"כ הוא בודק שלמעלה מהן (כ) וע"י שבודקין שלא נודע שום פסול מוקמינן להו בחזקת כשרותן וכתב החזון איש (סקי"ח) דמסתבר שהבדיקה היא בעיר מולדתה שהיתה בחזקת כשרה ואפשר דסגי בעדות מקום אחד שהיתה דרה שמה והיתה בחזקת כשרות, והא דבודקין ד' אמהות היינו כשהערעור אינו ידוע אימתי נפסלה משפחה זו אבל אם הערעור בדור מאוחר א"צ בדיקה אלא עד זמן הערעור (כא) וכתב החזון איש דאם לא מצאו עדים שהכירו את האמהות לא ישאנה, ולא אמרינן דמצות הבדיקה היא רק לכתחילה אלא אף בדיעבד אסרו חכמים (כב) ודע דהשו"ע פסק כשיטת רש"י והרמב"ם דא"צ לבדוק במשפחת כהנים רק ח' אמהות ואפי' בקרא ערער דפסולי קהל, אבל דעת הרז"ה הרמב"ן והריטב"א דבקרא ערער על פסול קהל צריך לבדוק עשרה אמהות גם במשפחת כהנים: (טז) אם אביה. הק' הבי"ש למה חיישינן לאם אבי' משום ממזרות ולא אמרינן דאם כן אבי' הוא ממזר ולמה אינו מפורסם ותי' דכיון דממזר הוא מצד האם אינו מפורסם: (יז) עוד אחת. בצד האם (כג) כלומר אם אם אמה ואם אם אם אבי': (יח) אינה צריכה לבדוק. בדיקת דורות (כד) אבל מ"מ בדיקה סתם בעי דהא מאחר שיש עידי ערעור שנתערב בהן ממזר צריכה היא לחוש לספק דאורייתא כאיש: (יט) שלא הוזהרו כשירות. כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי, וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה (כה) ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות ולדעת הרמב"ן וסייעתו לא אמרינן הכי אלא בפסולי כהונה אבל בממזרות ושתוקות גם האשה צריכה לבדוק ד' אמהות: ד' (כ) חוששין לו ולמשפחתו. דשתיקה כהודאה דמי וכמו משפחה שיצא עלי' ערער שאין נושאים ממנה בלא בדיקה:

צינונים

(כ) ר"ן. (כא) חזו"א סק"א והמבי"ט כתב שצריך לבדוק עד מקום הערעור ואפי' יותר מד' אמהות וכ"כ הב"ח. (כב) חזו"א שם, אבל אם נשאת ל"ת, ובדעת הרמב"ן דכהן בודק אף בלא קרא ערער צידד בחזו"א שם דאינו אלא לכתחילה ע"ש וגם באסופי שא"א לבדוק צידד בחזו"א ס"ב סקי"ט שמוותרת לכהן מיוחס בלי בדיקה. (כג) עצי ארזים ודלא כפרישה [ועי' עוד פירושים בהפלאה ובמקנה]. (כד) ח"מ ואחרונים ולהלכה גם הבי"ש מודה לח"מ ועי' בחידושים. (כה) רש"י.

אם כן (כא) בודקין כמו שנתבאר. הגה ויש אומרים (כב) דוקא משפחה שנתערב בה (י) אחד מאלו הפסולים אצל אדם אחר שקורין לו כך ושומק אין צדק כלום (טור בשם ד"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א) ויש אומרים עוד דכל זה (כג) דוקא בדורות הראשונים שהיו צית דין נזקקים

באר היטב

(י) אחד. קשה, אם נתערב בה למה לי דזה שומק, תיפוק ליה דלרין צדיקה כיון שנתערב בה אחד מפסולים. ומירן הצ"ש [סקי"צ] דנ"מ אם נתערב ספק ממזר מותר לישראל לישראל אשה מן משפחה זו כמבואר לקמן, ומ"מ אם שמה

ביאורים

(כא) בודקין כמו שנתבאר. בס"ג, בדיקת ד' אמהות ומשמע מלשון השו"ע שאשה אינה צריכה לבדוק בשתוק אלא בדיקה כל דהו (כו) כמו בקרא ערער: (כב) דוקא משפחה שנתערב בה. כוונת הרמ"א דלדין דמשפחה שנתערב בה צריכה בדיקה אין נ"מ בדין שתוק (כו) וי"א (כח) דאירי אפי' במשפחה שיצא עלי' קול פסול או שנתערב בה (כט) ספק פסול דאינה צריכה בדיקה, אם יש בה שתוק צריכה בדיקה. ויש פוסקים שכתבו (ל) דשתוק חשיב כהודאה גמורה ולא מהני לי' בדיקה, ולדבריהם מש"כ בשו"ע שאין נושאין בלי בדיקה ומשמע דבדיקה מהני הכונה למשפחה אבל לשתוק עצמו ל"מ בדיקה, והרמ"א כתב דכל דין שתוק אינו אלא במשפחה שצריכה בדיקה ובמשפחה כזו לא מהני בדיקה לשתוק: (כג) דוקא בדורות הראשונים. כתב מהרש"ל (לא) ואני ראיתי שבימים שרבו המתפרצים ומוציאי דיבה ונלקה הדין כולן שותקין במריכה אפילו אותן שקראו עליהן ערעור ויפה הם עושים על כן צדקו דברי הראב"ד בעיני:

כאומר על עצמו שהוא ממזר, והנה הב"מ לא אמר כן אלא בדעת ר"י דיש תערובת במשפחה ואז חשיב הודאה, אבל בדעת הרמב"ם כתב דמש"ה נדחק המ"מ לומר דמהני לי' בדיקה כמו בקרא ערער, וגם בעצ"א כתב שדבריו הם לא בדעת המ"מ [ולענ"ד הי' אפשר לפרש גם דברי המ"מ דמהני בדיקה על המשפחה, והשותק עצמו י"ל שגרע] ומשמע מזה דלדעת המ"מ לא חשיב הודאה גמורה רק ריעותא בעלמא, והראב"ד כתב דלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים, ומשמע דעיקר הוכחת השתיקה היא מדהו"ל לצוות, ומכיון בראשונים דהוא משום דאומר לו דרך חירוף, ובקידושין ס"ו א' א' דאמרו לו בן שבוי' והלה שותק אינו נאמן, וכתב החזו"א סי' א' ס"ק ד' דלשיטת הראב"ד צריך לפרש דהתם א"ל להפרישו מאיסורא, ואי משום דשתיקה חשיב כעדות קשה לחלק בזה, ומשמע יותר דיש לנו אימאנא מכח שתיקתו שהוא פסול, אבל בדיקה מהני לזה, ונ"מ גם למש"כ בתשובת מהר"ם פדווה סי' י"ד דהשותק על מה שמחרפים את בתו אינה נפסלת דאפי' אם הי' אומר עלי' שהיא פסולה אינו נאמן לדעת בה"ג ור"ת דלא שייך יכיר אלא בהכרת בכורה, ומשמע מזה דשתיקה היא מגדר עדות, דלדעת הראב"ד דלכאוי' שתיקה באומר דרך חירוף אלימא טפי מיכיר והי' צריך לפסול גם את בתו לבה"ג ור"ת [ואפשר דכוונת מהר"ם פדווה לסמוך על מה שכתב שם שלא איכפת לי כיון שהוא עצמו אינו נפסל, ומש"ה לא חשיב טפי משתיקה כהודאה, וע"ז אמר דאפי' בעדות גמורה אינו נאמן לבה"ג ור"ת, ולא משמע הכי וצ"ע].

צינונים

(כו) לדעת הח"מ שם, וצ"ע לדעת הרמב"ן וסייעתו דכהן צריך לבדוק ד' אמהות בכל אשה מאי נ"מ בשתוק חלל, ואולי יש להוכיח מזה שלשותק עצמו ל"מ בדיקה וכדעת הט"ז והב"מ. הב"ש כתב בדעת הרמב"ם דכהן צריך לבדוק בכל אשה אבל אינו צריך לבדוק ד' אמהות אלא בשותק או בקרא ערער אבל בסתם אשה די בבדיקה כל דהו. (כו) ב"ש. (כח) ב"ח וח"מ. והאחרונים לא קבלו מה שצידד הח"מ באופן השני. (כט) ב"ש לדעת רש"ל וט"ז בדין עיסה דלקמן [ובחזו"א סק"ב לא כתב כך ע"ש] ואפשר דלהרמ"א אפי' בס"ס שנתערב פוסל שתוק, ובנתיבות לשבת כתב דנ"מ בשתוק לרמ"א דגם אשה בודקת. (ל) ט"ז וב"מ ועצי ארזים. (לא) יש"ש פ"ק דכתובות.

באר הגולה

ה' ב. ממנה פ"ח
דעיות [מנה ג']
וכרע"ג
וכדמוק' לה נכחיות
דף י"ד ע"א
לאלמנה עיסה הוא
נתרי ספיקות.

למי שחרף חזירו ומענישים אותו כראוי לכן הוי שתיקה כהודאה אצל עכשיו
השומק על המריצה הרי זה משוכח אלא אם כן קורין לו כך שלא נשעת מריצה
(ב"י בשם השגות הראב"ד). ויש אומרים דלא אמרינן שתיקה כהודאה אלא אם כן
זווח על פסול אחר אצל אם שומק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן סוף פ"ק דכתובות)
וכל זה מיירי בפסול הנוגע בעצמו אצל אם רוצים (כד) לפסול זרעו צפניו ושומק
(כה) אין צדק הודאה אצל למיחש קצת מיהא צענין (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד) והשומע חרפתו
צשאר דברים ושומק סימן הוא שהוא מיוחס.

ה' משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה
משפחה ונתאלמנה (כו) אסורה לכהן לכתחילה ואם נשאת לא תצא מפני שהם שתי
ספיקות שמא זו אלמנת אותו חלל שמא אינה אלמנתו ואם נאמר שהיא אלמנתו
שמא אינו חלל. הגה ויש אומרים דוקא האלמנה דהוה לה חזקת כשרות (כז) אצל צמח אפילו
נשאת תלך (כה) *ויש מקילין ואומרים דאין חלוק צינה (יא) לצמח (ב' הדעות בב"י סוף סימן ד').

באר היטב

ה' (יא) לבתה. וכן דעת האחרונים:

ביאורים

(כד) לפסול זרעו בפניו. כגון שאומרים על
בנו שהוא בן גרושה: (כה) אין בכך
הודאה. משום דלא איכפת לי' כיון שהוא
עצמו אינו נפסל ומלשון הג"ה משמע דאף
שיש קול שנתערב פסול במשפחה וגם שצווח
על פסול אחר ושומק על פסול זה אפ"ה
בפסול הנוגע לזרעו אין השתיקה הודאה רק
למיחש קצת (לב) משום דסמך על דעת בה"ג
ור"ת שאין יכול לפסול זרעו אלא ע"י הכרת
בכור אבל הח"מ כתב דבכה"ג לא מהני אלא
בדיעבד שלא להוציא אבל פשיטא דיש לחוש
לכתחילה שלא להתחתן עמו: ה' (כו) אסורה
לכהן לכתחילה. הב"ש נסתפק האם באומרת
ברי שבעלי כשר הוי' תנשא לכתחילה (לב)
והב"מ כתב דלא שייך בדין זה טענת ברי (לד)
ואי טוענת ידוע לי שאינו מן התערובות
אמרינן לה בררי דבריה למי נשאת ובן מי הוי'
עד שיתברר: (כז) אבל בתה אפ"ה נשאת
תצא. והפוסקים כתבו (לה) להקל בזה:
(כח) ויש מקילין. ע"י בחידושים:

חידושים

* ויש מקילין. הב"י כתב בשם התו' ד"ה ת"ר
שר"ת סובר שגם הבת כשרה וכתב הב"ש דהיינו
מש"כ תו' שם דר"ת גורס בברייתא איזהו עיסה
וקאי על הבת, ולדבריהם פ"י דברי ר"ת שחילק
בין דברי רבי יהודה בן בתירא ורבי יהושע
לברייתא דעיסה, דברייתא דעיסה דקאי על הבת
איירי בספק ממזר שנתערב במשפחה וריב"ב
בקידושין ע"ה ובתחילת הסוגיא בכתובות איירי
בספק חמור יותר כגון אשת ספק חלל וכמו שפי'
רש"י בכתובות דברי ריב"ב, ור"ת חולק על רש"י
רק בביאור ברייתא דעיסה. ודע שיש קושי בפי'
זה דבתוס' משמע דעיסה כשרה לכתחילה
ובהג"ה כתב שאם נשאת לא תצא אבל לכתחילה
לא תנשא, וגוף הקושיא יש ליישב שר"ת בתוס'
איירי לגבי ישראל והרמ"א קאי על דברי השו"ע
דאיירי בכהן אלא דצ"ע מהיכן למד הרמ"א
שאסור לכהן לישא לכתחילה ואפשר שלמד זאת
מדין קרא ערער דס"ג והעדות שיש לפנינו שם
היא שנתערב ממזר במשפחה ומבואר בגמ' לאסור
בלי בדיקה, וגם זה לא א"ש אלא למאן דפי' שגם
בקרא ערער רק כהן בודק אבל לדעת האחרונים
שגם ישראל בודק צ"ל דערער גרע מעיסה משום

דערער איירי שנתערב ודאי ממזר או מטעם אחר ושוב אין לנו מקור לאסור את העיסה לכתחילה
לכהן, ועוד קשה שהרי דעת הב"י והד"מ רס"י ב' שספק ממזר שנתערב במשפחה אסור לכתחילה

צינונים

(לב) הגר"א ועי' בדיני יכיר בסי' ד' ומה שהקשיתי בחידושים. (לג) והרעק"א כתב דכשרה. (לד) ולדעת
הרש"ל והב"ח סו"ס ד' בפי' ר"ת דצויחת אלמנה לא מהני יש ללמוד דגם ברי דידה לא מהני משום דאמרינן
דלא קים לה. (לה) ח"מ וב"ש ואחרונים, והגר"א מחמיר ולא הבאתי דבריו בפנים כיון שהגר"א מבאר
שיטת ר"ת ע"פ הרש"א דלא תצא א"כ יש לצרף דעתו לדינא להקל בזה. [ועי' בחידושים].

הלכות פריה ורבייה ב

כז

באר הגולה

י. ממשה דהנושא
אשה כהנת [קדושין
ע"י ע"א] וכפירוש,
וציינתו לעיל סעיף
(ד') (ג', אות ז-ח).
ב. פשוט הוא, שאיסור ממזר לצוא נקבל ואיסור חלל לכהונה כולן חייבי לאוין הם, ושזוהי הסי.

פתחי תשובה

ה' [ד] ספק ממזר. עיין צ"ח היטב ס"ק י"ב, והליון על
מיצת ספק ממזר ט"ס, וזריך לזיון על מציאות או ממזר
מן משפחה זו. ז"ש [סקי"ז] ע"ש:

חידושים

ודלא כר"ת וא"כ צ"ל דאף שהרמ"א הביא דעת
ר"ת שמיקל לא ס"ל הכי לדינא וצ"ע, והגר"א
בביאורו הראה את מקור דברי הרמ"א באופן אחר
ומה שנטה מהפירוש הקודם י"ל דעיקר הפירוש
הנ"ל צ"ע בלשון התוס' שכתבו דרבי יוסי
דמכשיר שתוק ממזר היינו דוקא באלמנה ולפי'
הב"י והב"ש מאי שייאטי' דשתוק ואפשר דמש"ה
פ"י הגר"א ע"פ דברי המהרש"א וכמו שיתבאר
וצריך להוסיף ביאור בדברים כיון שדברי
המהרש"א סתומים קצת שכתב שבכתובות איירי
בהך עיסה דלטהר ולהכשיר אף הבת [כלו] דאיירי
שצווחה] ובקידושין דהבת פסולה לכו"ע איירי
בעיסה דלטמא ולפסול אף אלמנתו [כלו]
ששתקה] ונראה שהגר"א פ"י דעת ר"ת שכל
הנידון בשתוק וצויחה הוא רק במשפחה שנתערב
בה פסול [ולפ"ז משפחה שנתערב בה ספק חלל ושתקה אלמנתו מותרת כיון דלא קיי"ל כרבי יוסי שם
אלא כרבי יהודה בן בתירא ולר"ת מש"כ בשו"ע בס"ד שחוששין לו ולמשפחתו היינו דוקא לבתו אבל
אלמנתו מותרת ודוק] ובזה ס"ל דאם צוחה גם הבת מותרת ואע"פ שנתערב בה פסול ומש"ה בציוור
של השו"ע כאן שלא הי' שתוק גם הבת מותרת, אמנם כל מה שהקשינו לפי' הב"י לעיל קשה גם לפי'
הגר"א ועי' בחזו"א סי' א' סק"ב, ובביאור הגר"א בסק"ל"ב ג"כ משמע שדעתו כב"י והד"מ שספק ממזר
שנתערב במשפחה אסור ודלא כר"ת [ונ"מ מזה למה שכתבתי בציונים ס"ק שיש לצרף דברי הגר"א
שספק כר"ת להקל שלא תצא, דלדעת הגר"א בעצמו אין הלכה כר"ת, אלא אחרי שמהרש"ל וסייעתו
כתבו להקל בספק ממזר שנתערב במשפחה אפשר לומר דנקטינן כר"ת ועפ"ז אפשר להקל בדיעבד גם
בבת עיסה שנישאת לכהן]. ויש אחרונים שפירשו דברי ר"ת באופן אחר, בחכמת שלמה ובב"ח סו"ס
ז' פירשו דריב"ב איירי בספק ממזר שנתערב במשפחה ובריייתא דעיסא איירי שהבת צווחת וכוונתם
שזה מהני כטענת ברי, ובמהרמ"ש ובחזו"א פירשו דריב"ב איירי בעיסה ובריייתא דעיסה לא איירי כלל
בתערובת אלא בשתוק ולכל הפירושים האלו אין מקור בכלל להקל בבת העיסה וכ"כ הב"מ כאן וצ"ע.
שו"ר בספר הישר סי' י"ח שכתב שהסוגיא בקידושין ע"ה איירי דעיסה דרש"י כלומר באשת ספק חלל
ובזה אמרו בגמ' שם דבת העיסה חמורה מאלמנה אבל בפסק שנתערב במשפחה גם הבת מותרת וא"כ
יש ללמוד מדברי ספר הישר את פירוש התוס' שהאמת כפי' הב"י והב"ש בתוס' ואם נקטינן כר"ת
להקל בספק שנתערב במשפחה יש להקל כוותי' גם בנישאת לכהן דלא תצא.

ציונים

(לז) ב"ש ועי' לעיל בפירושים סק"י ומש"כ הב"ש בשם הב"ח צ"ע. (לז) טור מ"מ ב"י ד"מ ב"ח וגר"א
וכ"מ בח"מ סק"ט. (לח) רש"ל ט"ז ב"ש לבוש והג"ה תו"ט ובב"מ דחה דקדוק הב"ש בגמ' אבל כתב
שדבריו מוכרחים בפי' הרמב"ם ובסי' ד' סכ"ו הוכיח מהריטב"א דלא כהב"ש ועי' בשו"ת רעק"א תנינא
סי' מ"ה, ובחזו"א כתב בדעת הרמב"ם כרש"ל ובדעת הטור כב"י. (לז) רש"ל וב"ש הנ"ל ועי' בחידושים
ד"ה והוא שיעידו בדין האשה. (מ) ד"מ ודלא בחזו"א סק"ל"ב, ובב"מ דקדק מהטור בכהן שגם היודע

באר היטב

(יב) ממזר. היינו אם יש עדים, אז אסור ישראל
לישא מן משפחה זו, אצל אם ילא קול שנתערב,
אין איסור, ומותר לישראל לישא

ביאורים

(כט) אבל אם נתערב. היינו שיש עדים
שנתערב (לז) אבל אם יצא קול בעלמא מותר
לכהן לישא אשה מן המשפחה: (ל) והוא
הדין אם נתערב בה ספק ממזר. שאז אסור
לישראל לישא בת מאותה משפחה וכ"ה דעת
(לז) הרבה פוסקים אבל י"א (לח) דאינו אסור
אלא לכהן דהיינו שאם נתערב במשפחה ספק
ממזר כל אשה שנישאת לאחד מן המשפחה
אסורה לכהן עד שיבדוק אבל אם נתערב ודאי
ממזר במשפחה (לז) לכו"ע אסור לישראל
לישא מאותה משפחה: (לא) וכל זה.
שאסור לישראל לישא מתערובת ממזר:
(לב) למי שיודע בדבר. (לז) אף שהתערובת

(לג) שנתערב זה פסול ואינו ידוע לרצים (לד) *כיון שנטמעה (יג) נטמעה והידוע פסולה (לה) אינו רשאי לגלותה אלא יניחה בחזקת כשרות שכל המשפחות שנטמעו בישראל (לו) כשרים לעמיד לזא

פתחי תשובה

ודאי, עיין צ"ש [סק"ז]. ועיין צ"ש ס"ק ט"ז, עד ומ"ש הטור סוף סימן (ס') [נ'] ישראל שנתערב ספק איסור, ט"ס הוא כו'. ועיין בתשובת פרמ שו"ת חלק יו"ד כלל ג' סי' א' מ"ש בזה. ועיין עוד בספר שער המלך פ"ט מהלכות איסורי ביאה דין כ"ג באריכות:

באר היטב

(יג) נטמעה. אפילו אם ידוע לשנים שנטמעה (ה) באיזה משפחה פסול, אין ראוי לגלות. צ"ש [סק"ט]. וח"מ [סק"ט] חוכך בזה, דהאיך אין לגלות, דהיום או מחר יבואו עדים ויהיו הבנים ספק ממזרים, ע"ש. ודוקא ממזרים ונתינים דאין ראויים לזוא בקהל ונטמעו, אין מגלים, אצל חללין דיש להם תקנה להתחתן בישראל, מגלים. צ"ש [שס]. ואין להקשות הא קי"ל ממזר דלא ידעי אינו חי, ומצואר בספר חסידים אפילו י"צ חודש אינו חי, וא"כ האיך אשכחן דנטמעו ממזרים. תירץ צ"ש [סק"ט] דאיידי [ד] צמקומו היה ידוע ואז חי, ואח"כ הלך למקום אחר (ונושא) [וישא] אשה, ושם אין ידוע אם הוא ממזר:

חידושים

* כיון שנטמעה נטמעה. מבואר בדין זה שאסור לגלות משפחות ולחקור אחריהם ומקור דברי הרמ"א הוא בדברי הר"ן ובד"מ פי' שכוונת הטור היא כדברי הר"ן ומש"ה פסק כך בהג"ה אבל ביש"ש ספ"ק דכתובות פליג ע"ז וס"ל שהטור פי' האי דינא דמשפחה שנטמעה דלא כהר"ן אלא דספק פסול שנתערב במשפחה מותר לישא ממנה והבאנו דבריו בסק"ט והב"ח ג"כ פי' דמש"כ הטור דמשפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה איירי ביצא קול שנתערב בה פסול אבל באיכא עדים שנתערב בה פסול אסור לישא ממנה ולדבריו ג"כ אין הכרח לפרש דברי הטור כהר"ן. ויש להוכיח גם מהרי"ף והרא"ש והרמב"ם שהשמיטו האי דינא דמשפחה שנטמעה, והרמב"ם הזכיר מימרא זו רק בסוף הלכות מלכים כשכתב מה יהי לעתיד לבא, והמחבר העתיק בב"י דברי הר"ן אבל בשו"ע העתיק דברי הרמב"ם ומשמע דס"ל דאין כאן דין מחודש של טמיעה אלא דבמקום דמחמת דיני התערובות והספיקות א"צ לחשוש לו, ע"ז דרשו חז"ל משפחה שנטמעה נטמעה, וצ"ע לדינא, אמנם בספר חסידים (תק"ח) כתב שאין מגלין שלא לבייש בני אדם ושלא לבא לידי מריבה ובייש"ש בקידושין ג"כ כתב שאין לגלות אם היא משפחה גדולה דאי אפשר שלא יבא ח"ו חורבה גדולה מזה, ואולי גם כונת הרמ"א על דרך זה.

ביאורים

אינה ידועה לרבים: (לג) שנתערב בה פסול. משמע אפי' ודאי פסול שנתערב במשפחה (מא) א"צ לגלות אבל הידוע ומכיר את הפסול (מב) צריך לגלות: (לד) כיון שנטמעה נטמעה. ובכלל דין זה נכלל גם שאין לחקור על המשפחות (מג) וכ"ז בממזר שנטמע אבל חללים דיש להם תקנה להתחתן בישראלים מגלים (מד) דגם אליהו יגלה לעתיד לבא, והק' הב"ש דהא קיי"ל ממזר לא חי וכתב בספר חסידים (סי' ת"ק) דאינו חי כטריפה ותי' דבמקומו חי' ידוע ונגזר עליו חיים ואח"כ הלך למקום אחר שלא ידעו אם הוא ממזר ונשא שם אשה ובחזון איש (ס"א סק"ד) כתב דתלוי בזכות וחובה שלו ושל הדור וע"ש: (לה) אינו רשאי לגלותה. ואפי' אם ידוע לשנים שנטמע פסול באיזה משפחה אין ראוי לגלות. ב"ש. (מז) וח"מ חוכך בזה דהאיך אין לגלות דהיום או מחר יבואו עדים ויהיו הבנים ספק ממזרים: (לו) כשרים לעתיד לבא. דכתיב וישב מצרף וטיהר את בני ישראל כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה (מו) וא"ר יצחק צדקה עשה הקב"ה גדולה דאי אפשר שלא יבא ח"ו חורבה גדולה מזה, ואולי גם כונת הרמ"א על דרך זה.

צינונים

מותר לישא ויש לדחות דכונת הטור שבכהן צריך לחקור וכפי' הב"ח. (מא) ב"ח בקו"א דלא כפרישה ועי' בחזו"א ס"א סק"ב. (מב) נתיבות לשבת וש"א וברמב"ן משמע שא"צ לגלות אפי' פסול ודאי. (מג) ד"מ וב"ח. (מד) ב"ש. ובחזו"א סק"ל הוכיח מהרמב"ן שגם בחללים אין מגלין וצ"ע מדברי הרמב"ן במתני' ע"ז שכהן בודק תמיד ומשמע דלא אמרינן דנטמעו וגם דעת הרמב"ם סוף הל' מלכים דחללים אינם טהורים לעת"ל וצ"ע. (מז) ועי' בחזו"א סי' א' סק"ח וסק"ל ובסי' ב' סק"ז כתב דעד ד' אמהות לא מקרי נטמעו דכל מצות חכמים בבדיקה מפקעא מדין נטמעו ואז מצוה לגלות וכל מה שאסור לגלות משפחות הוא בטמיעה שקדם ד' אמהות וזו דרך הב"ח סוף סי' ד' בדעת רש"י. (מו) קידושין ע"א.

הלכות פריה ורביה ב

כמ

באר הגולה

*ומכל מקום כשר הדצר (לז) לגלות לצנועין ((כך משמע מ)הר"ן פרק עשרה יוחסין) ו' ע. לשון הטור
ודוקא משפחה (לח) שנטמעה ונתערבה אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים
ומכריזין עליהם כדי שיפרישו מהם הכשרים (שם בהגהות אלפסי) (לט) ועיין בחשן

המשפט סימן ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות.

ו' לעולם ישתדל אדם [ה] (מ) לישא בת תלמיד חכם ולהשיא בתו לתלמיד חכם
לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת (מא) גדולי (יד) הדור לא מצא בת גדולי הדור

פתחי תשובה

ו' [ה] לישא בת ת"ח. כתב צרכי יוסף [אות ב'], נראה
דאף לדעת מהר"י וי"ל [בתשובה סי' קס"ג הוצאה
במהר"ק שורש קס"ג, ועיין בסמ"ע סוף סימן קס"ב
[פקמ"ו]] ודעימיה שכתבו דדין ת"ח שאמרו חז"ל צממה
עניינים ליתא בזמן הזה, וגם העליתי בחו"מ סימן ט"ו אות ג' דלדעת זו גם לורצא מרבנן ליתא, דלא כשנות יעקב

באר היטב

ו' (יד) הדור. ואס' [סא] יקח המיוחסת יצטרך
לקבל דקדק, טוב שיקח אותה שאינה מיוחסת.
ספר חסידים סימן שפ"א:

חידושים

* ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין. מקור דברי
הרמ"א הוא בר"ן פכ"י ומוכח מזה דיש מדת
חסידות שלא לישא ממשפחה שנתערבה נוסף על
שורת הדין משום השראת השכינה על משפחות
המיוחסות, דמש"ה היו חכמים מגלין לתלמידיהם
משפחות שנתערבו, [למה שצידד החזו"א שאף
היודע שנטמאה רשאי לישא ממנה ודאי דהא
דמגלין לצנועין אינו אלא ממדת חסידות, ואף
למה דמשמע מפשט לשון הרמ"א דהיודע אסור
ע"כ דמגלין לצנועין הוא ממדת חסידות, דהא אין
מפרסמין את המשפחה] ולפ"ז יש מדת חסידות
לבדוק אפי' במקום שמותר מעיקר הדין בלי
בדיקה, שמא יתברר לו שזו משפחה שנטמעה
ויפרוש ממנה, ויש לפרש בזה הא דזעירי דלא נסיב
לברתי דריו"ח ודרב יהודה דאמר לא ידענא מהיכא
אנסיב, וגם יש לפרש בזה הא דאמר שמואל דכל
הארצות עיסה דלא פליג אהא דאמר שמואל הלכה
כחכמים [אמנם רש"י שם כתב דרב זביד מנהרדעא
פליג על כל המימרות דלעיל, ולדעת הר"ן י"ל דלא
פליג אלא אמימרא דשמואל בדף ע"א דשם אמרו
דמוציאין אשה מידו, וע"כ הוא מדינא].

ביאורים

עם ישראל משפחה שנטמעה נטמעה:
(לז) לגלות לצנועין. מפני שאין הזרע מוכן
לקדושה וטהרה (מז) שאין הקב"ה משרה
שכינתו אלא על משפחות מיוחסות
שבישראל: (לח) שנטמעה ונתערבה.
מלשון זה משמע שפסול שנתערב במשפחה
צריך לגלות וכל ההיתר הוא כשהמשפחה
נתערבה במשפחות רבות (מח) אבל לשון
הרמ"א לעיל משמע דאין מגלין גם אם
המשפחה לא נתערבה: (לט) ועיין בחשן
המשפט סי' ל"ה. ס"ל, שם כתב דקטן נאמן
לומר שאמר לי אבא משפחה זו כשרה
משפחה זו פסולה (מט) או שעשו איזה סימן
(נ) להודיע שאחד מן המשפחה נשא פסולה
וכתב הראב"ד דאע"פ שאין גדול עמו נאמן
משום דאית להו קלא יתירא ומפרסמא לי'
מילתא ולא מחלפא לי' ואי הוי תרי פסלינן
אפומייהו ומכשרינן אפומייהו ואי חד הוא
חיישינן לה ולא מכריזינן עלה אבל הר"ן פי'
דמיירי במשפחת כהנים שיצא עליה חשד

פסול כהונה ואותה משפחה נחלקה לבתי אבות (נא) וקאמר שנאמן תינוק להכשיר משפחת
בית אב אחד ממנה שיעיד ויאמר אותו חשש פסול על משפחת בית אב פלוני הוא ולא
על משפחת בית אב פלוני דכיון שאינו אלא לברר מאמינים לתינוק בשם אביו:
ו' (מ) לישא בת ת"ח. ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה (נב) שהת"ח יהי' רשום ביראת
חטא כחכמי דורו החשובים ויבדוק באחי' אם הם יראי ה' וצדיקים ולומדים כי רוב הבנים
הולכים אחר אחי האם: (מא) גדולי הדור. אנשי מעשה (נב) וצדיקים ואם כשיקח
המיוחסת יצטרך לקבל צדקה (נד) טוב יותר שיקח אותה שאינה מיוחסת:

צינונים

(מז) ר"ן. (מח) וכדמשמע מלשון הגמ' משפחה שנטמעה דמשמע שהמשפחה נטמעה במשפחות אחרות
וכ"כ רש"י ע"א א' ד"ה כסף שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה. (מט) כתובות כ"ח ב'. (נ) שם.
(נא) ובקצצה צ"ל דנאמן דחיישינן לה וצ"ע. (נב) ברכ"י וחכמ"א. (נב) רש"י. (נד) בה"ט.

הלכות פריה ורבייה ב

באר הגולה

ז' פ. לשון רמב"ם
פכ"ח
אסורי ביאה [ה"ל]
ממנו
דרכא
יבמות דף ס"ד ע"ב.

ישא בת ראשי כנסיות לא מצא בת ראשי כנסיות ישא (מב) בת גבאי
צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות (מג) ואל ישיא
בתו לעם הארץ. הגה [ו] (מד) ועל צנותיהן הוא אומר ארור שוכנע עם זהמה וכל
זה בעם הארץ (מה) שאינו מדקדק במצוות (טור) ומנזר לאדם (מו) *שישא בת אחותו
(גמרא בסנהדרין וביבמות) ויש אומרים [ז] (מז) אף בת אחיו (הרמב"ם פ"ב דהלכות אסורי ביאה).

ז לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין והוא
[ס] (מח) שהוחזק [טו] שלשה פעמים (מט) שיבואו בניהם כך.

באר היטב

פתחי תשובה

ח"א סי' קד"ס, מ"מ לענין זה לישא בת מ"ח נראה דשפיר
נוהג בזה"ל כו', ולא המדרש הוא עיקר אלא המעשה,
שהת"ח יהיה ראש צדקה כחכמי דורו החשובים, והכל לשם שמים ע"ש: [ו] ועל בנותיהן. כח צרכי יוסף
[אות ד], דקדק הרב ט"ו [סק"ג] מרש"י שאם בת הע"ה מצויה להעוסק בתורה אהניא ליה בעוה"ז ובעוה"ב, אין צוה
אסור מזה שאציה ע"ה ע"ש. ולפי"ז אם היא בת עשיר ומספיק לחתנו, שרי, כי כל הקפידא שלא תסיתהו להמעסק
בסמורה. וכלא"ה אין העולם מזהיר צוה ע"ש: [ז] אף בת אחיו. וכן סמס הרמ"א לקמן סימן ט"ו סעיף כ"ה,
ועיין בספר צרכי יוסף [אות ה'] בלורן. [ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן קט"ו סק"ו צענין מ"ש בלואת רבי יהודה
חסיד ז"ל [אות כ"ג] שלא ישא אשה ששמה כשם אמו כו', דכתבונתנו נ"צ חנינאל [אה"ע סי' ע"ט] כתב דכל לואתו לא היתה
אלא לזרעו, ודוקא בשם העצם כו'. ובספר חכמת אדם [כלל קכ"ג דין י"ג] כתב דדוקא כשהם משולשים כו' ע"ש. ועיין
במשנה שז עקב סימן כ"ג, הובא לקמן סימן ג' סק"ק י"ד. וכעת ראיתי בתשובת חתם סופר חלק אה"ע [ח"א] סוף
סימן קט"ו שכתב על דבר מי שרצה לידבק בצן טובים בחור וטוב, אלא דחייש מ"ש העולם משום דשם הצמור כשם
החומר ושם אמו כשם אמה של המשוכת, הנה מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיא, ובפרט דליכא כאן זכות תורה דאפילו
אדנית עלי מתכפר בחורה וגמ"ח כו', ובפרט דבספר חסידים עננו סי' תע"ז לא נמנאל רק דלא ישא אלא האז והצן וכן
הצן שלש נשים ששמות שלשן שוין כו', ש"מ דליכא קפידא במידי אחרונא, עכ"ד. ובספר כרם שלמה כתב שהגידו לו
שצדיות גאהן בעל חתם סופר אצ"ד בדעונון, עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חתנו, ומו
אין צית מיוחד, ע"ש. וז"ל מה דלא הזכיר מזה בתשובה הנ"ל, לפי שהיה שם טעם זכות תורה לא הולך לעצמה אחרת]:
ז [ס] שהוחזק ג' פעמים. עיין בלורן היטב [סקט"ו] מ"ש ז"ע כו'. ועיין צרכי יוסף אות ח' שהביא דברי היש"ש

ביאורים

הידושים

* **שישא בת אחותו.** בצואת רבינו יהודה החסיד
כתב שלא ישא אדם בת אחיו או בת אחותו, ולא
העתקתי דבריו כי לא מצאתי אף אחד מהפוסקים
שהעיר מפרט זה בצואה, ובלא"ה נמנעים מזה
מחשש סכנה כמ"ש בשו"ת אבן הראשה, ובענין
צואת ריה"ח בשיווי שמות האחרונים כתבו הרבה
חילוקים עי' בשו"ת נובי"ת סי' ע"ט ובשו"ת
מהרש"ם ח"ה סי' כ"ח.

הלימוד של הבעל התנאי העיקרי בזה הוא טהרת הלב ואהבת התורה שלה ומדותי הנוחות
והטובות וזהו המצב של המשך הלימוד: (מה) שאינו מדקדק. ואפי' אינו עובר להכעיס (נז)
מ"מ כיון שידוע את המצוות ועובר עליהם נאמר עליו שקץ ובנותיו שקץ והט"ז פי' שאינו
מדקדק בהלכות נדה. ואם הוא ע"ה ששומע לקול מורים יש לו תקנה אבל ע"ה שמלעיג על
החכמים לזה אין תקנה: (מו) שישא בת אחותו. דגיעגועי אדם רבין על אחותו (נח) ומתוך כך
נמצא מחבב את אשתו: (מז) אף בת אחיו. דמצוה לקרב את קרוביו: ז (מח) שהוחזק ג"פ.
צ"ע דביו"ד סי' קס"ג פסק שאם אשה מלה בנה ומת מחמת מילה וגם אחותה מלה בנה ומת
מחמת מילה שאר האחיות לא ימולו בניהן א"כ משמע דשני פעמים הוי חזקה (נח) ובהדיא
משמע בגמ' ביבמות ס"ד דדין אחד להם לענין מילה וצרעת: (מט) שיבואו בניהם. כתב

צינונים

(נח) ב"ח. (נו) ט"ז וברכ"י דלא כש"ל. (נז) ב"ש כב"י ודלא כטור. (נח) רש"י. (נח) בית הלל
ובה"ט ועי' ברכ"י, ודע דבריו כתב בשם הרמ"ה כדברי השו"ע גם בהלכות מילה וגם בהלכות נישואין

הלכות פריה ורבייה ב

לא

באר הגולה

ח' צ. מימרה
דאמוראלי פסחים דף
מ"ט ע"א.
ט' ק. מהא דאמרו
משאין לו ענה
ההוגנת לו, משנה
יבמות דף ק"ו ע"ב,
ומהא דדרכי אל
תחלל את בתך
להזנותה [ויקרא י"ט
כ"ט], סנהדרין דף
ע"ו (ע"ב) [ע"א].
י' ר. ברייתא יבמות
דף ל"ז ע"ב.
י"א ש. ברייתא שם
[יבמות ל"ז ע"ב].

ח [ט] (ג) עם הארץ לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה יפה
שתמות היא או הוא מהרה או תקלה תבא ביניהם (נא) אבל תלמיד
חכם שנושא כהנת הרי זה נאה ומשובח תורה וכהונה במקום אחד.
ט [נב] (ג) לא ישא בחור זקנה (ג) ולא זקן (ט) ילדה שדבר זה גורם לזנות.
י' לא ישא אדם אשה (נד) ודעתו לגרשה ואם הודיע תחלה שהוא
נושא אותה לימים ידועים מותר.

יא [נה] (ה) לא ישא אדם [נ] אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת
במדינה אחרת שמא יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח נושא אחותו
(נו) ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר.

פתחי תשובה

[יבמות] פרק הבא על יבמתו סימן ל"ג שכתב ח"ל, וכתבו
הרי"ף [שם כ' ע"א מדפי הרי"ף] והרא"ש [שם פ"ו סי' י"ג י"ד],
ומסתברא דמילה כו', ואע"ג דמשפחת נכפין ומנורעין נמי
ספק נפשות הוא [ו] אפ"ה פסק רבא דבעין תלמא זימני
אף דס"ל לרבא גופיה כרבי בנישואין, מ"מ הכא שאני,
דאפילו רבי מודה שאין לחוש למשפחה אם לא דהוהוה
תלמא זימני, וכ"כ נמוקי יוסף [שם כ' ע"ב מדפי הרי"ף],
ומ"מ נראה דגבי אחיות אף בתרי אחיות הוי חזקה גס
לענין נכפה ומנורע, עכ"ל. ושם הביא דגם בספר יד אהרן
מחלק מסבירנו בין אחיות למשפחה, וזכינו לדון דתרי
אחיות מנורעות הם מחזיקות. אלא דבחדושי הרשב"א
יבמות שם [ק"ד ע"ב ד"ה מדממה] מבואר דרבא סבר דגם אחיות אין מחזיקות אלא בתלמא זימני, ע"ש. ועיין לקמן סימן
ט' ובז"ש סק"ד, ובסימן קנ"ד סעיף י"ב, ובח"מ (שם) [כאן] סק"י, ובתשובת תשובה מאהבה ח"א ריש סי' צ"ב:
ח [ט] עם הארץ לא ישא כהנת. עיין בתשובת חות יאיר סימן ע' שכתב דאין לנו עם הארץ שדיברו חכמים פה,
כמו שאין עם הארץ שאמרו זו ששה דברים בפסחים פ"ג [מ"ט ע"ב] יע"ש. ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן רי"ז
סק"ט ט"ז: יא [נ] אשה במדינה זו וילך וישא כו'. עיין בספר בית מאיר שכתב דבספר בית הלל כתב
דהאידנא דאין נושאין שתי נשים אין נ"מ גדולה דאין זה. ואמת שלשון הגמ' [יבמות ל"ז ע"ב] והרמב"ם [פכ"א מאסורי
ביאה הכ"ט] לא ישא אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת, משמע דוקא בנושא על אשמו, ולא במתה או נאגרשה אף
שים לו בנים ממנה, והטעם י"ל משום דאז על הרוב מוליד בנים הקטנים עמו ואין לחוש, ומשום מילתא דלא שכיח

ביאורים

מהרש"ל פ"ו דיבמות דאם הוחזקו ב' אחיות
של האשה (ב) אף בתרי הוי חזקה: ח (ג) עם
הארץ לא ישא. אבל אין מונעין אותו (כא)
וכמ"ש הרמ"א סי' א' ס"ג: (ג) אבל תלמיד
חכם שנושא כהנת. וגדר ת"ח לענין זה הוא לפי
הדור (כב) ולפי מעלת הכהן: ט (ג) לא ישא
בחור זקנה. משום פרי' ורבי' (כג) ועי' סי' א'
ס"ח: (ג) ולא זקן ילדה. עי' בספר חסידים
(סי' שעט) שאין איסור בדבר (כד) אם היא
מתרצה לכך והכל לפי הענין אמנם אם רצונה
בו רק מפני העושר אין ראוי שישא אותה

צינונים

ועכ"פ חזינן שהרמ"ה לא חש לקושיא זו. (ב) בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ל"א כתב דאם מלה השלישי
ונתקיים אפשר דנתבטלה חזקתה קמיתא ותמול מכאן ולהבא ואולי יש ללמוד משם גם לגבי נישואין.
(כא) רוח חיים. (כב) דהוא משום כבודו דאהרן. (כג) מ"מ. (כד) ב"ש. (כה) בית הלל וב"מ ופ"ת

לב

באר הגולה

סי' ג' א' א' לשון
הרמב"ם בפ"כ
מהלכות איסורי ביאה
[ה"ג], ממשה
כתובות דף כ"ג ע"ב
שאין אדם נאמן על
עצמו.

הלכות פריה ורביה ג

סימן ג

דין בן שחוא ספק לכהונה

ובו ט' סעיפים

א (א) *מי שבא [א] בזמן (ב) הזה ואמר כהן אני (ב) אינו נאמן ואין

באר היטב

סי' ג א (א) הזה. אחרונים [ראה ח"מ סק"א וז"ש
סק"ג] חלקו וכתבו דנאמן לקרות בתורה הואיל ואין
איסור בדבר, אבל לישא את כפיו לאיכא איסור
עשה מדאורייתא דכתיב [במדבר ו' כ"ג] כה תזכרו,
אתם תזכרו ולא זרים, אינו נאמן. עיין רש"י
בכתובות דף כ"ד ע"ב [ד"ה דאיסור]. ועיין בפרק כל
כתבי [שנת ק"ח ע"ב] דאמר ר' יוסי שם מימי לא
עברתי על דעת חזירי, אם אומר [ס] לי עלה לדוכן

פתחי תשובה

שמינית(ים) אלל הגרסה או קרובי האם, לא גזרו, עכ"ל:
סי' ג א [א] בזמן הזה. עיין באר היטב [סק"א]. ועיין
בזה באו"מ סימן קכ"ח סעיף א' [במספת ממהדורת שס"ז]
ובמגן אברהם שם [סק"א]. ועיין בספר ישועות יעקב
[פירוש האר"ן] סק"א שכתב לחלק בין זמן המקדש שהיו
מזכרין בשם המפורש איכא איסור עשה, משא"כ בזמן
הזה, ושוב מלא חילוק זה בשו"ת מהר"ט [ח"א סימן
קמ"ט], ולכן מסיק דהעיקר בדברי הרמ"א ז"ל דנאמן
לנשיאות כפיים, ומנהגן של ישראל תורה הוא, ע"ש:

וכו', כתבו שם תוס' [ד"ה חילון], לא ידע ר"י מה איסור יש בזה, ע"ש. וז"ש [סק"ג] כתב, כל דבר שאין
לו הנאה לא חיישין שיעשה איסור, משו"ה לא חיישין לשום דבר אלא שמה יאכל בתרומה, אבל אין
חשש משום נשיאות כפיים או שיעלה בתורה. ממילא בארץ ישראל דנוהגים בתרומה בזמן הזה כמ"ש
ביו"ד סימן של"א [סעיף ב'], אינו נאמן אפילו בזמן הזה. ח"מ [סק"ג] ז"ש [סק"ג]. וזית הילל [סעיף א']
כתב דנאמן בזמן הזה אפילו בארץ ישראל, ע"ש. ויש לחקור אם נאמן ליתן לו ה' סלעים בשביל פדיון
הבן. ואם אינו נאמן הואיל לאיכא איסורא דאורייתא והוא נהנה וכסדרת הב"ש, א"כ קשה למה נאמן
לקרות בתורה ראשון ולישא כפיו בזמן הזה דליכא תרומה, הא איכא חשש זה דפדיון הבן, וז"ע. כלל
העולה מדינים אלו, לענין יוחסין לכו"ע צעין שני עדים כשרים, ולתרומה דרצנן די עד אחד. ז"ש [סס]:

חידושים

* מי שבא בזה"ז. כתב הרמב"ם פ"כ מאיסור"ב ה"ב
אי זהו כהן מיוחד זה שהעידו לו שני עדים שהוא
כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש
שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש ע"ג
המזבח וכו' עכ"ל וצ"ב מקור דברי הרמב"ם כיון
דבמתני' קידושין ע"ו א' ליתא אלא דין בדיקת
אמהות משום חשש חללות והא דאין מעלין
ליוחסין ג"כ אינו ראיה כיון שיש לפרש משום
חשש חללות וכמו שמשמע בתו' כ"ד ב' ד"ה חד
אמר דחשיב כולהו מעלין בהדי אין בודקין מן

ששמו ידוע. כיון שאין חשש שאח ישא אחותו
דהכל יודעים שהם בני אותו אדם וי"א (סו)
דאפי' באדם גדול אסור:

סי' ג א (א) מי שבא בזמן הזה. ואין
משפחתו (א) ידועה: (ב) אינו נאמן.
דחיישין (ב) שמא אינו כהן ואע"ג דעביד
לגלווי אינו נאמן (ג) משום דהוי שבח כהונה
וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו ולדורותם:

המזבח ולמעלה דנשנה במתני' בקידושין הנ"ל בהדי בדיקת חללות, ונראה דמקורו מסברא דזה כ"ש
מבדיקת אמהות דעדיין לא נודע לנו שכהן הוא כלל ויש לזה סמך מקרא דבקשו כתבם המתייחסים
ולא נמצא ויגואלו מן הכהונה דמשמע דנגואלו מן הכהונה משום חסרון כתב יחוסם, ואף דבקידושין
מיייתי לה אמתני' דחללי ומשמע דגם התם נפסלו מחשש חללות. עי' בפירוש המלבי"ם שם שכתב
שלא נמצאו כתבי היחוס שלהם וע"כ נפל ספק בענינים כי יש לחוש שאינם כהנים כלל רק ישראלים

צינונים

וטעמם משום דלא גזרו אלא באופן שמצוי המכשול ביותר ועי' באהי"ע ח"א סי' י' כמה קולות בדין זה.
(סו) ב"ש בשם הר"ף והרא"ש, והמאירי יומא י"ח כתב שאם הי' המקום קרוב עד שהכרתם מצוי' מותר.
סי' ג (א) ב"ש סק"א וכתב שא"צ לדברי הב"ח שפי' דתלי בדברי רש"י והרמ"ה דחיישין לממזרות בכל
מי שאין משפחתו ידועה ועי' בב"ש סק"א שאם יש ע"א על אביו מחזקין לי' בכהן אלא דעדיין חיישין
שמה חלל הוא. (ב) ב"ש. ובס"ו מבואר דחיישין גם שמה חלל הוא וע"ש בביאורים, ובב"ש ס"ה מבואר
דחיישין גם שמה עבד הוא וכדעת רש"י והרמ"ה ועי' באבנ"מ סק"ז. (ג) רא"ש בהניזקין ומרדכי בפ'
האשה רבה ועי' בחידושים.

באר הגולה

ב. מעונדל דהסול
דלחל קמיה דרבי
יהושע בן לוי וכו', שם
דף כ"ה ע"ג, ולזה
הסכימו הרב המגיד
[שם] והר"ן [שם י"א
ע"א מדפי הכ"ק].

מעלין אותו לכהונה על פי עצמו^ב (ג) ולא יקרא בתורה ראשון ולא
ישא את כפיו. הגה ויש אומרים דנאמן לקרות צמורה ראשון (ד) ולישא את
כפיו צומן הזה שאין לנו תרומה דאורייתא (ה) שנחוש שמא יעלו אותו לתרומה
(ב"י בשם הרמ"ד)^ג (ו) *וכן נוהגין האידנא בכל מקום שאין נוהגין בתרומה צומן

חידושים

מבני ברזילי ויגאלו מן הכהונה כי ע"כ גם הם
שבעצמם לא נשמרו מנשים הפסולות לכהונה
ובזה תמצא חללי שחשב בעשרה יוחסין.
* וכן נוהגים האידנא. ע"י בביאורים שטעם המנהג
שכתב בהג"ה אינו כטעם הרמ"ך, וכתבתי כן ע"פ
הב"ש בסק"ב שכתב בפ"י ההג"ה דכל שאין לו
הנאה לא חיישינן, וגם החזו"א נקט כך שהרמ"ך
מיקל יותר מזה שהרי כתב שנוהגים להאמינו גם
במקום שנוהגים בתרומה וטעמו הוא משום
דליכא חשש תקלה כל כך, וע"ז הקשה הח"מ איך
נאמן לנשיאות כפים ולדברי הב"ש א"ש מנהגינו
שנאמן לנשיאות כפים משום שאין לו הנאה
[אמנם משמע בח"מ סק"ב שפי' גם דברי הרמ"א
משום דלא נפיק מיני' חורבה וכל ההג"ה דליכא
למיחש למידי וכך משמע גם מכל האחרונים
שטרחו ליישב קו' הח"מ], ולדברי הב"ש י"ל דגם
הרמב"ם והשו"ע מודו לסברא זו וכמ"ש הב"ש
סק"ו [אמנם הגר"א בסק"ז כתב שמקור דברי
הרמ"א הוא בר"ן ובמ"מ שכתב שה' מקום לפרש
המנהג משום שאין נוהגים בתרומה כלל, והם לא
הסכימו גם לזה, ולכאור' צריך לפרש גם בדבריהם
משום דלית לי' הנאה לכהן, עכ"פ ברמב"ם
ובשו"ע אינו מפורש דלא כהרמ"א]. ולמה
שכתבתי שהרמ"ך מיקל גם במקום דאית לי' הנאה
צ"ע לפרש דברי הרמ"ך דבשלמא מתני' דאינו
נאמן לומר כהן אני יש לפרש לגבי תרומה דרבנן,
אבל קשה דבגמ' דף כ"ה מבואר דמעלין
מנשיאות כפים ומקה"ת לתרומה וא"כ איך אפשר
להאמינו ע"פ עצמו וי"ל דכיון שידוע שעלה רק
לקה"ת ולא לתרומה אין מעלין אותו לתרומה
וכמ"ש בגמ' על בני ברזילי דריע חזקיהו [ואף
דהתם בעי חזקה הוא משום דאיכא יוחסין
ועבודת ביהמ"ק אבל בזה"ז כיון דליכא אלא

ביאורים

(ג) ולא יקרא בתורה ראשון. אע"ג דליכא
איסור כל כך אם יקרא^(ד) דהא מה"ת מהני
בי' מחילה מ"מ אין נותנים לו רשות לקרוא
בתורה כדינו^(ה) כיון דמעלין מקריאת התורה
לתרומה דרבנן כמ"ש בס"ב ומלשון השו"ע
משמע דאף אם עלה מעצמו לקרות ראשון^(ו)
מוחין בידו. אבל מהריק"ש כתב שמנהג
העולם שלא להורידו רק שאין נותנים לו
רשות לזה: (ד) ולישא את כפיו. הי"א הוזה
הוא דעת הרמ"ך^(ז) וברמ"ך לא נזכר נשיאות
כפים אלא רק שמנהגינו להאמינו לקרוא
בתורה ראשון, והרמ"א הוסיף נשיאות כפים
משום המנהג דידן וכמו שנתבאר:
(ה) שנחוש שמא יעלו. כלו' אף שאין מעלין
אותו לתרומה דרבנן וא"כ הי' מקום לאסור
להעלותו לקה"ת^(ח) שמא יעלוהו לתרומה,
כיון שאין לנו אלא תרומה דרבנן^(ט) בדרבנן
לא חיישינן כולי האי וע"י בחידושים:
(ו) וכן נוהגים האידנא. הרמ"א פסק כהרמ"ך
ולאו מטעמי^(י) אלא משום דליכא שבח
מתנות כהונה בזה"ז וכמו שביארנו בחידושים
וכתבו הפוסקים^(יא) דלפ"ז בא"י אינו נאמן
אמנם גם בא"י לא נהגו ליתן מתנות כהונה
וכתב החזון איש^(יב) דהטעם הוא משום שאנו
מעלין לכהונה ע"פ עצמו ואין ליתן מתנות
כהונה ע"פ עצמו ואע"פ שאם הי' בידינו
עכשיו לגדור שלא יעלו ע"פ עצמן אפשר
שהי' ראוי להחזיר הדבר ליושנו דכיון דנמנעו
מליתן להם תרומה וחלה, שוב אין שבח
כהונה ואין לחוש שנכנסו שלא ברשות בי"ד
אלא דא"כ יהי' עלינו לתקן שלא יעלו הכהנים
לנ"כ ולתורה ע"פ עצמן ואין ידינו תקיפה לשמור הדבר לכן אין ליתן תרומה לכהן בא"י:

צינונים

(ד) עצי ארזים בפ"י הב"ש וע"י בחזו"א סי' ב' סקט"ז. (ה) ר"ן פרק האשה שנתארמלה. (ו) ברכ"י.
(ז) ח"מ. (ח) דאע"ג דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין אין מעלין לתרומה דרבנן ע"פ עצמו וכמ"ש
הרמב"ם, וע"ז הק' הח"מ דכ"ש שלא יעלוהו לנ"כ ותי' האחרונים דאדם נאמן על עצמו כיון שרוצה לקיים
המצוה. (ט) הגר"א. (י) ב"ש וש"א. (יא) ח"מ וב"ש. (יב) שביעית סי' ב' וה'.

לד

הלכות פריה ורבייה ג

באר הגולה

ג. שם בדברי הרב המגיד והר"ן. ד. מעוצה דרבי שם דף כ"ה ע"ב, וכדעת הרמב"ן [שם ד"ה ה"ן] שהמעשה היה כשאינו ידוע שהוא אצור, וגאמן במינו דלי בעי מני אמר אחר אני והיה מעיד. ד*. כתב הרב המגיד [שם], משום דשונייהו לכל פסולי ואיסורי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וגאמן על עצמו להחמיר.

פתחי תשובה

[ג] וליכא למיחש למידי. עיין צאר היטב סק"א מ"ש יש לחקור כו', א"כ קשה למה גאמן כו'. וכן הקשה בספר צרכי יוסף אות ז' ע"ש: [ג] אבל אוסר עצמו. עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן קמ"ט וסימן קנ"ו, שנשאל מחמתו הרב ר' איצק שפיך, צאצא שאמר על עצמו כהן אני, אשר שורת הדין שאינו גאמן ע"פ עצמו אלא שו"א אנפשיה כל פסולי כהונה כחתיכה דאיסורא, אם הקרה מקרה שכהן אחד עשאו לזה שליח לקדש אשה גרושה, ולפי הסוגיא צ"מ דף יו"ד ע"ב, צכהן שאמר לכהן לקדש לו גרושה, מאחר שהוא צר חיוצא ליכא שליחות וגם המעשה בטל, כמו

שציאר בתשובת נודע ציהודה [מהדו"ק ח"ע] סימן (ע"ו) [ע"ה] [יוצא לקמן סימן קי"ט סק"ו], א"כ צנידון דידן יש לספק אי אמרינן רק לעצמו נאמן לאסור, אבל אנו חוששין צו שמה ישראל הוא וחוששין לקדושין, או דילמא אחרי שעליו פסולי כהונה כחתיכה דאיסורא עד שאל נשא או נטמא לוקה לדעת הרמב"ם, מיקרי שפיר צר חיוצא ואין חוששין לקידושיו. וכתב, ע"פ מושכל ראשון נראה שהיא מקודשת ואנו מחזיקין אותו שהוא מרוצא דעלמא דאינס כהנים, רק לגבי עצמו נאמן לאסור, וסיים דעדיין צריך תלמוד. ולע"ד המושכל ראשון נוטה להיפך:

ביאורים

(ז) וליכא למיחש למידי. יש אחרונים שהקשו (ז) דהא איכא פדיון הבן והוא הנאת ממון. ובס' עצי ארזים כתב דפשיטא דאינו נאמן לענין פדיון הבן ובחזו"א כתב דהוא משום שאין בזה ריוח שנוהגים שהכהן מחזיר וכל אחד נותן לכהן שבטוח בו שיחזירנו ועי' בחידושים: (ח) עד שיהי' לו. ואם ע"א מעיד עליו (י) נאמן אפילו אם הוא לא הי' יודע שהוא כהן אבל אם מכחישו (יב) אינו נאמן: (ט) אבל אוסר עצמו. דשונייהו לכל פסולי ואיסורי כהונה אנפשי' (יג) חתיכה דאיסורא ועי' להלן. כהן שנשא גרושה ואומר דאינו כהן (יד) אינו נאמן וכופין לגרש אותה: (י) חללה. וה"ה (יח) חלוצה:

רש"י לפי שיש שם ישיבה ובי"ד קבוע וכן י"ל בקה"ת וס"ל דמצד הדין אין מעלין מקה"ת אלא במקומות שבדוקין ביוחסין [ובאמת צ"ע מדוע לא העתיקו הפוסקים תנאי זה] אלא שהי' צריך למנוע מלהעלות לקה"ת בכל מקום שמא יבואו להעלותו לתרומה ועי' כתב דכולי האי לא חיישינן בתרומה דרבנן. ויש לעי' למנהגינו דנאמן משום דלית לי' הנאה אם במקום שנוהגים בנתינה באקראי צריך לחוש לזה ועי' בש"ך יו"ד שכ"ב שנוהגים ליתן לכהן החלה בע"פ ומשמע דלא חשיב הנאה [ואפשר דמש"ה הנהיגו לתת החלה רק בע"פ] ועי' בביאורים מש"כ לענין פדה"ב מיהו אפשר דלא חשיב הנאה אלא במקום ובזמן דה' סלעים ושאר מתנות כהונה שוים טובא דחיישינן דמשקר בעבורם, ועי' בחזו"א שביעית ס"ה סק"ד שלא מצינו בפוסקים מנהג שאין נותנים תרומה בזה"ז לכהן להסיקה ע"ש וי"ל דלא הוי הנאה כ"כ.

צינים

(יג) ברכ"י ועי' בפ"ת יו"ד ס"י ש"ה בשם היעב"ץ. (יד) מבי"ט ח"ב ס"י מ. (טו) אחרונים. (טז) מ"מ. (יז) ב"ש. ועי' דיני אמתלא לק' ס"י י"ט ובי"ד ס"י קפ"ה ס"ג. (יח) שבות יעקב ח"א ס"י צ"ג אף ד"א דלא אמרינן שוי' אנפשי' חד"א באיסור דרבנן הכא שמעיקר הדין נאמן י"ל דכו"ע מודו.

באר הגולה

ה. (מ) עובדל דרבי
שם דף כ"ו ע"א.

מיטמא למתים ואם נשא [ד] או נטמא (י) (יא) לוקה והנבעלת (לו) אם היא פסולי כהונה (יב) (יג) ספק (יד) חללה ואם היה מסיח לפי תומו נאמן. כיצד מעשה באחד שהיה (יג) מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב על כתפו של אבא [י] (יד) הוציאני מבית (ה) הספר הפשיטוני את כתנתי

פתחי תשובה

[ד] או נטמא לוקה. עיין במשנה למלך פ"כ מהלכות איסורי ביאה דין י"ג שמפרש דברי הרמב"ם בהזכר ע"פ ענינו שלשים יום, דאל"כ אינו לוקה וכמ"ש [הרמב"ם שם] בפ"א [הכ"א], ולכן תמה על מ"ש הרב המגיד [ובח"מ [סק"ג] וצ"ש [סק"ד] כאלן] וזרעה ספק כו', ע"ש. אך מדברי הרב המגיד שם מובא להדיא דאינו מפרש בהזכר, רק דהוי התראת ודאי על פיו משום דשויא חמירה דאיסורא, יעו"ש. ועיין במשנה ברית אברהם [אה"ע] סי' ז"ד אות ד' ה' שכתב דהדין עם הרב המגיד, וקשיית המשנה למלך מפ"א שם, כתב למרן בטוב טעם ע"ש. ועיין ב"ש לקמן סימן י"ט סק"ב: [ה] ספק חללה. עיין באר היטב [סק"ג]. ומ"ש אבל הוא ענינו שחזר וצא עליה לוקה כו', הוא מדברי הח"מ [סק"ג] וצ"ש [סק"ד]. ומימה שלא הזכירו דברי הח"מ [אות ב'] בזה דמפורש בדבריו דגם הוא ענינו שצא עליה אח"כ אינו לוקה. ועיין במשנה ברית אברהם חלק אה"ע סימן א' אות י"א וסי' ח' אות ט', וע"ש עוד בחלק י"ד סי' ג' אות י"א מזה: [ו] הוציאני מבית הספר. עיין ב"ש סק"ה, עד ש"מ מי שאין משפחתו ידועה לנו חיישינן שמא ממזר או עבד הוא. ועיין בספר שער המלך פ"כ מהלכות איסורי ביאה דין ה' שהשיג עליו דודאי מרן המהמר לא ס"ל הכי, שהרי בראש הסימן כתב כלשון הטור דמי שצא ואמר כהן אני כו' אוסר ענינו בגרושה, ואם איתא אפילו בכל הנשים שבעולם אוסר כו'. ומה שהכריח ממה שהעתיק לשון הרמב"ם והואילא מצית הספר, אין זו ראייה כלל, דע"כ לא אמרינן דאפילו בשאין לו חוקת משפחה לא חיישינן שמא עבד או ממזר הוא, אלא דוקא בטוען ודאי דקיס ליה בנפשיה דישאל כשר הוא, ומשו"ה לא חיישינן ונאמן ע"י ענינו, משא"כ הלא דצית הספר דאיתא גופיה לא קיס ליה אם הוא כשר, אלא שצא להעיד בגדלו מה שראה בקטנו, בזה ודאי פשיטא דחיישינן שמא עבד הוא, ומילוק זה מוכרח מדברי המוס' [במנחות כ"ד ע"א ד"ה אצלן כו' ע"ש]. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ב' (סק"א) [סק"ב]:

ביאורים

(יא) לוקה. דמה"ת (י) אדם נאמן לומר כהן אני אלא דרבנן אמרו דאינו נאמן אלא מספק משום ריוח מתנות כהונה אבל לגבי עצמו דבלא"ה נאמן מדין שוי' אנפשי' חד"א ולא שייך בזה ריוח מתנות כהונה שוב נאמן גם למלקות משום דמה"ת נאמן לומר כהן אני אבל האשה (ב) אינה לוקה על פיו: (יב) ספק חללה. היינו (כא) לענין כהן אחר שבא עלי' אינו לוקה משום

באר היטב

(ב) לוקה. כיון שמחזיק את ענינו לכהן, נאמן על ענינו להחמיר, והוי התראת ודאי. [ב"ש סק"ג]: (ג) חללה. וכהן אחר שצא עליה אינו לוקה משום חללה ודאית, וכן זרעה ספק חללים. אבל הוא ענינו שחזר וצא עליה לוקה משום חללה לפי דבריו, כמו דלוקה אותו משום גרושה. [ח"מ סק"ג ב"ש סק"ד]: (ד) הספר. דאל"כ חיישינן שמא עבד הוא. והמהמר בטעני' ה' שכתב שראיתי לפלוני טובל וכו', ולא כתב (הוציאני) [וינא] מצית הספר, טעות סופר הוא, וצ"ל (הוציאני) [וינא] מצית הספר. ב"ש [סק"ה] וצית הילל [סעיף ה'], דלא כח"מ [סק"ח]:

שצא עליה אח"כ אינו לוקה. ועיין במשנה ברית אברהם חלק אה"ע סימן א' אות י"א וסי' ח' אות ט', וע"ש עוד בחלק י"ד סי' ג' אות י"א מזה: [ו] הוציאני מבית הספר. עיין ב"ש סק"ה, עד ש"מ מי שאין משפחתו ידועה לנו חיישינן שמא ממזר או עבד הוא. ועיין בספר שער המלך פ"כ מהלכות איסורי ביאה דין ה' שהשיג עליו דודאי מרן המהמר לא ס"ל הכי, שהרי בראש הסימן כתב כלשון הטור דמי שצא ואמר כהן אני כו' אוסר ענינו בגרושה, ואם איתא אפילו בכל הנשים שבעולם אוסר כו'. ומה שהכריח ממה שהעתיק לשון הרמב"ם והואילא מצית הספר, אין זו ראייה כלל, דע"כ לא אמרינן דאפילו בשאין לו חוקת משפחה לא חיישינן שמא עבד או ממזר הוא, אלא דוקא בטוען ודאי דקיס ליה בנפשיה דישאל כשר הוא, ומשו"ה לא חיישינן ונאמן ע"י ענינו, משא"כ הלא דצית הספר דאיתא גופיה לא קיס ליה אם הוא כשר, אלא שצא להעיד בגדלו מה שראה בקטנו, בזה ודאי פשיטא דחיישינן שמא עבד הוא, ומילוק זה מוכרח מדברי המוס' [במנחות כ"ד ע"א ד"ה אצלן כו' ע"ש]. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ב' (סק"א) [סק"ב]:

צינונים

(י) אחרונים. ועי' בביאור הגר"א דמשמע מיני' דלוקה מדין שוי' אנפשי' גרידא ועי' מל"מ וחזו"א ס"ב סק"י"ז. וע"ע סי' ו' בביאורים סקנ"ו. (ב) מ"מ. (כא) ח"מ וש"א ועי' בביאור הגר"א ובפ"ת ציין לב"ח דגם הוא עצמו שבא עלי' אח"כ אינו לוקה. (כב) ריב"ש סי' ש"פ ומהרח"ש דלא כד"ך בית ב' [כנה"ג] ועי' בהג"ה לק' סי' י"ז סי"ד הדעות בזה. (כג) ב"ש והגר"א סק"ב והב"ש הוכיח מזה דמי שאין משפחתו ידועה חיישינן שמא עבד או ממזר הוא ועי' בביאורים סי' ב' סק"ה. (כד) ח"מ.

הלכות פריה ורבייה ג

באר הגולה

והטבילוני לאכול תרומה לערב וחבירי בדלים ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבינו הקדוש (טו) לכהונה על פי עצמו. **ב** יהיה עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא כפיו (טז) ואפילו ^יאביו ^ינאמן ^(י)עליו ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה כיצד הרי שהיה כתוב בשטר (יז) פלוני ^(י)כהן לזה מפלוני מנה ועדים חתומים עליו הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן זה ^(יח)וכן מעלין מנשיאות כפים ומקריאה כדמוקי לה בגמרא שם דף כ"ה ע"א.

ב' ו. [מנעובדל]
דרכי שם [מחובות כ"ה]
ע"כ הנ"ל אות ד'.
ו*. [עין מה שכתב]
בז"ח [אות ד'].
ז. טור, ממשמעות
הגמ' שם [כ"ד ע"ב],
דע"כ לא פליגי
אמוראי שם אלא
ליוחסין, אבל לתרומה
דכריהם מעלין.
ח. כרייתא (שם)

באר היטב

(ה) לכהונה. היינו תרומה דרצנן, וה"ה נשיאת כפים דשוח לכהונה דרצנן. ז"ש [סק"י]:
ב (ו) עליו. אפילו אם ידוע שהוא אציו, נאמן. ופוסקים אחרים ס"ל כשידוע שהוא אציו אינו נאמן, עיין ז"ש [סק"י]. מעשה באחד שהיה משמש בכהונה ט"ו שנים ושוח קידש גרושה ואמר שאינו כהן, אינו נאמן וכופין לגרש אותה. ה"ה הלוי סי' ל"ג, חות יאיר סי' (ק"י) [ק"ג], שבות יעקב סי' ז"ג בח"א, ועיין בלבוש [במשנה אחרונה שנסוף הספר]. ודין הזכורות שנפדו על ידו בודאי ואותן שהן בספק שנפדו על ידו, (אין) [אם] נריכין לחזור ולפדות עצמן, עיין בחות יאיר סי' (ק"י) [ק"ג]. (ומהרי"ט) [עין מהרי"ט ח"א] סי' (קמ"ח) [קמ"ט] ובמצי"ט ח"א סי' רי"ט ופרח מטה אהרן ח"א סימן ז"א ורשד"ס חלק אה"ע סימן רל"ה ובאר שבע דף קט"ז [סי' ע"ה]: (י) כהן. עיין ח"מ [סק"ה] ז"ש [סק"ח]:

פתחי תשובה

ב [י] נאמן עליו. עיין באר היטב [סק"י]. ומ"ש מעשה באחד כו', לכאורה מאי קמ"ל הלא מצוה כן בשו"ע סעיף א'. והנה תשובות הר"י הלוי כעת אין אחי, אך עיינתי בתשובת חות יאיר סי' (ק"י) [ק"ג], ושם מייירי שג"ל עד אחד והעיד שמכיר אותו שאינו כהן וגשבע שצוהה חמורה ע"י, ואמר כי חוץ שנה יצרר זה, וממון כן הודה זה, וזהו יש סברא לומר דניכרים דברי אמת ומדלגה מדבר הבירור הודה, אעפ"כ אינו נאמן להקל ע"ש. ומסתמא גם תשובת הר"י הלוי מייירי בכה"ג, או דמייירי בנתן אמתלא וכענין שכתב בתשובת חוט השני סי' י"ז יוצא לקמן סימן ו' סק"א. ומ"ש הבאר היטב [שם] ודין הזכורות כו', עיין בזה בפתחי תשובה ליו"ד סימן ש"ה סק"ה:

ביאורים

(טו) לכהונה. היינו (כח) לתרומה דרבנן ומשמע בשו"ע דה"ה לנשיאות כפים ואע"ג דאיכא עשה בנ"כ צ"ל דכל שאין לו הנאה לא חיישינן: **ב** (טז) ואפי' אביו נאמן עליו. פי' החזו"א (ס"ב סק"י) כיון דהכא מן הדין הוא עצמו נאמן וכ"ש אביו וכמ"ש הר"ן שזה מילתא דאיסורא ועבידא לאיגלווי אלא שהחמירו משום מעלת יוחסין לא ראו חכמים להחמיר על אביו דהא קים לי' בבנו שהוא כהן ע"ש. ומשמע ברמב"ם דאפי' אם ידוע דהוא אביו מ"מ נאמן הוא (כז) והרמב"ן ס"ל דכשידוע שהוא אביו אינו נאמן ויש לפרש טעם הרמב"ן שאין עד נאמן אלא אם הוא כשר לעדות זו אף אם מקיימין עדותו

(כז) אבל כל שאם אנו מקיימין עדותו אינו עד כשר זהו פסול בעדות ועד כה"ג פסול ואנו מחזיקין שהעיד שקר דלא האמינה תורה עד כזה: (יז) פלוני כהן. הו"ל למינקט רבנותא אפי' בלישנא דיד' כגון אני פלוני כהן וחתימי סהדי אפ"ה מעלין לכהונה בזמן הזה (כח) אלא נקט לישנא דסהדי לרבנותא דאפי' הכי אינו נאמן רק בזה"ז אבל ליוחסין אין מעלין אפי' בלישנא דסהדי: (יח) וכן מעלין. דעת השו"ע בס"א שאין מעלין לנשיאות כפים ולקה"ת ע"פ עצמו, ומש"ה מעלין מהן לתרומה עי' בחידושים אם כהיום שמעלין ע"פ עצמו נשתנה דין זה:

צינונים

(כח) ב"ש. (כו) ב"ש. ובב"י נקט כהרמב"ם. (כז) חזון איש. (כח) ח"מ בדעת הרמב"ם אבל דעת הרא"ה והרשב"א דבלישנא דסהדי מעלין ליוחסין.

באר הגולה

ג' ב. ה"ר שלמה בן הרשב"ץ [הוצא צ"ח], ומפרש שם, ולא חיישין שמא אמו גויה, שכל האנוסים מהרים מלהתחתן בגוים, ולא חיישין למיעוטא, דכל דפריש מרובא פריש. ד' י. משנה כחובות דף כ"ג ע"ב. ה' ב. גס זה משנה שם דף כ"ח ע"א.

בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה (וי"א דאס חתם (ס) עלמנו (יט) אני פלוני כהן עד מהני זמן הזה) (הר"ן פרק ב' דכתובות).

ג' אם יעיד אחד מהאנוסים שאחד מהם מוחזק בכהונה מעלין אותו (כ) לקרות בתורה ואין חוששין (כא) שמא אמו (ט) גויה.

ד' אפילו באו שנים וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נאמנים (כב) ולא חיישין לגומלין.

ה' נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק [ס] שראיתי לפלוני טובל ואוכל (י) תרומה ומעלין אותו על פיו להיות כהן ככהני זמן זה.

פתחי תשובה

ה' [ס] שראיתי לפלוני טובל. עיין צאח היטב לעיל סק"ד דל"ל (הולאוהו) [וי"א] מצית הספר כו', וכן כתב בספר דרכי יוסף אות ו', ודלא כהמגיה בספר ט"ו [סק"ח], וכ"כ מר"ן בחו"מ סימן ל"ה סעיף (י') [ו']. וכן מצאנו ברמב"ם פ"ד דעדות דין ג', ע"ש:

[סק"ו] ב"ש [סק"ט]. ולמ"ש לעיל ס"ק א' בשם בית הלל [סעיף א'] נסתרו דצריהם, ועיין צו"ד סימן ס"א ס"ק י"ג מ"ש שם בשם הפרי חדש:

ג' (ט) גויה. קשה, דבסמך סעיף ו' כתב דעד אחד המעיד שאביו כהן אין מעלין אותו לכהונה שמא אביו נשא חללה, אבל אם הוחזק אביו כהן או שבאו צ' והעידו שאביו של זה כהן, הרי זה בחזקת אביו, א"כ אנוס זה שמעיד שאחד מהם מוחזק בכהונה, היינו שאבותיו היו בחזקת כהנים, דאס מעיד עליו א"כ מהיכא תיתי יש לחוש שמא בן גויה הוא, וא"כ (ד) כשם דלקמן חיישין שמא חלל הוא, ה"נ גבי עדות אנוס שמא אביו נשא חללה. ומירץ הח"מ [סק"ו] דכאן איירי לקרות בתורה דלאו איסורא הוא, ובסעיף ו' איירי מנשיאת כפים ואכילת תרומה דהס דבר איסור לזרים:

ה' (י) תרומה. עיין לעיל ס"ק ד' מ"ש שם:

ביאורים

חיישין למיעוטא דכל דפריש מרובא פריש (שו"ת יכין ובוועז ח"ב סי' ג' להר"ש בן הרשב"ץ) וכ"ש כה"ג (כב) שאין ידוע כלל, אמנם אין היתר זה (כג) אלא במקום שאין חשש מצוי שמא בא גוי על אמו באונס ופסלה לכהונה. והכא איירי (כד) שהעיד מעיד עליו שהוא כהן דאם מעיד על אביו עי' בס"ו אם חיישין שמא אמו חללה. ד' (כב) ולא חיישין לגומלין. עי' בחידושי הרשב"א (כתובות כד) שכתב שאם יש כאן תרומה בפנינו שנחוש שעליה נתנו עיניהם ליטלה חיישין לגומלין, ועי' במהר"י קורקוס (הל' מעשר פי"ב ה"י) שכתב בדעת הרמב"ם

(יט) אני פלוני כהן. משום דלא גרע ממסיח לפי תומו שהוא כהן (ר"ן) דהא על שטר (כט) מסל"ת הוא. וכתבו הפוסקים (ל) דלא מהני לתרומה אלא כשחתם עצמו בא"י אבל אם חתם עצמו בח"ל לא מקרי מסל"ת דמה שחתם עצמו שהוא כהן היינו משום שהוא קורא בתורה ג' (כ) לקרות בתורה. והם בחזקת קדושתו של אהרן בין לאכילת קדשי הגבול בין לג"כ בין לקריאה בתורה ראשון (שו"ת הרא"ם ח"ב סי' ג') וי"א (כז) דאינו נאמן אלא לקרות בתורה ראשון ועי' בביאורים בס"ו: (כא) שמא אמו כותית. שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בגויים ולא

צינונים

(כט) הגר"א והב"ש הק' דבס"א משמע דצריך שיספר שאר דברים מעניני כהונתו. (ל) ח"מ ב"ש ולבוש ובחזו"א סק"ט ציין לח"מ סי"ז סק"ל שצדד להקל במסל"ת אף כשאמר בתחלה בכונה כיון שאמר אח"כ לפי תומו. (לא) ב"ש ובביאור דבריו עמש"כ בחידושים בשיטת הרמ"ן ובלבוש כתב כדעה ראשונה. (לב) הגר"א. (לג) ט"ז. (לד) אחרונים.

לח

הלכות פריה ורבייה ג

באר הגולה

ו' ל' לשון הרמב"ם
שם (כ"ג) [פ"כ]
מאסורי ביאה ה"ו.
וכתב הרב המגיד
שי"א לו דין זה
מסוגית הגמרא מהא
דאמרינן מעשר
ראשון חזקה לכהונה
וכו', שם דף כ"ו
ע"א.
ז' ב. גס זה שם
[גרמב"ם פ"כ מאסורי
ביאה ה"ו] ממשה [בפסוק] דף כ"ג ע"ב, ומאוקימתא דר' יוחנן ורב אשי שם דף כ"ו ע"א וע"ב וכרשב"ג.

באר היטב

ו (יא) אביו כהן. לאלו דוקא אביו, אלא אביו אביו נמי. ואם הומוק דודו או בן דודו לכהן, נסתפק מהר"מ
מטראני [מצי"ט] ח"צ סי' מ' אם הוא כהן, ע"ש: (יב) החזקה. היינו חזקה שזניה כרוכים אחריה,
קומכים אפילו לענין יחוס, עיין ציו"ד סימן ע"ט ומוס' קדושין דף פ'. [צ"ש סק"צ]:
ז (יג) חלוצה. ואם ילא קול עליה שהיתה מזונה תחת בעלה, מנא"ל לקמן סימן ד' סעיף ט"ו:

ביאורים

שאפי' בכה"ג לא חיישינן: ו' (כג) אין
מעלין אותו לכהונה. דאין לנו אלא מה
שאמרו חז"ל ובש"ס איתא דמעיד עליו שהוא
כהן משמע אם מעיד על אביו לא מהני
(המגיד) וקשה דבס"ג איתא דאין חוששין
שמה אמו כותית (לה) ופי' הח"מ דאיירי
שמעיד שאבותיו היו בחזקת כהנים דאם
מעיד עליו מהיכ"ת יש לחוש שמה בן כותית
הוא וא"כ יהיו הפסקים סתרי אהדדי דכשם
דהכא חיישינן שמה חלל הוא ה"נ התם
ניחוש שמה אביו נשא חללה לכן כתב שדברי
השו"ע כאן זה דעת הרמב"ם ואינו מוסכם (לו)
משאר הפוסקים: (כד) אם הוחזק אביו.
פי' הב"ש דחז"ל החמירו במשפחה שאינה
ידועה ומש"ה כשאביו מוחזק לנו או הכא
דשני עדים מעידים על אביו שהוא כהן הו"ל
משפחה ידועה ותו לא חיישינן שמה חלל
הוא אבל אם אינו מוחזק וליכא אלא עד אחד
עדיין חשיב משפחה שאינה ידועה (לז)

צינונים

(לח) עי' בביאורים סק"כ והב"ש תי' דבס"ג איירי לענין קה"ת ובאמת הח"מ בסו"ד כבר כתב דאפשר
שגם הרמב"ם מודה לענין קה"ת. (לו) הר"ש בן הרשב"ץ בס"ג וכבר כתב ה"ה שרש"י והראב"ד פי'
הגמ' דוקא שיצא קול על אמו אבל מסתמא לא חיישינן [ח"מ סק"ז וסק"ט]. (לז) ועי' בשו"ת מהרי"ט
ח"א סי' קמט וחזו"א ס"ב סק"כ וסק"ו. (לח) ב"ש ובטור הביא דין זה לענין יוחסין וצ"ע מדוע הביא
דין זה כאן ואולי בא לומר דאם מתאמת בלב כל המכירים שהוא בנו מחזיקים ל' לכהן אע"פ שאין לנו
אלא ע"א על אביו ועי' ביאור הגר"א סק"ד. (לט) ב"ש. (מ) יד אהרן ועי' בהג"ה סי' ו' ס"ה.
(מא) אחרונים ולפ"ז ג"כ לא קשיא מהגמ' בגיטין. (מב) ט"ז ועב"ח. (מג) עצי ארזים ועי' בתו' שם.
(מד) כך משמע ברשב"א ובריטב"א שם אבל לדעת הראשונים דהגמ' איירי בקול שהוחזק בבי"ד ה"ה
דמהני ע"א ועי' בתוד"ה ואסקיניה.

הלכות פריה ורביה ג

לט

באר הגולה

ח' נ. גס זה שס
[גרמנ"ס פ"כ מאוסורי
גילה ה"ז], ממשה
יבמות דף ק' ע"א.
ב. שס [גרמנ"ס].
וכתב הרב המגיד
שהוא פשוט ונמצא
בכ"ז בזה בגמרא
שס.
ט' ע. גס זה שס
[גרמנ"ס ה"ח],
ממשה שס [ק' ע"ב].

והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו (כט) באו ב' עדים
אח"כ והעידו שהוא חלל מורידין אותו מכהונה בא עד אחד והעיד
שהוא כשר מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד ראשון
והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו
ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן [ט] (ל) בחזקת (יד) אביו.
ח' אשה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה וילדה ואין ידוע
אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון והיה אחד מהן כהן
והשני ישראל הרי זה ספק כהן. וכן אם נתערב ולד כהן בולד
ישראל והגדילו התערובות כל אחד מהם ספק כהן ונותנים עליהם
חומרי ישראל וחומרי כהנים נושאים נשים הראויות לכהונה ואין

מטמאים למתים ולא אוכלים בתרומה ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקים.
ט' שני כהנים שנתערבו ולדותיהם או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה שלשה
חדשים ונשאת לכהן אחר ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון
הרי זה כהן ונותנים על הולד חומרי שניהם (לא) הוא אונן (טו) עליהם והם אוננים
עליו (לב) הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו במה דברים אמורים בזמן

פתחי תשובה

א' [ט] בחזקת אביו. עיין צ"ח ד"ק [סק"ד] ד"ס ב"ש
[סק"ד]. ועיין בספר פרי מגדים על יו"ד דפתיחה להלכות
שמיטה שורש ד' [ד"ה העולה], שכתב דדברי ה"ש סתרי
אהדדי, דכאן כתב בפשיטות דרק לתרומה דרבנן, ואילו
בסימן מ"ז סק"ב כתב דברי ודאי תנא, ולא אמרינן דוק
אחזקת פנויה, דמ"מ ספק דרבנן הוא ותנא, ולא דמי
למ"ש בסימן ג' דמכשירין דברי ודאי, משום מילי דאישות
שאני, עכ"ל. והוא תירוצו הר"ן [כחצות י"א ע"א מדפי ה"ק]
הוצא צ"ח, מצאנו דכאן אף לתרומה דאורייתא. והניח
צ"ח, ע"ש עוד:

באר היטב

(יד) אביו. לענין תרומה דרבנן ולא לענין תרומה
דאורייתא. צ"ח [סק"ד]:
ט' עליהם. כגון שהיו קידושי טעות דיוצאת
מראשון בלא גט, וכן איירי מ"ש בסמוך הם
אוננים עליו [צ"ח סקט"ו], דאל"כ היכי משכחת
ליה, כיון ששניהם חיים א"כ ע"כ דגירסה בעלה
כהן הראשון, ושוב לא משכחת שתנשא לכהן השני
[מ"מ סק"א]:

ביאורים

(כט) באו ב' עדים. הפוסקים כתבו (מה)
דבחד לא סגי לומר יהא נדחה עד נגד עד
וישאר הקול לפסול (כו) כיון שכבר נתבטל
הקול מחמת העד הו"ל כאילו לא יצא קול
מעולם: (ל) בחזקת אביו. יש מן
המפרשים שאומרים דדוקא לתרומה דרבנן
מעלין אבל לתרומה דאורייתא לא אמרינן
אוקי מילתא אחזקה באיסורא דאורייתא (כו)
והר"ן כתב דאפשר להקל ולומר דכי אחמור
רבנן היינו דוקא באיסור אשת איש או
לעבודה אבל בתרומה לא החמירו:

צינונים

(מה) ט"ז ודרישה. (מו) ט"ז וכצ"ל לראשונים דפי' דאיירי בקול בעלמא. (מז) כ"ז בב"י ודע דמלשונות
הראשונים נראה דלנשיאות כפים וקה"ת מעלין לכו"ע אף דהוי איסורא דארי.

הלכות פריה ורבייה ג

באר הגולה

פ. ממימרא דשמואל
שס. משום דכתיב
[נמדבר כ"ה י"ג] והיתה
לו ולזרעו אחריו,
בעין זרעו מיוחס
אחריו, וגו' דרצנן
היא דגורו צונות.

שבאים מכח נשואין ^פ אבל בזנות (לג) משתיקין אותו מדין כהונה
הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו (לד) כיצד עשרה כהנים שפירש
אחד מהם ובעל אף על פי שהוא ודאי בן כהן ואם נטמא למת או
נשא גרושה לוקה אינו עובר ואינו אוכל בתרומה. הגה זנתה עם כהן
אחד (לה) וצמחן שלשה נשאת לכהן אחר (לו) הולד ^י פסול ^{טז} לכהונה (תולדות
אדם וחוה נתיב כ"ג). [יא] כהן הצא על הפנויה (לז) ומודה שהוא בנו הן כהן לכל
דבר ולא חיישין שמא הפקירה נפשה לאחרים (תשובת הרא"ש כלל ל"ב).

פתחי תשובה

מ [י] פסול לכהונה. עין צאר היטב [סקט"ז], עד אצל
עכ"פ הדין דין אמת כו'. ועין בספר אמתחת צנימין
פי"א דיצמות משנה ז' מ"ש זזה: [יא] כהן הבא
כו'. עין צ"ש לקמן סימן ד' סק"מ שכתב דהר"מ רמ"א
לא הביא דברי הרא"ש זזה אלא לענין [ד] אס כולם כהנים
לא חיישין שמא זינתה עם אחר להשתיק אותו מכהונה
כיון דליכא איסור דאורייתא, ודבר הנלמד מענינו הוא,
ע"ש. ועין בתשובת כנסת יחזקאל סי' נ"ו שדעתו דכאן
מייירי אפילו במקום דאיכא ישראלים, והא דלא חיישין זזה
שמה הפקירה כו', משום דהא לכהונה מעלין ע"פ עד
אחד, ולא תהא אמירת פלוני כעד אחד, ואילו ר"ה היה

באר היטב

(טז) לכהונה. כתב הח"מ [סקי"צ], נראה דה"ה
להיפוך, שזינתה עם כהן תוך ג' חדשים למיתת
בעלה [הכהן, ג"כ הולד פסול לכהונה. והצ"ש
[סקט"ז] כתב עליו ואין מוכרח, ע"ש. הקשה
הח"מ [שס], למה לא אמרינן זיל בתר רוצא ורוצ
בעילות תולין צבעל, [לא] יהא [ד] זינתה תחת
בעלה הולד כשר. עין ציצמות דף ק' ע"צ אלא
לאו צונות, ופירש"י התם שנייהם צאו עליה
צונות, משמע דוקא שניהם צונות, אצל נישואין
אחר זנות תולין צנישואין, עכ"ל. ר"ל דמוכח
הואיל דכתב רש"י שנייהם צאו עליה צונות, למה לא כתב כפשוטא דהשני נשא אחר שצא עליה
הראשון צונות, אלא ודאי דרש"י סבר דמתניתין לא מניי איירי מזה, דא"כ תולין צודאי משני דכל
בעילות תולין צבעל, והוי בנו של שני לכל דבר, וללא כמהרש"א שם [ד"ה צפרש"ן]. כך נ"ל כוננו של

ביאורים

(לג) משתיקין אותו. מדרבנן (מח) ואסמכוה
אקרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו מי שזרעו
מיוחס אחריו יצא זה שאין זרעו מיוחס
אחריו: (לד) כיצד עשרה כהנים. וה"ה בספק
בן ז' ספק בן ט' אבל בשני ולדות שנתערבו
כתב הט"ז שהם כהנים לכל דבר ואפי'
בנתעברה בזנות דהא בעת לידה שלהם היה
מבורר כל אחד לאביו ומה יזיק מה שנתערבו
אח"כ וכתב החזו"א ^(מט) שיש להסתפק מה
הדין כשנשכח קודם שנולד וצ"ע. כתב
הרא"ה דהיכא דהיא אמרה בברי מפלוני כהן
הוא מהימנא לענין כהונה דקרינא ב' זרעו
מיוחס אחריו אבל מדברי שאר הראשונים ^(נ)
מבואר דלא מהימנא: (לה) ובתוך שלשה
נשאת. כיון דעכ"פ איכא צד זנות וקשה דהא
כל הפסול הוא דמספקא לן אבוה מנו אבל

ציונים
(מח) גמרא. (מט) סי' ב' ס"ק כ"ז וע"ש. (נ) ר"י מיגש רשב"א ושטמ"ק בדעת רש"י כתובות י"ג ב'
וכפשוטות הגמ' שם ובדעת הרא"ה צ"ל דשתוקי דקאמר התם הוא לענין ירושה והאי דקאמר התם פשיטא
איירי בגוונא דאינה אומרת ברי. (נא) ח"מ וחזו"א סוס"ב. (נב) ט"ז.

מא

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה
סי' ד' א' א. פשוט
מפורש בתורה [דברים
כ"ג ג']
ב. משנה יצמות דף
ע"ח ע"ג וזכמה
דוכתי.
ב. [הס גבעונים
שנתגיירו בימי
יהושע, וגזר עליהם
שהיו אסורים לזוא
בקהל אחד זכרים
ואחד נקבות, ונקראו
נתינים לפי שנתנו
לעבודת בית המקדש,
ודוד גזר עליהם
לעולם אפילו בזמן
שלין מקדש. פרק
הערל [יצמות סס-ע"ט ע"א. נהלת צבי סק"ה]]. ב' ג'. מפורש בתורה [דברים כ"ג ד']. ד. משנה שם דף ע"ו ע"ג. ה. שם דף ע"ו ע"ג.

סימן ד מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר

ובו ל"ז סעיפים

א^א (א) ממזרים ב^ב (ב) ונתינים ב^ג (ג) אסורים איסור (ה) עולם עד סוף כל
הדורות בין זכרים בין נקבות.

ב^ג עמוני ומואבי (ד) אסורין ואיסורן איסור עולם אכל נקבותיהם
מותרות מיד.

ג^ה (ה) מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות אחד זכרים
ואחד נקבות ושאחר שנתגייר הוא ובנו שנולד לו אחר שנתגייר
אסורים ובן בנו מותר.

הערל [יצמות סס-ע"ט ע"א. נהלת צבי סק"ה]]. ב' ג'. מפורש בתורה [דברים כ"ג ד']. ד. משנה שם דף ע"ו ע"ג. ה. שם דף ע"ו ע"ג.

פתחי תשובה

אומר שמפלוני כהן הוא והיה נאמן, וכן נמי היכא שאומר
ממני הרה, ע"ש, ועיין בזה היטב בסימן ד' ס"ק כ"ט.
ועיין בתשובת ברית אברהם [ה"ע] סימן י"א אות ט'
שתמה על הכנסת יחזקאל בזה, דהא אינו בעלמו אינו
יודע שמה זינתה עם אחריים ג"כ, והאין יהיה עד, ע"ש.
ועיין מה שכתבתי עוד בזה לקמן סימן ו' סעיף י"ז סוף
ס"ק ט"ז:

באר היטב

הרצ ח"מ, וא"כ יתבטלו דבריו של הרצ ב"ש [שם]
בזה, ע"ש ודו"ק. אבל עכ"פ הדין דין אמת דלא
תלין בצעל אלא היכא שזינתה תחת צעלה, אז
אמרינן כיון דהצעל מנזי לה, בודאי רוצ צעילות
ממנו, אבל אם זינתה קודם הנישואין י"ל דכבר
היתה מעוברת, עיין ב"ש [שם]:

סי' ד' א (א) עולם. בפרק הערל אמר רבא לא
תתחנן דכתיב ב' אומות, איירי בגיותן, אבל אחר שנתגיירו שרי, אלא נתינים דוד גזר עליהם. הדר
אמר רבא לא תתחנן איירי בגירותן, אבל בגיותן לית בהו חתנות. ופסק הרמב"ם פ"ג מהלכות
איסורי ביאה כלישנא קמא וכל ז' אומות מותר להתחנן בהם אחר שנתגיירו, אלא נתינים שהם מו'
אומות גזר דוד עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם, וליכא איסור לאוריימא. (אבל) [וכן] אלו דחשיב, אפילו
נתגיירו אסורים. [ב"ש סק"ה]. ואפילו ספק ממזר אסור לעולם. הר"ם מטרנאני ח"א סימן (ל"ד) [ל"ז]:

ביאורים

אלב בניהם מותרים מה"ת ואינם אסורים אלא
מחמת גזירת דוד ודעת ר"ת דאף בניהם עד
סוף כל הדורות אסורים מה"ת וכ"כ הנ"ל:
(ג) אסורים איסור עולם. וכן עליהם חל
האיסור (ג) שלא לישא ישראלית. ואינם
יכולים לישא אלא גיורת ומשוחרת כדלק'
סכ"ב וממזר נושא לכתחילה שפחה להחזיר
בניו אחר שישתחררו בס"כ. וי"א דממזרת
מותרת בפצוע דכא בהג"ה סי' ה' ס"א:
ב (ד) אסורין. היינו אפי' אחר שנתגיירו ועי'
בס"י דהאידנא כולם מותרין: ג (ה) מצרי.
ובירושלמי (שבת פ"ה ה"א) אי' דגם לובי
בכלל מצרי. וברמב"ם (י) משמע דגם כושי
בכלל מצרי:

כלומר שמודה שבא עליה ואפשר שנתעברה
ממנו והיא גם אומרת שהולד ממנו (ג) אבל
אם הוא אינו לפנינו אף שהולד כשר מ"מ
משתיקין אותו מדין כהונה:

סי' ד' א (א) ממזרים. וה"ה (א) ספק ממזר:
(ב) ונתינים. הם הגבעונים שנתגיירו בערמה
בימי יהושע (ב) ונקראו נתינים על שם שנתנן
חוטבי עצים ושואבי מים. ויש ג' דעות
באיסור נתינים דעת הרמב"ם דמה"ת מותרים
להתחתן בהם אחר שנתגיירו אלא דדוד גזר
עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם וכן הוא דעת
המאור אבל דעת הרמב"ן והרשב"א והמ"מ
והר"ן דכל ז' אומות ונתינים בכללם אסורים
מה"ת אבל אין האיסור אלא על הגרים עצמם

ציונים

(נג) ח"מ. סי' ד' (א) מבי"ט ועי' סל"ו. (ב) פרישה. (ג) לבוש ופרישה. (ד) איסור"ב פי"ב
הכ"ה.

מב

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

ד' ו. שם דף ע"ח. ד' מצרית מעוברת שנתגיירה (ו) בנה מצרי שני.
ה' ו. משנה קדושין. ה' ישראל שבא (ז) על אחת (ז) מאלו (ח) הולד כמותה ואחד מאלו
דף ס"ו ע"ג. חוץ מממזר שבא על בת ישראל [ח] (ט) *הולד כשר לקהל
ח. מסקנת הגמרא. יבמות דף מ"ה ע"ג.

פתחי תשובה

באר היטב

סי' ד ה [א] הולד כשר עין בספר יערות דבש ח"א
דרוש י"ז מ"ש שם ח"ל, ידוע מ"ש בגמרא [יבמות מ"ה
ע"א] לכמה דעות גוי הבא על בת ישראל הולד ישראל אלא
שנקרא ממזר, ולמ"ד הולד כשר הולד גוי, אצל למ"ד הולד
ממזר הרי הוא ישראל רק ממזר, וא"כ דריש שהיה בן
תמיהה מאלו מה ראה על ככה לומר דלמ"ד הולד כשר הולד
דמ"ד הולד ממזר דהוא דלא כהלכתא, דהא אנו פסקינן [להלן סעיף י"ט] דהולד כשר, ובאמת מסמימת כל הפוסקים
נראה דהולד כשר והוא ישראל גמור. הן אמת דבפסקי מוס' פרק עשרה יוחסין סי' קמ"ז כתבו כן, אך בדברי המוס'
שם דף ע"ה ע"ג צד"ה ור' ישמעאל, אין הכרח לזה כמ"ש מהרש"א שם, וגם כתב שדצרי רש"י [קדושין ס"ח ע"ג ד"ה
לימא, ע"י ע"א ד"ה ופרכינן] סתרי אהדי צוה ע"ש, ועיין עוד במהרש"א יבמות ט"ז ע"ג [נמוס'] צד"ה אמורא, ודוק.
ואם כי אין משיצין על הדרוש, אך דבר זה לא נזכר כלל לענין הדרוש שלו, דלדרכה יותר היה נכון דרושו אליבא
דהלכתא דהולד כשר וגם הוא ישראל. שוב ראיתי בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ג' האריך הרבה
בדין זה, וכתב שם לישב הסמירה בדברי רש"י שהקשה מהרש"א הנ"ל, דלעולם דעת רש"י דהולד כשר, ומ"ש בפרק
האומר [קדושין] דף ס"ח [שם] דהולד כשר על ידי שנתגייר, לא כתב כן אלא לפוס מאי דס"ד הסם דכל היבא דשדינן
ליה בתר ישראל הולד ממזר כו', אך דברי המוס' סתרי אהדי, והאריך עוד צוה. ובסוף דבריו הביא ראיה עלומה
דהוא ישראל גמור מסוגיא דבכורות דף מ"ו [ע"א] [וציו"ד סימן ש"ה סעיף י"ח] דמצואר שם דחייב צפדין, ואי היה
נריך גירות אמאי חייב צפדין, הא צנניך כתיב [שמות י"ג י"ג], אלא ודאי דכשר לגמרי והרי הוא כשרא לא גמור, ע"ש:
ושוב מלאמי בתשובת חמדת שלמה [נא"ע] סי' צ' ג' פלפול גדול בדין זה. ודעת הגאון מליסא ז"ל [המונח שם בס' צ']
דהיה נריך גירות כפשוטו לשון רש"י בקדושין ס"ח ע"ג ד"ה לימא קסבר רבינא, ומה שכתב מהרש"א דדברי רש"י

חידושים

ביאורים

* הולד כשר. עי' בביאורים שהולד כשר היינו
שהוא ישראל גמור. אבל בשו"ת חמדת שלמה סי'
ב' כתב תשובת רבי יעקב מליסא שפסק כרש"י
שהולד כשר היינו אחר שיתגייר. [ויש אחרונים
שכתבו כן גם בדעת התוס', אבל באמת אין הכרח
מדבריהם, דמש"כ בקידושין ע"ה ב' הוא בדעת
רש"י, וגם בדעת רש"י כתבו שם עוד פירוש,
ומש"כ ביבמות ט"ז ב' ד"ה אמוראי, הוא ע"ד
השלילה שא"א להעמיד הגמ' שם הכי, ומש"כ
התו' שם ד"ה עכו"ם שקידש בסו"ד דרב יהודה אית לי' דהולד כשר, ומש"ה לא נחוש לעכו"ם שקידש,
הכל סובב על דברי רש"י ששם שכתב דחוששין לקידושי משום דגויה שילדה מישראל הולד ממזר,
וע"ז כתבו תוס' שזהו דוקא למ"ד הולד ממזר, אבל למ"ד הולד כשר משום דשדינן לי' בתרה, ה"ה
איפכא דבישראל וגוי' הולד גוי ואין חוששין לקידושי, אמנם בגוי וישראלית אינו מבואר בדבריהם
שהולד גוי, ובתוס' בבכורות מ"ז א' באמת כתבו לפרש מ"ד בגמ' שם דמזהמין את הולד, דס"ל דהולד
כשר ושדינן לי' בתר הגוי, ופשטות כוונתם שהולד צריך גירות, אבל אינו מבואר בדבריהם דע"כ מ"ד
הולד כשר ס"ל הכי, אלא דמ"ד מזהמין ס"ל דהולד כשר, וא"כ כיון שביבמות מ"ה ב' לא הוזכר
שלהלכה מזהמין, ובכלל לא הוזכר בגמ' הלשון מזהמין רק בבכורות, י"ל דגם לדעת תוס' לית הלכתא
הכי' ובאמת אין הכרח גם בדעת רש"י, דמש"כ רש"י בקידושין ס"ח ב' בדרינא דאתא לאשמועין
דלא שדינן לי' בתר גוי דנימא גוי הוא, כתבו האחרונים דרק לס"ד קאמר הכי.

צינונים

(ה) פרישה. (ו) ח"מ וב"ח וש"א ודלא כב"ש ופרישה שפי' נמי בגירותו ועי' בב"מ דסיפא ודאי איירי
בגירותו. (ז) ח"מ. (ח) בפ"ת כתב כן בשם גדולי האחרונים וכ"ד החזו"א סי' ה'.

הלכות פריה ורביה ד

מג

באר הגולה

ב. טור, וכדעת אביו
הרא"ש שם בפסקיו
[פ"ד סי' ז'] שאין ספק
בזה שפסול לכהונה,
דסתמא דתלמודא
וכולהו אמוראי מודו
בזה. י. ופירשו, שאם היא בת אסורה לכהן, ואם נישאת לכהן מויליין מידו, והולד חלל. ב. ממשה קדושין דף ס"ו ע"ב.

[ב] אלא (י) שפגום [א] (א) לכהונה.

ו' נ'תגיירה אחת מאלו ונשאת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא
אשה ישראלית הולד הולך אחר (ד) הפסול (יא) לפיכך גר עמוני או

פתחי תשובה

סתרי למ"ש דף ע"ו [א] בד"ה ופרקי, כתב הוא ז"ל
לישב בטוב טעם, ולחלק בין נולד מן הנכרי לנולד מן
העבד דאין לו חיים, אלא דאעפ"כ אסור בממזרות, דשאי
גירות ידיה מנכרי גמור ואין לדמותו לגרים דעלמא,
וראיה לזה מזכירות מ"ו [שהזכיר השער המלך הנ"ל].
והטעם לפי המבואר ביצמות ס"ב [א], דרק בגיומן אית
לנכרים חיים, אבל בגירותן לית להו חיים, ולפ"ז גירות
נריך משום דכל זמן שלא נתגייר עדיין נתייחס אחר אביו,
אבל כשמתגייר תו לית להו חיים, וממילא אחר הגירות
שדיין ליה בחר אימיה, והוי כישרל גמור ודינו כזכור
ישראל וחיב בפדיון, ואסור בממזרות ג"כ מהאי טעמא.

והגאון ז"ל האריך [שם בסי' ג'] לחלוק עליו, וכתב דמרש"י הנ"ל אין ראיה לפי המסקנא, ומתוס' פרק החולץ
[יבמות] דף מ"ו [ע"א ד"ה נאמן] מוכח אדרבה דאין נריך גירות, וגם מוכח כן משיטת הר"י [יבמות ט"ו ע"א מדפי הר"י] ו
והרמב"ם [פט"ו מאיסורי ביאה ה"ג] דפסקי בגוי ועבד הבא על בת ישראל דהזת אינה פגומה לכהן, ואי הוי זריכה גירות
ודאי הוי פגומה לכהונה, וכן מבואר בפשיטות מדברי הרא"ש פרשת אמור [ויקרא כ"ד י'] ומדברי הרמב"ן ותכמי
הנרפטים שהביא שם, וכן מבואר מגדולי האחרונים, הב"ש ריש סימן ד' [פס"ב] והט"ו והש"ך זיו"ד סימן רס"ח
[בט"ו] סק"י [ונש"ך סק"א], וודאי דהכי הלכתא דא"ס גירות, ע"ש. גם בתשובת נודע ביהודה תניינא [הלך אה"ע] סי'
ק"ג מבואר שתופס בפשיטות דא"ס גירות ובעדת ישראל מתחשב לכל דבר שבקדושה, ע"ש, וכן נראה דעת הגאון
בעל תפארת למשה זיו"ד סימן רס"ו, הבאחיז בפ"ט שם ס"ק (י"א) [י"ד], מדמחיר למוהלו בשבת עיין שם, וכן
מבואר בתשובת ברית אברהם [אה"ע] סי' ז' אות ב' וסי' ו' אות ו', ע"ש מ"ש בזה: [ב] אלא שפגום. עיין
בתשובת משכנות יעקב [אה"ע] סי' ז': [ג] לכהונה. עיין באר היטב [סק"ג] מ"ש ע"כ דזינצד אין מויליין [ועיין
באה"ג אות י']. ועיין במשנה למלך פ"ו מהלכות איסורי ביאה סוף דין ז' שהזכיר שם דברי הרב המגיד בפט"ו דין
ג' שכתב ח"ל, הרמב"ן [יבמות מ"ה ע"א] העלה הדבר בפסק, וכתב דאם נישאת אין מויליין אותה מידו והולד ספק
חלל, עכ"ל. ותמה עליו המשנה למלך, דהא למ"ד הולד פגום דבר מורה הוא, דהא מק"ו מאלמנה מיייתין לה [יבמות
שם], וכיון שנתפסק הרב הלכה כמאן, הוה ליה למיזל לחומרא, כדין ספק גרושה או ספק זונה שפסק הרמב"ם [פ"ו
שם] דמויליאה בגט, וכתב הרב המגיד שזה פשוט, דספיקא דאורייתא הוא. ואין לומר דס"ל להרמב"ן דמדדנן הוא
וק"ו לאו דוקא, דא"כ למה הולד ספק חלל כו', יעו"ש שהניח צ"ע. ועיין בספר יש"ש [יבמות] פרק החולץ [סי' ז'] שם
שחמה עליו כן. ועיין בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ג' שכתב לישב זאת על פי מ"ש בתשובת
מהריב"ל ח"ד סי' י"ט, שנתפסק שם היכא דאיכא פלוגתא דרבנן דאסור ערוה, קצתם אומרים שהיא אסורה לבעלה
וקצתם אומרים שהיא מותרת, אי אוליין בחר המחמיר כיון דהוי דבר ערוה, או דילמא כיון דכופין אותו לגרש אוליין
בחר המיקל כי היכי דלא ליהוי גט מעושה כו' יעו"ש. מעתה י"ל דהרמב"ן ז"ל חופס לשון אחרון של מהריב"ל, וס"ל
דדוקא בספק גרושה (דמניאות) כגון ספק קרוב לו וכיוצא, מויליין אותה בעל כרחו, כיון דספק דאורייתא
הוא ודבר תורה מוטל עליו לגרשה, הוה ליה גט מעושה כדין, אבל הכא דמספקא לן הלכה כמאן אין מויליין אותה
בעל כרחו, כיון דאם הלכה כמאן דמיקל הוה ליה גט מעושה, והוה שדקדק הרב ז"ל אין מויליין אותה מידו, ולא כתב
לא יוליא, לאשמעינן דדוקא בעל כרחו הוא דאין מויליין מידו, עכ"ד ע"ש. ועיין עוד מדין זה בתשובת ברית אברהם
[אה"ע] מס' א' עד סי' ט' וגם בתשובת נחלה ליהושע סי' י"א:

ביאורים

(י) שפגום לכהונה. כדין כל גוי הבא על בת ישראל סי' ז' סי"ז וע"ש בביאורים ובחידושים:
ו' (יא) לפיכך וכו'. האי לפיכך לא קאי על הבת כשרה (ב) אלא על הדינים שמזכיר אחר זה

בס"ז:

ציונים

(ב) פרישה.

מדר

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

כ"ג. [גבי מנרי שני אפילו זכר כשר, דהא שלישי הוא, אלא דנקט בת להורות דאפילו לכהונה כשרה. נחלת צבי [סק"ח]].
באר הגולה שני מצרי שני שנשא בת ישראל כ"ג* (יב) הבת כשרה [ד] (יג) אפילו (ה) לכהונה (יד) שאחר איזה מהם שנולד היא כשרה אבל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה (טו) הולד שני. מצרי ראשון שנשא מצרית שניה ל' (טז) יש אומרים הולד שלישי ל' (יז) ולהרמב"ם הולד שני.

ובדעת אביו הרא"ש [יבמות פ"ח ס' ד], וכ"כ הרמב"ן [שם ע"ח ע"א ד"ה והא], (וכרעה בר בר חנה) [וכרע דמיין] א"ר יוחנן שם דף ע"ח ע"א.
ב. שם בפ"ב [מאסורי פאה ה"ב] (ובדלתי רב דימי) [וכרעה בר בר חנה] א"ר יוחנן שם. וכח שם הרב המגיד, לדעת (הרמב"ן) [הרמב"ם] רב דימי נמי הכי ס"ל, ולא פליגי) אלא (בלישנא) [לחומרא].

פתחי תשובה

באר היטב

ו [ד] אפילו לכהונה. עיין באר היטב סק"ה. ועיין בספר יד החזקה צדיני ספק דאורייתא ס' א' סעיף [קטן] ד', שכתב עליו דשלא כדת השיג על הב"ש, וגם הקושיא של חידושי בית יהודה אינה כלום, דלא שייך הק"ו בסגנון זה, דהיא הנותנת, הואיל דגבי גוי ועבד לא תפסי הקדושין, לכך אין הולד פגוס. והראיה, דהרי מאן דסבר דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, אף צבא על אשת ישראל, אף [ד] אס ישראל צא על אשת חזירו הולד ממזר, אלמא דיש סברא ג"כ איפכא, הואיל דגבי גוי אין קדושין תופסין, עדיף לגבי ולד כו', ע"ש:

לכהונה, כמו שהקשו חוס' ביבמות דף ע"ז ע"א ד"ה ר' יוחנן אמר כשרה וכו', והניחו בתימה ע"ש. וא"כ למה פסק המחבר [לעיל ה"ה] דגוי שצא על בת ישראל הולד פגוס לכהונה. ויש לומר דיש לנו עוד ק"ו מאלמנה לכ"ג שקדושין תופסין בנה פגוס, כ"ש גוי ועבד שאין קדושין תופסין שבה פגוס, ועל זה ליכא פירכא. ומהאי טעמא כתב הב"ח [אות ב'] ולא דמי לנכרי ועבד הבא על בת ישראל שהולד פגוס משום דאין קדושין תופסין, ולא כתב דק"ו הוא מאלמנה, אלא ודאי דלא נעלם מעיניו קושיא התוס', וכונתו כמו שכתבתי, עיין ודו"ק דלא כב"ש [סק"ד]. ועיין בחידושי בית יהודה ביבמות דף מ"ה [ע"א] שהקשה באמת כן שם, למה יליף הגמרא דגוי ועבד הולד פגוס מק"ו דאלמנה מחמת שאין איסורה שזה בכלל, למה לא יליף מאלמנה מק"ו דקדושין תופסין ע"ש, ומתוך משום דבעי למימר הכל מודים, ר"ל אפילו ר' יהושע, אצל ר' עקיבא פשיטא דמודה, דהא לר"ע הולד ממזר מכ"ש דפגוס הוי, וא"כ אמטו להכי מוכרח לומר ק"ו משום כולל ולא מתפיסת קדושין, דהא לר"ע בחייבי לאוין נמי קדושין לא תפסי וליכא ק"ו כלל, להכי אמר ק"ו לענין שזה בכלל דאפילו לר"ע אחי שפיר

ביאורים

(יב) הבת כשרה. נקט בת משום עמוני דהתם הבן פסול משום דעמוני הוא (י) אבל במצרי שני ה"ה דהבן כשר: (יג) אפי' לכהונה. ואע"ג דביאתו בעבירה ופוסל אותה בביאתו אפ"ה בתו כשרה (יא) ולא דמי לגוי הבא על בת ישראל דהבת פגומה לכהונה כבס"ה דהתם ליכא קידושין: (יד) שאחר איזה מהם שנולד. כלומר דבגר עמוני כי שדית לבת בתרה כשרה דהא קיי"ל עמוני ולא עמונית (יב) ומצרי שני כי שדית לבת בתרי' כשרה דהא שלישית היא: (טו) הולד שני. דכתיב

צינונים

(י) פרישה. (יא) ב"ח ולפמש"כ בחידושים ס' ד' בדעת הרמב"ן לא קשיא קר' הב"ש. (יב) ב"י. (יג) יבמות ע"ח. (יד) תוס' קידושין ס"ז. (טו) מ"מ ועי' בביאור הגר"א.

מה

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

ז' ג. [מןממלא דכי
אחא רבינא א"ר
יוחנן שם [יבמות ע"ט]
ע"ב.
ב. (ברייטא) [מימרא
דריבא] ודמפרש לה
בגמרא [יבמות] שם,
קדושין דף ס"ז ע"ב.
ס"ז. [קן] היא
הנוסחה האמיתית,
אבל לענ"ד ז"ע,
דודאי לא גרע
מממור הבא על גויה
עמונית דולדה כמיה
[נראה להן ספקי כ']
וגם בטור לא מנאמרי
ק].
ח' ע. מממרות
לעיל.
ט' פ. לשון הטור,
וכ"כ הרמב"ם [פ"ב מאיסורי ביאה ה"ו]. וכתב הרב המגיד [שם הכ"ב], מסנאיל דנתיים דוד גור עליהם, יבמות דף ע"ט ע"א, ודלא כרבא דאמר
ללא תתמקן בם אגירות קא, שם דף ע"ו ע"א, ואין כן דעת הרשב"א [שם ע"ט ע"ב ד"ה נתיים] והר"ן [קדושין ל' ע"א מדפי הר"ף] ע"ש. י' צ. משנה
ד' פ"ד דמסכת ידים, ומייתי לה בצרכות דף כ"ח ע"א.

ז' עמוני שנשא מצרית הולד עמוני ומצרי שנשא עמונית הולד מצרי
שבאומות הלך אחר הזכר אבל אם נתגיירו הלך אחר הפגום
שבשניהם^ז לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית הולד אם הוא זכר
דינו כעמוני להיות אסור לעולם ואם היא נקבה דינה כמצרית. הגה
גר מלרי שנשא גויה עמונית הכן הוא עמוני (יח) הבת [ה] היא^(ז) מותרת
(יט) גירסא אחרת מלרי^ס (טו).
ח' וגר מצרי שנשא (כ) גיורת^(ז) עמונית הולד מצרי ואסור עד דור
שלישי.

ט' שאר כל^פ האומות לאחר שנתגייר הרי הוא כישראל מיד.
י' האידנא נתבלבלו כל האומות לפיכך עמוני^[א] (כא) ומואבי ואדומי
שנתגיירו מותרים לבא בקהל מיד^[א] דכל דפריש מרובא פריש ואנו
לעיל.

פתחי תשובה

ז' [ה] היא מותרת. עיין בלח היטב [סק"ן]. ועיין בתשובת
ברית אברהם [אה"ע] סי' ו' אות י' מ"ש בזה:
י' [א] ומואבי ואדומי. עיין בשאלת יעבץ ח"א סי' מ"ו
מ"ש בזה: [א] דכל דפריש. עיין בספר שער המלך
פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין כ"א שכתב דמשום הכי
אינטיכא לטעמא דכל דפריש, לענין שיהא מותר לבוא
בקהל אפילו מדרבנן, אבל מדאורייתא בלאו הכי שרי,
דעמוני ודאי הוא דלא יצוא אבל עמוני ספק יצוא,
כדאמרינן [קדושין ע"ג ע"א] גבי ממזר, עש"ב:

ח' (ז) עמונית. ה"ה שאר גיורת, דהא גיורת עמונית אין זה שום פגם, והוא כבת ישראל, והולד
הולך אחר הפגום. [ח"מ סק"ה]:

ט' (ח) האומות. אפילו ז' אומות:

ביאורים

ז' (יח) הבת היא מותרת. כך גירסת הח"מ ובהג"א והיינו לאחר גירות ומותרת משום
דעמוני ולא עמונית: (יט) גירסא אחרת
מצרית. כך גירסת הדרישה והב"ח וביאר
הב"ח דלא עדיפא מגר מצרי שנשא גיורת
עמונית וילדה בת דהולד מצרי^(ט) דהלך
אחר פגום שבהם והיא מצרית שניה:
ח' (כ) גיורת עמונית. ה"ה שאר גיורת^(יז)
דהא גיורת עמונית אין בה שום פגם והוי

צינונים

(טו) עי' בהג"ה סי' ט"ו ס"י דמדרבנן אזלינן נמי בתרי' וכך נראה בדרישה כאן דהבת מצרית רק לחומרא
בעלמא ועי' עוד בט"ז. (יז) ח"מ וש"א. (יח) ר"ש בידים פ"ד ותוס' בסוטה ט' וכ"כ ביראים סי' ל"א
ומ"ב. (יט) עי' חזו"א סי' ה' סק"ח. (כ) יראים סי' מ"ג ומדרכי ס"פ הערל. כ' בשאלת יעבץ ח"א
סי' מ"ו דבמקום דקביעי מלכי רומי אסורים כולם עד דור ג' מיהו עי' תוס' יבמות ט"ז ב' דבעי גם רוב
משום שהמקדש פורש ולשון הרמב"ם ס"פ כ"ה מאיסורי ביאה משמע דכשבא להתגייר חשיב פריש.

מו

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

ק. שם [הרמב"ם]
בסוף פ"ב.
ר. טור בשם אביו
הרא"ש שם בפסקיו
[יבמות פ"ח סי' ד']
שסובר דמזרים שזו
למקומן, שנתן להם
הכחזק
כדכתיב [יחזקאל כ"ט
י"ג] מקץ ארבעים
שנה אקבץ, והכי
תניא במסכתא
דירושין [פ"ב ה"ט]
וכ"כ הרב המגיד
[שם] בשם הרמב"ן

תולים שהוא מרוב האומות שהם מותרים מיד להרמב"ם (כב) הוא
הדין למצרי ולהרא"ש (כג) מצרי [מ] באיסורו (ט) עומד.
יא עבד (כד) שהוטבל לשם עבדות (כה) אסור בישראלית וישראל
(כו) אסור בשפחה בין אם היא שלו בין אם היא של אחר.
יב (כז) לאחר ששחררו רבו הרי הוא (כח) כישראל לכל דבר הפקירו
רבו או (כט) שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו שליח צבור וקראו
לעלות לקרות בתורה או שהשיאו רבו ישראלית אינו מותר בבת
ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור ואף על פי כן *א (ל) חוששים
לקדושו יוש מי שאומר דאפילו לא השיאו רבו אלא (לא) שהוא

[יבמות ע"ו פ"ב]. וכן [א"ת ד'] הכריע בדעת הרמב"ם. י"א ש. פשוט ממשנה קדושין דף ס"ט ע"א ובכמה דוכמי. י"ב ר. ת. שם [קדושין ס"ט
ע"א] ובכמה דוכמי. א. גיטין דף מ' ע"א. ועיין [בס"ד] [ביו"ד] סימן רס"ז [סעיף ס"ד וסעיף ע'] ובמ"ש שם. א. [כתב מהרש"ל [נפיש"ש גיטין פ"ד
סי' ג'] ובבבאוריו לטור] דולאי קדושין גמורין הם כמ"ש הטור, וכ"כ הכ"י בשו"ע ביו"ד שם סעיף ע' דינא לחירות וכופין את רבו לכחזק לו גט
שחרור. ונלע"ד דרישנא דמ"ש בחלוקה שנית נקט נמי הכא, ובדולאי ס"ל נמי דקדושין גמורין הן]. ב. לדעת הטור וכמ"ש בב"י.

פתחי תשובה

באר היטב

[מ] באיסורו עומד. עיין בלח היטב [סק"ט] בשם מרדכי. י (ט) עומד. משום דלמזרים נתן הכחזק קצצה
ועיין בספר בני יוסף [סק"א] שהאריך בזה:

דמזרים לא נתלצללו דריס במזרים, תירץ המרדכי דאינו אסור אלא לשון דרך א"י למזרים [ב"ש סק"ן]:

ביאורים

(כב) הוא הדין למצרי. הב"ח הוכיח מהסמ"ג כדעת הרמב"ם ובחזו"א (סי' ה' סק"ו) תמה על דבריו: (כג) מצרי באיסורו עומד. דמצרים (כא) שבו למקומן שנתן להם הכתוב קצבה כדכתיב מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים. כתב בדרכי משה בשם המרדכי, תימה הואיל ומצרים לא נתלבללו היאך מותר לדור במצרים, ולמדנו מדבריו שאין האיסור תלוי בארץ מצרים אלא באומת מצרים, (כב) ות' דלא אסרה תורה לשוב אלא בדרך זה דהיינו מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר: יא (כד) שהוטבל לשם עבדות. ר"ל אע"פ שהוטבל לשם עבדות ונתחייב במצוות שהאשה חייבת בהן (כג) אסור לבוא בקהל: (כה) אסור בישראלית. לכל הפוסקים (כד) הוא מדאורייתא אבל הרמב"ם כתב שהוא מדברי סופרים: (כו) אסור בשפחה. עי'

בסי' ט"ז ס"ג ובביאורים שם: יב (כז) לאחר ששחררו. והיינו (כה) לאחר שהטבילו כמ"ש ביו"ד רס"ז ס"ז: (כח) כישראל לכל דבר. אלא דמותר במזרת דהוי כגר שנתגייר סכ"ב: (כט) שהניח לו רבו תפילין. ואע"ג דמציוני נשים ועבדים מברכים על כמה מצות עשה מ"מ אין דרך לעשות כן לעבדים מש"ה אמרינן דשחרר אותו (תוס'): (ל) חוששין לקידושו. אבל (כז) לא הוי קידושי ודאי. ואע"ג דקיי"ל אין שחרור אלא בשטר (כז) מ"מ חיישינן שמא כתב לו גט שחרור וזיכה לו ע"י אחר והעבד אינו יודע מזה: (לא) שהוא נשאה. בשו"ע יו"ד לא הביא דעה זו ובהג"ה בסעיף ע' כתב דלא יצא לחירות ודעת הגר"א דלדינא א"צ לחשוש לזה אבל (כח) יש אחרונים דמשמע מדבריהם שיש לחוש לדעה זו:

צינונים

(כא) הערל סי' ד'. והאיסור הוא במצרים שהם בני חם אבל הישמעאלים שגרים במצרים מותרים לכשיתגיירו. (כב) הריטב"א כתב ביומא לח שאין האיסור אלא בזמן שישראל שריין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ כל חוצה לארץ אחד הוא ועי' ברכ"י. (כג) פרישה. (כד) הגר"א. (כה) הגר"א. (כו) אחרונים וכדעת הרמ"ה. (כז) ב"ש. (כח) עי' ט"ז. וב"ח ופרישה כתבו חילוקים בזה ע"ש ודע שהטור שכ' הכי סבר כדעת הרא"ש והשו"ע פסק כהרמ"ה וא"כ צ"ע מה שהשיג הב"ח על השו"ע שכתב חוששין דאפי' אם נימא כחידוש הטור לא הוי יותר מהשיאו אשה וצ"ע ומשמע מלשון הב"ש דלדין דקיי"ל כרמ"ה א"צ להחמיר דין זה ולפ"ז אין רא"י מהט"ז וש"א שכתבו דבריהם בדעת הרא"ש והטור.

הלכות פריה ורביה ד

מז

באר הגולה

ג. גם הוא חפץ
לשנה דלעיל מינה,
דודאי קדושין
גמורים הם, וכ"כ
הטור, וכמ"ש שם
[ביו"ד] בסמך רס"ז
[סעיף ע"א].

י"ג ד. משנה
יצמות דף מ"ט
ע"א, וכשמעון
התימני.

ה. מירמל דאבי
שם.

ו. רמז"ס ריש

פט"ו מהלכות איסורי ביאה. ופירש הב"מ [אות ו'] בשם מהרש"ל [במשנה סי' ו'] דר"ל שהוא פגום ומקולקל, והוא מעוז פנים, דהיינו המורדים והפושעים [נדרים כ' ע"ב], אבל כשר לכהונה. וס"כ מהרמ"א בד"מ [הקד' אות ב'] והרא"ש [כלל ל"ב סי' ט"ז] והרשב"א [במשניות מ"א סי' א' ח']. י"ד ו. טור בשם הרמז"ס שם [פט"ו מאיסורי ביאה הי"ט], מעוצדל דרנה מוספאה, יצמות דף פ' (ע"א) [ע"ב]. ח. שם [בטור] בשם בה"ג [סוף הלכות גיטין, הוצא בה"ש קדושין פ"ד סי' ו'], דחיישין שמא נלינעא בל ובעל.

באר היטב

יב (י) רבו. עיין צ"ש [סקי"א] שהקשה, למה אוקמי צ"ש כשהשיאו רבו לו אשה ולא אוקמי צנשא לפני רבו. הקושיא זו הקשה ג"כ צ"י וצ"ח [אות ה']. ולדידי לא קשיא מידי, דאיכא למימר דכי הדר מוקמינן הצריכתא דכותב שטר אירוסין לשפחתו צאמר לאי והתקדשי צו, תו לא צריכין לאוקמי כשהשיאו רבו אלא מוקמינן לה כפשוטא דשמעתא דנשא הוא צפני רבו, עיין ודו"ק. וכ"כ הכנה"ג בהגהת צ"י סעיף ג':

יג (יא) פגום. ר"ל, דלאו פגום לכהונה קאמר, דבהדיא איתא בגמרא דמנדה אין הולד פגום, אלא ר"ל שהוא פגום ומקולקל ואין משפחתו מיוחסת. וזוהי יצמתי קושית הט"ז ציו"ד סימן קצ"ו ס"ק י"ב, ע"ש [צ"ש סקט"ו]:

יד (יב) ממזר. הדעה קמיימא היא דעת הרמז"ס, ויש מי שאומר היא דעת הלכות גדולות, דגזרינן שמא ע"י שם צל לכאן כעוצדל [דאצוה] דשמואל. וכתב הרא"ש, אכן תלינן שבל ע"י שם אע"ג דהיא

ביאורים

(לב) הוא נשא שפחתו. קשה (כט) דביו"ד סי' רס"ז סנ"ח כתב הרמ"א דבכה"ג אמרינן דודאי שחררה מעיקרא. ודע דכ"ז דוקא בנשא אבל אם בא עלי' דרך זנות יש בזה כמה דעות בשו"ע שם סעיף ס"ט ע"ש: יג (לג) שהוא פגום. משמע מלשון זה (ב) שאסור לכהונה מדרבנן אבל כל הפוסקים (לא) כתבו דרצה לומר דהוא פגום ומקולקל והוא מעוז פנים אבל אינו פגום לכהונה: יד (לד) האשה שהי' בעלה. אקדים הקדמה קצרה לסעיף זה דכמו שאין ע"א נאמן לומר על אחד שהוא ממזר כמו כן אין סומכין על אומדנות

המוכיחות שהוא ממזר (לב) אא"כ אנן סהדי שאינו מאביו ומש"ה אפי' אשה שבעלה במדה"י יש להכשיר את הולד משני צדדים צד אחד דנימא שהולד הוא מהזמן שהבעל הי' כאן ואישתהי במעי אמו וע"ז כתב בשו"ע דלא אמרינן הכי אלא עד י"ב חדש והוא מדברי הרמב"ם וצד שני דאמרינן שהבעל בא בצנעה ובעל וזה דעת בה"ג שהביא בשו"ע בשם יש מי שאומר ועכשיו נפרש דברי השו"ע: (לה) שאינו בחזקת ממזר. משום דאמרינן שמא בא בצנעה ובעל ונח' הפוסקים היכי דמי י"א (לז) דאנן לא תלינן שבא אא"כ

צינונים

(כט) ב"ש. (ל) כך הבין הד"מ בדברי הב"י וכ"כ בלבוש ועצי ארזים. (לא) רש"ל בתשובה ד"מ ט"ז ח"מ ב"ש באר הגולה ביאור הגר"א ושאר אחרונים ובאמת שהוא מוכח כבר בתשובת הרשב"א והרא"ש. (לב) כן כתב הריב"ש בתשו' תמ"ו אדין אישתהי דאע"פ שהוא בתכלית הזרות לא תלינן לעולם בזנות כל שאפשר לתלות בבעלה. (לג) ב"ח וגר"א וכ"כ הב"ש בשם תוס' קידושין ע"ג.

וכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר. הגה אצל תוך י"ז חדש אין לחוש (לו) [יב] דאמרינן

באר היטב

אינה אומרת כן. מיהו תוס' סוף קדושין כתבו, אין לא תלינן שבה ע"י שם אלא"כ היא אומרת שבה. והז"י סוף סימן קע"ח הביא תשובה אחת, ולפי התשובה י"ל דלא פליגי הרמב"ם עם הלכות גדולות, אלא דהלכות גדולות איירי כשהבעל אינו כאן, והרמב"ם איירי כשהוא צפנינו ואינו אומר שבה. והמחבר נראה דסבירא ליה לדעת הרמב"ם [דלעולם (ד) הולד ממזר אפילו כשהוא אינו כאן. ואם הוא כאן ואומר שלא בא, אז הולד ממזר ודאי, דהוא נאמן לומר שאינו בנו. ואם הוא אומר שבה והיא מכחשתו, כתב בח"מ [סק"ט] דהוא נאמן להכשיר את הולד, וי"ל דגם הרמב"ם מודה לזה, ולמעשה ז"ע. ד"ש [סקט"ז], עיין ח"מ:

פתחי תשובה

תלמא יומא לית לן בה, דשמא לא קלטה עד יום השלישי. הרב גן המלך [בסוף ספר גינת ורדים ח"א] סי' קכ"ח. אצל הרב מהר"י זאבי [אורים גדולים לימוד ק"א] חקק וחלץ מלשון הרמב"ם ולשון מרן, דלא מניין י"ז חודש אלא מיום הפרישה, עכ"ד ע"ש: [יב] דאמרינן דאשתהי. עיין באר היטב [סק"ג]. עיין בספר דרכי יוסף אות ז' שהביא דמהרש"ל צ"ש [יבמות] פרק הערל סי' כ"ט שקיל וטרי טובא להעמיד ההלכה כרבה תוספאה, וכן הביא בשם מהר"ל [במנהגים הלכות יו"ט סי' כ"ה] ע"ש [עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סוף סי' ז"ט העמיק שם לשון מהר"ל בזה ומה שתמה הכנה"ג [הגהות הטור אות י"ט] עליו, והוא ז"ל כתב לפרש דבריו ולהסיר תמיהת הכנה"ג מעליו]. וכתב עוד הרב דרכי יוסף אות ח', דמ"ש בספר גן המלך סי' ק"ל באשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה תיכף לפרישתו, ואחר כמה חדשים [לו' או ט'] ילדה עוד, תלינן לומר שהוא מן הבעל ומכשירין ליה, דאף דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת, מ"מ מיעוטא יש דמתעברת עובר שני. אין לסמוך עליו, דלכל השיטות אין חזרות ומתעברות ולד קיימא, ואין כאן אפילו מיעוטא, ולכן הולד ממזר, וגם בספר יד אהרן [סימן ד' אות ט"ו] תמה עליו בזה ע"ש. ובאות ט' שם כתב, אמנם אשה שטבלה אחר הפסח ואח"כ הלך בעלה למדינת הים וילדה בעש"ת, וטוב ילדה עוד בשנת הגדול, לפוס ריהטא נראה דיש מקום להכשיר הולד, דיש לתלות דאחר הפסח כשטבלה נמתברה תאומים והאחד נולד לו' חדשים והשני אישתמי עד י"ז חודש. ויש ראייה דאמרינן אישתמי צכה"ג, מסוגית נדה דף כ"ו [ע"א] וממ"ש תוס' ד"ה אלא, וממ"ש הרשב"א והר"ן בחידושי נדה דף (כ"ה) [כ"ו ע"ב], והדבר צריך ישוב, ע"ש [ועיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ה']: ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סי' (פ') [פ"א], על דבר האשה אשר ילדה תאומים לט' חדשים מלאים שבעה בעל אותה ונסע ממנה, וכלות ט' חדשים ילדה תאומים, ולכן הבעל חושש שזינתה מחמת שמא בספר דרוש שאי אפשר לתאומים להתעבר מציאה אחת. וכתב, הנה הבעל הזה עוונתו ישר וחושד בכשרה, ודברי הדורש הכל הוא ונגד כמה מקומות צ"ס, ואדרבה נהפוך הוא, שא"א להתעבר תאומים בשתי ביאות זו אחר זו שיהיו שניהם בני קיימא כו', ע"ש:

ביאורים

אומר שבא וי"א (כ"ד) דאף אם האשה שותקת או שאינה לפנינו תולין שמא בא בצנעה. ואלו דיני הולד אם הבעל אומר שלא בא (כ"ה) הוי ודאי ממזר כמ"ש בסכ"ט ואם הבעל אינו לפנינו והאשה אומרת שלא בא לדעה קמייתא (כ"ו) ודאי דהוי ממזר ואף לדעה בתרייתא (כ"ז) רחוק הדבר להכשיר ואם שניהם אומרים שבא כתב הח"מ דאין ספק שהולד כשר והבית מאיר מפקפק בזה ואם הבעל

אומר שבה וי"א (כ"ד) דאף אם האשה שותקת או שאינה לפנינו תולין שמא בא בצנעה. ואלו דיני הולד אם הבעל אומר שלא בא (כ"ה) הוי ודאי ממזר כמ"ש בסכ"ט ואם הבעל אינו לפנינו והאשה אומרת שלא בא לדעה קמייתא (כ"ו) ודאי דהוי ממזר ואף לדעה בתרייתא (כ"ז) רחוק הדבר להכשיר ואם שניהם אומרים שבא כתב הח"מ דאין ספק שהולד כשר והבית מאיר מפקפק בזה ואם הבעל

צינונים

(לד) ח"מ וכ"מ ברא"ש שם. (לה) אחרונים. (לו) ב"ח וט"ז. (לז) ח"מ אף שברא"ש יש לדקדק דכשר עכ"פ הרמב"ם ודאי פוסל בכה"ג. (לח) ב"ש בשם הח"מ והישוע"י פוסל ולהב"מ דלעיל כ"ש דהכא פסול. (לט) ח"מ וב"ש בשם הרשב"ץ. (מ) ב"ח וט"ז וישוע"י וביש"ש בהערל רוצה לומר דהוי ממזר מעיקר הדין. (מא) יש"ש הערל סי' כ"ט. (מב) ואף שהח"מ והב"ש הביאו דעת תוס' בנדה דלא אמרינן אשתהי י"ב חדש נראה דיש להקל במקום חזקת כשרות כיון דהשו"ע והרמ"א כתבו להקל וגם רעק"א בתשובה צ"ט היקל קרוב ליי"א חדש ועי' בביאורים ס"ק ל"ו.

באר הגולה

ח"י. [מיהו אם יולד
בחדש העשירי, יש
לומר לעולם אמרין
אשתהי קלמ כי כן
שבת. ח"מ [סק"י]]

(לז) דאשתהי כל כך צמעי אמו (כעובדא פרק הערל וכ"כ מהרי"ק) [יג] (לח) ודוקא
שלא ראו זה דבר מכוער אבל אם ראו זה [יד] דבר מכוער [טו] לא אמרינן דאשתהי
(יד) כל כך [טז] וחיישינן ליה"ח* (בתשובת מיימוני). אשה שנמצאה מצעלה סוף סוף

פתחי תשובה

באר היטב

(יג) דאשתהי. מיהו חוס' בנדה דף ל"ח כתבו
דלא קיי"ל אישתהי. [נ"ש סק"י]: (יד) כל כך.
היינו י"צ חודש. אבל אם ילדה בחדש העשירי,
ילדה כמו כן לסוף י"צ חודש, זהא ודאי לא אכשר רבה תוספאה, דכיון דאיכא עדי כיעור לא אמרינן אישתהי, עכ"ל
ע"ש. ושם לא הימא השאלה לענין הולד, כי הולד לא היה צעול ולא הולך לדון עליו, רק לענין האשה אם מותרת
לצעלה, אך מדכתב זהא ודאי לא אכשר רבה כו', ממילא מבואר הדיון שכתב הרמ"א ז"ל כאן לענין הולד דחיישינן
ליה. וכן מדברי הרמ"א בכהן שכתב לענין הולד דחיישינן ליה דלא אמרינן אישתהי בכה"ג, ממילא מבואר הדיון שכתב
בתשובת מיימוני לענין האשה דאסורה לבעלה [ומיהו יש לדחות, דזה אינו מבואר כ"כ, דלענין האשה איכא ספק
ספיקא להחיר, דשמא אישתהי ומצעלה נמצאה, ואם תמצי לומר מאיש זה, אכתי שמא באונס, משא"כ לענין הולד
אין חילוק בין אם נבעלה ברצון או באונס, ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סי' י"ט]. ועיין מה שכתבתי
לקמן בסמוך ס"ק י"ד ובסימן י"א סעיף א' ס"ק י"א: [יד] דבר מכוער. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר [קמא]
סי' ז"ט שכתב, מדסתם הרמ"א ולא ביאר לנו מה נקרא כיעור ומה גבול יש לו, משמע דסמך על הכיעור דבסימן
י"א [סעיף א'], וכן מבואר להמעין בתשובת מיימוני שם [לספר נשים סי' כ"ה] דהדבר ברור דכל כיעור דלא מיתסרא
להשאלות [פרשם בלג שאלתא קל"ד] לא מיתסרא גם בהנצטרף ריעותא דילדה לי"צ חודש. ומהאי טעמא ג"ל ברור ג"כ
דבנתיבא דדרך איסור וילדה לי"צ חודש דלא אסורה, דהא בשביל יחוד לחוד לא מיתסרא להשאלות כו'. אולם
מלישנא דה"ש ס"ק י"ח שכתב הטעם בדבר מכוער אסורה בילדה לי"צ חודש, דלא אמרינן אישתהי אלא כשיש לה
חוקת כשרות, משמע דכונתו כיון דעשה שלא כדין איתרע חוקת כשרותה. ולענ"ד א"א לומר כן כו' ע"ש. וכתב עוד,
דמה דמשמע מדברי הרמ"א כאן דכל כיעור המוכר בסימן י"א אסורה בילדה לי"צ חודש, והיינו אף כיעור דיוצאים
ממקום אופל, יש לפקפק, דהא מרא דהאי שמתא הוא מהר"ם בתשובת מיימוני שם, ואיהו ס"ל דכיעור דאופל לא
הוי בכלל כיעור [עיין ברא"ש פ"ג דיבמות [סי' ח']], א"כ היה לנו להקל בכיעור דאופל אם ילדה לי"צ חודש. והגם
דמי ירוש ראש להקל נגד דעת הרמ"א ז"ל, אך עכ"פ הותרה הרצועה לדון במה דאפשר דלא הוי בכלל אופל כו',
ע"ש, ובסי' ק' דהגאון בית מאיר פקפק עליו, ובסי' ק"א השיב לו הגאון ר' עקיבא ז"ל, ומסיים ח"ל, אך להיות
שמעלת כבוד מורחו מפקפק בדבר, דאפשר דבכל כיעור דעלמא, ואפילו ביחוד בדרך איסור, בילדה לי"צ חודש י"ל
דאסורה, חלילה לי להקל נגדו, עכ"ל: [טו] לא אמרינן דאשתהי. עיין בתשובת ר' עקיבא איגר שם בסוף סי'
ז"ט שכתב ח"ל, גם מה שפירסה נדה אחרי שהלך בעלה ממנה, דבזה כתב מעלתו דבכה"ג יש לאסרה בילדה לי"צ
חודש כו', לענ"ד הרי מבואר להדיא במתימתין פ"ק דנדה [ו' ע"ב], דמעוברת משהוכר עוצרה הוא דמסולקת דמיס,
ולא קודם לכן, ולהדיא כתב הכנסת הגדולה [הגהות הטור אות נ"ט] בשם הרדב"ז ח"א סימן (י"ג) [שכ"א], דאם טוען
הבעל שאינו בנו שכתב הלך הניחה בנדה ומודה שקודם וסת בא עליה, אם אין בין ביאה אחרונה שמודה הבעל ללידת
הולד יותר מי"צ חודש, הולד כשר, ע"ש. [וכ"כ עוד שם [בשו"מ רעק"א] בסי' קכ"ח, דמה שפירסה נדה אין זה ראיה
כלל לומר שאינה מעוברת. והוסף שם עוד, דאף דעינינו רואות בנשי דידן דמיד כשנמצאו מסולקות דמיס ונשחנו
הטבעים, מ"מ הא חזין דיו"ד סימן קפ"ט [סעיף ז"ג] וק"ל [סעיף נ"ב] שזכר שם מעוברת משהוכר עוצרה, ולא נזכר
רמז באחרונים שלדין אף בלא הוכר עוצרה כן, ע"ש. ועיין עוד בזה בתשובת נודע ביהודה [אה"ע קמא] סי' ס"ט יוצא
בקצרה לקמן סימן קנ"ו סק"ה, ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן קנ"ד סק"ג. וכתב עוד [בשו"מ רעק"א סי' ז"ט],
דמ"ש בתשובת יד אליהו סי' (פ"ד) [פ"ב] דדוקא בילדה לי"צ חודש מותרת, אבל בילדה לי' או לי"א חדשים אסורה,
דאינו מיתסרי רק לג' חדשים או לי"ב חדשים. לענ"ד א"ל לחוש לדבריו, דהרי הח"מ [סק"א] וז"ל [סק"י] מייפסט
פשיטא להו להכשיר בילדה לי"א חדשים, והכי דייקא גם לישנא דהרמב"ם, וכן מבואר מדברי מהרי"ל [במנהגים הלכות
י"ט סי' כ"ה] שהוצא בכנסת הגדולה [הגהות הטור אות י"ט] ע"ש: [טז] וחיישינן ליה. עיין בתשובת ר' עקיבא

ביאורים

(לז) דאשתהי כל כך. משמע דוקא כ"כ אפשר דלא חיישינן אף בעידי כיעור מאחר
דהיינו י"ב חדש לא אמרינן היכא דאיכא עידי שרגילות הוא עתה להוליד בחדש העשירי
כיעור אבל אם ילדה בחדש העשירי (בג) ומיהו הכל לפי הענין: (לח) ודוקא שלא

צינונים

(בג) ח"מ וב"ש ומשמע מזה כמ"ש בצינונים ס"ק מ"ד דלא קיי"ל כתוס' בנדה משום דלתוס' ל"א אישתהי
אפי' יום אחד.

הלכות פריה ורביה ד

באר היטב

אף שהוא יותר מרע"א ימים, אפשר ללך חיישינן אף בעדי כיעור, מאחר שרגילות הוא להוליד בחודש העשירי. ח"מ [סקי"א] ב"ש [סקי"מ]. כתב מהריב"ל בח"ד סי' י"ט, דאם ילד קלל דלא פסק שהיא פרוצה, אם קול זה ילד אחר

פתחי תשובה

[קמא] איגר סוף סי' ק' בתשובת הגאון בעל בית מאיר, שמנצד להחיר הולד בעובדא שנשאל עליו [ויצא לקמן סימן י"א ס"ק י"א, דילדה קרוב ל"א חדשים, והיתה עדות על עניני כיעור, אך לא עדי כיעור ממש], וכחכ, הגם דמנצד שלא היו עדי כיעור ממש קשה להחיר, דאפשר מדלא כתב הרמ"א לעיין בסימן י"א מה נקרא כיעור, רק כתב סתם אבל אם ראו זה דבר מכוער, אפשר דר"ל כל הנקרא כיעור בעיני העולם. עכ"ל נראה בגוף הדין לא גרע מדין פרוצה ביותר דמבואר שם [לקמן סעיף ט"ו] דחוששין אף לבנים ומ"מ היא נאמנת כו', ה"ה בזה אם האם מעידה שלא בא עליה אדם חוץ מצעלה והוא ודאי מצעלה, נאמנת להכשירו. ומ"ש הר"ם בתשובת מיימוני [לספר נשים סי' כ"ה] בזה לא אכשר רבה, היינו על דרך הנאמר בגמרא [יבמות פ' ע"ב] סתם, עבד עובדא ואכשר, דמשמע בלא בדיקת אם, ואפילו מתה בלא בדיקה, על זה גזר אומר דלא היה מכשיר בסתם, אבל במעידה לא. ובעובדא דהר"ם לא היה הולד בעולם לדון עליו ולא נחית לבאר. ושוב דחה היתר זה [דהא הט"ו הקשה שם [להלן סק"ט], כיון דאינה נאמנת לגבי נפשה, כ"ש לגבי הולד כו'. אלא דבספרו בית מאיר [להלן סעיף ט"ו] כתב לישב ולחלק, דגבי ידיה הוא ריעותא כמו ברי וברי, אבל לגבי הולד אף דפרוזה ביותר שייך הצרי דיוועת שולד זה מצעלה. ולפי"ו בידון דידן בביעור וילדה ל"ב חודש דלא שייך כן, אינה נאמנת לגבי הולד כמו דלא מהני להכשיר ענאמה]. אך כתב דעדיין יש מקום להכשירו ע"פ דברי מהרי"ו [סי' ע"ד] הוצא ב"ש ס"ק מ"ג, דהיינו מפני שיש בעובר ספק ספיקא, דהא אף עם עדי כיעור מידי ספק לא נפיק, דשמה מצעלה כדדייק לישנא דהרמ"א דחיישינן ליה, ואם תמצי לומר מזנות שמה מגוי דהולד כשר כו', והאריך בזה. וכתב בסוף, דמדברי הר"מ הנ"ל אין ראיה, מדלא היה צידון ידיה לדון על הולד ולא נחית לדבר זה, ואך כתב שלא היה רבה מכשיר בפשוט מטעם דאשתהי לחוד, והרמ"א ז"ל נגרר בתריה לכתוב סתם חיישינן ליה, ואפשר דנ"מ בעיר שכולה ישראלים או שאין רגל הגוים מצייה ברחוב ישראל ולא רגל ישראל ברחוב הגוים. ומכ"ש צידון דידן שלא היו עדי כיעור ממש כו', ע"ש. [ובסוף התשובה שם כתב ח"ל, מו"י שם ספק אחי אם אפשר לפסוק דין פסול קהל האידנא ע"פ העדים שעליה, מפני שהוא כמו שלא בפניו, ופיקול קהל ודאי הוא דיני נפשות ממש, עיין ש"ך בחו"מ סימן ל"ח [סק"ב] ותשובות מהרי"ט ח"ב [אה"ע] סי' ל"ז ותשובת הרמ"א סי' י"ב ותשובת פני אריה

סי' (ק"ט) [כ"ט], עכ"ל]: ושם בסימן ק"א בתשובת הגאון רע"ק ז"ל כתב שהוא כיון ג"כ לכל דבריו דדינא דהיתר הולד הזה [אך בקצת סברות נטה דעתו], והוא מחזק גם היתר הראשון מנצד בדיקת האם, דמהני להכשיר הולד [כי מה שדחה אותו הדין מאיר אינו מוכרח, די"ל דהא דלא מהני לגבי נפשה אין הטעם דהוי כברי וברי, אלא דנסתלקה חוקת כשרות שלה, וא"כ לגבי הולד דלא בעי חוקת כשרות כמבואר מדברי הרמב"ם [פט"ו מאסורי ביאה ה"ט] והשו"ע לקמן סעיף כ"ט, י"ל דנאמנת], ובפרט אחרי דיש ג"כ ספק ספיקא שמה מצעלה ושמה מגוי, דעתה בכל עיירות היו רוב אינם יהודים, פשוט יותר להחיר מכת כרי וספק ספיקא כו', ובפרט צידון דידן דליכא כיעור ממש רק עוברת על דת, בדזה סברתי לומר דמודה הר"מ דכשר, אלא דר"מ מפסק דבר ואין ראוני להקל נגדו [כנוכח לעיל ס"ק י"ד], עכ"פ יש להסתייע להקל בצירוף היתרים הנ"ל, ע"ש. ובסי' ק"ב חזר והשיב לו הגאון בעל בית מאיר והוא מפסק על היתר דברי תומד, וכתב שם ח"ל, ועם כל זה אני על משמתי אעמוד להכשיר הולד, ואף שאח"כ ראיתי בתשובות אורים גדולים הביא שם [לימוד ק"ח] בשם מהר"ם מינץ [סי' כ"ו] דאפילו ברוב אינם יהודים אלא, תלינן בישראל המיעוט ולא באינם יהודים, ות"ח אחד משיגו, והמחבר עלמו [שם לימוד ק"ח] רוצה להסכים עם מהר"ם מינץ ומאריך בראיות. הנה כל ראיותיו נופלים למה דביארתי דידן פרוזה ודין ארוסה איירי בעיר שכולה ישראלים או באופן דליכא לספק באינם יהודים, אבל מהיכא תיתי להמציא סברא כו' למיתלי בישראלים ולא בכותים שפרושים [עיין מה שכתבתי לקמן סעיף כ"ט ס"ק ט"ל] כו', עכ"ל. ושם בסי' ק"ג בתשובת הגאון ר' עקיבא ז"ל שנית, האריך עוד בזה וכתב בסוף ח"ל, אולם מה דנראה מדברי מעלת כבוד תורתו להקל בספק ספיקא דאינם יהודים אח"כ בעיר שכולה ישראלים, דמשמע מדעתו אף ברוב ישראלים הוא ספק ספיקא. בזה לענ"ד ז"ע לדינא, כיון דדעת הרשב"א והריטב"א [קדושין ע"ג ע"א] אף היכא דהספק אם אולא איהי לגביה מיקרי רוב, א"כ י"ל דלא הוא ספק ספיקא. עכ"פ אם הוא רוב אינם יהודים, דעתי מסכמת למעשה להכשיר הולד בקהל, עכ"ל. ועיין שם עוד בסי' ק"ו מה שפלפל בענין הנ"ל עם הגאון מהר"ר זאבל איגר. ומסיים ח"ל, ולדינא עכ"פ בביעור וטא וע"י כרי שלה ובעיר שרובה אינם יהודים כמו נידון דידן, יש להכשיר הולד אם יסכימו רבותי עמי, עכ"ל ע"ש:

וילדה תחילת כסליו אף על פי שאין ציניהן רק חמשה חדשים (לט) לא חיישינן לצנה לומר שהיתה מעוברת קודם לכן [מ]דהחדשים (טו) גורמים (עיין לקמן סימן קנ"ו סעיף ד') והוא ליה בן ז'

פתחי תשובה

[י] דהחדשים גורמים. עיין בספר בית מאיר כאן ובשו"ת שנסוף ספרו [נלעות הנית] סי' י', ששפך סוללה בהרבה קושיות על דעת (מהר"מ) [מהר"י] מינץ והרמ"א ז"ל, והביא שם דגם מהר"ט ח"ב [אה"ע] סי' ט"ו החליט לפסוק דלא כהר"י מינץ. וגם נדפסה שם תשובת הגאון מר"ד טעבל ז"ל מליסא והגאון מהר"ם ברבי ז"ל שהשיבו לחוק פסק הרמ"א, והוא ז"ל חזר ופקפק בדבריהם, ומסיים שדין זה ז"ע רצ למעשה ע"ש. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' כ"ב [יוצא לקמן סימן י"ג ס"ק י"ח], מבואר שפוסק בפשיטות כהר"י מינץ והרמ"א ז"ל, ע"ש. וגם בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ו' נידון מה ממש, באשה שנישאת ט"ו סיון ונבעלה שנית סוף סיון וילדה בת תחילת כסליו, והעם מרגיז שזנבעה קודם נישואין, אך הוא והיא מודים שלא נגעו זה בזה מקודם, ועל כרחך נבעלה לאחר, וטוען הבעל מקח טעות

באר היטב

(טו) גורמים. מה שהקשה הצ"ח [סקי"ט] מש"ס דר"ה מצטרת שרה וכו', ומה שחירץ להמסקנא דאמר יולדת לשבעה יולדת למקוטעים תו א"כ לומר דהיתה שנה מעוברת כו' ע"ש, כ"כ בית הי"ל ע"ש. ומ"ס הח"מ בס"ק י"ב דגם הששה חדשים של ימי נערו סגי בד' חדשים וב' ימים, ע"ש. לא משמע כן סוגית הגמרא בקדושין דף ע"ט ע"א, אימת, אילימא בתוך ששה, בזה נימא רב וכו' ע"ש. וגם הרמב"ם ריש פ"ב מהלכות אישות דין ב' כתב, עד ששה חדשים גמורים, ע"ש. ועיין מ"ס הצ"ח סימן (ל"ד) [ל"ז] ס"ק ה':

ורוצה לגרשה, ונשאל אי אמרינן בזה שיפורא גרם כהכרעת רמ"א ז"ל. והאריך בזה ומסיק ח"ל, העולה מכל הג"ל, דלא מיבעיא אם נבעלה שנית סוף סיון וילדה תחילת כסליו, דתלינן בכשרות, אלא אפילו לא נבעלה אלא ביאה ראשונה בסיון, מ"מ יפה כתב בתשובת נודע ביהודה [סי' כ"ב שהוצא בסימן י"ג שם] דבזמן הזה ליכא לסמוך אהך סברא [דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה], ועוד דמיעוטא עכ"פ איכא. ואין לומר א"כ הו"ל תרי רוצא להחמיר, רוצ נשים אין מתעברות מביאה ראשונה ורוצ נשים היולדות לו' אינן יולדות לה' חדשים, מ"מ איכא כאן חוקת כשרות וזקנות דאחיה מכאן רוצא רוצ ישראל כשרים הם, וחוקת כאן נמצא כאן היה, וחוקת הגוף דהשתא הוא דנבעלה, וכדאי הם הגאונים הג"ל לסמוך עליהם, ואיתמא וצתה שחיהן כשרות. ומ"מ אי היה מודמן ענין כזה באיסור דאורייתא שהוא מיד מוזמן לפנינו, הייתי מנריך עוד שיהיו ומיתון קודם גמר דין, עכ"ל: ושם בסי' ז', על דבר כהן ששידך נערה מרחוק ולסוף באתה אל מקומו ואחר זמן נשאה, ולאחר ב' חדשים ילדה בן קיימא וכבר היה לו יום, והיא והוא מודים שהולד ממנו כי אמר שצא עליה צ"ח ניסן והיא ילדה בשלושים של כסליו שהוא א' דר"ח טבת. ויש מערערים ואומרים שלא באו זה לזה אלא בד' אייר, ולפי דבריהם הוא בן ח' מכל כד אפילו נימא שיפורא גרים ויולדות למקוטעין, ואי אפשר שיחיה שלשים אם לא ע"י אישתהי, וזה לא אמרינן אלא להחזיק אשה בכשרות דלא נימא זינתה, עיין ריב"ש סי'

ביאורים

פירסה נדה אחרי שהלך בעלה למדה"י (מח) ג"כ אמרינן דאשתהי. ואם האשה אומרת ברי לי שמבעלה הי' כתב הב"מ (מ"ו) דלא מהני אבל רעק"א כתב דנאמנת ואפי' בראו בה דבר מכוער. גם חילקו האחרונים (מ"ו) שברוב גויים יש להקל יותר מברוב ישראל: (לט) לא חיישינן לבנה. נ"מ בא"א שהלך בעלה למדה"י וחזר בסוף סיון דאי אמרינן דנולד לט' ע"כ דהוי ממזר (מח) ויש אחרונים דפליגי על פסק הרמ"א וס"ל דהוי ממזר:

ראו בה דבר מכוער. פירשו הב"ש והגר"א (מד) משום דלא תלינן דאשתהי הולד אלא כדי להעמידה על חזקת כשרות ומש"ה כשאיתרע חזקת כשרותה לא אמרינן דאשתהי ולפ"ז אפי' אם לא ראו בה דברים המכוערים ממש אלא שנתייחדה באיסור לא אמרינן דאשתהי אבל בשו"ת רעק"א סי' צ"ט רצה לומר דלא מחמרינן אלא בכיעורים שנתבארו להלן סי' י"א אבל ביחוד גרידא אמרינן דאשתהי ואי"ה בסי' י"א אבאר יותר דין זה. ואם

צינונים

(מד) כן צידד במהריב"ל ח"ד סי' י"ט ובמהרי"ק ק"ג ג"כ כתב הכי כדי ליישב דין זה גם למ"ד דלא אשתהי בבן ח'. (מח) כנה"ג והרעק"א התיר בזה אפי' בהצטרף הני כיעורים דלעיל. מיהו נראה דהיכא דלא הוכר הולד אלא לו' חדשים וכל כיו"ב א"א להקל. (מ"ו) משום דבכ"מ האשה נאמנת דאמרינן אע"פ שזינתה ואינה נאמנת ע"ע י"ל דהולד מבעלה ולא מזנות, אבל הכא אם זינתה לא תלינן דאשתהי. (מ"ז) עי' בביאורים להלן ס"ק פ"ד. (מח) עי' ב"ש וב"מ ועצי ארזים ופ"ת.

באר הגולה

ט"ו ב. שם
זמנ"ס
מאסורי ביאה ה"כ
ממסקנת הגמרא
סוטה דף כ"ז ע"א.
ופירוש דומה נבמ'
שם, משוה.

(בתשובת ר"י מיון סי' ר'). [יתא] ואפילו הפילה בתשרי ושמעו הולד זוכה (מ) לא
חיישין שהיתה מעוברת קודם לכן דאפשר לו לבנות לחמשה חדשים אלא שהוא
נפל ואינו ראוי להיות קיים (בב"י בשם תשובה שכך השיב הר"ר דוראן) (הובא בב"י
בסוף הטור סימן קע"ח).

זו ט' אשת איש (מא) שיצא עליה קול שהיתה (טז) מזנה תחת בעלה

באר היטב

פתחי תשובה

זו (טז) מזנה. ה"ה אם באו עדים שזינתה, ג"כ
בניה כשרים, דיל בתר טעמא דרוב בעילות תולין
בבעל, א"כ אף שיש עדים שזינתה. רק לרבותא
דסיפא (נקטין) [נקטיה], שאף על רינון וקול, כהן
חושש לה מדין תורה. [מ"מ סק"ד]. ועיין כנה"ג
[הגהות הטור אות כ"ד] שהאריך. ואיכא להקשות
[ד] בסמ"ק ו' סעיף ט"ז פסק המחבר יאל לה שם
מזנה בעיר אין חוששין ומותרת לכהן. תירצו
אחרונים דרינון גרע טפי מיאל שם מזנה בעיר.
וב"ח [אות ז'] כתב דכאן איירי באשת איש דגרע
טפי, ולקמן איירי בפנויה, ע"ש. ומ"ש הב"ש
[סק"ח] דבסוגיא דגיטין מ"ש כתנאי וכו', מבואר
דאיירי באשת איש, ואפ"ה אין חוששין, ע"ש. לא
הבנתי, דהמעין בגמרא שם דף פ"ט ע"א ברש"י
[ד"ה יאל] ובתוס' [ד"ה אכלה] יראה ליענים דהדין
עם הב"ח ע"ש. וכן משמע מש"ס כתובות דף
ל"ו ע"ב, דהקשה שם והאמר רבא יאל לה וכו',
משמע דבפנויה איירי ע"ש:

חמ"ו ומהר"ק סי' ק"ג, אבל הכא נימא דאפקרה נפשה
מקמייה הכי כי היכי דאפקרה לגבי המשודך, וכיון דאמרה
מיניה ולהנ"ל הוא שקר, הו"ל כלא נדקה וקשה להחיר
לכהן, דאע"ג דאם נישאת לא תאל אפילו ברוב פסולים,
מ"מ בעינן שחאמר לכשר נבעלתי והכא לא אמרה מידי,
דבידורה מיניה אימתחוק שיקרא [עיין בתשובה הנ"ל סי'
כ"ט, יוצא קול לקמן סימן ו' סק"כ]. הנה כל זה לדברי
המערערים, אבל המה רק מערערים ולא הכחשה גמורה,
שהרי הוא נאמן על עצמו לומר שצא עליה שיליה ניסן
דהו"ל ט' חדשים למ"ד שיפורה גרים [דאילו למ"ד לא
אמרינן שיפורה גרים, אף דיולדות למקוטעין, מ"מ כאן
נריך למלאות ג' חדשים החסרים, וא"כ לא נכנס בחודש
הט' אפילו יום אחד]. אע"ג דקשה עלי מאד להכניס עצמי
בהיתר זה לכהן, דמהר"ט ח"ב סי' ט"ו ובספר עני
ארוזים סימן ד' [סק"ה] והצית מאיר בתשובותיו סימן
(י"א) [י'] כולם מפקפקים על דיו של מהר"י מייך, מ"מ
רבו גם החולקים ומקילים, ושם בצית מאיר נחלקו עליו
הגאון מו"ה טעבול והגאון מהר"ם ברבי ז"ל, וכתב [מהר"ם
ברבי] שעשה הלכה למעשה, ומי יכופ להוציא נגד אלו
הגאונים והכרעת רמ"א [לשון זה קשה מאד לע"ד, הגם
דבאמת כמה גאונים מקילים דאמרינן שיפורה גרים גם
ביולדת לט', וכמ"ש הב"ש כאן [סק"ט] בשם התוס'
ואגודה ובסימן קנ"ו סק"ה בשם הרמב"ן [תורת האדם שער האכלן], עכ"ל הכרעת רמ"א בודאי לא כן היא, אלא דוקא
ביולדת לו אמרינן שיפורה גרים, אבל ביולדת לט' אף דיולדת למקוטעין מנד דנשתנו הטבעים, מ"מ לא אמרינן
שיפורה גרים, וכמ"ש הרמ"א ז"ל בהדיא בסימן קנ"ו סעיף ד' בהגה, מיהו חדשי העיבור כל אחד ל' יום כו', וטעם
החילוק בזה מבואר בצ"ח שם אות י"א, וז"ע], והאריך עוד בזה. ולצדק כתב, והכלל אסיים כמו שסיים הריב"ש הנ"ל,
המיקל יש לו עמוד לסמוך והמחמיר מבואר עליו ברכה, עכ"ל ע"ש], ועיין בתשובת חמדת שלמה [אה"ע] סי' ע"ט
מ"ש בזה: [יתא] ואפילו הפילה בתשרי כו'. עיין בתשובת נוצ"י תניינא [אה"ע] סי' י"ט דתהי הרכה צהוראה
זו, ע"ש באורך. ועיין בתשובת ברית אברהם [אה"ע] סי' ע"ח אות ח' שגם הוא ז"ל תמה על הרמ"א בזה, דמהי תיתי
נתיב אותה בכה"ג נגד רוב ולדות בני קיימא ורוב דלתשעה ילדן כו', וניחא ליה לישב משום דנגד הנהו רובי איכא
חזקה דמזנה מתהפכת שלא תתעבר [עיין לקמן סימן י"ג סעיף ו'], ומסתמא מצעלה מדלא נתהפכה, ומסייע לחזקה
הגוף וחזקה דדקות. ושם בס' פ"א אות ט' כתב דשוב מאל צנודע ציהודה מהדורא תניינא סי' י"ט שהקשה כן על
הרמ"א [כמבואר למעלה] ופלפל בזה לזרף ספק אונס, והוא ז"ל כתב עליו דזה אינו, דגם להפוסקים [לקמן סימן ס"ח
סעיף ז' בהגה] דמהימנא נאנסתי נגד רובא דרנאן דרבנן, מ"מ אין להאמינה צמיגו דאונס, דהא הרמ"א לא חילק
בזה לאסור באשת כהן או בכה"ג שידעינן שמעולם היתה בעיר צמקום שאי אפשר להיות אונס [עיין מה שכתבתי
לקמן סימן ו' סעיף י"א סק"י א], אך עיקר הישוב בזה הוא כמו שכתבתי. עכ"ל ע"ש:

ביאורים

(מ) לא חיישין. האחרונים (מב) פקפקו על
דין זה: זו (מא) שיצא עלי' קול. וה"ה יצא עלי' קול אלא משום סיפא דאיסור
אם באו עדים שזינתה (ז) ג"כ בני' כשרים
האשה עצמה:

צינונים

(מב) ח"מ ופ"ת. (ג) פשוט בפוסקים וכ"ה ברשב"ץ ח"ב סי' צ'.

באר הגולה

י. כן פירש הרב
המגיד [שם] מ"ש
רבינו [הרמב"ם]
חוששין וכו'.

(מב) והכל מרננים אחריה (מג) אין חוששין לבניה שמא הם ממזרים
[יט] (מד) שרוב בעילות תולים (יז) בבעל אבל היא בעצמה חוששין לה
משום זונה וכהן (מה) חושש לה מדין (יח) תורה (ואס) בעלה כהן
(מו) חוששין על צניה [כ] שהם (יט) חללים (מהרי"ו סי' כ"ד) וישראל אם רוצה

פתחי תשובה

זו [יט] שרוב בעילות. עיין בתשובת חוט השני סי'
י"ח שכתב דסמנין ע"ז אפילו לענין ירושה, עש"ז:
[כ] שהם חללים. עיין באר היטב [סקי"ט] שם ב"ש
שכתב, אבל אם בעלה ישראל, [אפילו] אם זינתה במזיד
הבנים שחלד אח"כ כשרים אפילו לכהונה. ועיין בתשובת
שיבת ציון סי' ע"ה שכתב דה"ש לא ראה דברי מהרש"ל
ב"ש"ש יבמות פ"ד סי' ל"ח וסי' נ"ה, שכתב דה"ה סוטה
דלא קיי"ל כר"מ [המובא בתוס' יבמות מ"ט ע"ב ד"ה סוטה]
ולא הוי ממזר מדרבנן, מ"מ הולד פסול לכהונה. אך
מדברי התוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב סוף ד"ה סוטה,
במה שכתבו לדחות דברי ר"מ מפרק י"ט מותרות [שם פ"ה
ע"ב], מוכח דעת הב"ש דאפילו לכהונה לא נפסל הולד,
ע"ש:

באר היטב

(יז) בבעל. משום דהבעל מנזי לה, משא"כ
בארוס אפילו אם צא עליה צודאי, משום דאין
מנזי לה. ב"ש [סקי"ג]: (יח) תורה. היינו
לכתחילה, אבל בדיעבד אם נשאה אין מוציאין.
ומ"ש בסמוך ואס בעלה כהן חוששין על הבנים,
היינו לכתחילה. ב"ש [סקי"ד]. וכתב בשבט יעקב
ח"ב סי' קמ"א, דוקא בקלא דפסק, אבל בקלא
דלא פסק ודאי מוציאין. ומהאי טעם פסק שם
באשה אחת שהיתה יושבת תחת בעלה ויאל עליה
קלא דלא פסק שזינתה תחתיו, ונתאלמנה, ועמדה
ונישאת לכהן, כופין אותה להוציא דהוי קלא
דקודם הנישואין, ע"ש. ועיין מהר"י ווייל סי'

כ"ד: (יט) חללים. דהא אם זינתה תחתיו פעם אחת, אפילו נבעלה באונס, נעשית זונה ואסורה
לכהונה, ואם צא עליה בעלה אח"כ, נעשו הבנים חללים. אבל אם בעלה ישראל, [אפילו] אם זינתה
במזיד, הבנים שחלד אח"כ כשרים אפילו לכהונה. ב"ש [סקי"ה]. ואם ידוע שלא צא עליה בעלה אחר
הקול שזינתה, כגון שהיה בעלה במדינת הים, ומיכף שהלך בעלה ממנה יאל קול שזינתה, ואז ספק
אם נתעברה מבעלה קודם הליכתו וקודם הקול, אז ודאי דכשם שאין הולד ממזר מכח דמולין בבעל
קודם הליכה, ה"ה לאו חלל הוא, והא דהא חליא. ח"מ [סקי"ו]:

ביאורים

(מב) והכל מרננים אחריה. הקשו האחרונים
מדלהלן סי' ו' סט"ז דיצא לה שם מזנה בעיר
הרי זו מותרת לכהן ותיירצו דהכא איירי ברינון
של ניאוף (נא) ולא רק קול בעלמא מחמת
שראו ששיחק עמה וגם הכל מרננים ודיימא
טפי (נב) משא"כ התם דלא הוי אלא קול
דפלוני שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו
למדה"י: (מג) אין חוששין לבניה. היינו (נב)
מי שאינו מוצא לישא אלא זו יכול לישא
אותה לכתחילה ומותרת (נד) אפי' לכהן:

צינונים

(נא) ט"ז ונראה שאין הכרח לומר דפליג ע"ד הח"מ והב"ש דהווי בתרי' דעיקר כוונתו לומר דלא כהב"ח.
(נב) ח"מ בסי' ו' וכ"כ בחזו"א סי' ז' סק"י בפ"י דברי הב"ש והק' שם דבגיטין נמי אמרינן עד שישאו ויתנו
בה מזורות בלבנה ונדחק ליישב דהכא איירי בלעז המתאמת ע"י פעמים רבות והתם איירי במעשה יחידי.
זה כתבתי ליישב דברי השו"ע דמשמע בסי' ו' דמתיר לכתחילה ואף בא"א אבל סתירת הסוגיות יש ליישב
כמ"ש הב"ח דבגיטין מיירי בפנוי' ותלינן בפריצות ולא חשו והוציאו קול זנות מחמת שהיא פנוי' אבל
ביושבת תחת בעלה לא היו מרננים אחרי' אם לא שראו דבר מכווער, והאחרונים הקשו עליו. (נג) רש"י
בסוטה ונראה שכ"ה כוונת הרמב"ם ומש"כ לכתחילה שלא נאמר דרק אם נשא נשוי ועב"ש. (נד) ב"מ
וש"א ודלא כיש"ש בהחולץ סי' ל"ח שבת זונה פסולה לכהן. (נה) פ"ת בשם חוט השני. (נו) ב"ש.
(נז) ב"ש ומשמע בח"מ דאפי' אם אפשר לתלות שנתעברה קודם הזנות לא תלינן בי' וחוששין לולד.

באר הגולה

כ. שם [גרמניס],
מהלך דנעיל (רפרט)
[כ] עמרת [ללא]
נפשות ולחמלה שם
[נסותה].
ט"ז ל. משנה
יבמות דף (ק"ט)
ע"א (פ"י ע"ב).

להתרחק מן הכיעור. *ואם היא פרוצה ביותר [כא]* (מז) חוששין אף
(כ) לבנים. הגה ומכל מקום [כג] (מח) היא נאמנת לומר על צניה שהם כשרים
(מהר"ם פדואה סי' ל"ג). היתה פרוצה כשהיתה פנויה או ארוסה ולא היתה פרוצה
לאחר נישואין אע"פ שראוה מנאפת פעם אחת צניה כשרים (גם זה שם).
מז ל' האשה שהלך בעלה למדינת הים (מט) ונשאת (נ) והרי בעלה קיים
הולד מהשני (נא) ממזר גמור ומותר בממזרת (נב) ואם הראשון חזר
ובא עליה (נג) קודם שגירשה (כא) השני וילדה הוא ממזר מדרבנן

באר היטב

(כ) לבנים. ר"ל חשש ממזר, כיון דלא שייך צה
לומר רוב צעילות מהצנע. אבל לרוב פוסקים לא
אמרינן שום חשש ממזר אפילו אם היא פרוצה
ביותר, עיין צ"ש [סק"ו] וכנה"ג [הגה"ע אורח חיים]:
מז (כא) השני. הא לאחר שגירשה השני
נמנערה מן הראשון, לא הוי ממזר, דאפילו מחזיר גרושתו לא הוי ממזר. אבל אם צא עליה השני

פתחי תשובה

[כא] חוששין אף לבנים. עיין צ"ש ס"ק כ"ו מ"ש
דסוגיא דסוטה איירי לענין איסור כהונה. ועיין במשנה
נדע ציהודה תנינא [אה"ע] סי' צ' מה שהקשה ע"ז ומה
שמירץ בזה עיי"ש, וגם במשנה שצית ליון סוף סי' ע"ה
הזכיר מזה, ע"ש: [כג] היא נאמנת. עיין ט"ז

הידושים

* ואם היא פרוצה ביותר. עי' בב"מ שהאריך
לדחות דברי מהרי"ו שפי' דין זה דוקא לכהן,
ואבאר יותר שכן מוכח מסוגית הגמ', דלשון
שמואל והביריתא וההלכה ישא כהן וע"ז אמר
ישא אדם בת דומה דאשה מזנה בני' כשרים רוב
בעילות אחר הבעל וע"כ איירי בישראל ולענין
ממזרות דלכהונה לא מהני מה שרוב בעילות אחר
הבעל דאפי' אם נאנסה פ"א נאסרה לבעלה ובני'
חללין. וע"ז בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר
מהו וקאי על מה שהכשיר בישראל משום רוב
בעילות וכדפירש רש"י היתה פרוצה ביותר דאיכא
למיחש דרוב בעילותי' משל אחרים וכן מוכח
בטעמי הספק דאליבא דמ"ד אין אשה מתעברת
אלא סמוך לטבילתה כיון דידע בה נטורי מנטר
לה דזה לא שייך אלא בישראל ולענין כשרות
הבנים אבל לכהן ולענין חללות אפי' אם זינתה
פ"א הוי חללים ול"מ מה דמנטר לה.

* חוששין אף לבנים. כתב בתשב"ץ ח"ג סי' רי"ז
דההיא חששא בלחוד היא למי שרוצה לישא
אותה אבל לא לדונה ממזרת ודומה למה שאמרו
לראשון אם חזר ובה עלי' וילדה (כב) לא הוי

ביאורים

(מז) חוששין אף לבנים. משום ממזרות (נח)
ואסורים אפי' לישראל: (מח) היא נאמנת.
דלעולם היא נאמנת להכשיר (נב) כדאמרינן
בסכ"ז גבי ארוסה שנתעברה:
מז (מט) ונשאת. ע"י שאמרו לה מת בעלך
(ס) לא שנת נשאת ע"פ ע"א או ע"פ שני
עדים: (נ) והרי בעלה קיים. דהיינו שבא
בעלה אבל אם מת במדה"י כ' הרא"ש בפרק
האשה רבה ד"א כיון דלא קנסו לגבי הבעל
לא קנסוה נמי לגבי השני ובשו"ע סי' י"ז
סנ"ז (סא) הביא את ב' הדעות בזה:
(נא) ממזר גמור. היינו באופן שלא שייך
לומר שאישה במעי אמו או שבא הבעל
בצנעה ובעל כמש"נ בסי"ד: (נב) ואם
הראשון חזר. לעולם אסורה לראשון אפי'
אחר שגירשה השני דקנסוה רבנן משום דלא
דייקא כמש"כ בסי' י"ז והכא איירי בדין הולד
אי הוי ממזר: (נג) קודם שגירשה השני.
משמע הא אם גירשה השני אף שאסורה
ממזר ממנו. ובשו"ע סי' י"ז סנ"ו מבואר עוד

צינונים

(נח) ד"מ בשם תה"ד וכ"פ בב"מ ובחזו"א סי' ז' סק"י. (נא) ח"מ וש"א ועי' בב"ח שיישב קושיות
הט"ז. (ס) שו"ע סי' י"ז סנ"ו. (סא) עי' בבה"ט שם ס"ק קס"ד (סב) רמב"ם. וב"ש כ' דתו' מודו
לזה ובי' דלא שייך קנס אלא קודם שגירשה השני דמעשי' קיימין וכ' הב"ש דכ"ה בחי' לחם אבירים
וברלב"ח סי' מ"ב וכ"כ ב"ח והוא בי' הטעם דמראשון ליכא כלל ממזר מדאורי' וע"ע בה"ט וגם בב"מ
הסכים לב"ש אבל הפרישה והח"מ כתבו דתו' והרא"ש פליגי דהוי ממזר והגר"א סי' י"ז ס"ק קע"א החזיק
בדברי הח"מ בדעת תו' אבל לא פי' אם הלכה כתו' או כהרמב"ם.

באר היטב

פתחי תשובה

אחר שגירשה הראשון, אפ"ה הוא ממזר מדרבנן, כמ"ש בשו"ע סימן (י"ד) [י"ז] סעיף נ"ו, הרמב"ם [פט"ו מאסורי ביאה ה"י] וצ"ח [א"ח] וצ"ח [א"ח]

והפרישה [הגהת פרישה אות י"ט] והח"מ [סקי"ז] חלקו וכתבו, משמעות לשון תוס' ריש פרק האשה רבה דף פ"ז ע"ב ד"ה הולד ממזר מזה ומזה כו', משמע דמראשון לעולם הוא ממזר אפילו אחר שגירשה השני, ע"ש. והב"ש [סקי"ז] הסכים עם צ"י, משום קנס [וכו'], כן הוא בשני אפילו אחר גירושי הראשון, אבל אם גירש הראשון והשני וינתה עם השני, אין ממזר מן השני, ע"ש. ודברי רש"י [יצמות פ"ז ע"ב ד"ה והולד ממזר] מוכיחין דאם החזירה הראשון אחר גירושי השני לא הוא ממזר מדרבנן, שכתב שהולד ממזר מזה ומזה, אם ילדה משני ממזר גמור, ואם שוב החזירה הראשון וילדה לו הוא ממזר מדרבנן, ע"כ. הנה מצואר מדבריו דלא כתב דמראשון הוא ממזר מדרבנן אלא היכא דמשני הוא ממזר מדאורייתא, והוא בלא גירושין. גם דברי תוס' מתפרשין בשלא גירשה השני אז הוא מראשון ממזר, שכתב דף נ"ב ע"א דצ"ה וחכמים אומרים וכו', ואי רישא ממזר מדרבנן, האחרון אמאי אינו ממזר, דכי היכי דקנסוה גבי בעל קנסוה ג"כ גבי בעל, דאפילו אחר שמת בעלה או גירשה אסור זה והולד ממזר ממנו, ע"כ. ואי מיירי בגירשה השני היכן מצינו שקנסוה גבי בעל, אלא ודאי בשלא גירשה השני מיירי, ועיין מ"ש המחבר בית יהודה תוס' זה. איצט"ל רש"י בדף פ"ט ע"ב ד"ה לאסורו צבת ישראל כו', נראה היפך מזה, שכתב שם, וקנסא בעלמא הוא ולעשות סייג לתורה, ע"כ. משמע אפילו אחר שנתגרשה משני הוא ממזר מראשון מדרבנן ואסור בישראלית. דאל"כ, קודם גירושי השני לא שייך לומר קנסא בעלמא ולעשות סייג, הלא הסבירא נותנת דאסור בישראלית כדי שלא יאמרו דממזר נשא ישראלית, דהעולם יסברו שזא מאשת איש, דמהאי טעמא צריכה גט משני כדי שלא יאמרו וכו', וה"נ כן הוא. אלא ודאי דאפילו אחר שנתגרשה משני הוא ממזר מדרבנן, דאז לא שייך לחשש זה, ואפ"ה אסור צבת ישראל, על כרחך משום קנס בעלמא. עיין מ"ש הרא"ש תחילת פרק האשה שהלך בעלה למדינת הים [יצמות פ"י סי' א'] ועיין סימן י"ז ס"ק ק"ע צ"ש וצסימן (ט"ו) [ט"ו] ס"ק כ"ג צ"ש מ"ש, ועיין כנה"ג סימן י"ז בהגהת צ"י (סעיף) [אות] תקצ"ד, וצסימן ק"ג בהגהת הטור (סעיף) [אות] א'. ועיין הרלנ"ח סי' מ"ב, וכתשובה מהר"א ששון [תורת אמת] סי' קצ"ו, והר"ם גלאנטי סי' ק"כ. גם את זה ראיתי מה שרצה ה"ש לדחות הראיה של הח"מ שהביא מתוס' דף מ"ט ע"ב ע"ש. ולא הבנתי, דא"כ למה דחו תוס' והרא"ש דלא דמי דהתם קנסוה וכו' ע"ש, למה לא דחו כפשוטא דהתם נמי כן באשה שהלך בעלה למדינת הים, אם גירשה ואח"כ בא בעלה עליה לא הוא ממזר דומיא דסוטה, רק אם לא גירשה הוא ממזר מדרבנן דמיחוי כאשת איש. ובאמת צ"ע על רמ"א שהעתיק תוס' ורא"ש [המוזכרים בה"מ ס"ק י"ח] אם זינתה ואח"כ בא עליה בעלה אין הולד ממזר, הוא ללא צורך אחרי שפסק המחבר דוקא בא עליה קודם שנתגרשה משני הולד ממזר, אבל לאחר גירושין אם בא בעלה עליה לא הוא ממזר, ממילא הוא זינתה ואח"כ בא בעלה עליה דזהו הדין בעצמו. בשלמא תוס' ורא"ש שהביאו, סברי באשה שהלך בעלה למדינת הים דאפילו לאחר שנתגרשה משני אם בא עליה בעלה הוא ממזר משום קנס, והו"א דה"ה בסוטה הדין כן, והוצרכו לחלק דשם לא שייך קנס, אבל לפי פסק שו"ע צ"ע. אשה שהיתה נשואה ואח"כ היתה בחזקת גרושה ולא היו עדים אלא קול, ואח"כ הולידה, וינא הדבר בהיתר. ד"מ, צ"ש [סקי"ז]. מי שהולידה בעלה על שחשד עם פלוני, וצ"ד לא הזקיקוהו לכך מפני שלא היו שם לא עדי טומאה ולא עדי כיעור, והלכה ונישאת לנחשד וילדה, אותו הולד אפילו ממזר מדרבנן לא הוא. הר"י אדרבי [דברי יצנות] סי' קנ"ד:

ביאורים

חידושים

דכ"ז מראשון אבל אם ילדה מן השני אחר שמת ראשון או גירשה (כ"ג) הולד ממזר אבל אין לחייבה חליצה מטעם זה שנחוש שמא מדרבנן: בפרק עשרה יוחסין כל הפוסל פסול ובמומו פוסל דאסיק התם דלאו לאכרוזי עלי' אלא למיחש לה, אבל אין לחייבה חליצה מטעם זה שנחוש שמא לאו מבעלה הוא.

צינונים

(כ"ג) תו' יבמות פ"ב ב' רא"ש צ"ב א' וטור ס"ס י"ז ודעת ב"ש שגם רמב"ם מודה לזה ודלא כט"ז שפסק כרלב"ח סי' מ"ב שכ' דלהרמב"ם ל"ה ממזר.

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

מ. שם בגמרא [פ"ט ע"ב].
 י"ז ג. מימלא דרב יחודה שם [בבבב] דף מ"ה ע"ב.
 ב. טור בשם הרמב"ם שם [פ"טו] מאסורי ביאה ה"ה].
 ופשוט הוא, כיון שיש בו ז' כשרות.
 י"ח ע. משנה (שם) [קדושין] דף ס"ו ע"ב.
 פ. משנה יבמות דף ע"ח ע"ב.
 י"ט צ. שם [פ"טו] מסוגיא דקדושין דף ס"ח ע"ב.
 ק. מסקנת הגמרא יבמות דף מ"ה ע"ב. ר. עיין במ"ש לעיל סעיף ה' [א"ח ט"].

באר היטב

י"ז (כג) ובניו כמותו. דאין [יכול] לישא שום אשה אלא גיורת, וכן [במה] [במה] אינה יכולה (לישא) [לישא] רק לגר, ובניו ממזרים כמ"ש בסעיף כ"ג. צ"ש [סק"ט]:

י"ח (כג) כשר. עיין כנה"ג בהגהת הטור (סעיף) [אות] כ"ט, אם האנוסים שנשתמדו צפראנקיאה אם צניהם הם כגויס גמורים, ואם צא אחד מהם על אשת חזירו דהולד הנולד מהם אם נחגייר מותר לצוא בקהל, או מאחר שצאו מזרע ישראל וישראל שנשתמדו לעולם הם נקראים ישראל משומד וקדושיו קדושין, ממילא אם צא על אשת חזירו הולד הנולד הוא ממזר, ע"ש. ועיין בתשובת הרא"ם ח"א סי' (מ"ו) [מ"ו] וצח"צ [מ"ס עמוקים] סי' (ל"א) [ל"ב]:

ביאורים

(נד) כיוצא בו. היינו ממזרת של דבריהם אבל שאר ספק ממזר דעלמא אסור (סד)
 דשם יש ספק איסור דאורייתא: (נה) אין הולד ממזר. דבאשה שהלך בעלה למדה"י קנסו כי היכי דתידוק (סח) אבל הכא אין צריך לקונסה כדי שלא תזנה תחת בעלה:
 י"ז (נו) מעורבין בו. פי' (סו) אע"ג דממזר נושא שפחה אפילו הכי האי ממזר כיון דאית ב' צד כשרות שהלא מצד חציו עבד של אביו הוא כשר שהרי עבד הבא על בת ישראל הולד כשר ומפני צד זה שהוא צד כשרות אסור לישא שפחה. ודעת רש"י (סו)

דממזר גמור הוא ומותר בשפחה:
 (נד) ובניו כמותו. דאינו יכול (סח) לישא שום אשה אלא גיורת וכן בתו אינה יכולה לינשא רק לגר: יח (נח) הולד ממזר לעולם. דאזלינן בתר הפגום:
 י"ח (נט) הולד ממזר. דבגוי וישראלית הולד מתייחס אחר האם: (ס) הולד כשר. ודעת רוב הפוסקים (סס) שהוא ישראל כשר: (סא) ופגום לכהונה. כמ"ש בעז"ה בסי' ז' סי"ז ונכפל דין זה לעיל ס"ה. כאן נכתב לומר שאינו ממזר ובס"ה לומר שכן הדין בעמוני ומואבי:

צינונים

(סד) פרישה וט"ז. (סה) תוס'. (סו) ב"ח והב"ש הק' כשם שהתירו ממזר בשפחה משום תקנת הבנים כמ"ש בסי' ה' יהי' מותר בשפחה ולדעת הק"ס והב"מ דגם להרמב"ם איסור שפחה מה"ת לק"מ ועמ"ש כ' אי"ה בסי' ט"ז. (סז) ח"מ ב"ש וש"א. (סח) ב"ש [בדעת הרמב"ם]. (סט) כמ"ש בעז"ה בצינונים סק"ח.

באר הגולה
כ' ש. משנה קדושין
דף ס"ו ע"ב.

ב' ממזר הבא על הגויה (סב) הולד גוי ואם נתגייר (סג) הרי הוא
כישראל ואם בא על השפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא בן חורין

פתחי תשובה

דיוקא מיעוט ממזרים מיקרי קצוע דנקרא עליהם שם
פסול, ולא מיעוט קרובים, היה מקום ללמד להחיר אם
היה נודע צבירור שולדה עכ"פ במקום רוב ישמעאלים
אע"ג דהוי חד רובא, אך לפי הגבית עדות אין כאן
עדות ברורה ע"ז, א"כ קשה להקל. ואף למ"ש הב"ש
[בסימן ו' ס"ק ל"א] היכא דידוע שזינחה עם כשר
מהני רוב אחד, ובהגהת דגול מרצבה שם כתב דאפילו
רוב אחד לא בעי, מ"מ לא מהני הכא מה דידוע שזינחה
עם ערבי, די"ל דמופקרת גרוע טפי כיון שמוחזקת
לזנות. אמנם יש ללמד, הואיל ועיקר התחברותה היה
רק עם ערביים ושינחה מלבושיה ולא החזיקה דת
יהודית, וכל זה נחבצר בעדים, א"כ הרי דעת הטור
כמ"ש הב"ש ס"ק מ"ג ונ"צ דבישראלית לא חיישין כלל
לערבי, וז"ל הטעם [ד] מחמת שינוי הדעות אינם
מקורבים כ"כ, וא"כ צנידון דידן שהיתה מתנהגת
כערבית לגמרי וצודאי היתה מרוחקת מעדת ישראל,
וכמ"ש בגבית עדות שלא אספיה לבית ישראל, לא
חיישין לישראל. וגם מסייע לזה חזקת כשרות של ישראל
ורוב ישראל אינם פרוצים בעריות, י"ל דאף לשיטת
הרמב"ם [פט"ו מאיסורי ביאה הי"ט] [דס"ל דחיישין
לערבי] לא חיישין לישראל. ושם הביא דברי תשובת
בשמים ראש [ככל הנ"ל ריש ס"ק וזה] דמבואר שם ג"כ
סברא זו, וכתב עליו דלפי הנראה לא הולך לקצרתו
דבעלה משמרה ורוב בעילות כו' רק היכא דידוע
שחשודים ועוזבים דת הולכים לחוץ ביתה, אבל היכא
דאין ידוע זאת לא חיישין כלל שזינחה עם ישראל, וא"כ
גם צנידון דידן אף דלא מהני הכא טעמא דרוב בעילות
כדמשמע מדברי התשובה הנ"ל דלא מהני רק צדק
נישואין, מ"מ סברא זו אלימתא דכל ישראל מי הוחזקו
כו', על כן סיומא דפסקא דהבית הוא מותרת לבוא
בקהל. ושם [בהמדה שלמה] בסי' ב' תשובת הגאון מליסקא
ו"ל שהסכים עמו, וכתב דפשוט הוא וא"ל לפניו דהבית
הוא שריא לישראל, דנידון דידן עדיף ממ"ש הב"ש
בסימן ו' ס"ק ל"א בזה לשראליים שכונה בפני עצמם
דלא חיישין לשמא זינחה עם ערבי, ומכ"ש כאן דהיא
מתגוררת בין הערביים ורוב ישראל אינם פרוצים בעריות
כו'. וקצת ראיה ג"כ, דלא אשכחן בשום מקום דבן
עוזבת דת יהא אסור לבוא בקהל משום דילמא זינחה
עם ממזר או נתיק, כמו דחיישין בפניה דבעי תרי רובי,
אלא ודאי בקצבה דירחה בין הערביים אזלינן בחר עיקר
קביעותא, ע"ש. ומ"ש עוד שם בענין אם היתה נכירה
גירות מקודם, כתבתי לעיל סעיף ה' ס"ק א':

יהושע [שם ע"א], היינו היכא דזינחה, אבל איש הדור עם
אשתו בקציעות, אחד נכרי ואחד ישראל, בניו מחזקים
אחריו, ע"ש. ועיין בתשובת חמדת שלמה [אה"ע] ס' א'
שאלה כעין זה במעשה [במדינת ישמעאל] באשה אחת
שעזבה בעלה עגונה יותר מארבעים שנה, ונתעברה בין
הישמעאלים ולא התנהגה דת יהדות כלל, אף שלא
המירה דתה, מ"מ לא היה זה לחלום יהודית כלל,
ואח"כ ילדה בת והחזיקה אותה בין הישמעאלים, והבית
לא ידעה מציאה עם היא, עד שקודם מות המופקרת
הודיעה לבתה שהיא יהודית וזינחה עליה שבעמוד דת
יהודית, וכן עשתה. והנה קלל דלא פסיק שהבית הוא
היא מערבי ידוע, וגם מעידים שקודם שנתעברה
המופקרת עם הבית הואת זינחה בכפר אחד כמה עמים
עם ערבי אחד, וצאותו כפר אין יהודים בקציעות רק
סומרים הבאים שם, גם בקרעטשמי דר יהודי אחד, מה
משפט הבית הואת, אם נחוש שמא נתעברה אמה
מישראל, ואף דהוי רוב כשרים אלה, מ"מ ליוחסין הא
בעינן תרי רובי כמבואר בש"ס [במבוא ט"ו ע"א] ופוסקים
[רמב"ם פ"ח מאיסורי ביאה הי"ד ושו"ע סימן ו' סעיף י"ז].
והשיב על זה באריכות, וצידד מתחילה על פי דברי
הנודע ביהודה [קמא אה"ע] ס' (ה') [ו] [שזינח לקמן
סעיף ל"א [סקמ"א]], דאם מתה האם וא"ל לדון רק על
הולד, הו"ל פירש וסגי בחד רוב, ודוקא ליוחסין דכהונה
בעי תרי רובי. וצידד דידן לכאורה עדיף מנידון דהנודע
ביהודה, דאף אם האם היתה חיה, אין נ"מ כלל נגד
האם אם זינחה עם ערבי או עם ישראל, דסוף סוף
אסורה לבעלה. ואף דמאד אחר נידון דידן גרע טפי
משם, לפי מה שהעלה שם דרוב לחוד לא מהני רק עם
סברא בודקה ומונה כדי שלא תפסק, וזה לא שייך הכא
כלל, מ"מ אין סברתו בזה מוכרחת. אך באמת עיקר
דבריו תמוהים, דברמב"ם [פט"ו מאיסורי ביאה הי"ב]
מבואר כמעט להדיא דאפילו לא נבדקה האם עד שמתה
כו'. ואף למ"ש לעיל דנידון דידן עדיף, הואיל שלא היה
מעולם מקום כלל לדון על האם, שפיר י"ל דהולד מיקרי
פירש, מ"מ קשה מאד לומר כן, דא"כ הולד הנולד
מאשה גרושה וחללה דאין לדון על האם כלל, לא יהיה
בכלל שחוקי כו' [עיין לקמן סעיף ל"א [שם] שכתבתי
בשם קהלת יעקב [לסימן ו' סעיף י"ח ד"ה וסתמא] דאפילו
האשה היא גרושה מכבד, יש עליה להיות ספק אם היא
אסורה לכהן גם משום זונה ע"ש, לפ"ז אין ראיה לנידון
דידן דאין שום נ"מ על האם [והאריך בזה, ומסיק, לפי
מה דמוכח מתוס' גזיר י"ב [ע"א ד"ה אסור בכל הגשים]

ביאורים

ב' (סב) הולד גוי. דולדה כמותה: (סג) הרי הוא כישראל. כשר ואינו ממזר:

באר הגולה

ת. משנה שם דף ס"ט (ע"ב) (ע"א) וברבי טרפון, כדמפרש שם בגמרא, דמשמע בגמרא, דהלכה כוותיה, וכן פסקו הפוסקים [נ"ד] קדושין ל' ע"א מדפי הרי"ף, רמ"א שם פ"ג סי' י"ח]. וכתב הרמב"ם [פתי"ו מאיסורי ביאה ה"ד] שלא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים, ועיין עוד מ"ש ז"י בשם הר"ן [שעל הרי"ף שם]. וכתבו הרי"ף [שם] והרא"ש [שם], אבל ממזרת לעצד לא, דאין לו חיים. א. רבינו ירוחם [נתיב כ"ג ח"ד]. כ"א ב. הגהת מרדכי (פ"ק) [פ"ב] דיבמות [סי' ז"ח].

לפיכך (סד) ממזר *נושא [כד] לכתחילה (כד) שפחה *שקיבלה עליה מצוות וטבלה לשם עבדות להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראלית.
בא גוי שבא על אמו והוליד ממנה בן (סה) ונתגייר אותו (כה) הבן (סו) מותר לבא (כו) בקהל.

באר היטב

ב (כד) שפחה. אבל ממזרת אסורה לעצד, דהא אכתי הצנים ממזרים הם. מיהו [מ]חוס' בגיטין דף מ"א ד"ה לישא שפחה, ונחגיגה דף ז' [ע"ב] חוס' ד"ה לישא שפחה, משמע דמותר לעצד לישא ממזרת, רק הצנים הם ממזרים, ע"ש. [ז"ש סקל"ז]. הרש"ך ח"ג סי' ט"ו פסק דוקא ודאי ממזר, אבל ספק ממזר אסור בשפחה. אבל הרדב"ז (ח"א) [ח"ד] סי' קפ"ח [אלף רנ"ע] פסק דאפילו ספק ממזר מותר בשפחה, ע"ש:

בא (כה) הבן. ה"ה אם לא נתגייר אותו הבן וזא על צת ישראל, דהולד כשר, דלא גרע משאר גוי. אחרונים [ח"מ סקל"ז]: (כו) בקהל. כי בעודו גוי לא שייך ממזר, דדוקא היכא דשייך קדושין. [ז"ש סקל"ז]:

עצד הבא על אשה איש הולד רק ספק ממזר [מדפסקו לקמן סימן מ"ד סעיף י"א דאם קידש הוא ספק מקודש, והטור שכתב דאין זה דהולד ממזר, ז"ל דלאו דוקא אלא כוונתו ספק ממזר], ואפ"ה אין לולד תקנה ואסור בשפחה, ע"ש. גם כספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה

פתחי תשובה

ב [כד] לכתחילה שפחה. ועיין ב"ר זאב היטב [סקל"ד] זשם רש"ך דדוקא ודאי ממזר. ועיין כספר בני חיי [הגהות הטור אות א'] שמהא כחז"ל מהחכם ר' שלמה בן עזרא זשם גדול אחד, שהורה שהספק ממזר יכול לטהר זרעו בזה האופן, שאיש יהודי ישארה שפחתו בעל מנת שתנשא לכשר, ואז זה הספק ממזר יכול לישא אותה שפחה, אם הוא כשר, גם זרעו כשר, ואם הוא ממזר, נמנא שהשפחה אינה משוחררת כו' ע"ש [וכיוצא בזה כתב הרמ"ע מפאנו במאמר חיקור דין [ח"ג פ"י] שיוצא לקמן סעיף כ"ז ס"ק כ"ה]. ומ"ש הבאה"ט, אבל הרדב"ז פסק דאפילו ספק ממזר כו'. עיין כספר זכרי יוסף אות י"ב שהביא דבמשוואת זרע אברהם חלק יו"ד סי' כ"ז הכריע כדעת הרדב"ז דספק ממזר מותר בשפחה, וכיפי תלה לה מדברי הרמב"ם [פתי"ו מאיסורי ביאה ה"ה והכ"ז], והתפלל על תשובת פני משה ח"ג סי' א' דפליג על הרדב"ז. והוא ז"ל תמה עליו ועל הרדב"ז, דמדברי הרמב"ם [פתי"ו מאיסורי ביאה ה"ה] והטור [סימן ל"א וסימן מ"ד] ומנן לעיל סעיף י"ז

מבואר להדיא דספק ממזר אסור בשפחה, דהרי שם בחז"ל קפ"ח דעתו להתיר ספק ממזר בשפחה אבל בשער המלך הוכיח שלא כדבריו מדברי הר"ן והריטב"א ר"פ עשרה יוחסין וכן הוא להדיא בשו"ע להלן סל"ו דאין לספיקות תקנה וכתב בבאור הגר"א דאסורין בשפחה.

חידושים

* נושא לכתחילה שפחה. בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' קפ"ח דעתו להתיר ספק ממזר בשפחה אבל בשער המלך הוכיח שלא כדבריו מדברי הר"ן והריטב"א ר"פ עשרה יוחסין וכן הוא להדיא בשו"ע להלן סל"ו דאין לספיקות תקנה וכתב בבאור הגר"א דאסורין בשפחה.

(סד) ממזר נושא לכתחילה. ולא גזרו על השפחה לממזר (ע) מפני תקנת הבנים (רמב"ם) ודוקא ממזר לשפחה (עא) אבל ממזרת לעבד לא דעבד אין לו חיים והולד הולך אחריה ואין לו תקנה ומש"ה יש בזה איסור עבד. כתב הר"ן וא"ת ממזר אמאי מותר בשפחה שהרי חייב הוא בכל לאוין שבתורה ומחייב בשאר לאוי דחיתון תירץ ר"ת דלאו דשפחה שאני דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה ומדאפקיה בלשון לא יהיה קדש משמע שאין ממזר בכלל כיון שיצירתו בעבירה קדש ועומד הוא. ובדין ספק ממזר נחלקו אחרונים ועי' בחידושים: **בא (סה) ונתגייר.** ה"ה אם לא נתגייר ובא על בת ישראל (עב) הולד כשר דלא גרע משאר גוי: **(סו) מותר לבא בקהל.** כי בעודו גוי לא שייך ממזרות (עג) כי דוקא היכא דשייך קידושין אז הוי ממזר כדילפינן מאשת אב:

צינונים

(ע) הב"ש פ"י דעת הרמב"ם שאיסור שפחה אינו אלא מדרבנן אבל י"א דגם להרמב"ם אסורה מה"ת לישראל ומותרת רק לעבד כמ"ש ר"ת ועי' סי' ט"ז. (עא) רי"ף ורא"ש אבל בתו' כתבו שמותר. ב"ש ובה"ט. (עב) אחרונים. (עג) ב"ש.

הלכות פריה ורביה ד

נמ

באר הגולה

כ"ב ג. משנה קדושין דף ס"ט (ע"ב) [ע"א], וכן יוסי צברייתא דף ע"ב ע"ב.

ד. צרייתא שם [ע"ה] ע"א] וכת"ק. הרא"ש שם בפסקיו [פ"ד סי' ה'] וז"ל הטור.

ה. שם [בדמ"ס] בפ"ט"ו [מאסורי ביאה ה"ט], וכן אומרים [בצרייתא שם].

כ"ג ו. שם [בדמ"ס] פ"ט"ו [מאסורי ביאה ה"ט]. וכתב הרב המגיד, משום דלא

גרע הבן מגוי שצא על פת ישראל שהולד כשר. ז. ממשנה קדושין דף ס"ו ע"ב. ועיין צ"ח מה שחמה הר"ן [שם ל' ע"ב מדפי הר"ף] וצ"ח [אות י'] מה שחירן צ"ח.

כב גר ועבד משוחרר [כה] (סז) מותרים (כ) בממזרת וכן ממזר מותר בגיורת ובמשוחררת משום דקהל גרים לא אקרי קהל (סח) והולד ממזר ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת אפילו הכי מותר בממזרת ודוקא עד עשרה דורות אבל מכאן ואילך אסור שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר ישראל נושא ממזרת ולהרמב"ם מותר בממזרת וכן בן בן בנו עד שישתקע שם גירות ממנו ^ה ולא יודע שהוא גר ואח"כ יאסר בממזרת ואחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים דין אחד לכולם.

כג גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת ^ה הולד ישראל לכל דבר [מן] (סט) ואסור בממזרת.

פתחי תשובה

סוף דין ד' תמה על הרד"י ותשובת זרע אברהם הנ"ל דאשתמיט מנייהו דברי הר"ן והריטב"א ומידושי הרשב"א בריש פרק עשרה יוחסין [ר"ן קדושין ל' ע"א מדפי הרי"ף, ריטב"א שם ס"ט ע"א ד"ה והא דתנן ורשב"א שם ד"ה גירין], דמדבריהם מצוה להדיא דשתוקי ואסופי אסורים בשפחה, ע"ש. [ובגליון שו"ע של רבינו עקיבא איגר זצ"ל כתב בשם שו"ת להרמב"ן סי' קפ"ח כדברי הרד"י הנ"ל דאפילו ספק ממזר מותר בשפחה, ע"ש]:

כב [כה] מותרים בממזרת. עיין צ"ח היטב [סקנ"ו] מ"ש מיהו גר עמוני שרצה לישא שפחה כו'. וצ"ח ס"ק ל"ה כתב צ"ח דנראה דתליא בשני תירוצים אלו [שהזכיר מקודם צ"ח ל"א], לרמב"ם י"ל דמותר כדי להשכיר זרעו, ולר"מ כו'. ועיין בתשובת ברית אברהם [אה"ע] סי' ו' בהגה אות ג' שכתב דאף להרמב"ם אין ראייה לזה, די"ל דלא התירו משום תקנת הצנים אלא היבא דאי אפשר שיוכשר זרעו לעולם, דהיינו בממזר, אבל בעמוני אי אפשר שלא יוולד מדורומו צ"ח, ותהיה כשירה משום עמוני ולא עמונית וגם זרעה יהיו כשרים, ע"ש. ועיין בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה סוף דין ד' שחמה צ"ח על הח"מ והצ"ח מדברי הרשב"א בחידושי פרק הערל [וינמות] דף ע"ו [ע"ב], שכתב שם דגר מלרי מותר לישא שפחה, והביא שם ירושלמי בפרק עשרה יוחסין [קדושין פ"ד ה"ג] דקאמר בהדיא דעמוני (נותרים) [משחררים] לו שפחה. ומצוה הוא שדעת הרשב"א דאיסור שפחה מדאורייתא כדעת ר"ת כמ"ש בריש עשרה יוחסין [קדושין ס"ט ע"א ד"ה גירין]. ועיין בהרמ"ע מפאנו במאמר חיקור דין דף כ"ט [ס"ג פ"ג] שכתב שיש אבי דוד חשש דילמא מואבי ואפילו מואבית, ואמרו רז"ל שפירש מאשמו בזקנותו, ולקיים מה שנאמר [קהלם י"א ו'] ולערב אל תנח ידך, ביקש לבוא על שפחתו ושיחררה על תנאף, יעו"ש. הנה מצוה דגר עמוני ומואבי מותרים בשפחה, ע"ש:

כג [כז] ואסור בממזרת. עיין ח"מ [סקנ"ג] וצ"ח [סקל"ו]. ועיין בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ט' מ"ש צ"ח צ"ח:

ביאורים

כב (סז) מותרים בממזרת. היינו דמצד ובין ממזר בגיורת, ואע"ג דיש קידושין ואין ממזרות אין איסור (עד) אבל מ"מ אין ראוי להרבות ממזרים כי בניו הם ממזרים ושפחה אסורה לגר (עה) דהא הוא מוזהר על כל מצוות: (סח) והולד ממזר. בין גר בממזרת על בת ישראל לא גרע הבן מגוי שבא על בת

צינונים

(עד) ב"ש ואע"פ שכתב לשון איסור כתבתי אין ראוי עפ"מ שכ' בב"מ מקור הב"ש בתו' גיטין מ"א ב' ושם כתבו דאין זו תקנה. ובאמת איתא בירושלמי יבמות פ"ח ה"ב ממזר לא ישא ממזרת כדי שיתכלו ממזרים מן העולם אבל ע"כ דלא קיי"ל הכי דהא בסכ"ד על הדין דממזר נושא ממזרת לא העירו הפוסקים מידי גם י"א דממזר חייב במצות פו"ר וע"ע ב"ש סקל"ט וצ"ע. (עה) ב"ש.

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

כ"ד ת. משנה קדושין דף ע"ד ע"א, וכתב אליעזר דליפסקא הלכתא בגמרא כוונתה שם דף ע"ה ע"א. ח"י. [היינו דוקא כשכל אחד ספיקו משונה מחבירו. אבל ממזר דרבנן מותר בממזרות מדרבנן כיוצא בו, כמו שכתב לעיל בסעיף ט"ו]. ז. הרמב"ם שם [פט"ו מהסוסי ב"ה ה"י]

בר ^ה(ע)ממזר נושא ממזרת במה דברים אמורים בששניהם ודאין (עא)אבל אם האחד ודאי [כז]והשני (כת)ספק או אפילו שניהם ^ח*ספק אסורים זה בזה דשמה האחד ממזר והשני אינו ממזר ^טוכיצד ספק ממזר כגון שבא מספק ערוה שבא אביו על אשה שנתקדשה ספק קדושין או שנתגרשה ספק גירושין.

בה יבמה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונתיבמה וילדה ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון (עב)הולד כשר ^זואם אחר כך חזר ובא עליה יבם ונתעברה וילדה הולד ספק ממזר ואסור בממזרות ובבת ישראל.

וכ"כ הטור. כ"ה י. משנה יבמות דף ל"ה ע"ג, והטעם פשוט, דממה נפשך כשר הוא. ב. ברייתא לר' אליעזר בן יעקב כאוקימתא דרבנא דס"ל כרבי אליעזר שם [בגימטות] דף ל"ז ע"א, דליפסקא הלכתא כוונתה בקדושין דף (ע"ד) (נ"ה) ע"א.

פתחי תשובה

באר היטב

בר [כז] והשני ספק. עיין ב"ר היטב [סק"ח]. ועיין ספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ט' שהביא בשם מהרי"ט [ח"ב] חלק י"ד סי' א', דמה שהתירה מורה ספק ממזר, לגמרי המירמו מותר ודאי, ולא ממזרת ספק, ואפילו לישראלית כאלה דהוי מרמי דסתמן אהדדי המירמו מורה, משום דכל שהוא ספק הו"ל כקהל בפני עצמו ולא חשיב קהל, ע"ש:

ביאורים

ישראל שהולד כשר ואסור בממזרות ואם ישראל שבא על הגיורת הרי יש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר [מ"מ]. הר"ן בפ' עשרה יוחסין הקשה בגר הבא על בת ישראל כיון שאביו ישראל גמור למה לא יתייחס אחר אביו ויהי נידון כגר דמותר בממזרות והח"מ כתב שכ"ה דעת תוס' בקידושין ע"ד ב' (ד"ה והרי) דגר שבא על בת ישראל בנו מותר בממזרות ולענין הלכה נראה דהוי ספיקא דדינא ^(ט)ויש מקום לפ"ז להקל משום ספק קהל בספיקא דדינא וצ"ע: **בר** (ע) ממזר נושא ממזרת. נראה מסתימת הפוסקים דממזר שרוצה לישא ממזרת אף לכתחילה יכול לישא אותה, ואף שמרבה ממזרים בישראל ולא דמי לגיורת בסכ"ב, ואף די"א ^(ט)דממזר מצווה בפו"ר נראה דאם רוצה לישא שפחה כדי לטהר זרעו

כבס"כ אין מחייבין אותו לישא ממזרת כיון שהבנים יהיו ממזרים אינו מחוייב בכה"ג, ואם הממזר עצמו בא לשאול מה יעשה צ"ע אם ראוי לו שלא לישא ממזרת כדי שלא להרבות ממזרים או דאדרבה ראוי לו לישא ממזרת כדי לקיים פו"ר וצ"ע: (עא) אבל אם האחד ודאי. מדאורייתא מותר ממזר בשתוקי ^(ט)דממזר בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק יבא רק מדרבנן עשו מעלה ביוחסין, ויש דעה בראשונים ^(עט)דמה"ת אסור ממזר בשתוקי: **בה** (עב) הולד כשר. דממ"נ כשר ^(פ)בין אם הוא של ראשון או של אחרון אבל אם בא עלי' אח"כ יש ספק דשמה הבן שנולד כבר הוא של ראשון ונמצא ביאת שני הוי ספק אשת אח וא"כ הבן השני נולד בביאת איסור ועי' סי' ג' ס"ח וט':

ציונים

(עו) חזו"א סי' ד' סק"ז. כיון דדעת רש"י והריטב"א יבמות נ"ז א' להתירן בפסולי קהל [שעה"מ איסור"ב פ"א ה"ט]. ויש להעיר מתשובת רעק"א שלא הותר ספק בספיקא דדינא. (עז) שאילת יעב"ץ ח"א סי' צ"ז ועי' פמ"ג סי' ר"מ ומנ"ח מצוה א' סק"ב. (עח) ח"מ ב"ש וש"א. (עט) בב"מ סכ"ו פ"י כן דעת המ"מ והריטב"א ורמב"ם, ובחזו"א סי' ז' סק"א הקשה על דבריו. [ומה שהקשה מדרבא ע"א א' דאמר בקהל ספק יבא, פ"י בב"מ דרבא קאי אמתני דריש פירקין דממזר מותר בשתוקי והריטב"א כתב כן בדעת ר"א]. (פ) ט"ז.

באר הגולה

כו (עג)* פנויה שנתעברה וילדה (עד)אם אינה לפנינו לבדקה או כ"ו ל. לשון הטור

מדברי הרמב"ם שם [פער' מאסורי צואה הי"צ] ממשה קדושין דף ס"ט ע"א. וכתב הרב המגיד שם, וכ"כ הר"ן [שם ל' ע"ב מדפי הי"ק], משום דלינה נאמנת לפסול, הניחא הכ"י, ודלקמן סעיף כ"ט.

חידושים

* פנויה שנתעברה וילדה וכו'. בסעיף זה ובסעיפים הבאים נתבארו דיני בירור ייחוס הולד. וכעת הדיינים משתמשים מלהזדקק לבדיקת רקמות להוכיח עי"ז יחוס הולד מחמת שא"א לסמוך על שאינם שותומ"צ וחוששים שיתחלפו הבדיקות ואין בקיאין בבדיקה, וגם להתיר עגונות אין סומכין ע"ז בלבד, אבל אם יהיו דיינים מומחין ובקיאין בבדיקת הרקמות לכאורה לא נאמרו בכה"ג כל הדינים לבירור ייחוס הולד ותהי' החובה לבדוק בדיקת רקמות שהיא מביאה אותנו להיות עדים על הדבר. אמנם הרש"ש ב"ב נ"ח א' כתב דאף שאפשר לבדוק לפמ"ש בס"ח שטבע דם הבן להתבלע בעצם האב לא רצה רבי בנאה לבדוק בזה משום דיתגלה עי"ז שהם ממזרים ור"ב לא רצה שיתגלה פסולם על ידו, וכתב הגריש"א בקובץ תשובות ח"א סי' קל"ה דה"ה לנידוד.

היצר שולט בהן. אם ידוע שזינתה עם כשר ויש כאן רוב כשרים לא חיישין שמא זינתה עם אחר אפי' לדעת הרמב"ם דבעלמא ס"ל דצריך תרי רובי' גם בטוענת מ"מ כה"ג א"צ תרי רובי' [ב"ש סק"מ] והיינו גם אם אין יודעים (פ"ה) אלא ע"פ הבועל וי"א (פ"ה) דאפי' בדליכא רוב כשרים תולין בביאה הידועה ומכשירין ל'. ובדליכא ביאה ידועה אלא דדימא מיני' או דדימא מפסולים עי' סכ"ח ומש"כ שם דנוגע נמי להכא. ועי' סוף סי' ו' במח' הראשונים אי בעי תרי רובי' להכשיר באינה אומרת ברי או דסגי ברוב אחד. ואם היא אומרת דאזלא לגבי' (פ"ה) דהוי קבוע ואינה יודעת אם הוא כשר או פסול י"ל דלא מהני תרי רובי' (פ"ה) משום דנאמנת לשוויי' ספק ממזר: (עד) **אם אינה לפנינו לבדקה.** בב"מ הוכיח מלשון הרמב"ם אם לא נבדקה אמו עד שמתה דגם כשאין דנין על האם הולד שתוקי (פ"ה) וכן הסכימו האחרונים:

צינונים

(פ"ה) ב"ש. (פ"ה) נ"י ספ"ז דיבמות וכך משמע מדברי רש"י קידושין ע"ג א ותו' המיוחס לר"י הזקן שם. (פ"ה) בב"מ כ' כדברי הנ"י ובש"ש ש"ד פכ"ב כ' דמסתימת הב"י ורמ"א דלא הביאו הך דנ"י לא ס"ל ואפשר דלא חשו לה דדוקא היכא דפסול קבוע במקומו דנו חז"ל דליהוי כמע"מ אפי' באזלי אינהו לגבה אבל היכא דאינו פסול לעצמו אלא שהוא פסול לזו האשה לא החמירו ובחזו"א סי' ב' סק"ז הקשה על הוכחת הש"ש דלא כהנ"י. ובאחיעזר ח"ג סי' כ"א הביא דברי הש"ש ע"ש. (פ"ה) בפ"ת סי' ו' ס"ק ט"ז הביא שו"ת ברית אברהם סי' ט"ז שג"כ כתב כן [ושם צירף הא דאבי' מוחזק בכשרות וגם שאבי' לפנינו ומהימן ע"ז שאינו ממנו לסלק מהעובר חשש ספק ממזר] ובאחיעזר ח"ג סי' כ"א ג"כ כתב דבאלו שמותר להתייחד עמהם לא מיגרו בהו, אמנם בלשון הנ"י מבואר דחיישין לאבי' ואחי'. (פ"ה) נובי"ת סי' כ"ח ודעת הנוב"י בדגמ"ר סי' ו' ובכמה תשובות דאפי' בדליכא ר"כ יש להכשיר משום ס"ס אלא שכי' בסוד' לצדד דגם הב"ש לא קאמר אלא על בתה דלית לה חזק"כ ולפ"ז בנידוד' יודה להב"ש. (פ"ה) חזו"א סי' א' [וכן דעת קהלת יעקב ורעק"א בתשובה פ"ה הו"ד בפ"ת סי' ו' ס"ק ט"ו אלא שהם דיברו להכשיר האשה לכהונה ואינו מוכרח דמודו לחזו"א להכשיר הבת]. (פ"ה) אמנם י"ל דלא חשיב קבוע אלא בביתו אבל אם אומרת שנבעלה בחדרו שבמלון וכיו"ב ל"ח קבוע. (פ"ה) מהרי"ו הובא בד"מ ובב"ש סקמ"ג. (פ"ה) בפ"ת ס"ק מ"א הביא קהלת יעקב וחמדת שלמה וכ"כ בבית אפרים סי' ה' וכ"כ בחזו"א סי' ז' סק"ה דלא כהנוב"י סי' ז' שכי' דלא החמירו חז"ל בשתוקי אלא משום שדנין על האם דשייך בה קבוע ומש"ה מחמירין גם בולד ובש"ש ש"ד פכ"ב כ' שבמקום שאם יבואו לפסול הולד יצא מזה כמה מכשולים אפשר לצרף לסניף דעת הנוב"י.

ביאורים

כו (עג) פנויה שנתעברה וילדה. זה דין שתוקי האמור בגמרא קידושין ע"ג דבר תורה שתוקי כשר דרוב כשרים אצלה ואי אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש ואי אזלא אינה לגבייהו דהו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה שרי משום דהתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא וחז"ל אסרוהו משום דמעלה עשו ביוחסין, והיינו (פ"ה) דוקא דאיכא בעיר זו ממזר (פ"ה) או קרוב ואפי' ממזר אחד אבל אם ליכא שום ממזר ליכא חשש כלל ויש אחרונים שכתבו (פ"ה) דאפי' באיכא קרובים אי ליכא שום ממזר ליכא חשש ובחזו"א (סי' ז' סקי"ב) כתב (פ"ה) דאפי' לדעת המחמירים בדאיכא קרובים אבי' ואחי' אינם מספקין עלי' לחוש להן כיון דאין

סב

באר הגולה

[ב. שם] [גרמז"ס], **שהיא שוטה (עה) או אלמת ואפילו אם אומרת של פלוני הוא ועיין בכתבי מהר"ר איסרלן** [פס"ד ח"צ] [כת] **ואנו מכירים באותו פלוני שהוא ממזר (עו) אין זה הולד אלא ספק [כט] (עז) אפילו אם מודה אותו פלוני שנבעלה לו (עה) *שכשם**

פתחי תשובה

בו [כת] ואנו מכירים באותו פלוני. עיין בתשובת שבת ליון סי' ס"ז שעמד בזה על שינוי לשון בין דברי הרמב"ם לדברי השו"ע, דהרמב"ם פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין י"ב כתב, ואם אומרת פלוני ממזר נבעלתי בו, ומשמע שהוא והיא יודעים שהוא ממזר, ומלשון השו"ע משמע שהיא אינה יודעת שאותו פלוני הוא ממזר, רק שאנו יודעים בו שהוא ממזר, ע"ש שכתב טעם נכון בזה: [כט] אפילו אם מודה. עיין ב"ש סק"מ מ"ש, אבל אכתי אינו מיושג למה חיישין כאן שמה זינחה עס אחר, דהא ליכא כאן איסור דאורייתא כו'. ועיין בתשובת רצינו

חידושים

* שכשם שזינתה עם זה. הרמב"ם כתב בדין זה בכמה מקומות, בהל' תרומות פ"ח ה"ד כ' מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה כו' אוכלת בשביל בנה כו' והוא שלא יצא עלי' קול עם אחר אלא הכל מרננים אחריו בזה הכהן, והוא דינא דמתני' יבמות ס"ט א' ילדה תאכל ופי' רבא בל"ק בגמ' שם דמיני' דיימא ולא דיימא מעלמא, ולשון שייך בודקת ומזנה: (עו) אין זה הולד אלא ספק. כמה טעמים נאמרו בביאור הא דאינה נאמנת לפוסלו בודאי, הנ"י (סופ"ז דיבמות) כתב (צב) שלא האמינתה תורה לפסול אלא להכשיר דמסייע לה חזקה דגופא. המ"מ והר"ן (קידושין פ"ע) (צב) כתבו דלהכשיר נאמנת משום דבלא דיבורה הי' הולד ספק ממזר וכשר מדאורייתא לבא בקהל אבל אם אומרת שהוא ממזר אינה נאמנת כי דוקא לאב נתנה התורה נאמנות לפסול בניו ובבית מאיר (צד) האריך בחילוקי דינים בין הטעמים: (עז) אפילו אם מודה. כך כתב הרמב"ם אבל דעת הרשב"א והרא"ש דאם הוא מודה אזלינן בתרי' ואפי' לפטור מחליצה (צה) וכן נקטו האחרונים (צא) עכ"פ במילי דרבנן: (עח) שכשם שזינתה עם זה. היינו שאינם נאמנים לפסול הולד ואנו תולים שזינתה עם אחר כדי להכשירו ודעת כמה אחרונים (צא) שאם יש עדים שבא עלי' תולים בו כיון שיש ביאה ודאית לא תלינן באחר עי' סקע"ג. אם אחת תובעת לאחד דהולד ממנו ויתן מזונות להולד והוא כופר (צח) דעת הריב"ש (סי' מ' מ"א) דפטור אפי' משבועה (צב) ודעת התשב"ץ דחייב שבועת היסט (ק) הב"מ הכריע דיש לחייבו שבועת היסט אבל בפ"ת בסי' קע"ז כתב דאין להשביעו אא"כ יש רגלים לדבר שעכ"פ בא עלי' ולא דיימא מאחרים וד"ז לפי ראות עיני הדיינים:

צינונים

(צ) ח"מ וב"ש סי' ר' סקל"א. (צא) כדעת הפנ"י קידושין ע"ד. (צב) כן כתב הפנ"י ובב"מ כתב כן גם בדעת רשב"א וריטב"א. (צג) וכך באר הב"מ דברי השו"ע סכ"ט דנאמנת לומר מגוי אע"ג דלית לה חזקת כשרות ע"ז ע"ש. (צד) הב"ש כ' שבמקום רוב פסולים וידעינן דאזלא איהי לגבייהו אינה נאמנת להכשיר ולא העתקתי דבריו בפנים דלטעם הנ"י נאמנת וי"ל דכו"ע מודו לזה. (צה) רמ"א סי' ג' ח"מ וחזו"א סי' א' סק"ז ד"ה אם אינו מודה. (צו) ב"ש סק"מ בדברבנן פסק כהרשב"א והרא"ש וצירף דעת הב"ח שבמילי דרבנן מודה הרמב"ם דאזלינן בתרי'. (צז) חזו"א סי' א' סק"ז [מיהו צירד שם דמדברבנן אסור בממזרות]. (צח) ח"מ וב"ש סוף סי' ע"א וב"ש כאן [ורמ"א סי' כ"ב אמנם הרמ"א איירי לענין להלקותו שזה ענין של לעז ועי' בשו"ת מהרי"ק קכ"ט וקפ"ח] וב"ש סי' כ"ב. (צט) דעק"א. (ק) בפ"ת סי' קע"ז סק"ב הביא דברי האחרונים בזה ודעתו שם כיון דשבועה זו אינה ע"פ הדין רק מצד המנהג וכבר תמה בתשו' שם יעקב על המנהג הזה ע"כ יש להקל בזה וכמ"ש בפנים.

באר הגולה

שזינתה עם זה כך זינתה עם (כט) אחר *ואם אותו פלוני הוא כשר נ. כאנא שאול שם
במשנה, וכדמפרש
בגמרא שם, דף ע"ד ע"א, ופסק רבא הלכתא כוותיה.

באר היטב

בו (כט) אחר. אפילו אי לא דיימא מעלמא, מ"מ חוששין שמא זינתה עם אחרים, וח"מ [סק"ה] חולק [ד]היכא דלא דיימא מעלמא ואחד מודה שצא עליה, הוא צנו ודאי הואיל מודה שצא עליה, ומכ"ש במיוחדת לו שצא עליה הרבה פעמים תלין צרוז ציאות ידיה. ודברי הרב בהג"ה כאן שכותב ואפילו הייתה מיוחדת לו אינה נאמנת עליו, הוא סותר למ"ש סוף סימן ג' דכהן הצא על הפנויה ומודה שהוא צנו, הצן כהן לכל דבר, ולא חיישינן שמא הפקירה ענמה לאחרים, והתם צפנויה סתם מיירי ומכ"ש במיוחדת. ח"מ [סק"ה]. וצ"ש הסכים עם הח"מ במיוחדת לו ומודה לדבריה דהוי צנו. וכתב [בסקמ"ב], מ"ש רמ"א ואפילו הייתה מיוחדת לו אינה נאמנת, זה

קאי על אס אינו מודה (לו) [לה]. אצל אינה מיוחדת, אפילו מודה שנבעלה לו, ואפילו לא דיימא מעלמא, חוששין שזינתה עם אחר. ועל קושית הח"מ תירץ הצ"ש [בסק"מ] דלעיל איירי אס כולם כהנים דליכא איסור דאורייתא, ע"ש. ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ו תירץ קושית הח"מ באופן אחר, ע"ש. (ובח"י) [ויצ"ח הלן] תירץ, הכא איירי שהבעל הוא ממזר ודאי, וא"כ אמרינן לקולא שזינתה עם אחרים אפילו הוא מודה, והר"ה שכתב אס פלוני כשר הולד כשר, ולחומר לא אמרינן שזינתה עם אחרים, וא"כ לעיל גבי כהן הבעל הוא כשר לא אמרינן כשם שהפקירה וכו' ע"ש. ועיין בהרמז"ס פ"ג מהלכות יבוס דין ד', ועיין צ"ש [סק"מ]:

חידושים

הרמב"ם מוכיח כפי מהר"י קורקוס דדימא מיני' חוץ ממה שידוע שבא עלי', וכך פי' רבינו אברהם מן ההר בפי' אחד וכדמשמע מלשון הגמ' מיני' דיימא דהיינו חשודה וע"כ דהיינו חוץ מביאה ודאית [ורש"י פי' כן בלישנא בתרא ד"ה ומתני' דמתני' קמ"ל דתאכל בביאה ודאית בלא דיימא ומשמע דכשאמר דיימא היינו חשד מלבד ביאה ודאית ודלא כתוס' ושאר הראשונים] ובהל' יבוס פ"ג ה"ד כ' הרמב"ם מי שזינתה עם אשה כו' ה"ז ספק לענין יבוס כשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחר, ולשונו שלא ידענו שבא עלי' אלא על פיו [או ע"פ עדים] אבל לא דיימא מיני' וא"כ מתאימים דבריו עם הפסק בהל' תרומות וכפי' מהר"י קורקוס, והרשב"א והרא"ש חולקים על הרמב"ם בזה כיון דלא בעו דתהא דיימא מיני' מלבד אותה ביאה. וכך מתבאר גם מדבריו בהל' איסורי ביאה פט"ז הי"א וי"ב שזה מקור דברי השו"ע סכ"ו דלא איירי בדימא מיני' ומש"ה לא אזלינן בתרי' לעשותו ממזר, ובהל' י"ז כ' הרמב"ם דין ארוסה שנתעברה שהולד בחזקת ממזר והוא מתאים למש"כ בהל' תרומות כלישנא קמא דלא הכשיר רבא אלא בבא עלי' ביאה ודאית בבית אבי' אבל אם נתעברה סתם לא תלינן בארוס אלא ללישנא בתרא וזה דין השו"ע סכ"ז, ובהי"ח כ' הרמב"ם היו העם מרננים אחרי' והיא ארוסה עם ארוסה ועם אנשים אחרים כו' ה"ז ספק ממזר וזה דין השו"ע סכ"ח וכ' המ"מ שהרמב"ם

הוציא זה מלישנא קמא, ולמש"כ מהר"י קורקוס בהל' תרומות מבואר למה נקט הרמב"ם שמרננים אחרי' עם ארוסה דבלא"ה ס"ל דל"מ ביאה ודאית ואע"ג דאין מרננים אחרי', ומה שבהל' תרומות נקט הרמב"ם דבריו בגוונא אחרינא הוא משום שדבריו מיוסדים על סוגיית הגמ', דבדין תרומה אי' במתני' ילדה תאכל לכן הביא הרמב"ם פי' הגמ' באיזה אופן ילדה תאכל ובדין הבא על ארוסתו בבית חמיו אמר שמואל הולד שתוקי לכן פי' הרמב"ם באיזה אופן הולד שתוקי, והאחרונים האריכו טובא בבי' פסקי הרמב"ם והנלע"ד כתבתי.

* ואם אותו פלוני הוא כשר. ואם אינה יודעת אם אותו פלוני הוא כשר ואין אנו יכולין לברר נראה דנמי יש להכשיר ע"פ דברי החזו"א סי' א' ס"ק כ"ז דכן הנוולד לפנינו ולא הכרנו אמו כשר ולא עשו מעלת יוחסין אלא באיש הבא לפנינו שאפשר שהוא פסול ידוע במקומו אבל תינוק שידענו שאין לו חזקת פסול בשום מקום לא עשו בזה מעלת יוחסין ונראה מדברי החזו"א דסברא זו שייכת גם בשתוקי שלא עשו בו מעלת יוחסין אלא משום שאפשר שאביו הוא פסול ידוע במקומו אבל אם ידוע לנו שם הבעל ואין ידוע לנו פסול עליו לא חשיב שתוקי. [ומדברי החזו"א שם נראה דאע"ג דעל אביו היינו מחמירים להצריכו בדיקה לדעות דאסור לישא ממשפחה שאינה ידועה, עי' בביאורים סי' ב' ס"ק ה',

סד

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

ב. ולענין יצוס, עיין (עט)הולד כשר ומכל מקום אין אנו מחזיקים אותו בבנו ודאי עיין במשנת חוט השני סי' י"ח שהאריך הרבה בציאור טי. נסיון קנ"ו סעיף טי.

פתחי תשובה

באר היטב

[ל] ואפילו היתה מיוחדת כו' ואפילו עד אחד כו'. (ל) בנו. אם אשה אחת מוצעת לאחד ואמרה דהולד ממנו ויתן לה מזונות, והוא כופר, פטור אפילו משצוה, אע"ג ד[אם מוצעת אותו שיתן לה האמתן חייב שצוה, מ"מ על הולד הוא נאמן בלא שצוה. ריב"ש סי' מ"א, ועיין סימן קע"ז סעיף ה' בהג"ה, ועיין לקמן סימן כ"ז ס"ק ד', וכ"כ צ"ח ה"ל ע"ש. ועיין במשנת חוט השני כ"כ שאלה קמ"ה קמ"ו:

חידושים

ביאורים

בחינוק מודו כו"ע שלא החמירו בזה, ודברי החזו"א בזה הם דלא כדעת הבית מאיר סי' ד' סל"ה, אבל בהא דלא חשיב שתוקי ע"י בדיקת אמו י"ל דכו"ע מודו לזה אף אם לא אמרה לכשר נבעלת[ין] ומש"כ במתני' כתובות י"ג א' איש פלוני וכהן הוא דמשמע שצריכה לומר שנבעלה לכשר הוא משום דנידון דמתני' הוא להכשיר עצמה לכהונה, ובקידושין ע"ד א' מפרש דאבא שאול דאמר בדוקי שבדוקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי יש ליישב דנקט לשון הרגיל [או דנקט אידי דאיירי לקמי' בדרבן גמליאל] ורביתא קמ"ל דכשאומרת לכשר נבעלתי נאמנת אף אם לא אמרה למי נבעלה (שו"ת חמדת שלמה). שו"ר בשו"ת אבני נזר אהע"ז סי' רנ"ח שכתב ג"כ להכשיר בנידון שיודעים מי הבעל וכתב כיון שלכתחילה היתה מותרת לינשא לו אף שעשה עבירה והיא וולדה כשרין מהיכ"ת שנחשוש בנבעלת לו ע"ש.

* ואפילו היתה מיוחדת לו. עי' בביאורים שכתבנו בשם האחרונים דבמיוחדת שדינן לולד בתרי' וכתב בנובי"ת סי' ל"ג באחד שהי' מקושר בקשר של אהבה לבתולה אחת כמה שנים דאפי' לדעת הרא"ש בתשובה כלל פ"ב דבמיוחדת מודה הרמב"ם דשדינן בתרי' אפי' לפטור מחליצה הוא כיון שהיתה מיוחדת לו מסתמא בעל אותה בתמידות שהרי לזה לקחה לביתו ואפי' נבעלה גם לאחרים אמרינן בזה שתולין רוב בעילות בזה שייחדה לו אבל כאן שאפי' משודכת לא היתה כלל וא"כ אהבה הקודמת הייתה אהבת זנונים ומי יודע כמה זרים אהבה, ע"ש.

צינונים

(קא) ח"א סי' פ"ה ואם היא מאלו המבקשים עצות להסתדר עם הרבנות עי' בביאורים ס"ק קט"ו. (קב) עי' ביאור הגר"א נ"ז. (קג) וכדעת החזו"א, [ומה שהביא החזו"א ראי' לזה מכתובות י"ג ב' י"ל דהתם הוא מדרבנן בעלמא דאינה נאמנת להאכילו בתרומה ועי' בביאורים סי' ג' ס"ק ל"ד]. (קד) וכך משמע לשון הנ"י דאיירי בבא עלי' ודימא מיני'. (קה) כ"ש ובי' בכ"מ שגם הח"מ מודה לזה. (קו) ח"מ והיא גופא התמי' שתמה המ"מ על הרמב"ם פ"ג מיבום ה"ד [ב"מ]. (קי) ח"מ רעק"א חזו"א וש"א.

היתה [לא] (לא) מיוחדת לו אינה נאמנת עליו (ר"ן סוף פרק אלמנה לכ"ג) (פב) ואפילו עד אחד אין נאמן עליו כשמכחישו (גם זה שם) (פג) אבל חוששין לדבריה [לג] ואסור בקרובות אותו

פתחי תשובה

באר היטב

(לא) מיוחדת. עיין ס"ק כ"ט מה שכתבתי שם: [לא] היתה מיוחדת. עיין ב"ש ס"ק מ"ב שכתב, ב"מ הבין כו', וליתא כי בכה"ג לא חיישינן כו'. ועיין בתשובת שיבת ציון סי' ס"ו שנשאל במעשה מכוער שאלמנה אחת שהיו לה בנים מצעלה הרחה לזנוים ואמרה שמאחי צעלה נתעברה, והוא מודה לדבריה שממנו היא הרה, ואח"כ הלך ונשא אותה במקום שלא ידעו שהיא אשת אחיו, ונשאל אם להחזיק את הולד בן זנוים הזה לממזר ודאי כפי הכרעת הב"ש בסימן ד' ס"ק מ"ב, או דהוא רק ספק ממזר דנימא שמא זינתה גם עם אחרים, דהא בנ"י סוף פרק אלמנה [יבמות כ"ג ע"ב מדפי הרי"ף] הביא דאפילו צפילגש חיישין שמא זינתה גם עם אחר, וכן משמע מדברי המרדכי פ"ב דיבמות [סי' י"ב] [שהביא הב"ש בסימן קנ"ו סק"א] כו'. והשיב על זה באריכות, והעלה שלדעת רוב הפוסקים אשר מימיהם אנו שומים, צידון דין הוא ממזר ודאי, ודעת הנ"י והמרדכי המה מועטים נגד גדולי הפוסקים האלה, וגם אפשר לומר שגם המרדכי מודה לזה כו' [עיין מה שכתבתי בסימן קנ"ו סעיף ב' סק"ג], וגם דחה שאר נדדי היתר שכתב הרב השואל צידון זה. ומסיים ו"ל, סיומא דהך פיסקא שיותר הדעת מכרעת להחזיק הולד הזה לממזר ודאי, ואף אם כשיגדל יצוא לשאול אם מותר בממזרת או בשפחה לא אהיה נחפו כ"כ להחיר לו, מ"מ צומנינו לא שפחה שפחה ולא ממזרת. ואעפ"כ יש נפקותא לדין להחזיק אותו לממזר ודאי, שאם יגדל יצוא על ב"מ ישראל ויהיה הולד ספק אם הוא ממנו או מאחר, דאם הוא גופיה ספק ואינו אסור לצוא בקהל רק מדרבנן, א"כ ספק בנו הוא ספיקא דרבנן ואוליין לקולא להכשירו אפילו מדרבנן, אבל אם הוא ממזר ודאי ואסור בקהל מדאורייתא, א"כ גם ספק בנו אסור עכ"פ מדרבנן. ועוד יש נפקותא לענין עדות, שאם נשא ב"מ ישראל והוא ממזר ודאי, עבר על לאו כו', ופסול לעדות מן המורה, ואם הוא רק ספק ממזר כשר לעדות, עכ"ל. וע"ש עוד, דגם בספק ממזר שאינו אסור לצוא בקהל רק מדרבנן, ג"כ יש לפרסם בשעת מילתו כמ"ש ביו"ד סימן רס"ה סעיף ד' בהגה, ודלא כהרב השואל שרצה לחלק בזה ע"ש: [לג] ואסור בקרובות אותו פלוני. עיין בתשובות נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סי' מ', אודות פנויה שנעברה בזנות וילדה בן ואמרה מפלוני הלוי נתעברה, והוא הכחשה, וגם היתה דיימא מכמה נערים, ועמה נתגדל הבן זנוים ועלה לחורה ללוי וגם רותך הכהנים. וכתב, מילתא דפשיטא שמוחין צידו, שאינה נאמנת רק להכשירו בקהל, אבל לא להחזיקו בנו של אותו פלוני, ואפילו היה מודה שצא עליה, אם אינו מודה שממנו נתעברה והרי היא דיימא מעלמא, וק"ו שמכחשה לגמרי. ומה שטען מורה אחד שראוי להחזיקו בלוי דאם לא כן יש לחוש שיתירוהו בקרובי פלוני, אין בזה ממש, דהרי יש לחוש גם ההיפך שיקדש קרובי פלוני ויתירוהו בלא גט, ולא עוד אלא שגוף דבר זה לאסרו בקרובי פלוני נריך תלמוד, כי יש

ביאורים

(פב) ואפילו עד אחד אין נאמן. כצ"ל. כ"כ בד"מ בשם מהרי"ק סי' קפ"ח [הציון שברמ"א לנ"י ל"מ שם] וטעמו משום דע"א בהכחשה לאו כלום הוא (ק) ואפי' כשאין הבעל לפנינו (ק) אין ע"א נאמן לענין ירושה: (פג) אבל חוששין לדבריה. כ"כ הרי"ף בתשובה (ח"ג סי' ל"ח) ודינא הכי בין באומרת לכשר בין באומרת לפסול (ק) ואע"ג דבעלמא בע"א שאינו נאמן אין חוששין לדבריו כלל, הכא טיב הענין להסתפק באותו שאמרה יותר מאחריני וראוי להסתפק בו. כתב הבית מאיר שאפי' אם הבעל אומר

שאינו ממנו בודאי חוששין לדבריה לאוסרו בקרובותיו ולא שייך כאן דין יכיר (ק"א) כי טעמא רבא יש בדין יכיר, שירדה התורה לסוף דעתו של אדם שאין אדם בעולם שיפסול אפי' ספק זרעו בפסול ברור ולולא שיודע בודאי שאי"ז בנו לא הי' מעידו בממזר, אבל בפנוי' שאף עם אמירתו אינו בני הוא כשר לקהל על פי' ואין נ"מ בעדותו אלא להתירו בקרובות בזה סובר הרמב"ם שלא האמינה אותו התורה והוא ספק ע"פ דברי', [וצ"ע אם עבר ונשא קרובותיו, האם הוי הולד ספק ממזר ע"פ דיבורה]:

צינונים

(קח) חזו"א סי' א' סק"ז ועי' בנתיב"מ סי' רנ"ו סק"א. (קט) חזו"א [וכ' שם רק כדן ע"א בממון וצ"ב]. (קי) חזו"א שם. (קי"א) ורחה דברי הדבר שמואל סי' שנ"ח שכ' דאין לחוש לדברי האשה היכא שהבעל מכחיש אותה כי לו לבדו נתנה הנאמנות מפי התורה להכיר את בנו לאחרים, ואף שבפ"ת סק"ב הביא דברי הנוב"י שצידד לומר דבעל מכחיש נאמן להתירו בקרובותיו יש לצרף דעת רעק"א בסי' ק"י דמספק"ל דאפי' בא"א א"נ להתירו בקרובותיו [ולדברי הב"מ י"ל דאפי' למאי דס"ל דאיכא יכיר ברשע, פורקי עול שאינם בקיין כלל בטיב ממזרות לא שייך בהו יכיר].

באר הגולה

כ"ז ע. מעובד
למחלוקת דרב
יוסף וכו', כמוצא
דף (י"א ע"א) נ"י
ע"ב.

פלוגי. הגה ודוקא פנויה (פד) אצל אס זינתה תחת הצעל אפילו אומרת של פלוגי הוא והוא ממזר אין חוששין לדבריה דמולין רוצ צעילותיה צעל (לג) וכשר ומותר בקרובי אותו פלוגי שאומרת עליו (פסקי מהרא"י סי' ל"ז וכן כתב בנימין זאב).

בז "ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה (פה) או שאינו בפנינו (פו) הולד כשר (פז) והוא

באר היטב

פתחי תשובה

לומר דמה שמצאנו שחוששין לדבריה לאסרו בקרובי פלוגי, היינו באין אותו פלוגי מכחשה בפירוש שאינו בנו אלא שלא הודה לה, ומיירי שאינו כאן, או שישנו כאן ומודה שצא עליה אצל אומר אולי זינתה גם עם אחרים, אצל באומר צודאי שאינו בנו, התורה נתנה לו נאמנות, ואפילו בארוסתו או באשתו נאמן לומר שהולד אינו ממנו להחירו בממזרות [ע"י מה שכתבתי לקמן סעיף כ"ט ס"ק ל"ו], ולמה לא יהא נאמן להחירו בקרובותיו, והדבר נריך תלמוד [וע"י מה שכתבתי לקמן ס"ק ל"ח], אצל עכ"פ מוחין בידו שלא להחזיק עצמו בלוי, עכ"ד: שטען מורה אחד שראוי להחזיקו בלוי דאס לא כן יש לחוש שיתירוהו בקרובי פלוגי, אין בזה ממש, דהרי יש לחוש גם ההיפך שיקדש קרובי פלוגי ויתירוהו בלא גט, ולא עוד אלא שגוף דבר זה לאסרו בקרובי פלוגי נריך תלמוד, כי יש לומר דמה שמצאנו שחוששין לדבריה לאסרו בקרובי פלוגי, היינו באין אותו פלוגי מכחשה בפירוש שאינו בנו אלא שלא הודה לה, ומיירי שאינו כאן, או שישנו כאן ומודה שצא עליה אצל אומר אולי זינתה גם עם אחרים, אצל באומר צודאי שאינו בנו, התורה נתנה לו נאמנות, ואפילו בארוסתו או באשתו נאמן לומר שהולד אינו ממנו להחירו בממזרות [ע"י מה שכתבתי לקמן סעיף כ"ט ס"ק ל"ו], ולמה לא יהא נאמן להחירו בקרובותיו, והדבר נריך תלמוד [וע"י מה שכתבתי לקמן ס"ק ל"ח], אצל עכ"פ מוחין בידו שלא להחזיק עצמו בלוי, עכ"ד:

ביאורים

(פד) אבל אם זנתה. משמע (ק"ב) אפי' אם יש עדים שזינתה (ק"ג) והיינו כשבעלה אצלה. כתב בד"מ בשם תשובת מהרי"ו סי' ע"ד אשה שנתגרשה וילדה מכשירים הולד משום דס"ס הוא שמא אחר גירושין זינתה ואת"ל קודם גירושין שמא זנתה עם גוי (ק"ד) ואם היא אומרת שזנתה קודם הגירושין נאמנת לשווי' הולד ספק ממזר ופי' בד"מ דאיירי שבעלה לא הי' אצלה דאל"כ תלינן בבעל. ונח' האחרונים (ק"ט) בדברי מהרי"ו דתולין הולד בגוי (ק"י) י"א דאם האשה בפנינו ואינה אומרת דמגוי הוא לא תלינן בגוי, אבל רוב הפוסקים (ק"י) הסכימו (ק"ח) דתולין הולד בגוי. (ק"ט) דהא אינם יהודים פרוצים וישראל גדורים ומהיכי תיתי דוקא לחשוד בכשרים (ק"ב) והוא

כמעט נגד החוש והשכל לומר דליכא לספוקי בעכו"ם. והדבר תלוי הרבה בראות עיני הדיין לפי המקום והזמן (ק"ב) שיראה כמה קירוב דעת יש לה עם גויים לתלות בהו:

בז (פה) או שאינו בפנינו. בדין האשה י"א (ק"ב) דדוקא היכא שהוא מודה ומת שריא לכהן אף לכתחילה, אבל היכא דלא הוי בפנינו אסורה לכהן לכתחילה. אבל האחרונים (ק"ג) כתבו דבכל גווי חשיב כבדיעבד כיון שמותרת לארוסה והואיל והותרה הותרה:

(פו) הולד כשר. כיון דהיא אומרת ברי דהולד מארוס (ק"ד) גם מארוס היתר הוא שדינן בתר הארוס ולא חיישינן שמא זינתה עם אחר: (פז) והוי בנו ליורשו. כיון דשדינן לי' בתר ארוס ומכשירים הבן גם יורש

צינונים

(ק"ב) ח"מ ב"ש. (ק"ג) ב"ש. (ק"ד) בספר אמרי בינה אהע"ז סי' ב' כתב דבמקום שהולד כשר בלא דיבורה אין האם נאמנת לשווי' ספק ממזר ותמה על מהרי"ו וייל. (ק"ט) ב"ש בדעת הטור. (ק"י) פרישה [ומה שהקשה הב"מ על הפרישה דהא היא אינה נאמנת לעשותו ממזר ודאי, צ"ל דשאני הכא דלא שמאמינים אותה שאינה מגוי אלא דכשטוענת מארוס אין תולין בגוי]. (ק"י) נוב"י ב"מ דעק"א וחזו"א סי' א' סק"ז ועי' בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קד. (ק"ח) וכל הסוגיות שלא הזכירו לספק בגויים איירי בשכונת ישראל או בעיר שאין בה עכו"ם. (ק"ט) ב"מ. (ק"ב) לשון דעק"א בתשובה ק"ו. (ק"ב) עי' שו"ת חת"ס סי' י'. (ק"ב) ב"ח וט"ז כיון שאינה מותרת לכהן אלא מחמת דגבי ארוס חשיב דיעבד. (ק"ב) ח"מ. (ק"ב) ב"ש וש"א.

הלכות פריה ורביה ד

סז

באר הגולה

זנו (לג) ליורשו ואפילו אם הארוס אומר שאינו זוכר רק שאינו מכחישה (שם בהר"ן). פ. כ"כ גס הרמב"ם
ואם אינו מודה [לג] אלא מכחישה שאינו ממנו (פח) הולד (לד) ממזר
ודאי² ואם אינה בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת ממי
הוא (פט) הוי ספק ממזר⁷ (צ) והאשה אינה בחזקת (לה) זונה (צא) אלא
נאמנת לומר לארוס נבעלתי אפילו הוא מכחישה והני מילי לעלמא
שאם נשאת לכהן (לו) (צב) לא תצא והולד ממנו כשר⁷ אבל לארוס
[כ"ג ע"ב מדפי הר"ף]. ק. ממשמעות הגמרא שם נכתובות [י"ד ע"א] צענדל דרז יוסף. ר. כ"כ הרב המגיד שם.

פתחי תשובה

שמה אחר גירושין זינתה, ואת"ל קודם גירושין
שמה זינתה עם גוי, ואם היא אומרת שזינתה
קודם גירושין, נאמנת לשויה הולד לספק ממזר,
עכ"ל. וכתב ד"מ עליו דאיידי דבעלה לא היה אלה, דאל"כ תלין צבעל. ועיין מ"ש הכ"ס [שם]:
בו (לג) ליורשו. אין להקשות הא לעיל פסק אף שהוא מודה אעפ"כ אמרינן שזינתה עם אחרים.
י"ל דבארוסה יש סברה יותר לתלות בארוס מבאחרים, משום דבארוס התיירה עברה והפקירה, אבל
לא באחרים. בית הלל [סעיף כ"ו] ופרישה [אות ל"ו]. ולפי מ"ש לעיל [סק"ט] צ"ס בית הלל דלחומרא
לא אמרינן שזינתה עם אחרים, לא נריך לזה הטעם. כתב צפרישה, אם הוא בפנינו ואומר שאין הולד
ממנו והיא אינה צכאן, אז הולד ספק ממזר, שמה מגוי נמנעה. ומ"ש צסמון אם הוא מכחיש אותה
הולד ממזר ודאי, היינו כשהיא כאן ואינה אומרת מגוי הולד, עיין צ"ס [סקמ"ד]: (לד) ממזר
ודאי. דהתורה נתנה נאמנות לאב לומר שאין הולד ממנו. [צ"ס סקמ"ה]: (לה) זונה. אדלעיל קאי,
כשאומרת מארוס נמנעה והוא מכחישה. [צ"ס סקמ"ו]: (לו) לא תצא. אבל לכתחילה אסורה. אם
היא אומרת שאינו מארוס והוא שותק, הוי ספק ממזר על פיה. ואם היא אומרת שאינו מארוס והוא
אומר ממנו, עיין צסמון צה"ה. [צ"ס סקמ"ו]:

באר היטב

ביאורים

אביו (קכ) דאי לא הי' יורש א"כ יש עליו לעז
ממזר וזו דעת הנ"י אבל בב"מ הביא לשון
תרוה"ד סי' שנ"ב דאפי' אי בדקינן לאמו
ואמרה דמארוס מיעברה משתיקין אותו
מנכסיו. ולענין יבום כ' הב"ש דאמרינן שהוא
בנו והיא פטורה בלא חליצה כיון דשדינן
אחריו לענין דלא הוי ממזר תו א"א לחלק
ואמרינן שהוא בנו לכל דבר אבל הב"מ פליג
דיש להכשירו ע"י תלי' בגוי או משום
דחשבינן להכשיר הולד כבדיעבד אבל לגבי
יבום אינה נאמנת: (פח) הולד ממזר ודאי.
משום דהתורה נתנה נאמנות לאב לומר שאין
הולד ממנו כלק' סכ"ט. וכאן מבואר בשו"ע
שהאב נאמן לפסול את בנו מדין יכיר אפי'
כשהאם מכחשתו וכ' בשעה"מ שכ"ה דעת
(קכ) רוב הפוסקים: (פט) הוי ספק ממזר.

אף דלא דיימא מעלמא (קכו) כיון דלא אורחי'
דארוס למיבעל כולי האי בלא חופה (קכח) לא
אמרינן בי' רוב בעילות אחר הארוס: (צ)
והאשה וכו'. קאי אדלעיל כשאומרת מארוס
נתעברה והוא מכחישה: (צא) אלא נאמנת
לומר. כ' הגר"א שאפי' לדעת הרא"ש שפי'
דאינה נאמנת להכשיר הולד כשהבעל
מכחישה משום דהוי ברי וברי י"ל דהכא
מודה משום דאית לה חזקת כשרות ובבית
מאיר תי' דברי ל"מ אלא לבעל דבר (קכט)
ומש"ה איהי לעצמה מהני לה ברי ידיה
וארוס הטוען ברי הו"ל ברי דאחר ולא כלום
הוא: (צב) לא תצא. אבל לכתחילה בודאי
אסורה (קל) דהא הולד הראשון מחזיקים
לממזר ומ"מ אם נשאת לא תצא דמחלקים
בין הולד לדידה:

צינונים

(קכ) ח"מ ב"ש. (קכו) דלא כתוס' רי"ד שהובא בש"ג שציין הב"ש ובש"ך יו"ד ש"ה נסתפק בזה.
(קכז) רש"י ספ"ז דיבמות. (קכח) תו' סוטה כ"ז א' ד"ה רוב. (קכט) וכן פי' בחזו"א סי' ס"ט סקי"ד
המשך דברי הגר"א וכך תי' בש"ש ש"ב פי"ז. (קל) ב"ש.

סח

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

כ"ח ש. שם
[רמב"ם פט"ו מחסורי
גיהה ה"ס], מלישנה
קמא דפלוגמא דרב
ושמואל שם ציננות
[פט"ו ע"ב], ולחומרא.
ת. לשון הטור.
והרמב"ם [סס] כתב,
עובר זה מארסו.
כ"ט א. שם
צרמב"ם
מחסורי גיהה ה"ס.
וכתב הרב המגיד
שם, דלכו"ע האם
אינה נאמנת לפסול, ועד כאן לא פליג רבי יהודה [קדושין ע"ח ע"ב] אלא באב.

גופיה אסורה דהא (צג) שויה אנפשיה [לד] חתיכה (לז) דאיסורא.

בח' היו העם מרננים אחריה (צד) שזינתה עם ארוסה (צה) ועם אנשים
אחרים (צו) אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו [לה] (צי) הולד ספק
ממזר (צח) שכשם שהפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה
(לט) לאחרים (צט) ואם נבדקה ואמרה לארוס^ה נבעלתי הולד כשר.
(ק) וכן אם ידוע שהארוס בא עליה ולא ידע קול שזנתה מאחרים. (וכן משמע פרק
אלמנה לכ"ג הביאו הר"ן ספ"ק דכתובות והמגיד משנה בפט"ו מהלכות איסורי ביאה).

כמ' אשת איש שאומרת על העובר שאינו מבעלה (קא) אינה נאמנת

פתחי תשובה

באר היטב

(לז) דאיסורא. ואם יש ידים מוכיחות שמשקר,
אין אומרים הא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא.
הראש"ח ח"א סי' (מ"ח) [מ"ה]:
בח' (לט) לאחרים. דלא שייך בארוס לומר רוב
בעילות מארוס, דלא שכיח אצלה כל כך. [נ"ש
סקמ"ט]:

[לד] חתיכה דאיסורא. עיין בצ"ח היטב [סקל"ז] מ"ש
ואם יש ידים מוכיחות כו'. ולכאורה נראה דהראש"ח אולי
בשיטת מהרי"א [מה"ד ח"ב סי' רכ"ז] שהוצא צמטת למלך
פ"ג מהלכות יבום דין י"ג, דס"ל דשויה אנפשיה חתיכה
דאיסורא לא שייך היכא דשני עדים מכחישים דבריו.
משא"כ לדעת הרשב"א [ח"ד סי' רפ"ו] שהוצא צמטת
למלך שם והרשב"ם [אה"ע סי' ט'] והרש"ך [מ"ג סי' ז"ה]
שהוצא בצ"ח לט' לקמן סימן מ"ח סק"ב, ומשום נודע

ביתודה [קמא אה"ע] סי' נ"ח שיוצא אצלו לקמן סימן מ"ב סעיף ד' [סקל"ז], דאפילו עדים מכחישים דבריו שויה
אנפשיה חתיכה דאיסורא, פשיטא דגם הכא אסורה, ידיים מוכיחות לא אליס משני עדים, וז"ע:

בח' [לה] הולד ספק ממזר. עיין צ"ח [סקמ"ט]. ועיין בספר שער המלך פרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה דין י"ח:

חידושים

ביאורים

* אשת איש שאומרת על העובר. בתשובת מהר"ם
בתשובות ופסקים לחכמי אשכנז וצרפת סי' קנ"ה שמשקר (קלא) י"א שגם הוא מותר וי"א (קלב)
דאפי' עדים מכחישים דבריו שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא: בח' (צד) שזינתה עם ארוסה.
פ"י אע"פ שמרננים עלי' מארוסה (קלב) כיון שמרננים עלי' מאחרים הולד ספק ממזר אם לא
נבדקה: (צה) ועם אנשים אחרים. היינו דהרינון דזנתה בארוסי' ג"כ עם אחרים (קלד) אבל
אי לא דיימא אחר שנתארסה אע"ג דדימא מעלמא קודם שנתארסה אין בכך כלום. אם שאלו
לאותם אנשים ואמרו שלא זינתה עמהם (קלה) יש לעי' אם נאמנים להכשיר הולד כמו האשה
ואי נימא דע"א לא מהני (קלי) ורק האשה נאמנת בטענת ברי (קלז) מסתבר דהחשודים אינם
נאמנים: (צו) אף על פי שבא עלי'. היינו (קלח) דמודה שבא עלי' (קלט) או דאיכא עדים שבא
עלי': (צז) הולד ספק ממזר. ודעת הרשב"א והרא"ש (קמ) דבבא עלי' לא הוי ספק ממזר:
(צח) שכשם שהפקירה עצמה. דלא שייך בארוס לומר רוב בעילות מארוס (קמב) דלא שכיח
אצלה כל כך: (צט) ואם נבדקה. ובדיקת האם מהני (קמב) אפי' בלא בא עלי' ואפי' דיימא
מאחרים ולא דיימא מיני': (ק) וכן אם ידוע. היינו דלא דיימא לא מיני' ולא מאחרים ובא
עלי' אם לא נבדקה הולד ספק ממזר ואם נבדקה הולד כשר. ודעת הר"ש ותוס' בכתובות י"ד
א' דבמודה שבא עלי' ביאות הרבה והי' רגיל אצלה תמיד הולד כשר אף אי לא נבדקה:
כמ' (קא) אינה נאמנת לפוסלו. כיון דליכא ריעותא (קמג) דברי האם לאו מילתא הוא (קמד) ולא

צינונים

(קלא) בה"ט בשם ראנ"ח. (קלב) פ"ת בשם רשב"א ועוד פוסקים. (קלג) עי' בחידושים.
(קלד) הגהות רעק"א בשם תשובת ושב הכהן. (קלה) חזו"א סי' א' ס"ק י"ג. (קלו) ב"מ וש"א לעיל
ס"ק צ"א. (קלז) עי' תו' גיטין ס"ד א' ד"ה אסור שכ' דאפי' באות כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו
לא סמכינן אדיבורא בעלמא. (קלח) רש"י. (קלט) נ"י. (קמ) ח"מ ב"ש. (קמא) ב"ש.
(קמב) הגר"א. (קמג) תה"ד סי' ל"ז ובנימין זאב קל"ו. (קמד) מ"מ.

סמ

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

(לט) לפוסלו. הגה ויש אומרים דוקא נשואה (קב) שיש לזן חזקת כשרות אצל ארוסה (מ) שאומרת על בנה שהוא ממזר אף על פי שהארוס אומר שהוא שלו (קג) ושלל זה ידו מתוך ידה (קד) יש אומרים דהזן הוא ספק ממזר (מא) (קה) ויש אומרים דהוא נאמן (סברת הרב דבארוס מיידי דברי נ"י פרק אלמנה בנדון זה שהביא שתי דעות אלו).¹ אבל האב שאומר [לו] (קו) על העובר שאינו ממזר או על

באר היטב
במ' (לט) לפוסלו. אפילו אם זינתה צודאי תולין צעל. הג"ה צסעף כ"ו. [צ"ש סק"ג]:
(מ) שאומרת וכו'. אצל אם צודאי צא עליה הארוס ולא דיימא מעלמא, לכו"ע היא אינה נאמנת. [צ"ש סק"ג]:
(מא) וי"א דהוא נאמן. וכן הלכה. נ"י צסס הריטב"א. ואם הארוס אינו כאן והיא אומרת שצנה ממזר, אינו אלא ספק ממזר, כמו צפנויה צסעף כ"ו. צ"ש [שס]:

פתחי תשובה

במ' (לט) לפוסלו. אפילו אם זינתה צודאי תולין צעל. הג"ה צסעף כ"ו. [צ"ש סק"ג]:
(מ) שאומרת וכו'. אצל אם צודאי צא עליה הארוס ולא דיימא מעלמא, לכו"ע היא אינה נאמנת. [צ"ש סק"ג]:
(מא) וי"א דהוא נאמן. וכן הלכה. נ"י צסס הריטב"א. ואם הארוס אינו כאן והיא אומרת שצנה ממזר, אינו אלא ספק ממזר, כמו צפנויה צסעף כ"ו. צ"ש [שס]:

חידושים

[הובא בקובץ שיטות קמאי] כתב שהאם נאמנת כל ז' לומר על בנה שהוא ממזר, ומקורו בגמ' קידושין ע"ד א' דא"י התם דאמו נאמנת כל ז' וע"ז אמרו כשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה ב"ג וב"ח. ונראה דגם לדעת מהר"ם אין האם נאמנת על העובר דביסוד הדין חלוקה הנאמנות, דהנאמנות לומר על הבן שהוא ממזר היא הודעת הקורות והמאורעות אם זינתה או שלא בא עלי' וכיו"ב וזה נמסר לאב, ובה אין חילוק בין עובר לנולד. והנאמנות לומר זה יצא ראשון וזה שני היא מחשש התחלפות וטעות וזה נמסר לחי' לאלתר ולאם תוך ז' כיון שהוא תחת ידה עד שיכנס לברית, וחדית לן מהר"ם דמתוך שהאמינתה תורה תוך ז' על הבכורה נאמנת על כל עניני הולד ונאמנת לומר ממזר הוא, אבל על העובר דלא שייך ב' הנאמנות שנמסרה לאם שוב אינה נאמנת כלל. אמנם מסתימת הראשונים והפוסקים נראה דלא ס"ל כדברי מהר"ם כלל דמש"כ בגמ' בנאמנות האם אינו אלא על הבכורה ומש"כ בגמ' דכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה ב"ג וב"ח אינו אלא אב.

יכיר על מי שלא הוחזק כבנו לומר שהוא בנו וצ"ע: (קו) על העובר שאינו ממזר. עי' בשו"ת רעק"א סי' קכ"ח (קמב) שא"נ על העובר:

צינונים

(קמא) עצ"א סקכ"ג ועי' ח"מ ס"ק ט' מיהו מדברי רעק"א בשו"ת קכ"ח דהאב אינו נאמן לומר שהי' דבר מכוער אף דאישתהי לכאור' משמע דפליג אעצ"א וצ"ע. (קמו) עי' חזו"א סי' א' סקי"ג וי"ל דבכה"ג דלא ידעינן מודו כו"ע דמהני ע"א ועי' ברי"א ט"ו. (קמז) ריטב"א נ"י ח"מ ב"ש הגר"א. וא"צ לדין יכיר כאן שהבעל מודה שבא עלי' ונאמן ע"ז כמ"ש רש"י ונ"י ס"פ אלמנה והאשה אינה מכחשתו אלא אומרת שעוד אחרים באו עלי' והבעל נאמן להכחשה דלא גרע מע"א דעלמא וכ"ש הכא דיש ללמוד מדין יכיר שבמקום הכחשה בין הבעל לאשה הבעל נאמן וביותר בארוס וארוסה דרגלים לדבר דמיני' הוא. (קמח) קצה"ח רע"ז סק"ב אבנ"מ וחזו"א סי' א' סק"ז ונראה להעמיד דבריהם באופן שכתבתי בפנים. (קמט) רעק"א למד כן מדין ירושה וכ"כ בש"ש ש"ו פיי"א וצ"ע שלא הזכירו כלל דברי השו"ע שפסק בפשטות דנאמן על העובר.

(קז) אחד מבניו [לז] שאינו בנו [לח] (קח) *נאמן לפוסלו [לט] (קט) והוא ממזר ודאי

פתחי תשובה

איסורי ביאה דין י"ז שעמד ג"כ על הסתירה שדברי הרמב"ם הנזכר, והוא ז"ל מחלק באופן אחר, דהלכה ט"ז מיירי כשהיא טוענת שממנו נחשבה, דהתם ודאי לא תלין לומר שמה מגוי ועבד כיון שהיא טוענת שהיא, ודהלכה י"ט מיירי שהיא אינה טוענת כלום, כגון שמתה וכיוצא, אז הולד ספק ממזר, דחיישין שמה מגוי ועבד נחשבה. ועפ"ז כתב לתמוה על הב"ב ס"ק נ"ז במה שכתב דהטור חולק על הרמב"ם וס"ל דכל שלא טענה אינה שמגוי ועבד נחשבה הולד ממזר ודאי, והוא תמוה, שלשון זה שכתב הטור הוא ממש לשון הרמב"ם [בזה"ל], ועל כרחק לומר כמו שכתבתי, דהתם מיירי כשהיא טוענת שממנו נחשבה. וכן מבואר מלשון מרן זצ"ל דס"ל שדברי הטור והרמב"ם הם שפה אחת ודברים אחדים, עכ"ד ע"ש. [ועפ"ז אפשר לישב דברי הרבנים השואלים שכתבנו נודע ביהודה הנ"ל, דשם היה המעשה שהאשה טענה מצעלה היא מעוברת, ולכן החליטו דהולד הוא ממזר ודאי], ועיין בס"ק שאח"ז ולקמן ס"ק ל"ט: [לז] שאינו בנו נאמן לפוסלו. עיין בכתובות רבינו עקיבא איגר [קמ"א] סי' קכ"ח, שנשאל צמעה שאחד

אשתו שהעובר אינו ממנו רק היא הרה לזנונים, אם הולד מותר בממזרות. וכתב, הנה ראיתי מוחלט בדעת הרבנים השואלים שלכל הפוסקים זולת זה"ג [סוף הלכות מילה] הולד הזה הוא ממזר ודאי ומותר בממזרות. [ו]אני תמה, שלא נזכר בדברי שאלתם שאמר בעל האשה שהעובר הוא ממזר, אלא שאמר שאינה הרה ממנו רק היא הרה לזנונים. וחילוק דבר זה מבואר ברמב"ם פט"ו מהלכות איסורי ביאה, דהלכה ט"ז כתב, נאמן לומר עובר זה אינו בני וממזר הוא, ויהא ממזר ודאי. ודהלכה י"ט כתב, אשת איש שהיתה מעוברת כו' ואמר האב אינו בני או שהיה בעלה צמדינה הים, הרי זה בחזקת ממזר כו'. ולא כתב גם כזה ממזר ודאי, והיינו כיון שאינו מעיד שהוא ממזר רק שמעיד שאינו ממנו, ולכן אינו ממזר ודאי דאולי מערבי נחשבה, ודבר זה מבואר בב"ב ס"ק נ"ב. ואף שדעת הטור שגם זה ממזר ודאי, מ"מ מי יקל ראש להמירו בממזרת נגד הרמב"ם במקום דמסתבר טעמיה, שהרי דבר זה נעלם מעיני אישה אם זינתה מישראל או מערבי, ולכן אני תמה עליכם, ועכ"פ חסור הוא בממזרות, ע"ש עוד. ועיין בספר שער המלך פרק ט"ו מהלכות

ביאורים

(קז) אחד מבניו. וה"ה (קז) בתו: (קח) נאמן לפוסלו. ואפי' הוחזק בעדים (קנא) שהוא כשר. הרשב"א כתב (ב"ב קכ"ז) שאם היו תאומים והעדים מעידים שאחד יצא ראשונה אין האב נאמן נגד עדים (קנב) דטפה אחת היא שנחלקת לשנים, ואפשר דכו"ע מודו ל', דלא אמרו הראשונים שהאב נאמן נגד עדים אלא משום שאין העדים מעידים כלל דממנו הוא, אבל באופן שהעדים מכחישים את האב כמו בצירור של התאומים שברשב"א אין האב נאמן. דעת ר"ת ובה"ג שאין האב נאמן אלא דרך הכרת בכורה שאומר על הקטן שהוא בכור וממילא הגדול ממזר אבל (קנב) כל הראשונים הסכימו דבכל גווני נאמן האב לומר בני זה ממזר וכדברי השו"ע. עי' בביאורים לעיל ס"ק פ"ח שהאב נאמן (קנב) אפי' האם מכחישתו. הא דאב נאמן על בנו שהוא ממזר (קנב) ה"ה אם אמר שהוא בנו מחייבי כריתות ואע"פ שמשנים עצמו רשע שאומר שבא על חיי"כ (קנב) וי"א

הידושים

* נאמן לפוסלו. ואם האב רשע, עי' בביאורים שהבאתי דברי הבית מאיר דס"ל דרשע נאמן

צינים

(קנ) תשב"ץ ח"ג סי' ערב. (קנא) תשב"ץ ח"ב סי' צ' [וצ"ע מש"כ הרשב"ץ שזו מח' הרשב"א והרמב"ן דבחי' הרשב"א ג"כ כתב כהרמב"ן וכשא"ר דלא כהרשב"ם, אלא שהרשב"א פי' דברי רשב"ם בתאומים ואפשר שהרמב"ן מודה לו בדין זה]. (קנב) נדה כ"ז א' (והיינו בתאומים זהים אבל בתאומים בלתי זהים מצאנו שאשה חוזרת ומתעברת. אסיה ל"ד עמוד 17). (קנב) רמב"ן תו' רשב"א ריטב"א ר"ן ב"ב תו' ביבמות סמ"ג רי"ו, וגם כל הראשונים שפירשו כרש"י בקידושין ע"ח ב' דאומר בני זה ממזר מחיי"כ ה"ה הרי"ד ריא"ז ר"י מלוניל תור"פ ועוד מוכח דלא ס"ל כבה"ג. ומש"כ בשו"ת רע"א סי' קכ"ח לצרף דעת הבה"ג, נראה שלא סמך ע"ז אלא על כך שלא היתה עדות ברורה מהאב שבאמת אינו ממנו כמו שמשמע בתשובתו שם. (קנב) בתשובת הראנ"ח סי' מ"ה ובשו"ת רעק"א סי' קכ"ח דעת הרי"ד והריא"ז שא"נ במכחשתו ועי' בשו"ת חת"ס סי' י"ג שפקפק על טעם זה וכבר כתבנו שרעק"א לא סמך על טעם זה כיון שבשו"ע סכ"ז פסק להדיא כרמב"ם שנאמן אפי' במכחשתו. (קנב) רש"י ושו"ר בקידושין ע"ח ב' כתבו כן להדיא ודעת הרי"ד דלא אמרו יכיר אלא כבה"ג ועפ"כ נראה דכו"ע מודו דאמרינן יכיר גם כבה"ג ודומיא דבן גרושה. (קנב) הובאו ב' הדעות בריטב"א ובנ"י ב"ב קכ"ז וכתבו עוד דאולי פלגינן דיבורי' ובתורא"ש קידושין ע"ד כתב כתי' בתרא וכ"כ בתוס' הרי"ד יבמות מ"ז א' והריא"ז קידושין ע"ח ב' בשה"ג שם.

פתחי תשובה

ערער על אשתו שנטמאה שמאל אותה צמעה שיש צו ממש וגמלא שם עדים על כיעורים [וצמון המשונה שם

חידושים

ובתוס' רעק"א פ"ב דיבמות נסתפק בזה, ובאמת שני הצדדים שבדברי רעק"א זו מח' רב יוסף ורבה ביבמות כ"ה האם אדם נאמן לשים עצמו רשע או שפליגין דיבורי'. ובדין יכיר הק' הנ"י לשיטת רבא דס"ל דאין אדם משים עצמו רשע, דביכיר דלא שייך פליגין דיבורי' לא יהי' נאמן, ואה"נ הו"מ להקשות גם לשיטת רב יוסף וצ"ע קו' הרעק"א ע"ש. עכ"פ לדינא יש להוכיח מפסקי הרי"ד ביבמות מ"ז א' שכתב בתו"ד מפני שהוא רשע לפי דבריו ואינו נאמן להעיד, ומבואר דס"ל דרשע דעלמא ג"כ אינו נאמן, אלא דיש לדון בזה אם הרי"ד ס"ל דיכיר הוא מגדר עדות אבל מאן דלא ס"ל הכי ס"ל דרשע נאמן. ובשו"ת הרי"ד סי' צ"ב כתב דלא נאמר יכיר אלא בבי"ד אבל בהמשך דבריו שם כתב כן דוקא לענין חוזר ומגיד, אבל י"ל דלא האמינו רשע אף אם אינו בדין עדות וצ"ע. [ובדעת הב"מ דרשע נאמן אף דס"ל דיכיר מפי אחר ל"מ, י"ל דס"ל דרשע כשר כשם שהאב נאמן אף שהוא קרוב, כך כל פסול עדות נאמן].

ע"ש. ולדעת רעק"א נראה דלא האמינה תורה ביכיר אלא כשיודע בעצמו שהבן ממזר אבל אם מאמין לאשתו שהוא ממזר אינו נאמן לפוסלו (קט) וכן דעת הב"מ, אמנם דעת הב"ש (קסב) דהתורה האמינה מדין יכיר גם ע"פ אחר ולכא"ו ה"ה כל אומדנות דמהני ע"פ עדים ודלא כרעק"א: (קט) והוא ממזר ודאי. אם יש גוי בעיר נח' האחרונים האם תולין בגוי כדי לומר שאינו ממזר ודאי עי' לעיל סקפ"ד:

צינונים

(קנז) בתורעק"א יבמות פ"ב כ"ז דייק מהנ"י דגם אב רשע נאמן להעיד על בנו ובב"מ סי' ו' סי"ג כ' דלא שמענו שפסול מחמת עבירה אינו נאמן ליכיר ומ"מ אמר אין עדות לגוי ואפשר ה"ה מומר, ויש להוכיח דרשע נאמן לפי התי' בראשונים דנאמן אע"פ שמשים עצמו רשע, וגם לדעות שא"צ כשמשים עצמו רשע דייק רעק"א שרשע נאמן ונראה דס"ל דאאמע"ר הוא חסרון בעדות שאין להאמין עדות כזו ולא מטעם שרשע פסול לעדות, וגם לתי' דפליגין דיבורי' י"ל דרשע נאמן להאי סברא, ועי' בחדושים. (קנח) ב"מ הנ"ל. (קנז) וכ"כ בסוף תשובה ק"ו ושם כתב לבאר בזה גם האי דינא דסכ"ו דלא מהני עדות הממזר לפוסלו אף שאם היו עדים שבא עלי' הממזר לא היינו תולים באחרים [עי' בביאורים סקע"ז וע"ח]. (קס) מעשה שהי' שאמר הבעל שפרש מהאשה לפני שבת הגדול ובא אצלה ד' באב ולא הי' ניכר עוברה וילדה ר"ח שבת ופסקו שהולד ממזר ע"פ אמירתו ע"ש, ואע"ג דמב' ביבמות ל"ז א' דיש מיעוט נשים שאין עוברין ניכר לג"ח ובפרט כשאישה י"ל כן. (קסא) ב"מ סי' ו' סי"ג. (קסב) הבי"ש שם כתב דכהן שמאמין לאשתו שנאנסה יכול לעשות לבניו חללים כמו שנאמן לומר בן גרושה הוא ובש"ש ש"ב פ"כ למד מזה דבכל גווני דמאמין לאחד וסומך דעתו עליו הו"ל כאילו ידע בעצמו והו"ל תורת יכיר בזה, ובאבי עזרי יבום פ"ג ה"ד הוכיח מגמ' דלא כדבריהם דאי' ביבמות מ"ז א' לדבריהן גוי אתה ואין עדות לגוי ומשמעות הרמב"ם אף אחר שיתגייר ולד' הש"ש הי' צריך להאמינו דמה לי יודע מפי אחר מה לי יודע מעצמו בשעה שהי' גוי. ומהא דקדושין ע"ד א' דהאם נאמנת כל ז' ומכאן ואילך מוטל על האב להכירו אין להוכיח דיש יכיר ע"י אחר כשם שיש יכיר ע"י האם דהא כל נאמנות האם הוא משום שמסור בידה וה"ט דהאב נאמן על פיה דכן הוא טבע העולם ומסור ביד האם להודיע לאב את הבכור.

פתחי תשובה

דין אילו מעידים עדים שנתרחק מצינו זמן מה וצונו לצינו לא קרב אליה, בענין שכפי השבון תהיה הלידה יותר מתשעה חדשים מיום התרחקו מצינו, דאין מחירין הולד ביש עדי כיעור, מ"מ הוא אינו נאמן לומר דהיה כן, ד"ל דאינו נאמן רק בהכרח דבר ברור שאינו צנו, אבל צנו שאף לדבריו אפשר שזה צנו דלילמא אישתהי, אינו נאמן לומר שהיה כן שיסופק לנו אם הוא צנו, דזהו אינו דרך הכרה. ועוד נ"ל דאין לדון כלל על אמירתו אז בעודה מעוברת, כי כתבתי בגליון שו"ע חו"מ סימן רע"ז סעיף ג', דיש לדון באומר זה צנו או אינו צנו על העובר, אף שהוא בדרך הכרת בכורה, מ"מ אינו נאמן דאין הכרה לעובר, וראיה מדברי הרא"ש פ"ח דב"צ סי' כ"א. וא"כ בנידון דידן אמירתו שבעודה מעוברת אינו נאמן, וממילא העדים שאמר בפניהם שצא עליה צונו לצינו הו' הגדה מעליה. ואף כי נודע שאלו העדים הם קרובים זה לזה, מ"מ כבר דן חתני הגאון מפריעשבורג נ"י להחיר, ואם כי ראיתו אינה מחוורת כ"כ. וגם על מה שכתב הרב השואל לדון דמהני ג"כ ריבוי עדות מנשים שמעידות שצא עליה אחר צווא לצינו, יש להשיב, אף עכ"ז כיון דיש לנו סעד גדול מהראנ"ח הנ"ל, ועכ"פ ע"י ג' נדדי הימר הנ"ל משוי לן לספיקא דדינא, וא"כ הו' ספק ספיקא, ספק כהנך רביוותא ואינו נאמן כלל דאינו צנו, וספק שמה מערבי [עיין בס"ק שלפני זה]. והנה ע"י ספק ספיקא יש לדון שאם ישא אשה שתהא בתו פסולה לכהונה, לשיטת הרמב"ן [יבמות מ"ה ע"א] דמה דאמרינן גוי שצא על בת ישראל צנו פגום, היינו צנו ממנש דהו' חלל לפסול אשה בציאתו, וא"כ ממילא בתו פסולה לכהונה כבת חלל. אולם כיון דהרבה פוסקים דחו לעיקר הדין דצנו פגום מהלכה, ולהרבה פוסקים צנו לאו דוקא, אלא בתו פגומה הו' אצל צנו אינו חלל, והרמב"ן עצמו משוי לה לספיקא דדינא ואם נישאת לכהן לא תאל, צנו שפיר יש לסמוך על שלשה עמודי העולם דלדידהו אינו נאמן בנידון דידן כלל לומר אינו צנו, וממילא מחוקינן שהצנן הוא ממנו. וכן לקריתו לתורה על שם אציו. ויאל מאתנו בצירוף דעת חתני הגאון דק"ק פרעשבורג הלכה להחיר, עכ"ד ע"ש. [ועיין צוה בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' י"ג]. ועיין בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה סוף דין י"ז ובתשובת שיבת ציון [סי'] ס"ז מענין זה: [לח] באמין לפוסלו. עיין בתשובת רע"ק איגרי סי' ק"י מה שפילפל שם בענין אי הנאמנות צוה לכל מילי, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל סעיף כ"ו ס"ק ל"ב בשם נודע ביהודה: [לט] והוא ממזר ודאי. עיין ב"ס ס"ק נ"ב ולעיל ס"ק מ"ג ומ"ד. ועיין בתשובת רע"ק איגרי [קמא] סי' ק"ו שהאריך לחלוק על הב"ש צוה ב"ש דלא מספקין בערבי, וכתב דמה דהויא כן הב"ש לעשות מחלוקת בין הרמב"ם והטור מחמת דקדוק לשונם, אינו מוכרח כלל וכלל, ודברי הרמב"ם והטור באו בדיוק היטב כו' [ומצוה שם דאפילו צוה לפנינו ואינה אומרת דמערבי, אעפ"כ מספקין בערבי, וללא כהפרישה [אות ל"ח] שהובא בב"ש ס"ק מ"ד

אליה, ע"כ יראה בצינו זמן תוליד, ופסקו הב"ד שיגרש אותה, וגירשה, וילדה אח"כ בן והיה סמוך על שולחנה, וחצעה אותו בערכאות לזון את צנו, והוא אמר, במקום המשפט (ש) יצבר שאינו צנו, ויאל חייב בדיניהם, והאיש הנ"ל נשא אשה אחרת והוליד ממנה בנים, והראשון ממנה מת, והנה כעת בן הגרושה הוא בערך כ' שנים וזעק למנוח לו חקנה לצוא בקהל [ובתוך התשובה שם מצוה כי יש לפנינו צ' עדים שמעידים שאמר בפניהם שצנל אותה כשצנל לצינו רק פעם אחת או צ' פעמים, אך לדעתו רחוק שנתעברה ממנו אז]. והשיב ע"ז פסק ארוך להחירו, כי יש לפנינו שלשה נדדי הימר. א', דעת ב"ה ג' [סוף הלכות מילה], דנאמן לומר אינו צנו רק ע"י הכרת בכורה שאומר על הקטן שהוא בכורו. ב', דעת תוס' ר"ד [קדושין ע"ח ע"ב] דנאמן לומר אינו צנו רק היכא דהיא אינה מכחישתו, כגון שמתה ולא נדקה, אבל במכחישתו אינו נאמן. ג', דעת הרא"י בשלטי הגבורים [שם ל"ב ע"א מדפי הר"ק] וכן הוא בספר המכריע סי' ס"ד, דנאמן רק באומר שהוא צנו והוא ממזר או בן גרושה, דעל צנו האמינותו התורה לפסולו, אבל לומר שאינו צנו והוא ממזר אינו נאמן. וככתוב בתשובת הראנ"ח סי' מ"ה. ומדקתם הראנ"ח ולא חקר את השואל אם זה שאומר עליו שאינו צנו הוא הראשון לצינו האחרים, ובפרט שמשמע שם שהמעשה היה בפניו, וא"כ צמה שאומר שאינו צנו הו' כאומר אין זה בכורי, מ"מ כל שאינו דרך הכרת בכורה לאחר אינו נאמן, וכמו בנידון דידן דליכא הכרת בכורה לאחר, דהא הראשון שמאשתו השניה מת, ולא הו' רק סילוק בכורה מהצנן הזה, אינו נאמן. ואף דקשה לנטות מפסקא דהרמב"ם והשו"ע דמשמע דכל ענין נאמן לומר אינו צנו, מ"מ לאשר הרב השואל מעיד שצעירו ניכר ומפורסם דאמר כן בערכאות ככדי לפטור עצמו ממוזנות, וצוה אם חוזר ואומר שהוא צנו נאמן, כההוא דב"צ [דף קכ"ו ע"ב] צוה עובר על בית המכס, ובנידון דידן דכפי דברי צ' עדים שמעידים שאמר בפניהם שצנל אותה כשצנל לצינו פעם אחת או צ' פעמים ולדעתו רחוק שנתעברה ממנו אז, נאמן הוא צוה ואינו בכלל חוזר ומגיד, וגם ליכא סתירה בדבריו, אחרי שלדעתו לא נתעברה מציאתו פעם אחת, י"ל דבשציל זה אמר בערכאות שאינו צנו שהוא שופט כן על פי שכלו, ובאמת הוא טועה בדמיונו ונתעברה ממנו אז. וגם אף אם נחשוב מקודם נסיעתו מצינו, אכתי ילדה קודם י"צ חודש וקיי"ל דאמרינן אישתהי, ואף דכיעור לא מקילין בכה"ג [כמ"ש לעיל סעיף י"ד בהגה], מ"מ י"ל דזה רק להחיר עצמה, אבל על הולד י"ל דנאמנת [עיין מה שכתבתי מזה לעיל סעיף י"ד ס"ק ט"ז]. ומה דפקפק רב אחד כיון דיש עוד ריעותא צמה שירדה לטבול אחרי שצא לצינו, ודרך המעוברות שמסולקות דמים. זה אינו, דהסילוק דמים הוא רק משהוכר עוברת, וגם מנ"ל דטבילה לנידתה, דילמא ראתה כחם והיה באמת מעלמא, או דראתה מעט נוטה לאדמימות כו'. ועוד נ"ל, אף אם יהיה הדין בנידון

באר הגולה

י' ואם יש בנים לבן [לט*] (קי) אינו נאמן אף על הבן ואם היא אומרת
מגוי או מעבד נתעברתי (קיא) הולד כשר שאין הבעל יכול להכחישה
בזה. הגה והא דאז נאמן על זנו היינו דוקא שלא היה לו (קיב) *חזקת כשרות
 ג. ברייתא [ינמות]
 שם, וכדמפרש ר'
 חייא בר אבא וכו'
 שם ד. שם [גרמניס].
 וכמנצ הרב המגיד,
 הטעם, משום דכלל ספק היא נאמנת להכשיר.

פתחי תשובה

[סי' ק' ק"ג] ביוכאים שעברו זינו וצין הגאון בעל צית מאיר, והוצא קצת לעיל ס"ק ט"ו, מצואר דשניהם כלאחד מסכימים לדינא דמספקין בערבי ומלרפין זה לספק ספיקא. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן י"ג סעיף י"א ס"ק י"ח דנראה שכן היא גם דעת הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל, ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק ל"ו: [לט*] אינו נאמן אף על הבן כו'. בגליון שו"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל נ"ב, ואם כפי עדותו נוגע הפסול לכל זניה ולמקצת זניה יש להם זנים, אינו נאמן אף לגבי אותן שאין להם זנים. הר"ם פדואה סי' י"ד, עכ"ל:

חידושים

* חזקת כשרות. עי' בביאורים שיש להסתפק במי שהוחזק כבנו ע"י מעשיו והנהגתו דאי' בקידושין פ' א' דסוקלין על חזקה זו דכרוכין אחרי', האם חשיב הוחזק ע"פ אביו שלא יהני לי' הכחשה. ונראה דיסוד הדין דהכחשה הוא משום דהכרה אחת אמר רחמנא והתורה לא האמינתו לחזור בו מדיבורו, וא"כ י"ל דהיינו דווקא באמר זה בני שיש ע"ז דין וגדר הכרה, אבל אם התנהג בהנהגה שמחזיקה לבנו י"ל דחשיב כהוחזק לבנו והוא שתק שדעת רוב הראשונים דלא חשיב חזקה וה"ל הכא עדיין לא חשיב הכרה ויהי' האב נאמן להכיר ולומר אינו בני. אמנם אם הי' קורא לו בני דרך געגועיו וכיו"ב יש ללמוד מהגמ' ב"ב קכ"ו ב' דאם אמר על בנו שרוקי' מסי והיינו בכור מאב חשיב הכרה וכ"פ הרמב"ם והשו"ע בהל' נחלות, ואף דאי"ז בדרך הכרה אעפ"כ חשיב אמירת בני והוי יכיר, ושוב אינו נאמן להכחיש דבריו.

דזנות ישראל חשיב יותר שינוי באם כיון דעושה ממזרות א"נ ממזרות חשיב שינוי בזרעה אשר הוא כשר בעצמו ומפסל ע"י זרע הפסול. עוד כתב (קס"ו) דאפשר דוקא לאם נתנו נאמנות ולא לשאר ע"א: (קיב) חזקת כשרות. הרמ"א פסק כהראשונים (קס"ו) דלא חשיב חזקת כשרות אלא כשאמר האב שזה בנו אבל יש דעות בראשונים (קס"ח) שאפי' אם שתק האב ונראה משתיקתו שהוא מחזיק אותו לבנו ג"כ הוי חזקת כשרות. אם נראה מתוך מעשיו והנהגתו שהוא בנו (קס"ט) והוחזק בזה ל' יום סומכין על חזקה זו לכל מילי כמ"ש בקידושין פ' א' ויש להסתפק אם האב נאמן להכחיש חזקה זו עי' בחידושים:

צינונים

(קסג) רעק"א בשם מהר"ם פדווה. (קסד) זה צריך טעם שהרי בכ"מ גזרו על ספק לממזר אבל י"ל דאינו מותר אלא ברוב פסולים ודוקא כה"ג לא גזרו עי' חזו"א ס"א סקט"ז. (קסה) המ"מ כ' שהרמב"ם למד דין זה משתוקי וכך פי' הב"ש נאמנות האם בשתוקי ועי' בחזו"א סי' ט"ו סקט"ז. (קסו) חזו"א ס"א סקט"ג. (קסז) רי"ז בשם הרמ"ה רמב"ן רשב"א ור"ן ב"ב קכ"ז ב' שו"ת מהר"ח אר"ז ק"ד ותוס' רי"ד קידושין ע"ח [וכן העתיק הלבוש]. (קסח) הרי"ף שהובא בתוריד הג"ל ותשב"ץ ח"ג סי' רי"ז. (קס"ט) חזו"א סי' נ"ט סקכ"ה ומקורו ברמב"ם איסור"ב פ"א הכ"א.

ביאורים

(קי) אינו נאמן אף על הבן. היינו לפסלו בקהל אבל נאמן לומר שאינו יורשו [שו"ע חו"מ רע"ט] ואם כפי עדותו נוגע הפסול לכל בניו שיש להם בנים (קס"ב) אינו נאמן אף לגבי אותם שאין להם בנים. ועי' באחרונים בחו"מ סי' רע"ט לענין פסול אשתו מחמת עדותו ע"ש: (קיא) הולד כשר. בבית מאיר פי' דין זה דמותר בממזרת משום דרוב פסולים או משום שהתורה לא אסרה ספק ממזר בממזרת (קס"ד) וחכמים לא גזרו בכה"ג אבל דבר תורה הוי ספק ממזר שמא מגוי ומותר בישראלית (קס"ה) לכן אמו נאמנת לומר דמגוי הוא להכשירו כיון דדבר תורה שרי בלא דיבורה ובש"ש ש"ב פי"ט פי' דהאם נאמנת להכשיר משום חזקת אבהתא, דחזקת כשרות שלה מסייעת לולד ובי' בחזו"א (ס"ב סקכ"ה)

על פי האב אצל הוי ליה חזקת כשרות על פי האב [לט**] שוב (קיג) אינו נאמן עליו (קיד) רק בטהרה (רבינו ירוחם בשם הרמ"ה). האב שאמר על בנו שהוא ממזר וחזר אחר כך (קטו) ונותן אמתלא לדבריו למה דיבר בתחילה כך נאמן (מהר"ם מרחבבורק). האב דאב נאמן על בנו היינו צמי שהוא בחזקת אביו כגון באשתו נשואה [מ] (קטז) אצל פנויה שאומרת זהו בן פלוני והוא אומר

פתחי תשובה

[לט**] שוב אינו נאמן עליו רק בטהרה כו'. בגליון שו"ע הנ"ל כ"ג, עיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' קי"א: [מ] אבל פנויה כו'. עיין בתשובת רע"ק איגר [קמא] סי' רכ"א אות ג' שמה ע"ז, דמבואר מדברי הרמ"א וצמקור הדין בטה"ד שם [סי' רס"ז], דעיקר החילוק כיון דהיא פנויה, אצל בנשואה נאמן לומר גם ממי נתעברה [ולפ"ז אם יאמר על בן אשתו נשואה, דמערבי נתעברה, נאמן ואינו ממזר].

ובאמת זה אינו, דלא מצינו שהאמינה התורה לאב אלא לומר בני זה בן גרושה, דהרי זה אביו של זה הן אלא שאומר מה הוא ומה טעמו, אצל כשאומר מפלוני נתעברה, הרי כבר אמר שאינו בנו, והרי הוא כחש אחר ואינו נאמן לומר ממי הוא, אלא דנאמן דאינו בנו אצל לא ממי נתעברה, עכ"ד [וכבר הזכיר מזה גם בסימן ק"ו בד"ה וצויתו [לדעת], ע"ש], וע"ש עוד בסי' רכ"ג אות י"ג:

ביאורים

(קיג) אינו נאמן עליו. דלא שייך בי' אמתלא (קט) דאין דרך לקרוא לעבדו [או לממזר] בנו, וא"כ כשחוזר ואומר אינו בני אינו פירוש לדבריו הראשונים כי אם הכחשה אין לנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ומש"כ הרמ"א דהו"ל חזק"כ ע"פ האב נראה דה"ה אם לא הי' לו חזק"כ כיון שאמר בני הוא אינו נאמן לומר אינו בני אלא לדיוקא נקט דדוקא בחזקה ע"פ האב א"נ אבל בחזקה גרידא נאמן לומר אינו בני ולאפוקי מדעת הרי"ף והרשב"ץ. אם יש לאב אמתלא כגון שהוא בן מאומץ וקוראו בנו משום שאוהבו כבנו נראה דמהני אמתלא וכמ"ש בהג"ה להלן דמהני אמתלא שאמר ממזר מתוך כעסו ובביאור הגר"א ציין ע"ז את הגמ' בב"ב שנאמן לומר בני על מי שאמר עבדי דמפרשים דבריו דמשמש לי כעבדא קאמר ומסתבר שה"ה הכא: (קיד) רק בטהרה. כגון שיעידו שהיו עמו י"ב חדשים במדה"י וע"כ שאי"ז בנו וממזר הוא ובכח"ג נאמנים העדים גם להכחיש דיבורו של האב ולא דמי להא

דנתבאר בביאורים ס"ק ק"ח דהאב נאמן לפסול נגד עדים משום דהתם אין העדים יכולים לידע בדראי שהוא בנו ולהכחיש האב: (קטו) ונותן אמתלא לדבריו. י"א (קעא) דלא מהני אמתלא אלא בלא היו דבריו הראשונים בפני ביי"ד (קעב) וביום אבל אם אמר כן בפני ביי"ד הוי עדות ובעדות לא שייך אמתלא (קעג) דאסור להעיד בשקר בפני ביי"ד בשום ענין אבל י"א (קעד) דבנאמנות של אב לא נאמר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וע"כ בביאורים לעיל ס"ק ק"ח. אי' בב"ב קכ"ז ב' באמר בני על בית המכס וחזר ואמר עבדי נאמן. דעת החזו"א סי' נ"ט סקכ"ו דאפי' לא שמענו שחזר בו לא מקרי העדאה וחישינן שאמר כן להבריח המכס ע"ש אבל רעק"א בתשובה ק"י כתב שהוא ענין אמתלא ומשמע מדבריו שאם לא חזר ואמר עבדי מחזיקין אותו לבנו: (קטז) אבל פנויה שאומרת. כתב החזו"א סי' א' סקי"ז דכונת תה"ד דבנשואה שפסול העובר באמירת אינו בני נאמן [היינו שאם אומר דמנכרי הוא הולד כשר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר] אבל בפנוי' שצריך שיעיד שהוא פסול בזה אינו נאמן:

צינונים

(קע) רשב"ם ב"ב קכ"ז ב' וש"ר שם. (קעא) רעק"א בכמה תשובות [פ"ה ק"י] ובאמת שאיתא כן כבר בשו"ת הרי"ד סי' צ"ב [וצ"ע שם דמתחילה כתב דל"ש יכיר אלא בפני ביי"ד ובסוף כתב כן רק לענין חוזר ומגיד, ונראה שכן עיקר כוונתו דהא משמעות הגמ' דרוקי' מסי קכ"ו ב' ודבית המכס משמע דשייך יכיר חוץ לבי"ד]. (קעב) מהרח"ש ח"ג סי' נ"ב. (קעג) חזו"א אהע"ז סי' נ"ט ס"ק כ"ד. (קעד) חוט המשולש סי' ג' ועי' בש"ש ש"ו פ"ח בדין חוזר ומגיד באב שאמר קדשתי את בתי ובמש"כ בדין יכיר ועי' בחזו"א סי' נ"ט סקכ"ד שכתב כל הצדדים. ודעת מהר"ם בן חביב בסוף ספרו [סוף סי' י"א] שאפי' חוץ לבי"ד אינו חוזר ומגיד.

הלכות פריה ורביה ד

ע

באר הגולה

שמןמזר נתעצרה אינו נאמן לפוסלו והיא נאמנת עליו להכשירו (תרומת הדשן סי' ל' ה. שם [נדרמז"ס פט"ו מאסורי ביאה הע"ו]. וכתב הרב המגיד משוס דשו אנפשיה חמיכה דאסורא.

ל' האומר על עצמו שהוא ממזר (ק"ז) נאמן לאסור עצמו בבית ישראל ואסור בממזרת עד שיודע ודאי שהוא ממזר (ק"ח) ובנו כמורהו¹ (ק"ט) ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול אלא לעצמו. ל"א (מג) (קכ) אסופי שנאסף מהשוק (קכא) הוי ספק ממזר וכגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה [מא] אבל אם יש הוכחה שלא

ח. מנימאל דאמוראי שם דף ע"ג ע"ב.

פתחי תשובה

ל' [מא] אבל אם יש הוכחה. ע"ן בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סי' ו' שכתב דלכאורה קשה טובא, מה בכך דכל הני לית בהו משוס אסופי, אכתי שמוקי הוה, ומה לנו צמה שאין צו משוס אסופי, דמה חומר יש באסופי יותר מבשמוקי. ורצה מתחילה לומר דנ"מ למה שצוואר צמעיף שאח"כ, נאסף מן השוק כו', אבל שמוקי אמו נאמנת עליו לעולם [וכן מנאחי בחידושי מהר"ט לקדושין דף ע"ג ע"ב] שחירך כן ע"ש. והיה צהעלם ע"ן מן הגודע ביהודה ז"ל. ושם דחה זה, דמסידור לשון הטור לא משמע כן, אלא דאם יש הוכחה מהני אפילו לא באו אצלו ואמו כלל, וגם לפ"י יהיו דברי הב"ש סוף ס"ק נ"ד [הוצא צבאה"ט ס"ק מ"ד] חמוהים, צמ"ש ואם יש סימן באסופי כו', וגם הסוגיא שם בגמרא קשה עפ"י, וגם מדברי רש"י בכתובות (ע"ו) [ט"ו ע"ב ד"ה אצל ליוחסין] לא נראה כן, וא"כ אכתי קשה צמה נפיק מדין שמוקי. ורצה עוד לומר, דהטעם צוה הוה, דשמוקי שאנו יודעים את האם מי היא וא"כ על כרחך צונות נתעצרה, וכיון שיש כאן ריעותא דזנות, לכך חששו חכמים לפוסלו ולעשותו ספק ממזר, אבל אסופי שיכול להיות [ש]הורמו ולידתו בכשרות מא"ש ואשמו, אין לנו לחוש לשום חשש אפילו משוס מעלה ביוחסין, רק שזהו הריעותא וסימן שגולד צונות דלמה השליכוהו, אבל אם יש צו סימן שלא השליכוהו לשם מיתה, גם משוס שמוקי אין צו, שאין כאן שום ריעותא. ושם הקשה גם על זה מהגמרא קדושין דף ע"ג ע"א. ולכן מסיק דההפך הוה, דשמוקי שידענו את אמו וצריכין לדון גם על האם, ולדידה הוי קצוב דילמא אולא אידי לגבייהו, לכך האם והולד פסולים, אבל אסופי אנו דנין רק על הולד, והולד מיקרי פירש כמו צמטע חנויות כו' [פסחים ט' ע"ב] דצער הנמלא בשוק אמרינן כל דפריש מרובא פריש, ולכך ליכא באסופי שום חשש, רק דמדברנן החמירו באסופי אפילו צרוצ כשרים משוס רגלים לדבר שהרי השליכמו למיתה ולא חסה עליו, ולהכי היכא שיש הוכחה שלא השליכמו מחמת פסולו הוה כשר משוס שיש רוב כשרים, ומשוס שמוקי אין לאוסרו דכל דפריש מרובא פריש. ואף דאמרינן בכתובות ט"ו [ע"א] דצעינן תרי רוצי ליוחסין, היינו ליוחסין דכהונה, אבל ליוחסין

ביאורים

ל' (ק"ז) נאמן לאסור עצמו. לאו מתורת עדות (קעה) דהא כל אדם קרוב אצל עצמו אלא הטעם הוא (קע"ו) כל אדם יכול לעשות לעצמו כל בנות ישראל לחתיכה דאיסורא לכן אם בא על בת כהן אינו אוסר בביאתו: (ק"ח) ובנו כמורהו. אף שבכ"מ נאמן האב להתיר את בנו בממזרת (קע"ו) הכא כיון שפסול הבן אינו בא מחמת ביאה פסולה אלא מחמת יחוסו של האב ועל עצמו אינו נאמן להתירו בממזרת א"א להאמינו על בנו מדין יכיר אם אינו נאמן ע"ע: (ק"ט) ואם יש לו בני בנים. דאז אינו

נאמן לפסול את בנו כמ"ש סכ"ט: ל"א (קכ) אסופי שנאסף מהשוק. בקידושין ע"ג א' אמר רבא ד"ת אסופי כשר מ"ט א"א בבעלה תולה מאי איכא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה, כיון דאיכא פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוה דלא יבא הא ממזר ספק יבא ומעלה עשו ביוחסים: (קכא) הוי ספק ממזר. ואין לו תקנה אלא לישא גיורת כמ"ש סל"ו:

צייונים

(קעה) ב"ש. (קע"ו) מ"מ. (קע"ז) ח"י הגרש"ש כתובות בענין יכיר.

באר הגולה

ל"ב ב. מימלא
 דרב יהודה וכו', שם
 [קדושין ע"ג ע"ב].

הושלך לשם מיתה בין שיש הוכחה בגופו כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים או שהוא משוח בשמן או ששמו לו כחול בעיניו או תלו לו קמיע בין שיש הוכחה במקום כגון שנמצא במקום שרבים מצויים שם או (קכב) שתלוי באילן במקום שאין החיה מגעת שם והיה סמוך לעיר או שנמצא בבית הכנסת הסמוך או בצדי רשות הרבים (קכג) אין בו משום אסופי כיון שחוששין עליו לשומרו ולא הושלך שם אלא משום רעבון.

ל"ב ה' הולד שהיה מושלך בדרך ובא אחד ואמר (קכד) בני הוא ואני השלכתיו נאמן

פתחי תשובה

דישראל סגי בחד רוצה כו', והאריך בזה. וע"פ הנחה הנ"ל העלה לדינא דגם בשתוקי, אם לא נצדקה אמו כלל עד שמתה, כגון שילדה במקום שאין צ"ד או שלא נזקקו הצ"ד לזה לשלוח לשאול את פיה ממי נחמצרה עד שמתה האם בלי צדיקה, ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממני נבעלה, ואין אנו דנין רק על הולד, והולד מיקרי פירש, ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גידלתו אמו ולא השליכתו, א"כ אם רוצה כשרים הולד כשר, ע"ש באור. ועיין בספר קהלת יעקב מהגאון מליסא בסימן ו' סעיף י"ח שכתב בזה, דמ"ש הנודע ביהודה ז"ל דאם מתה האם הולד נידון כפירש, ולכאורה דבריו דברי טעם, דדמי לצינה שנמצאה בחצר שיש בה תרנגולות טריפות וכשירות, דהצינה כשירה משום כל דפריש כו'. אבל באמת לא דמי כלל, דהתם גזי צינה לא נולד גזי מקום הקציעות שום ספק כלל, דהתרנגולות שנחצר ידוע איזה כשרה ואיזה טריפה, ולא נולד הספק אלא על הצינה שפירשה, משא"כ באשה שהלכה להצועל הרי נולד הספק במקום הקציעות על האשה והזרע שנמכרה, ומה בכך שנפרש הולד אח"כ כיון שנאסר הספק במקום הקציעות. וכן

אפילו הספק הוא אם היא הלכה אצלו והיו קצוב או אם הלך הצועל אצלה [ו]היו כפירש, הרי חיקף כשראוי מעוצרת הואיל והספק הוא עליה ועל העובר שנמכרה ספק קצוב דהעובר ירך אמו, ומה בכך שנפרש העובר מן האשה כו', ואפילו האשה היא גרושה מכזר שנאלח הכי היא פסולה לכהונה ואין על האשה דין כלל כנגד כהונה, מ"מ יש עליה להיות ספק אם היא אסורה לכהן גם משום זונה, דהא לוקין עליה גם משום זונה, עכ"ד. ועיין במשניות מהרי"ט ספר ב' חלק אה"ע סי' י"ח דף מ"ה ריש ע"ג, מצאנו ג"כ שלא כדברי הנודע ביהודה, ע"ש. גם במשניות חמדת שלמה [אה"ע] סי' א' כתב על דברי הנודע ביהודה הנ"ל דעיקר דבריו תמוהים מאד כאשר האריך בזה בספר בית מאיר [צ"ש סקל"ט], וברמז"ס [פטר"ו מאסורי ביאה ה"ב] מצאנו כמעט להדיא דאפילו לא נצדקה האם עד שמתה, הולד שתוקי, וקאי על מ"ש לפני זה דמייירי בין כרוז כשרים בין כרוז פסולים, וגם במשניות בשמים ראש סי' ה' [הוצא לעיל סעיף י"ט ס"ק כ"ג] נראה מדבריו דלא כדברי הנודע ביהודה הנ"ל, ע"ש עוד:

ביאורים

(קכב) שתלוי במקום באילן. הרמב"ם כתב שנמצא תחת אילן מסובך שאין חי' נכנסת לו: (קכג) אין בו משום אסופי. עי' בפ"ת מש"כ האחרונים לבאר מדוע לא הוי כשתוקי דהא אין מכירין את אביו ואף דכל שתוקי אמו משמרתו גזרו עליו בספק ממזר ומסקנת האחרונים (קע"ח) דשתוקי חמור משום דיש בו ריעותא דזנות משא"כ אסופי מהול אנו תולין שהוא נולד לאשה נשואה מבעלה והשליכתו משום רעבון (קע"ט) ואף אי נימא דאיכא לספוקי גם בפנוי י"ל דאם היתה מתעברת מפסול כשמשליכתו רוצה במיתתו ואם הוא מהול הוי כאמרה לך מכשר נבעלת. והנה גם

אסופי מהול (קפ) לא הכשירו אלא בדאיכא תרי רובי כשרים וכדעת השו"ע סי' ו' סי"ז וי"ח אבל בש"ש ש"ד פכ"ג הביא דברי הגמ' ט"ו א' דהתירו בחד רובא, ואמרו ע"ז בגמ' הוראת שעה היתה ולשון רש"י הוראת שעה צורך שעה היתה שם או ראו שם שאר צדדי היתר להתיר אבל לדורות תרי רובי בעינן, ומדכתב צורך שעה או שאר צדדי היתר משמע דלצורך שעה ג"כ מותר אפילו לא היה שאר צדדי היתר וא"כ בנדון שיצא כמה מכשולים אם באנו לפסול הולד אין לך צורך שעה יותר והוראת שעה אליבא דכו"ע מותר: ל"ב (קכד) בני הוא ואני השלכתיו. מדברי

צייונים

(קע"ח) ב"מ סכ"ט וחזו"א ס"ז סק"ה. (קע"ט) חזו"א. (קפ) אחרונים דלא כנוב"י סי' ז' שכתב דלא בעינן תרי רובי אלא ליוחסין כהונה אבל להכשיר לקהל סגי בחד רובא.

באר הגולה

י. מימרה דרבה ש.
ל"ג ב. ש. לשון
הרמב"ם שם בפט"ו
[מאסורי ביאה הכ"ה]
ממשנה ז' בפ"ב
דמכשירין, וכדמוקי
לה רב בכתובות דף
ט"ו ע"ב.

ל. כתב הרב המגיד
שם, משום דליכא
מקלף גוים או מקלף
ישראל קבועים בעיר,
וכל קבוע צ"ל מועט
צ"ל מרובה כמחלה.

על מחלה דמי. ב. עין במ"ש [צ"ד] צמ"ח רס"ח סעיף ז' [נבחר הגולה אות כ"ה].

וכן אמו נאמנת נאסף מן השוק ובאו אביו ואמו ואמרו בנינו הוא
אין נאמנים (קכה) הואיל ויצא עליו שם אסופי (קכו) ובשני רעבון
נאמנים שמפני הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותו אחרים
ולפיכך שתקו עד שנאסף.

ל' האסופי שנמצא בעיר שיש בה גוים וישראלים בין שהיה רוב
גוים או רוב ישראל הרי זה ספק גוי לענין יוחסין קידוש אשה
[מנ] (קכו) צריכה גט מספק (קכח) הטבילוהו בית דין לשום גרות או
שטבל משהגדיל הרי הוא לענין יוחסין (קכט) כשאר אסופים

פתחי תשובה

ל' [מנ] צריכה גט מספק. עין בספר קהלת יעקב שהלך ליתן טעם צוה לדברי הרמב"ם. והיולא מדבריו לניגא,
דנרוב גוים מה דלריכה גט הוא משום חומרא דאשת איש. אבל ודאי דאם קידשה ישראל לאחר שקידש אותה זה,
דלריכה גט משני מודאי ולא מספק, ע"ש:

ביאורים

הריטב"א משמע דוקא כשאומר שהניחו
בצידי רה"ר ונתגלגל אל הדרך (קכ) אבל אם
השליכו למיתה אינו נאמן: (קכה) הואיל
ויצא עליו שם אסופי. וא"א להכשירו אלא
ע"י עדים (קכב) ושיטת הירושלמי שאם באו
אביו ואמו יחדיו הם כעדים אבל השו"ע פסק
כהרמב"ם דאפי' אביו ואמו אינם נאמנים:
(קכו) ובשני רעבון נאמנים. י"א דוקא
לאלתר ר"ל תכף שנאסף וכן יראה מסוגיא זו
וי"א שלא סוף דבר לאלתר אלא אף לאחר
זמן [בית הבחירה למאירי ע"ג] ונראה
דנאמנים (קכג) אפי' אם השליכו באמצע רה"ר:
ל' (קכו) צריכה גט מספק. ברוב גוים (קכד)
צריכה גט משום חומרא דא"א וברוב ישראל
(קכה) צריכה גט בודאי (קכז) ואם אחר קידושין
נבעלה מאחר הבן ממזר ודאי אמנם (קכז)
מחמירין שאם קידשה אחר צריכה גט גם

משני: (קכח) הטבילוהו ב"ד. ואפי' שלא
בא ע"י אביו או אמו ג"כ יכולין להטבילו
כמ"ש הראשונים בכתובות י"א:
(קכט) כשאר אסופים. ואע"ג דהרוב הם
גוים (קכב) לא אזלינן אחר הרוב אע"ג דלענין
פיקוח נפש אזלינן אחר הרוב מ"מ לענין
חשש ממזר חיישינן שמא ממזר הוא (קכג)
מיהו אם איכא תרי רובי נראה דאפי' לשיטת
השו"ע אזלינן אחר הרוב ואם איכא תרי רובי
גוים אמרינן אחר שנתגייר שהוא כשר ואע"ג
דלית ל' חזקת כשרות. כתב הראב"ד (קצ) אם
רוב גוים ונתגייר קרוב אני להכשירו וכך
מסקנת המ"מ (קצא) שהוא מותר בבת ישראל
ואסור בממזרת. ומבואר כאן דאין די ברוב א'
אפי' ליוחסי ישראל [דלא כהנובי"ס ז']
דהא אפי' ברוב גוים ונתגייר (קצב) אית בי'
דין אסופי:

צינונים

(קכא) ובפרישה כתב דנאמנים בכל גווני כסתימת הש"ס. (קכב) רשב"א. (קכג) דבאמת גם בצידי רה"ר
הוא עומד בסכנת מיתה אלא שחז"ל חילקו בזה חילוק דק כדי להכשיר אסופי שנראה שיש בהשלכתו צד
רחמנות אבל בשני רעבון דתלינן ברעבון י"ל דבכל אופן תלינן וגם י"ל דמתיישים ממנו. (קכד) קהלת
יעקב. (קכה) יש"ש כתובות פ"א סי' מ"ה וש"א ושיטת הב"ח שמעיקר הדין הי ספק וכפשוט המ"מ וצ"ע
לפ"ד מדוע ברוב גוים מותר להאכילו נבילות ועי' דרישה. (קכז) ב"מ. (קכז) דרישה ואע"פ שהיש"ש
נקט שא"צ גט נראה שהאחרונים הסכימו עם השו"ע דהוי ספק אלא שפירשו דאינו ספק גמור אלא חומרא.
(קכח) ב"ש. (קכט) ב"ש. (קצ) ח"מ וב"ש הביאו דבריו והב"מ השיג עליהם. (קצא) חזו"א סי' ז'
סקי"ד שא"א להחמיר בב"י אחרי שהמ"מ הסכים להראב"ד ואינו אלא איסור מעלה וא"א להקל בממזרת
אחרי שהרמב"ם מחמיר ולא נתברר שחולקים עליו בזה מיהו אם נשא ממזרת אפשר דלא יוציא.
(קצב) ובדאיכא תרי רובי לכא' ליתא לדין אסופי דומיא דשתוקי דע"ז קאי בסוגיא דספ"ק דכתובות ולד'
הטור סו"ס ו' צ"ל דכל אסופי אינו אלא בדלתות מדינה נעולות ולדעת הרמב"ם דתרי רובי אינו אלא חוץ
לעיר א"ש טפי. וצ"ע. ובדעת הראב"ד פ"י המ"מ שהוא מטעם ס"ס ולא משום דרוב א' מהני.

עח

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

ל"ד נ. שם [נרמז] פט"ו מאסורי ביאה ממשה [כ"ו] דמכשירין [פ"ב מ"ו], וכדמוקי לה רב פפא שם בכמנחות [ט"ו ע"ב].

פ. מדלא מוקי לה שם להחיותו. כסף משנה [שם] וצ"י, וע"ש. ע. ממימרא דרב אסי אמר ר' יוחנן וכו', יומא דף (פ"ו) (פ"ד) ע"ב, כמ"ש רבינו [הרמב"ם] בתשובה [מהדורת גלאו ס' ע"ג], הציאו הרב המגיד שם, וכתב שם מפרשים שסוברין כדעת רבינו.

פתחי תשובה

ל"ד [מגן] מחזירים לו אבידתו. עיין בתשובה ד"ה אברהם חלק חו"מ ס' ט"ו שנסתפק בזה"ל צ"אש שלא מדעת, אף דקיי"ל [צ"מ כ"ב ע"ב] כצ"י ד"אש שלא מדעת לא מהני, מ"מ י"ל דלגבי הך (שמוקי) [אסופין] מהני ה"אש לשיטת הרמב"ם פט"ו מהלכות גזילה הלכה א' כו', ע"ש באורן:

ישראל. ואי איכא תרי רוצא גוים, אזלינן אחר תרי רוצא. ואם יש סימן באסופי כמ"ש בסעיף הקודם דאינו ממזר, רשאי לישא אשה ולא חיישינן שמה ישא אחותו, עיין צ"ש [סקי"ד]:

ל"ד (מה) נבילות. מכ"ש דאין מחזירין לו אצידה. ולענין נזיקים חייב לשלם נזק שלם. [צ"ש סקי"ה]:

ביאורים

ל"ד (קל) מותר להאכילו נבילות. ומכ"ש דאין מחזירין לו אבידה (קצ"ג) ולענין נזקין חייב לשלם נזק שלם (קצ"ד) מאחר שהספק בעצמותו אם הוא גוי או ישראל אז הולכין אף בממון אחר הרוב: (קלא) מחזירין לו אבידתו. ואע"פ דאין הולכין בממון אחר הרוב (קצ"ה) היינו להוציא ממון מיד המוחזק בהיתר אבל אבידה זו אין המוחזק בה מוחזק בהיתר מדעת בעל האבידה ולענין נזיקין אם נגח תורא דידן לתורא שלו (קצ"ו) נח' הראשונים. תוס' ביומא כתבו דמשלם לו נזק שלם במועד ואע"ג דבממון אין הולכין אחר הרוב היינו כשבא לידו מדעת הבעלים (קצ"ז) הטור והמגיד כתבו דברוב ישראל אין משלם משום דאין הולכין בממון אחר הרוב וברוב גויים

צינונים

(קצ"ג) פוסקים. (קצ"ד) ח"מ. (קצ"ה) ח"מ בבי' התו' ביומא. (קצ"ו) ב"ש וכו' הכ"ח בדעת הרמב"ם. (קצ"ז) וכו' הד"מ והח"מ בדעת הרמב"ם. (קצ"ח) ב"ש. (קצ"ט) ב"ש והעתקתי דבריו כדי ליישב את הקושיא מהרמב"ם בהל' שבת דדוקא בניידו כולהו אזלינן אחר הרוב ואף שהב"מ וחזו"א יו"ד ל"ד א' תמהו על הב"ש נראה דבמש"כ שדנים את הקבוע בפלטיא ולא בבתיים תתיישב תמיהתם. (ר) רמב"ן בתוה"א ענין הסכנה בביאור שיטת הרי"ף. [ובדעת הרמב"ם פ' דהשתא להחיותו דאיכא פיקוח נפש ולית ב' עבירה בעי רב מחצה על מחצה לגבי פיקוח גל בשבת דאיכא איסור סקילה לא כ"ש דרוב גויים אין מפקחין].

באר היטב

ל"ג (מד) גוי. ויש כאן חשש שמה ממזר הוא, ואסור צנת ישראל ואסור נמי בממזרת. ואפילו צרוז גוים אסור בממזרת אחר שנתגייר ואסור צנת ישראל. כן הוא לשיטת הרמב"ם. ולהראצ"ד צרוז גוים מותר בממזרת ומותר צנת ישראל, ואפילו במחנה על מחנה מותר בממזרת וצנת

ישראל. ואי איכא תרי רוצא גוים, אזלינן אחר תרי רוצא. ואם יש סימן באסופי כמ"ש בסעיף הקודם דאינו ממזר, רשאי לישא אשה ולא חיישינן שמה ישא אחותו, עיין צ"ש [סקי"ד]:

ל"ד (מה) נבילות. מכ"ש דאין מחזירין לו אצידה. ולענין נזיקים חייב לשלם נזק שלם. [צ"ש סקי"ה]:

עמ

הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

פ. וכו"כ הרב המגיד [שם] נשם הרמב"ן [כתובות ט"ו ע"ב] והרשב"א [שם].

ל"ה [קלד] נאמנת החיה לומר זה הבן כהן הוא או לוי או ממזר מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם^ק במה דברים אמורים בשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם אבל (קלז) אם ערער עליה^י (קלח) אפילו (מו) אחד ואמר בשקר מעידה^ר אינה נאמנת^ש והרי הבן

רמב"ם פט"ו מאיסורי ביאה הל"ב. ר"פ. ר"ל שאינה נאמנת לא להכשיר ולא לפסול, והולד בחזקת כשר, וכן כתב המגיד שם. ש. לשון הרמב"ם שם. ק. שם בצרייתא. ר. כאוקיימתא בתרא שם, הסכמת הפוסקים [י"ף קדושין ל"א ע"א מדפי הרי"ף, שם [ד"ה זה כהן].

פתחי תשובה

ל"ה [מד] נאמנת החיה כו' או ממזר. ע"ן צמשה למלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ל"ב שכתב, דמחן דברי הרב המגיד צפירקין דין (י"א) [י"ב] שכתב, ועוד שהיא קרויה לו [הרב המגיד כתב זה לחלק למה החיה נאמנת אף לפסול והאם אינה נאמנת לפסול], נראה דאם חיה זו היא קרויה לולד אינה נאמנת לומר שהוא ממזר להחירו צממורת, ול"ע, ע"ש:

באר היטב

ל"ה (מו) אחד. אע"ג דק"ל ערעור חד לאו ערעור, מ"מ כאן דליתא לולד חזקת כשרות מהני אפילו ערעור חד. וכאן איירי אפילו אם הערעור הוא אחר שהעידה החיה, ע"ן צ"ש [שם]:

ביאורים

(קלד) מפקחין עליו הגל. שיטה זו (רא) מוסכמת יותר: (קלה) ואין מצווין להחיותו. האי להחיותו לאו פיקוח נפש הוא (יב) אלא לפרנסו כאחד מעניי ישראל דכל רוב גויים אינו מצווה עליו בצדקה כעניי ישראל: ל"ה (קלו) נאמנת החיה לומר. האי נאמנת היינו (יג) מן התורה כיון דהידיעה בזה מסורה לחיה ואין החיה מרווחת כלום בשקרה שהאם של הכשר תחזיק בנה בהכשר ושל הפסול בפסול ולמה תחליף חנם ונהי דלכי הגדילו יש לומר דמקרבא דעתה לגבי חד מ"מ כל זמן שהם קטנים ולא שייך קריבא דעתא לא חשדינן לה בשקר ומ"מ לא האמינו אלא לחיה דבאחר חיישינן לטועה וחיה קים לה טפי בגוה א"נ משום דמסור בידה (יד)

צינים

(רא) הגר"א. (רב) ראשונים. (רג) חזו"א סי' נ"ט סק"כ והגהות תוי"ט לטור אבל המל"מ פט"ו מאיסורי"ב הי"א כתב שבאופן של השו"ע דהוחזק שם ממזר אין נאמנותה אלא מדרבנן וכ' החזו"א שלדבריו אין החיה נאמנת להתירו בקרובות של האמהות המעורבות. [לשון הטור שנתערבו הולדות משמע שבהודעה של החי' כאורחא לא חשיב תערובת, ואפשר דמש"כ הר"ן דנאמנת מדרבנן הוא דוקא בכה"ג שנהי' תערובת וצריך לברר את התערובת, ומש"כ החזו"א דנאמנת מה"ת הוא באופן הרגיל שא"צ לברר תערובת רק להודיע כ"א בן מי הוא זכר לדבר עי' ברמב"ם בפיה"מ ב"ק פ"א]. וצ"ע בדין חי' שאינה שומרת תומ"צ אם היא נאמנת וצ"ע. (רד) חזו"א ס"א סקכ"ז. (רה) ט"ז וש"א ובבית מאיר הביא שכבר בריטב"א כתב כן. (רו) גמרא. (ריז) פרישה וכן צידד בחזו"א סקכ"א למש"כ סק"כ דחי' נאמנת מה"ת. (ריח) ר"ן וכן משמעות הרמב"ם ושו"ע וכו"פ הט"ז והב"ש. (ריט) ב"ש וב"מ.

הלכות פריה ורבייה ד

באר הגולה

ל"ו ת. גס זה שם
[גרמז"ס פט"ו מחסורי
גילה הכ"ז-כ"ד]
מנשה [קדושין] דף
ע"ד ע"ה, וכר'
אליעזר.
א. ציינתי לעיל סעיף
כ"ז [אות ג'].
ב. גס זה ציינתי לעיל
סעיף ו' [אות כ'].
ל"ז ג. גס זה שם
[גרמז"ס פט"ו מחסורי
גילה הכ"ז-כ"ד]. וכתב
הרב המגיד,
מהמוספתא [משניות]
פ"ה ה"ז, וכת"ק דר'
יהודה, דלא אמרין אס רוב ישראל וכי' להרוג על קידושיו, אלא ודאי כספיקא דיינין ליה וכי'. ג*. [פירוש, עיר].

(קלט) בחזקת כשר (קמ) ואין לו (מו) ייחוס.

לו ה"הספיקות כגון שתוקים ואסופים (קמא) אסור לבא זה עם זה (קמב) ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט והולד ספק כאבותיו (קמג) ואין לספיקות אלו תקנה אלא שישאו מהגרים והולד הולך אחר הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית הולד שתוקי או אסופי.

לו ג כל ג* (קמד) מדינה שיש בה שפחה או גויה שראויה לילד הואיל והאסופי הנמצא בה ספק גוי או עבד (קמה) כשישא גיורת (קמו) הרי זו ספק (קמז) אשת איש (קמז) *וכן השתוקי שנשא אשה שאפשר

באר היטב

(מו) יחוס. היינו כשעד זה מעיד עליו שהוא כשר ומעורר על עדותה, אז הולד כשר ע"פ עדותו. (קמב) דבחדר זה יש ג"כ ממזר, מ"מ כל ולד מהם אין לו חזקת פסול, ועד אחד נאמן להכשירו, והיינו עד כשר, ואז נדחה עדות החיה. ומ"ס ואין

ביאורים

(קלט) בחזקת כשר. פי' הב"ש (ר) היינו כשעד זה מעיד עליו שהוא כשר ומעורר על עדותה אז הולד כשר ע"פ עדותו ואע"ג דבחדר זה יש ג"כ ממזר מ"מ כל ולד מהם אין לו חזקת פסול וע"א נאמן להכשירו והיינו עד כשר (רא) ואז נדחה עדות החיה: (קמ) ואין לו יחוס. פי' הב"ש היינו דהעד הזה אינו יודע יחוסו אלא מעיד דולד זה לאו ממזר או י"ל לענין יחוס כהונה אין ע"א נאמן אלא להכשירו לבוא בקהל ישראל נאמן משום דספק ממזר כשר מדאורייתא: לו (קמא) אסור לבא. כמ"ס סכ"ד: (קמב) ואם נשאו לא יקיימו. אע"ג שאינם אסורין אלא מדרבנן מ"מ יוציאו (ר"ב) וכמו בכל איסורי דרבנן: (קמג) ואין לספיקות אלו תקנה. דממזר ודאי מותר בשפחה (ר"ג) משא"כ בספק ועי' בחידושים: לו (קמד) מדינה. פי' (ר"ד) עיר: (קמה) כשישא גיורת. פי' הח"מ היינו בלא טבל ולא הטבילוהו בי"ד ונשא גיורת שלא כדין דהא הוי ספק גוי ואסור בגיורת ובחזו"א (ס"ז סקי"ד) צידד דלא מחמירין מעלת יוחסין בגרים כיון דלא איקרי קהל ורבותא קאמר דאע"ג דמותרין בגיורת ולא מספקין להו בנכרי ועבד מ"מ לענין נפשות חשיב ספק: (קמו) הרי זו ספק. והבא עליה פטור (ר"ט) שאין הורגין מספק (ר"ט) וכן אם קדשה אחר צריכה גט משני: (קמז) וכן השתוקי. הב"ש פי' דאיירי כאן (ר"י) בשתוקי דיש בו דין

צינונים

(ר) במקנה קידושין ע"ג תי' דהוא בחזקת כשר משום שרוב התינוקות בתערוכת כשרים ואינו ביחוס כהונה משום שרובם כהנים, ולא הבאתי דבריו בפנים מחמת קושיית הח"מ דמאחר שדר בבית ממזר א"כ הו"ל קבוע אבל י"ל דאינו אלא קבוע דרבנן וד' המקנה שהקלו כאן כדין תורה דחשיב כל דפריש משום דהוי קבוע שאינו ניכר וע"ע פי' בעצ"א לדברי השו"ע. [מה שנתחבטו כל האחרונים מבו' בב"מ ובחזו"א דהוא מחמת דסוף דברי השו"ע הוא מדברי הרמב"ם שפירש הסוגיא בתינוק אחד שאין ידוע יחוסו וכשר כדין אסופי שלא הושלך למיתה, אבל השו"ע כתב דברים אלו גם באופן של רש"י והטור, וזה א"ש טפי לפי' הב"ש כיון שאין דרך השו"ע לחדש דברים יסודיים שלא הזכיר בבית יוסף]. (ר"א) הב"ש פי' כן בשיטת הרמב"ם דעד כשר נאמן להכחיש האשה גם אחר שהתירוה אבל בחזו"א כתב שדעת רה"פ שאינו נאמן וצ"ע. (ר"ב) הגר"א. (ר"ג) הגר"א. (ר"ד) פרישה. (ר"ט) רמב"ם. (ר"ז) חזו"א. (ר"ז) עי' בחידושים.

שתהיה ערוה לו הרי היא בספק אשת איש שאין קדושין תופסין בעריות ואי זו אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא היא אשת אביו או אשת אחי אביו. הגה (מט) *הקראים (קמח) אסור להתחתן בהם [מה] וכולם הם ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור (ב"י מצא כתוב בתשובת רבינו שמשון). (ט) אצל האנוסים החוזרים לדת ישראל נראה לי שמוותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים.

פתחי תשובה

לו [מה] וכולם הם ספק ממזרים. עיין בתשובת נודע ביהודה [אה"ע קמח] סי' ה' שהשיב אודות אחד שנשא בת קרא, הנה הרמ"א ז"ל החליט לאסור כולם משום ספק ממזרות, ואמנם נוכל לומר דעד כאן לא אסר אלא באתרא דקביעי, ואף שרובן לאו בני גירושין נינהו, מ"מ חשיבי ולא בטלי, אצל אם פירש אחד מהם אמרינן כל דפירש מרובא פירש, ולגזור שמא יקח מן הקבוע או שמא תחזור למקום קביעותה, לא שייך הכא, וראה מיצמות (ט"ו)

[ט"ו ע"ב] כו'. אלא שאומר אני, שאם האשה הזאת בעצמה הייתה במקום קבוע לשיבת הקראים, ובהיותה גדולה ובה דעת הלכה משם ובה לכאן, עדיין אסורה משום קבוע, דהא גם היא מוזהרת, ולדידה לא חשיב פירש, שהרי היא ידעה בעצמה פרישתה ומיקרי פירש בפנינו, ואפילו אם בשעה שפירשה לא שמה לב לשבוע דת ישראל וגם לא עלה על דעתה שיש בה כלל חשש ממזרות, לא אמרינן דהוי פירש קודם שנולד הספק, דמ"מ איכא למיחש אולי שמעה שם מקהל ישראל שמרחיקין אותם כו'. וסיים, כלל דהך פיסקא, אם האשה מעולם לא הייתה במקום קביעות ואצותה נסעו משם ונולדה חוץ למקום קביעות [לאו דוקא הוא, וה"ה אם נסעה משם בעודה קטנה שלא הייתה בה דעת. כן משמע ממ"ש תחילה וממה דסיים אחר זה], הרי זו מותרת להשאר תחת בעלה כיון שכבר נעשה מעשה, אצל אם היא בגדלותה כבר הייתה במקום הקביעות והיא בעצמה נסעה משם, אין אני מהמחירין ולא מהאוסרין כיון שכמה קדמונים החירו לקבל אף במקום קביעותם [עיין בזה בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ע"ג ובח"ד סי' רי"ט [אלף ר"ב] ובתשובת ששמים ראש [סי' ר"ב] בתשובת מהר"ר ברוך שם, ועיין עוד מזה ב"ש"ש פרק עשרה יוחסין [קדושין פ"ד סי' י"א], ולכן איני אומר בה לא אסור ולא היתר, עכ"ד ע"ש:

ביאורים

ממזר אבל הח"מ פי' דאיירי בין בשתוקי כה"ג שנשא בת ישראל באיסור או גיורת או בשתוקי שהוא כשר דהיינו שבדוקין את אמו אומרת לכשר נבעלתי והפוסקים הסכימו (ריח) דאסופי מהול ושתוקי שנבדקה אמו ואמרה לכשר נבעלתי אע"פ שלא אמרה למי נבעלה מותר בכל הנשים שבעולם ולא חיישינן שמא ישא אחותו: (קמח) אסור להתחתן בהם. וכן הסכימו (ריח) האחרונים ועי' בפ"ת מש"כ בשם הנוב"י:

חידושים

וכן היא שקיבלה מאנשים הרבה וכו' נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרין ע"ד נאמר ומלאה הארץ זמה, ואע"ג דמדאור' מותר דאי ה' אסור לא ה' נמצא אב נושא את בתו וכמ"ש הרמב"ם, מ"מ מדרבנן אסור משום האי גזירה וכדין האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת שלוחו, אסור המשלח בכל הנשים שבעולם. וצ"ע מסוגיין בקידושין ע"ג א' דסד"א דטעם איסור שתוקי הוא שמא ישא אחותו ומסיק דלא חיישינן להכי ולא אסרו שתוקי אלא משום מעלת יוחסין. ומה שהביא מסוגיא דנזיר י"ב דאסר בכל הנשים שבעולם כתבו תו' שם דקנסוהו משום דפשע שמינה שליח כה"ג וצ"ע עוד.

* הקראים אסור להתחתן בהם. ראיתי לנכון להעתיק כאן בירור בענין גירי הזמן. כתב בחזו"א יו"ד סי' קי"ט סק"ב דענין גירות אינו אלא למאמין ביסודו שצוה ד' את ישראל חקים ומשפטים ע"י משה נביאו והבדילים מכל העמים ומסר להם כי יכולים לקבל גרים מכל העמים ע"י מלה וטבילה וקבלה והנה נכנס בזה לתורת עם הישראלי לכל דורותיו עד העולם, אבל אם אינו מאמין בכל זאת אלא

צייונים

(ריח) רמב"ם הכ"ט מהר"ם מינץ צ"ה מהרי"ט קדושין ע"ג ב"ש סקנ"ד ח"מ דלא כהגר"א. (ריט) יש"ש קדושין פ"ד ס"י ודרישה.

באר הגולה

סי' ה' א' א. משנה
 יצמות דף ע' ע"א.
 ב. משנה שם דף
 ע"ו ע"א.
 ג. נעיל שם מרב
 שם ונפשוט, וכן
 פסק הרמב"ם
 בפט"ו מהלכות
 איסורי ביאה [ה"א].
 וכן פסק הלא"ש [שם]
 פ"ח סי' ג', וכמ"ש
 הרב המגיד שם.

סימן ה

דין פצוע דכא וכוות שפכה ואיסור סידור לאדם ולבהמה ולעוף

ובו י"ד סעיפים

א ^א (פ) פצוע דכא וכוות שפכה (א) אסורים לישא ישראלית
 ב (ב) ומותרים בגיורת ומשוחחרת ואפילו כהן שהוא פצוע דכא
 ג (ג) מותר לישא גיורת ומשוחחרת (ד) לפי ^ה [שאינו (ז) בקדושתו ואפילו

באר היטב

פתחי תשובה

סי' ה' א' [א] שאינו בקדושתו. עיין בל"ה הטעם [פסק"ז]
 סי' ה' א' (א) פצוע דכא. עיין מ"ש המהרש"א
 על הטור, צינמות דף ע"ו ע"א. ובספר צית
 יהודה כתב שמלא צניאור מהור"ר יעקב שור על אצל העזר סימן ה' שפירש דברי הטור הכי, דהא
 דשרי צניניה ר"ל ממזר דמותר צניניה, דרש מקרא וכו' אצל באחריתי יבוא, א"כ ה"נ ממזר מותרת
 לפצוע דכא, דדרשינן ג"כ לא יבוא פצוע דכא צניניה, דכא נקבל ה', דכא נקבל ה', אצל צניניה דלא
 קהל היא דהא מותרת לנתיב, ה"נ מותרת לפצוע דכא, וזו מיושבת נמי תמיהה צ"ע על הטור, דדרש
 זה (מלינו) [מלאנו] שפיר דממזר מותר צניניה דלא קהל הם, עכ"ל, ע"ש: (ז) בקדושתו. משמע

ביאורים

חידושים

שמקבל עליו להתנהג עפ"י חוקי התורה מפני
 שההנהגה הזאת מטיבה אותו או מצלת אותו מן
 ההיוק אין זה קבלת גירות, וכדאמרין יבמות [מ"ז
 א'] והוי יודע עד שלא באת למדה זו אכלת חלב
 אי אתה ענוש כרת כו'. מדברי החזו"א נראה
 שהאי וכדאמרין יבמות הוא מקורו להאי ענין
 דלא שייך גירות בלא אמונה במציאות ה' נבואת
 משה ותורה מן השמים, ולא זכיתי להבין מה
 הראי' מהגמ' שם, אבל לכאור' מקור הדברים מפורש בדברי הרמב"ם הלכות מלכים סוף פ"ח שכתב
 בדין גר תושב, כל המקבל שבע מצוות ונוהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם
 הבא, והוא שיקבל אותם ויעשה אותם מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו
 שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות
 העולם אלא מחכמיהם, ובסוף ספר חידושי מרן רי"ז הלוי נדפס מכתבו להגר"י אברמסקי והעמיד שם
 גדר גר תושב ע"פ דברי הרמב"ם כאן, ואם גר תושב כך שצריך שיהיו מעשיו בנויים על האמונה
 במעמד הר סיני ובנבואת משה, כ"ש וכ"ש שגר צדק אינו אלא בכך, וגם הרמב"ם בהל' איסור' ב לא
 השמיט זה אלא כתב בגדר הגירות שהוא להכנס בברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול
 תורה. האחרונים ביררו יותר גדר זה, בחידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת פרשת ואתחנן ד"ה ואמרו ביאר
 שנכלל בזה גם האמונה והידיעה שהתורה והכרעת ההלכה נמסרה לחכמי ישראל, ובחי' הגרי"ז
 (סטנסיל) בהשמטה שבסוה"ס עה"ת דייק מקרא דנעמן גר תושב "וידע כי יש נביא בישראל" שצריך
 להאמין בנבואה בכלל, (וכע"ז) מבואר במשך חכמה פרשת וזאת הברכה שבי' שיסוד היהודי הוא
 שחקיק בנפשו כל ההתפעלות אשר נרגש ונפעל הישראלי בעמדו על הר סיני, ע"ש שהאריך, וכ' ע"ז
 שגם נפש הגר היא מנשמת ישראל וצ"ל לשבת קמ"ו, וכדבריו אם מגיע לפנינו גר שברור הדבר שלא
 הי' בגירותו שום שייכות עם מעמד הר סיני, אין מקום לגירותו) ונ"מ מכל זה לגירי הזה"ז בעו"ה גם
 אם מקבלים מצוות לבם בל עמם, ואם מתברר שאינו מאמין במעמד הר סיני וכשנ"ת אין גירותו גירות
 אפי' לחומרא ואשתו היהודי' ר"ל מותרת לעלמא ויהא רעוא שיגדור פרצות עמינו.

צינונים

סי' ה' א' (א) ח"מ ואחרונים דלא כב"ש. (ב) משום שאסור לבוא בקהל. ב"מ וחזו"א סי' ד' סק"ה.

הלכות פריה ורביה ה

פג

באר הגולה

ד. כדעת הרמב"ם
שם [ה"ז].

ב' [ה"ז]. לשון

הרמב"ם שם [פנ"ו]

מאסורי ביאה ה"ג-ד'

ממשנה שם [יבמות]

דף ע' ע"א.

נתינה [ב] (ה) או אחת מהספקות מותרות לו הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספיקות ^א אבל (א) אסור במזירת ודאית (ו) שהרי אסורה מן התורה. (ויש מתירים אפילו במזירת) (הסוד והראב"ד והרשב"א).

ב ^ה אי זהו (ד) [ג] (ז) פצוע (ח) דכא (ט) כל שנפצעו הביצים שלו

פתחי תשובה

מ"ש, והקשה בח"מ דהרמב"ם כו'. ולכאורה לק"מ, דהא הרמב"ם סובר דע"י חולי כשר, כמ"ש בשו"ע לקמן סעיף י', וא"כ י"ל דשם בהלכות ביאת מקדש מיירי ע"י חולי, וכיון שהוא כשר פשיטא דאוכל בקדשי קדשים. אך בח"מ מסיים בה ח"ל, ומקרא מלא הוא מרות אשך, ומרגומו מרים פחדין, וכמיז מקדשי הקדשים יאכל, עכ"ל. וא"כ עיקר קושיית הח"מ הוא ממקרא מלא, ויהיה קשה לדעת רש"י והרא"ש [המובאים בשו"ע שם] דס"ל [ד] גם ע"י חולי פסול. אך גם זה אינו קושיא כ"כ, דהא אכתי איכא לאוקמי הקרא בידי שמים גמור דלכו"ע כשר, וז"ע. ועיין בתשובת משכנות יעקב סי' ג' ובספרו שו"ת קהלת יעקב [אה"ע] סימן א' וב' מ"ש בזה. [ובספר צית מאיר כתב, ולענ"ד נראה, שכל הנאמר בו אינו בקדושתו היינו רק לענין קדושת הזיווג, ומשום שאסור בקהל, אבל לענינים אחרים כהן גמור הוא כו', ע"ש]: [ב] או אחת מהספקות. עיין ב"ש סק"ז שכתב, לכאורה תימה כו'. ועיין בספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ט' מ"ש בזה לישב:

ב [ג] פצוע דכא. עיין באל היטב [סק"ד]. ועיין בתשובת נודע ביהודה [אה"ע מהדורה קמא] סי' ו' שנשאל אודות אדם

ביאורים

דהיתר התורה בספק ממזר לאו מפני שספק עבירה היא אלא איש הספק לא אסרתו תורה עי"ש: (ו) שהרי אסורה מן התורה. משמע ⁽¹⁾ שגם לפצוע דכא אסורה מה"ת ובדין ספק פצוע דכא הנודע ביהודה (סי' ו') הראה מקום שאסור מה"ת בישראל אבל הרבה פוסקים ⁽²⁾ התירוהו בקהל: ב (ז) פצוע. היינו ⁽³⁾ ע"י מכת חרב או סכין: (ח) דכא. שנידוך ע"י ⁽⁴⁾ שום דבר: (ט) כל שנפצעו הביצים. כתב הרמב"ם הל' אישות פ"ב הי"ד הבן שחתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו וכו' שאין זה מביא סימן לעולם, ולפ"ז אם הביא סימנים אפשר להתירו בקהל דהסימנים

באר היטב

דה"ה גרושה וחללה, דמאי שנא זונה מגרושה וחללה, וגירות זונה היא. ח"מ [סק"א]. וב"ש [סק"א] חולק עליו ע"ש. וכן אין עליו שום קדושת כהן כגון ליטמא למתים ולישא כפיו, דמאחר שמותר בגירות שהיא זונה ה"ה שאר מלוות כהונה, והוי כור צעלמא. והקשה הח"מ [שם] דהרמב"ם (פ"ו) [פ"ו] מהלכות ביאת מקדש מנה המומין, וכרות שפכה אחד מהן, וכתב שם שהצטל מוס אוכל בקדשי קדשים, משמע דלא הוי זר: (ג) [אסור] במזירת. אבל בשפחה מותר לכו"ע, דאיסור שפחה הוא מדרצקן. [ראה ב"ש סק"ז ובש"ע דבית שם]:

ב (ד) פצוע. היינו ע"י מכות חרב או סכין. ודכא, שנידוך ע"י שום דבר. וכרות, היינו שנכרת

עניני כהונה כגון לישא כפיו ולאכול בתרומה ובקדשים ולאסור ליטמא למתים הוי כהן גמור: (ה) או אחת מהספיקות. הק' ב"ש למה מותר בספיקות הא קי"ל ממזר ודאי אסור מדרבנן בספק ממזרת ולמה ספק ממזרת מותרת בפצוע דכא ⁽¹⁾ ולא גזרו עלי' ותי' הב"מ דאיסור הספיקות הוא משום מעלת יוחסין ובפצוע דכא דלאו בר אולודי ⁽²⁾ לא שייך מעלת יוחסין ובנובי"ק סי' ו' הוסיף לתמוה שהרי ממ"נ יש כאן איסור שאם הוא כשר אסור בפ"ד ואם הוא ממזר פ"ד אסור בו שאם הוא כשרה אסורה בפ"ד ואם היא ממזרת פ"ד אסור בה ותי' בחזון איש ⁽³⁾

צינונים

(ג) בב"מ הק' יותר לדבריו בסי' ד' סכ"ו דממזר אסור בספיקות דבר תורה איך התירו פ"ד בספיקות ועי' בעצ"א מה שתי' ע"ז. (ד) ומה שהק' ע"ז בש"ש ש"א פ"ו מל' הרמב"ם לק"מ, דהרמב"ם בא ליתן טעם מדוע לא החמירו על פ"ד לאסור בספיקות ועי' אמר דכיון דהוא אסור בקהל לא החמירו עליו אבל הב"מ בא ליתן טעם מדוע לא החמירו על הספיקות לאסורם בפ"ד. (ה) סי' ד' סק"ו וכ"ה בש"ש שם בשם מהרי"ט. (ו) נוב"י סי' ו' דלא כבית אפרים. (ז) רעק"א החדשות ס"ג בית אפרים ס"ב נחלת יעקב סי' ו' ח' ועי' חזו"א סו"ס י' שאין לחוש מספק. (ח) טור. (ט) רש"י.

פתחי תשובה

א' ס' י"ד אות ב' וג' מענין זה. ומ"ש הבאר היטב בשם ב"ש ואין רפואה לכרות שפכה, ואפילו לדין דקיי"ל כו' מ"מ אם הוליד לא תלינן שנתרפא כו'. עיין בזה בתשובת חתם סופר [אה"ע חלק א'] ס' י"ב שכתב דסברת הב"ש בזה, דכיון שראינו נקב הפוסל, קיי"ל אוקמא אחזקה דעדיין לא נתרפא, דהרי כל עיקר חזקה יליפין מנגעים דלא תלינן שנתרפא הנגע [ראה חולין י"ב צ], ה"ה הכא. מה תאמר, לעומת זה איכא חזקת היסור דהאס דמועיל להבין, דקיי"ל [סימן ו' סעיף י"ז] מאן דמכשיר זה דהך חזקה עדיפא, דהרי פליגי בזה אי מועיל חזקת האס להבין, והאי חזקה דלא נתרפא (ית) חזקה דאורייתא היא. ומ"מ יש לעיין היכא דהאס נטועה ולא פרוצה, ואית לה חזקת נדקות, דאיכא תרתי במקום חדא, ואפילו בפרוזה נמי היכא שלא ראינו שנבעלה ממש שייך חזקה, דלא נמשדה אבעילה. ומ"מ אע"פ שיש לפקפק, אבל נ"ל היינו איכא דלא ראינו הנקב עתה לפנינו אחר שנולדו הבנים, אבל אם ראינו גם עתה אותן הנקבים וימלא היו ונתרפאו וחזרו ונפתחו כדי לקיים חזקת כשרות דהאס, זה בודאי לא אמרינן, דאיכא תרתי חזקות לריעותא, חזקה דמשיקרא וחזקה הרי נקוב לפנינו כו', עכ"ד. וע"ש עוד שנשאל אודות איש אחד מופלג בעשירות שהיה עם אשתו כמה שנים ולא זכה להיבנות ממנה, והיא לא נהגה כבנות ישראל הכשרות ודיימא מנן פריץ אחד ישראל, ושוב סיפר הרופא ישראל לפני הרב כי בעל האשה יש לו נקב בגיד שלו ולא יוכל להוליד, ובסוף ימיו הולידה אשתו זכר, ושוב נתעברה, ובתוך ימי עיבורה חלה האיש ההוא, ואיזה לפני מותו והוריש הכל לבנו, ושם חלד אשתו וזכר יתה כך וכך, ואם נקבה חלד יתה כך וכך, והוא נכמה ע"י הרב הנ"ל בעצמו, ונפטר האיש, וכשהתעסקו עמו הקצרינים מלאו שניקב הגיד בין עטרה לכיס, ונקב השמן היה סמום באופן שע"כ הטיל מי רגלים מהנקב ההוא ולא מראש הגיד, ועתה נסתפק הרב השואל אם הבנים הללו כשרים לבוא בקהל ואם ירדו לנחלה. והשיב ע"ז באריכות, ומורף דבריו להכשיר הבנים. כי עדות הרופא, ידוע דעד אחד אינו נאמן להוציא דבר מחזקתו לאסור דבר המותר אם לא בהודאת הבע"ד או לכל הפחות בשתיקה, ומשכחת לה נמי דנאמן אפילו בהכחשת בע"ד, כגון באומר לכהן בעל מום אתה משום דא"ל שלח ואחיו כמבואר בקדושין ס"ו ע"ב, ובמוס' שם [ד"ה שלח] הוסיפו אפילו עד אחד מכחישו, עיין ביו"ד סימן קכ"ו סעיף ג' ובש"ך שם [סק"ד] כו', אך זהו לענין שזריכות לחוש לדבריו ולבצר, אבל אם א"א חו לבצר, אז אם היו דבריו עם הבע"ד עצמו, כיון שלא עמד על הצירור הו"ל כהודאה לדברי העד, אבל אם לא היו דבריו עם הבע"ד עצמו, נהי [דכל זמן דאיכא לצרורי צריכין] אנו לחוש לחזור אחר הענין ולבצר, מ"מ אם מת או אזיל ליה לעלמא לא נאסר הדבר מפני דבריו עד אחד, וא"כ הכא כשאמר הרופא להרב בחיי האיש, היה מוטל על הרב לבצר, אבל כעשוי שמת האיש וליכא לצרורי, חו לא מהימן עד אחד. ואפילו אי יעלה על

כשר אחד שקרה לו בקטנותו שאחזו נער אחד במצושו ומיעך לו צדיקו, והרגיש אז כאב גדול, ולא השגיח אז לראות מה עלתה לו אם נעשה עי"ז איזה שינוי צדיקו, ואח"כ נתגדל ונשא אשה ושהה עמה ב' שנים ולא הוליד, ואשתו מתה, ולהיות כי מרגיש קצת כאב לפעמים, נזכר מה שנעשה לו בקטנותו, וראה שבינה השמאלית נידוכית באיזה מקומות במיעוט מהצידה, אך אינו יודע אם זה מחמת המקרה הנ"ל או לא, אם הוא חשוב בזה פלוג דכא ואסור לבוא בקהל או לא. והנה שני חכמי הדור פלפלו בזה למצוא שיערי היסור מצד ארבעה היסורים. האחד, אחרי שהאיש יש לו שערות באותו מקום וגם יש לו זקן, וכבר העיד הרמב"ם בפ"ב מאישות [ה"ד] שסריס אדם אינו מביא שערות לעולם וכמ"ש לקמן סימן קע"ב סעיף ו', וזה שהביא סימני גדלות ודאי אינו סריס אדם. הב', כיון שהאיש אינו יודע אם נעשה זה או, או בידי שמים או נולד כך, הו"ל ספק פלוג דכא, וי"ל דספק שרי לבוא בקהל כמו בממזר [ראה קדושין ע"ג ע"א], ואף שהספיקות עכ"פ אסורים מדרבנן, היינו בני שראוי להוליד, אבל פלוג דכא שאינו ראוי להוליד לא גזרו רבנן בספיקו, וכעין שאמרו ביצמות (ט"ו) [ע"ו] ע"א. הג', לסמוך אמאן דמתיר בעל בינה אחת ימנית [שם ע"ה ע"ה חוס' ד"ה שאין], וי"ל דה"ה פלוג או דך באחת. הד', הוא, דרך במיעוט בינה לא מייחשב דך, ואפילו אם נחשב זה לספק, אחתי ספק פלוג דכא מותר. והוא וי"ל האריך בזה דקשה לסמוך על ג' היתרים ראשונים. דמחמת הסימנים אין יכולים לסמוך דאינו פלוג דכא, דמנא לן דסימני גדלות הם, דילמא שומא בינה, ואף שבשאר אנשים אין חוששין לזה, היינו משום חזקה דרבא [נדה מ"ו ע"א] דכיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים, אבל בסריס הזה ליכא חזקה דרבא, אדרבה יש חזקה של הרמב"ם שאין זה מביא סימנים לעולם ושערותיו שומא בינה, ואולי כבר היה קודם שנעשה בן י"ג שנים, כי מי בדקו אז. היסור הב' ג"כ ליתא, דגם בפלוג דכא אסור ודאן בספיקו וספיקו בודאן [והאריך מאד להוכיח זה, וכתב לישב דברי הרמב"ם [פס"ז] מאיסורי ביאה ה"א] שהביא המחבר בסעיף א' דכל הספיקות מותרות לו ולתרוץ קושית הב"ש בסק"ב על זה, שהוא מייירי אם היא ג"כ גיורת]. היסור הג' ג"כ אין לסמוך עליו. אמנם על היסור הד' תמך יסודו, והעלה דפלוג וכרות [נפסל] אפילו במקצת, אבל דך אינו נפסל כי אם נידוך כל הגיד או רובו או בינה אחת כולה או רובה, וסיים, ואף שעל דבר זה לאחד קשה לסמוך והוא דבר חדש לחלק בין פלוג דרך, מ"מ יש לנו צירוף דעת ר"ת שמכשיר הכל צדיקה אחת, וגם יש כאן ספק אולי נולד כך, וגם אולי אין זה דך כלל, כי י"ל דרך היינו שנתמעך ולא שנעשה (דך) [דק] במקום אחד. או אולי דך היינו שנימוק. וגם אולי (נימוק) [נימעך] ונימוק הכל אחד שנמעך עד שנימוק וכ"ו הו"ד, ולכן יש להקל בנדון הזה ע"ש. ועיין בתשובת בית אפרים [אה"ע חלק א'] ס' ב' מ"ש לפלפל בדברי הנועד ביהודה בזה. [ועיין בספר בית מאיר לקמן סימן קע"ב סעיף ו' וגם בתשובת חתם סופר [אה"ע חלק

הלכות פריה ורביה ה

פה

באר הגולה

ו. ממימרא דרבא
שם דף ע"ה ע"ב.

(י) וכו' שפכה כל שנכרת הגיד שלו 'ובשלשה אברים (יא) אפשר שיפסל הזכר בגיד ובביצים (יב) ובשבילים שבהם מתבשל שכבת זרע והם הנקראים (יג) חוטי ביצים וכיון שנפצע אחד משלשה איברים אלו או נכרת (יד) או נידך (פירוש נתמעך מענין פצוע דכא) הרי זה פסול

באר היטב

לשנים ע"י שום דבר. ובאחד מכל אלו בחזקת שאינו מוליד הוא, ואם נשא אשה והוליד בנים, זידוע שאין בניו והם בחזקת ממזרים. ויקבצו כלל פלוגה, ולקצת פוסקים בכלל נכרת, ואין רפואה לכרות שפכה. ואפילו לדין דק"ל יקבצו ונקטם כשר כמ"ש סעיף ד', ש"מ דיש לו רפואה, מ"מ נראה דאם הוליד לא תלין שנתרפא אלא א"כ זידוע שנתרפא. ז"ש [סק"ג]:

פתחי תשובה

הדעת דגם בנמצא גידור יאסר אותו הדבר, היינו אי נמקצלה עדותו בחזקת עדות וחשו לדבריו, אבל בנידון דידן העד לא אמר בחזקת עדות רק פטומי מילי והרצ לא חשש לזכר כו', וכיון דלא מהימן בכה"ג כשאין אדם מכחישו, ק"ו הכא שהבצע"ד היינו האז מכחישו להרפא, דהרי גידלם כבניו, וצוואתו הוריש להם כל נכסיו, ואין אדם עשוי להוריש נכסיו לממזר, וע"כ החזיק עצמו שהיה ראוי להוליד, ואם אולי שאין אב צב"ד עכשיו כיון שמת, והבנים המה צב"ד שלו, מ"מ החזקה האמינתו לאב לומר זה בני [ראה ב"ב קל"ד ע"א], ולאו כל כמיניה דעד אחד ומצד עדות הקצונים אין מ"מ כיון שהאז החזיקם כבניו אלו מולידים שסמך למותו אחר שנתעברה אשתו אירע לו זה, וכיוצא בזה כתב בשו"ת ש"י יעקב [חלק א"ע] סי' ד' כו' [הוצא לקמן סק"ה]. ואע"ג דבנידון דידן הימנה ריעותא אחרת שנקב השתן שצראש הגיד נסתם לגמרי, אין בכך כלום, דע"כ לא נאמר שהיה כך מתחילת צרייתו, אלא כך הוא הענין, משניקב הגיד והתחילו מי רגלים לנאש דרך אותו נקב, ממילא נסתם הנקב שצראש הגיד ע"י רירין כדרך נקבים שצריאה, וכן אמרו רופאים כו'. ומצד שהאשה פרוצה ביותר ג"כ אין לחוש, דהא מצוה צטו"ע סימן ד' סעיף ט"ו דאפילו אשה מזונה בניה כשרים משום דרוצ בעילות אחר הצעל, ואפילו פרוצה ביותר לרוצ הפוסקים [ראה ב"ב שם סק"ו] בניה כשרים, ולמאי דמתמירים [צטו"ע שם] בפרוזה ביותר, מ"מ האם נאמנת לומר שהולד כשר כו', ומכ"ש דאפילו עדי כיעור אין כאן כו', ע"כ לית דינא ולית דיינא דהבנים כשרים. וממילא מי מירמא ירושתם מידם, ובשגם שהורישם אביהם צוואה שלו, ולענין ממון נאמן האב עוד במיגו דאי בעי יהיב להו צמתנה כמבואר פרק יש נוחלין [קכ"ו ע"ב] כו'. והאריך עוד בזה, ומסיים, בזה סלקינן שלדעמי הבנים בחזקת כשרותן ובחזקת ירושתן, ע"ש]:

ביאורים

(איסור"ב פט"ז) כתב אפשר שיוולד הזכר והן הן הדברים דמחמת שההולדה תלויה באלו האברים אם נפצעו נפסל ועי' בביאורים להלן ס"ק ל"ו בעז"ה: (יב) ובשבילים. כן פי' הרמב"ם חוטי ביצים ורש"י פי' חוטי ביצים שהביצים תלויים בהם בתוך הכיס וכתב בחזו"א (יב) דמודה רש"י דגם השביל של ש"ז בגיד ג"כ בכלל חוטי ביצים ונראה דמודה הרמב"ם דהחוטין שהביצים תלויין בהן בכיס בכלל חוטי ביצים שהן ג"כ השבילין שש"ז עובר בהן: (יג) חוטי ביצים. עי' בסעיף ח' ובביאורים שם: (יד) או נידך. צידד בחזו"א (יג) שרץ אינו בכלל דך. אם נידכה מקצת הביצה רצה לומר בנוב"י סי' ו' דלא

מלמדים שאינו פצוע דכא וכו' שפכה, וכתב הנוב"י סי' ו' שאין להתיר עי"ז דדילמא שומא נינהו ואף שבשאר אנשים שמוצאים להם סימנים אחר שהגיעו לשנים אלו מחזיקין אותם בגדולים בודאי אפילו לקולא, שם מסייע חזקה דרבא לשערות אבל בסריס הזה אנו אומרים אדרבה דיש חזקה של הרמב"ם שאין זה מביא סימנים לעולם ושערותיו שומא נינהו ואולי כבר הי' בו קודם שנעשה בן י"ג שנים כי מי בדקו אז וכתבו האחרונים (י) דהנ"מ בשערות אבל אם הקיף זקן התחתון לא אמרינן שומא נינהו ומכשרינן ליה: (י) וכו'. היינו (יא) שנכרת לשנים ע"י שום דבר: (יא) אפשר שיפסל הזכר. הרמב"ם

צינונים

(י) בית אפרים סי' ב' חזו"א סי' ט' סק"א וש"א אף שבתשו' הנוב"י משמע שהי' ריבוי שערות. (יא) ב"ח. (יב) סי' י"ב סק"ז. (יג) סי' ט' סק"א.

פו

הלכות פריה ורבייה ה

באר הגולה

ז. ממשנה [שם ע'
ע"ה] וגמרא שם [ע"ה]
ע"ה]. ופירוש למעלה,
לגד הגוף.
ג' ח. כרע הונא
וכרעא וכמר זוטרא
שם [יבמות ע"ה ע"ה].

כיצד נפצע הגיד או נידך או שנכרתה^א העטרה או למעלה מהעטרה פסול (טו) ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפילו כחוט השערה [ז] (טז) מוקף לכל הגיד כשר.
ג^ה (יז) נחתך מהגיד (יח) למעלה מעטרה בשפוע כקולמוס כשר כמרזב

פתחי תשובה

[ז] מוקף לכל הגיד כשר. עיין נספח צינת אלס [נחמכת אלס] שער צית הנשים סי' ל"ח מענין זה:

ביאורים

הוי בכלל נידך ובחזו"א שם כתב (י"ד) דקשה לסמוך ע"ז. א' בגמ' ע"ה א' דה"ה נימוקו ופירש"י מחמת מכה נימוקו והוקטנו מאליהן: (טו) ואם נכרת מראש העטרה. פי' הדרישה שנכרת בחיתוך ישר ונשתייר חוט מקיף מסוף עטרה של צד הקרקע בהיקף ישר כמין טבעת וזה גבול העטרה גם לצד מעלה אף שהבשר ממשיך שם יותר לצד הגוף ומשם ולמטה בשר בעלמא (טז) ושם הן למעלה הן למטה אין שם עטרה עליו ובחזו"א (טז) הסכים לדינא לפי זה: (טז) מוקף לכל הגיד. כ"ה שיטת הרמב"ם והרא"ש אבל הטור כתב (י"ז) דאפי' ברוב הגיד סגי ופי' בחזו"א (י"ח) דאיירי בחתך ישר אחר שהשאיר רוב עטרה והא דקרי לי' מלא חוט אע"ג דמלמעלה נשאר רוב עטרה כיון דמלמטה ההכרעה ממחצה לרוב הוא ע"י נקודה אחת ואם הי' החתך משפע מלמטה כחוט השערה לצד הגוף לא הי' נשאר רוב עטרה: ג^ה (יז) נחתך מהגיד. השו"ע שינה

מלשונו בס"ב דשם כתב נכרת מראש העטרה וכאן כתב נחתך מהגיד ואפשר לפרש (י"ט) דמש"כ נחתך לאו היינו ראש הגיד (כ) אלא למעלה מעטרה ואיירי שנגרר הבשר עד שנתגלה שפופרת ש"ז והעטרה קיימת (כא) דיש חיות מיוחדת בעטרה יותר משאר האבר וי"א (כב) דבעינן חוט המקיף את העטרה כלפי הגוף ואם נחסר מעטרה ולמעלה פסול וקולמוס איירי (כג) בנחתך ראש הגיד באלכסון כקולמוס אבל השאיר שפופרת ש"ז שלימה (כד) עד המקום שאין כריתה פוסלת: (יח) למעלה מעטרה. פי' (כה) למעלה מעטרה התחתונה שע"ז כתב בס"ב שאם נכרת בחתך ישר כשר ומ"מ החיתוך כקולמוס מיירי בגב הגיד ושם לא חתכו למעלה מעטרה רק התחילו לחתוך על גב הגיד למטה מעט מהתחלת גובה בשר העטרה שלמעלה ובהניחם שם כחוט השערה סגי כמו שסגי למטה וחתכו משם והלאה עד למטה ויש

צינונים

(יד) מיהו נראה שם דבשיעור מסויים גם הוא מודה דל"ה בכלל נידך. (טו) ואפשר דנ"מ לדעת הדרישה גם לדין השו"ע או"ח סי' ג' סי"ד שגם בצד העליון של הגיד אסור לאחוז למטה מעטרה אלא כנגד עטרה התחתונה אבל לדעת החזו"א י"ל דשרי דהוי כמטלית עבה. (טז) סי' י"א סק"ג וסי' י"ב סק"ה אף שבפי' הסוגיא לא פי' כדרישה ועי' בביאורים סק"ט בדעת הטור. ובחזו"א סי' י"ב סק"א ד"ה ועיקר פלוגתתם במכתב הראשון ד"ה דברי הט"ז וד"ה אבל ק' הב"ש ובסי' י"ב סק"ב (סד"ה והט"ז מפרש) הוכיח מהגמ' ומלשונות הט"ז דגם הט"ז ס"ל שגם בנכרת גובתא דש"ז כשר ולא העתקתי שיטת הט"ז כיון שהט"ז פי' דינא דמתני' על שורה הגבוה ומוכח מדבריו סק"ב דרק בעליונו של גיד איכא להאי שורה וצ"ל דפירושו הוא לפי הטור דדי בחוט המקיף ע"פ רובה וא"כ לפסק השו"ע דבעי חוט המקיף ע"פ כולה ע"כ צריך לפרש באופן אחר. (יז) הטור כתב כלפי הגוף וכ"ה לגירסתינו בגמ' כלפי רישא ועי' בביאורים סק"י י"ז. ובחזו"א סק"ג ובמכתבים ד"ה גם דברי הב"ש כ' דאפשר לפרש כלפי רישא שצריך שרוב הנשאר ישאר לצד עליונו של גיד וכן משמע במאירי. (יח) סי' י"ב סק"ג וה' וחזר בו ממש"כ בסי' י"א סק"א (שהוא מספר יבמות וקדים לסי' י"ב שהוא מספר שבת) ואולי לדינא מסכים להקל כמ"ש בסי' י"א אלא דמתני' משמע בכריתה ישרה כמ"ש במכתב ד"ה ומפני. (יט) כך פי' הב"ש סק"ה והוא פי' הרמ"ה שהביא רי"ו. (כ) ומש"כ הב"ש כן בשם הרמב"ם צ"ע כמו שנכתוב להלן. (כא) ומש"כ הב"ש סק"ד ג' שיטות בחוט המקיף י"ל דהוא בדין קולמוס דס"ג ומש"כ ג' שיטות צ"ע דבריו כתב רק שיטת הרמ"ה ורש"י ולא מצאתי מש"כ בשם רי"ו. (כב) כ"ה גם לפי' הט"ז. (כג) רש"י והטור. (כד) כ"מ מהרמב"ם שכתב נכרת הגיד גם בדין קולמוס וכן בתו' ובתו' הרא"ש שלמדו מדין קולמוס לדין ניקב. (כה) כך משמע בט"ז סוף סק"ד ובחזו"א סי' י"א סק"א ועי' להלן.

הלכות פריה ורביה ה

פז

באר הגולה

ז. כרז הונא וברבא
שס.

י. שס [נרמז'ס פט"ז]

מאסורי ביאה ה"ד]

וכמיומלא דמנר זוטרא

וכו' הלכתא וכו'

[נמנ' שס].

ד' ב. שס [נימנות ע"ו]

ע"ה].

ה' ל. שס [נימנות ע"ה]

ע"ב] וכו' אפי' ופירש

רש"י [ד"ה יקב] יקב למטה מהעטרה בסוף הגיד כלפי קרקע, והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מהעטרה כלפי הגוף. וא"מ ז"ל הגיה,

בענין שכנגדו למטה בגיד למעלה מהעטרה פסול וכו', וכ"כ הטור, וכפירוש התוס' שם [ד"ה יקב] בשם ר"י, דעל גב הגיד העטרה מארכת

ובתחתונה של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגויה וכו', ולא שלחמי ידי להגיה כן כי לענ"ד שהוא העתיק לשון הרמב"ם שם [פט"ז מאסורי ביאה ה"ה].

שניטל חללו של גיד ונשארו הדפנות ^טלרש"י והרא"ש פסול להרמב"ם ^ככשר.

ד' ^כ(יט)ניקב למטה מעטרה כשר. (כ)ניקבה עטרה עצמה אם כשיראה קרי (כא)תצא שכבת זרע מהנקב פסול (כב)ואם נסתם הנקב חזר להכשרו.

ה' ^לניקב (כג)למטה מעטרה בענין (כד)שכנגדו למעלה

שפי' (כו) דאפי' אם נכרת מלמעלה מעטרה העליונה עד ראשו של גיד אלא שנשאר גובתא דש"ז שלם כשר דכל מש"כ בס"ב דבענין דנשתייר חוט המוקף לכל הגיד הוא בנכרת גם גובתא דש"ז אבל אם לא נכרת הגובתא כשר אפי' נכרת למעלה מעטרה: ד' (יט) ניקב למטה מהעטרה. בין ניקב בעליונו של גיד בין בתחתונו (כו) ואפי' נקב מפולש והיינו (כח) למטה מעטרה התחתונה דאפי' נכרת שם כשר: (כ) ניקבה עטרה עצמה. נקט עטרה עצמה (כט) דלמעלה מעטרה ליכא לאוקומי דהתם ודאי לא מקרע שאין הזרע דוחה ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו: (כא) תצא שכבת זרע. הטעם דנקב פסול (ל) משום דשותת דרך הנקב ואינו יורה כחץ ואינו מוליד מש"ה שיעור הנקב

הוא כשאפשר לצאת ממנו ש"ז: (כב) ואם נסתם הנקב. כ"כ הטור (לא) ולכאור' קשה למה לא כתב בנסתם רואין אם נקרי ונקרע כמ"ש בש"ס (לב) מיהו למ"ש רש"י ונ"י דאירי בנקב קטן ואינו ניכר י"ל בנקב גדול היינו כשיעור שתצא ממנו ש"ז ונסתם לא חיישינן שנקרע אבל בנקב קטן אפי' אם השתא לא תצא ממנו חיישינן שמא יתרחב וצריכים לנסות אם נקרי ונקרע גם י"ל שאני נסתם מחמת רפואה אז לא חיישינן שמא יקרע: ה' (כג) למטה מעטרה. על גב גיד העטרה מארכת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגויה ולמטה מעטרה דקאמר היינו בעליונו של גיד שכנגדו בתחתונו של גיד הוא למעלה מעטרה: (כד) שכנגדו למעלה. תוס' פירשו (לג) דנקב מפולש בענין אבל אם אינו מפולש אפי'

ציונים

(כו) כך פי' הדרישה בד"ה ולפי מ"ש ובוד"ה אלא שצריכין וכך נראה פי' הט"ז [החזו"א צידד כן במכתב סוף ד"ה דברי הט"ז ולפי' זה מיושבים רוב הקושיות שהק' על הט"ז] וגם בתוס' הרא"ש יש לפרש שלא היקל יותר מזה ולפי' הדרישה יש להסתפק האם מכשיר אפי' בנחתך כל הבשר שמהיקף החוט ולמטה ולפ"ז לא נתחדש כלום בס"ב אלא דהתם איירי בחתך ישר והכא איירי בחתך באלכסון א"ד לא הכשיר בקולמוס אלא כששייר בתחתונו של גיד גם למעלה מעטרה ועכ"פ בתו' הרא"ש מוכח שאפשר להקל בזה. (כו) כך פי' החזו"א סק"ד וסק"ה ובאמת שלפירוש מוכח בתוס' הרא"ש שיש להקל אפי' בנכרת הגובתא אם נשארה הגובתא שלמה מעטרה ולמעלה אבל בפנים לא כתבנו להקל בזה כיון שלהדרישה והט"ז יש לפרש תוס' הרא"ש בלא נכרת מעטרה העליונה העתקנו רק מש"כ מפורש בחזון איש. (כח) ט"ז סק"ד והכי מוכח מס"ה. (כט) כ"ה לכל הפירושים אלא שהדרישה והב"ש מכשירים ניקב בעליונו של גיד אפי' למעלה מעטרה התחתונה כמשי"ת בביאורים בס"ה. (ל) רש"י וכו' הב"ש דלא כר"י שכתב בשם הרמ"ה דדוקא בעטרה מהני סתימה ולא בכל הנקבים ולדידי' מש"ה אוקמינן בש"ס דוקא בעטרה ולא למעלה מעטרה. (לא) ב"ש וחזו"א סק"ה ובמכתבים ד"ה והמפרשים ד"ה כבר נפגשתי וד"ה נראין דברי אחרונים ובט"ז סק"ד מבוי' שיש נקב הפוסל מחמת כריתה ובחזו"א הוציא עוד דינים בנקבים לדעת הדרישה והט"ז אבל לא העתקתי כ"ז משום ד"ל שאם היו רואים דברי הרא"ש בתוספותיו לא היו צריכים לחדש כ"ז ועמש"כ בחידושים. (לב) ב"ש. (לג) בחזו"א סי' י"א סק"ב רצה לומר דה"ה מפולש לגובתא דש"ז וכהמרדכי וכ"כ בס"י י"ב סק"ד ובמכתב ד"ה שם סק"ט אבל כבר זכינו לאורו של תוס' הרא"ש ויש שם תוספת ביאור על התוס' ומוכח שם כהב"ש דמכשרי התוס' כה"ג ודלא כב"ה וגם מבוי' לפי דבריו שא"צ למה שפי' בט"ז דברי התו' דאירי בנקב שאין ש"ז יוצא ממנו וכמש"נ בחידושים בסוף הספר.

[ה] (כה) בתוך (ה) העטרה פסול שהעטרה כולה מעכבת.

פתחי תשובה

באר היטב

ה [ה] בתוך העטרה. עיין ב"ש סק"ט מ"ש וכמו מוס' דוקא ניקב מעבר לעבר כו', עד אלא ב"ח פוסל. ועיין בתשובת ש"י יעקב חלק אה"ע סי' ד' שנשאל במעשה באיש אחד כשהיה קטן קשרו לו הנערים חוט סביב הגיד לא היה יכול להסיר עד שנפח הגיד, והציאו רופא וחתך החוט וריפא אותו, ונשאר נקב בגיד למעלה מהעטרה סמוך לכיס, והנקב הוא לגד הארץ, וכשהוא משתין יוצא דרך הנקב וגם עושה כיפה. אח"כ נשכח הדבר, וכאשר הגדיל עשה אצלו שידוך עימו והוליד כמה בנים וזנות, ונשארו לו עדיין בחיים בת אחת שהיא כבר נשואה וכן אחד. והאיש הזה לא שם על לבו ממה שנעשה לו, מחמת דהוא חשיב יומי וירחי ואיתרמי ליה [ראה מכות כ"ג ע"ב], גם הרגיש שהורע יורה כחך דרך הנקב. רק עתה שלמד קצת בצאן העזר שם על לבו דבר זה ושאל מה משפטו. והשיב דקשה להמציא עור ותרופה לאיש הזה, אחרי שהנקב הוא למעלה מעטרה ומשמע דמאותו נקב יוצא שכבת זרע, א"כ הוא פסול, אף דבש"ס [יצימות ע"י ע"א] איתא הטעם מפני שהוא שותה וזה אומר שמרגיש שורה כחך, זה אינו, דלא קים ליה להכיר בכך כדאיתא ביצימות ס"ה [ע"א] כו', וגם היא אינה נאמנת בזה, ומה דחשיב יומי וירחי ואיתרמי ליה, ג"כ אין לסמוך ע"י להכשיר מכמה טעמים. וגם אין להמציא תרופה מכה דברי החוס' פרק הערל [שם ע"ה ע"ב ד"ה ניקב] דלר"ך דוקא נקב מפולש מעבר לעבר. חדא, שדעת המרדכי [סי' ע'] בשם ר"י אינה כן, וגם מהרש"ל בספר [ביאורי] המנחות שלו [על הסמ"ג לאוין ק"ח] כתב דלא צריך מפולש לגמרי. ועוד, דאפילו לדברי חוס' כתב הב"ש דאם ניקב בתחתיתו י"ל דפסול, וכ"כ בדרישה [אות י"ג], ובידון דידן הוא למטה מזל הארץ. ועוד, דגם בתוס' לא הוזכרו להיות מפולש אלא אם אינו מזריע אותו נקב, אבל אם אינו מזריע אלא מאותו נקב מודו דפסול, כמו דמוכח מהאי עובדא דפומבדיתא דאיסתתס גוצתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים כו' [שהוזכר בסעיף שאלה"ו]. וגם אין ללמוד זכות מתשובת הרא"ש כלל ל"ג סי' (ה) [ד"ה], חדא, שנידון זה אינו דומה לשם, ועוד, דהתם הוא בדי שמים, אבל בנידון דידן כפי משמעות השאלה נעשה הנקב ע"י אדם, ע"כ לא מנאמי היתר לאותו האיש להיות עם אשתו ולדור עמה בנית אחד. [עיין בזה בספר קרבן נחנאל פרק הערל אות (י"ב) [ג'] וגם בתשובת חתם סופר [אה"ע חלק א' סי' י"ב אות ג']. אמנם מה ששאל אם מותר לזרפו למנוח ולעלות לתורה, אין בזה שום מיוש, וישראל הוא לכל דבר שבקדושה מוח' מה שאסור לישראל בת ישראל. ולענין בניו, לפענ"ד אין לפוסלם, דאינו נאמן על בניו הואיל ויש להם חוקת כשרות ע"י אציהם עד עתה דהא השיא אותם לכשרים, ומצוה דבסימן ד' סעיף כ"ט בהג"ה דאם היתה לו חוקת כשרות ע"פ האב שזו אינו נאמן עליו, ואף דכאן מכתו מוכיח עליו, מ"מ י"ל דילמא נעשה בדי שמים או שמה נעשה אחר שולדו הנשים כו', עכ"ד ע"ש. [ועיין מה שכתבתי לעיל סוף ס"ק ג']. ועיין בתשובת שבות יעקב חלק ג' סי' ק"ו שאלה כו' ממש [אלא שצוודא ידיה לא נזכר שהרופא חתך החוט ונשאר נקב, רק נזכר שקשרו לו חוט ונתנפת הגיד ועי"ז נפל נקב בתוך הגיד למעלה מעטרה לגד הארץ עד גוצתא דשכבת זרע]. והוא ז"ל השיב להקל דאין להוציא האשה ממנו, ע"פ דברי החוס' הנ"ל שכל שאין הנקב מפולש יש להכשיר, וכן כתב באגודה [שם סי' פ"ו], וכן משמעות הטור. וכמה, הגם שלא נעלם מאמי שדעת המרדכי אינה כן, וכ"כ רבינו ירוחם [חיה] נתיב כ"ג חלק ד', וכן הסכימו האחרונים להחמיר ופירשו כן דעת החוס', וכמ"ש הב"ח [סק"ו] והדרישה [אות

ביאורים

שהנקב הגיע בעליונו של גיד למטה מעטרה. נראה (לד) דה"ה למעלה מן העטרה עד מקום שכנגדו למעלה מעטרה כשר אבל המרדכי פירש דכשניקבה העטרה מצד אחד למטה מן העטרה דהוי מצד השני למטה מן העטרה כיון דבצד אחורי הגיד הוי למעלה מעטרה פסול אפי' אין הנקב אלא עד חלל הגיד ואין עובר עד אחורי הגיד ועי' בחידושים שבסוף הספר: (כה) בתוך

צינונים

(לד) חזו"א בסוף המכתב הראשון וכ"נ בב"ש ואף שלהרמב"ם יש חיות יתירה בעטרה עצמה וכמש"נ בסקי"ז לדעת הב"ש הכא הא עובר הנקב דרך עטרה עצמה וכמו שנראה בפי' רש"י שפי' כיון שהנקב עובר דרך על פני כל העטרה אפי' נקב כ"ש מעכב תולדתו ופסול. (לה) ב"ש וקו' החזו"א סי' י"א סק"ג מיושבת לפירושינו סק"ט במטיל מים מב' מקומות דבאמת יכול להוליד.

הלכות פריה ורביה ה

פמ

פתחי תשובה

הרקצון נעשה הנקב מצד עצמו ויש לדמותו לצידי שמים, והוא ספק פלוג דכא, מ"מ יש מקום להחמיר משום דמעמידין אותו על חוקת כשרות אע"ג שגולד הריעותא, וכמ"ש הש"ך ביו"ד סימן נו"ן [סק"ג] להחמיר בהפסק מרובה, ובפרט במידי דשכיח, ובינידון דין מסתבר יותר שהחוט לא פעל כלל, א"כ נראה פשוט דמעמידין על חוקתו. ואף אם המעשה נעשה קודם שהיה בן חשע, דא לא היה ראוי לציאה ולא היה נ"מ כלל אם הוא פלוג דכא או לא, אפ"ה שייך להעמידו על חוקתו, דהיתה לו חוקה שכשימגדל יהיה מותר לבוא בקהל, ע"ש. ועיין בתשובת בית אפרים כמה תשובות בדבר מענין זה [ראה אה"ע ח"א סי' ב' ג' ד']. ועיין בספר צינת אדם [בהנחת אדם] שער בית הנשים סי' כ"ה שמחמיר בזה על מעשה כיצא בזה, דדוקא חלה מחמת עצמו בלא שום מעשה, אבל כל שנעשה איזה מעשה וע"ז זה חלה, הוי כבידי אדם ופסקו, ע"ש. ואפשר משום דלא שמייע ליה דברי הגדולים הג"ל, ואי הוי שמייע ליה הוה מקבל מנייהו. שוב נדפס שו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין וכתב שם [בהלך אה"ע] בסי' ג' שאלה כעין זה [אלא שצטדד ידיה לא הוי ידוע אם ייקב גרבתא דשכבת זרע], באחד שבקטנותו קשרו לו חוט סביב הגיד בדוחק גדול, ומכאן זה נתקלקל העור ונעשה בו ב' נקבים סמוך לכיס, וניקב גם שציל מי רגלים עד שמטיל מים מתוך אותן הנקבים, אך אין ידוע אם ניקב לחלל עד שציל הזרע או שציל הזרע קיים, וכבר היחה לו אשה והוליד בנים ומתו, וגם הוא עצמו אומר שידוע שמרע כהגון מפי האמה ויורה כחך, וגם האיש ההוא כבר נתמלא זקן העליון וגם התחתון, ועתה רוצה לישא אשה אחרת. והשיב ע"ז באריכות, ותורף דבריו דאין לצדד היתר בינידון דין מחמת דברי התוס' [בימות ע"ה ע"ב ד"ה ייקב] דבעינן נקב מפולש מעבר לעבר, חלא, דביש"ש [שם פ"ח סי' י"א] כתב דמשמעות כל הפוסקים שלא כהתוס', ועוד, דכתב הב"ש [סק"ט] דגם התוס' מודים בייקב בתחתיתו, ובפרט דעיקר הוכחת התוס' מהא דקולמוס ומרזב יש לדחות דקולמוס ומרזב איירי כשלא נגע בקילון הזרע, וכן משמע מדברי רש"י שם וכן נראה דעת הר"ף שמפרש כן כו'. אך העיקר שיש לצדד להחמיר הוא, שאין לנו להחזיק ספק בזה לומר שעבר ונפסק כל סילון מי רגלים עד הדופן המפסיק לשציל הזרע, שהרי יש הפסק גדול כל עובי שציל מי רגלים, מניין לנו שנתקלקל כולו, ואחזוקי ריעותא לא מחזיקין. ואף להפוסקים המחמירים בושט דחיישינן שמא הצריא [ראה יו"ד סימן ל"ג סעיף ט'], יש לדמות בינידון דין למחט שנמצאת בעובי בית הכסות מצד אחד דלא חיישינן שמא הצריא לפי שהוא עב ציותר [ראה שם סימן מ"ח סעיף ח' ובש"ך סק"ב], ה"נ כן הוא. ובלא"ה כבר האריכו האחרונים [ראה שם סימן ל"ג] דדין הלעטת האוזות דע"י חולי לא חיישינן שמא הצריא, והגם כי נטו להחמיר כי אם במקום הפסק מרובה, י"ל דבינידון דין כיון שאין תקנה לדבר, גרוע טפי מהפסק מרובה. ובפרט שכבר העלו הגדולים בתשובות נודע ציהודה [אה"ע מהד"ק סי' ו'] ובתשובת מהרש"ל מרגליות [בית אפרים אה"ע

י"ג] והאחרונים בשו"ע, מ"מ נ"ל דהיינו דוקא להחמיר לכחילה שלא לישא בת ישראל, אבל אם כבר נשא, ודאי דאין להוציא מספיקא כו', ומכ"ש שלא להוציא לעו על ביו. ובפרט דבינידון דין יש עוד ספק, דהא דעת הרמב"ם [פ"ז מאיסורי ביאה ה"ט] דע"י חולי מיקרי בידי שמים, וכן הכריעו האחרונים, וכן מנאחי במלבושי יו"ט כח"י על לבוש אבן העזר שהכריעו (ו) כדברי הרמב"ם דע"י חולי כשר, וא"כ בינידון דין לפי משמעות השואל לא נעשה הדבר ע"י אדם בידיים, רק ע"י קשירת החוט נולד החולי ונתגפח הגיד וע"כ נפל הנקב הזה מוך הגיד, וכן כל חולי ע"פ הרוב בא ע"י מקרה רעה, והוי כבידי שמים ואינו נפסל כל שלא בידיים ממשי ע"י אדם. גם מצינו במהרש"ל [ביש"ש חולין] פרק אלו טריפות סי' פ' שכחב, במקום דאיכא פלוגתא בין הפוסקים, אי חזינן דחי י"ב חודש, כשרה, וכ"כ הש"ך ביו"ד סימן נ"ו [סק"מ"ח], א"כ בינידון דין נמי נאמר, כיון שהאשה היא בחוקת כשרה וננועה, גם בעלה חשיב יומי וירחי, דחזינן מחזיקין כדליתא בסוף מכות [כ"ג ע"ב] כו', ולא אמרינן לא וידוק על בניה מאין הם כיון דאיכא ספק ספיקא להכשיר כו'. כלל הדבר בזה נחמי ובהא סלקי דבינידון זה אין להוציא האשה מתחת בעלה ואין לעגנה כלל, וכ"ש שלא להוציא לעו על בניה ח"ו. ושוב ראיתי בתשובת אבן לז חלק ג' סי' (ז"א) [י"ב] שפסק ג"כ כה"ג בספק בזה דאם נישאת לא חלא [הוא מה שהביא הבאר היטב סק"ט], גם בתשובת תומת ישרים כו', עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת חמדת שלמה [הלך אה"ע] סי' מ"ה שנשאל ג"כ על כיצא בזה [ובעודא ידיה נשאל על לכחילה אם מותר לישא בת ישראל], באחד אשר בקטנותו שיחקו עמו הילדים וקשרו לו משיחה על הגיד ולא הרגיש שום כאב ולא הגיד לשום אדם, רק אחר כמה וכמה שבעות נתפח הגיד, והרופא הניח סמים ומשקות להפיג התמימה עד שנתרפא, ונטל הרופא החוט לאחדים, אבל לא עשה שום חיתוך בשום כלי ולא ביד רק בסמים ורפואות ושב ורפא לו, אך נשאר נקב בהגיד, אם מותר לבוא בקהל. וכתב, בתשובת שז יעקב משמע דדוקא אם הרופא חתך החוט ואח"כ נשאר נקב מיקרי בידי אדם, אבל אם לא חתך והנקב נעשה מחמת נפיחת הבשר מיקרי בידי שמים, דהוי רק חולי, וכשיטת רוב הפוסקים דע"י חולי מיקרי בידי שמים [עיין מה שכחתי לקמן סימן [זה] סק"ז], וא"כ בינידון דין אין להחמיר ומותר לבוא בקהל. ועוד י"ל, דאף הרא"ש [לקמן סעיף י'] שסובר דע"י חולי הוי בידי אדם, מודה בינידון דין דמיקרי בידי שמים, כיון דבאותה שעה שקשרו לו לא הרגיש כאב ולא מנע לו הטלת מי רגלים רק אחר כמה שבעות, וא"כ יוכל להיות שע"י שנתגדל גופו יותר כדרך הטבע וממילא נתעבה הגיד יותר, ע"כ ממילא נעשה הכאב והנפיחה, וזה ודאי מיקרי בידי שמים, כי אילו היה נשאר נגס לא היה מניק החוט כלל. וכתב עוד, דאף אם הדבר ספק אם החוט צעזעמו גרם שיעשה הנקב צעודו קשור קלת ויש לדמותו לקין דמיקרי בידי אדם [מדלקמן סעיף י'], או אפשר דאחר שנתגבר החולי ונפח הגיד מגדל

הלכות פריה ורביה ה

באר הגולה

ו' ב. מעונת דהיה ו' (כו) נסתם שביל שכתב זרע וחזר לראות שכתב זרע בשביל שמשותין בו (ו) הרי זה פסול.
ז' ג. כרייתא שס' ו' (כו) נכרתו הביצים או אחת מהם (כח) או שנפצעה אחת מהם
[ינמות ע"ה ע"ה] ע"ה, וכת"ק.

באר היטב

פתחי תשובה

חלק א' סי' צ"ז דספק פלוג דכא מותר ודאי מן המורה ו' (ו) הרי זה פסול. משום שלא במקומו אינו כמו ספק ממזר, ודבריהם נכונים מאד, ושל סופרים יש מקום לסמוך על המקילין. וגם יש כאן ספק ספיקא, שמה לא ניקב גזתא דשכנת זרע, ושמא אין צו כדי להוציא שכנת זרע דכשר לדעת רש"י [שם ע"ו ע"ה ד"ה היבא אלימא] כו', וכן מוכח מדברי הר"ף והרמב"ם [פטר"ו מאסורי ביאה ה"ה] כו'. והגם דניש"ש [שם פ"ה סי' צ"ד] כתב ע"ז דטעות הוא, אין דבריו מוכרחין כלל, וא"כ יש מקום לחושצו לספק ספיקא גמור. וגם יש סברא לאוקמי אחזקה שלא נתקלקל כל כך, וגם להאמינו דבריו שאומר שכאיש גזרתו כו'. ויש עוד מקום לומר דהוי ככלל ע"י חולי דדעת רוב הפוסקים להכשיר, ואף שמתחלת מעשהו היה ע"י אדם שקשרו בחוט סביב דמותו, י"ל דגם זה צדי שמים מיקרי, דהא סתמא הכשירו הפוסקים ע"י חולי הגם דכמה חולים נעשים בפשיעת אדם, ובפרט לפי מה דילפינן [בגמ' שם ע"ה ע"ה] מממזר דהוי צדי אדם, הרי עיקר מעשהו ויזירתו ע"י אדם, אבל ע"י חולי, אף שמתחלת החולי ע"י אדם, לא הוי רק כגרמא בעלמא כו'. ועוד יש סעד גדול להחיר כיון שכבר היה נשוי אשה והוליד בנים ועל כרחק דלא ניקב גזתא דשכנת זרע, ואין לומר ככה"ג לא וחזור על צניו כו', דלא אמרינן כן רק צודאי פלוג דכא ולא בספק כו'. ועוד יש הוכחה כיון שהקיף זקן, וכבר כתב הרמב"ם [פ"ב מאסות ה"ד] שאין הסריס מביא שערות לעולם. וסיים, מכל הני דדי היתר נראה להחיר האיש לישא בת ישראל, ולסמוך על כל הגדולים שהקילו צנידון שלהם שהיה ודאי ניקב לשביל הזרע, כ"ש צנידון דידן כו'. ומידון הצדיקה האמורה בש"ס [ינמות דף ע"ו ו' ע"ה] קשה מאד לעשותה בזמן הזה, דמי הוא הצדיק שיעור נהמא חמימא, וגם קשה לעשות זאת בזמן הזה שלא יבואו ח"ו לידי פירצה בעון חמור הזה ר"ל, שמלבד מה שהחמיר בזה צוה"ק [ראה ישב קפ"ח ע"ה, ויחי רי"ט ע"ה], יש די בזה במה שאמרו בש"ס פרק כל היד [גמ' י"ג ע"ה] שהוא כמביא מצול וכשופך דמים, וע"כ י"ל דהיתר הצדיקה בש"ס הוא על דרך שאמרו גבי חילול שבת [שבת קנ"א ע"ה] חלל עליו שבת אחת כו', אבל צנידון דידן שאין לו כן, כדאי לסמוך על כל פרטי היתרים הנ"ל, ודעתי מסכמת להחיר האיש הלו בקהל, עכ"ל ע"ש:

ביאורים

ו' (כו) נסתם שביל ש"ז. הכוונה (ל') לשבילי שנכרת לשנים (ל') לכן כתבה תורה פצוע הזרע ושבילי מ"ר אשר בגובה הערמונית וקיימת ביניהם הפרדה תפקודית כך שבשעת הוצאת זרע מתכווץ השביל כדי שלא יצאו מ"ר ולא יכנס הזרע לשלפוחית מ"ר ואם התקלקל מנגנון זה נעשה פצוע דכא:
ז' (כז) נכרתו הביצים. פי' נוב"י סו"ס ו' דפצוע וכוות אחת היא אלא דאי הוה כתיב חדא הו"א בכולו דהיינו שנפצע לשנים או

צינונים

(לו) שו"ת חשב האפוד ח"ב סי' ח' אמנם יש להוסיף לפי זה דהא פצו"ד ביד"ש כשר וקשה לצייר בזמן הגמ' פצוע בידי אדם בשבילים שבתוך הגוף וצ"ל כהיראים סי' כ"ט שהקשה על דין דידן דנסתם שהרי פצוע ביד"ש כשר והכריח מזה שהאיש כשר לבוא בקהל אלא שהולד פסול מפני שהוא עקור, ולדידן פי' החזו"א סי' ט' סקי"ב שתחלת החולי הי' ע"י מכה וה"נ י"ל לפי' חשב האפוד. [בחזו"א (סי' י"ב סק"ז) פי' שזהו שביל שהי' עובר בזמן הגמ' בתוך הגיד והוא בכלל חוטי ביצים]. (לז) וכדאי' בספרי איזהו פ"ד כו' אין לי אלא כולו מנין אף מקצתו ת"ל וכו"ש. (לח) חזו"א סי"ט סק"ט. (למ) בהמשך דבריו חזר מזה במש"כ לגבי חסרון דא"א לומר דתלוי בחכמת הרפואה דא"כ לא למדנו עדיין מדברי חז"ל עד שנחקור ע"פ רופאים ולא יתכן אלא חזו"ל כבר עמדו על חכמת הרפואה ולמדנו הלכות ברורות [וצ"ע במש"כ דכשאמרו ניקב א"צ שיאמר נפצע אם כוונתו דבאמת כ"ה וכדבריו לעיל או דבא להוכיח שלא כדבריו דנפצע שיעורו כנגד רוב הקוטר דא"כ הי' ניקב בכלל נפצע]. (מ) ספרי בשה"ג בשם סמ"ג ובמרדכי בשם הרא"מ [חזו"א].

(כט) או שנידוכה אחת מהן (ל) או שחסרה (י) (לא) או שניקבה (לב) נקב מפולש (ב"י) בשם נמוקי יוסף בשם התוס' פרק הערל (לג) הרי זה פסול. הגה וכן עיקר [ו] דלא כש מתירים (לד) בעל ציפה אחת אם היתה (לה) אותה שנטלה שלימה כשנטלה (לו) ונשארת של ימין (היא

פתחי תשובה

ז [ו] ודלא כיש מתירים. עיין בתשובות צ"ח אפרים [אה"ע חלק א'] סי' ב' צא"ש אחד שאירע לו חולי ורקבון ציפה השמאלית צעדו קטן, וחתכו הרופאים את הציפה הזאת, וכעת הגדיל, אם מותר לבוא בקהל. והאריך מאד צוה וזירף כמה צדדים, ומסיק דאם מרגיש בנפשו ואמר על אמונתו כי כאש גבורתו, ולפי אומד דעתו אם ישא אשה ראוי להוליד, יש לסמוך על המתירין, ובפרט אחרי שסימנן מוכיחין עליו, שנתמלא זקנו העליון וגם התחתון, שזה מורה שאינו סריס, אפשר צ"ח כ"ע מודו כו', ע"ש שהעלה כן להלכה ולא למעשה עד יסכימו עוד חכמים. ועיין בספר ישועות יעקב [פירוש הארוך סק"ג] על מעשה כיוצא בזה והעלה ג"כ להחיר ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל סק"ג ועיין בס"ק שא"ס. [ועיין בתשובות חסם סופר [אה"ע חלק א'] סי' ט"ו, על דבר בחור אחד שהרגיש שיש לו ג' ציפים דכורא, צ' צימין ואחד בשמאל, אי הוה פלוג דכא משום כל יתר כנטול דמי [עיין צ"ד סוף סימן מ"א ומה שכתבתי שם ס"ק (י"ג) [ע"ו]], וכמז

באר היטב

ז (י) או שניקבה. משמע בכל דינים אלו אחד מחוטין שיה לכל חוטין, ואם נחסר חוט אחד פסול, וכן צנידך או נפצע חוט אחד. ולדברי המקילין בנחסרה ציפה השמאלית, ה"ה אם נחסר חוט ציפה השמאלית. צ"ש [סקי"א]:

ביאורים

מקרי נתרפא וכן יש להסתפק בניקב ונקרם תוך הנקב ונשאר נקוב מיהו בחסר ונקרם על פני החסרון ונשאר חסר נראה דהוי בכלל חסר: (לד) בעל ביצה אחת. יש מכשירין (י) אפי' כשהביצה השני' פצועה ולא רק כשניטלה (נא) ויש פוסלין: (לה) אותה שניטלה שלימה. יש אחרונים שהקילו (נד) אפי' כשהיתה פצועה וניטלה וסתימת שאר האחרונים כהרמ"א שחששו לירושלמי שאמרו ובלבד שלימין: (לו) ונשארת של ימין. האחרונים (נז) נטו להקל כדעת ר"ת וסייעתו והכשירו אף בשל ימין אלא שאם אפשר (נד) טוב ליטול של שמאל אבל הב"מ כתב שאין להקל יותר מן המבואר ברמ"א. כתב מהרש"ל ביש"ש סי' ח' דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד וכו' אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים ויודעים לתקן

(כט) או שנידוכה. שנידוך (מא) ע"י אבן וכיוצא בו ואין בו נקב ולא חיתוך בשר (מב) והיינו שנתמעך או שנימוק ולא רק שנעשה דק (מג) וגם רך י"ל דאינו בכלל דך. ואם נידוכה מקצתה הנוב"י סמך ע"ז דרך במקצת כשר (מד) אבל קשה לסמוך ע"ז לחוד: (ל) או שחסרה. פירש"י כל שהוא (מה) ולא מעצמן קאמר אלא קאי אנימוקו כלומר שמחת מכה או מיעוץ נימוקו והוקטנו מאליהן: (לא) או שניקבה. פי' (מו) נקב שאין בו חסרון: (לב) נקב מפולש. ע"י לעיל ס"ק כ"ד שנח' תו' והמרדכי האם מפולש הוא מעבר לעבר או עד לשבילי הזרע (מז) ושם הוא מקור הדין דבעינן נקב מפולש בביצה (מח) ולפי' תלוי ביאור דברי הרמ"א בהאי פלוגתא: (לג) הרי זה פסול. ואם נקרם תוך החתך ונתרפא ונשאר חרוץ (מט) צ"ע אי

צינונים

(מא) ב"ח. (מב) נוב"י. (מג) חזו"א. (מד) הנוב"י שם וחזו"א ס"ט סקי"א וכ' שם עכ"פ דלא נתפרש שיצור המקצת דפוסל. (מה) נ"י ועי' יש"ש ולפי' כשנוטלים מקצת לברוק אם יוכל להוליד מותר בקהל דלא הוי בכלל חסרון כ"ש ועי' בחזו"א שם ד"ה והא דתניא. (מו) ריטב"א. (מז) ביאור הגר"א. (מח) מהרש"ל בעמודי שלמה ל"ת קי"ט כ' להקל דאפי' לדעת המרדכי דבגיד סגי בניקב לחללו בביצה דאין לה חלל בעי מעבר לעבר אבל א"א לסמוך ע"ז להקל כיון דביש"ש פרק הערל סי' י"א כתב דנקב לחללו פסול דומיא דאתרוג וטריפות [וכך יש לבאר השמטת השו"ע דסתם נקב היינו מפולש] וצ"ע. (מט) חזו"א סקי"י ועי' פ"ת ס"ק ד'. (נ) תפארת צבי דיני עריות סי' ז' [הובא בנוב"י]. (נא) נוב"י ובחזו"א סקי"ה כתב שאין מקום להקל כלל אבל בסקי"א הוכיח משו"ת חוט המשולש שאין חילוק בין נפצע לניטל ובסי' י' כתב לצרף דעה זו להקל למעשה. (נב) המקילין בפצועה כ"ש שמקילין כאן ובחזו"א סקי"ג הוכיח מלי' הראב"ד דחזור להכשירו בנטילה וכדמשמע מלשון התוס'. (נג) יש"ש חוט המשולש וחזו"א. (נד) תוס'.

צב

באר הגולה

ח' ס. מימרה דרבה
סס [ימות ע"ה] ע"כ.

הלכות פריה ורביה ה

אמנם ראיתי מקילין כסדרה האחרונה אבל טוב לחוש צאיסור דאורייתא
לדברי המחמירים והם רוצ מנין ורוצ צנין.

ח (לז)* נכרתו חוטי ביצים (לח) או אחת מהן או שנידך או נפצע הרי זה פסול.

פתחי תשובה

לדד להכשירו מכה ספק ספיקא, שמה אינו ציעא רק לדול צעלמא, ואח"ל הוא ציעא, דילמא מתחילת צרייתו ולא נפצע מן הציעא עצמו כו', ומסיים, אבל מ"מ אינו אומר למעשה, ע"ש היטב. ודברים אלו

לפענ"ד ז"ע. וגם איכא לספוקי צכה"ג אס אינע שהרופא מתך אחד ונשאר שמים כהלכתא, אס יהיה כשר לצוא צקהל, ועיין ציו"ד סימן מ"ד סעיף ז' וצאמרוניס עס]:

ביאורים

נכרתו חוטי ביצים. עי' בביאורים בשם החזו"א שהתיר ניתוק שבילי הזרע שבתוך הגוף ברווח והבאים אחריו סמכו עליו סמיכה בכל כוחם וכדכתבו רבים בתשובותיהם. אמנם לענ"ד צע"ג בדברים, דהנחת החזו"א היא שלא הוזכרו השבילים שבפנים בגמ' ובפוסקים דחוטי ביצים לרש"י פירושו חוטים שהביצים תלויים בהם ולהרמב"ם פי' החזו"א שהוא השביל שבגיד. ואף שלפנינו אין בגיד אלא שביל א' המשמש לזרע ולמ"ר ולפ"ז אינו מובן דין נסתם שביל ש"ז וחזר

לחזק (נח) ומדלא הוזכרו בגמ' ובפוסקים משמע דבמקום שהשבילין בפנים אינם בכלל פצוע דכא ואינו נפסל אלא אם נפצע ונידך בגיד וביצים וחוטין שבהם אבל לא החוטין הפנימים שבתוך הגוף ואף אם מסתם על ידי כריתת השבילים בתוך הגוף מ"מ אינו נאסר בקהל ודינו כשאר עקר וכסריס חמה. וע"ד הנתוח בחולי עצירת השתן ע"י סתימת שביל השתן הבא מנפיתת הפרוסטטה ולוחץ על צינור השתן וסותמו ובשעת נתוח (נח) מוכרחים להפסיק גם שביל הש"ז המובלע בגוף אינו נאסר לבוא בקהל: (לח) או אחת מהן. משמע בכל הדינים א' מחוטין שוה לכל חוטין (ס) ואם נחסר חוט א' פסול וכן בנידך או נפצע חוט א' ולדברי המקילין בנחסר ביצה השמאלית ה"ה אם נחסר חוט ביצה השמאלית:

צייונים

(נח) בחזו"א סקט"ו הקשה ע"ד מהרש"ל דודאי אותן שאמרו שהן פוסלין כבר עמדו עליהן שהן מולידין ואי פסול משום שהוא נטול הביצה איך יהי דרך בעולם שיוליד נראה כוונתו להקשות עמש"כ מהרש"ל שאינם מקלקלים חוטין ושביל הזרע הולך כתיקנו, דמה יושיענו כ"ז אם נכרתה הביצה ואין זרע שיעבור בשביל הזרע. עוד יש לדון בזה לדברי הלבוש שנו"נ בפ"ד וכ"ש שהוליד אם יש פסול על הבנים, ובעצ"א השיב עליו. ודעת הלבוש יש לפרש ע"ד החזו"א בהל' טריפות אהע"ז סי' כ"ז סק"ג דאחרי שנקבע כן בגמ' שבזמנם כריתת הביצה מפסדת כח ההולדה אף שנתחדשה ידיעת הרופאים לכרות הביצה בלי להשחית כח ההולדה לא נשתנה הדין בשביל זה, ועי' באג"מ ח"ג סי' ב' אות ג' לחלק בין הלכות טרפות שנאמרו בהל"מ [ואינו תולה הדבר בחתימת התלמוד ובאלפים תורה] לפ"ד וכר"ש שלא נאמר בסיני פרטי מציאות האיסור אלא הכלל שאינו מוליד ומש"ה כשיכול להוליד מותר בקהל. (נו) הרמב"ם בפיה"מ כתב כי כל חולי שיתחדש בכלי הזרע ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן ה"ז פסול. והיעב"ץ העיר ע"ז מפ"ד ביד"ש. עכ"פ יש לסייע מזה דברי מהרש"ל דעכ"פ אם יכול להוליד יש להכשיר. (נז) רש"י ועיין בביאורים ס"ק י"ב. (נח) חזו"א ס"ב סק"ז [בברכ"י ס"ק ט"ו הביא רד"ע שאשה שניטלו כלי הריונה אסורה משום פ"ד ולפי"ז מוכח דלא כחזו"א הנ"ל שהרי כל שבילי האשה הם בתוך הגוף, אמנם כבר דחו האחרונים דבריו עי' בחינוך קנ"ט שפ"ד אינו נוהג אלא בזכרים וכ"כ מהרש"א קידושין ע"ב ב']. (נח) באוזה"פ ח"א ע' קס"ד הביאו רופא חרדי ששאל אל החזו"א איך לנהוג ושייב שכדי שיהא יותר בטוח מסיבוכים יש להפסיק תמיד ועל שאלתו אם הרופא צריך להודיע למנותח שנפסק השביל השיב שלא צריך [ולמעשה אמר הרופא שאינו רואה צורך להפסיק החוטין]. (ס) ב"ש ועי' חזו"א ס"ט סקט"ז.

הלכות פריה ורבייה ה

צג

באר הגולה

ט' ע. כרעא
דמכשיר, שס דף ע"ו
(ע"ב) [ע"א].

י' פ. ממנימלא

דשמואל, וצנרייטא

יליף לה, נאמר [נדכיס

כ"ג ב"ן] לא יבא פלוג דכא וגאמר [שס שס ג'] לא יבא ממזר, מה להלן צדי אדם אף כאלן צדי אדם. שס [יבמות ע"ה ע"ג].

חידושים

לראות ש"ז בשביל מ"ר ואינו מובן ג"כ דין ניקב חוט מחוטי ביצים לשביל מ"ר שזה דין מטיל מים מב' מקומות, פ"י החזו"א דבדבר זה נשתנו הטבעים ואצלנו אין בגיד אלא שביל אחד. אמנם אם נפרש דברי חז"ל והשו"ע לפי המציאות המוכרת לנו שפיר י"ל דגם השבילים שבפנים הם בכלל חוטי ביצים, המציאות הידועה לנו היא שיש שלשה אברים המשתתפים בפו"ר, הביצים שמייצרים את תאי הזרע, צינוריות הזרע הנכנסות לתוך הגוף ומובילות את תאי הזרע מן הביצים עד הגיד ושם יש שלפוחיות שמהם הש"ז יורה כחץ ושלפוחית מ"ר, והגיד. והנה חוטי הביצים הם הצינורות הנכנסות מן הביצים לתוך הגוף, וע"ז התכוון רש"י כשאמר שהביצים תלויות בהם משום שהצינורות עולות כלפי הגוף ונראות כמחזיקות הביצים, דאם אין לחוטין שום שייכות עם ההזרעה מהיכ"ת שיפסול בהו, גם אין שום חוטים בביצים ששייך בהם הלשון שהביצים תלויים בהם, וזו גם כוונת הרמב"ם שבהם תתבשל ש"ז דע"כ אין כוונתו לצינוריות המיקרוסקופיות שבביצה שהם המייצרות את תאי הזרע שהרי אלו הביצים עצמם, אלא שכוונתו לחוטים דרש"י ומש"כ שתתבשל בהם ש"ז יש לפרש עפ"י הידוע לנו שלכל אורך החוטים יש בלוטות המוסיפות ליחות והרכבות המסייעות לבישול ש"ז. ולפ"ז לא דיברה תורה בגזע"כ על כמה פרטים בגוף אלא על כל חלקי המערכת השלימה של פו"ר. עוד יש לסייע פירוש זה שהרי לא הוזכרו בתורה חוטי ביצים ומהיכן למדו חז"ל שהתורה הקפידה בדווקא על החוטים שהביצים תלויים בהם, אבל לדברינו פירשו חז"ל את כל החלקים מיצירת הזרע עד שיכול להזריע ובכלל זה נתפרשו גם השבילים שבפנים. וכ"ז כתבתי לבאר כלפי מש"כ החזו"א שלא הוזכרו השבילים שבפנים בגמ' ובפוסקים, ויותר מהמה צ"ע לפמש"כ בביאורים ס"ק כ"ו ביאור דין נסתם שביל ש"ז וחזר לראות ש"ז בשביל שמשתיין בו שלפי פשוטו זה ממש דין הניתוח בפרוסטטה שמנתקים שביל ש"ז והזרע יוצא לחלל הפרוסטטה ויוצא עם מ"ר, וא"כ צע"ג למעשה.

צינונים

(א) בספר ברית אברהם הכהן עמ' שע"ח הביא מספרי רפואה קדמונים שיש ב' שבילין וגם ספרים שכתבו שיש שביל א'. (ב) בחזו"א ג"כ כתב שבסוף הגיד השביל משותף לשניהם, וא"כ גם לדעתו אין לשון הגמ' כפשוטו מטיל מים מב' מקומות, עוד סיעתא גדולה לפי זה מדברי הרמב"ם שלא העתיק לשון הגמ' מטיל מים מב"מ אלא כתב שניקב חוט מחוטי ביצים וזה א"ש טפי לדברינו ודו"ק. (ג) ויתיישב בזה קו' החזו"א סי' ט' סק"ז וסי' י"א סק"ג מהא דאמר בכורות מ"ד ב' שאם ניקב הקרום שבין זרע לשתן איצק ע"ש.

ביאורים

ט' (לט) ניקב חוט. בחזו"א אהע"ז סי' י"ב סק"ו פי' ע"פ שיטתו שהבין שבזמן חז"ל היו ב' צינורות לכל אורך הגיד וכוונת הגמ' והרמב"ם שנהי' נקב ביניהם ומטיל מים מב' הנקבים אבל בשו"ת חשב האפוד הוכיח מכמה משניות דא"א לומר שנשתנו הטבעים בזה וצורת הגוף שלפנינו (א) היא צורת הגוף שעלי' דברו חז"ל, ע"ש. על כן יש לפרש שניקב אחד משבילי הזרע המובילים מן הביצים אל תוך שלפוחית מ"ר ומה שאמרו חז"ל מטיל מים מב' מקומות (ב) אין הכוונה מב' נקבים שבגוף אלא שמטיל מים בשעת הטלת מים ובשעת הוצאת זרע והרמב"ם פי' שתתכן אפשרות כזו שמטיל מים בשעת הוצאת זרע אף שמתכווצים שרירי שלפוחית מ"ר מחמת נקב בחוטי ביצים שיוצאים דרכו מ"ר ויוצאים גם בשעת הוצאת זרע, והכשירוהו בגמ' מפני שיוורה כחץ (ג) ואינו דומה לנסתם שביל ש"ז שהזרע יוצא לשלפוחית מ"ר ואינו ראוי להוליד וזה שיוצאים מ"ר בחוטי ביצים אינו מעכב ויכול להוליד:

באר היטב

או ע"י חולי הפאקין, אם הוא כשר. וכתב, דאף אם נחזיק בפשיטות שזא ע"י חולי הפאקין יש להכשירו וכדעת הרמב"ם, כאשר הכריעו כל האחרונים ה"ח והח"מ והב"ש שהעיקר כדעת הרמב"ם ושגם רש"י סובר כן, והרא"ש יחדלה הוא, ואין להחמיר חומרות במידי דלית ליה תקנתא, וגם איכא למחש לתקלה. ומ"ש הרא"ש דכדצירי משמע בירושלמי, כבר עמדו המפרשים לדקדק ממנו להפיק, וגם בספר צית אפרים על (יו"ד סי' ל"ו) [הא"ע ח"א סי' ג'] כתב בשם ש"ס יצמות [פ"ח סי' ט"ז] שדעת רש"י כהרמב"ם ושכן דעת הירושלמי ג"כ, והביא עוד כן בשם בעל חו"ט, ופשוטו דיש לסמוך על כל הני רבננא. והרי צבעל ביצה אחת אף שניתנה בידי אדם לגמרי, הרבה מכשירים מפוסקים הראשונים וזל, וכמה מהאחרונים תקעו ענמן להקל בזה ע"פ דעת ר"ת ועשו כן הלכה למעשה [עיין בס"ק הקודם]. לכן צנדין ירדן אין כאן צית מיוחד כלל, ומה גם לחוש לספק חולי, ודעתי מסתמך להחמיר, ע"ש. גם בספר צריי ופסא אות ה' דעמדו נקטינן כהרמב"ם, עיין שם. וצריי בספר צית מאיר שכתב דל"ע אם נפסל צית שמים עד שנתהוה וכוונתו להיטעל בידי אדם ח"ו, עד שנתהוה זה עומד ליקרן (ויטעל) [וילעגל] בידי אדם, אם לא יטעל לדמות זה לזה דקיי"ל כר' שמעון דכל העומד לגזוז כגוז דמי [ברא"ה צ"ק נ"ט ע"ב ומוס' שם ד"ה ופסק] וחשוב בידי שמים וכשר כר', ע"ש. ובתשובה אחת כ"י מהגאון מופת הדור מוהר"ם וזל"ל מוולאזין צענין זה [נדפס בחוט המשולש ח"א סי' א'], ראיתי שהעלה ג"כ שהעיקר לדעת הרמב"ם דע"י חולי הוי בידי שמים וכשר. גם מסכים לדעת דאם היה נרקב קודם שנתחך, אף שנכרת ע"י אדם לא חישינן ליה, דכל שהוא נתמסמם כמאן דליחא דמי בכל דוכתא. גם האריך שם שראוי לסמוך על דעת רש"י צ"ש"ש [יצמות פ"ו סי' ח'] שנחשפס לומר דר"ת וסיעתו מתירין אף בשל ימין, ועיקר הגירסא בירושלמי שלימין, חיבה אחת, עוד הוסיף ידו להוכיח דאף שלימה אין צריך, כי מה דאמר בירושלמי ובלבד שלימין, בש"ס דלין לא מתקין בזה, ומסקנת דעת ר"ת הוא כמ"ס בחוס' שם [ע"ה ע"ב צ"ב צ"ב הרבאון] צדק את"ל דר' ישימעל לפלוגי את"ק א"ה, וכן היא משמעות כמה פוסקים ראשונים שעיקר סמיכתם להכשיר משום דקיי"ל כמתניתא דרמב"ם [שם ע"ה א'], וכ"ה להדיא בספר התרומה הלבנות חוליה דמה' מן פרק המולין וזל, וכן סומכין העולם על אידך דכרס ציבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת הרי הוא כסריס חמה וכשר, וע"י אלו סומכין להכשיר בני אדם

י' (מ) שחלה מחמת גופו. ואפי' אם בתחלה נעשה מעשה ביד"א כגון שקשרו הגיד בחוט ^(סד) אם לא ניקב מחמת החוט אלא שנולד חולי ומחמתו ניקב כשר. אם הוכה באבריו ונולד בו חום ואח"כ מחמת עצלנותו שלא עשה רפואה נחלה ע"י צינים ופחים ואוירא דעלמא ^(סה) מיקרי ביד"ש וכשר: (מא) ובטלו ממנו. היינו שבטלו מחמת החולי וכן ואם כבר

נתמסמס ונתבטל ע"י חולי ^(סו) והי' כלא הי' ועומד להתבטל ולהתמסמס מאליו והרופא מיהר לעשותו שרי. אבל אם איברים אלו בריאים ומחמת חולי אחר הוצרך לכורתם ^(סז) נראה מסתימת האחרונים דחשיב בידי אדם. אם נסתרס בידי שמים ^(סח) ואח"כ סירסו אדם פסול: (מב) שכל אלו בידי שמים. וכך נקטו ^(סט) האחרונים למעשה:

(פר) שבות יעקב ח"ג ק"ז חמדת שלמה סי' מ"ה קהלת יעקב ג' ודלא כבינת אדם ב"ה סי' כ"ה ואילו ה"י רואה כל האחרונים הללו ה"י מכשיר [פ"ת]. (סה) חת"ס סי' י"ז ובחזו"א ס"ט סק"ב פקפק ע"ז אבל בס"י כתב הלכה למעשה כדברי חת"ס. (פו) חוט המשולש סי' י"א וחת"ס סי' י"ז [אם הפך הבשר לבשר גידולי דינו כנתמסמס אחרי שאין בו בשר רגיל הפועל תפקידו, חת"ב ס"ח סק"ן]. אם נתמסמס מקצתו והרופאים חתכו כולו או שחתכו גם חוטפים וכיו"ב שלא יזדהם וטעמים כה"ג לכאור' דמי לזכרת ביד"א. (פז) בחת"ס סי' י"ז צידד להכשיר ע"פ לשון ס"מג להורשועו מחליו שרי חתב בדברי ישי"ש סי' ח' מבורא שפסול. (פח) חזו"א ס"ט סק"ד ואג"מ. (פח) ישי"ש ב"ח חת"ב ב"ש ושא.

פתחי תשובה

ללהרמז"ס הוא זה בידי שמים אע"ג דשטנו צו ידי אדם, אחר שכבר נחצטלו האיצרים ושבתו [מלאכתם]. אלא דהם חשו לדעת הרא"ש [שם פ"ח סי' ב'] וריא"ו [פסקי ריא"ו] שם פ"ח ה"א אות ט"ו] דחולי חסוד בידי אדם, והעלו שם שלא לכוף לגרש אפילו נשא באיסור, ומכ"ש בנשא בהיתר, אלא שיש להודיע לו ולומר הרא"ש וריא"ו מחמירים ואולי ישמע ויגרש מרצונו, אמנם מבואר מדבריהם שם דהוא שכיחא ליה לישא גיורת, משא"כ בזמנינו כו' והאי גברא רך בשנים כו'. ולכן נראה נהי אם היה פנוי וצא לישא אשה לא הייתי יועץ להאשה להנשא לו להכניס עממה בקפק איסור לדעת הרא"ש וריא"ו כדי להציל נפשו, אבל זה שכבר נשא בהיתר, למה ניעצה להתגרש במקום שרוב וכמעט כל הפוסקים מחמירים. ומאורק לזה משמע מלשון השואל שאין צורך שנשאר כפול מהבינה עממה, דאפשר דניטלה כולה ומה שמרגשים שנשאר הוא לדלול חוטין, וא"כ יש לו ג"כ דעת ר"ת וגדולי ראשונים שעמו. ומעמדה אם לא תוליד האשה, נאמר שהיה פלוג דכא בידי שמים מחמת חולי דמוחר לרוב הפוסקים, וא"י חלד האשה, לא נחזור על בניו לומר ממזרים הם, כי נחלה לומר כל הבינה ניטלה, וכעדוות של ר"ת דבעל בינה אחת מוליד, וכמ"ש יש"ש [שם סי' מ'] שהרופאים יודעים לאמן ידיהם [יותר מצומן חכמי התלמוד]. ואשר חשש הרב השואל אולי חתכו הרופאים יותר מהרצון והגיע לבשר בריא, בודאי דאין לחוש לזה להחמיר ולהוציא אשה מצעלה כו', עכ"ד ע"ש. ורש"י בסי' י"ט בעובדא כיוצא בה [אלא דשם] [חתך הביעה לגמרי ולא נשאר ממנה כלום, אך לעומת זה היה זה חמור, שהתחלת החולי בא בידי אדם, שהוכה בכח והיה ספק אולי נפגע אז], בחשד שהלך בדרך בעגלה וישב על חבית, ומיד הרגיש כאב בצינור, ופעם הרגיש ופעם לא הרגיש, עד שנפל למשכב ונפח כל הכיס, עד שנטלו הרופאים בינה אחת של ימין. ונשאל אם הוא מותר להשהות אשתו. והרב השואל כתב לו, שרצים נחלו במה שמאלו בשפתי חכמים פרשת תלך בפסוק לא יצא ממזר [דברים כ"ג ד' אות מ'], דמשמע מדבריו דבפלו דכא אין כופין להוציא בנשאה בהיתר, והשיג עליו מכמה סוגיות דגם בפלו דכא שנעשה אחר שנשאה בהיתר כופין להוציא. והוא ז"ל השיב לו דודאי אין שום פקפוק וספק בזה דאפילו בנעשה פלו דכא אח"כ כופין להוציא ככל חייבי לאוין [והאריך שם לישב דברי רש"י ז"ל מדקדקו של השפתי חכמים], אך בנידון שלפנינו נראה דאין לכוף להוציא, דהא ביצמות ע"ה ע"כ דעת ר"ת שבתוס' [בדיבור הראשון] דהלכה כר' ישמעאל דמכשיר בניטלה בינה אחת בידי אדם כו', ועיקר הגירסא צירושלמי נראה יותר להחוס' והפוסקים גירסת שלימין, חביה אחת, פירוש שתהיה שלימה ולא פצועה, ויש בזה צ' פירושים. לפוס משמעות חוס' משמע שאותה הנשאת תשאר שלימה מבלי פגע כל שהוא, אפילו פגע שאינו פוסל בעלמא, כגון נקב שאינו מפולש וכיוצא בזה, אבל אותה שניטלה, אפילו היתה פצועה מתחילתה ונפסל על ידה, שוב כשמוחקין

הנמוקין שכורחין מהן בינה אחת, אע"ג דמתנימין פליגא עליה דחנן [שם ע' ע"א] איזהו פלו דכא כל שנפגעו הבינים שלו ואפילו אחת מהן, אע"פ שיש לחלק בין פגיעה לכתוב, אינו נראה, עכ"ל. למדנו ממנו כמה דברים, שהעיקר דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא פליג, והלכתא כוותיה, ושאינ לחלק בין ימין לשמאל ולא בשלימין, אלא בכל גוונא מכשירין בני אדם הנמוקין שכורחין מהן בינה אחת איזו שהיא ואין שהיא, ושכבר פשטה בימיו ההלכה להקל בזה ומעשה רב. והאריך עוד בזה להוכיח דשיטה זו היא המחמירה ולית עלה פירכא כלל, ומסיים, אמנם לא להכריע באחי ובדודאי ראו לנו עניי הדעת ליתך בדאורייתא בחר המחמיר כדאימא בפ"ק דע"ג דף ז' [ע"א], ואף ד"ל דגבי פלו דכא לא שייך האי כללא דיש לדון בפלו דכא ספיקא כשר כו', מ"מ אין זה צורך כו' [עין לעיל סק"ג], אך כתבתי שמי שרוצה להקל בזה יש לו עמודים גדולים ר"ת וסיעתו ועדות ספר התרומה שכתב להעיד דסוגיא דעלמא אזלא כהמתירין. ואף הרמ"א ז"ל [לעיל סעיף ז'] שהחמיר, כתב אמנם ראיתי מקילין כו'. ומ"ש הרמ"א שהמחמירים אינם מחמירין רק בשלימין ונשאת של ימין, בזה העיקר כמהרש"ל, וכדכתיבנא לעיל דהמחמיר הוא כשיטת ספר התרומה שאין חילוק כלל, עכ"ל. [ובעת יאל לאור תשובת חתם סופר, ושם [אה"ע חלק א'] בסי' י"ז תשובה מעין זה, באחד שנוהל לו חולי בביעה ימנית עד שנתעבה ונתגדל כגדול ככר לחם, ותחכוהו הרופאים ונטלוהו מן הכיס והעמידוהו על צוריו, ונגרש עתה בימין שנשאר דבר קטן כעין פול, ונשאל אם מותר להשהות אשתו. והאריך שם לבאר דברי הירושלמי פרק הערל [בימות פ"ח ה"ב] שהוצא קלח בתוס' שם דף (ע"ט) [ע"ה] ע"כ [בדיבור הראשון], ומסיק, בנידון השאלה ש"ע חולי נטל הרופא ביעה הימנית והשאיר צו עוללות כשיעור פול, אין לנו שום סמיכה מחמת דעת ר"ת בתוס' שם וסיעתו, דממה נפשך, אי גרסינן צירושלמי של ימין, הרי ניטלה הימנית, ואי גרסינן שלימין לאפוקי פצועות, הרי הכא הוא פלו לפינו. אך יש לנדר שזה לא מיקרי בידי אדם, דנראה עיקר כהרמז"ס וסיעתו דע"י חולי מיקרי בידי שמים וכשר, ומלשון הסמ"ג [לאין קי"ט] מבואר דאף בכרתו אדם דפסול, דוקא שכרתו בפגיעה, אבל לרפואה להושיעו מחליו מותר בקהל כו', אבל אין היתר זה מבואר בלשון הרמז"ס, דמ"ש הרמז"ס [פט"ז] מאיסורי ביאה ה"ט [ושו"ע] או כרתן, קאי אחולי, שהחולי המסא או כרתן, ובלשון ר"ת שבמרדכי [שם סי' ע'] משמע מה שחוטכים הרופאים מחמת חולי אצן הוה בידי אדם. אמנם נ"ל פשוט אם כבר נתמסקה הבינה ונתצטלה ע"י חולי והיה כלא היה ועומד להתצטל ולהתמסקם מאליו, והרופא מיהר לעשותו, בזה לית דין ולית דיין דשרי להסבירים דע"י חולי מיקרי בידי שמים, וכן דעת יש"ש [שם פ"ח סי' ט'] בפשיטות, והגאון בית מאיר חוכך קלח בזה. ולדעתי הדבר פשוט, וכן משמע בפשיטות מדברי כל הגדולים בספר תומת ישרים סי' נ"ב נ"ג (וריא"ה) [וריא"ב]

באר הגולה

י"א א צ. גמורת כהנים [אמור] פרשתא ז' [אזת ייח] יליף לה מן באלעס לא תעשו [ויקרא כ"ב כ"ד], בכל מקום שאחם, ומנין אף באדם, ת"ל בכס. ק. מימרא דר' יוחנן שבת דף קי"א ע"א.

ידי רעמים וברד או ממעי אמו אבל על ידי חולי חשיב בידי אדם (ט) ופסול וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי.

י"א (מג) אסור להפסיד אברי הזרע בין באדם בין [ס] (מד) בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ ישראל (מה) בין בחוצה לארץ וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום וואפילו (מו) מסרס אחר מסרס לוקה כיצד הרי שבא אחד וכתב הגיד ובא אחר וכתב את הביצים או נתקן ובא אחר וכתב חוטי ביצים או שבא אחד ומעך

פתחי תשובה

אומה חוזר להכשרו כו'. אך הרא"ש [שם פ"ח סי' ז'] ס"ל שאין פסול זה חוזר להכשרו לעולם, ולכן צענין שהנחתך היה שלם ולא פגוע כו'. ושיטת הרמב"ם פט"ז מהלכות איסורי ביאה [ה"ז וט'] דניטל בידי אדם אפילו ציעא אחת פסול, ובידי שמים או חולי אפילו צ' ציעים כשר כו', וכן משמע לי דעת רש"י [שם ע"ה ע"א ד"ה סריס] ותוס' [ראה

באר היטב

(ט) ופסול. מי שניטלה ממנו בינה השמאלית ע"י חולי, לכתחילה אין משיאין לו ישראלית, ואם עבר ונשא ישראלית אין מוסיאין ממנו. מהריצ"ל חלק ג' סימן ל"ב:

סוטה כ"ו ע"א ד"ה אשת דע"י חולי ושחין הוה בידי שמים, ואפילו נכרתו צ' מותר בקהל אפילו לכתחילה כו', ודעת הרא"ש יחידאה הוה ממש. (וצענין) [וצענין] אם כורת הרופא אח"כ, הנה מלשון הרמב"ם אין הכרע, אך מלשון סמ"ג [לאחר ק"ט] מבוחר דס"ל כל שלא כרתו אדם בפשיעה אלא לרפאו מחליו, כשר, וכ"כ הי"ש"ש [שם פ"ח סי' ט'] בזנות הרמב"ם כו', וצפרט אם כרתו הרופא אחר שכבר נעשה בשר שהרופא גורדו, קרוב לודאי לפענ"ד שכשר אפילו לכתחילה, ומעמה צנידון השאלה, אף אם היה צרי לנו שבהחללת הכאב צעת שישב צכה על הצציות נפצעה ציעא אחת בידי אדם, ושוב ניטלה ע"י אדם לגמרי, צין של ימין צין של שמאל, מ"מ מאחר שהנשאת היא צריאה ויפה, כשר להחוס, והי' [דלכתחילה] אין לסמוך, אבל עכ"פ אין כופין לגרש, אלא דטוב להפרישם ולהודיעם עכ"פ דאית צהו פלוגתא והמה יחשוש לנפסם, וכמה דיות נשתפכו עד"ו צתצוצות תומת ישרים [נ"א צ"ב קכ"ה ורי"צ] כו'. ומכ"ש צנידון זה שאין צרי שנפצעה אז, וצלי ספק אילו היה צא לפנינו אז צתחילת כאצו לא היינו מפרישים אותו מאשתו, והיינו מוקמינן גברא אחזקתיה שלא נעשה צו מעשה כלל, ואע"ג שעי"ו נופח אח"כ ושלט צו הצראנד עד שהוכרחו הרופאים לכתו, היינו מפני עללנותו שלא עשה רפואה מיד עד שאח"כ ע"י צינים ופחים ואוירא דעלמא נחלה, ומיקרי בידי שמים [ומה שכרתו הרופא אח"כ אינו מויק דלעיל] כו'. ולר"ת ותוס' פשיטא דכשר למה שני"ל עיקר גירסא שלימה, ודלא כהרא"ש. וא"כ עכ"פ אין לכופ להוציא, אבל טוב לומר להם שהוא פלוגתא דרצונתא ולוקה על כל ציאה וציאה, ע"כ טוב להם שיהיו פרושין, אבל לכופ על הגירושין יש לחוש לגט מעושה ולחרס דר"ג לכופ אותה, וחכם עיניו צראשו, עכ"ד ע"ש. ושם צסי' ט"ו צידון מי שניקצ גידו על העטרה מאליו ע"י חולי, והרופאים עשו לו צתצוצות וריפאוהו, וגם מצטיחים שיכול להוליד, אלא שנשאר קמטין וסימנים שהיתה כאן מכה אבל נתרפא ונקתם. וכמז דא"ל לפנים להחירו צבת ישראל, דרוב הפוסקים ס"ל [דע"י] החולי הוה בידי שמים, והרא"ש יחידאה הוה, והרי הותר בקהל. ואע"פ שאח"כ עסק ומשמש צו הרופא מעשה ידי אדם, מה צק, אי הוה מרחיצ הנקצ יותר מאשר היה, היינו צאים למחלוקת צפירוש צברי הרמב"ם צמ"ש [פט"ז מאיסורי ביאה ה"ט] או כרתו, דהוה צתחילתו בידי שמים וסופו בידי אדם, אבל צשהרופא ריפא וקתם הנקצ צתצוצות, לית דין ולית דיין, דאי צתחילת חולי הוה בידי שמים דכשר לצוא בקהל, ואי נימא ניחוש לדעת הרא"ש דחולי לא הוה בידי שמים, מ"מ הוה נקתם לפנינו, וזה פסול שחזר להכשרו, ודעת ר"א ממין דאמר דאינו מועיל סתימה אלא להכשיר זרעו ולא אותו, הרי חלקו עליו כל הפוסקים, ולכל הפחות הוה ספק ספיקא להקל כו', ולכן הריני מסכים להכשיר, ע"ש:

י"א [ס] בבהמה חיה ועוף. כמז צרכי יוסף [אזת ט'], אפילו דגים אסור לקרס. שאלת יעצ"ן [ס"ה] סי' קי"א:

ביאורים

י"א (מג) אסור להפסיד. מ"מ אם עבר מותר לאכלם [הג"מ]: (מד) בבהמה חיה ועוף. בגוף אחרים [רמב"ם]: (מו) מסרס אחר וה"ה (ע) דגים: (מה) בין בחו"ל. אע"פ שנאמר בארצכם לא תעשו מפי השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום וענין הכתוב

צינונים

(ע) שאילת יעבץ ועי' מנח"ח מ' רצ"א. (עא) חת"ס י"ז.

הלכות פריה ורבייה ה

צז

באר הגולה

את הגיד ובא אחר ונתקו ובא אחר וכתרו כולם לוקים ואף על פי שלא סירס אחרון אלא מסורס בין באדם בין בבהמה חיה ועוף והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים (מז) פטור אבל אסור. יב^י (י) (מח) המשקה כוס של [ט] עיקרים לאדם (מט) או לשאר בעלי חיים (נ) כדי לסרסו [י] (נא) הרי זה אסור וזאין לוקין עליו

י"ב ש. מחברא מסוגיא דשנת שס [ק"ה ע"ה] דהעמידו רפואה דירקנא וכו' דוקא בנשה, וכן אימא בתוספתא [ינמות] פרק ח' [ה"ז]. ת. כיון דלא נגע בצינרים.

פתחי תשובה

באר היטב

יב (י) המשקה כוס של עיקרים. אפילו שותה לרפואה ואין מתכוין להיות עקר, כיון דפסיק וכן הסכימו הרב מה"ר יאודה נזון בספר קרימ מלך רב חלק ב' סי' כ"ו [בסופו] ובספר יד אהרן [אה"ע ח"א] הגהות הטור אות א', עכ"ל. ואין הספרים הללו תחת ידי, אך כפי הנראה דבר זה צמחוקת שנויה בין רש"י והתוס', עיין בסוטה דף כ"ו ע"א בפירוש ד"ה קא משמע לן, ובתוס' שם ד"ה אשת סרים, ועיין בבס"פ פ"ב מהלכות סוטה דין ו' וצמחנה למלך שם, ועיין בשו"ת קהלת יעקב [אה"ע] סי' ב' מ"ש בזה: [י] הרי זה אסור. כתב דברי יוסף

ביאורים

(מז) פטור אבל אסור. היינו שאסור מדרבנן (עב) דגזרו על סירוס נקיבה אטו סירוס דאיש וי"א (עג) דאסור מה"ת: יב (מח) המשקה כוס של עיקרין. אפילו שותה לרפואה ואין מתכוין להיות עקר (עד) כיון דפסיק ריש' הוא ואע"ג דקיי"ל פסיק ריש' דלא ניה"ל בשבת מותר מ"מ בשאר איסורין אסור (עה) ואפי' אם הוא כבר קיים פו"ר (עו) ואפי' אם הוא סריס אסור אבל אם שותה כוס שני אין בשני איסור (עז) כיון דכבר הוא לקוי ע"י הראשון ואין השני מוסיף כלום: (מט) או לשאר בעלי חיים. היינו הזכרים (עח) אבל נקבות בע"ח מותר להשקותם כוס של עיקרין

צינונים

(עב) מ"מ וחזו"א בדעת הרמב"ם והרשב"א. וטעם הגזירה בדרישה כ' משום לא תהו בראה ובט"ז כתב משום חובל. (עג) הגר"א וכך נקט למעשה בשו"ת אג"מ אה"ע ח"א סי' י"ג. (עד) רשב"א רא"ש ר"ן ולתו' כתובות ו' א' דפ"ר דלא ניה"ל מותר בכל איסורים צ"ל דסירוס שאני דאיסורו שלא ישאר סריס והלכך לא מהני אינו מתכוין משא"כ בשאר איסורים שהאיסור הוא שהאדם לא יעבור את האיסור ולא מפני תוצאת העבירה אסרה תורה [חזו"א י"ג]. (עה) כיון שהאיסור הוא משום "בארצכם לא תעשו" ולמ"ד ב"נ מצוין על הסירוס אם קיים פו"ר שרי לב"נ דסירוס דב"נ אסור מקרא דפו"ר. (עו) הרמב"ן נסתפק בסריס גמור שאין כאן תוספת לקותא בהולדה ובתאווה אי ג"כ אסור א"ד רק בסריס חמה ודעת תו' נראה דגם בסריס גמור דנטול גם התאווה אסור בכוס עיקרין. [חזו"א סי' י"ג]. והא דאסרינן לסריס לשתות כוס עיקרין היינו משום דהלקותא של הסריס היא בגיד ובביצים והלקותא של כוס עיקרין היא בשאר הגוף והלכך הסריס ששותה כוס עיקרין נלקה עוד בכח שהי' עדיין בריא עד ששתה את הכוס. (עז) חזו"א. (עח) ח"מ ב"ש וש"א והב"ח פי' דגם אשה אסורה לשתות אם לא מפני צער לידה ולפ"ז גם נקבות בע"ח אסורות. ועי' בספר עצי ארזים ובשו"ת חת"ס. (עט) הריטב"א בשבת וביבמות ס"ה ב' כ' דע"י סכנה מותר ומשמע שלא כדבריו כאן וצ"ל דהתם איירי בלא קיים פו"ר וס"ל דכל איסור עיקרים הוא משום פו"ר. (פ) כך משמעות הגמ' בשבת. הגר"א פי' דליף ל' ממשחתם ובתנ"ל ש' כ' דילפינן לה מב"נ דאסור משום פו"ר ולדידהו ליתא חילוק בין מעוך וכתות לעיקרים אלא שאינו אלא בזכר המצווה על פו"ר. (פא) יראים שמ"ב ואחרונים.

הלכות פריה ורביה ה

א. שם
ובתוספתא
שם.
י"ג ב. גם זה שם
ברמב"ם [פט"ו]
מאסקורי צי"ח הי"ב].
הרב המגיד לא הביא
מאין י"א לו דין זה,
ולענ"ד שלמדו

^א (נב) ואשה מותרת [יב] לשנות עיקרים כדי לסרסה עד שלא תלד.
 יג ^ב הרי שכפה את האדם ושסה (פירוש גירה והקניט הכלב נגדו) בו כלב
 או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או
 בשלג עד שביטל ממנו אברי תשמיש (נג) אינו לוקה עד שיסרס בידו
 (נד) וראוי להכותו (יג) מכת מרדות. הגה אצל מותר ליטול (יג) כרצלתו של
 ורמז סנהדרין דף ע"ו ע"ג.

באר היטב

[אות י"ב], ובמקום סכנה מותר לאיש לשחות. הריט"א
 בחידושו [בית דין] יצא ע"כ ד"ה הוא, שכן ק"א ע"א ד"ה א"י
 בעקרה] כו', הוצא בתשובות ורע אברהם [למהר"א יחזקיה]
 אה"ע סוף סי' א'. ובהמת ישראל שחלתה בחולי
 ממסוק ולא יש לה תרופה רק בהסקתה כוס עקירין,
 (הרמ"ח) [הרמ"ך, רבי מלאכי הכהן] בתשובות בית יהודה
 חלק ב' סי' מ"ו [שנספר בני יהודה] מתיר ל ישראל
 להסקתה, והרב המחבר חולק, דאין היתר אלא ע"י אינו
 יודע, ע"ש [בפני יוסף אות י"א]. ופשוט דמותר בזהבית, וכן,
 ועיין בצר היטב סי' י"א: [ואם] לשתות עיקרין. עיין
 בצר היטב [סקי"א] מ"א אפילו בלא צער לדה. ועיין צרי
 יוסף [אות י"ד] שהביא דמהרש"ל ביש"ש פרק הבא על
 יצמתו [בית דין פ"ו] סי' מ"ד סבר דאין מותר לאשה אלא
 ביש"ש לה צער לדה, וכל שכן אם אין בניה הולכים בדרך
 ישרה ויחלה שלא תצדק ורע כי האי, ע"ש, וז"ע ממשנה
 ב"ב דף קל"ג ע"ב דלית הלכתא כרשב"ג שם [ראה בגמ'
 שם ובחומ"מ סימן רפ"ב], ודו"ק. [ועיין בתשובת חתם סופר
 אה"ע חלק א'] סי' כ' שנשאל על דין זה באשה המצטערת
 בהריון ולידה אי שריא לה למשיח כוס עיקרין, דע"ג
 דמפורש בכל הפוסקים להיתר, מ"מ כוס עצי ארוס
 [סקי"א] שדא ע"כ נגזר. והאריך שם לנשקף דאשה הספר
 עצי ארוס [סקי"ע וכו'] בזה, ומסיק לדינא דאשה שלא ילדה

רשיה הוא, אסור. עיין מ"ש ביה הילל צוה. ואפילו
אם הוא כבר קיים פו"ר, ואפילו אם הוא סריס,
אסור. צ"ש [סק"ג]: (יא) ואשה מותרת
לשתות עיקרים. אפילו בלא זכר לידה מותר.
ומ"ש בסעיף הקודם והמסרס את הנקיבה פטור
אבל אסור, היינו סירוס במעשה, דאף בנקיבה
שייך סירוס במעשה. ונקיבה בזהמות ושאר מינים
לא עדיף מאשה. אחרונים עיין ב"ח [אות ט']:
יג (יז) מכח מרדות. הוא י"ג מכוח. מהר"י
בציאורי רש"י סוף פרשת כי תאכל [דברים כ"ה ב'].
ומגן אברהם באו"ח סימן תצ"ו [סק"ג] כתב עליו,
וברמז"ם [פ"ו מחמץ ומנה הי"ב] לא משמע כן. ועיין
רש"י בחולין דף קמ"א ע"ב [ד"ה מכת] שכתב
[ד] מכת מרדות אין לה קיצה אלא עד שיקבל
עליו, ע"ש: (יג) כרבלתו. הטעם, דאין
מסרס אותו, רק עי"ז מתאבל על שניטל הודו.
ומותר לקשור את הנקיבה שלא יעלו עליה זכרים.
שם [צ"ש סקט"ו]:

עדיין ולא קיימה שבת, לא תשמה כוס עיקרין אם לא להציל מירקון וזער לידה וכדומה, אבל אם כבר קיימה שבת כל דהו, שריא אפילו בלא צערא כלל. אך לכאורה היינו צפנויה, וא"נ אפילו צנשוואה כדציטור דר' חייא [סוף פרק הבא על צימחו (צימח ס"ה ע"ב)] וצימחיהם שהיה יכול הצעל לישא אשה על אשמו או לגרשה בעל כרחו, וא"כ אם הוא מתאזי צריה ורואה לקיים לערב אל תנח ידיך, יכול לישא אחרת או לגרש את זו, אבל האידנא דאיכא חסר ר"ג מאור הגולה, צריה רשות בעצמה או תתירנה לקבל גט ממנו. ואמנם אם הוא אינו רואה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות, נ"ל לדאיה מחויבת רשות עצמה מפני שצדודה משועבדת לבעל, והיינו ביטל כל צער גדול לפי ראות עיני המורה, ע"פ:

(נב) ואשה מותרת. כתבו מהרש"ל וב"ה
דאינו מותר לאשה אלא ביש לה צער לידה
(נד) וכל שכן אם אין בניה הולכין בדרך
ישרה ויראה שלא תרבה זרע כי האי:
י"ג (נג) אינו לוקה. הא דאסור (נד) הוא

(פב) מהרש"ל [ובעצי ארזים השיג על דבריו] ועי' בביאורים סקמ"ז. **(פג)** יש להוכיח מזה שניתוח הפרוסטטה אסור מדרבנן בלא חשש סכנה וכמ"ש חזו"א ודלא כאג"מ. **(פד)** הגר"א והוכיח כן מדנח' תנאי אי סירוס בביצים או רק בגיד וע"כ לא נח' אלא בעשה מעשה באיברי הזרע אבל בלא זה אינו בכלל ובארצכם לא תעשו [ולדעת הגר"א הוא איסור תורה וכש"נ].

הלכות פריה ורביה ה

צט

באר הגולה

י"ד ג. איבער
צ"מ דף ז' ע"א אי
אמרינן בכל המצוות
אמירה לגוי שבות,
ולא איפשיטא, ופסק
רבינו לאיסורא מהא
דשלחו ליה לאבוה
דשמואל שם [ע"ז].
ד. כרז אחי שם.

תרנגול (נה) אף על גב דמסתרי על ידי זה (נו) וכל כיוצא בזה שלא עזיז כלום
צאצאי הזרע (הגהות אלפסי פרק במה בהמה).

יד ג (יד) (גז) אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא
[יז] מעצמו וסרסה (נח) מותר (נט) ואם הערים ישראל בדבר זה
(ס) קונסין אותו (ואפילו לא הערים והגוי מכירו ומכין לטובתו) (סוד) ומוכרה
לישראל אחר (סא) ואפילו לבנו גדול מותר למוכרה ד (סב) אבל לבנו
קטן אינו מוכרה ולא נותנה לו. הגה (סג) ומותר לתת בהמה לגוי למחצית שכן אף על פי
שהגוי נודע יסרקנו (הגהות מיימוני פט"ז מהלכות איסורי ביאה) דהגוי אדעתא דנפשיה קא עזיז
(בית יוסף) (סד) ומותר למכור לגויים בהמות ותרנגולים אף על גב דנודע הגוי קונה אותם לסרס
(טו) (סה) ויש אוקרים (תמצא מבואר בתרומת הדשן סי' (רצ"ד) [רצ"ט]) ומיהו אם אין הגוי הקונה

פתחי תשובה

יד [יז] מעצמו וסרסה מותר. עין צספר צרכי יוסף
צ"ד סימן רצ"ז אות ו' דאם האינו יהודי עושה מעצמו
צפני ישראל, כיון דעומד ורואה הוי כאומר לו לעשות,
ע"ש עוד:

דאסור לומר לגוי לסרס. דאמירה לגוי
אסור בכל האיסורים, וכן אסור למכור לו לסרס
כי"א שהביא רמ"א. צ"ש [פקט"ז]: (טו) ויש
אוסרים. קאי ג"כ על מכירה לגוי, ומכ"ש
דאסור ליתן לו למחצית שכן, משום דצני נח מזהרים על הסירוס. [צ"ש סק"ח]. עין ח"מ [סק"ח] וצ"ח
הילל:

באר היטב

יד (יד) אסור לומר לגוי לסרס. דאמירה לגוי
אסור בכל האיסורים, וכן אסור למכור לו לסרס
כי"א שהביא רמ"א. צ"ש [פקט"ז]: (טו) ויש
אוסרים. קאי ג"כ על מכירה לגוי, ומכ"ש
דאסור ליתן לו למחצית שכן, משום דצני נח מזהרים על הסירוס. [צ"ש סק"ח]. עין ח"מ [סק"ח] וצ"ח
הילל:

ביאורים

(נה) אף על גב דמסתרי. דאין מסרס אותו
רק מונעו מתשמיש (פ"ה) משום שמתאבל על
שניטל הודו: (נו) וכל כיוצא בזה. כגון
לקשור את הנקיבות (פ"ה) שלא יעלו עליהם
זכרים: יד (נז) אסור לומר לכותי. אמירה
לעכו"ם לסרס אסור מ"מ (פ"ה) או מטעם אמירה
לעכו"ם אסור בשאר איסורים אפילו מה
שהוא אינו מצווה או י"ל דעכו"ם מצווה על
סירוס ונ"מ אפילו למכור לו אסור ויש לחוש
הכא והכא לחומרא ואמירה לגוי אסור בכל
איסורים וכן אסור למכור לו לסרס:
(נח) מותר. להניח (פ"ה) את הגוי לסרסה:
(נט) ואם הערים ישראל. שסיפר ורימז לגוי
(פ"ה) עד שלקחה הוא מעצמו וסירסה:
(ס) קונסין אותו. וישראל אחר מותר לאכול
אע"ג שהוא בכלל כל שתעבתי לך (צ"ה) מ"מ
מדאסור לגבוה ש"מ להדיוט שרי:
(סא) ואפילו לבנו גדול. שאינו סמוך (צ"ה) על
שלחנו: (סב) אבל לבנו קטן. הרבה
אחרונים (צ"ה) התירו למוכרה לבנו קטן:
(סג) ומותר לתת בהמה. כמ"ד ב"נ אינו
מצווה על הסירוס [תשובת מיימוני]:
(סד) ומותר למכור לכותים. וכן נקטו (צ"ה) כל
הפוסקים: (סה) ויש אוסרים. הוא דעת

ציונים

(פ"ה) גמרא שבת. (פ"ה) שה"ג פרק במה בהמה והגר"א הקשה שהרי בגמ' מבואר הטעם דאינו מסרס
כלל ואפשר ליישב שה"ג והרמ"א דע"כ אין כוונת הגמ' שמתאבל על שניטל הודו טעם להתיר נטילת
כרבותא דמנא ידעינן אלא ע"כ הטעם לדינא הוא דלא אכפ"ל כל שלא עביד כלום באיברי הזרע ותלינן
שמתאבל וכיו"ב עכ"פ לא פליג רמ"א על השו"ע בכבש בשלג דאסור אף שלא נגע באיברי הזרע דסו"ס
ביטל פעולתם. (פ"ה) ב"ש. (פ"ה) למ"ד אין ב"נ מצויין על הסירוס, ועוד יש לפרש מותר לקיימה שא"צ
למוכרה כדלהלן. (פ"ה) בספר מעשה רקח פ"ה הא דלקמי' דהגוי מכין לטובתו ברימז לו וצ"ל שהוא
יפרש הערמה דישאל כגון שהעמידה במקום שידוע שהגוי יבוא לסרסה שם בלי שרימז. (צ"ה) ב"ש ולא
העתקתי מש"כ דישאל שסירס או שסירס הגוי בשבילו אסור לאכול ממנו כיון שראבי"ה סי' רמ"ב
ואביאסף כתבו שמותר כמ"ש בביאורים ס"ק מ"א ובספר ערוגת הבושם תמה על הב"ש כיון דעביד איסורא
כדי שיהא יפה לחרישה ולמלאכה אמאי נקנס? שלא לאכול כיון דלא בשביל אכילה עשה האיסור.
(צ"ה) ראשונים דלא כי"א בריטב"א. (צ"ה) ח"מ ועצ"א דרוב הראשונים פליגי על הרמב"ם וכך נראה
בביאור הגר"א. (צ"ה) הגר"א ב"י ט"ז וש"א דלא כב"ש.

מקורם בעצמו רק (סו) נותנו (טז) לגוי אחר לסרס לכולי עלמא שרי (גם זה שם) כל דבר הנרץ לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור (סז) נער בעלי חיים (איסור והיתר הארוך סי' נ"ט) ולכן מותר למרוט (יז) נוצות מאוזות חיות וליכא למיחש משום נער בעלי חיים (מהרא"י סי' ק"ה) ומכל מקום העולם נמנעים (סח) דהוי אכזריות.

פתחי תשובה

[יג] לגוי אחר לסרס (ם). עיין ב"ר היטב [סקט"ז] מ"ש אין שליחות לגוי. והוא מדברי הב"ש [סקי"ט] בשם תרומת הדשן, ומסיים בה, וש"מ אפילו גוי לגוי אין שליחות, ולא כמשאת בנימין סי' ז"ו, ועיין תשובת רש"ך ספר א' סי' קי"ד [דפסק נמי כתומת הדשן, עכ"ל הב"ש. ומה שדחה סברת המשאת בנימין, גם המגן אברהם באו"מ סימן תמ"ח [סק"ד] והמשנה למלך פ"ב דשלוהין [ה"א] השיגו עליו דזהדיא אמרו צירושלמי ריש

פ"ו דמאי ופ"ק דתרומות דאין גוי עושה שליחות לגוי חצירו. ועיין בספר מחנה אפרים הלכות שלוחין סי' י"ד שהביא הירושלמי הנ"ל, וכתב דמתלמודין במסכת עבודה גילוליס דף נ"ג [ע"ב] דהא דאמר מדפלחו ישראל לעגל כו', נראה קצת דנעשה שליח ע"ש. ועיין בספר זכרי יוסף אות (ט"ו) [טו"ב] שהביא דברי מחנה אפרים אלן, וכתב דגם בתשובות גינת ורדים או"מ כלל ג' סוף סי' ט"ו קשיהיה הך סוגיא דע"ג הנ"ל. והוא ז"ל כתב ע"ז דליכא שום הוכחה מתלמודין, דהא דאמרין אין שליחות לגוי, היינו במידי דבעי שליחות כגון תרומה וכיוצא כו', והא דאמרין שליחותא דידהו עבד, לשון מושאל הוא ולא מדין שליחות, רק דליכא למימר דו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאחר דיחא להו, מדע, דאלת"ה מאן שוינהו שליח כו'. ומ"מ מבואר מדבריו דאין זה הדין ברור, דמ"ש הב"ש דבתשובות רש"ך פסק כתומת הדשן, כתב דהרואה שם יראה דאדרבה סובר כמשאת בנימין, וכ"כ בשמו הכנסת הגדולה בחו"מ סימן קפ"ח [הגהות הטור אות ה'], גם מהריק"ש דהגהותיו [ערך לחם] חו"מ סימן קפ"ח [סעיף א' בסופו] והש"ך בחו"מ סימן רמ"ג [סק"ה] ובתשובות חות יאיר סי' מ"ט סברי כמשאת בנימין דגוי גוי איתא בשליחות, אבל מהר"ם מינץ סי' ה' והרב ברכת הוצת בתשובה הוצא בתשובה נחלת שבעה חלק ב' סי' ל' נראה שהם מסופקים בדבר, ע"ש:

ביאורים

הסמ"ג דפסק דב"נ מצוה על הסירוס וקאי על מכירה לכותי (צד) וכ"ש דאסור ליתן לו למחצית שכר ואף דאם אפשר ליקח ממקום אחר אין איסור משום לפנ"ע כאן י"ל דאסור משום דאפשר שיסרס כולם: (סו) נותנו לכותי אחר. דאז הוי לפני דלפני (צח) ומותר ואם נתן הגוי לשלוהו (צו) נח' האחרונים אי

יש שליחות לגוי מגוי לגוי: (טז) נער בעלי חיים. אע"ג (צז) דצער בע"ח דאורייתא כיון שלא נבראו בע"ח אלא לשמש את האדם (צח) לא נאמר איסור צעב"ח אלא באין לו צורך: (סח) דהוי אכזריות. אי' בגמ' דרבינו הקדוש אמר לעגל שהלך לשחיטה זיל כי לכך נוצרת ונענש על כך כיון שרחמיו על כל מעשיו:

ציונים

(צד) ב"ש. (צח) ב"ש. (צו) עי' פ"ת ואבנ"מ. (צז) כ"מ פי"ג מהל' רוצח ואף שהגר"א פליג עליו בדעת הרמב"ם שם מודה שכן מבו' ברמב"ם בהל' שבת וכ"כ במג"ח מצוה פ'. (צח) שהרי בגמ' חשיב לפריקה צעב"ח וחזינן מדין פריקה דהותר לאדם להעמיס על בהמתו משוי שיכול לעמוד בה [תה"ד].

קא

באר הגולה
סי' ו'
א' א. מפורש
בתורה [ויקרא כ"א ז']

חלכות פריה ורביה ו

נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן

ובו י"ח סעיפים

א [א] (א) כהן אסור [ב] מן התורה (ב) בגרושה זונה וחללה

פתחי תשובה

באר היטב

סי' ו' א [א] כהן אסור. עיין בתשובת חוט השני סי' י"ז, באיש אחד שהיה מוחזק לכהן ט"ו שנה לכל דבר שבקדושה, לישא כפיו [עיין באר היטב לעיל סימן ג']

סק"א ומ"ש שם [סק"א] ולפתוח ראשון ולקרוא ראשון ולפרוש מנומאמת מת, ועמה קידש גרושה אחת, והכחיש את כהונתו לומר כי מעולם לא היה כהן, ומה שאמר שהוא כהן לא היה אלא בשביל ליטול גדולה לעצמו לפתוח ראשון ולקרוא ראשון. וכתב, הדבר פשוט שאין הכהן יכול להכחיש מה שהיה מוחזק בו זמן רב, שהרי אפילו חזקת שלשים יום היא חזקה אפילו להיות הורגין [וכדלקמן סימן י"ט סעיף ז'], וכ"ש חזקה של ט"ו שנים. ואין לומר הרי נתן אמתלא לדבריו שעשה כן כדי ליטול גדולה ואמרינן בפ"ז דכתובות [כ"ז ע"א] כו' [וכדלקמן סימן מ"ז סעיף ד']. זה אינו מכמה טעמים, חדא, שאין האמתלא מזכירתו. ועוד, דכל שעשה מעשה לא מהני אמתלא, והכא עשה מעשה במה שעלה לדוכן וכיוצא, ואפילו למ"ד דמהני [עיין ביו"ד סימן קפ"ה [נעור וזי']], היינו אם לא עשה המעשה רק זמן מועט, וגם אם לא עשה המעשה כ"כ בגלוי לעיני כל דכאן האין לא מחזיק אינש נפשיה, וגם אם לא עשה רק דבר אחד, אבל בני"ד עשה מעשים הרבה כ"כ שנשא כפיו וחתם עצמו כהן ונהג בכל דיני כהן כמה פעמים, פשיטא שאין מועיל אמתלא. ועוד, דכל היכא שעושה איסור, לאו כל כמיניה לתת אמתלא, דמוקימין ליה בחזקת שלא עשה איסור עד עתה שנכנסה בו רוח שטות. ועוד, דחזקה זו של נשיאת כפים אלימא טפי שאין האמתלא מועלת בה. ועוד נראה, דכל מקום שאמרו חכמים דמהני אמתלא היינו כשהאמתלא היא לסלק את ההזיק, אבל אם אמר שעשה כן לשם תועלת לא מהני אמתלא, וטעמו של דבר הוא, משום [ד'] כל אמתלא היא [בטענת] [בטענת] אונס, כאילו אמר שלא עשה מתחילה כן אלא מפני האונס, ואם האונס הוא מפני ההפסק, חשוב אונס דאחי ליה מעלמא, ואם הוא מפני שירא שמא לא תגיע לו התועלת שהוא מבקש, הוי אונסא דאחיא ליה מנפשיה [עיין בתשובת צרית אברהם [פ"ב אה"ע] סי' ז"ד [אות ו'] אות ו' שפקפק עליו בזה ע"ש], ובה מרווח לן למה לא הזכירו חז"ל שתועיל אמתלא גבי כל הני דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא [עיין מה שכתבתי לקמן סימן קט"ו סעיף ו' ס"ק כ"ט]. ועוד, דבזמן ארוך כ"כ כזה אין סברא שתועיל אמתלא [עיין ב"ש לקמן סימן י"ט [סק"ז] ומה שכתבתי בפתחי תשובה שם [סק"ג]], ואע"פ שלא נתנו חכמים שיעור לדבר, מ"מ עיין האמתלא הוא לפי ראות חכמי ישראל. ומכל הני טעמי אמינא שאין יכול להכחיש כהונתו וכופין אותו לגרשה כמו בכהן דעלמא. ואין חילוק בין זמן הזה לדורות הראשונים שהיה להם כתב יחוס, ואדרבה כיון שכל הכהנים בזה"ז הן בכהונתן מחמת חזקה, א"כ הכהן הזה הוא כמו שאר כהנים כו' ע"ש, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן מ"ז סעיף ד'. ועיין בתשובת מנחת עני סי' מ"ח, בכהן שעבר וקידש אשה פסולה לכהונה ואח"כ גירש, אם נרץ תשובה וכפרה על הקדושין, מי אמרינן כיון דקיי"ל כרצא בקדושין דף ע"ח [ע"א] דאמר קידש אינו לוקה, אין כאן איסור כלל, או דילמא נהי דאינו לוקה איסורא מיהא עבד ונרץ כפרה. וכתב, דלכאורה יש ללמוד מדברי התוס' ב"מ דף י' ע"ב [ד"ה דאמר] דעכ"פ איסורא מיהא איכא. ושם דחה זה דאין ראיה

ביאורים

סי' ו' א (א) כהן אסור מן התורה. לפי שהכהנים נבחרו לעבוד עבודת ה' תמיד (א) ראוי ומחוייב להיותם קדושים יותר משאר העם בכל עניניהם אף כי בענין הזיווג שהוא דבר עיקרי באדם וקצת מחשבות האדם על בת זוגו תמיד לכן נאסרו במקצת הנשים אשר אינם ראויות למעלתם: (ב) בגרושה

זונה וחללה. כמ"ש (ויקרא כא) אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כי קדוש הוא לאלהיו. דיני גרושה נתבארו ריש סימן זה דיני זונה מסעיף ח' ואילך דיני חללה סי' ז' סי"ב ואילך ודיני השבוי' שהיא ג"כ אסורה לכהונה מדרבנן נתבארו ריש סי' ז':

צינונים

סי' ו' (א) חינוך מצוה רס"ו.

קב

הלכות פריה ורביה ו

באר הגולה

ב. ברייתא יבמות דף כ"ד ע"א ובכמה דוכתי.
ג. שם [בגמרא].
ד. כ"כ הרמב"ם (ד) [ה] צריך להוציא^א אבל גרושה אפילו אינה אלא (ה) ספק גרושה (ג) ואסור^ב בחלוצה^א (ב) מדרבנן לפיכך אם עבר ונשא [ד] ספק חלוצה (א) אין צריך להוציא^א בין שנתגרשה מן האירוסין בין שנתגרשה מן פניו^א מהלכות איסורי ביאה [ה"ו]. וכתב הרב המגיד, זה פשוט, דספיקא לאורייתא הוא. ה. ברייתא שם [ע"י יבמות כ"ט ע"א, ובהרב המגיד שם ה"ח].

פתחי תשובה

מדברי התוס' אלו, והציא ראה ברורה מסוגיא דסוטה דף מ"ד [ע"א] דבקי"ש לחודא אפילו איסור דרבנן ליכא וא"כ אין צריך כפרה, ע"ש. ועיין בתוס' יבמות דף י' ע"א בד"ה לרבי יהודה, מ"ש שם דשמה אסור לקדש מדרבנן שמה יבעול ע"ש ודו"ק. [כעת מנא"ח בספר בית מאיר לקמן סימן ט"ו סעיף א' שתופס בפשיטות דמ"מ איסור דרבנן מיהא איכא, ומיימי נמי דברי התוס' דיבמות הנ"ל, וכתב דאין להקשות מסוטה מ"ד [שם] דמוכח דבחיוב לאוין אין בקדושין אפילו איסור דרבנן כו', ד"ל, לר' יוסי הגלילי הצרייחא לא נאמרה לדינא אלא לפרש הקרא של ולא לקמה [דברים כ' ז'] מקמי דאסרו חכמים הקדושין, עכ"ל, ע"ש]: [ב] מן התורה בגרושה. עיין בתשובת רדב"ז ח"ב סי' תש"א, על כהן שרצה לישא גרושה ואמרו קרובי האשה שאין האשה עוברת על לאו זה. והשיב מה זו שאלה, כל העונשין האיש והאשה שוין בהן, וכמו שהוא עובר כן הנישאת לו ג"כ עוברת כו' ע"ש. ועיין בספר דברי יוסף [אות א'] שתמה עליו דיבמות דף פ"ד ע"ב מצאנו דמהא ליכא למיגמר, רק יליף לה התם מלא יקחו [ויקרא כ"א ז'] יתירה, ע"ש: [ג] בחלוצה מדרבנן. עיין צ"ח היטב [סק"ב] מ"ש דבתשובת כנסת יחזקאל חולק על שבות יעקב. ועיין בתשובת זכרון יוסף [אה"ע] סי' ג' שחולק ג"כ ע"ש, וכן דעת הרב דברי יוסף אות ג', ועיין מה שכתבתי מזה בפתחי תשובה ליו"ד סימן שכ"ב סק"ג: [ד] ספק חלוצה אין צריך להוציא. עיין בתשובת אה"י פנים מאירות ח"ג סי' ו' ובספר ישועות יעקב [פירוש הקצר אות ב'] מ"ש כזה: [ה] צריך להוציא. עיין צ"ח היטב [סק"ד], ומ"ש בשם הר"י הלוי נשא ספק שבויה אין צריך להוציא, עיין בספר שער המלך פי"ט מהלכות איסורי ביאה דין כ"ג שכתב עליו, לכאורה הדין עמו, כיון דספק

ספיקא הוא הו"ל כאלמנת עיסה שכתב הרמב"ם [שם] [ובשו"ע לעיל סימן ב' סעיף ה'] דאם נישאת לא תנא מפני שהם ב' ספיקות. אך באמת זה אינו, דהא כתב האיסור והיתר [כלל מ"ז דין א'] הציאו הפר"ח בכללי ספק ספיקא [יו"ד] אחר סימן ק"י אות (יו"ד) [יו"ד] [עיין ש"ך שם אות י"ח] דגביות של ישראל שהיו צבית הגוי וספק אם נחלפו, לא מיקרי ספק ספיקא, דמאחר שאסרו חכמים גביות הגוים מחמת אותו ספק, הרי הוא כולא איסור ולדין ב' ספיקות

ביאורים

(ג) ואסור בחלוצה מדרבנן. יש שהקילו (ב) על ספק חלוצה לא גזור רבנן לאפוקי מספק בכהני הזמן הזה שאינם מיוחסים באיסורי כהונה דרבנן כגון שבוי וחלוצה אבל הרבה פוסקים כתבו (א) שחלילה להקל בזה: (ד) אין צריך להוציא. אף דלכתחילה (ה) גזור

צינונים

(ב) מהרשד"ם רל"ד ושבות יעקב. (ג) מהרי"ט חוט השני כנסת יחזקאל זכרון יוסף ברכ"י ושא. (ד) ב"ש. (ה) ב"ש.

באר היטב

(ב) מדרבנן. עיין הר"א ששון סי' רי"א. נשא חלוצה, אפילו נדר הנאה ממנה מעכשיו, ואפילו יש לו אונס ממון, אסור לקיימה. הר"א מזרחי ח"א סי' נ"ט. בהן שהחזק צדקן ימים רבים, ונשא חלוצה כי לא ידע שחלוצה היא, אי כופין אותו להוציא, פסק שבות יעקב ח"א סי' ז"ג לדעת מהרשד"ם בחלק אה"ע סי' רל"ה אין כופין צדקני בזמן הזה, דכהני ספק נינהו, אבל בתשובת מהרי"ט ח"א סי' קמ"ט ותשובת חוט השני סי' י"ז האריכו לסתור דעת מהרשד"ם, ושבות יעקב סי' הנ"ל דוחה דצריהם ומקיים דברי מהרשד"ם. עכ"פ העלה דאם רוצה לגרש זכור לטוב, כיון שצניו נדחין מכהונה צממה נפשו, אבל אין כופין בשוטים, ע"ש. ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ו בקופו חולק על שבות יעקב, וכתב, חלילה להוציא לעז על יחוס כהונה צדקני ושיהיו כל הצבורים מצלי פדויים, ע"ש: (ג) אין צריך להוציא. אבל לכתחילה גזור אף על ספק חלוצה. [מח"מ סק"א]. עיין תוס' דיבמות דף כ"ד ע"א [ד"ה וספק]. [מנ"ש סק"א]: (ד) צריך להוציא. וכן ספק חללה וספק זונה כולן מדאורייתא, אלא ספק ממזר דרבנן. [ב"ש סק"ב]. עיין הראנ"ח ח"א סי' מ"ב. נשא ספק שבויה א"צ להוציאה. ה"ר יעקב [לצית] הלוי ונניה ש"צ [סי' ל"ג]

באר הגולה

ו. שם דף ג"ז ע"א
דף (ז"ז) [ז"ז]
ע"א, ודרש לה
מדכתיב [ויקרא סז]
ואשה גרושה מאישה,
אפילו לא נתגרשה
אלא מאישה, פסולה.
ז. משנה גיטין דף
פ"א ע"א וכתיב
הלל.

הנישואין ואפילו ריח גט (ו) פוסל בכהונה וכופין אותו להוציא והיכי דמי ריח גט כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ואף על פי שלא הותרה בזה הגט (ז) נפסלה לכהונה (ואפילו לא נתגרשה (ח) רק משום קול קידושין בעלמא אף על פי שהוא צרור שאין ממנו צאצאין קידושין ואין נותנין גט רק (י) מכח חומרא בעלמא אפילו הכי (ט) פסולה לכהונה (תשובת רשב"א סי' תק"נ). ^א אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו כלום ואינו פוסל [ורשאי הכהן לכתחלה לגרש על תנאי.

פתחי תשובה

מלמד הספק הראשון שאסרו חכמים. והא דאסור דרבנן יתיר צפוק אחד, היינו דוקא צדד שעינין אסורו מדרבנן משום גזירה כו'. וה"נ דכוותה, דמאחר שאסרו חכמים שצויה מחמת ספק נטמאה, חשיב כדאי אסור ואינו יתיר לא מטעם ספק ספקא ולא מטעם ספק דרבנן. ומנאמי ראייה שאין עליה תשובה, מהא דגרסין פרק האומר [קדושין] דף ס"ו [ע"א] גבי ההיא דינאי כו', עכ"ד ע"ש. ועיין צ"ש לעיל סימן ז' סעיף א' סק"ז: מה שכתבתי לקמן סימן ז' סעיף א' סק"ז: [ו] ורשאי הכהן לכתחלה. עיין במשנה זרימ' אברהם סי' ק"ט שהאריך בזה בפלפול עמוס, וגם כמה שהביא שם מחשבות מהרי"ט ח"א סי' נ' ע"ש:

באר היטב

(ה) רק משום קול קידושין בעלמא. בתשובת רש"ל כתב [ד] דוקא במשודכת יש לחוש לקול כזה, אבל בעלמא אין לחוש, ועיין (הגהות) מרדכי פרק האומר, וצ"י בסימן י"ג, ושם מצאנו דוקא אם הצ"ד הצריכו גט, אע"ג שהיה מחמת קול בעלמא, חיישינן, אבל אם הוא נתן גט מעצמו ולא היה נצרך ע"פ הדין, לא הוי (ה) גט, וכ"כ הדין הילל. צ"ש [סק"ג]: (ו) מכח חומרא וכו' פסולה לכהונה. כתב (צ"י) [צ"ח], היינו לכתחילה, אבל לא תנא, וט"ז חולק. צ"ש [סק"ד]:

ביאורים

(ו) פוסל בכהונה. כתב הרמב"ם (גירושין פ"י) שאינו פוסל ^(א) אלא מדבריהם: (ז) נפסלה לכהונה. בשו"ע סי' ק"ז ס"ג כתב שחזן מגט זה ^(א) כל גט שהוא בטל מן התורה אם ה' בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה ובבית מאיר שם פקפק ע"ד וס"ל דדוקא גט שנפסל משום שלא לשמה אינו פוסל כלל לכהונה: (ח) רק משום קול קידושין. האחרונים כתבו כמה חילוקים בזה (ח) י"א דוקא במשודכת יש לחוש לקול כזה אבל בעלמא אין לחוש ^(ט) עוד מבואר דדוקא אם הצריכו גט אע"ג שהי' מחמת קול בעלמא חיישינן אבל אם הוא

צינונים

(ו) בנתיבות לשבת כ' ליישב קו' המ"מ מהסוגיא שלכהן שגירש אסורה מה"ת ולשאר כהנים אסורה מדרבנן. (ז) רמב"ם גירושין פ"י ה"א והראב"ד כתב שלא הכל שוין בדבר זה שיש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסולות הגט ויאמרו הותרה גרושה לכהן. (ח) ב"ש בשם תשובת מהרש"ל. וב"מ העיר שמהרש"ל לא סמך ע"ז לדינא. (ט) בית הלל וב"ש ואפשר דלא חיישינן אלא א"כ לא נתברר בשעתו דלא הוי קידושין אבל אם נתברר לבי"ד בשעת גירושין דאינה מקודשת אפי' אם הצריכו גט לרווחא דמילתא, כשרה לכהונה. (י) ב"ש. (יא) כך משמע מלשונות הראשונים דאינו אלא גזירה. (יב) ע"י ב"ש. (יג) כנה"ג בשם רש"ל. (יד) רמב"ם פ"י ה"ח וע"י כנה"ג ו'.

קד

הלכות פריה ורביה ו

באר הגולה

ב' ת. משנה יבמות
דף ק"ח ע"א.
ז. טור, דס"ל
לענין להסירה לכהן
אין חילוק בין מילואין
דידיה למילואין
דחזריה.
ג' י. מהא דשלח
[ניהן] רב יוסף גיטין
דף פ"א ע"א,
וכדמפרש שם בגמ'.
ד' ב. גס זה שם
[גיטין פ"א ע"א] וכמו
שכתב הטור, אבל
הרמב"ם [פ"ז מאסורי
ביאה ה"ט] לא חילק
בזה.

ב ^הקטנה שמיאנה בבעלה (י) מותרת לכהן (י) ואם נתן לה גט (יא) אסורה ואם אחר שנתן לה גט החזירה ומיאנה בו (יב) מותרת לכהן שהמילואין מבטל הגט ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו (יג) יש מי שאומר שמותרת לכהן.

ג ^ייצא קול פלוני כהן גירש את אשתו והרי היא יושבת תחתיו אין מוציאין מידו (טו) דלקלא דלבתר נישואין או דבתר אירוסין לא חיישינן ואם מת (טז) ונשאת לכהן אחר תצא.

ד ^ייצא קול (יז) פלוני כהן כתב גט לאשתו אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה אף על גב דלכתיבה לחודה נמי קרו כתיבה הוי (יח) כאילו יצא הקול פלוני גירש אשתו ואם אין קורין לנתינת הגט כתיבה (יט) אין חוששין.

באר היטב

ב (י) ואם נתן לה גט אסורה. משמע אפילו אם נישאת חלל. ח"מ [סק"ג]: (ח) יש מי שאומר שמותרת לכהן. עכ"פ (ו) צדיענד אין מוילאין אותה לכו"ע:

ביאורים

ב (י) מותרת לכהן. דהמילואין עוקר הקידושין למפרע ולא דמי לגט: (יא) אסורה. מדרבנן דקידושי קטנה אינם אלא מדרבנן (יב) ומשמע דאפ"ה אם נשאת תצא: (יג) מותרת לכהן. כתב בעצי ארזים (יג) שיש לסמוך ע"ז לכתחילה: (יד) יש מי שאומר. אף דליכא מאן דפליג עלי' (יד) כיון שלא הוזכר דין זה אלא בטור הביא השו"ע דין זה בלשון יש מי שאומר (יח) אמנם יש חולקים על השו"ע וס"ל דאסורה לכהן: ג' (יד) יצא קול. היינו (יז) שבאו שנים ואמרו שמענו מפלוני ופלוני והלכו למדה"י וקול אינו אוסר אלא מדרבנן (יז) ומשום לעז משפחה ונראה דהבנים לא הוו חללין אפי' מדרבנן דהא חזינן דבתר נישואין לא חיישינן לקלא: (טו) דלקלא דבתר נישואין. ואפ' אם יצא

ציונים
(טו) ח"מ. (יז) אף דביש"ש חולק על הרמב"ם והשו"ע. (יז) ב"י ואף שפקפק על סברת הטור דהי' מקום לומר דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים ואסור דומיא דאיסור מחזיר גרושתו מדלא הביא בב"י ובשו"ע דעה אחרת נראה שהסכים לדעת הטור. (יח) ט"ז ב"ש ועוד אחרונים כתבו שהרמב"ם פליג ונראה שלמדו כן מלשון הרמב"ם שכתב בדין זה כמו שביארנו בהל' גירושין ושם כתב גם את ההלכה דלא אתי מאון דחברי' ומבטל גיטא ידי' וס"ל דיש ללמוד גם הלכה זו להכא וצ"ע. (יט) רשב"א וצ"ע בפרטי הדינים בס"י מ"ו ס"ב. (כ) רשב"א. (כא) הג"ה סי' מ"ו ס"ח ונח' האחרונים שם אי באו עדים על הקול ודעת הב"מ דחשיב קלא דקמי אירוסין. (כב) ב"ש. (כג) ואורחא דמילתא נקט דבישראל נ"מ רק אם קיבלה קידושין מאחר ומסתבר דכ"ע מודו דקיבלה קידושין מאחר חיישינן לחומר א"א כ"ש מאיסור גרושה [ול"ה מה שהשיב הב"ח על הפרישה שהבאתי בביאורים סק"ז דלכאור' מודה בקיבלה קידושין אלא דבלא"ה לא שכיח שיוציאו על ישראל קול גירושין]. (כד) כן הדינים בקול גירושין כמ"ש בס"ג. (כה) ב"ח ט"ז ח"מ. (כו) יו"ד סי' נ"ז ס"ח וצ"ע.

הלכות פריה ורביה ו

קה

באר הגולה

ה' יצא קול על אשה (כ) שנתקדשה (ט) ונתגרשה חוששין לקול (כא) לאוסרה לכהן ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה אבל אם יצא עם אמתלאה כגון שיצא הקול שקדשה (כב) או גירשה על תנאי או שזרק לה הקדושין או הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה אין חוששין לקול (כג) ואם יש אמתלאה בגירושין ולא בקידושין חוששין לקול הקדושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין (כד) לאוסרה לכהן ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול ואם אחר כך נתברר שפסק הכ"מ (מחוטב) נחשבה דפוס פלא: סי' קל"ג ומתק"ג] דמנעלן קלא.

באר היטב

ה' (ט) ונתגרשה. דוקא שיצא קול שניהם יחדיו, ואסורה אחר מיתמו לכהן אחר. ואם יצאו תרי אצל אס' יצא קול גירושין אחר קול קדושין, לא משגיחין בקול שיצא אס' שנתגרשה, ומותרת לזה שיצא הקול שקדשה אפילו אס' הוא כהן, לדעתי הראשון דולא כהרמב"ם, עיין ד"ש [מק"י]:

ביאורים

ה' (כ) שנתקדשה ונתגרשה. אפי' אם יצא הקול שנתקדשה ונתגרשה מיד אסורה לכהן (כו) ואע"ג דלא עבדי אינשי דמגרשי מיד חוששין לה (כח) אמנם גם אם לא יצא קול הגירושין מיד אסורה לכהן שהרי אפי' בא"א גמורה חיישין לקול הגירושין לאוסרה לכהן כמב' בסעיף הקודם: (כא) לאוסרה לכהן. היינו לכהן אחר (כב) אבל אם יצא קול קידושין וגירושין מכהן מותרת לו ממ"נ דאם לא נאמין לקול הקידושין א"כ גם הגירושין שקר ואם נאמין לקול הקידושין א"כ הוה קול גירושין קלא דבתר אירוסין דלא חיישין לי' ומותרת לינשא לו. וכל האי חששות דקול היינו אפי' כשהבעל והאשה מכחישים הקול או שנותנים אמתלאה דאם הם מודים לקול ודאי שאסורה כפי דברי: (כב) או גירשה על תנאי. ה"פ (ל) אם יצא אמתלאה בחד מהני הן בקידושין הן בגירושין תו אין חשש לענין איסור כהונה דאם יצא אמתלאה בקידושין אמרינן דליכא קדושין ממילא ליכא גירושין (לא) ואע"ג שיצא קול גירושין לא אמרינן דקול זה מחזיק קול

הקידושין (לב) דכל שהקול יוצא באמתלאה וזו בחזקת פנוי עומדת אין לבן של בנ"א מתיישב שתהא מקודשת. ולא דמי להג"ה בס"א (לג) שנתגרשה אפילו מחמת קול אסורה לכהן (לד) דשם ראינו הגט וכאן ליכא אלא קול: (כג) ואם יש אמתלאה בגירושין. בגמ' בגיטין אי' מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת ומותרת לעלמא. עוד אי' בגמ' ובלבד שלא תהא שם אמתלאה ודעת הראב"ד דקאי גם על הדין הנ"ל דאינה מותרת לעלמא אא"כ לא הי' אמתלאה על הגירושין אבל אם הי' אמתלאה על הגירושין אסורה לעלמא וזה מקור דברי השו"ע כאן דחוששין לקול הקדושין לאוסרה לעלמא, אבל הרמב"ן והרשב"א פי' דהגמ' דלא יהא שם אמתלאה לא קאי אמקודשת ומגורשת, דכל שיצא עלי' קול גירושין ואפי' באמתלאה שובר קול הגירושין את קול הקידושין ומותרת לעלמא, ומ"מ מודו כו"ע לדין השו"ע דאין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן: (כד) לאוסרה לכהן. פי' (לה) אם מת הראשון שיצא הקול עליו:

צינונים

(כו) בדק הבית. (כח) עצ"א. (כט) הגהות תוי"ט ב"מ ועצ"א אבל הב"ש כתב דאף שמאמינים לקול קידושין אי"ז מספיק למחשב קלא דבתר אירוסין. (ל) פרישה וב"ש. (לא) כן הק' הב"ש. (לב) ר"ן גיטין וכתב כן אפי' לשיטת הראב"ד דבשו"ע להלן וזה מקור לשו"ת משאת בנימין נ"א שאפי' אם נתברר שהאמתלאה שקר אין חוששין לקול. (לג) ח"מ. (לד) ב"ש. (לה) ט"ז.

באר הגולה

פ. מיתרם דרב אשי
 שם [פ"ט ע"ג].
 ו' צ. צ"י בשם
 תשובות הרמב"ם
 [סי' שמ"ט], וע"ש כל
 פרטי ההתקנות
 שכתב שם ומ"ש
 בשם תשובה אחרת
 לגאון.
 ז' ק. צרייתא
 כתובות דף כ"ח
 ע"א.
 ר. פשוט שם.
 ר"ע. ע"ש [סעיף ו'] דבישראל אסורים לדור בתור אחת וכו'.

(כה) שהיה הקול שקר אפילו לא היה שם אמתלאה מבטלין אותו וכל קול (כו) שלא הוחזק בבית דין אינו קול לחוש לו (ועיין לקמן סימן מ"ו. ילא עליה (כז) קול חלוה (ח) ילא דלא חיישין).
 ו' (כח) כהן שנשא אחת מהפסולות (כט) מחרימין אותם ומחרימין כל הנושא ונותן עמהם וכיוצא בחומרות אלו (ל) עד (יא) שיגרשנה.
 ז' (כהן) שגירש את אשתו לא תדור עמו (יב) במבוי^א ואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם היא נדחית מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפניה ויתבארו דברים אלו בסימן קי"ט*.

באר היטב

(י) י"א דלא חיישינן. כיון דחלוה מדרבנן וספק חלוה לא גזרו, ה"ה בקול לא גזרו אפילו בקול המוחזק צ"ד. ולפ"ז היה ראוי לכתחילה לחוש לקול כמו בספק חלוה, מיהו הלשון לא חיישין משמע דמוותרת לכתחילה, ועדיף מספק חלוה. אחרונים [ראה ח"מ סק"ח וצ"ש סק"צ]:
 ו (יא) שיגרשנה. עיין הראשונים ח"א סי' מ"ב. ונראה [ד]אף לישראל שנשא אשה בעצירה נמי עזדין ליה כל הני שמחות ונידויים וכפיות. צ"ש [סק"א]:

ז (יב) במבוי. עיין סימן קי"ט [סעיף ו']. כתב הצ"ח [סק"ד], ולכאורה קשה מסוגית ריש כתובות שם איתא להיפך כל שאיסור קל צריך גדר יותר. ולפענ"ד לאו קושיא היא, דהא מסקינן שם לפי שהקילו חכמים שנוהג ימי המשמה כו' משו"ה אמרו דהוא ישן צין האנשים, דלא יקיל יותר, ולאו טעמא הוא משום איסור קל, ע"ש ובהרא"ש [שם פ"א סי' ט']. ועיין תוס' צקוטה דף ז' ע"א ד"ה אמר להו ק"ו ופרוכה וכו'.

ביאורים

(כה) שהיה הקול שקר. כגון (ל) שבאו העדים שתלו בהם הקידושין ושנתקדשו בפניהם ואומרים לא היו דברים מעולם (לז) וי"א דבזמן הזה אין מבטלין קלא: (כו) שלא הוחזק בבי"ד. ויש לבי"ד (לח) לחזור ולדקדק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות. ואם יש חזקה טובה שנתקדשה (לז) לא בעינן הוחזק בבי"ד: (כז) קול חלוה. כך גירסת הרי"ף והרמב"ם שגרסו כן בגמ' שאין חוששין לקול חלוה (כז) וכן נקטו אחרונים ועי' סי' ג' ס"ז ובביאורים שם ס"ק כ"ז: ו' (כח) כהן שנשא וה"ה (כא) ישראל שנשא אשה האסורה לו: (כט) מחרימין אותם. ואי חיישינן דאזיל לדוכתא אחרינא ופריס ידי' (מב) קייצין ל' לראש אצבעתי' וקבעין ב' מומא דלא ליפרוס ידי' (מג) והרמב"ם החריס כל בר ישראל ובת ישראל שישא ויתן עמהם ויאכל וישתה וישב עמהם תוך ד' אמות ומי שיכנס עמהם לשמחה ולאבילות וישתתף עמהם בחיים ובמות

שיהיה כהן וחייב לסקול ארונם כשימותו וקבורתו יהיה בלא צידוק הדין ולהראות שמחה וששון באבדנם וזכה ראוי לנו השומעים בקול ה' שנפריש ונבדיל כל הקמים עליו ועוברים על מצוה ממצוותיו ולא נניח בינינו וביניהם שום שתוף ושום שייכות בשום ענין ולא בשום פנים עד שישובו לשי"ת וכשישובו יגרשנה ויבואו שניהם לבי"ד וילקה כל אחד מהם ויתודו את עונם ברבים כי לא יתכן להתרשל בכמו המעשה הרע הזה הגדול להרים יד במרי ולכפור במשה ובתורתו הקדושה בגלוי ובפיהרסיא ונתעלם מזה וחלילה לשם יתברך שנסביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או נעשה לכבודו ובעל הרחמים ארך אפים יחזירם למוטב: (ל) עד שיגרשנה. השו"ע איירי במי שנפרץ במצוה אחת אבל פורקי עול שאינם יודעים מתורה ומצוות צריך לקרבם בלב נקי וטהור בעבותות אהבה ויהא רעוא שישובו בתשובה שלמה:

צינונים

(לו) הג"ה סי' מ"ו ס"ד. (לז) שם. (לח) שם ס"ב. (לז) מהרי"ק סי' פ"ו ועי' חזו"א סי' ח' וש"נ.
 (מ) ח"מ ב"ש. (מא) ב"ש. (מב) גאון. (מג) ב"י.

הלכות פריה ורבייה ו

קז

באר הגולה

ח (לא) אי זו היא זונה כל (לב) שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה [י] לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל (לג) או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת לינשא לו ב (לד) לפיכך הנרבעת (יא) [ט] לבהמה אף על פי שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה לאדם וזהבא על (יד) הנדה אף על פי שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי (לה) אינה אסורה לינשא לו וכן הבא על הפנויה (לו) אפילו היתה קדשה (טו) שהפקירה עצמה (לז) שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה מהכהונה שהרי אינה אסורה לינשא לו [ט] (לח) אבל הנבעלת לאחר ס"ט ע"א. ב. מיימר דרבי יוסף שם דף נ"ט ע"ב. ג. מהא דאין אחא עושה חלל מנדה, שם דף ק' ע"א. ד. שם בגמרא [ס"א ע"ב]. ה. כחכמים שם בגמרא. ו. מהא דליינמיו לעיל [אם ח']. וכן פירש רש"י שם [ס"א ע"א וע"ב ד"ה ושנבעלה].

פתחי תשובה

ח (יג) לבהמה. וכן הנבעלת לרוח או לשד אינה אסורה לבעלה. משום מהר"ם מלוצ'ין סי' (קט"ו) [קט"ז]: (יד) הנדה וכו' שהרי אינה אסורה לינשא. אע"ג דנעת נידתה אסורה, מ"מ אשה זו יש תקנה לאיסורה: (טו) שהפקירה עצמה. ולדעת הסמ"ג יש להחמיר. ז"ש [סקי"ט]: עכ"פ יש לאסור מדרבנן. והוא ז"ל האריך בזה ומסיק לדינא דשריא לכהונה ע"ש: [ח] לבהמה. עיין גאר היעזב [סקי"ג] בשם מהר"ם לוצ'ין. ועיין דרכי יוסף [אם ח'] שכתב דיש קצת סמך לזה מירושלמי פ"ק דשבת הלכה ג' אחא חדא רוחא כו', אמרה ליה לא תזקק רוחא אנה, ע"ש: [ט] אבל הנבעלת לאחר מאיסורי לאוין. עיין בספר שער המלך פ"י מהלכות אישות בקונטרס חופת חתנים סעיף ה' [לאחר שהאריך שם בענין אי חופה חשיבא כבעולה]

ביאורים

ח (לא) אי זו היא זונה. שלוקה עליה (מד) משום אשה זונה לא יקחו: (לב) שאינה בת ישראל. היינו (מה) גוי'. דכהן הבא על הנכרית אפי' דרך מקרה (מו) לוקה עלי' מן התורה משום זונה: (לג) או שנבעלה לחלל. מבואר בדברי השו"ע דהנבעלת לחלל נעשית זונה משום דאין חללות אלא מביאת איסור משא"כ זונה דלא תליא כלל בביאת איסור כי אם בפגימה וזו שיטת הרמב"ם אבל (מו) יש ראשונים דס"ל דהוי חללה: (לד) לפיכך הנרבעת לבהמה. קאי אלעיל שאמר לאדם

דוקא: (לה) אינה אסורה לינשא. אע"ג דבעת נדתה אסורה ולרמב"ם אפי' חופה אוסרת (מה) מ"מ אשה זו אינה אסורה ויש תקנה לאיסורה: (לו) אפילו היתה קדשה. משמע דאין איסור כלל לכהן לישא אותה, אבל דעת (מט) הסמ"ג (י) והטור שאסורה לכהן והיינו דווקא (נא) בהפקירה עצמה אבל פנוי הבא על הפנוי לא עשאה זונה לכו"ע: (לז) שהיא במלקות. כשיטתו סי' כ"ו ס"א: (לח) אבל הנבעלת. עי' סי' ז' סי"ב בדין נכנסה לחופה ולא נבעלה:

צינונים

(מד) יתבאר להלן ס"ק ל"ח ול"ט. (מה) ב"ש. (מו) שו"ע סט"ז כדעתו כאן. (מז) רבב"ד תוס' קידושין ס"ז ורשב"א שם. (מח) ב"ש. (מט) ב"ש ולשון סמ"ג משמע שהוא איסור רק מדינא דגמ' לכתחילה דמשום סלסול כהונה יש להחמיר ככולהו תנאי. (נ) הטור בסי' כ"ו כתב שפנוי שנבעלה זו היא זונה האמורה בתורה והאחרונים פירשו דבריו במופקרת ולפירושם משמע מלשון הטור דפסק מדין תורה כר"ע דמופקרת היא זונה וצ"ע. (נא) דעת הט"ז סי' כ"ו דבב' פעמים נקראת מופקרת [ובדרישה שם אף שפי' הטור כפי' הט"ז, לא כתב כן לגבי שם זונה לכהן אלא לגבי דין קדשה] ולמעשה צ"ע אם צריך לחוש לפי' הט"ז.

קח

הלכות פריה ורבייה ו

באר הגולה

ז. כחמנים שם [ס"ה] ע"ה וכו' שזינתי לעיל בריש הסעיף [אות ט']. ח. גס זה שם ברמז"ס [ה"ג]. וכתב הרב המגיד דכ"ש הוא משאר חייבי לאוין, דהא מספקא לן אי קדושין מופסין ביבמה שם דף ע"ב ב. מוס' שם דף (ס"ח) [ס"ה] ע"ה [ד"ה שנבעלה]. וכתב הטור שלום הקמס אציו הרא"ש [שם פ"ו סי' ו'].

מאיסורי לאוין השוין בכל ואינם מיוחדים בכהנים או מאיסורי עשה ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה (לט) או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה (טז) וכן הגיורת והמשוחררת^א אפילו נתגיירה ונשתחררה (מא) פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל (מב) הרי זו זונה ואסורה לכהן [וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה^ב (מג) *ויש אומרים שהבא על חייבי

באר היטב

פתחי תשובה

ממש לכל דבר, ויזא קצת לקמן סימן מ"ו סעיף ה' סק"ד] כתב ח"ל, ומכלל האמור נראה דלענין פסול זונה דק"ל אס נבעלה לפסול לה נפסלה לכהונה, ה"ה אס נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי נפסלה לכהונה, שהרי ביבמות דף ס"ט [ע"ה] פריך ואימא משעת הויה, ומשני דומיא דכהן גדול באלמנה, מה כהן גדול צריכה לו, וא"כ

כי היכי דכהן גדול באלמנה חופה פוסלת כמזואר במשנה יבמות דף נ"ו [ע"ה] [ועיין לקמן סימן ז' סעיף י"ב ומה שכתבתי שם ס"ק כ"ב], ה"נ בנכנסה לחופה לאחר מן הפסולים, ואף שהרמז"ס [פ"ח מאיסורי ציאה ה"ב] והטור לא הזכירו אלא נבעלה, גס לא ראיתי לשום אחד מהמחברים ז"ל שכתבו כן, מ"מ נראה שהדין דין אמת כמו שכתבתי, ועיין ברמ"ש סימן ז' ס"ק ל"ו ודו"ק, עכ"ל. [ומה שגרס שם ע"ו הגהת טעם המלך [בגד חופה] וכתב שם ח"ל, לולי אי הרב ז"ל לא הו' רב גובריה לו, הייתי זועק ככרויכא, וכי יעלה על דעת לומר דדבר דציאה תליא תהיה נפסלת ונעשית חלה בחופה לחוד לו' ע"ש, נלע"ד דהגהה זו אין כאן מקומה ושייכת על דף הקודם שם ברמ"ש דלהחוס' [שם נ"ו ע"ב ד"ה רב אמר] חופה חשיבה כציאה ממש מדאורייתא אפילו לענין חללה לו', וקאי התם אפילו בדאיכא עדים שלא נבעלה. ע"ו שייך הגה זו, עש"ה ודו"ק]: [י' וכן יבמה. עיין בספר שער המלך פ"ח מהלכות איסורי ציאה דין ג' מה שכתב בזה:

ביאורים

חידושים

* ויש אומרים דהבא וכו'. כתב הגר"א דנ"מ (לט) או לגוי ועבד. באבנ"מ סי' ז' ס"ק י"ג בין הדעות דלהרמב"ם דנעשית זונה הולד פגום נסתפק במומר שבא על ישראלית אם פוסלה בביאה ראשונה מק"ו דאלמנה, ולי"א דאינה מומר פטורה אפי' מחליצה דהנבעלת לגוי קנאין פוגעין בו, וחזינן מהא (נב) דהאיסור לינשא לעובד ע"ז יש לו נ"מ גם לדיני יבום ועפ"ז דן האבנ"מ דהוי בעילתו כבעילת גוי לכל מילי: (מ) וכן הגיורת והמשוחררת. וה"ה (נד) שפחה אמנם בס' ב"מ סי' ט"ז מפקפק לומר דאע"ג (נה) ששפחה אסורה מה"ת אינה בכלל זונה: (מא) פחותה מבת שלש שנים. דכתיב כי אם בתולות מזרע בית ישראל ודרשינן מי שנזרעו בתול' בישראל פרט לזו שהורתה ולידתה שלא בקדושה (קידושין ע"ח א'): (מב) הרי זו זונה. כך שיטת הרמב"ם דקרא דיחזקאל גלי לן שהיא בכלל זונה אבל דעת הראב"ד^(נ) שאינו בכלל לאו דזונה: (מג) ויש אומרים שהבא וכו'. באמת אין ביניהם מחלוקת לדינא דודאי כ"ע ס"ל דכל הני דחשיב אפי' חלל פוסל

צייונים

(נב) בשו"ע קנ"ז ס"ד כתב שאין לסמוך ע"ז. (נג) אין להוכיח מדברי הרמ"א ס"ז סי"א דכהן שהמיר עם אשתו וחזרו בהם מותרת לו, דכל יסוד האיסור לינשא למומר יסודו בעיקר שמירת התורה אבל אם המירו שניהם לא שייך לדון בה איסור לינשא למומר, וה"ה לענין יבום. ודע דכל האי דינא דהמרדכי הוא מגזירת הגאונים והגאונים לא גזרו אלא במי שהמיר דתו שזה ה' מצוי בזמנם, אבל אין להוכיח מזה לכל פורק עול ואפי' להכעיס. ועי' בס' ט"ז ס"ק ט' שכתבנו לבאר דברי המרדכי דקנאין פוגעין בו שהוא מדין תורה דבועל ארמית ולביאור זה כ"ש שזה אינו אלא מטעם שעו"ז. (נד) מל"מ פ"ג מעבדים ה"ג וכך משמע מלשון שו"ע שאינה כ"י. (נה) אפי' לישראל מקרא דוהתקדשתם ומוכח לה מב"ק כ"ח ע"ש. (נו) הבי"ש הביא ש"י רש"י שדוקא נבעלה ממש וצ"ע דרש"י כתב כן ביבמות ס"א אבל בקידושין ע"א נח' בזה תנאי וקיי"ל דאפי' פחותה מבת ג' נאסרה וע"כ שרש"י לא כתב כן לדינא אלא למ"ד דפחותה מבת ג' כשרה לכהונה וצ"ע.

באר הגולה

ט"ו י. לשון הרמב"ם

שם פ"ח [מאסורי

ביאה ה"ו], ממשה שם

[יבמות] דף כ"ג ע"ב.

עשה או על חייבי לאוין אפילו (י) חייבי (מד) לאוין דשאר לא עשאה זונה (יח) (מה) חוץ מהבא על היבמה.

ט' כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה בין כדרכה בין שלא כדרכה (מו) *משהערה בה נפסלה משום

באר היטב

(יז) חייבי לאוין דשאר. היינו אנוסת אצו: (יח) חוץ מהבא על היבמה. משום דאין קדושין תופסין צינמה, וה"ה גיורת ומשוחררת לכו"ע עשאה זונה. צ"ש [סקכ"ח] וצית הילל:

חידושים

נעשית זונה הולד כשר מביאה ראשונה, ועוד נ"מ ר"ל דהולדות אינם חללים אלא מאיסור כהונה היינו מאיסורי כהונה הכתובים בפרשה זונה גרושה וחללה, אבל פסול איש זר דכתיב בפרשה אחריתא לא חשיב פסולי כהונה לענין חללות. וא"כ יהי' נ"מ גם בביאה שני' דלהרמב"ם דנעשית זונה הולד חלל, ולי"א דאינה פסולה אלא מדין איש זר אין הולד חלל, ומסקנתו דפשטא דגמ' משמע כל איסור כהונה ולפ"ז אין נ"מ האידנא בין ב' הסברות וצ"ע. והק' בחזו"א סי' ט"ו ס"ק ט"ז למה לא חש רבינו השתא למש"כ בריש דבריו דנ"מ לענין ולד הנוול בהאי עבירה דחיי"ל. ויש ליישב דכל החילוק בין ביאה ראשונה לשני' שייך דוקא אם נעשית זונה, דאז בביאה ראשונה עדיין אינה זונה, והולד אינו פגום מק"ו דאלמנה, ובביאה שני' דכבר חל עלה שם זונה הוי פסולי כהונה והולד חלל, אבל בפסול דאיש זר לא שייך חילוק בין ביאה ראשונה לשני' דלא נוסף פסול באשה ע"י הביאה, ואם אמרינן דפסול איש זר חשיב פסולי כהונה הוי חלל כבר

בביאה ראשונה, (ומדויק לשון הגר"א שאין נ"מ בין אלו הסברות דאף כי לדעת הי"א יש חומרא דהוי חלל בביאה ראשונה זה מח' בסברת הרמב"ם בסי' ז' לחלק בין ביאה ראשונה לשני' וצ"ע) ולא שייך לדבר על הנ"מ הראשונה. ויותר נראה דמש"כ הגר"א אחר העיון דבכל חיי"ל בתו פגומה לכהונה ומאותו ק"ו כמו בנכרי ועבד, [ונראה דהוספה זו שהוסיף אחר העיון היא גם אחרי מה שכתב בסי' ז' סקנ"ד וחזר בו גם ממש"כ שם] דקאי גם לשיטת הי"א כיון שהיא נפסלת בביאה זו שייך הק"ו אף שאינה נעשית זונה, ומדייק את לשון הגמ' כיון שבעלה פסלה ולא אמר נעשית זונה כמו בדף מ"ד ב' (וזה דלא כהב"מ ריש סי' ד' שכתב דלמ"ד דגוי ועבד אסורים מה"ת אלא שאין בהם לאו לא שייך ק"ו מאלמנה לכה"ג שיש בה לאו שזו סברת הגר"א קודם חזרה) וחזר בו גם מהנ"מ הראשונה.

* משהערה בה. ע"י בביאורים מח' הט"ז והב"ש בביאור הערה ובנוכח"ת סי' כ"ג הביא ש"י ר"ת בתו' בקידושין י' א' דאחר שנתרבתה הערה כגמר ביאה א"כ כל מקום שמזכיר ביאה היינו הערה, וספק

ביאורים

לכהונה (נו) רק לענין מלקות משום זונה בזה נחלקו על הרמב"ם דס"ל דאסור מקרא אחריתא (נח) ואינו לוקה מקרא דזונה ועי' בחידושים בשם הגר"א: (מד) לאוין דשאר. כגון אנוסת אביו: (מה) חוץ מהבא על היבמה. דבזה מודו דהוי זונה משום דאין קידושין תופסין דכתיב לא תהי' לשון הויה אע"ג דצריכה גט היינו לחומרא בעלמא (נב) אבל אין קידושין תופסין בה ודעת הגר"א (ס) דהבא על היבמה לא עשאה זונה: ט (מו) משהערה בה. דהיינו (סא) שהכניס העטרה. דעת הב"ש (סב) דעטרה זו היא שורה הגבוהה שבעליונו של גיד ומה שמכניס עד העטרה אינו אלא בשר ולא הוי ביאה ודעת הט"ז שגם קצה העטרה שבתחתונו של גיד הוא עטרה ואם הכניס (סג) כל העטרה התחתונה חשיב הערה. כתב הנוכח"ת סי' כ"ג דצריך שיערה במקור ואם הערה בין

צינונים

(נו) ח"מ ואחרונים. (נח) בן הח"מ כתב בהג"ה קרא דיתחזקאל מ"ד דבתולות מזרע בית ישראל וזה שייך לגיורת ומשוחררת ובזה ל"פ הי"א, וחייבי עשה וחיי"ל ס"ל דאסור מקרא דכי תהי' לאיש זר ביבמות ס"ח. (נב) מהרש"ל וב"ח. (ס) סקכ"ג וסי' ז' סקנ"ד ועי' בחזו"א סי' ט"ו. ודע דהגר"א כתב בדעת הרמב"ם שגם מחז"ג נעשית זונה אלא שהולד כשר והגר"א הכריע שאינה נעשית זונה. (סא) רמ"א סי' כ'. (סב) כ"ד הדרישה וכשיטת רש"י ביבמות. (סג) ב"ש הק' ע"ז דא"כ מה בין זה לנשיקה לכן כתבתי בפנים שגם לדעת הט"ז דוקא אם הכניס קצה העטרה התחתונה חשיב הערה.

באר הגולה

ב. ממשנה מדה דף
מ"ד ע"ב.
ל. משנה שם דף
מ"ה ע"א.
י. ב. כלישנא קמא
דרכא שם [יבמות] דף
(ג"ז) [ג"ו] ע"ב,
וכתב הרב המגיד שם
[פ"א מאסורי ביאה הכ"ב]
הטעם למה פסק [הרמב"ם שם פ"ח ה"ו] כלישנא קמא. י"א ג. מימרא דרב עמרם שם [יבמות ג"ו ע"א-ב"].

זונה^ב ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד^ג (מז) ויהיה הבועל בן
תשע שנים ויום אחד ומעלה.
י. ^באשת כהן שנבעלה אפילו באונס (יט) (מח) אסורה לו.
יא ^אאשת ישראל^ב [יא] שנאנסה (מט) אף על פי שמותרת (כא) לבעלה
אסורה לכהונה.

באר היטב

י. אסורה לו. עיין במגיד פ"א ופי"ח מהלכות
אסורי ביאה אם לוקה הכהן הצא עליה אח"כ משום
זונה ומשום טומאה, או לא. ובטור כתב בפשיטות
ללוקה שמים, ולפי המגיד דפירש שם דהרמב"ם ס"ל
דנעשית זונה, לפ"ז גם אם נאנסה מישראל או מגוי
נעשית זונה. ג"ש [סק"ב]:

יא (כ) אשת ישראל שנאנסה. כל שתחילת ביאה באונס, אף שסוף ביאה בראון, הוי כנאנסה. ועיין
במג"א יונתן פרשת כי תלא [דברים כ"ז כ"ו]. ועיין בית הלל. אשה שהצילה את בעלה גם אחרים
ע"י שהפקירה עצמה לזנות, אי מותרת לבעלה או לא, פסק שבות יעקב ח"צ סי' קי"ז דאם האונס
הוא על הצעילה עצמה הוי אונס גמור ומותרת לבעלה, משא"כ אם היא מתרנית לבעלה ואונס אחר
הוא, נאסרת לבעלה. ואם נאנסה ממש פשוט להחיר, מ"מ נריכה טבילה שלא תהא מאוסה עליו, ע"ש:
(כא) לבעלה. וה"ל לזוועל אם אינו כהן. בית הלל. עיין לקמן סימן י"א [סעיף א' וצאה"ט סק"ה]:

ביאורים

השפיות שיש שם קמט וסדק שהוא פרוזדור
החיצון כל זמן שלא הגיע לנקב שבאמצע
הסדק לא נגע בפתח המקור ולא שייך בו
ביאה: (מז) ויהיה הבועל בן תשע שנים.
מבואר בגמ' (סד) דגם ספק בן ט' פוסל:
י. (מח) אסורה לו. וצריך (סח) לגרשה. ולא
נשמע מסעיף שאח"ז (סו) דשם שאני לאסור
לכתחילה לכהן: יא (מט) אף על פי
שמותרת לבעלה. תחילתה באונס וסופה

דעטרה היא שורה הגבוה ור"ת פי' כחכמי ספרד שהביא בב"י בהל' מילה דכל הבשר שבקצה הגיד
חשיב עטרה תחתונה ועטרה עליונה ובשעת ביאה שייך בהו תחלה וסוף. וגם לשיטת הט"ז לכאור' אין
מקום לפירוש ר"ת, אע"ג שלהט"ז יש עטרה תחתונה ועטרה עליונה ובשעת ביאה שייך בה תחלה
וסוף וא"כ ה"י שייך הוכחת הנוב"י, לא מסתבר הכי דהא הט"ז ג"כ פי' כרש"י כמ"ש בס"י ה' ולשון
תחלת העראה וסוף העראה נראה יותר כפי' חכמי ספרד שהכל בעטרה העליונה וס"ל דהכל עטרה
ושייך בה תחלה וסוף, והט"ז והב"ש יפרשו בעיית הגמ' שם כפי' האחרים שבתוס', ובגוף דברי הנוב"י
כבר העירו האחרונים דבספר הישר חידושים סי' קנ"ג מב' ד' ר"ת דלא כפי' הנוב"י. ועוד קשה
דמסקנת הגמ' דכל הבועל דעתו על גמר ביאה דזה שייך בקנין ביאה ולא בפסול זונה בהעראה וצ"ע.
* אשת ישראל שנאנסה. עי' בשו"ת חוט המשולש סי' י"ג ד' חילוקי דינים בזה.

צינונים

(סד) יבמות ס"ח ועיקר קרא דאיש זר נאמר לגבי תרומה ולכן הרמב"ם הביא דין זה בהל' תרומות ולא
בהל' איסור' והב"מ הק' על השמטת הטוש"ע ונראה דגם הוא מודה לדינא דפוסל ולמש"כ י"ל דנמשכו
אחרי הרמב"ם דהשמיט בהל' איסור' ב. (סח) ב"י סי' ד'. (סו) ב"ש.

ט"ו], אבל חילו שמייעל ליה הוה מקבל, דשם הציא מדברי כמה ראשונים ז"ל שכתבו להדיא דהנצלת זעיר אין סומכין על דבריה שהיא אנוסה עד שתציא ראייה שנואסה, כגון שראו אותו ששקף חרב עליה או שקטם את פיה שלא מוכל לזעוק ע"ש. ועיין בזה בתשובת חכם נצי ס' קמ"ה וקמ"ו ובתשובת אה"י פנים מאירות ח"ג ס' כ"ב ובתשובת חמדת שלמה [אה"ע] ס' (קמ"ך) [יט"ו]. ומ"ש הזכר היטב בשם שבות יעקב, אשה שהזילה את בעלה כו'. עיין בספר בית מאיר לקמן סימן קע"ח סעיף ג', העתיק משמו דאפילו עשה להלל ענמה מיראתה פן יהרגנה נמי אסורה [היינו היכא שהאנס לא תבעה כלל רק רצה להורגה והיא שידלמו כדי שתגלגל]. ומ"ש הזכר היטב משמו דאם האונס הוא על הבעילה כו'. כתב בספר בית מאיר שם דר"ל, לא מביעית שחקפה וצא עליה דזה פשיטא, אלא אפילו דומיא דאסתר תחילה, שהיתה באונס, דהיינו שלא היתה מתרצת עד שתבעה אחשורוש שהיה לה אימת מלכות והיתה אנוסה על הציאה ממש, ושריא לבעלה מרדכי, וע"ש עוד. ועיין מה שכתבתי בפתחי תשובה ליו"ד סימן קנ"ז סק"ב ודוק. ועיין בתשובה נודע ביהודה תניינא חלק יו"ד ס' קס"א, אחר שהציא שם דברי מהרי"ק [שורש קס"ו] המובא ב"ש סימן קע"ח סק"ד, כתב ח"ל, ומ"מ גוף דין זה שיהיה מותר לאשם איש לזנות בראון כדי להזיל נפשות, אינו תורה, ולא ישר בעיני מה שראיתי באזה תשובה וכדומה שהיא תשובה בית יעקב, באנשים ונשים שהלכו בדרך כו', ופסק בתשובה ההיא ששפיר עזבה ומאז רצה עזבה שידלמו לזה להזיל נפשות, רק שאעפ"כ נאסרה על זעלה, והציא ראייה מאסתר. ואני אומר כשם שאין מתרפאין בגילוי עריות כך אין מזילין זה נפשות כו', ואסתר שאני שהיה להלל כלל ישראל והיה צהוראם מרדכי וצית דינו ואולי צרות הקודש ע"ש:

ביאורים

שקידושיה קידושין (ע"ג) אסורה לבעלה עוד כתב במהרי"ק שורש פ"ד שאשה שהורה לה המורה שמותרת ונישאת לאחר נאסרה לבעלה דהוי לה לאמתונית עד אשר ישאו ויתנו בדבר כל החכמים הבקיאם בהוראה. אבל אם הורו לה (ע"ד) בי"ד מומחין בטעות ונישאת על פיהם (ע"ה) הוי כאנוסה ומותרת לבעלה הראשון. אם זינתה כדי להזיל נפשות ואפי' להצלת עצמה שיראה פן יהרגנה (ע"ו) אסורה

צינונים

(סו) גמ'. (סח) יש"ש הבע"י ס' ג' ובפרק נערה ס' ל"ב. (סט) שו"ר שכ"כ בחינוך מצוה רצ"ו. (ע) רמב"ם וכ' הב"מ שגם הרמב"ם לא מחמיר אלא בקטנה בת חינוך. (עא) תוס' בכתובות והובאו ב' הדעות בשו"ע ס' קעח וכ' הב"ש שם שהעיקר כדעת תוס'. (עב) מהרי"ק קס"ו. (עג) רמ"א ס' י"ז סנ"ח וב"ש ס' קע"ח סק"ד ומקורם בתשובת הרשב"א אלף קפ"ט [וקר' ה"ט] בס"י י"ז תי' בנוב"י ס' קל"א] וביש"ש ביבמות פ"ג ס' י"ז כתב בשם הרשב"א בתשובה שמותרת ולא העתקתי דבריו בפנים כיון שנראה מדבריו שכוונתו לס' י' שאינה להרשב"א אלא לר"ד בן זכרי. (עד) בנוב"י קל"א כתב דחשיבות הבי"ד נבעה ע"י שנתמנו לכך מז' טובי העיר. (עה) הרמ"א ס' י"ז מתשובת הרשב"א. (עו) מהרי"ק שורש קס"ז הוכיח כן מאסתר במגילה ט"ו א' וכתב בשו"ת שבוי"ד דה"ה להצלת עצמה. אמנם באבנ"מ

שהיא עושה מעשה, כיון שיצר אלצשה ויצר אנסה גם המעשה הוא באונס כו' ע"ש. ועיין בנודע ביהודה תניינא [אה"ע] סוף ס' כ"א שכתב ח"ל, ומה שנסתפקת אין שייך להאמינה שנואסה כיון שנבעלה בעיר, ולמה לא נעקה. הנה אומר לך כלל גדול בזה, היכא שעדים רואים מרחוק שהיא נבעלת ואינם יכולים להשיג בשכלם אם היא מתרצת או באונס, ועכ"פ רואים שהיא אינה מתלחמת נגדו, אז אעפ"כ בשדה אנו אומרים שהיתה באונס, והא' ללא נלחמה נגדו לפי שהרגישה בחלישת כחה שאין בכחה להלחם ומתיראת שיהרגנה, ולזעוק אין כאן שייכות שהרי היא בשדה, אבל בעיר צודאי נתרצתה מדלא עמדה לנגדו בכל כחה שלא להניחו לבעול, ואין ללמד זכות שידעה שהיא חלושה ולא תועיל במלחמתה, דא"כ היה לה לזעוק אל אחרים שיושיעו לה, אבל במקום שהיא אומרת שהיתה מתגברת נגדו בכל כחה מתחילה ועד סוף, אף שהיה בעיר ולא נעקה, אין ראייה שהיתה מפומה, דמה שלא נעקה הוא מפני שהיתה סבורה שאינה נריכה תשועת אחרים שצטחה בכחה, ואף שעל סוף ציאה אין זו אמתלא, כיון שראתה שהוא גבר אליה וצא עליה היה לה לזעוק, מ"מ אין זה מועיל לאוסרה, שאפילו אם נתרצת ממש הרי תחילה באונס וסופה בראון מותרת לבעלה ישראל דזה מחשב אונס. ולכן אם האשה הזאת [בנידון ידיה] אומרת בצרי שנלחמה נגדו עד הכנסת האבר, והיתה סבורה שיהיה בכחה למנועו עד שהכניס, היא מותרת לבעלה, ואינו מגרע מה שלא נעקה. ושוב מלאמי כן בפירוש הרמב"ן על התורה פרשת תלך [דברים כ"ב כ"ג] ע"ש. וגם בסוף ס' י"א שם כתב כן בקצרה ע"ש. [עיין במלחמת נצי מה שכתבתי בזה]. אכן בתשובת מהר"ם אלשקר סימן נ"ד לא כתב כן. וקריב לומר דהנודע ביהודה כתב כל הנ"ל משום דלא שמייעל ליה דברי מהר"ם אלשקר [שהרי ספרו לא היה צידו כמו שכתב הוא בעצמו [באה"ע תניינא] בס']

קוב

הלכות פריה ורביה ו

באר הגולה

י"ב ב. גס זה שם
[נרמז"ס פ"ח מחסורי
גלה ס"ח], ממשה
וגמלא דסוף נדרים
דף (ל"ב) [ג'] ע"ב,
וממירות דרעא
קדושין ס"ו ע"א
נהיהא עובדא
דקמילא.

יב אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ובא עלי אחר או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזינתה בין באונס בין ברצון (ג) אינה אסורה עליו (נא) שמא עיניה נתנה באחר (נב) ואם היא נאמנת לו (נג) או העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם (כז) (נד) הרי זה יוציא כדי לצאת ידי ספק (ועיין לקמן סימן קט"ו וסימן קע"ח).

באר היטב

יב (כז) הרי זה יוציא. ולקמן סימן כרחס, אינו נאמן לומר שמאמינה לו קע"ח סעיף ט' נהג"ה [כח] די"א [ד] צומן שמאמין לדברי העד לצטל החס [ד] ר"ג, הנה שיש חס ר"ג שלא לגרש אשה בעל ע"ש:

ביאורים

וכ"ז כשלא היתה אנוסה על הביאה עצמה (עו) אבל אם נבעלה לו מיראתה דומיא דאסתר ואחשוורוש מותרת אך נסתפק הב"מ סי' קע"ח אם האנס גוזר עלי' שתעשה מעשה להביאו עלי' (עח) וכך עשתה אם מותרת לבעלה ע"ש. אמנם באופן שהיא שוגגת שלא ידעה דבאופן כזה תיהרג ואל תעבור וא"כ לגבי האיסור היא שוגגת, ומעלה בו מעל ודאי דלא שייך גבה (עט) ומסתבר שמותר. ואם לא ידעה שאסור לזנות אסורה לבעלה (פ) כיון שהיא מתכוונת למעול מעל באישה ומזנה תחתיו דהא לא כתיב ומעלה מעל בה' אלא ומעלה בו מעל: **יב** (ג) אינה אסורה עליו. ואם יש רגלים לדבר (פא) כגון שנתייחדה עמו נאמנת ועי' בסי' קט"ו ס"ו דה"ה באשת איש שאומרת לבעלה שזינתה אינה נאמנת וכתב הרמ"א דברגל"ד נאמנת ויש ללמוד מדברי הפוסקים דהתם להכא: (גא) שמא עיני' נתנה באחר. פי' הר"ן דמדינא ודאי אין האשה

נאמנת לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו, אלא משום דהא מילתא דטמאה אני לך כסיפא לה (פב) תקינו במשנה ראשונה להאמינה דאי לאו דקושטא קאמרה לא הות מזלזלה נפשה למימר הכי, ומכי חזו רבנן בתראי דאיכא למיחש לשמא תהא נותנת עין באחר אוקמוה אדינא: (גב) ואם היא נאמנת לו. שויה אנפשי' חתיכה דאיסורא (פג) ואסירא לי' לעולם ואפי' אם תחזור ותאמר דבאונס הי': (גד) או העד נאמן לו. עיין ברמ"א סי' קע"ח שהביא מהרי"ק (שורש קי) בשם תוס' סוף נדרים (פד) שבזה"ז שיש חדר"ג שלא לגרש האשה בע"כ א"י לומר שמאמין לה או שמאמין לעד (פה) והיינו כשחזרה ונתנה אמתלא לדברי' הראשונים: (נד) הרי זה יוציא. היינו שחייב להוציא מדינא (פז) ולשון השו"ע לצאת ידי ספק הכוונה שלא ידוע בודאי שזינתה אבל חייב להוציא בודאי:

צינונים

סי' ז' סק"ד כתב בשם הרשב"א דכל שמתרצית מחמת פחד מותרת לישראל. (עז) ב"מ סי' קע"ח. (עח) דתיהרג כיון דלא הוי קרקע עולם אלא דעבדה מעשה כמבו' בתוס' ר"פ הבע"י. (עט) ביש"ש כתובות פ"ד סי' ל"ב כתב כן בפשיטות דלעולם קרינן ב' והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת שהרי אנוסה היא ואין בה שם זונה ע"ש. (פ) מהרי"ק שם. ופשוט שגם אם הבעל כופה אותה לזנות חשיב ומעלה בו מעל כיון שאי"ז מצוה של שלום בית, אלא שהאשה מצד הטבע קשורה בבעלה ואם מנאפת מועלת בו מעל ובמעילה זו אסרה התורה את האשה על בעלה. (פא) ב"ש ופי' רעק"א בתשובה קי"א דהיינו ביחוד ע"ד זנות [נח] האחרונים בסי' קט"ו אם בע"א או החשוד אומר שזינתה נאמנת, דעת הח"מ שאינה נאמנת בדליכא רגל"ד, וצ"ע מדוע לא חשיב עדות זו רגל"ד. (פב) ולפי' זה גם בזה"ז אינה נאמנת, וביש"ש יבמות פ"ב סי' י"ח כ' שזה עיקר הפירוש, ואע"ג דליתא לחשש דעיני' נתנה באחר דא"צ להודות שזינתה בשביל להתפרש מבעלה, גם לא כסיפא לה מילתא בעו"ה, וה' יגדור פרצות עמינו. (פג) מ"מ. (פד) ועי' בפ"ח סי' קע"ח. (פה) כ"כ הרמ"א ונובי"ת סי' י"ב עפ"ד התוס' שם, והם כתבו כן על מאמין לה אבל ה"ה לעד לפי הסברות המבוארות בנוב"י. ובזה יתישבו טענות היש"ש פ"ב דיבמות סי' י"ח. (פז) עונג יו"ט סי' קסט.

הלכות פריה ורביה ו

ק"ג

באר הגולה

יג "אשת כהן שאמרה לבעלה (כג) נאנסתי אף על פי שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר הרי היא (נה) אסורה לכל כהן (נד) שבעולם ^פאחר שימות בעלה שהרי הודית שהיא זונה ואסרה עצמה (נו) ונעשית [יג] כחתיכה (כה) דאיסורא.

מאסורי ביאה ה"ט דה"ה לנשא לכהן.

פתחי תשובה

יג [יג] כחתיכה דאיסורא. עיין בלח"ט [סק"ה] מ"ש ואם נותנת אמתלא כו', עד אף המגיד מודה דמהני. וצ"ש [סק"ו] כתב עוד וז"ל, ואפשר לדייק מראש"ד שכתב דין זה באשת כהן דמהני אמתלא ולא באשת ישראל בפכ"ד מהלכות אישות, דס"ל דלא מהני, מדהפסידה הכתובה לפי דבריה הראשונים כמ"ש בסמ"ק קט"ו, עכ"ל. ועיין בתשובת נודע ביהודה [אה"ע מהדו"ק] ס' ח' וס' י"א, שכתב דאין ראיה דצ"ש מכרעת כלל, ואעפ"כ דינו אמת ולא מטעם הוכחתו, ע"ש באורח. והנה בגוף סברת הנודע ביהודה שם דהיכא שנוגע לאיסור ולמנוח אחר שיאמר מצ"ד, כיון שאינו מועיל אמתלא למנוח גם לאיסור

באר היטב

יג (כג) נאנסתי. עיין לקמן סימן קט"ו [סעיף ו'] וסימן קע"ח [סעיף ג']. ואם ידוע דנתיבדה עם אחד ואומרת טמאה אני, נאמנת, דהוי רגלים לדבר. וכן אם אמרה טמאה אני ברצון נמי נאמנת, כ"מ מחוס' דכתובות דף ס"ג ע"ב ד"ה אצל אמרה מאיס עלי ע"ש, ולפי דבריהם אשת ישראל שאמרה שזינתה ברצון נאמנת. ונראה דלא כתבו כן אלא למאן דס"ל דאומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא, והוצרכנו לחלק בין ההיא דג' נשים לאומרת מאיס עלי, אצל לדין דקי"ל [עיין

סימן ע"ו סעיף ב' וביאה"ט סק"ח] דאין כופין אותו להוציא, ההיא דג' נשים אפילו באין נוטלת כתובה אינה נאמנת. כנסת הגדולה בהגהת הטור [אות כ"ו], וכ"כ מהר"ם די בוטון ס' מ"ג, עיין צ"ש [סק"ד]. אשה שהודית שזינתה וגם עד אחד אומר שהוא זינה עמה, אסורה לבעלה. תשובת חכם צבי ס' ק"נ: (נד) שבעולם. היינו לכתחילה, אצל אם נישאת לכהן לא תנא אלא אם כן מאמין לדבריה. ואם עד אחד אמר שזנתה, אם היא מכחשת אז העד אינו נאמן, ואם היא מודה א"כ היינו הדין שהיא אמרה שזנתה. ואם היא שותקת תליא בפלוגתא אם שתיקה כהודאה דמיא או לא. צ"ש [סק"ה]. ועיין סימן קט"ו [סעיף ו']: (כה) דאיסורא. ואם נותנת אמתלא לדבריה שאמרה כן כדי שיגרש אותה, נאמנת, כ"כ הראש"ד. והמגיד חולק עליו, כיון דאין בעלה חייב לגרשה ע"פ דיבורה, אינה נאמנת שאמרה כן כדי (לגרש) [שיגרש] אותה, עיין ברמב"ם פ"ח מהלכות איסורי ביאה [ה"ט]. וכתב הב"ש [סק"ו], מיהו צ"ש אמתלא אף המגיד מודה דמהני. ואם עברה ונישאת לכהן, צ"ש כשרים, דאינה נאמנת לפסול צניה, [ד]דוקא לאז נהנה התורה נאמנות ולא לאם. ואם האז אומר דמאמין לדבריה, יוכל לעשות לצניו חללים, כמו שנאמן לומר בן גרושה הוא. מיהו כשלל מנא לה בתולים והיא אומרת משארסתי נאנסתי, י"ל אם נישאת לכהן צניה ספק חללים, מאחר דאיכא ריעותא צפנינו. צ"ש [סק"ו]:

ביאורים

יג (נה) אסורה לכל כהן שבעולם. ואם עברה ונשאת לכהן ועומדת בדיבורה שנאנסה תחת בעלה הראשון ^(יב) חייב להוציאה דהא הויא חתיכה דאיסורא: (נו) ונעשית כחתיכה דאיסורא. ואם נשאת לכהן דעת הב"ש דבני כשרים דאינה נאמנת לפסול בני אבל הב"מ כתב שאחרי שעשתה עצמה כחתיכה דאיסורא ממילא בני ספיקי חללים וספיקי ממזרים כיון

צינונים

(פז) ב"מ ושא"ל דלא כב"ש. (פח) ובדעת הרמב"ם כתב הב"מ דל"מ אמתלא משם דמעיקר הדין נאמנת כעדים לא הפקיעו נאמנותה לגבי עצמה, וצ"ע מלשון הרמב"ם שאסורה משום דשויה נפשה כחתיכה דאיסורה.

קיד

הלכות פריה ורבייה ו

באר הגולה

יד כהן שקדש גדולה (נז) או קטנה ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה (כו) (נח) דרוסת איש (כו) (נט) נאסרת עליו (ס) מספק שמא קודם קדושין נבעלה (סא) או אחר קדושין אבל ישראל שטען טענה זו לא נאסרה עליו שיש כאן שני ספיקות שמא קודם קדושין שמא אחר קדושין ואפילו נאמר אחר קדושין שמא באונס שמא ברצון שהאנוסה מותרת לישראל לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד וטען שמצאה דרוסת איש (סב) נאסרה עליו מספק שאין כאן אלא ספק אחד שמא באונס שמא ברצון וספק של איסור תורה לחומרא.

י"ד צ. לשון הרמב"ם שם [פ"ח מאסורי ביאה ה"י], וכפי סברתו [פ"ח מאסורי ביאה ה"י] דאפילו מלא דם יכול לטעון פתח פתוח מנאמי, אבל אין טענה זו צנוגרת. ק. מומרל דר' אלעזר וכדמפרש שם בגמ' כתובות דף ט' ע"א. ר. גס זה שם ברמב"ם [ה"ח] וע"ש בגמ' הרב המגיד.

פתחי תשובה

באר היטב

יד (כו) דרוסת איש. עיין תו"ט פרק א' דכתובות משנה ז', ונכנסת הגדולה צהגהת צ"י סעיף כ"ח הרבה להקשות עליו, ע"ש: (כו) נאסרת עליו מספק. אלא א"כ קידש ובעל לאלתר, או שישנן עדים שלא זינתה אחר הקדושין, ומחמת הזנות קודם קדושין מותרת כמבואר בסעיף ח'.

לא מהני, וכתב דברי יצחק בנפוצה אחרת ראה לכתובת זו מדברי הרא"ה [כתובות כ"ז ע"א ד"ה מיהא] ע"ש. הנה התשובה אחרת הלא היא בספרו סי' ס' [ויוצא לקמן סימן מ"ז סעיף ד' סק"ג], וכפי הנראה שם מופס יותר לעיקר פירוש האחרון דברי הרא"ה [שהוצא צהגהת רמ"א סוף סימן מ"ז] דבאמרה נתקדשתי לפלוני לא מהני אמתלא, דקאי על האמתלא שאמרו בגמרא שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים, ולכן לא מהני באמרה לפלוני, משום דנגד זכותו שהודית לית לה אמתלא, אבל היכא שהאמתלא היא גם על זכותו, מודה הרא"ה. וקצת נראה שגם דברי הב"ש כן שכתב דבאשת ישראל לא מהני אמתלא, קאי ג"כ על אמתלא שהזכיר הראש"ד, וכיון שאינה טובה כל כך שהרי הרב המגיד פסק עליה, לא מהני היכא דהפסידה כתובה, דכולי האי לא עזבה, אבל באמתלא אחרת טובה שכלאי היה לה גם להפסיד הכתובה אפשר דמהני. וזוהי אחי שפיר שלא יהיו דברי הב"ש סותרים זה את זה ממ"ש כאן למ"ש בסימן קט"ו ס"ק ל"א, ע"ש ודו"ק:

ביאורים

נאמנת בטענת ברי. וכן אם קידש ובעל לאלתר (צב) או שיש עדים שלא זינתה אחר הקידושין מותרת (צג) בדאיכא תרי רובי כשרים דמחמת הזנות קודם הקידושין אינה נאסרת: (סא) או אחר קידושין. ולא אמרינן אוקמא אותה על חזקתה שהיתה כשרה (צד) די"ל אדרבה אוקמא אותה על חזקתה שהיתה בתולה ועכשיו נבעלה, ולא אמרינן ס"ס שמא קודם קידושין ושמה מוכת עץ (צה) תוס' תירצו דאם היתה מו"ע היתה טוענת כן דאין גנאי לה לומר מ"ע אני והמגיד תי' מ"ע לא שכיחי: (סב) נאסרת עליו מספק. ואם היא טוענת בברי נאנסתי

יד (נז) או קטנה. כשיטת הרמב"ם דקטנה יש לה רצון אבל (פג) הרבה ראשונים כתבו דפיתוי קטנה אונס הוא ומש"ה א"צ ס"ס להחירה לישראל: (נח) דרוסת איש. ב' סימנים יש לבתולה, האחד דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש. וטענת דרוסת איש היינו שטוען הבעל שאין בה סימנים אלו ודיני הטענות נתבארו בסימן ס"ח: (נט) נאסרת עליו. האחרונים דייקו (צ) דדוקא עליו נאסרת אבל אם מת קודם שגירשה מותרת לכהן אחר: (ס) מספק. ואם היא טוענת קודם קידושין נבעלתי (סא)

צינונים

(פג) תוס' רמב"ן רא"ה רשב"א ריטב"א ר"ן ר"י מלוניל ועוד ראשונים כתובות ט' א'. (צ) פנ"י ונוכח"ת י"ד אמנם בקו"א להפנ"י צידד שנאמן גם על כהנים אחרים משום חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. (צא) מ"מ וש"ג. (צב) ב"ש. באחרונים סי' ס"ח האריכו בדין קידש ובעל לאלתר ויש לציין ע"ז לתשובת חכמי צרפת בקש"ק כתובות ט'. (צג) ב"מ. (צד) תוס'. (צה) ויש לבאר דברי תוס' גם להשיטות דהאשה אינה נאמנת בברי, משום די"ל דטענת מ"ע מסלקת את החזקה דאם היתה מ"ע היתה טוענת, ושוב מותרת מטעם ס"ס. ונ"מ כשיש לנו תלי' אחרת למה אינה טוענת כגון שנשתטת או באשה שאינה נאמנת בטענת ברי כגון במומרת.

הלכות פריה ורביה ו

קטו

באר הגולה

מזו כל אשה [יג] שקינא לה בעלה [יד] או צ"ד (טור) ונסתרה ולא שתת
מי סוטה ט"אסורה לבעלה אפילו הוא ישראל ואם מת בעלה אסורה
לכהן.

מזו תיצא לה [יד*] (כת) (סג) שם מזנה בעיר אין חוששין לה א' (סד) ואפילו
שזינתה לגוי ולעבד. א. ולא מלאכי מאין יאל לו דין זה, וצ"ע לענ"ד שנראה שהוא סותר למה שכתב לעיל סימן ד' סעיף ט"ו. ושם י"ל שדין זה דנשואה לא קאי אלא קול מזנה, או י"ל שגם הרישא דנשואה מיירי, ושאיני התם וכמ"ש שם דהכל מרגנין אחריה וכמ"ש שם המוס' בסוטה [כ"ז ע"א ד"ה דומה].

באר היטב

פתחי תשובה

מזו (כת) שם מזנה בעיר. אפילו קול שמוחזק
צ"ד, מ"מ תלינן שמה ראו זה דבר פריעות
בעלמא. [מז"ש סק"ל]:

והרב משנה למלך סוף הלכות סוטה [פ"ג הכ"ד]: [יד] או ב"ד. וכמ"ש לקמן סימן קע"ח סעיף י"ג. ועיין מה שכתב הרב המגיד פ"ח מהלכות איסורי ביאה [ה"ב]:

מזו [יד*] שם מזנה. [עיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ח', על דבר ישראל שדר צין האומות יחיד, וצמו נתקשרה צמידוכין לכהן אחד, ואלא קול שהרבה לזנות ושילדה, והיא ואצותיה מכחישים ואומרים שמחמת חולי נגענו וסמה איזה חדשים, ועי"ז הוציאה גוייה אחת שם רע הנ"ל, ומעולם לא זנתה, ועמה הגיע תור נישואין לכהן ונשאל אי מותרת לו. והאריך שם צענין קושית האחרונים שדין דהכא סותר למ"ש לעיל סימן ד' סעיף ט"ו, ומסיק דודאי דברי הב"ח [אות י'] נכונים, דהתם באשת איש והכא מיירי בפנויה, ודברי הב"ש סימן ד' שם [סק"א] תמוהים כו'. והחילוק שמחלקים הח"מ [סק"ד] וצ"ש [סק"ל] דרינון הוה טפי מקול, לפע"ד נתנו דבריהם לשיעורין ומי ישער זה. והשם צידון דידן, אע"ג דפנויה היא ואי יאל שם מזנה היינו תולין בפריעות בעלמא ולא היינו חוששין אי היה ריון או קול, דלא כח"מ וצ"ש הנ"ל, מ"מ היינו צ"ל קול שזינתה, אך הכא שהקול הוא שנתעברה וילדה, אי אפשר לפרש בפריעותא, ומש"ה אי היה קול שנתחזק צ"ד היה צרור שאסורה לכהן וצפרט לכחילה, ואע"ג די"ל ספק הקול אמת ספק שקר, ואח"ל אמת, דילמא מהכשרים לכהונה, הכא (צדקה) [דדרה] כפרת של אומות העולם, ואפילו ישנים צדית אציה ג"כ יהודים שאינם צריכים ערוה לה והו"ל קצוב כמחלה על מחלה, מ"מ הא כתב הטור [סוף הסימן] דמסתמא הולך הבעל אלא ומרובא פריש, ומכ"ש הכא שאינה נדקת לומר לכשר נצלתו כו'. אך הכא ראו לצ"ד

ביאורים

נאמנת (צ') ולא אמרינן דאסורה עליו אלא בשותקת או במכחשתו שפתחה סתום. רוב האחרונים הסכימו (צ') דה"ה באשת איש שנתעברה וטוענת שנאנסה דנאמנת ומותרת לבעלה אבל (צ') הב"מ הניח דין זה בצ"ע: **מזו (סג) שם מזנה בעיר.** ואפי' הוחזק (צ') הקול בבי"ד. הקשו האחרונים מדלעיל סי' ד' סט"ו דאשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרגנים אחרי' כהן חושש לה מדין תורה (פ) ותיצו דהתם איירי ברינון של ניאוף ולא רק קול בעלמא מחמת

צינונים

(צו) רבינו יונה רמב"ן רשב"א וש"ג. והרא"ש פקפק ע"ד ר"י אבל למעשה קיים את דבריו ובדעת הרמב"ם כתב המ"מ דאינה נאמנת אבל הפנ"י והנובי"ת חלקו עליו שאין ללמוד מהשמטת דברי הרמב"ם כיון שלא נזכר חילוק זה בגמ'. (צז) פ"ת סי' ס"ח סק"ח דלא ככנס"י. (צח) לשיטת המ"מ שאינה נאמנת בבירי אא"כ גם בלא טענתה היתה מותרת מה"ת. (צט) מ"מ פי"ז הכ"א. (ק) ט"ז סי' ד' ח"מ וב"ש. ובשו"ת חת"ס סי' ח' הבחין בין קול כללי שיש לתלותו בפריעות ושגזונות לקול מבורר שכך וכך נעשה מעשה ע"ש. (קא) ע"י בביאורים שם ס"ק ט"ו וכ"ז. (קב) אף דבכ"מ גבי כהן מחמירין טפי, הכא שאינו אלא חומרא דרבנן י"ל דשריא לכהן משום דדייק ונסיב ולא החמירו אלא בבוועל דאדרבה כניסתו מחזקת הלעז.

קמץ

באר הגולה

י"ז ב. לשון הרמב"ם שם [פ"ח מאסורי ביאה ה"ג-ה"ד], ממנה כתובות דף י"ג ע"א כרצן גמליאל ור' אליעזר שם.

הלכות פריה ורבייה ו

הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעידי דבר מכוער ומת קודם שנתן לה גט הרי זו מותרת (כט) לכהן.

יז (ל) פנויה [טו] (סה) שראוה שנבעלה לאחד והלך לו הבועל ואמרו

באר היטב

(כט) לכהן. כתב מהרי"ל ח"א דף ק"ג [סי' קכ"ג] דתיתי מילי נינהו, דינא עליה שם מונה מיירי בפנויה, דאי איתנייהו תרווייהו שם מונה ועדי כיעור, ודאי אסורה לכהן, ועיין במהר"ם פדוואה סי' ל"ג וצמטפט נדק ח"צ סי' ס'. ועיין לעיל ס"ק ט"ז בסימן ד' מה שכתבתי שם בשם הב"ח [שם אות ו']. ועיין מ"ש הח"מ [סק"ד]: יז (ל) פנויה שראוה שנבעלה. עיין מ"ש הב"ש [סק"א] שהאריך:

פתחי תשובה

לחקור אם אמת הוא שקול הלידה י"א ע"י גויה אחת ואז מותרת להינשא אפילו לכתחילה, דאפילו לפירוש רש"י [סוטה כ"ז ע"א ד"ה וסבירא] דדומה לא יקח אלא א"כ אי אפשר לו בעיניו אחר, ולרש"י אפשר דדומה הוא דימא בעלמא בלי שום החזקת קול, מ"מ הכא שכבר נתקשרה בשידוכין וקנסות וגדולה בשה, הוה כמו אי אפשר בעיניו אחר. מ"מ נ"ל דנריך להזהיר את הכהן באיום גדול שאם ימלא פתח פתוח יוצא, דלפע"ד פתח פתוח ע"י לידה אפילו פנוי בקי, ולהודיע גם לה שחשוד לעלמה אם נפשה יודעת דלא מטהרה. ומה טוב להטיל חרס סתם בפני אצותיה על כל מי שמכיל הכהן הוה כו', עכ"ד, ע"ש עוד בסי' כ"ב]:

יז [טו] שראוה שנבעלה. עיין ב"ש צאמנע ס"ק ל"א שכתב וז"ל, גם נראה כשידוע שזנתה עם כשר, אלא דיש חשש שמא זנתה עם אחרים ג"כ כמ"ש בסימן ד', ואיכא חד רוב כשרים מותרת לכהן כו'. ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סוף סי' כ"ז שהעתיק מ"ש בגליון הב"ש שלו וז"ל, ולי נראה דבזה אפילו ליכא רובא כלל ג"כ מותרת, דממה שהחמיר הרמב"ם לענין יצום [פ"ג מיוס ה"ד] [לקמן סימן קנ"ו סעיף ט'] אין ראיה, דכאן איכא ספק ספיקא שמא לא נבעלה לאחר כלל, ואח"ל שנבעלה, שמא גם האחר שנבעלה כשר היה. ואמנם ממה שמבואר בסימן ד' סעיף כ"ו שאפילו מודה אותו פלוני כו', והרי גם שם יש ספק ספיקא, שמא לא נבעלה לאחר כלל, ואח"ל שנבעלה, שמא גם האחר ממזר הוא, ואפ"ה אין הולד אלא ספק ממזר, היה קצת ראיה דלא מהני ספק ספיקא. ונראה דשאני ספק ספיקא להכשיר דמסייע ליה חזקה דאשה בודקת ומונה. ועוד, דשם הולד אין לו חזקת ממזרות, אבל הכא האשה יש לה חזקת כשרות לכהונה, ואולי דגם הב"ש דבשי' עכ"פ חד רובא, היינו להכשיר גם את בתה, עכ"ל, ושם בסי' כ"ח העתיק ג"כ זה בתוספת ביאור קצת, ע"ש ובסוף סי' כ"ט. וכתב עוד, ואמנם כל זה אם יש עדים על הבעילה כו' [ויצא לקמן ס"ק שאח"ז]. ועיין בספר קהלת יעקב מהגאון מליסא שגם הוא ז"ל השיג על הב"ש בזה [ואיחור מיקל טפי מהנודע ביהודה הנ"ל דגם ברוב פסולים מותרת], וכתב וז"ל, מדברי הב"ש משמע דברוב פסולים פסולה אף ידיע שזינתה עם כשר, והא דאי אפשר לומר, דבהדיא תנן צמטנה [כתובות י"ג ע"א] דאף לר' יהושע דמחמיר ופוסל, מ"מ קאמר עד שחזיא ראיה לדבריה. מוכח בהדיא דכשמצאה ראיה שפלוני שנבעלה לו כשר היה, אפילו לר' יהושע כשר, וכ"כ בספר הפלאה, וזה פשוט מאד. ועוד, דהא על ביאה אחרת איכא ספק ספיקא גמור, שמא לא נבעלה ושמא לכשר, ואיכא ברי וספק ספיקא כו' [גם בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' פ"ה האריך בזה, ודעתו ג"כ דאפילו ברוב פסולים מותרת ע"ש]. וכתב עוד, ולפ"ז נראה אם הבועל מודה שממנו נתעברה והוא כהן, שיכול ליטא אותה אפילו ברוב פסולים, דהא הודאת הבועל מהני כדמוכח בסימן ד' סעיף כ"ו שכתב הטעם גזי הודאת

ביאורים

יז (סה) שראוה שנבעלה. שיטת תוס' (קג) דאינה נאמנת אלא בזינתה ברצון ומשום חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה אבל אם ראוה שאנסה דלית לה מיגו שתאמר לא נבעלתי אינה נאמנת אבל דעת כל הראשונים (קד) דבין באונס בין ברצון מהני אמירתה דלכשר נבעלתי:

צייונים

(קג) תוס' ותה"ד [ותלמיד הרא"ה בקש"ק] וכן פסקו ב"ש וחת"ס סי' י"ח. (קד) כן פסקו הפנ"י והב"מ עפ"ד הרשב"א דנאמנותה מטעם חזקת כשרות [או אליבא דה"מ, פי' הב"מ וש"ש דמטעם ברי' ושאר הראשונים שלא הזכירו בודקת ומזנה [עי' בחזו"א סי' א' סק"ב שפי' דמדברי התוס' י"ג ב' דפי' דשבו' שאני דליכא חזקה דבודקת ומזנה אין ראיה, דשבו' אינה אסורה אלא מחמת מעלה, ולגבי האי מעלה מהני הא דבודקת ומזנה, וכאן תי' הרשב"א דלא חיישינן להאי מעלה דנאנסה דחוששת שתעשה בני' חללים ובב"מ תי' באופ"א על הקושיא משבו'].

לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר (סו)*הרי זו נאמנת ולא עוד אלא

פתחי תשובה

הזועל שמ"מ הולד ספק רק מטעם מדאפקרה, אלמא דהודאת הזועל מהני והוי כידוע שנבעלה ממנו, וכיון שהוא כשר ולא חיישין לבעילות יותר, כשרה לכהונה, וכ"כ בספר הפלאה דף (נ"ג וכת"י) [י"ד ע"א ד"ה במוס' ישנים ד"ה ההוא] דלא חיישין להא דאפקרה. ודלא כתשובת כנסת יחזקאל סי' נ"ו שאוסר מטעם מדאפקרה, ומביא ראיה מהרמב"ם גבי יבום, וזו אינה ראיה כו'. וכתב עוד, אמנם בספר הפלאה כתב דאף לנענין להנשא לכהן אחר מהני הודאת הזועל, אבל להנשא לכהן עצמו שמעיד שממנו נבערה או בא עליה, אינו נאמן, כמו גבי שצויה ד[ה]מעיד בה לא ישאנה [להגן סימן ו' סעיף ג']. ולי נראה דשאני שצויה דבלא הודאת הזועל היה הדין [דאפילו בנישאת תנא, ע"כ לא מהני הודאת העד לענין להינשא לו מחמת שנחשד שהעיד בשקר ויהיה כל ימיו באיסור, אבל הכא אפילו בלא הודאת העד היה הדין אם נישאת לא תנא דאיכא צרי וחזקה, רק חומרא בעלמא דלכתחילה לא תנשא לכהן, ודאי מהני הודאת הזועל. וגדולה מזו מצינו דמהני הודאת הזועל לענין מעוברת חצירו [עיין להגן סימן י"ג סעיף ג' וכת"ש סק"ו] אף דשם חמירא דאפילו אם נישאת תנא, מכ"ש כאן דאם הזועל מודה דמהני הודאתו אף להנשא לו אם הוא כהן, עכ"ד ע"ש. והנה דעת הגאון בעל נודע ביהודה בכמה תשובות אינה כן, אך דעת הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כדעת קהלת יעקב ה"ג. ודברי שניהם יוצא בס"ק שאח"כ באריכות. עוד כתב ה"ש דלמירון צ"ל של מוס' שכתבו דבעינן תרי רוצי ומיגו, ש"מ דכשנאנסה וליכא מיגו אסורה לכתחילה אפילו איכא תרי רוצי. ועיין בספר קהלת יעקב שם שכתב עליו, לא ידעתי שום הוכחה מדברי המוס' ואי אפשר לומר כן כלל, ע"ש [ועיין בזה בספר בית מאיר ובתשובות חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ט' וי"ח]. עוד כתב ה"ש וז"ל, גם איירי כל זאת להכשיר אותה, אבל להכשיר הולד הוא כדעבד, לכן אפילו ברוב פסולים נאמנת להכשיר כו', וכשהולד כשר לקהל כשר ג"כ לכהן וא"א לחלק ביניהם, כגון אפילו ברוב ממזרים והיא אומרת לכשר נבעלתי, כשר הולד אפילו לכהונה. מיהו אם היא גרושה או שייך צולד ג"כ תחילה ודיעבד, כי שמא כהן בא עליה והולד חלל, עכ"ל. ועיין בתשובות

רבינו עקיבא איגר סי' נ"א בעובדא בפנייה שהרתה לזנונים ונישאת לאיש וילדה בת, ובעלה היה מחזיק אותה לבתו בכל ענינים, וכשגדלה שידכו אותה לכהן, ונשאל אם מותרת לכהן. והשיב דהיינו דברי ה"ש שכתב כשהולד כשר לקהל כשר גם לכהן וא"א לחלק ביניהם. וכתב דלכאורה טעמו בזה, דאם באה להחמיר שלא להאמין לדבריה, ממילא תצטרך לפוסלה מקהל, כדין שחוקי שלא נבדקה האם, וזה הו' דיעבד. אף דאפשר דאסורה לכהונה וכשרה לקהל כגון דזינחה עם ערבי, מ"מ לא פלגינן דיבורה להאמינה לחצאין. ומה דהיא לא תנשא לכהן ולא אמרינן כיון דמאמינים לדבריה לגבי בתה ממילא גם היא כשרה לכהונה, ז"ל דלגבי תרי גופי פלגינן דיבורה. אמנם לפ"י יקשה מ"ש ה"ש עוד, מיהו אם היא גרושה שייך צולד ג"כ תחילה ודיעבד כי שמא כהן בא עליה, וימא ג"כ דלא פלגינן כו'. ולזה נראה דכונת ה"ש כן, דלגבי חשש נכרי י"ל דבתה תנשא לכתחילה, כיון דמדינא מועיל ברי דידה לגבי בתה אלא דלכתחילה לא תעבד עובדא, בזה כיון דבלא"ה הרבה פוסקים ס"ל דערבי הבא על בת ישראל אין הולד פגום לכהונה כדמשמע מסתימת הרמב"ם [פס"י מאיסורי ביאה ה"ג], גם הרמב"ן [במלחמות] [בספר הכות יצמות ט"ו ע"א מדפי ה"ר] כתב דאם נישאת לכהן לא תנא, וכ"כ ה"ש סימן ד' סק"צ להלכה, ואף להפוסקים דצברי דהולד פגום לכהונה, י"ל דהוא רק דרוב כו', בזה י"ל דאף לכתחילה עבדינן עובדא. אבל בגרושה דהוי לכהונה חשש דאורייתא דשמא נבעלה לכהן, משו"ה גבי ולד נמי מחלקינן בין לכתחילה לדיעבד כו'. ומסקין וז"ל, היוצא לנו מזה דבנידון דידן לדעת ה"ש מהני ברי דהאם לחוד להכשיר הבת לכתחילה, והכי משמע מדברי הצרעטורה סוף פ"ק דכתובות [משנה ט'], וזה דעת השולח בשו"ת רמ"א סי' כ"ד, אלא דמ"מ אחרי דהרמ"א השיב שם לחומרא מאן ספין ומאן רקיע להקל. אך בנידון דידן דהוא אומר ברי ג"כ דמיניה הוא, וזה י"ל דאף ר' יהושע מחיר כדאמרינן [כתובות י"ד ע"א] חדא דהא קמודה, בזה יש לסמוך להקל אפילו לכתחילה, עכ"ל. וע"ש עוד שכתב דמ"ש ה"ש מיהו אם היא גרושה שייך צולד ג"כ תחילה ודיעבד כו', דבריו תמוהים, דמשמע דאם נישאת לא תנא, וז"ע טובא דהא

חידושים

* הרי זו נאמנת. כתב בש"ש ש"ד פכ"ב כיון דתני בפ"ק דכתובות י"ג ב' בדברי ר"ג זו עדות שהאשה כשרה לה אלמא קרי לה עדות ואין מקבילים עדות מן האלם ואפי' ע"י הרכנה או רמיזה וזוהי כתב ליישב דברי השו"ע דבאלמת ליתא

ביאורים

(סו) הרי זו נאמנת. כתבו האחרונים (קה) דנאמנת משום דבעל דבר מהימן בטענת

צינונים

(קה) ב"מ וש"ש בדעת המ"מ שלא הימנוה לאם אלא כשבלאו עדותה ה' הולד כשר מה"ת ועי' בסי' ד' סכ"ו השיטות בנאמנות האם.

קוּחַ

באר הגולה

ג. שם במשנה כרפ"ן אפילו [טז] (סז) ראוה ³ מעוברת ואמרו לה ממי את מעוברת ואמרה גמליאל ור' אליעזר.

פתחי תשובה

סי' א' דמיקל לענין יצום, כאן מודה דלא מהני הודאמו, שהרי אין הכהן נאמן להעיד על השבועה שהיא טהורה כדי שישאנה, דחיישין שמא עיניו נתן בה, כמבואר בכתובות ל"ו [ע"ב] ובש"ע סימן ז' סעיף ג', וא"כ למה יהיה כאן נאמן, כיון שרוצה לישאנה. ואם היה מודה שצא עליה והיתה רוצה להינשא לכהן אחר, היה מקום לפלפל אם זה חלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ם. וכבר כתבתי בתשובה אחרת [הוא צבי' ל"ג יוצא לקמן סימן קנ"ו סעיף ט' ס"ק (ס"ג) [כ"ג]] שאף הרא"ש אינו מאמינו לענין יצום אלא במודה שצא על הפטויה ואינו נושא כו', וא"כ ק"ו כאן. ואין לומר כשם שבשבועה אם פדאה ומעיד בה ישאנה דלא שדי וזוי צדק, הכא נמי כיון שאומר על עצמו שצא על נדה, שהרי כל פניות בזמניו נדות הם, אי לאו שאמת אמר לא היה משם עצמו רשע. אני אומר אדרבה, משום זה ראוי שלא להאמינו דאין אדם משם עצמו רשע ושקר הוא אומר כו', ועפ"י נראה דמ"ש הב"ש ס"ק ל"א דצב"ה מודה הרמב"ם דקניי' צדק רוצה, היינו שם דמייירי צידוע שנבעלה לכשר ומייירי שידוע ע"פ עדים או ע"פ הצועל ואינו כהן, אבל כאן שאין אנו יודעים רק מפיה ומפי הצועל שהוא כהן, והוא עצמו רוצה לישא אותה, דיבורא דידיה אינו מועיל מאומה אפילו להרא"ש, וא"כ דינה של ריבה זו תליא בכל הני פלוגתא שבסוף סימן ו'. ואמנם לפי מה שהזכיר הרב השואל שרוב בני ביתה כשרים אכלה, וגם רוב הצא"ס לביתה ארמי ופרמי הם כשרים אכלה, א"כ אפשר דהוי כשרי רובי [עיין בתשובות

מה דמקילין דמאן דמכשיר בה מכשיר צבחה היינו דחוקת האם מהני לבתה, וזהו שייך אם הנ"מ גם על האם, משא"כ בגרושה כו', ואולי י"ל דס"ל כי היכי דברי דחוקת כשרות מהני, ה"נ ברי ורוב כשרים, ולגבי ממונים וכהנים הוי רובא כשרים, ומלד נכרי כיון דבתה פגומה רק מדרבנן מהני הכרי לחוד. ואך עדיין קשה [ד]מלישנא דהב"ש משמע דאפילו ברוב ממונים הדין כן, ובה לכאורה גם דיעבד תנא כיון דליכא חוקת כשרות דמסייע, וז"ע לדינא, עכ"ד ע"ש. ועיין בספר בית מאיר מה שכתב צוה:

[טז] ראוה מעוברת. עיין בתשובה נודע ביהודה [אה"ע] מניינא סי' כ"ח שנשאל אודות צמולה שזינתה והרמה לזנונים ואמרה מאיש פלוני הכהן, וגם הוא הודה לדבריה, רק שאמר שהיתה דיימא גם מפלוני, שראה שנוהגת פרישות וחיבה יתירה עמו, וגם אותו פלוני כשר הוא אכלה, אבל הוא מסופק אם לא זינתה ג"כ עם אחד מבני ביתה הפסולים לה, ועמה נתקשר הכהן עמה בתנאים לישא אותה באופן אם היא מותרת לו, ונסתפק הרב השואל אם יש לחוש לכהונה אף ששניהם מודים כמו שאינו מועיל לפטור מיצום הרמב"ם [פ"ג מ"גס ה"ד] [הוצא לקמן סימן קנ"ו סעיף ט'], או דילמא שאני יצום שאין לה חוקה להיתר, משא"כ לכהונה יש לה חוקת כשרות, ומדברי הב"ש ס"ק ל"א משמע דאין חילוק. והוא ז"ל השיב לו, מה דחוינא דמסקפא ליה אליבא דהרמב"ם, ולדידי נהפוך הוא, דאפילו לדברי הרא"ש [בתשובה כלל פ"ב

ביאורים

ברי (ק) ומש"ה נאמנת גם אם ע"א מכחישה: (סז) ראוה מעוברת. לפי' הרמב"ם דתרי רובי הוא בקרנות שבשדות (ק) ההיתר במעוברת הוא בנתברר עפ"י עדים שראוה אפי' פעם אחת שנבעלה בקרונות ולדעת הטור י"ל (ק"א) דלא חיישין שמא נבעלה כשלא היתה סיעה בעיר (ק"ב) דאינו אלא ספק מעלה ומן הדין חשיב רוב:

האשה דלית בה אלא דין עדות] אבל י"ל שאם נקבל את הדיוק של הש"ש שזו עדות, משמע טפי בכוננת לשון הברייתא לומר דין כללי שאשה נאמנת לעדות זו וכל אשה תהי' נאמנת, וכמו שצייד בחזו"א סי' א' סקי"ג דע"א דעלמא ג"כ נאמן, ורש"י פירש האשה עצמה דאפריה בה, אבל באמת דנאמנות האשה תרי דיני אית בה, דין עדות שמהני אפי' באשה בעלמא ואלמת פסולה לזה, ודין ברי בבעלת דבר דהאשה עצמה כשרה בכל גווני, ופסול אלמת שבשו"ע ביאר הנו"ב והב"מ לפי דרכם יעוי"ש. וצ"ע בכ"ז.

צינונים

(קו) שו"ע סי' ד' סכ"ז וכ"פ החת"ס וש"א בפ"ת סק"כ. (ק"י) קהלת יעקב ובית מאיר. ובסעי"ח כתב השו"ע דבנתעברה בעיר אסורה משמע דוקא בידוע שנתעברה בעיר, דכל שנתעברה ולא ידוע היכן נתעברה לא שייך בה קבוע, ויש לדחות דנקט בעיר משום נבעלה. (ק"א) ע"י שו"ת בית מאיר סי' מ'. (ק"ב) ב"ש סקל"ד וחזו"א סי' ז' סק"ו.

הלכות פריה ורביה ו

קומ

פתחי תשובה

והרא"ש [בתשובה כלל פ"ב סי' א'] לענין יבוס, אך כבר כתבתי בתשובה אחרת לדעתי כהן שאומר שזינה עם פנויה שכריסה בין שיניה ואומר שממנו היא הרה ורואה לישא אותה, אפילו הרא"ש מודה שאינו נאמן, דחיישין שעניו נתן זה כו'. והא דאמרינן בכתובות י"ד [ע"א] למאי ניחוש לה חדא דקא מודה כו', ולא חיישין שעניו נתן זה ואם לא יודה לא יוכל לישאנה, שאני ארוס שאם זינתה תחתיו מאוסה היא בעיניו, כמבואר בסמ"ק סי' א' ע"פ ח' בהג"ה, ולדעת הרא"ש [ע"א] [סק"ה] אפילו בלי עדים מותר להחמיר עמה מטעם זה, משא"כ בזונה דעלמא שאינה ארוסתה אינה מאוסה בעיניו, וא"כ גם כאן חיישין שמא עיניו נתן זה, ואף דגם בלי דיבור ידידה ע"פ ע"פ דיבורה לחוד אם נישאת לא תלא, רק לכתחילה לא תנשא משום דמעלה עשו בזוהר, וא"כ אין כאן איסור תורה, נראה דגם באיסור דרבנן חיישין, שהרי שביה שאסורה לכהן ע"פ פשטן של דברי הראשונים הוא רק [מדרבנן], ואע"פ חיישין, [ובס"כ] כ"ט שם כתב עוד בזה, דאף דלענין מעוברת חזירו לא חיישין כמ"ש הרא"ש סימן י"ג (סק"י) [סק"ה], שאני התם דעיקר האיסור דרבנן, אבל כאן חכמים אסרוה מחשש איסור תורה, ולכן חיישין גם בשביה ע"פ. ואמנם יש לחלק דשאני שביה דבלי עדותו ודאי אם נישאת תלא, אבל כאן שאפילו בלי דיבור ידידה ע"פ ברי שלה לחוד ג"כ אם נישאת לא תלא. ומ"מ אף שאין לנו ראיה מכרעת לאיסור, הרי גם להיתר אין לנו ראיה שלא נחוש שמא עיניו נתן זה. ואף דכאן איכא ספק ספיקא להחמיר, שמא לא נבעלה לאחר כלל ושמא גם האחר כשר היה, וכבר כתבתי בגליון הרא"ש דבזה אפילו ליכא רובא כלל כו' [ולפ"ו] איכא למימר דבנידון דידן גם להרמב"ם אין חשש, זה אינו, דכל זה אם יש עדים על הבעילה, אבל כאן הרי אנו חוששין שמא עיניו נתן זה ומשקר ואומר שבעל כו', וא"כ בנידון דידן אפילו לרעת הרא"ש אסורה. אמנם כיון שכל עיקר סמיכות שלי לחוש שמא עיניו נתן זה הוא ממה שאמרו [בתשובה ל"ו ע"ב וכו' ע"פ סימן ז' ע"פ ג'] בכהן המעיד על השבועה, א"כ הבו דלא לוסיק, והרי שם אם פדאה ישאנה דלא שדי זוזי בכדי, וא"כ כאן שהודה שהיא מעוברת ממנו, וא"כ מתחייב עצמו בכל חיובי האב לזרעו כמבואר בשו"ע ריש סימן ע"א וכתב שם הח"מ [סק"ה] דיורדין לנכסיו, א"כ אפשר דמחשבו כמזבזבז. אלא שאין סבירא זו ברירא לי [עיין בתשובות ברית אברהם [אה"ע] סי' ט"ו אות ג' מ"ש בזה]. ועוד, הרי להב"ש אפילו בודאי בזה עליה נריך עכ"פ חד רובא, וכאן אדרבה רוב פסולין אלה, ועוד, דודאי יש שם כמה מהקדושים שהם חייבי כריתות ויש כאן ספק ספיקא להחמיר, שמא נתעברה מחייבי כריתות והולד אפילו ממזר, ואת"ל שלא מחייבי כריתות והולד כשר, שמא מפסול לה והיא פסולה לכהונה, ורוב פסולים מסייע לספק ספיקא להחמיר. אלא שאם היה נודע לנו שהמסודר בזה עליה, א"כ מתחילה נריכין אנו להתחיל בספק שמא לא זינתה עם אחר כלל. אבל כאן שלא נודע רק מפיו ושמא משקר לפי שעניו נתן זה, וסבירא זו שיהיה חיוב נכרי הולד כמו פדאה לא ברירא לי, אין עלינו לעיין בתקנת

חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' י"ח שכתב דמ"ש בנודע ציהודה תניינא סי' כ"ח דבית מיוחד ליהודים הוי כעיר צפ"ע, אע"ג שגראה דבר חידוש, מ"מ כן הוא צפ"ע חדש יו"ד סימן ס"ג [סק"ג] כו' ע"ש עוד]. אלא דאכתי כיון שיש ציהודה בני בית הפסולים לה א"כ קבוע כמחאה דמי, ותליא בפלוגמא שבין הרמב"ם והטור שהוצא בשו"ע סוף סימן ו' אי חיישין דילמא אולא איהי לגביה, ועוד, כי לפי הנראה בני ציהודה הפסולים אלה היינו קרובים, וא"כ חייבי כריתות הם ויש כאן ספק ספיקא להחמיר, שמא לקרובים נבעלה והיא פסולה והעובר ממזר, ואת"ל לא נבעלה לקרובים, שמא לערבי נבעלה והולד כשר והיא פסולה [עיין בתשובות ברית אברהם [אה"ע] סי' ט"ו אות ד' בנידון ידידה שלא נמנע להפרוזה בעירה שום קרוב הפסול לה רק אביה לבד, וכתב דבזה לא הוי ספק ספיקא להחמיר, כיון דקי"ל דמותרת להחמיר עמו כדאיתא ריש סימן כ"ב [ע"פ ח'] לא נכנס כלל לספק, דאין יצרו תקפו כלל, והגם דבנמוקי יוסף סוף פרק אלמנה לכהן גדול [בנימות כ"ג סוף ע"ב מדפי הרי"ף] הזכיר בתוך הפסולים אביה ואחיה, מ"מ בנידון דידן כיון שאביה הוא מוחזק בכשרות עכ"פ הוא דבר שאינו מנאי ולא נכנס לספק, ואפשר דהנמוקי יוסף אבז שטפא נקט אביה. וגם י"ל כיון שאביה בפנינו מהימן ע"י שאין העובר ממנו לסלק מהעובר חשש ספק ממזר, וא"כ תו ליכא ספק ספיקא להחמיר לגבי ידידה ע"פ. ואמנם ראיתי במכתבו דלפעמים שכזה שם גם בתולה אחת משרתת היודעת מגוף המעשה, הנה אם המשרתת תעיד שיודעת בודאי שנבעלה להכהן, נאמנת, כי עד אחד הנאמן באיסורין איכא דלא איתחזק איסורא, אין חילוק בין עד כשר או אשה, וא"כ שוב הוי כמו שמיירי הרא"ש שידוע בודאי שזה בזה עליה, ובזה שפיר איכא למימר דלא חיישין שמא גם אחר בזה עליה אפילו להרמב"ם, ואף דהב"ש כתב שחוששין [ובעינין עכ"פ חד רובא], כבר כתבתי בגליון הרא"ש דלי נראה דבזה אפילו ליכא חד רובא ג"כ מותרת כו' [הוצא בס"ק הקודם], וא"כ גם כאן אם המשרתת תעיד כנ"ל, יש להחמיר לכהן הזה. וכל זה לענין היתר נישואין, אבל העובר הזה לכשווילד ויהיה זכר אם להחזיקו לכהן הגמור, עיין בב"ש סימן ד' סק"מ [ועיין מה שכתבתי לעיל סוף סימן ג' [סק"ה] מזה], עכ"ד. וע"ש בס"י כ"ט שפלפל בכל הנ"ל [ומתוך הדברים שנתבאר שם מבואר בקצרה בתשובה הקודמת שם שיוצא לקמן בסמוך]. ועיין עוד בתשובה הקודמת שם [סי' כ"ו] שנשאל על מעשה כיוצא בזה, בפנויה משודכת לכהן שהרתה לזונויה, ואמרה שמהחטן נתעברה, וגם הוא הודה שהוא אבי העובר ואינו חושד את הכלה שנבעלה ג"כ לאחר, ונזמקום הכלה אין לישראל שכונה בפני עצמה, ורוב העיר אינם יהודים, אם מותרת להינשא לו. והזכיר הרב השואל כי יש חששא גדולה אם לא יתירו להם לישא זה את זה, והוא, כי חק הממשלה שם שאם פנויה הרה ויולדת קודם שתנשא לזה שנבעלה לו, לוקחים הילד לעבדה. והשיב ע"ז באריכות, ומורף דבריו, דלפוס ריהטא תליא בפלוגמא שבין הרמב"ם [פ"ג מידע ה"ד]

פתחי תשובה

[ובסוף הספר בהשמות כתב בזה דעדיין יש מקום עיון בזה אי חללות אינו בכלל דבר שצערורה, אך מ"מ י"ל דבידון דידן דלא הוה רק מחמת שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, ודאי לא הוה דבר שצערורה ע"ש]. אולם עוד יש לפקפק וגדולה היא אללי, דנהי דלענין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא מהני אמתלא, מ"מ הכא דהכחשתו היתה ענין עדות אינו בני, דהחורה האמינתו, וכיון דאמר בפני ב"ד הוה כהעיד ב"ד דאינו חוזר ומגיד אף באמתלא וכמ"ש ההפלאה בכתובות דף כ"ב ע"א ד"ה בגמ' והא שויה] כו', ומסיים ד"ע לדינא ע"ש. ושם בס"ק י"א האריך יותר בפרט הזה וזייד שם להקל, ויבא קצת לקמן סימן י"ג סעיף י"א ס"ק י"ח. שוב ראיתי בתשובות ברית אברהם שגשאל ג"כ על מעשה כיוצא בו, ודעתו נוטה ג"כ דהודאת הבועל מהני אף להינשא לו [ולפי דבידון דידיה היו כמה שינויים מעובדא דהנודע ביהודה הנ"ל, וגם מבואר שם הערות חדשות וסברות אחרות בענין זה, לכן אעתיק יסוד דבריו בשלימות] ו"ל השאלה שם [ס"י י"א, נער פלוני הכהן היה משרת במלאכת העבדנות אלל ר' פלוני, ואחר חג הסוכות גילה הנער לצעה"ב שלו ואשתו איך שבחו הבתולה נבעלה לו והיא הרה ממנו, אח"כ באה הבתולה הנ"ל והודית ג"כ בפני אביה ואמה שהיא הרה מנער הנ"ל [ועדיין לא הוכר עוצרה]. ויהי כאשר נתפרסם זאת בעיר והגיע לאוזני הב"ד, שלחו אחריהם וחקרו ודרשו אותם זה שלא בפני זה, והגידו שניהם שנבעלה לו ד' פעמים והיא מעוברת ממנו, וגם חקרו את הנער אם אינו חושדה שנבעלה ג"כ לאחר ואולי אין העובר ממנו, והשיב שברור לו שלא היה לה שום קריבות עם אדם אחר רק עמו, וגם היא הגידה כן היות שלנו ביחד בחדר אחד עם עוד נער משרת, ובעת שהרגישו שהנער השני ישן נבעלה אליו ד' פעמים, ואיימו הב"ד עליהם לפסוק להם שבעה חמורה בצית הכנסת בפני שמשי הקהל, והיו מוכנים לישבע וכבר התחילו להגיד נוסח השבעה, אך שהב"ד הזהירו לשמשים בחשאי שבאשר יראו שהמה מוכנים לישבע לא ייחוו אותם לבוא לידי שבעת חנם כי אין נ"מ לדינא בזה [עיי' מה שכתבתי לקמן סימן י"ג סעיף י"א ס"ק י"ח בשם תשובות פני אריה [ס"י י"א]], ועם כ"ו נתנו תקיעת קף על כל הנ"ל. ועתה הפרוצים הנ"ל רוצים לישא זה את זה, ושאל אם היא מותרת לו באשר הוא כהן [ובגוף התשובה שם ס"י י"א מבואר דהעיר הזאת היא רוב פסולים, כי העיר גדולה רוב ערביים, אך בית הצעה"ב העבדן הוא בשכונת ישראל בפני עצמם. ובס"י י"ב שם מבואר דבשכונה זו היה דרך ערבים מפסיק לילך לבית המטבחים של היהודים לקנות בשר, ובס"י ט"ו שם [ואם ד' מבואר שלא נמצא שם שום קרוב להפרוצה האסור לה רק אביה לבד, והוא מוחזק ככשרות]. והאריך הרבה בזה. מתחילה בס"י י' כתב לפלפל, כיון דעדיין לא הוכר עוצרה כאשר הגידו כמה נשים, לכאורה יש להאמינה במיגו דלא נבעלתי כלל והיו שניהם שותקים, ובשני בעלי דברים לא היו מיגו דבי תרי, ובפרטיות במיגו דאי בעו שתיק, ואף שהיה נחזרר אחר הנישואין שהיא הרה מקודם, הלא

הזונות. אך אחרי שהזכיר הרב השואל דיש כאן חשש גדולה כו', אמרתי כיון שעכ"פ אין כאן איסור תורה שהרי בדעבד לא תנא, שריין ליה איסורא זוטא, ולא גרע מהמבואר באו"ח סוף סימן ש"ו במי שהגידו לו שרוצים לאנוס בתו כו'. ואמנם לפי שתמיד אני מחפש להנצל מכל חשש ספק איסור תורה בכל מה דאפשר, לכן לדעתי כשיכנסנה לחופה יקדשנה בתנאי אם לא נבעלה לפסול, ומעתה אם לא נבעלה לפסול הרי היא מותרת לו, ואם נבעלה לפסול לה א"כ בטלו הקדושים, ויש לנו תנא דמסייע להנצל מאיסור תורה, הרמב"ם בפ"ו מאיסורי ביאה דין ב', ובאיסורי כהונה הסכים עמו המגיד משנה שם, ומשום איסור קדשה שאסור להרמב"ם [פ"א מאישות ה"ד], ג"כ ליכא, שכל זה בצא עליה בלא קדושין ונישואין לגמרי, אבל בקדושין ונישואין על תנאי אינו אסור אפילו להרמב"ם. ואופני קדושין על תנאי יראה בחיבורי נודע ביהודה [קמא אה"ע] ס"י נ"ו ויסדר עניינו כאן לפי ענין התנאי. ואמנם לענין העובר כשיולד אם להחזיקו בכהן, ודאי לכשתלד נחם בדבר, עכ"ד ע"ש. והנה כל טעמדי הנ"ל סובב הולך הכל ע"פ החשש שהמניא הגאון ז"ל לחוש דהודאתו לאו כלום היא דשמה ענינו נתן בה, ובגוף סברא זאת אין כן דעת הגאון מליסא בספר קהלת יעקב כמובא בס"ק הדרס. [וכן בתשובות חתם סופר [אה"ע ח"א] סוף ס"י ט' חולק על סברת הנודע ביהודה הנ"ל, וכתב דאין להמניא דברים חדשים מלבינו אשר לא שערס ראשונים ז"ל כו', עש"ה. ואולם הוא עצמו כתב סברא זאת בסוף ס"י י"ח שם בענין פנויה שנשדכה לכהן וידוע שזה כעשר שנים היתה לזונות וצדקה עמה ואמרה מפלוני כשר כו', ומסיים שם דכל זה אי נצדקה כבר קודם שנשדכה לזה הכהן, שאז צרי שלה מהני, אבל אי לא נצדקה מעולם רק עתה בשעת מעשה, בודאי חיישין שמה ענייה נתנה בו וכמו שהאריך בנודע ביהודה כו', וכיון דאפילו צרי אין כאן, אפילו נישאת תנא ע"ש. הן אמת דיש לחלק בין ידידה לידיה, אך סתימת לשונו לא משמע כן וי"ע]. גם בתשובות רבינו עקיבא איגר ס"י פ"ה האריך בדברי הנודע ביהודה הנ"ל, ודעתו ג"כ דהודאת הבועל מהני אף להנשא לו ואין ללמוד זה משבועה, רק שפלפל בידון דידיה שכיחש מתחילה ולסוף הודה ונתן אמתלא על הכחשתו בתחילה, וכתב דיש לדון בזה ע"פ דברי תוס' יבמות דף קי"ח [ע"א] ד"ה סד"א, ובמהרש"א שם, דמבואר דאמתלא מהני רק לדון בשתיקה מתחילה ועד סוף אבל לא להחיר ע"י דיבור השני, וא"כ הכא דבעינן דיבור והודאתו להחיר לא מהני אמתלא, אמנם לזה י"ל דסברת מהרש"א היא רק היכא דלריכין לדיבורו השני מדין עדות, משא"כ הכא דמדין צרי וצרי הוא כו'. ועוד י"ל, דבידון דידן עדיף, כיון דעד אחד העיד דמיד אמר לו ש"י להכחיש מה שגלוי לשמים דממנו נחעצרה, רק אחיו כופין אותו להכחיש ב"ד, א"כ מעולם לא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא וכמ"ש הט"ו ביו"ד סימן קפ"ה [נסק"ד], ואף דהט"ו כתב שם ב' עדים, י"ל דוקא התם דהוה דבר שצערורה, אבל בידון דידן לענין חללות כהונה י"ל דלא מיקרי דבר שצערורה ואף עד אחד נאמן

הלכות פריה ורביה ו

קבא

פתחי תשובה

זינתה עם אחריים ג"כ ונבעלה לפסול לה. והאריך שם בפלוגתא הרמב"ם והרא"ש לענין יבום שהוצא בטור סימן קנ"ו ובדברי הח"מ וז"ל ש"ס סימן ד' סעיף כ"ו [ח"מ סק"ה וז"ל סק"מ] וסעיף כ"ח [ח"מ סק"ט וז"ל סק"מ] ובסימן קנ"ו סעיף ט' [ז"ל סק"ט], ומסיק לחלק דאף הרמב"ם לא חייש אלא בזינתה עם פסול, ומדאפקרה עממה כ"כ זינתה עם פסול לה ודאי יש לחוש שמה זנתה עם אחר ג"כ [עיין מה שכתבתי בזה בסימן קנ"ו שם ס"ק כ"א], ולכן צידדו דידן אין לחוש שנבעלה גם לערבי, רק לזה שידעין שצא עליה ע"פ הודאתו, ודלא כתשובות כנסת יחזקאל [פ"י י"ז] שהחמיר לדינא בכיוצא בזה. אך לפי חילוק הב"ח [סימן קנ"ו אות ט"ז] והב"ש דבדאורייתא חיישין לשמא זינתה עם אחריים, ממילא גם צידדו דידן היא איסור דאורייתא. ומ"מ י"ל לפי דמחלקו הפוסקים בעובדא דארוס וארוסתו דלא חיישין לשמא זנתה עם אחריים משום שצא עליה כמה פעמים, א"כ צידדו דידן לפי הודאתה שצא עליה ד' פעמים י"ל דלא חיישין, ומכ"ש דאפשר לדמות לעובדא דתשובות הרא"ש [הג"ח כ"ו], אך אין זה ברור, דשם ייחדה לפילגש וכו' שחילק בתשובת חוט השני סי' י"ח דמיוחדת היינו שרגילה אצלו בפרסום ואינו בוש אם יתפסו ורוב צעילות בחר ידידיה, משא"כ בכה"ג שלא היו יכולים לקלקל רק לפרקים ובהנענע בעת שהיה הנער השני ישן, ע"כ מצד זה אין ההיתר ברור. ושוב בסי' י"ב כתב לבאר דיש היתר מרווח צידדו דידן, דאף הכנסת יחזקאל לא החמיר רק בעובדא דידיה דהיו רוב פסולים, אבל צנ"ד צנית הנבע"ה העצבן הוא בשכונת ישראל בפני עממם, והב"ש כתב להדיא בסי' ל"א דבכה"ג הוא כעיר בפני עממה שאין הגויס דרים בה, ואף שאין דברי הב"ש בזה ברורים כ"כ [עיין בספר בית מאיר שהאריך לפקפק על דינו של הב"ש הג"ל, אך בתשובות חתם סופר [אה"ע ח"א] סי' ט' וי"ח מקיים דברי הב"ש בענין חשש אינו יהודי, משא"כ בענין פסול ישראל נתין או ממזר, עש"ה], וגם צידדו דידן חקרו ודרשנו דיש דרך אינם יהודים מפסיק, מ"מ הרי גם בזה כתב הב"ש דהוי עכ"פ רוב ישראל שכיחי, ואף דלא מהני חד רובא לכתחילה, מ"מ זה לא הוי רק דרבנן, וממילא צידוע שזנתה עם כשר לכו"ע לא חיישין לשמא זינתה עם אחריים, כמ"ש הב"ש סימן ד' סק"מ ובסימן ו' ס"ק ל"א. והאריך שם לפלפל בדברי הב"ש בזה. ואח"כ בסי' י"ג כתב לבאר ספק מחודש צנ"ד, דכל מה שהעלה בסי' הקדום להקל שלא לחוש לזנתה עם אחר, היינו צידוע שנבעלה לזה הכשר כמ"ש הב"ש, אבל צנ"ד דאינו ידוע רק ע"פ דבריהם, אף דמהב"ש סימן ד' ס"ק מ"מ מבואר דהוא מודה שזה לידוע שצא עליה, י"ל דהכא צנ"ד אינו נאמן בהודאתו כלום, דהא סתם פנויות נדות הם, וא"כ אין אדם משים עצמו רשע שבעל פנויה צנידתה כו'. אך דיש לדון ע"י מעובדא דארוס וארוסתו [בתשובות י"ג ע"ב-צ"ד ע"א] דאמר חדא דהא קמודה, אף די"ל שאומרת שטבעלה לנידתה, מ"מ הא כלה בלא צרכה אסורה לבעלה כמנה, והא ודאי דאף באיסור דרבנן אין אדם משים עצמו רשע [והאריך שם להציג ראיות ע"י ודלא כהתומים בכללי מינו]

אחר הנישואין היתה מהימנא שהיא ממנו לענין דלא תלא גם ברוב פסולים ע"פ צרי דידה, וא"כ אפשר להחזיר שתנשא לו מיד ע"פ המיגו הנ"ל כדאיתא ריש פרק צ' דכתובות [ט"ז ע"א] בזה דרואה מדברת, לזעירי כו'. אמנם זה אינו, כיון שהקול נשמע קודם בואם לצ"ד שהיא מעוברת, לא הוי מיגו, דירא לשנות הידוע, כמ"ש רמ"א בחו"מ סימן ע"ב סעיף י"ח בזה שהוא מפורסם שהוא צידו כו', אף דהכא הקול יא' ע"פ דבריהם ואית להו מיגו שלא היו מוסיפים הקול כלל, מ"מ זה הוי מיגו למפרע, דאף שאמרו מיד קודם בואם לצ"ד שממנו היא הרה, מבואר ברמ"א שם דאפילו אמר בשעה שראוהו עדים שחייב לו כך וכך כמו שטוען עכשיו צנ"ד, לא מהימן. ואף דהש"ך שם ס"ק ז"א חילק בזה, דדוקא בזה טען תחילה ממושכן כו', ומה דהתומים [שם סק"ה ובכללי מיגו אות ל"ד] השיג עליו, דצרי תמוהים, וא"כ צידדו דידן י"ל כיון דבשעה שהוציאו הקול צענמם מהימני לומר שממנו היא הרה צמיגו הנ"ל, ואח"י כשצאו לפני הב"ד עומדים בטענתם הנ"ל, מהני שפיר, כמ"ש הש"ך שם בעומד בטענת לקוח. זה אינו, דעיקר החילוק של הש"ך הוא, כיון דבטענת ממושכן לא היה יכול לזכות רק ע"פ גביה צנ"ד, משא"כ בטענת לקוח לפי דבריו ממילא הוא שלו ולא היה צריך צנ"ד, ולפ"י גם צידדו דידן בזה שאמרו מיד בשעת הוצאת הקול שממנו היא מעוברת, היה בלתי אפשר שתנשא לו מבלי פסק צנ"ד, דשמא נבעלה גם לפסול לה, וגם היו צריכים צנ"ד לקבל הודאתו ככדי שלא יוכל הנער לחזור בו, וא"כ אף שאח"י עומדים בטענתם צנ"ד, מ"מ לא הוי מיגו, מחמת דהוי מיגו למפרע, דכבר משוי ליה ראה שהיא מעוברת ע"פ הקול, וליכא עכשיו מיגו [עיין בזה בסוף ספר מחנה אפרים [על הרמב"ם פ"ח מאיסורי ביאה בשו"ת שם ד"ה ועתה נלכה נא דרך] וגם בתשובות נודע ביהודה תניינא סוף סי' י"ח ויבא קצת קמן סימן קע"ח סעיף ג' ס"ק יו"ד]. ועוד יש לדון קצת בעיקר המיגו צידדו דידן, כי אולי יודעת צענמה שמעוברת מאחר, ומחירתא שיתצטר הדבר אחר שתנשא לו ואולי תמאס בעיני הבעל ויאמר אח"י שאינו ממנו, ונוח לה לטעון כן מיד (צנ"ד) [צנ"ד] לקבל הודאת הנער עכשיו כו', וגם דהמעין בתוס' [כתובות] דף ט"ו ע"א ד"ה כמאן [הדיבור הראשון], לפירוש האי נמי מבואר [דף] וגם היכא דאיכא מיגו לא מקילין רק דיעבד, וא"כ אין להקל צידדו דידן לכתחילה ע"פ המיגו. ועוד, צנידו דידן שהנער משודך עם כלה אחרת והיא משודכת עם חתן אחר, ולפי הנשמע כבר היו רוצים לישא זה את זו אך שאציה ואמה לא התרצו עד עתה ע"פ הכרת, וא"כ בעל כרחם היו צריכים לגלות הדבר שהיא מעוברת בכדי שיוכלו ע"י לבטל קשרי שידוכין שהיה להם עם אחריים וליכא מיגו. והציג דשוב מלא בתשובות כנסת יחזקאל סי' נ"ו עובדא כיוצא בזה ממש, שהיה אף ידוע לאמה שהיא מעוברת והפילה, וכתב ג"כ קצת סברות הנ"ל דאין להחזיר ע"פ המיגו. ושוב אח"י בסי' י"א האריך דאף דליכא מיגו צידדו דידן וכן אפילו היכא שידוע שהיא מעוברת, מ"מ מאחר דאינו מודה ג"כ שנבעלה לו, אין לחוש שמה

פתחי תשובה

אות ק"ה]. ומהא דמקילין לענין חשש מעוברת חצירו [לקמן סימן י"ג ב"ש סק"ו] לא קשה, די"ל כיון דבלא"ה קצת פוסקים מתירין (בזמנה) [בזמנה] [ע"ש סעיף י"ג בהג"ה] וגוף האיסור אינו רק דרבנן, לא מחמירין כ"כ ע"פ חוקה דאין אדם משים עצמו רשע, אך זהא דארוס וארוסתו יקשה כהנ"ל. וע"כ נ"ל דהתם הטעם כמ"ש בחידושי הרשב"א פרק האומר [קדושין] דף ס"ו ע"א [ד"ה ואינו מחוור] דהיכא דהבעלי דברים אומרים ברי אין הב"ד מוקדים להם ולא מהני חוקת איסור כלל, הוצא בספר פני יהושע פרק ב' דכתובות דף כ"ב [ע"כ ד"ה ועדיין], ולפ"ז י"ל דה"ה בחוקה דאין אדם משים עצמו רשע אינו מועיל להוציאה בשניהם אומרים ברי, ואין הב"ד מוקדים להם, וא"ש עובדא דארוס וארוסתו, ולפ"ז גם בנידון דידן דהוא לכתחילה, מ"מ י"ל דכיון שקודם שנולד הספק היה להם חוקת היתר שהיא מותרת לו, אך מחמת שנולד הספק דשמא היא מעוברת מאחר, ובשניהם אומרים ברי לא מועיל חוקה דאין משים עצמו רשע לאסור עליהם מה שהיה מוחזק להם בהיתר, וכמו שהאריך בתשובות הראנ"ח [מים עמוקים] ח"ב ס' מ"א כו'. ואף דהנער אינו יודע שמא נבעלה לאחר ג"כ, וזה לא מצי למיטען בבירי, מ"מ כיון דע"פ ברי דידה מחזיקין שצא עליה בודאי, ממילא לא חיישינן שמא זינתה עם אחר מחמת הספק ספיקא ושכונה ישראל כנזכר בס' הקדוש. ועוד אפשר לומר, כיון שהנער אומר שאינו חושדה ואין לבו נוקפו כי ברור לו שלא זנתה עם שום אחר, אפשר דזה נחשב לבירי ממש כו'. ועוד, דכיון שכתב הב"ש דבשכונה ישראל ליכא רק איסור דרבנן, ממילא דמי ממש לא דמעוברת חצירו שמקילין בשניהם מודים דלא מחמירין משום אין אדם משים עצמו רשע וכמ"ש כיון דהוא דרבנן וקצת פוסקים מקילין בזמנה, וה"ה הכא לפ"ד בעל המאור מהני רוב ישראל גם בלא ברי ידיה אף לכתחילה כמוצא ב"ש ס"ק ל"ה, ואליבא דכו"ע לא תנא בבירי ידיה ורוב כשרים, וא"כ גם להמחמירין, עכ"פ אין להחמיר משום חוקה דאין אדם משים עצמו רשע כו'. ועוד, בנידון דידן לא שייך אין אדם משים עצמו רשע, די"ל פלגינן דיבוריה דלאו איהו בעל רק שיועד שנבעלה לכשר אחר, ואף דא"כ אסורה לו משום מעוברת חצירו, זה אינו, דהא לגבי הך איסור דרבנן מהימנינן ליה שאיהו הבעל כו'. ושוב אח"כ בס' י"ד כתב דיש להעיר להחמיר בנידון דידן ובכיוצא בזה על פי מה שכתב בספר הפלאה כתובות דף י"ג [ע"א ד"ה במתני ראוה] שהעלה דלכתה זה שנבעלה לו לפי דבריה גם הוא אינו נאמן, משום דחיישינן שמא עיניו נתן בה כמו דקיי"ל בשבזיה [סימן י' סעיף ג'] כו'. והוא ז"ל כתב להשיב על דבריו, חדא, דאפשר לחלק דבאמת לא חיישינן דמשקר לגמרי בכדי שישאנה, רק דחיישינן דאולי מאמין להאשה שאמרה לו טהורה אני, או ששמע משפחה או מקטן והמה נאמנים אללו, לזה אלבשיה יצריה להעיד בשקר שהוא יודע, וזה לא שייך בנידון דידן דהיא אמרה שהוא ממנו וידוע לו אי משקרת [עיין ב"ש לקמן סימן קל"ב ס"ק י"ב ודו"ק]. ועוד, דהתם בשבזיה לולא עדותו אפילו דיעבד תנא כו'. ועוד אפשר לומר, כיון דלענין הולד

מהימנינן ליה בודאי שצא עליה והוא בנו, ממילא גם לענין זה להנשא לו הוי דיעבד, כיון דבמפתה אף דליכא מנות עשה דולו תהיה לאשה מ"מ מזה לכונסה כמבואר ברמ"א סימן קע"ו סעיף ה', וא"כ אם לא ישאנה ידעו כולם שמחמת איסור הוא, ויהא לב אדם נוקפו על הולד ולא יוכל הולד לינשא, והולד באמת שרי דלפסולי קהל הוי דיעבד, וקצת ראיה לסבירא זו מדברי הר"ן [שם ד' ע"ב מדפי הר"ן] [ע"כ] דעובדא דארוס וארוסתו כו', והאריך בזה, ומסיים, והגם שאין מהרהרי לכוון בדוחק בשביל תקנת הפרוצות, אך לפי הנראה יוכל לצוא כמה מכשולים להולד, שאם לא ישאנה ירחיק הנער נדוד וישאר הולד יתום מאב, וגם בתשובות נמח דקד סוף סי' נ"ה כתב דזונות עבדי דחנקי בנייהו וקרוצ הדבר להיות פיקוח נפש כו', מכל הלין טעמים נראה לענ"ד דאפשר להחמיר שחשפה הפנויה להנער הכהן הנ"ל [ומ"ש עוד שם צענין דש חשש שנתבעלה נאמנותה על הראיה וספירת ז' נקיים, אכתוב בזה לקמן סימן י"ג סעיף י"א סוף ס"ק י"ח]. ושוב בס' ט"ו כתב שמא בתשובות נודע ביהודה תניינא [אה"ע סי' כ"ו-כ"ט] שהעיר להחמיר בענין כזה, והציא שם קצת מדברי הנודע ביהודה שהזכרתי למעלה ופלפל קצת בדבריו, וכבר שלא תנא בדברי הנודע ביהודה שום השגה לסתור מה שהעלה הוא בזה, דמה שהחמיר הנודע ביהודה בנידון ידיה הוא משום הספק ספיקא להחמיר מאחר שנמצאו בביתה כמה מהקריבים שהם חייבי כריתות, וגם בעובדא ידיה היו רוב פסולים דלא היתה שכונה ישראל, משא"כ בנידון דידן דשכונה ישראל ולא נמצא שם שום קרוב האסור לה כו', וליכא ספק ספיקא להחמיר רק להקל, שפיר אפשר להחמיר. ושוב פלפל עוד בזה שהמציא הנודע ביהודה הנ"ל [סי' כ"ו] להקל ע"פ קידושי תנאי [באמת נראה דהנודע ביהודה ז"ל לא סמך כלל ע"ז להקל, רק אמר לעשות כן על דבר היותר טוב וכל מה דאפשר לתקוני מתקנין, וזה נסתלקו כל תמיהותיו], והעיר בזה דלפ"ז ממילא גם באם ימות הבעל הלזה אחר הנישואין לא תוכל להנשא לכהן אחר רק ע"פ תנאי, ואף לפ"ד הח"מ בסיומן ד' ס"ק כ"ח בעובדא דארוס וארוסתו, דגם לאחר מיתת הארוס מותרת לכהן כיון דהותרה הותרה, מ"מ בנידון דידן לא הותר מעולם כו', וגם העיר עוד, דלפ"ז יש לדון על הצנות שיוולדו לו מאשה זאת אחר שיוולד העובר הלו אם יהיו מותרות לכהן, ולזה אין מועיל קידושי תנאי, דאף דלגבי עצמו מהימני, דביאה בלא קדושין הוא דרבנן, מ"מ הא לגבי אותן הצנות הוי איסור דאורייתא חללה לכהן, אם לא דגם אותן הצנות יתקדשו לכהן על תנאי, והוא דבר רחוק, ובדידהו גרע טפי האיסור מהאיסור של העובר של עכשיו דהוא דיעבד לפסולי קהל וכשר גם לכהונה, וגם בלא דיעבד הא כל החשש מגוי הבא על בת ישראל אינו פגום לכהונה רק מדרבנן, ולזה מהימני, משא"כ באותן הצנות לכהן הוי חשש דאורייתא. ואף דכל היכא דיעבד לא תנא ודאי גם הולדות שיוולדו אח"כ כשרים, דכי נימא דלא תנא ויבדו פסולים, וע"כ כיון דהותרה הותרה לגמרי, משא"כ ע"פ תנאי לא הותר

הלכות פריה ורביה ו

קבג

באר הגולה

מאדם כשר הרי זו נאמנת (סח) ותהיה (היא וצמה) (יטו) מותרת לכהן ד. וכר' יוחנן שם [י"ג ע"ב].

פתחי תשובה

והדבר יאמר מפי הגאון נודע ביהודה ז"ל, אמרתי יהי כן שיקדש בפרסום חמת החופה בתנאי מפורש אם לא נבעלה לפסול לה ובאריכות לשון התנאי, ובאם לא יועיל לא חזק כו', ולדפוס (ס) הקהל יראו לקיים עוד למיגדר מילתא כפי אשר יראו צענייהם, עכ"ל. וכתב עוד, כל זה ראיתי להקל להחמיר להפרושים שישאלו זה את זה, אך לענין חליצה כו' [זה יוצא לקמן סימן קנ"ו סעיף ט' [סקכ"א]]. ולענין העובר הזה אם יהיה זכר לענין נשיאות כפיים, מבואר ב"ש סימן ד' סק"מ כו', וגם בתשובת עבודת הגרשוני סי' א' מפרש דברי הרמ"א בסוף סימן ג' דרך לכל דבר דרבנן, ודברי הכנסת יחזקאל סי' נ"ו תמוהים בזה, והגם העליתי למעלה לחלק דבחינתה עם כשר לא חיישין כלום, מ"מ קשה לסמוך על דעמי להקל בדאורייתא. אך אם תלד בת לענין אם היא פגומה לכהונה, הלא בגוי ועבד הבא על בת ישראל נחלקו הפוסקים אם הולד פגום לכהונה, ודיעבד ודאי לא תלך [ענין לעיל סימן ד' סעיף י"ט וב"ש סק"ב וצ"ש], לכן ע"ז ודאי יש להאמינם, רק שתהיה פגומה קצת כדין ולד שבה מן הגדה. ובאם יהיה העובר זכר לענין פדיון, הנה האב א"צ לפדותו דהוא טוען בודאי שהוא ממנו, אך לכשיגדל הבן יפדה עצמו בלא ברכה, והמעוט יוכל ליתן לאביו ממ"ל. ולענין ליטמאות אם ימות אחד מהם, האב להבן הוא איסור דאורייתא, ואין רלוני לסמוך על דעמי להקל, אבל הבן להאב מותר לטמאות עצמו ממ"ל. ובתשובת רד"ז ח"ג סי' תקכ"ו מבואר עוד חילוקי דינים בזה במקום דהיגוי ציבוס, אך דאיהו לא החמיר בדאורייתא רק בדיימא מעלמא, ומיניה יש ללמוד לנידון דידן גס בלא דיימא מעלמא, עכ"ל ע"ש. וענין עוד בתשובת חמדת שלמה [אה"ע] סי' ע"ח מה שכתב בזה:

ביאורים

(סח) ותהיה היא ובתה. מהגהת הרמ"א משמע דגם להכשיר את בתה לכהן (ק"ג) בעי לכתחילה תרי רובי דומיא דהיא עצמה אבל (ק"ד) י"א דבתה כשרה לכהן אפי' ברוב פסולים, כיון שמכשירים את הולד לקהל דלגבי קהל חשיב כדיעבד (ק"ט) מכשירין את

צינונים

(ק"ג) ב"מ וכ"ז שו"ת מהרש"ל סי' י"ז. (ק"ד) ב"ש וכ"פ רעק"א סי' צ"א ואף שכתב בסוף התשובה שאין להקל נגד תשובת הרמ"א, יש לפקפק ביחוס תשובות אלו לרמ"א, דסי' כ"ג הוא לבן מהר"ם פדוה ובסי' כ"ד ג"כ כתוב על חתימת אביו וכו' שזה הסיפור שבתחלת סכ"ג ובסי' כ"ו מצייין לדברי עצמו לעיל. ועי' בב"מ שפקפק על יחוס התשובה מטעמים אחרים. (קטו) בב"ש במהדור"ק כתב שאם רוב גויים הולד פסול לכהונה אבל במהדור"ב השמיט ד"ז וביארו האחרונים אף דאם גוי בא עלי' הולד פסול רק לכהונה כיון דאינו אלא פסול דרבנן לא חיישין [ב"מ ורעק"א]. (קטז) ב"ש ועי' בשו"ת רעק"א הנ"ל שהק' דגם כדיעבד לא תהי' נאמנת, כיון שלא מעמידים האם על חזקת כשרות, ובחזו"א ס"ז סק"י תי' דהא א"א נאמנת לומר לכשר נתעברה וע"כ שנאמנת בלי חזקה וגם יש כאן חזקה שאינה חללה ושלא עבדה איסורה. (ק"ז) חזו"א סי' ד' סק"י, ובאמת במהדור"ק של הב"ש מבואר שאיירי ברוב כהנים או ברוב גויים וכדברי החזו"א.

מעולם האיסור דאורייתא. ועוד העיר, דא"כ בכל הני דמחמירין בסוף סימן ו' דצעי תרי רובי ניקל בקידושי תנאי, דלגבי איסור דרבנן [ד]הוא בעילה בלא קדושין, ראוי להאמינה. וגם מה דפשיטא ליה להנודע ביהודה דלהרמב"ם [פ"י מאיסורי ביאה ה"ב] בעילה בלא קדושין ליכא איסור דאורייתא, אינו ברור כ"כ, ואפשר לומר דגם להרמב"ם הוי איסור דאורייתא רק דאינו לוקה, וגם י"ל דכל היכא דהוא דרך קיסה, אף דע"פ התנאי ליכא תפיסת קדושין, מ"מ עובר, דהכי קפיד קרא באם הביאה היא דרך קיסה, וכענין מ"ש הרמב"ן [גיטין פ"ג ע"א ד"ה והא] בעל מנת שלא חישא לפלוני כו' [ענין צ"ש לקמן סימן קמ"ג ס"ק ל"א]. וגם בגוף דבר זה אם מועיל כאן תנאי יש לפקפק לפ"ד הנודע ביהודה בתשובה אחרת [הוא בנודע ביהודה קמא [אה"ע] סי' ע"ה יוצא לקמן סימן ק"ט סק"ו], דמבואר מדבריו דבקידושי עבירה לא מהני ע"י שליח כיון דאין שליח לדבר עבירה, לפ"ז הא בתנאי צענין אפשר לקיים ע"י שליח, וכאן דהקדושין בלא תנאי א"א לקיים ע"י שליח לא מהני ביה תנאי כו', אך לזה י"ל על פי מה שפלפל המשנה למלך בפ"ו מהלכות אישות סוף (פ"א) [ה"א], דלא צענין משפט התנאי רק בתנאי דלהבא, והכא הוי תנאי דלשעבר אם לא נבעלה לפסול לה, וא"כ י"ל דלא צענין ג"כ אפשר לקיים ע"י שליח [ענין מה שכתבתי בזה לקמן סימן קס"ט סעיף כ"ה ס"ק כ"ד]. ואחר כל הפלפולים הנ"ל כתב, מאחר דבתנאי הלוא יש עיקולי ופשוטי, לדעמי ראוי ונכון בנידון דידן להחמיר מצלי תנאי, כי גם עובדא דנודע ביהודה היה ברוב פסולים, משא"כ בנידון דידן בשכונת ישראל וכנ"ל, אך מחמת דכלא"ה ראוי לפרסם קלוס ברבים למיגדר מילתא,

קבר

באר הגולה

ה. כאלקמח
למוראלי שס 77
ט"ו (ע"ב) (3) [ע"ב].

הלכות פריה ורביה ו

^ה במה דברים אמורים [י] כשהיה המקום שנבעלה בו (סט) פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם (ע) והיו רוב העוברים שם

פתחי תשובה

[י] כשהיה המקום שנבעלה. ולפ"ז צמנוצרת אסורה עד שיתגרר ע"פ עדים שראוה אפילו פעם אחת שנבעלה בקרנות. קהלם יעקב. ועיין מה שכתבתי בס"ק הקודם:

ביאורים

אינה טוענת כלל ואפי' ברוב פסולים, דאין לנו שום הוכחה להסתפק דילמא אפקרה נפשה, כיון דאפשר לתלות את העיבור בביאה הידועה, אמנם כ"ז בדאיכא עדים (קכ) אבל אם אין הביאה ידועה אלא ע"פ הבעל או ע"פ ע"א לא חשיב ביאה ידועה דלא נחוש לאחרני, אלא כשהאשה טוענת ברי וא"צ לעדות ביאה ידועה אלא להתירה לכתחילה גם בדליכא רוב כשרים (קכו) יש לסמוך על האחרונים שכתבו דגם הודאת הבעל מהני לזה, ואפשר דכו"ע מודו בכה"ג. וכ"ז כשיש עכ"פ מיעוט פסולין (קכב) אבל כשליכא מיעוט פסולין לא בעינן תרי רובי. יש עוד ציור דלא בעינן תרי רובי (קכג) כשיש לישראלים (קל) שכוונה בפני עצמם (קלא) ואין דרך גויים מפסיק שם אז הוי כעיר בפנ"ע (קלב) ודוקא כשאין רגלה מצוי' אצל הגויים, דאל"כ חיישינן שנבעלה שם. וכל האמור הוא כשיש חשש שנבעלה מגוי (קלג) אבל אם אינה יודעת שפת הגויים לא חיישינן לגוי דרצון לא שכיח ולאונס לא חיישינן:

(סט) פרשת דרכים. כך פי' הרמב"ם ויגרס בגמרא בקרנות של ציפורי הי' מעשה] והטור פליג בשו"ע סוף סעיף הבא שאפי' נתעברה בעיר מהני תרי רובי (קיח) ונראה לדעת הטור אי נבעלה חוץ לעיר מן הסיעה וכדינו של הרמב"ם אסורה אע"ג דרוב העיר שהעוברים באו ממנה כשרים דמקרי רוב אחד רוב סיעה: (ע) והיו רוב העוברים שם כשרים. כשידוע שזינתה עם כשר (קיט) אלא דיש חשש שמא זינתה עם אחרים ג"כ (קכ) ואיכא חד רוב כשרים מותרת לכהן ודעת הנוב"י (קכא) וכמה אחרונים דאפי' במחצה כשרים ומחצה פסולים מותרת לכהן משום ס"ס, ספק אי אפקרה נפשה וגם אם הפקירה עצמה ספק לכשר ספק לפסול (קכב) וי"א דאפי' ברוב פסולים מהני ביאה ידועה להכשירה (קכג) דלגבי חשש דאפקרה מודה רבי יהושע דמהימנא והנ"מ באומרת ברי, אבל מסקנת הבית מאיר (קכד) דכשידוע שנבעלה לכשר אין מסתפקים כלל שמא נבעלה גם לאחר ותולין העובר בביאה הידועה, (קכה) ואפי' כשהאשה

צינים

(קיח) חזו"א סי' ד' סק"א והאחרונים ז"ל לא פרשו ד"ז. (קיט) אם דיימא מעלמא עי' סי' ד' סכ"ו וכ"ז פרטי הדינים בזה. (קכ) ב"ש ופשטות דבריו נראה שהצריך רוב כשרים גם להתיר האם לכהונה, אלא דנראה דגם הב"ש לא החמיר כן אלא באינה טוענת עי' נובי"ת סו"ס כ"ט. (קכא) בדגמ"ר ובנובי"ת כ"ז כ"ח כ"ט. (קכב) רעק"א וקהלת יעקב. (קכג) הפלאה רעק"א וש"א. (קכד) בתשובה סי' מ' וחזו"א ס"א סק"א וסי' ד' ס"ק ד' וזכר יצחק סי' ע"ב. (קכה) כן מבוי' בב"מ ובחזו"א הנ"ל וכמ"ש בטעמם בפנים. (קכו) יש להוכיח כן ממש"כ האחרונים דל"מ ע"א להכשיר בתה דחשיב דשב"ע אף דהתם הוי טפי מביאה ידועה ואף שיש מקום לדון בזה סתמתי בפנים לחומרא משום דעות האחרונים דפליגי על עצם הדין דבביאה ידועה א"צ טענת האשה. (קכז) כ"כ הנובי"ת סכ"ח שידוע ע"פ עדים או ע"פ הבעל ואינו כהן ואפי' ע"פ אשה כע"א באיסורין. [ומש"כ בסכ"ז שידוע ע"פ עדים, אתי לאפוקי כשידוע ע"פ בועל כהן דחייש שמא עיניו נתן בה. עפ"ת]. וכ"כ בב"מ כאן ובסי' ד'. (קכח) ב"ש ופשט ונראה דגם להרמב"ם כשרה בכה"ג אפי' נבעלה בתוך העיר. (קכט) ב"ש ובנובי"ת סי' כ"ח וחת"ס סי' י"ח הקילו אפי' בבית שרוב ארחי ופרחי שמצויין שם ישראל. (קל) בחת"ס סי' י"ח כ' שאפי' חצר בפנ"ע [אף שבגמ' איתא עיר, הכל תלוי במצוין]. (קלא) בחת"ס סי' ט' כ' שא"צ שלא יהי' רגל גוי מצוי שם אלא ביי"נ משום גנבים, אבל גבי זנות לא חיישינן שפתחה הדלת אלא לבני שכוונה אבל לא לגויים העוברים ושבים. (קלב) חזו"א סי' ד' סק"י. (קלג) ב"מ.

קבה

הלכות פריה ורביה ו

באר הגולה

ו. טור, מסוגיות
הגמ' שם, ו"כ הרב
המגיד [פ"ח מאסורי
ביאה ה"ו] נשם
הרמב"ן [נמלחמות שם
ה' ע"א מדפי ה"ח"ף
ובמדיניות שם י"ד ע"ב
ד"ה א"ל] והרשב"א
[ס"ט].

כשרים [יט] (עא) ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים
שחכמים עשו מעלה ביוחסין * והצריכו [יט] (לא) שני רובות אבל אם
היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון גוים או ממזרים וכיוצא בהם
אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים או שהיו (עב) רוב אנשי
המקום פסולים אף על פי שרוב העוברים שם כשרים חוששין לה
ונאמר למי שפוסל אותה נבעלה ולא תנשא לכהן לכתחלה (עג) ואם
נשאת לא תצא ¹ (עד) ויש אומרים דבאומרת לכשר נבעלתי בחד רובא לכתחלה
מכשירין [כ] (עה) ובדיעבד אפילו ברוב פסולים.

פתחי תשובה

[יט] ורוב העיר. עיין במדיניות רציו עקיבא איגר ז"ל
נגליון המשניות פ"ק דכתובות משנה י', שכתב, נראה
דאם הרוב עודף על המיעוט רק באחד, דש למשל כ'
פסולים ואחד ועשרים כשרים, דזוה אסורה לכהן מאותה
העיר, דהא הוא יודע צעמו שהא לא צא עליה, וא"כ
הוא אינו צלל הספיקות, ולגבי ידידה נשאר רק מחנה
על מחנה שעומדים בספק ואינו יכול לתלות ברוב. ומידע
שלא נמלא מפורש מי שדיבר מזה, עכ"ל: [יט] שני
רובות. עיין באר היטב [סקל"א] מ"ש צסס כנסת יחזקאל
[ס' י"ו] פנויה שעיברה כו'. ועיין מזה בתשובת שבות
יעקב ח"ג סימן [קט"ו] (קט"ו), ועיין מה שכתבתי לעיל
ס"ק ט"ז: [כ] ובדיעבד אפילו ברוב פסולים.
עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] ס' ח' שנשאל
אודות אלמנה אחת שהימה דרה בכפר מלא ערביים, ואין
שם רק ד' או ג' בני יהודים ובתוכם חמיה ואחי צעלה,
מאחר, ודעתו שיש להמירה לינשא לכהן, פסק שבות יעקב ח"ג סי' קי"ג דפסולה לכהונה. ועיין
בתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ח, ועיין סימן ז' ס"ק ל"ד מה שכתבתי שם:

חידושים

* והצריכו שני רובות. כתב החזו"א על הרמב"ם
פ"ח מאיסור"ב וז"ל. בני אדם אינן חפצים
וכשבים בני אדם לעיר עדיין אין כאן מאורע,
ורובא דעלמא אינו אומר כלום, והעיר כוללת את
כל השוכנים בתוכה והכל שם אחד, והעיקר
דלדעת הרמב"ם אין הכונה על תרי רובא אלא על

העיר גרידא: (עב) רוב אנשי המקום פסולין. עי' בביאורים סי' ד' סקע"ג האם חוששין
לקרובים: (עג) ואם נשאת לא תצא. אפילו ברוב פסולים נמי לא תצא גם לשיטת
הרמב"ם (קל"ה) אלא ה"ק דברוב אחד דכשרים נמי דוקא אם נשאת לא תצא: (עד) ויש אומרים
דבאומרת. הדעה הראשונה היא שיטת הרמב"ם דלכתחילה בעי ברי ותרי רובי, ובדאיכא תרי
רובי ואינה אומרת ברי דעת המ"מ שתנשא לכתחילה ודעת הב"י שלא תנשא אא"כ אומרת
ברי, ודעת י"א היא דעת הטור דלכתחילה בעי ברי ורוב או תרי רובי וכשאינה טוענת בעי
תרי רובי גם בדיעבד והב"ש הביא דעה שלישית והיא דעת הרז"ה דלכתחילה מהני רוב אחד
ואפי' באינה טוענת ברי וכתב בש"ש (קל"ו) דבשעת הדחק אפשר לסמוך על שיטה זו:
(עה) ובדיעבד אפי' ברוב פסולים. וכו"ע מודו לזה בדדיעבד מהני ברי אפי' ברוב פסולים:

צייונים

(קל"ד) חזו"א סי' ז' סק"א. (קל"ה) ב"ש. (קל"ו) ש"ד פכ"ב.

באר היטב

(לא) שני רובות. ה"ה שני חזקות מהני. משפט
שמואל סי' (קי"ד) [קי"ז]. ועיין חו"ט פרק א'
דכתובות משנה י"ד, ועיין כנסת הגדולה בהגהת
הטור [אות ז']. פנויה שעיברה והפילה ולא
ידעו מזה כי אם אמה וגיסה ע"פ הגדת אמה,
ותצעה לאחד שיתן לה אמתן זונה או ישאנה,
ותשובת הנואף כמעט שהודה והתפטר עמה בסך
מעוט, אם מותרת לכהן באמרה שלא נבעלתי כי
אם לזה, פסק בתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ו
דאסורה לכהן. אחד שהחליף דמו עם זונה
ישראלית מרזונס הטוב, ונהגו אישות זה עם זו
איזה שנים וילדה בת, ואח"כ חזרו כולם לדת
ישראלית, ומעיד הוא ואשתו שהצת מהם ולא
מאחר, ודעתו שיש להמירה לינשא לכהן, פסק
בתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ח, ועיין סימן ז' ס"ק ל"ד מה שכתבתי שם:

ביאורים

(עא) ורוב העיר שפירשו. ואף שאין רוב
העיר מגדלת את אופני ההיתר דאפי' אם רוב
העיר פסולים כיון שרוב העוברים כשרים אין
רוב הפסולים שבעיר מפסידים כלום כיון
שאינם עוברים במקום הזה (קל"ד) מ"מ עשו
חכמים חיזוק הזה שלא יבואו להתיר ברוב

העיר גרידא: (עב) רוב אנשי המקום פסולין. עי' בביאורים סי' ד' סקע"ג האם חוששין
לקרובים: (עג) ואם נשאת לא תצא. אפילו ברוב פסולים נמי לא תצא גם לשיטת
הרמב"ם (קל"ה) אלא ה"ק דברוב אחד דכשרים נמי דוקא אם נשאת לא תצא: (עד) ויש אומרים
דבאומרת. הדעה הראשונה היא שיטת הרמב"ם דלכתחילה בעי ברי ותרי רובי, ובדאיכא תרי
רובי ואינה אומרת ברי דעת המ"מ שתנשא לכתחילה ודעת הב"י שלא תנשא אא"כ אומרת
ברי, ודעת י"א היא דעת הטור דלכתחילה בעי ברי ורוב או תרי רובי וכשאינה טוענת בעי
תרי רובי גם בדיעבד והב"ש הביא דעה שלישית והיא דעת הרז"ה דלכתחילה מהני רוב אחד
ואפי' באינה טוענת ברי וכתב בש"ש (קל"ו) דבשעת הדחק אפשר לסמוך על שיטה זו:
(עה) ובדיעבד אפי' ברוב פסולים. וכו"ע מודו לזה בדדיעבד מהני ברי אפי' ברוב פסולים:

קבו

באר הגולה

י"ח ז. גס זה שם יח' ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר אפילו (עו) לא היה שוכן שם

ברמז"ס [פ"ח]

מאסורי ביאה הע"ו-ט"ו] מסוגיל דגמ' שם [כחצות ט"ו ע"ה] דאין הולכים אחר רוב קיעה בלגד וכו'.

פתחי תשובה

לקחה ממון מגיסה שפיר היה אפשר לומר דמועיל אמתלא והיינו מקבלים דבריה האחרונים. ומדוע לא הזכיר דברי התוס' ביצמות דף קי"ח [ע"ה ד"ה סד"ה] וצמח"ש"א שם דמזכיר דאמתלא לא מהני רק להסיר דבריה הראשונים אבל לא להסיר ע"י דיבור השני ע"ש. אמנם באמת לק"מ לפמ"ש רבינו עקיבא איגר ז"ל בתשובה סי' פ"ה [והוציא קצת לעיל ס"ק ט"ז ולקמן סימן מ"ז סעיף ד' [סק"ב]], דקצרת מהרש"א היא רק דא"ל לרוב לשויה דיבורו השני לעדות כהיא דמת בעלך דהיינו רבנן מדין עדות כו', אבל בנידון דידן מה דמהימנין ברי דידה לאו מדין עדות הוא ודו"ק. [ועיי' בתשובת חתם סופר [ה"ה ח"א] סי' (ר"ט) [כ"ט] על דבר אשת כהן שנמלאת מעוברת וילדה מיד אחר חתונתה, והיא אומרת מינייה, והוא מכחישה דע"כ פ' לאו מינייה אך רוצה בקיומה [וצאופן דליכא משום מינקת חזירין], והביא שם דברי מורו הגאון בהפלאה [כחצות] דף י"ג [ע"ה] בשמנה איש פלוני וכהן הוא [ד"ה ראוה], שכתב דכשהוא מכחישה הו"ל ברי וברי דלא אמר רבן גמליאל כמ"ש הרא"ש [כחצות פ"ה סי' כ"ט] גבי ארוס וארוסתו, ולכן כתב שדברי הטור בזה נ"ע. והיינו מ"ש הטור [בסימן ד' ובשו"ע שם סעיף כ"ז] גבי ארוסה דנאמנת לומר לארוס נבעלת אפילו הוא מכחישה, ואם נישאת לכהן לא תלא כו', דזהו שלא כדברי אביו הרא"ש ז"ל. והוא ז"ל תמה עליו שדברי הרא"ש הני"ל הוא גבי עובר שהיא מעידה עליו והוא מעיד להיפך בדברי, וכן ה"ל לא אמר רבן גמליאל, אבל כשהוא טוענת על עצמה כשרה אני ולכשר נבעלתי, ואילו עד אחד דעלמא מעיד על כשרה שהיא פסולה, אינו נאמן בהכחשת בע"ד, ה"ה הבעל אינו נאמן יותר מעד אחד דעלמא, וזהו לא שייך ברי וברי, וכ"כ להדיא בנמוקי יוסף סוף פרק אלמנה לכהן גדול [יצמות כ"ג ע"ב מדפי הרי"ף] בשם הריטב"א [שם ע' ע"ה ד"ה ולענין] כו' [גם צביאור רבינו הגר"א ז"ל שם ס"ק ס"ז מחלק כן ע"ש]. ובנידון השאלה מסיק, אף דגבי ארוסה פסקין [לעיל סימן ד' סעיף כ"ז] דלארוס גופיה אסורה, היינו דשם צודאי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא כיון דכו"ע פסולים אכלה, אך הכא דאינו מכחישה שלא נבעלה לכשר אלא שאינו ממנו, אין לבטל להוציא מכמה טעמים עש"ה]:

ביאורים

יח' (עו) לא הי' שוכן שם. היינו בעיר. ויש אחרונים (קל"ז) שכתבו שדי בכך שלא הי' שום הסיעה, מקרי חד רובא של הסיעה, ואם יצאה הסיעה מעיר שרובה כשרים מקרי תרי רובא, וא"כ הסיעה שבתוך העיר אף אם יצתה מעיר שרובה כשרים לא מהני, שהרי יש כאן ספק של העיר וצירוף של תרי רובא במציאות לא נזכר כלל בגמ' לפי הרמב"ם, כי כל אנשים מהוים תמיד רוב אחד בכל מקום שהם, ודוקא הסיעה שיצתה מהעיר והעיר במקומה עומדת מקרי תרי רובא.

צייונים

(קל"ז) עי' ב"ש.

ונישאת לכהן, ותיקף אחר החתונה היה כריסה בין שנייה וילדה באופן שזינתה בעודה בכפר הנ"ל, ואמרה שעם אחי בעלה הראשון זינתה, ומינתה מורשה למצוע אותו ממון והוציאה ממנו איזה סך, ואח"כ מת הילד וחזרה מדבריה ואומרת לכשר נבעלתי, ומה שאמרה על גיסה, היה מחמת שנאה וקטטה שהיה לה עמו והוציאה שם רע עליו להוציא ממנו ממון, מהו דינה אם מותרת לבעלה הכהן, אם נסמך על דבריה הראשונים או על האחרונים. והשיב, הא ודאי שאם לא הייתה אומרת כלל עם מי זינתה שהיה הדין שתלא כיון דרוב פסולים אכלה בכפר הנ"ל, וא"כ שוב אנו אומרים שאמירה דידה קושטא הוא ושוייתה נפשה חתיכה דאיסורא, שאם עיניה הייתה נותנת באחר די היה לה לשמוק ולמה אמרה על נפשה שזינתה עם הפסול. ורק צריכין אנו לרוב אס תהא נאמנת לחזור וליתן אמתלא הנ"ל ולסמוך שוב על דבריה האחרונים, ולכאורה דבר זה תליא בפלוגתא שבין הראב"ד והרב המגיד שהוצא צ"ש ס"ק כ"י, ואפשר דכאן גם לדעת הראב"ד לא מהני למ"ש הצ"ש שם דמודה הראב"ד באשת ישראל מדהפסידה הכתובה לפי דבריה הראשונים, וא"כ גם כאן הפסידה כתובה כו', והאריך בזה [והוציא קצת לעיל סעיף י"ג ס"ק י"ב], ומסיק דבאמת נ"ד אינו ענין לפלוגתא של הראב"ד והרב המגיד הנ"ל, וכאן אף אי נימא דמועיל אמתלא שלה להסיר דבריה הראשונים, מ"מ ע"פ הדין אינה נאמנת בדיבור האחרון, דע"כ לא קאמר רבן גמליאל דאליס ברי אפילו ברוב פסולים, אלא מטעם שיש לה חוקת כשרות לכהונה וברי דידה מסייע לחוקה, וא"כ בנידון דידן שתבעה את אחי בעלה ולקחה ממנו ממון נסתרה חוקה זו, חדא, דחוקת ממון סותרת לחוקת הגוף, דאמרינן אוקי ממונא בחוקתה שא"ל להחזיר לו שצדין נתן לה לפי שממנו נטמאה. ועוד, דאוקמא בחוקת כשרות שאינה גחלת ולא לקחה ממון מאחי בעלה שלא כדין. ועוד, דאין נאמין לאמתלא דידה, והלא אין אדם משיס עצמו רשע, ואין נאמינה שהיתה רשעה וגולה ממון מאחי בעלה, ואף שעכ"פ היא רשעה מחמת הזנות, זה אינו, דאולי באונס [היה] אף דלא שכיח, אבל בגול היא צודאי רשעה במויד, ולכן אומר אני שאשה זו אסורה צודאי לבעלה הכהן ע"ש. ולכאורה יש לחמוה, דמדצרו משמע דאילו תבעה ולא

חידושים

שם תרי רובא שהרי סיעה שיצאת מן העיר שרוב פסולים והסיעה רוב כשרים והם שוכנים סמוך לעיר שרובה כשרים ובני העיר מנויין בשוק הסיעה, מקרי חד רובא של הסיעה, ואם יצאה הסיעה מעיר שרובה כשרים מקרי תרי רובא, וא"כ הסיעה שבתוך העיר אף אם יצתה מעיר שרובה כשרים לא מהני, שהרי יש כאן ספק של העיר וצירוף של תרי רובא במציאות לא נזכר כלל בגמ' לפי הרמב"ם, כי כל אנשים מהוים תמיד רוב אחד בכל מקום שהם, ודוקא הסיעה שיצתה מהעיר והעיר במקומה עומדת מקרי תרי רובא.

הלכות פריה ורביה ו

קבז

באר הגולה

אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן (עז) שכל הקבוע *^ז כמחצה על מחצה הוא ואם נשאת לא תצא הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי [כא] (עח) היתה אלמת או חרשת או שאמרה איני יודעת למי נבעלתי או שהיתה קטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול הרי זו ספק זונה ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן היו שם שני רובים המצויים כשרים. [כז]^ה (עט) ויש מי שאומר

ז. טור, וכפי גירסתו שם, לא דקא אזלא אחי לגביהו.

פתחי תשובה

יח [כא] היתה אלמת כו'. עיין בתשובת נודע ציהודה [קמא אה"ע] סוף סי' ז' שכתב, הדבר תמוה, דמה זכך שהיא חילמת והלא בת דעת היא ויכולה לרמוז רמזי, וכן מ"ש או שהיתה קטנה שאינה מכרת כו', מה זכך שאינה מכרת, הרי אם אומרת לפלוני הזה נבעלתי אנו מכירין את פלוני אם כשר הוא או פסול, ואם כוננו שאין סומכין על דבריה, לא היה לו לתלות הטעם במה שאינה מכרת. והנראה בזה, שהרמב"ם [המונח ציונים אות ל"ג] סובר דהא דסומכין על דבריה באומרת לכשר נבעלתי, הוא מפני שיש סיוע לדבריה דאשה מונה זונתה ומונה כו', אבל באומרת איני יודעת הרי חזין שלא נדקה, או נחשטת שאינה

ביאורים

פסול באותה שכונה (קל"ח) ויש שהקילו אפי' כשאין פסול באותו בית ונראה שאין להקל אלא כשאין לאשה שום שייכות חוץ מביתה. ובסתמא כשאין לנו הוכחה על קיום המיעוט הפוסלו (קל"ט) לא שייך לדון מדין קבוע. ואם מסתבר הדבר דיש מיעוט איסור אף שאין הדבר ברור שאמנם כן הדבר (ק"ב) בזה יש לדון שאמרינן בו קבוע: (עז) שכל הקבוע כמחצה על מחצה. פי' הב"ח דכל שראוה שנבעלה בעיר או שנתעברה בעיר הוי לי' קבוע (קמ"א) או דחשיב כקבוע אע"פ שהלך הוא לביתה וכונת הב"ח (קמ"ב) דמפרש משום דהדרא לניחותא חשיבי קבוע גם בשוקא. אבל דעת הב"ש (קמ"ג) והב"מ דאם ידעינן דאזל איהו לגבה יש להכשיר, וצ"ע דהא הרמב"ם מפרש תרי רובי ברוב סיעה ורוב

ציונים

(קל"ח) חת"ס סי' י"ח ועי' לעיל. (קל"ט) קובץ תשובות להגריש"א ח"ג סי' קע"ז ומש"כ לדייק מהב"ש צ"ע דה"נ יש לדייק איפכא. [ומצאתי בתוס' הרשב"א דג"כ משמע להקל בזה]. (קמ"א) כך כתב בקובץ תשובות ח"א סי' קמ"ה לחלק בדין ספק קבוע. (קמ"א) ב"י. (קמ"ב) חזו"א סי' ז' סק"ג. (קמ"ג) הב"מ פי' סברת הרמב"ם שע"י הספק מי אזל למי כל הרוב מהורס. (קמ"ד) חזו"א סי' ז' סק"ג. אמנם מה שעשה מזה קושיא על הב"ח כן מה שפי' בסק"א שיטת הרמב"ם דאי איכא סיעה בעיר כשרים הויא עיר גדולה וכתב רובא הוא צ"ע דהא ברמב"ם ובשו"ע מבואר דטעם הדין הוא משום קבוע ולשון זו קשה גם לפי' הב"מ וגם למש"כ הב"ש דלמסקנת הגמ' דמעלה עשו ביוחסין שוב א"צ לטעמא דקבוע. (קמ"ה) הב"מ כתב שאם מרמזת נאמנת והש"ש כ' דרמיזה לא מהני משום דחשיב כעדות, וצ"ע שאין דרכו של הרמב"ם לרמוז דברים חדשים שלא נזכרו בגמ'. (קמ"ו) ריא"ז רשב"א ר"י מלוניל וכן לשון הר"י מיגש. (קמ"ז) ב"מ וחת"ס סי' י"ח.

קב"ח

הלכות פריה ורביה ו-ז

באר הגולה

סי' ז א' א. לשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות איסורי ביאה [ה"ו], ממנה וגמלה כתובות דף כ"ב ע"א. ב. ממנה שם דף י"א ע"ב.

שאפילו נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה (פ) תנשא לכתחלה (פא) * כיון דאיכא רוב העיר (פב) ורוב סיעות כשרים אלא אם כן הלכה היא אליו וסתמא נמי (פג) שאין ידוע מי הלך למי תנשא לכתחלה.

הלכות אישות

סימן ז

דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה

ובו כ"ג סעיפים

א * שבויה שנשבית (א) והיא בת ג' שנים ויום אחד או יותר (ב) [ה] (ב) אסורה

באר היטב

פתחי תשובה

סי' ז א [א] אסורה לכהן. עיין גמר היטב [סק"א] מ"ש בשם הב"ש [סק"א] ואם היא נשואה לכהן תלך, אע"ג דצוינתה כו', עד דאמרינן אשה צדקת ומונה. ועיין בתשובת שבות יעקב ח"ג סימן (קט"ו) [ק"כ] מה שחממה עליו בזה. ומ"ש עוד, ואפשר אם שבויה נישאת לישראל כו' וט"ו [סק"ג] אוסר כו', עיין בתשובת נודע ביהודה נאסרת על בעלה אלא בקנינו וסתירה או ע"פ עדים, בין אשת כהן ובין אשת ישראל, כאן מפני מעלת יוחסין (כהונה אסורה). ואפשר אם שבויה נישאת לישראל ונמצא דהיא בתולה, מותרת אחר מיתתו לכהן. ז"ש [סק"א]. וט"ו [סק"ג] אוסר דיש לחוש שמא הערה זה השבוי, וכ"כ הר"ם אלשקאר סי' ז"ה. ועיין בהרד"ך בית ח', ועיין כנסת הגדולה בהגהת הטור [אות ו']:

ביאורים

חידושים

* רוב העיר ורוב סיעות. בביאורים ס"ק פ"א הבאתי דברי הגריש"א שהחמיר בתרי רובי שאם במקום שנתעברה לא שייך כלל להסתפק שהיו יחד בקרונות שבשדות אלא שזינתה במקום (פא) כיון דאיכא רוב העיר. בחזו"א (ק) צידד דאפשר דצריך שיהי' בכשרים שבסיעה רוב נגד הפסולים שבעיר ובסיעה וזה חשיב תרי רובא ויש מי שכתב (קנא) שאם במקום שנתעברה לא שייך כלל להסתפק שהיו יחד בקרונות שבשדות אלא שזינתה במקום קביעות הרי אין כאן תרי רובי: (פב) ורוב סיעות. יש לעי' כמה שיעור סיעה ונראה (קנב) דהחמירו חכמים להצריך דבר ניכר: (פג) שאין ידוע מי הלך למי. והוא שאין ידוע מאיזה מקום פירש מן העיר או מן הסיעה (קנג) אבל אם נודע שפירש מן העיר אין רוב סיעה מסייעת ומהרש"ל כתב (קנר) דכיון שיש לנו רוב גמור וליכא מקום למיגזר ועכ"פ ברוב סיעה אם נודע שהבועל מהם יש מקום להקל היכא דאיכא עוד רוב בהדיה.

סי' ז א (א) והיא בת ג' שנים. דפחות מכאן (א) אין ביאתה ביאה: (ב) אסורה לכהן. ואפי' אם היא נשואה לכהן (ב) תצא ממנו ואע"ג דבזנתה ואומרת לכשר נבעלתי ונשאת

צינונים

(קמח) וקר' החזו"א שכתבתי לעיל ס"ק ע"ו יש ליישב דרב דאמר בקרונה של ציפורי כיון לתרי רובי דהרמב"ם ורבי חנינא כיון לתרי רובי דהטור, ומלשון הש"ש נראה שא"צ לזה אלא לדעתו הוא בכ"ש מתרי רובי דהרמב"ם. (קמט) ח"מ. (קנ) סי' ז' סק"ו. (קנא) הגריש"א בקובץ תשובות ח"א סי' קמ"ה. (קנב) חזו"א ס"ז סק"ו וכי' שם דבעשרה בנ"א ודאי סגי ואפשר דבג' סגי וצ"ע מלשון סיעות שבשו"ע דמשמע כמה סיעות. (קנג) רשב"א וב"ש כתב שגם הטור לא חולק בזה. ומה שהביא הב"י דברי הרשב"א הוא משום שמכלל דבריו מבואר דבאזל איהו לגבה ג"כ בעינן תרי רובי, ואין לדייק מהב"י שגם הריטב"א וש"ר סוברים כהרשב"א. (קנר) יש"ש כתובות פ"א סי' מ"ד, ע"ש שהוא לולא דברי הרשב"א. סי' ז א (א) ב"י. (ב) ב"ש.

הלכות אישות ז

קבט

באר הגולה

(ג) לכהן [ב] מפני שהיא ספק זונה *שמא (ב) נבעלה לגוי (א) וואם יש ג. משנה שם דף כ"ז ע"א.

פתחי תשובה

תנינא [א"ע] סי' כ"ט שכתב דעל טעם ה"ט יש לפקפק ולומר שאין לחוש להערה, דהרי עיקר טעם איסור השבועה אף בדיעבד הוא משום דרוז גויס פרוזיס בעריות, וכמו כן י"ל דהם גומרים מאותם, אבל שיפוט בלמנע קודם גמר ביאה לא שכיח, וכאן שזו נמנעת בתולה לא מיישין להערה. אך לדידי בלא"ה אסורה, דמי מעיד שנמנעת בתולה, בעלה, והרי אשתו כגופו ואין עדותו מועילה דלקמן סעיף ב', עכ"ד. ועיין מה שכתבתי לקמן שם [סק"ד]: [ב] מפני שהיא ספק זונה. עיין בספר

באר היטב

(ב) לגוי. לפי [זה] מ"ש לעיל סימן ו' סעיף ח' וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עממה לא נעשית זונה, פירוש, לישראלים הפקירה, אבל אם ידוע שהפקירה אף לגויס, אסורה לכהן. בית הלל [ד"ה שניה]: (א) ואם יש לה עד. עיין משפטי שמואל סי' פ"ה וק"ח, וכנסת הגדולה בהגהת הטור [אות ז-ט]:

שער המלך פי"ט מהלכות איסורי ביאה דין כ"ג שהביא בשם הרשד"ם [א"ע] סימן רל"ה, שכתב מ"ש הרי"ז ש [סי' ז'] דכל כהנים בזמן הזה כיון שאין להם כתב היחס אינם כהנים ודאית, נראה דמותר לישא שבועה, דהוי ספק ספיקא, ספק אם הוא כהן או לא, ואמ"ל כהן שמא היא טהורה, יע"ש. והוא ז"ל תמה עליו שהרי הו"ל ספק ספיקא בתרי גופי וכל ספק ספיקא בתרי גופי לא אמרינן כמ"ש (בתשובה) הר"א מורח"י [נחידשו] על הסמ"ג הלכות מגילה ד"ה דשמא [ע"ש]. ולכאורה בלא"ה היה יכול לתמוה עליו לפמ"ש הוא ז"ל שם להלן בדיבור הסמוך בהשגחה על מהר"י הלוי [סי' ל"ג] [הוצא לעיל סימן ו' סעיף א'] סק"ה [דשביה לא מיקרי ספק, דמאחר שאסרו חכמים שבועה מחמת ספק נטמאה, חשיב כודאי, וצריך ב' ספיקות מלכד הספק הראשון כו', וכמ"ש האיסור והיתר [סי' מ"ז דין א'] גבי גבינות הגויס ע"ש, א"כ היה יכול להקשות כן גם על הרשד"ם הנ"ל. ואפשר לומר דלא רצה להקשות כן משום דאכתי היה דינו של הרשד"ם נכון בספק שבועה דאיכא ב' ספיקות מלכד הספק הראשון, אבל מטעם תרי גופי גם בספק שבועה לא מהני

חידושים

קביעות הרי אין כאן תרי רובי. וכדי לבאר יסוד הדין אעתיק דבריו בח"א סי' קמ"ה. והנה הא דבעינן סיעה, כתבו הראשונים (ע' בשטמ"ק) הכוונה דבעינן במקום סיעה נבעלה דשם כולוה אינשי בההיא דוכתא ניידי וליכא קבוע, וברוב סיעה ל"ש אולא איהי לגבייהו שהרי בשוק תנן וכי אמרינן דאזלה איהי לגבייהו הוי קבוע פירוש שהולכת אצלם בביתם והא לא שייך אלא בעיר אבל אולא איהי לגבייהו בתוך העיר חוץ לביתם אין זה קבוע, דהוי כתינוק המושלך ואולינן בתר רובא, ע"ש. ולפי"ז דברי הטור צ"ב שהרי איהו ז"ל לא מתיר אלא באיכא תרי רובי ומשום גזירה דקבוע, וא"כ מאי מהני רוב העוברים דרך העיר כיון שנבעלה תוך העיר ואילו אולא איהי לגבייהו אע"ג דרוב העוברים דרך העיר כשרים כיון דאיכא מיעוט פסולים קבוע בעיר הו"ל כמחצה על מחצה גם נגד רוב העוברים דרך העיר, וכן תמה הש"ש על הטור ונשאר בקושיא, ובע"כ צ"ל דמכיון דמדין מעלה ביוחסין קיימין לכן לא התירו אא"כ יש עוד צירוף, היינו שקיים רוב סיעה העוברים שם שאם אפי' אולא איהי לגבייהו הרי נבעלה במקום פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שלא שייך קבוע וזה חזי לאיצטרופי למה שאינה אזלי לגבה ובכה"ג לא גזרינן אטו אולא איהי לגבייהו הואיל וקיים צד שאפי' אולא איהי לגבייהו אין שם קבוע. ולפי"ז אם במקום שנתעברה לא שייך כלל להסתפק שהיו יחד בקרנות שבשדות אלא שזינתה במקום קביעות הרי אין כאן תרי רובי.

* שמא נבעלה לגוי. יל"ע בדין ספק שבועה כגון ספק בת ג' שנים, היות וכל איסור שבועה הוא מספק שמא נבעלה י"ל כאן ס"ס דאפי' אם נבעלה אם אינה בת ג' אינה נפסלת לכהונה בביתא גוי, והנה השעה"מ והנוב"י החמירו בזה אבל יש לדון בדבריהם, בפ"ת סי' ו' ס"ק ה' הביא ד' שעה"מ איסור"ב פי"ט הכ"ג שכל איסור דרבנן שאסרו מחמת חשש דאור' אין להקל בספיקו דומיא דגבינות הנכרים

צינונים

(ג) ע"י בה"ט ופ"ת ריש סי' ו'.

קל

הלכות אישות ז

באר הגולה

לה עד שלא נתייחד הגוי עמה הרי זו כשרה לכהונה ^א [ג] (ה) ואפילו עבד או שפחה (ו) או קרוב נאמן לעדות זו. הגה (ז) ואפילו נשים שאינן נאמנות בעדות אשה כגון חמותה כו' נאמנות נשבעה (הגהות אלפסי פ"ב דכתובות). ^ה ורשתי שביות שהעידה כל אחת לחבירתה (ח) הרי אלו נאמנות וכן קטן שהיה ^א מסיח לפי תומו נאמן ^א (ט) ומעשה באחד שנשבעה הוא ואמו ובנה מסיח לפי תומו ואמר נשבינו לבין הגוים אני ואמי יצאתי לשאוב מים (י) (ט) דעתי על

פתחי תשובה

ודו"ק. אמנם בעיקר דברי הרשד"ס הנ"ל כבר חלקו עליו בתשובות מהרי"ט [ח"א סי' קמ"ט] וחו"ט השני [סי' י"ז] ושאר תשובות כוזר צבאל היטב לעיל סימן ו' סק"ב ונפתחי תשובה שם [סק"ג]: [ג] ואפילו עבד. כתב

אפילו גדולים צעין דוקא במסל"ת, ומ"ש בסמוך קרוב נאמן להעיד, לא איירי צננה וצננה. צ"ש [סק"ג]. ועיין ח"מ [סק"א וסק"ג]: (י) דעתי על אמי. מוכח מזה דלר"ך שיהא אלה מתחילה ועד

באר היטב

(ד) ואפילו נשים. עיין מ"ש הח"מ ס"ק ז', וחכם צבי בתשובתו סי' קמ"א מישצו: (ה) מעשה באחד. כן נ"ל, ולא ומעשה, ודין צפני ענמו הוא ולא קאי על קטן, אלא צננה וצננה. צ"ש בסמוך קרוב נאמן להעיד, לא איירי צננה וצננה. צ"ש (י) דעתי על אמי. מוכח מזה דלר"ך שיהא אלה מתחילה ועד

חידושים

שאסרו רבנן משום חשש עירוב דבר טמא ואין מקילין בספינקא, והנוב"י מהדו"ק סי' ס"ו מחמיר וטעמו דהרי גם בלי האיסור דרבנן היתה שבויה אסורה לכהן משום ספק דאורייתא, וא"כ מה הוסיפו רבנן בגזירתם, וע"כ שהוסיפו שיהי' לזה חומר דא"כ וא"כ אסור בספינקא, (וגוף הדבר שיש בשבוי' איסור דרבנן מיוחד, לא מבו' בנוב"י מקורו בגמ'). אמנם בגמ' אי' בכו"כ מקומות דבשבוי' הקילו, והרבה דינים שאסור בכל דשב"ע מותר בשבוי' וזה חידוש גדול לומר דשבוי' יש לזה חומר דאורייתא, ומש"כ בשעה"מ יש להשיב שאין מדמין דרבנן את הגזירות ובגבינות נכרים החמירו, אבל שבוי' היא גזירה בפנ"ע (ומצינו בגמ' כה"ג לגבי שבותים ולגבי הלכות מועד שאין למדין מזו לזו), ומש"כ הנוב"י דגם בלי הגזירה היתה שבויה אסורה מה"ת דסד"א לחומרא. י"ל דיש כאן חזקת כשרות וכ"ש בנשואה לכהן שיש כאן חזקה אצל בעלה שזה כמו להוציא ממון (כמ"ש בכתובות כ"ב ב' בתו"ת). ושבוי' מזלזה נפשה ועוד סברא מבוארת במל"מ דלא פריצי כולי האי וחזינן בסוגיות שבוי' בפ"ב דכתובות דבמקרים רבים בכלל אין חשש מציאותי משום שהמלכות מקפידה או שאין פנאי, וי"ל דגם היכן שגזרו אי"ז ספק גמור, וא"כ שפיר איצטריך גזירה דרבנן לאסור שבוי' לכהן. ומש"כ בכתובות י"ג ב' רוב עכו"ם פרוצים וחשיב כודאי נבעלה, י"ל דזה גופא שמתייחסים לזה כרוב הוא מדרבנן, ומצינו כע"ז בתו' כתובות ט' א' שיש מושג של רוב דרבנן שביארו כנ"ל, וא"כ שפיר י"ל דספק שבוי' מותרת לכהן.

צינונים

(ד) הלכה א. (ה) שעה"מ ונוב"י. (ו) ריטב"א. (ז) ח"מ וגר"א וש"א דלא כב"ש. (ח) ב"ש וישוע"י. (ט) טור.

קלב

הלכות אישות ז

הגה (יב) גוי פסול לעדות שצויה ואפילו (ח) מסכתא לפי תומו אינו נאמן (הרא"ש כלל ל"ב)
(ט) (יג) ויש מקילין במסכתא לפי תומו (רי"א) (י) (יד) והוא הדין [לעד מפי עד (ב"י) ומסכתא לפי
תומו לא מהני רק להקל (יא) (טו) אבל לא להחמיר (ר"ד כהן בית ח').

באר היטב

אבראי, לעייל ויסיחו לפי תומום שלא נטמאו.
והחכם נצי בתשובתו סי' קמ"א הקשה עליו דשמא
אין רצון להיות עומדות בספק ע"י אחר ושמא
לא יסיחו לפי תומום, ע"ש: (ט) ויש מקילין
במסיח לפי תומו. בתשובת כנסת יחזקאל שאלה
נ"ח הקשה ע"ז ע"ש: (י) וה"ה לעד מפי
עד. ר"ל גם זה תליא בפלוגתא, דלהרא"ש דפסול
גוי בשצויה ה"ה עד מפי עד נמי פסול בשצויה,
וליש מקילין בגוי מהני נמי עד מפי עד. אבל
בתשובת רש"ך ח"א סי' (ו) (ס"ח) כתב דגם
הרא"ש מחיר עד מפי עד, ע"ש, ומ"מ למעשה
אין דבריו מוכרחים. ז"ש [ס"ה]. ובתשובת חכם
נצי שאלה קמ"א המיר בפשיטות עד מפי עד,
ע"ש. אשה מפי אחרים או אשה מפי אשה
אחרת נסתפק הראנ"ח בח"א סי' כ"ב אי מהני,
ובסי' כ"ג הביא דגם מהר"ש עט"אש דמהני,
ע"ש: (יא) אבל לא להחמיר. דהיינו גוי
המעיד מסל"ת דהיא טמאה, לא מהני להחמיר
להחזיקה כודאי טמאה, אלא הוי כאלו לא העיד
כלל ודינה כשאר שצויה, עיין ז"ש [ס"ו]:

ואפילו חימא דיש לחוש לסכנת הרא"ש [בתשובה כלל ל"ב סי' ה'], מ"מ צעד מפי עד דיש מקום לומר דגם הרא"ש מודה,
יש הוכחה מהש"ס [צבורות דף ל"ו ע"א] בדברי מהרש"ך [ח"א סי' ס"ח] והחכם נצי ו"ל, הכי נקטינן, ע"ש. וכן
הסכים בספר ישועות יעקב סק"ה ע"ש. ומ"ש הצאר היטב אשה מפי אחרים כו' נסתפק הראנ"ח כו', עיין בתשובת
רע"ק איגר סימן ז"ז: [ז] אבל לא להחמיר. עיין ח"מ כאן [ס"ה] ולקמן סימן י"ז סעיף ל"ז [ס"ה]. ועיין
בתשובת נודע ציהודה תניינא [אה"ע] סימן י"ח, לאחר שציאר שם לדחות דברי הש"ך יעקב סימן ו' [שיזבא לקמן סימן

שנשצית עם בעלה והעיד בעלה שטוהרה ומת, ג"כ נראה
דאסורה להנשא לכהן, ואע"פ שלדידיה לא היתה נפקותא
בעדותו שהרי אינו כהן, מ"מ לפי פירשו של הש"ט
מקובצת דאשמו כגופו, לא הועילה עדותו כלל, עכ"ד
ע"ש. ועיין עוד בתשובת רע"ק איגר סימן פ"ה מ"ש
זוה: [ה] ויש מקילין במסיח לפי תומו. בספר
זכרי יוסף [ס"ו] האריך זוה, ולבסוף [ס"ה] כתב ו"ל,
כבר כתבנו שהיא סכנת הגאון שהוצא בתשובת הרא"ש
כלל ל"ב [סי' ה'] וכ"כ רי"א [מוצא בשלטי גבורים כמדות י'
ע"א מדפי הרי"ף אמת ד'], ובתשובת מהריק"ש [אה"י יעקב]
סימן ל' הכריע כסכנת הגאון, וכן ראינו להרדב"ז
בתשובה כ"י [כעת הוא במודפסות חלק (ה') [י]] סימן
שני אלפים קנ"ו פסק כסכנת הגאון, וכבר דהכי נקטינן
דזכרי הגאונים דברי קבלה. ועוד, דצאור זרוע [ח"א סי'
מ"ז] ובספר זכר ע"ג גמלים הביאו סכנתו, משמע
דהלכתא היא, ע"ש. גם בתשובת מהר"ם אלשקר סימן
ז"ה פסק כן ע"ש. גם בתשובת כנסת יחזקאל סוף סימן
נ"ו הביא עובדא שהסכימו כל הרבנים וסמכו על דעת רב
פלטון גאון דישמעאל מסכתא לפי תומו נאמן בשצויה, ע"ש,
וכן הסכים בספר ישועות יעקב [פירוש הקהל] סק"ד ע"ש:
[ו] לעד מפי עד. עיין צאר היטב [ס"ו] מ"ש ובתשובת
חכם נצי [סי' קמ"א] המיר כו'. ועיין זכרי יוסף [ס"ה]
שהאריך זוה ומסיק דהכי נקטינן דכשר, דגם בגוי מסכתא
לפי תומו גדולי ישראל פסקו כסכנת רב פלטון גאון,

ואפילו חימא דיש לחוש לסכנת הרא"ש [בתשובה כלל ל"ב סי' ה'], מ"מ צעד מפי עד דיש מקום לומר דגם הרא"ש מודה,
יש הוכחה מהש"ס [צבורות דף ל"ו ע"א] בדברי מהרש"ך [ח"א סי' ס"ח] והחכם נצי ו"ל, הכי נקטינן, ע"ש. וכן
הסכים בספר ישועות יעקב סק"ה ע"ש. ומ"ש הצאר היטב אשה מפי אחרים כו' נסתפק הראנ"ח כו', עיין בתשובת
רע"ק איגר סימן ז"ז: [ז] אבל לא להחמיר. עיין ח"מ כאן [ס"ה] ולקמן סימן י"ז סעיף ל"ז [ס"ה]. ועיין
בתשובת נודע ציהודה תניינא [אה"ע] סימן י"ח, לאחר שציאר שם לדחות דברי הש"ך יעקב סימן ו' [שיזבא לקמן סימן

ביאורים

נגיעה דגופי' ודאי אלא ספיקא ומשום הכי
לגבי ישראל, אפילו לדעת השו"ע סי"א
שנחבשה ע"י נפשות אסורה לבעלה ישראל,
מ"מ הבעל נאמן עלי': (יב) גוי פסול לעדות
שבויו'. היא שיטת הרא"ש (ח) וטעמו משום
דלא מצינו בש"ס דגוי כשר לעדות שבויו':
(יג) ויש מקילין במסל"ת. הרבה אחרונים (ט)
הסכימו להקל כדעה זו: (יד) והוא הדין לעד

צינונים

(יח) ב"ש. (יט) פ"ת [ואף שיש מן האחרונים שהביא שדעתם נוטה להחמיר, הברכ"י אינו בסוף האריכות
אלא בס"ק י"א, ואדרבה נראה בס"ק"י שלכל הפוסקים המחמירים במסל"ת באיסור דרבנן יש להחמיר גם
בשבויו', ותשובת מהריק"ש, בברכ"י הביא שבהגהותיו כתב דפלוגתא היא, ושו"ת כנסת יחזקאל ג"כ דעתו
להחמיר כמ"ש בבה"ט, עכ"פ דעת הפ"ת עצמו להקל בזה כדעת מהר"ם אלשקאר וכנה"ג] וכן דעת עצי
אריזים. (כ) ד"מ. (כא) ב"ש בשם מהרש"ק כ' שגם לדעת הרא"ש נאמן וכ"כ בברכ"י בכמה ראיות.
(כב) ונ"מ דדינה כשבויו' ולא כזונה לענין הבנים ולענין ס"ס וכל כה"ג.

הלכות אישות ז

קלג

באר הגולה

ג' כהן [ס] שהעיד לשבויה שהיא טהורה [ט] (טז) הרי זה [י] (יז) לא ישאנה שמא עיניו נתן בה ואם פדאה והעיד בה הרי זה ישאנה שאילו לא ידע שהיא טהורה (יז) לא נתן בה מעותיו.

באר היטב

פתחי תשובה

קע"ח סעיף ג' [סק"ח] כתב ח"ל, וע"פ ד' הסברות הללו מתורץ מה שהוקשה להח"מ בסיומן י"ז ס"ק ע"ד, דשם הכריע רמ"א להחמיר בגוי מסית לפי תומו שבעלה חי, שנאמן להכחיש גוי מסית לפי תומו שמת, ובסיומן ז' סעיף ג' פסק דנאמן להקל ולא להחמיר, ולפמ"ש נראה, דשם בסיומן ז' האשה בחזקת היתר עומדת וע"י מה שנשכחית אגתנו רוצים לאוסרה, ונאמן גוי מסית לפי תומו שהיא טהורה, וזה הגוי שמכחישו ואומר שנטמאה צא להוציאה מחזקתה, לכן לא משגיחין בדבריו כלל. ועוד, כיון שהאשה אומרת טהורה אני, גוי אפילו מסית לפי תומו שבעלה לאו כלום הוא והרי הוא כאלו אינו, ונשאר גוי המסית לפי תומו שהיא טהורה ושריין לה לכהונה, אבל בסיומן י"ז האשה בחזקת אשת איש וגם לבעלה יהיין חזקת חיים, והגוי המעיד שבעלה חי מוקים לה אחזקתה, וגם היא עצמה אינה יודעת אם בעלה חי או מת, ורק הגוי המסית לפי תומו שמת צא להוציאה מחזקת איסור להיתר, ואף שהימנוהו רבנן, היינו היכא שאין הכחשה נגדו, אבל כיון שגם זה הגוי שאומר שהוא חי הוא ג"כ מסית לפי תומו, מוקמינן זה כנגד זה ונשארה אשת איש בחזקתה הראשונה, עכ"ל: ג' [ח] שהעיד לשבויה. כתב דברי יוסף [סק"ד], ואם הם שני כהנים מעידים עליה, נראה דהאחד יכול לישא אותה, דומה למה שפסק מרן לקמן סימן י"ב סעיף א' דשני עדים המעידים שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה, ועיין מה שכתב הרשד"ם אה"ע סימן תשעים, עכ"ד. [לכאורה נ"ע על מ"ש בסתימות דמותר, הא כתב הרמ"א שם בזה"ה, וי"א דאף בשנים בעל נפש ירחיק מזה. אך לפי מה שכתבתי [סק"ד] שם בשם תשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע סי' ל'] אחי שפיר]. וכתב עוד [סקט"ו], אם העיד כהן על שבויה והותרה על פיו לבעלה ואח"כ מת בעלה, או שהעיד עליה ובאותו זמן היה העד נשוי אשה ואח"כ מתה אשתו, נראה דמותר לישא אותה, כמתבאר ממ"ש סימן י"ב סעיף ג' וסעיף ד' ע"ש: [ט] ה"ז לא ישאנה. עיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סימן כ"ט שנסתפק אם זהו רק לכתחילה, או אפילו דיעבד אם כנס שיויא. והאריך קצת, ומסיים שדין זה אינו מוחלט אלא לא להיתר ולא לאיסור, אף שדעמי נוטה יותר להיתר, אכתי למעשה נצרך תלמוד. ובהגהה מבין המחבר שם מבואר דכל עיקר ספיקו של אביו הגאון ז"ל הוא רק לסברת הרשב"א [נימוק כ"ה ע"ב ד"ה הא דאיעבא] והב"ח [סימן י"ב אות א'] אליבא דהרא"ש [נימוק פ"ב סי' י"ב], דס"ל בשליט שהביא גט ממדינת היס וכן עד אחד שהעיד לאשה שמת בעלה אף אם נישאת לו תלף, אבל לפסק השו"ע לקמן סימן י"ב סעיף א' דאם כנס לא יוציא [וכן פסקו האחרונים שם ט"ו [סק"א] וס"מ [סק"א] וצ"ש [סק"א], לית בזה ספיקא כלל, ע"ש. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סימן פ"ה שכתב ע"ד הנודע ביהודה הנ"ל דנעלם ממנו דהריטב"א ביצמות דף כ"ה [ע"ב ד"ה איעבא לה] הביא תוספתא מפורשת [שם פ"ד ה"ג] דאם נישאת למעיד בה לא תלף, ע"ש: [י] לא ישאנה. עיין בזה היטב [סק"ב] מ"ש ואם יש עדים כו' אלא דאינו ידוע שהוא כהן

ביאורים

ג' (טז) הרי זה לא ישאנה. ואם נשא (כז) לא יוציא ודוקא הוא לא ישאנה (כז) אבל לאחרים מותרת ולא אמרינן הואיל כשרצה לישאנה כונתו הי' בשביל עצמו ע"כ העיד שקר. ועי' בפ"ת דבכל אופן שיש לתלות שלא נתכווין לישאנה מותרת לו. וכ"ז איירי בידוע דהיתה בשבי' אבל אם אין ידוע אלא לו והוא יודע שהיא טהורה (כח) מותר לישא אותה. ואם יש עדים דהיתה בשבי' והוא מעיד עלי' אלא דאין ידוע שהוא כהן כתב בשו"ת שער

צינונים

(כג) רעק"א בשם ריטב"א. (כד) ח"מ ופשוט. (כה) ב"ש. (כו) בעצ"א העיר על הבה"ט אבל נראה שכן הי' גירסתו ולשון הב"ש מוכיח שכתב ועיין ונראה שחסר תיבה, וקרי השע"א והעצ"א יש ליישב דהכהן אינו נאמן להרויח כמ"ש ריש סי' ג' והוי מיגו. (כז) עצי ארזים ודלא כהג"ה מבנו של הרב שער

קלד

הלכות אישות ז

באר הגולה

ד' מ. משנה שם
[כחצות] דף כ"ז
ע"א.
ג. הרמב"ם [פ"ח]
מאסורי ביאה הכ"ה,
ממנתינן שם. וכתב
הרב המגיד, ופשוט
הוא שהיא יכולה
להכניס ואין פוסלים אותה בפחות משנים. ס. שם במשנה. ה' ע. ברייתא שם [כחצות] דף כ"ג ע"ב וכלוקימתא דרב פפא.

ד' האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת (יח) שהפה שאסר הוא
הפה שהתיר. ^א(יט) אפילו היה שם עד אחד (כ) שמעיד שהיא
(יג) שבויה אבל ^באם יש שם שני עדים שנשבית אינה נאמנת עד
שיעיד לה אחד שהיא טהורה.
ה' ^אהיו שם שני עדים שנשבית ועד אחד מעיד (יד) שנטמאת (כא) ואחד

פתחי תשובה

באר היטב

כו'. וכל זה הוא מלשון ה"ש [סק"ו]. ועיין בספר צרכי יוסף
אות ט"ז שכתב דעתו שער אפרים [סי' ק"ו] שם י"ד
בזה, והרב בנו בהגהה שם כתב דכהאי עובדא אתא קמיה
דהרב אביו ז"ל, ואמר להם שאין להם תקנה אלא שילכו
למקום שאין מתירין אותם, ותלך האשה לז"ד ותאמר
נשביתי וטהורה אני ותהא מותרת לבעלה. ובספר יד אהרן
[מ"א ב"י אות י'] גמגם בזה, דמאחר דבאותו מקום כבר
נתפרסם שנשבית אין לה תקנה, והרי הרא"ש בכלל ל"ב [סי'
ה'] לא כתב חיון זה, מוכח דכיון דכבר נודע לז"ד דבירור
שנשבית שוב אין לה תקנה ללכת למקום אחר, עכ"ל. ואני
אומר דמדברי הרא"ש אין ראיה, דשאני נידון הרא"ש דהבעל ידע
לאתרא דלא ידעין לה הא בעלה ידע קודם, אצל צנידון הרב שער אפרים
בעלה ידע שהיא טהורה, עכ"ל. ועיין מה
שכתבתי בפתחי תשובה ליו"ד סימן ז' (סק"ד) [סק"ה] ובסימן קכ"ו סק"ו, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן קנ"ב [סק"ח]:

ביאורים

דאל"ה לכאור' י"ל דלש"ש ולקיים מצות פדיון
שבויים פדאה ואח"כ נתן עיניו בה:
ד' (יח) שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
וצריך שתאמר טהורה אני בתוך כדי דיבור,
(כ) מאחר שאמרה שבויה אני כאילו פסלה
עצמה לכהונה דסתם שבויה פסולה לכהונה
ועכשיו חזרה ואמרה איני כסתם שבויה אלא
טהורה אני א"כ אי לאו דאמרה תוך כדי
דיבור שו"י נפשה חתיכא דאיסורא (כט) ואיירי
באומרת כן כשבאה לינשא אבל אם אמרה
בסיפור דברים בעלמא נשביתי נראה דאפי'
להחולקים בסי' קנ"ב תהי' נאמנת לפרש
דברי' לאחר כדי דיבור ולומר טהורה אני:
(יט) אפי' הי' שם עד א'. פירוש ^באפי' הי'
שם ע"א שנשבית קודם שבאה לבי"ד אפי'
נאמנת לומר טהורה אני במיגו דלא נשביתי
להכחיש העד. ואפי' אם יש אשה המסייעת

צינונים

אפרים וכבר גמגם בזה בס' יד אהרן [וגם הברכ"י שדחה ראית היד אהרן לא כתב לדינא דלא כהעצ"א].
(כח) יש"ש כתובות פ"ב סי' ל"ה וכ"כ הר"ש מקינון הובא בקש"ק, ורמ"ך בהג"ה הל' גירושין פ"ב.
(כט) עי' תוס' כתובות כ"ב א' ד"ה מעין. (ל) פרישה וט"ז. (לא) ט"ז. (לב) ט"ז ח"מ ב"ש והגר"א.
(לג) המגיד והר"ן בתי' בתרא. הרמב"ן הביא י"א דבשבויה הקילו בב"א ומשמע דבבא עד טומאה תחילה
אסורה. הרא"ה הביא י"א דעד כשר נאמן להכחיש עד פסול אפי' בבא עד פסול תחילה ואמר שנטמאה
אבל בשוין פליג על הרמב"ם. (לד) רמב"ן רא"ה ריטב"א ריא"ז ותי' קמא בר"ן. ודעת הרי"ד דאפי'
בכה"ג אסורה אא"כ הותרה כבר עכ"פ הראשון. נמצאו ה' שיטות בדבר. (לה) וכן איתא בהג"ה בס"ה
שהאב א"נ לומר על בתו שנבעלה בעילת איסור.

קלה

הלכות אישות ז

באר הגולה

מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה (כב) ולא נתייחד עמה גוי עד שנפדית אפילו זה שמעיד שהיא טהורה עבד או שפחה הרי זו מותרת. הגה ויש אומרים (כג) שאם היא אומרת נטמאתי נאמנת נגד עד אחד (טו) שאומר טהורה (כד) אבל לא נגד שני עדים (הגהות אלפסי פרק האשה שנתארמלה).

ו' מי שאמרה נשביתי וטהורה אני (כה) *והתירוה בית דין לינשא ((כו) או שנשאת

באר היטב

אמרין ככה"ג כל מקום שהאמינו ע"א הוי כשנים, גם לא אמרין אוקמי חד לגבי חד וישארו עדי שצויה. אע"ג [ד] צעדות שמת צעלה לא מהני עדות כזו, כאן צצויה מקילין. אע"ג [ד] לענין גוי ועד מפי עד יש מחמירין יותר מעדות שמת צעלה, אין לנו אלא מה שאמרו חז"ל. צ"ש [פס"ט]: (טו) שאומר טהורה. היינו צידוע שנשבית. ואם נתנה אמתלא לדצריה למה אמרה נטמאתי, נאמנת. ומה שכתב, אבל לא נגד שני עדים, היינו דוקא צנשואה אינה יכולה לאסור

אם עממה על צעלה, אבל פנויה נאמנת לאסור את עממה לכהונה. [צ"ש פס"ט]. והקשה הח"מ [פס"ט] דכל זמן שהיא תחת צעלה ויש לה עד אחד המתירה למה נאמנת לומר שהיא טמאה, מ"ש מאשה דעלמא האומרת טמאה אני לך דחיישין שמא נתנה עיניה צאחר כדלקמן סימן קט"ו ולעיל סימן ו' סעיף י"ג. וי"ל מאחר שיש עדים שנשבית הוי כמו רגלים לדבר, והרמ"א כתב שם [סימן קט"ו סעיף ו'] דוקא שאין רגלים לדבר אבל יש רגלים לדבר נאמנת. צ"ח הילל, צ"ש [סג]:

חידושים

* והתירוה בית דין. כתב באבני מילואים במי שידע על אשה שנשבית דאם התירוה ב"ד לינשא א"כ אע"ג דזה יודע שהיתה שבוי' אפ"ה ב"ד יכולין להתירה כיון שלא ה' שני עדים שנשבית, ונגד ע"א בשבוי' היא נאמנת לומר נשביתי וטהורה אני, וכיון שהבי"ד כדן התירו א"כ רשאית לינשא גם לזה דהא אפי' באו אח"כ שני עדים לא תצא מהתירה הראשון עכ"ל. וצ"ע דהא כתב בתשובת הרא"ש דמי שידע שאשתו נשבית אין לך עדי שביי' גדול מזה, ואף שהרא"ש איירי בנשואה, אבל גם לגבי פנוי' מי שידע שנשבית קודם שהתירוה ב"ד הא חשיב לגבי' באו עדים קודם שהתירוה ב"ד וצ"ע.

ביאורים

פסול להכחישו לגמרי ולהתירה לכהן. ויש שתירצו (ב) דהרמב"ם בהל' סנהדרין איירי בזונה גיורת או נבעלה לחלל דאינו תלוי בבעילת זנות ומש"ה לא חשיב דשב"ע: (כב) ולא נתייחד עמה. משמע דהעד צריך להעיד שלא הייתה בייחוד עם גוי כלל כל זמן השבוי'. ועי' בביאורים ס"ק ט': (כג) שאם היא אומרת נטמאתי. היינו בידוע שנשבית (ב) אז נאמנת לאסור את עצמה על בעלה משום דגויים פרוצים בעריות קרוב לודאי דנבעלה ולא גרע מרגלים לדבר כמ"ש בס' קט"ו. ואם נותנת אמתלא לדברי' למה אמרה נטמאתי נאמנת: (כד) אבל לא נגד ב' עדים. היינו

דוקא בנשואה אינה יכולה לאסור את עצמה על בעלה (כב) אבל פנוי' נאמנת לאסור את עצמה לכהונה: ו' (כה) והתירוה בית דין. שיטת הב"ש (כב) דטעם ההיתר הוא משום דבמקום שפסקו ב"ד את התירה, הקילו בשבוי' דקם דינא ואע"ג דבאו עדים אח"כ ועל כן ס"ל דאם לא באה לב"ד אע"ג דנשאת תצא: (כו) או שנשאת לפני ב"ד. שיטת הרד"ך דטעם ההיתר הוא (ב)

צינונים

(לו) חזו"א סי' כ' סקט"ז. והביאור קרוב בפשט הרמב"ם בסנהדרין כיון שהרמב"ם איירי בדיני החזקת האיסור ולא באיסורי ביאה ולצורך דבריו די לו בציור רחוק של זונה. באו"ש תי' עפ"ד הפוסקים בס' ב' דמי שאין משפחתו ידועה צריך עדים להכשירו לכהונה, דבלא איתחזק נאמן ע"א בדשב"ע. ולא הזכרתי תי' זה כיון דהאי דינא דמשפחתו ידועה אינו אלא חומרא למעלת יוחסין אבל לא חשיב בזה לא איתחזק, ואדרבה שבוי' איבדה חזקתה טפי. (לז) ב"ש. (לח) ב"ש. (לח) יש לסייע סברת הב"ש ממעשה דבנתי' דשמואל דאר"ח בן דמורין אינון. וא"כ אין כאן מיגו כיון שידועות שאם יאמרו נשביתי וטהורה אני יתירו אותם, ואם ישתקו יאסרו אותם כשיבואו השבאים, וע"כ דמטעם כח היתר ב"ד התירום. (מ) נראה יסוד שיטת הרד"ך הוא משום דהי' לה מיגו קודם שבאו העדים, דהא האמינו בשבוי' אפי' קרוב ואפי' שפחה ורק היא ובעלה לא האמינו, וא"כ כשיש לה תוספת נאמנות ע"י מיגו שוב לא גרעה מקרוב ושפחה.

קלו

הלכות אישות ז

באר הגולה

ז. ממעשה דנמיה דמר שמואל וכו', שם דף כ"ג ע"א. ק. כתב הרב המגיד [פ"ח מ"סורי ב"א] פשוט הוא ומתבאר שם. ר. ברייתא שם. ז' ש. ברייתא שם [כחובות כ"ג ע"א]. ופירוש, כגון שלא היו עדים שנשכח. ת. מצואר שם. כסוגיא גבי נמיה דמר שמואל.

(טו) לפני בית דין ולא מיחו זה) ואחר כך באו שני עדים שנשכח הרי זה תנשא לכתחלה ולא תצא מהיתרה ³ ואפילו נכנס אחריה שבאי והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה הרי זה לא תצא מהיתרה שהתירוה ⁷ ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה. ¹ ואם באו לה שני עדים אחר כך ^(י) שנטמאת אפילו נשאת ואפילו היו לה בנים הרי זה תצא (כז) ואם בא עד אחד אינו כלום.

ז' אמרה נשכחתי וטהורה אני ויש לי עדים שאני טהורה אין אומרים נמתין עד שיבואו העדים (כח) אלא מתירין אותה מיד ¹ ולא עוד אלא (כט) אפילו יצא עליה ^(יח) קול שיש עליה עדי טומאה מתירין אותה עד שיבואו ^(יג) שבשבויה ^(יט) הקילו.

באר היטב

פתחי תשובה

ו (טו) לפני ב"ד. כ"כ בתשובת רד"ך בית ח' חדר (יו"ד) [ג]. ע"ש שהציא [הד"מ בשמן], אם לא היה ידוע לב"ד דהיתה בשביה חלל אחד יודע והיא אומרת לו טהורה אני, יוכל לישא אותה ואפילו אם הוא אינו יודע דהיא טהורה, משום דאית לה מיגו דהיתה יכולה ליקח לאחר. וכמו

ז' [יא] יצא עליה קול. עיין באר היטב [סק"ח]. ומ"ש על דברי הב"ש [סק"ג], לא הנמתי למה. עיין בספר הפלאה כחובות דף (כ"ז) [כ"ג ע"א ד"ה בגמרא והאכיל] כונת דברי הב"ש זה: [יג] שבשבויה הקילו. עיין באר היטב [סק"ט] מ"ש אבל באשת איש לא מקילין כו'. וכן מצואר ב"ש כאן [סק"ד] ובסימן קנ"ז ס"ק י"א, ועיין בנחלת כ"י מה שכתבתי בזה:

ע"ז ד"מ, ו"ע. וכתב ב"ש [סק"א], ומ"ש אשת כהן דנשכח והוא יודע מזה ואינו יודע אם היא טהורה, דאסורה לו, אע"ג דאין ידוע לשום אדם והיא אומרת טהורה אני. ואם הוא יודע דהיא טהורה כתבתי לעיל ס"ק ז' דמותרת לו. ולענין אם התירוה (ו) ואח"כ באו עדי שביה, דין אשת איש שזה לדין פנויה. ב"ש [שם]: (יח) שנטמאת. אבל ע"א שנטמאה לא מהני כלל, אפילו לא נישאת לא תנא מהיתרה. והיינו דאיתא עדי שביה, משו"ה לא תנא מהיתרה, אבל אין מתירין אותה, אבל אי ליכא עדי שביה וע"א מעיד שנטמאת, מתירין אותה כמ"ש בסעיף ד'. ב"ש [סק"ג]:

ז (יח) קול. אפילו קול דאיתחזק ב"ד. ב"י בשם הריטב"א. [ב"ש סק"ג]. מ"ש הב"ש [שם], מיהו ז"ע לישב הסוגיא לפי זה, גם נראה [ד] חוס' לא ס"ל פירוש זה, עכ"ל, לא הנמתי למה. עיין בית הלל ועיין כנסת הגדולה בהגהת ב"י סעיף י"ג: (יט) הקילו. אבל באשת איש לא מקילין בכה"ג, דאפילו אין כאן עדים רק שיא קול שיש עדים צמדינת היס שידועים שהיא אשת איש, אינה נאמנת, ואפילו לא איתחזק הקול ב"ד מיישגין באשת איש. בית הלל ע"ש:

ביאורים

משום דהאי איסורא דאסרינן שבוי' לכהן חומרא בעלמא הוא ^(מא) ומש"ה היכא שיש לה טענה כל דהו יתר מהשבוי' שגזרו עלי' שריא ל"י. ועל כן התיר אפי' ^(מב) נשאת בלא התרת ב"ד ^(מג) ואפי' בצנעא בלא ידיעת ב"ד משום דיש סברא דלא שבקה היתרא ואכלה איסורא דהלא הרשות בידה לינשא לישראל לכל מי שתדעה: ^(כז) ואם בא ע"א אינו כלום. ע"י ס"ק כ"א: ז' (כח) אלא

מתירין אותה מיד. ואפי' ^(מד) אח"כ באו עדים ואמרו לא ידענו ה"ז לא תצא ^(מה) וכן אם אח"כ באו עדים שנשכחתי ה"ז לא תצא וכמ"ש ס"ו. והחידוש בזה הוא ^(מו) דא"צ להמתין לעדים משום דבשבוי' הקילו: ^(כט) אפילו יצא עלי' קול. ואע"ג דאיתחזק בב"ד. וא"ת כיון דעדי טומאה איתמר למה הקילו בה יותר מאשת איש דהא כיון דאיכא עדי טומאה ליכא טעמא דמנוולא לגבי

צינונים

(מא) הרד"ך כתב ראי' לדבר מבנתי' דשמואל דרגלים לדבר קצת דשקרא קאמרי הואיל ובערמה עשו אלא ע"כ דכל דלא הויה בכלל הגזירה שריא ל"י בין מערמא בין אינה מערמא. ^(מב) דרכי משה. ^(מג) ח"מ. ^(מד) גמרא. ^(מה) ח"מ. ^(מו) בחו"מ סי' ק"מ אי' דבישגן לעדים לא מהני חזקה וצריך שייבא העדים.

הלכות אישות ז

קלז

באר הגולה

ח' א. משנה קדושין דף ס"ד ע"א, ומפרש שם בגמ' משום דלא הימניה רחמנא אלא לנישואין. ט' ב. ממעשה דר' זכריה [פ]ן הקצב, משנה כתובות דף כ"ז ע"ב. י' ג. גם זה לשון הרמב"ם שם [פ"ח] מאסורי ביאה הכ"ו, ממעשה שם [כתובות] דף כ"ז ע"א. ד. שם אוקימתא דרב יהודה אמר שמואל ודרי' לוי.

ח' אהאב שאמר נשכית בתי ופדיתיה בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה (ל) אינו נאמן (כ) לאוסרה. (והוא הדין אם אומר שנבעלה בעילת איסור) (המגיד משנה פ"ח מהלכות איסורי ביאה בשם הרשב"א).

ט' אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה (לא) הואיל והדבר ספק הרי זו מותרת לדור עמו (כא) בחצר אחד ובלבד שיהיו עמו תמיד בניו ובני ביתו לשומרו.

י' י' עיר [יג] שבאה (כב) במצור ונכבשה א"ם היו גוים מקיפים את העיר

פתחי תשובה

י' [יג] שבאה במצור. עיין ב"ר היטב [סק"ב]. ומ"ש ולענין אם יכולים לזנות כו', עיין בספר קרבן נתנאל פ"ב דכתובות אות (פ"ו) [ש'] שכתב על דברי הב"ש [סק"ו] בזה דאינו נכון, דהאי מחצוה ממיר הר"ש מטעם ספק ספקא, משא"כ בספק זנות דלא הוי ספק ספקא המהפך, ע"כ נראה שלא להקל בזה דלא כב"ש, ע"ש:

שהוא ממור או שהוא בן גרושה, י"ל כל דבר שאומר שנפסל מחמת ביאתו או נישואין שלו נאמן ולא דבר אחר. [ב"ש שם]:

ט' (כא) בחצר. ואם ודאי זינתה אסור לדור עמה בחצר, [ו] אפילו צמזוי נמי אסור לדור עמה, עיין ב"ש [סקט"ו]:

י' (כב) במצור. יש בזה ג' שיטות. לרש"י ור"ן צמלכות אחרת אסורה, וצאותה מלכות מותרת, היינו כשיש שמירה שאין שום אדם יוכל לצוא לעיר, אבל אם אחד יוכל לצוא לעיר הוי ככלל עיר שכבשה כרכוס ואסורה. ולשיטת תוס' ורמב"ם צמלכות אחרת ששטף ועבר מותרת, וצאותה מלכות יש לחוש יותר, ואם אפשר לזנות מן העיר תלין לקולא כמו במחצוה, והיינו לכהונה, אבל לענין יין נסך היין מותר אפילו צאותה מלכות, דלגסך אין להם פנאי כמ"ש ביו"ד סימן קכ"ט. ולשיטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ן והרשב"א אמרינן לבעול אין חילוק, ואסורה לעולם בין צאותה מלכות בין צמלכות אחרת, והיינו לעולם מותר. ולענין אם יכולים לזנות, נראה דהוא ככלל מחצוה ומותרת. עיין ב"ש [סק"ו]:

ביאורים

שבאי וי"ל דאדרבה חזקה דמנוולה נפשה לגבי שבאי גדולה כ"כ עד שראוי לומר דהאי קלא דאמר שנטמאת דשקרא הואי [ריטב"א] ולדינא צ"ע (מז) דבכמה ראשונים מבואר שפירשו הסוגיא דלא אתחזק קלא בבי"ד: ח' (ל) אינו נאמן לאוסרה. שלא האמינתו תורה לאוסרה אלא בענין אישות (מח) דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ובזה אוסרה על שאר האנשים אבל לא לפוסלה משום זנות ויכיר לא שייך (מט) אלא בדבר שאומר שנפסל מחמת ביאתו או נישואין שלו. וא"ת ניהמני' במיגו דאי בעי אמר קידשתי' וגירשתי' דמהימן ופסולה לכהונה (נ) וי"ל

משום מגו לחצאים לא אמרינן כי בקדשתי וגרשתי אינו פוסל אלא לכהונה ולא לתרומה ובנשכית פסולה אפי' לתרומה גם הואיל חידוש הוא דהאמינו התורה לאב דהרי לא ה' ראוי להיות נאמן יותר מע"א לא אמרינן מיגו. הח"מ דקדק מהר"ן דמצטרף עם עד כשר לאוסרה דכיון שהתורה האמינה אב לפסול את בניו, אף במקום שלא האמינתו תורה, חשיב כע"א אע"פ שהוא קרוב (נא) אבל האחרונים השיגו עליו דאב אינו נאמן כלל: ט' (לא) הואיל והדבר ספק. אבל כל שיש עדי טומאה (נב) אסורה לדור בחצירו:

ציונים

(מז) ב"מ. (מח) טור. (מט) ב"ש. (נ) ר"ן. (נא) ב"ש ב"מ ועצ"א. (נב) אחרונים.

קלה

הלכות אישות ז

באר הגולה

ה. שם [הרמב"ם הכ"ו],
מימלא דרב אדי
וכו', שם.
ו. בעיא שם ופסק
לקולא וכמ"ש הר"ף
[שם י"א ע"ב מדפי
הר"ף], כיון דדמי
תלמודא הכא מי
ימר וכו', אלמא
דמקלין נה.
ז. גם זה איבעיא
שם, ופסקו לקולא
כיון דמסקי שם ע"ב
הכא משא"ל וכו'.
ח. אוקימתא דר'
יחזק מבריימא דין
חביות יין, דלא מחלק
(כד) וישטף ועבר לא נאסרו הנשים מפני שאין להם פנאי לבעול שהם
עוסקים בשלל ובורחים להם ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ
שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן מידם הרי הן אסורות. ט' ויש
חולקים ואומרים שאף בגדוד של מלכות אחרת אסורות.
יא 'האשה שנחבשה בידי גוים על ידי ממון (לה) מותרת (כה) אפילו

היא מסקנת אביו הרב"ש [שם פ"ב סי' ז']. י"א י. גם זה לשון הרמב"ם שם [פ"ח מאסורי ביאה ה"ל], נמשנה שם [במכות]
דף כ"ו ע"ב.

באר היטב

(כג) שאמרה. משמע שצריכה לצוא לצ"ד
לומר טהורה אני. (הרמב"ן) [הרמב"ם]. והר"ן
כתב, אפילו לא צאתה לצ"ד מתירין אותה דאין
טענין לה דמסתמא טהורה היא. [ח"מ סקט"ו
וב"ש סק"ט]: (כד) וישטף. וכן מלכות

ביאורים

י (לב) כדי שלא תמלט אשה אחת. היינו
לדעה ראשונה (נג) אבל לדעת הי"א שבסוף
הסעיף חוששים אפי' במקום שיכולה לברוח
שלא לא ברחא מחמת אימת מלכות:
(לג) פסולות כשבויות. שאסורות לכהונה:
(לד) אלא אשה אחת. בש"ס לא אפשר
בעיא זו וכתב הר"ן כיון דדבר דרבנן הוא
אזלינן לקולא ולפ"ז כתב הב"ש היכא
דפליגי הפוסקים אזלינן ג"כ אחר המיקל:
(לה) שכל אשה שאמרה טהורה אני.
משמע שצריכה לבא לבי"ד ולומר טהורה
אני (נד) בין שאמרה טהורה אני ע"י שנחבתי
או נמלטתי בין שאמרה בידם היתה ואפ"ה

צינונים

(נג) ח"מ ופ"ת וגם הב"ש אפשר דמודה לזה לדעת הי"א אלא דבלא"ה השו"ע לא סתם כדעתם לכן לא
הזכיר השו"ע חשש זה. (נד) ח"מ ב"ש והגר"א [ואפשר דלדעה זו אינה נאמנת נגד ע"א, ולא דמי לס"ד
דאין ע"א נאמן להעיד שנשבית דהכא יש עדים שנשבית, וע"א אינו מעיד אלא שלא נחבית]. (נה) ר"ן.
(נו) ב"י. (נז) ב"ח ב"ש [וכך עולה מהמהרי"ק שורש ק"ס].

הלכות אישות ז

קלמ

באר הגולה

ב. וכחכ הרב המגיד
שם שכן פירשו כל
הגאונים ז"ל וכן
הכריחו האחרונים.

לכהונה. הגה ודוקא שחייבת להם שיראו ליגע זה (לט) פן יפסידו מכיסם
אבל אם תפסו אותה כדי שיפדוהו בממון שלא יפסידו מכיסם אסורה
לבעלה כהן (תולדות אדם וחוה נתיב כ"ג וכן משמע בתוס' פרק אין מעמידין). על ידי
נפשות (כו) אסורה לכהונה ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו.
הגה ויש אומרים דעל ידי נפשות (כו) אסורה [יד] (מא) אפילו לבעלה ישראל

פתחי תשובה

יא [יד] אפילו לבעלה ישראל. עיין בספר צרכי יוסף
אות י"ז שהביא דעת שו"ת הרדב"ז כ"י [ח"ו] סימן ב'
אלפים שי"ו תמה על מהר"א סימן ז"ב שכתב, לא ידענא
שום גאון שכתב כהרמב"ם [פ"ח מאסורי ביאה ה"ל]
דמותרת, וזאת הר"ן [כחצות י"א ע"א מדפי הרי"ף] כתב
שם הגאונים כהרמב"ם, והרב המגיד [שם] כתב שכן
הכריחו האחרונים, והם הרמב"ן [שם כ"ו ע"ב ד"ה מתניתין]
והרשב"א [שם ד"ה מתניתין] והרא"ה [שם ד"ה מתניתין]
והריטב"א [שם ד"ה מתניתין], וכן עיקר דלא חיישין שמא
נתרצית ומותרת לבעלה ישראל, ומהר"א לא ראה לא דברי
הגאונים ולא דברי האחרונים, עכ"ד:

באר היטב

(כו) אסורה לכהונה. דוקא נחצשה ימים רבים,
אבל יום או יומיים מותרת. מהר"י מינץ סי' ו'
ע"ש. עיין ס"ק ל"ט. אין לפסול זרע כהן שאמרו
צפניו שאשתו נשנית ושתק. הר"ם פדוואה סי'
י"ד, משפט נדק ח"צ סי' ס'. כתב הר"מ
אלשקאר סי' א', הא דע"י נפשות אסורה דוקא
שנחצשה כדין אבל שלא כדין מותרת. ובעל
תרומת הדשן סי' רמ"א כתב דהיינו דוקא לבעל
ישראל אבל לא לבעלה כהן. ועיין צנינים ואז סי'
(קל"ב) [קל"א], ועיין כנסת הגדולה בהגהת הטור

[אות א'] (כו) אסורה אפילו לבעלה ישראל. לפ"ז ז"ע למה שצויה ועיר שנחצשה מותרת
לבעלה ישראל, דהא נחצשה איכא סכנת נפשות, למה לא חיישין שמא נתרצית להם, עיין ז"ש [סקכ"ב]
[בית הלל]:

ביאורים

(לט) פן יפסידו מכיסם. במתני' איתא האשה
שנחבשה בידי גויים ע"י ממון מותרת לבעלה
ע"י נפשות אסורה לבעלה. ונח' הראשונים
בפירושא דמתני'. שיטת הרמב"ם וסייעתו
דכולה מתני' באשת כהן (נח) ושיטת התוס'
וסייעתם דרישא באשת כהן וסיפא באשת
ישראל והכי פירושא, ע"י ממון מותרת אפי'
לבעלה כהן הא סתמא אסורה לכהן וע"י
נפשות אסורה אפי' לישראל וזו השיטה
שהביא הרמ"א להלן, אבל דעת השו"ע דע"י
נפשות אסורה לכהן וא"כ קשה רישא לסיפא
דרישא משמע דכל שלא ע"י ממון אסורה
וסיפא משמע דכל שלא ע"י נפשות מותרת.

ציונים

(נח) ויש שפירשו שיטת רש"י דכולה מתני' באשת ישראל. (נח) הח"מ הביא ב' תי' התוס' והרא"ש בגמ'
דע"ז. אלא דהם לא כתבו כן בפ"י המשנה רק שהח"מ כתב כן בפירוש שיטת השו"ע. (ס) הב"ש הכריע
כהרמ"א ולדעתו גם השו"ע פסק כן להלן כשחילק בין יד אומות תקיפה ויש לדחות דכשידם תקיפה פריצי
טפי אבל בשאין ידם תקיפה לעולם י"ל דבדיעבד אפי' אם נתייחדה מותרת. (סא) וכך לשון הרבה
ראשונים שכתבו בפ"י ע"י ממון שלא יפסידו מכיסם. (סב) ל' הרמ"א להלן וח"מ ס"ק י"ח ובפ"ת סק"ד
[כוונתו לדברי מהר"א סי' צ"ב שכתב לא ידענא שום גאון שכתב בענין אחר זולתי הרמב"ם ואין יתכן
למשבך כל הני ולמסמך אדרמב"ם לחודי', וע"ז כ' הברכ"י דרבים וגדולים עמדו בשיטת הרמב"ם].
(סג) עז"א.

(מב) דחיישין (כח) שמא נתרצית להם כדי שלא יהרגוה (התוס' והרא"ש והטור והר"ן ובפסקי מהרא"י סימן צ"ב) (כט) (מד) ודוקא בנחבשה מחמת עצמה ויש להם חשש מיתה (המ"מ פ"ח בשם יש אומרים) אבל ציושצות חבושות מחמת בעליהן אינן אסורות אלא אי"כ (מה) נגמר דין בעליהן (ל) למיתה (בפסקי מהרא"י סי' צ"ב) ויש אומרים (מו) דכל מקום שהיא סבורה להחיות (לא) ע"י פדיון ולחזור אינה אסורה לבעלה ישראל דאינה נתרצית אף על פי שחבושה מחמת עצמה (שם במהרא"י) (מז) וצשעת הזעם (נ) והרג רצ החירו רצותינו לבעלה ישראל

באר היטב

(כח) שמא נתרצית להם. אין להקשות הא קי"ל אין אשה נאסרת על בעלה אלא ע"פ צ' עדים או צקיניו וסמירה, היינו דוקא לענין חשד שמא זינתה עם ישראל, אבל עם גוי חמור טפי. עיין צ"ש [סק"ג]. עיין לעיל סימן ו' ס"ק צ' (ממ"ט) [מ"ט שם] צשם שצות יעקב [מ"א סי' נ"ג]: (כט) ודוקא בנחבשה מחמת עצמה. אדסמוך קאי לענין אם היא תהיה אסורה לבעלה ישראל. [צ"ש סק"ד]. עיין ח"מ [סק"ז]: (ל) למיתה. היינו דוקא שדרך המלכות להפקיר נשיהם

כשנגמר דין בעליהם. רש"י. [צ"ש סק"ד]: (לא) ע"י פדיון. הפוסקים לא ראו לסמוך ע"ז, ומ"מ לבעלה ישראל בלאו הכי קי"ל כסברא הראשונה. ח"מ [סק"ח]: (לז) והרג רב. דוקא צכה"ג שהיה הרג רצ ולא היה מועיל ריצוי שלה לזנות, אבל היכא דאיכא זעם והרג ויכולות להזיל את עצמן ע"י הריצוי לזנות, אסורה לבעלה. בית הלל. [צ"ש סק"ז]. עיין לעיל סימן ו' ס"ק כ' מה שכתבתי שם צשם שצות יעקב [מ"ב סי' קי"ז]:

ביאורים

למיתה. והב"ש צידד לומר דבאותה מלכות מותרת משום דבועלים אותן שלא כדין (סד) ובכה"ג לא חיישין שמא תתרצה ולדעת היש חולקים שבס"י אפי' ע"י נפשות אינה נאסרת לישראל: (מב) דחיישין. לכאור' קשה (סח) הא אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה (סו) וי"ל דהוא בכלל גזירת שבוי (סו) דעשו מעלה גם ביוחסי ישראל ועי"ל (סח) דהא דבעינן ב' עדים או קינוי הוא בנסתרה עם ישראל ולא נחשדו על העריות אבל בנתייחדה עם גוי דהוא פרוץ בעריות, אם יש חשש שנתרצית חוששין לה אפי' בליכא עדים: (מג) שמא נתרצית. ואע"ג דנתרצית מחמת פחד מיתה חשיב רצון כיון שלא נאנסה על הביאה כמ"ש בביאורים סי'

ו' ס"ק אבל (סז) בכמה ראשונים (ע) משמע דכה"ג לא חשיב אונס: (מד) ודוקא בנחבשה מחמת עצמה. אדסמוך קאי (עא) לענין אם תהי' אסורה לבעלה ישראל דלכהן אסורה בכל גווני כמשנ"ת בסק"מ: (מה) נגמר דין בעליהן למיתה. וכ"ז איירי (עב) כשדרך המלכות להפקיר נשיהן כשנגמר דין בעליהן: (מו) דכל מקום שהיא סבורה להחיות. האחרונים הקילו (עג) כסברא זו: (מז) ובשעת הזעם והרג רב. מקור דין זה בד"מ בשם תה"ד ושם מבואר (עד) דוקא בכה"ג שהי' הרג רב ולא הי' מועיל ריצוי שלה לזנות משום הכי התירו אשת ישראל אבל היכא דאיכא זעם והרג ויכולין להציל את עצמן ע"י הריצוי לזנות אסורה לבעלה:

צינים

(סד) בדעת הרא"ש ושר"ר הוכיח דפליגי אסברא זו. ויש לחלק בין עיר שנכבשה שאינה מחזרת אחריהם לרצותם אלא דמתוך שמחזרים אחריה מתרצית להם וזה שייך באשה אחת שנשבית ולא בכל העיר וסמך לדבר מלשון ראבי"ה בשו"ת או"ז סי' תשמ"ז שכתב דחיישין שמא נתרצית באחת מכל הביאות. (סה) ב"ש. (סו) עי' מהר"ם מינץ סי' ק"ג. (סז) כשתוקי. (סח) ב"ש. (סט) רמב"ן רשב"א ר"ן. (ע) אבנ"מ. (עא) ב"ש. הח"מ נתקשה משום דמקור פי' זה מהמ"מ שפי' כן דברי הרמב"ם באשת כהן וצ"ל דהרמ"א הרכיב פי' המ"מ בשיטת תה"ד. (עב) רש"י. (עג) הב"ש העתיק ד' תה"ד שכו' שלא רצה לסמוך ע"ז למעשה. וביש"ש כתובות פ"ב סי' מ"ד כתב דמחמת רוב ענוותנותו לא רצה להתיר יחידי. והח"מ והגר"א הקילו מטעם דקי"ל כהרמב"ם דבכל גווני לא חיישין שנתרצית. (עד) בית הלל ב"ש וש"א.

(לג) (מח) וכסברא הראשונה ואם נחצשה צידי גוים (מט) ויהודים נכנסים ויוצאים אללה שריא לבעלה (הגהות מיימוניות פרק י"ח). ישראל שנשתמד הוא ואשתו (נ) וחזרו בהן (לה) (נא) אשתו מותרת לו ולא חיישין שמא זינתה תחתיו (נב) ואפילו בעלה כהן (נג) ואם אשתו נשתמדה לחוד (נד) אסורה לבעלה אפילו ישראל (תשובת הרשב"א והגהות מרדכי דכתובות) אם לא

באר היטב

(לג) וכסברא הראשונה. משום מה נחצשה קודם שהמירה אין חשש, משום [ד] כל שהוא שלא כדין לא חיישין שמא תתלכא, ואחר שהמירה לא אמרינן מומר לע"א הוי מומר לכל המורה וזינתה, הואיל [ע] פ' אונס המירה ולא צרנו, לא אמרינן דזינתה. תרומת הדשן. צ"ש [סק"מ]: (לד) אשתו מותרת. דגוים לא מפקרי נשיה, אבל כשהמירה לצדה הוי כאלו איכא עדים שזינתה. מהרי"ק. [צ"ש סק"ט]. פלוני הכהן המיר דתו עם אשה אחת ודרים כמה שנים בגיטתו ע"פ קדושין דגוים וילדה צמ ואח"כ חזרו וקיבלו תשובה, ועמה

נחצשה צמה לכהן לפני עדים, והאז והאם אמרו שצמס נולדה מהם בכשרות, וגם אמה אמרה שלא זינתה עם שום אדם כי אם עם זה, וגם הוא אמר ששמרה כראוי כאיש את אשתו, פסק בנחצשה כנסת יחזקאל שאלה נ"ח דמותרת צדיעצד מאחר שנחצשה, ע"ש. ועיין לעיל סימן ו' ס"ק ל"א מ"ש שם שצמס שצמס יעקב ח"צ סי' קי"ג. ועיין הרד"ך [צ"ח] ח' וצני יעקב סי' יו"ד וצני משה סי' נ"ו. איש ואשתו שהמירו וחזרו וקיבלו תשובה, לריך לפרוש מאשתו ג' חדשים הראשונים משום הצמחה. פרמ מטה אהרן ח"א סי' פ"ו ע"ש, וצ"ע:

ביאורים

(מח) וכסברא הראשונה. דלא חיישין לריצוי אפי' בנחבשה ע"י נפשות וכדעת השו"ע, ולפ"ז גם במקום שיכולה להציל א"ע ע"י הריצוי מותרת לבעלה (ע"ה) אלא שהרמ"א כתב להתיר בשעת הזעם כשא"י להציל א"ע אפי' לסברא אחרונה: (מט) ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה. מהר"ם הביא ב' ראיות לדין זה. מעשה בא' נשבה עם אמו ואמר יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי וכו' כדאי' בסעיף א'. ועוד ראי' מחצר שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו רה"ר לטומאה. והק' מהרש"ל ביש"ש כתובות פ"ב סי' מ"ז דהתם הילד הי' אצלה יום ולילה, ואם הרחיק מעט לשאוב מים או כהאי גוונא, אז הי' לבו נוקפו לחזור וכל גיעגועיו עלי', משא"כ בנידון זה. וראי' שהביא מחצר, שאני התם דמחמת שהרבה נכנסים ויוצאים לא חשיב מקום סתירה דומיא דסוטה, אבל מ"מ חשיב מקום משומר להיות כנחבשה דשמה אנסה שם על כן לא נ"ל להתיר בכה"ג: (נ) וחזרו בהן. בתשובת הר"ש מבואר דגבי בעלי תשובה אין ראוי

לאסור דמסתמא לא היו עוברים איסור דאורייתא כיון דחזרו בהם (ע"ה) ולפ"ז איש ואשתו שפרקו עול ונתאלמנה (ע"ה) אין להשיאה לכהן. (נא) אשתו מותרת לו. טעם ההיתר (ע"ה) משום דאי' בסנהדרין ס"ב א' דגם עכו"ם לא מפקרי נשיה, ואף דרבין סבר דכל גוי' הויא זונה (ע"ה) לא הוי אלא מדרבנן. ואין אשה נאסרת על בעלה בלא עדים אלא ע"י קינוי וסתירה. לכן מותרת אע"ג דנתייחדה כמה פעמים עם עכו"ם: (נב) ואפילו בעלה כהן. כיון שאינה שבויה ואין האיסור במומרת אלא משום דמתרצה לזנות וכיון שהתיר איש ואשתו שהמירו יחד דלא חיישין לריצוי, מותרת גם לבעלה כהן: (נג) ואם אשתו המירה לחוד. דשם לא שייך לצרף את סברת רב דימי דעכו"ם לא מפקרי נשיה: (נד) אסורה לבעלה. טעם איסור זה הוא משום דכיון שהמירה (א) או שפרקה עול, והפקירה עצמה לכל עבירות שבתורה ודאי זנתה (פ"א) דאין המרות דעבודת כוכבים האידנא לשם עבודת כוכבים אלא להתיר להם

צינונים

(עח) הגר"א. (עו) כ' בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ק"ג כי ברוב הממירים משום חימוד עריות הם ממירים, וא"כ אין דין זה במומר דוקא אלא כל פורקי עול בעו"ה בכלל זה. ע"י שו"ת חת"ס סי' כ"א. (עז) היינו אפי' באופן שודאי ישמרו דיני נדה כגון שאין לה דמים. (עח) תשובת הר"ש ב"א הובאה בשו"ת מהרי"ק סי' ק"ס ובשו"ת מהר"ם מינץ סי' ק"ג. (עט) ע"י סי' ט"ז. (פ) כמ"ש לעיל בצינונים. (פ"א) מרדכי בכתובות רפ"ו.

קמב

הלכות אישות ז

באר הגולה

ל. סי' ח', וע"ש
שלא כתב שם להחיות
אלא באשת ישראל
דלא חיישין שנבעלה
ברצון אצל לכהן
משמע דאסורה, וכן כתב מפורש [שם] בסי' ה' דאשת כהן היא אסורה כדין השבויה, ולענין ד'ע' בזה.

(נה) שיש לה עד אחד שלא זנתה כשצויה [טו] ויש מקילין ואומרים (לה) דלא חיישין שמא זנתה (שם) (נו) וצעת השמד שהמירו דתן מחמת אונס וחזרו בהן לאחר שעבר האונס יש להקל (לו) ולהחירן (נח) אפילו לצעלן כהנים (הרא"ש כלל ל"ב) (הרא"ש כלל ל"ב).

פתחי תשובה

באר היטב

[טו] ויש מקילין. עיין באר היטב [סקל"ה] בשם ח"מ וצ"ש שדחו דברי היש מקילין אלו מהלכה. וכ"כ בתשובת נודע ביהודה תניינא [אה"ע] סי' כ"ד יוצא לקמן ס"ק שאמ"ו, וכ"כ עוד שם בסוף סי' קמ"ב שאין לסמוך בזה על רמ"א במקום שכל האחרונים השיגוהו, וכתב שם שאפילו הרמ"א לא סמך ע"ז רק באשת איש שעזבה דת שכנה היתה אשת איש, ואם אשה אסורה על בעלה אשה נועל דלת תשובה לפניה, אצל זו [צנעלדא דידיה] שנישאת אחר שעזבה דת באיסור לכהן, אפשר גם רמ"א מודה שמהלך ע"ש. ועיין בתשובת אא"י פנים מאירות ח"א סימן מ"ב בתשובת הגאון מהר"ג שם, ובתשובת ברית אברהם סימן ז' אות ב' מזה:

(לה) דלא חיישין שמא זנתה. ח"מ [סק"כ] [ו] צ"ש [סק"ל] חולקים, מאחר שהמירה לצדה אמרינן מומר לע"א הוי מומר לכל התורה והוי כאילו היו עדים שזינתה: (לו) ולהחירן אפילו לבעלן כהנים. ח"מ [סקל"ה] חולק וכתב דלא התייר אלא לבעלה ישראל, אצל לבעלה כהן אסורה, דקודם שהמירה היתה מסורה בידים ויש לחוש לאונס, ולא עדיפא מע"י נפשות דאסורה לכהן, ע"ש. וצ"ש [סקל"ה] כתב דאיירי [ד] מיד בשעת הגזירה המירה, משו"ה ליכא שום חשש, דהא המירה תיכף בשעת הגזירה ואחר שהמירה תו ליכא חשש, לכן מותרת אפילו לכהן, גם אין חשש שמא זינתה ברצון כיון דהמירה באונס, ע"ש. איש צליעל שנשחמד וחשקה נפשו באשה יפה, ועשה עס הגוים שיעלילו עליה וימירו דתה וישאנה, וכן היה, מותרת לחזור לבעלה ישראל. רשד"ם חלק אה"ע סי' קס"ח, ועיין בהר"ם אלשקר סי' א':

ביאורים

עריות, דיצר דעכו"ם נטרד והלך לו ויצר דעבירה עדיין קיים (ב) וכל גוי חשוד על עריות וא"כ ודאי נבעלה ברצון ואסורה לבעלה (ב) וכך הסכימו האחרונים ואין להקל: (נה) שיש לה עד אחד. משמע שטעם איסור מומרת לבעלה ישראל (פ) הוא מכלל איסור שבוי ומשו"ה מהני ע"א להתירה, דאם היתה אסורה מעיקר הדין משום דגבי גויים א"צ קנוי וסתירה וכ"ש הכא שרצונה לזנות, לא הי' מהני ע"א. אבל מלשונות הראשונים והאחרונים (פ) משמע דפריקת עול חשיב כעדות שזינתה ואסורה מה"ת וצ"ע: (נו) ויש מקילין. נראה בד"מ שמקור דעה זו (ב) במרדכי כתובות רפ"ו: (נז) ובשעת הגזירה. נראה דאיירי (ב) שהמירה מיד בשעת הגזירה משו"ה ליכא שום חשש דהא המירה תיכף בשעת הגזירה ולאחר שהמירה תו ליכא חשש לכן מותרת אפי' לכהן (פ) גם אין חשש שמא זינתה ברצון כיון שהמירה באונס: (נח) אפילו לבעלן כהנים. מקור דין זה (פ) במהרי"ק סי' ק"ס בשם הר"י מקורביל. וטעם הדין הוא (ז) אע"פ שהיתה מסורה בידים להמיר דתה לא היתה מסורה בידים כשבוי' שיכולים לאנסה ואין לחוש אלא לרצון וכיון שהמירו דתן מחמת אונס ומיד שעבר הגזירה חזרו ועשו תשובה (כ) לא חיישין לרצון. ואם

צינים

(פב) עי' בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ק"ג כמה תשובות שהסכימו לאסור ופקפקו בהיתר אשה שהמירה עם בעלה דלעיל. (פג) ח"מ ב"ש הגר"א וש"א. (פד) הגר"א כתב כמו ע"י נפשות שאסורה לישראל אבל גם שם בסקמ"ג כתבנו ב' דרכים בזה עי' ב"ש סק"ג. (פה) אפשר דוקא בשעתה זמן מה כמ"ש בכמה תשובות. (פו) כתב שם יש מקשקשין בדבר ואין ממש בדבריהם שאין להם סיוע ואין להקל וביאר הגר"א שהרמ"א העתיק דין זה כיון שבתשו"ה הר"ש נראה שעיקר הסמך להתיר הוא משום דליכא קינוי וסתירה, ועכ"פ השיגו כל האחרונים שאין דעה כזו [אף שלמש"כ הגר"א כמו ע"י נפשות, הרי שם השו"ע מתיר. נראה דלכו"ע אסור משום דודאי מזנה ולא הקילו אלא בשבוי', והרי הראשונים לא הזכירו במומרת דין דע"י נפשות כלל]. (פי) ב"ש והגר"א. (פז) ב"ש. (פח) ב"מ. (פז) ב"מ. בזה יש ליישב קר' הב"מ שם. (צא) הר"י מקורביל איירי בנשתמדה עם בעלה וצ"ע.

הלכות אישות ז

קמז

באר הגולה

ב. מימרא דרב
שמואל בר רב יוחנן
כו', שם ע"ב.

ואם אשה (נט) נדרה [טז] ענמה (לו) להמיר ולא המירה עדיין (ס) וחזרה צה מותרת לבעלה (מהרי"ק שורש ק"ט). ב"מ דברים אמורים בזמן (סא) שיד

ישראל תקיפה על הגוים והם יראים מהם אבל בזמן (לח) שיד הגוים באר היטב פתחי תשובה

[טז] עצמה לעזוב דת. עיין בלר היטב [סקל"ז] צ"ס ושייך בתשובה נודע ציהודה מניינא [אה"ע] סימן כ"ד שכתב, ואשר שאלת אשה נשואה לאיש זה כמה שנים יאמר מדמינו ועוצה דת, והלכה לדת הישמעאלים והיתה שם לערך ז' שבעות אצל ישמעאל אחד, ואח"כ חזרה לבית אביה ולצית בעלה, והאשה והבעל רוצים לדור יחד כמקדם, אם מותרת לו. הנה לא דקדקת בשאלתך שכתבת שיאמר מדמינו ועוצה דת, ואם היה הדבר כן ודאי אסורה אפילו לבעלה ישראל, כי היש מקילין שהציא רמ"א בסימן ז' סעיף י"א סוף הג"ה ב', (הנדה) [מחמ"ס] מכל האחרונים. אצל לפי הנראה עדיין לא עוצה דת, וא"כ זו היא נדרה לעזוב דת שהציא רמ"א דמותרת לבעלה ישראל, והב"ש שם [סקל"ז] מחלק בין זמן מועט לזמן מרובה, כד כתבתי בגליון השו"ע [דגול מרדנה] שהב"ש למד זה מדברי מהרי"ק, ולא עיין שפיר, כי שם מייירי באשת כהן דבזמן מרובה חשש לאונס כו', ולכן אם זו לא עוצה דת ולא נתכפר עליה שעשתה מעשה ואין כאן רק ההצטמח לעזוב דת והיחוד ז' שבעות, אם אחר תקיפה עזומה תאמר שלא זינתה, לדעתי היא מותרת לבעלה ישראל. אמנם לחומר הענין ח"ו לסמוך עלי לחוד עד יסמינו שני גדולי הדור, עכ"ל. ועיין בתשובה חמדת שלמה [אה"ע] סימן ה' שאלה כו. ועיין עוד בתשובה מים רבים חלק אה"ע סימן אצ"ג מענין כזה [ועיין עוד בתשובה חסד סופר חלק אה"ע סימן כ"א וכ"ב]:

ביאורים

לא המירה כלל (צב) יש שציידדו להתיירה לכהונה משום דצנועה מסרה נפשה (צג) וקשה שהרי ע"פ דין אינה צריכה למסור עצמה למיתה משום דהוי קרקע עולם וגם יש לחוש שמא יבוא עליה בעל כרחיה: (נט) נדרה עצמה להמיר. כיון שנדרה רק בדבור (צד) ולא פרקה עול בפועל אינה נחשבת מותרת לכל התורה וממילא לא חיישינן לזנות ברצון. ואשת כהן אינה מותרת (צה) אלא כשלא נתייחדה אלא זמן מועט דאל"ה נאסרה מחמת יחוד אלא הו"א שאסורה מחמת שאמרה להמיר הוי כאילו היא מסורה בידם קמ"ל דמותרת. אמנם (צז) אם ידענו שחיללה שבתות ואכלה מאכלות אסורות וכו' או מומרים שבזמננו שעיקרם (צח) שנטמעין בין פורקי עול

ומקבלים עליהם להיות מופרש ומובדל מעדת ישראל וכופר בתורת משה ובכל ציוויי הרי הפר ברית והרי הוא בכלל גויים פרוצים בעריות ואין לה חזקת היתר לבעלה שוב אם שהו זמן רב ונתייחדה עמהם: (ס) וחזרה בה מותרת לבעל. כתב מהרש"ל (צח) כל כהאי גוונא לא נראה להתיר לכהונה מאחר שאמרה להמיר דתה א"כ גרוע מנחבשה ע"י נפשות דאסורה אפי' לבעלה ישראל ומהרי"ק לא התיר אלא מטעם שלא הי' שם יחוד גמור: (סא) שיד ישראל תקיפה. הגהת אלפסי כתב דבזמן שאין אשה ע"י מטין דין וגם מקפידין על הזנות הוי כאילו יד ישראל תקיפה על עצמם (צט) והרבה אחרונים דחו דבריו אבל (פ) כמה פוסקים צירפו דעה זו כסניף להקל:

צינונים

(צב) סמ"ק ותה"ד. (צג) יש"ש וב"ש. בד"מ כתב דהתירום משום צורך שעה ואפקעינהו לקידושין מינייהו והק' באבנ"מ שהרי ביאת גוי אוסרת גם בפנוי' ומה מהני דאפקעינהו לקידושין. (צד) דגמ"ר בשם מהרי"ק. ומש"כ המירה ה"ה פרקה עול. (צה) ב"ש. (צו) חת"ס סי' כ"א, אמנם למעשה כ' שאינו רוצה להורות בזה כיון שהדגמ"ר מיקל בזה, וכן נראה בתשו' נובי"ת סי' כ"ד שלא נחית לזה, אבל שאר הצירופים שכתב להקל צ"ע, דהיש מקילין שבהג"ה נדחה מכל האחרונים, ומש"כ ששייך בזה אפקעינהו דעיני' נתנה באחר אינו מובן שהרי חיללה שבת ופרקה עול ואין נתלה כ"ז בעיני' נתנה באחר. (צז) חת"ס כתב או"ה וה"ה פורקי עול. (צח) יש"ש כתובות ס"ב סו"ס מ"ו. (צט) בה"ט ופ"ת וש"א. (ק) ראבי"ה [וכ"כ בשטמ"ק בכתובות דידם תקיפה לאו דוקא תקיפה לגמרי] וביש"ש כתובות ס"ה סי' מ"ד כ' להקל עפ"ד. אמנם נראה דוקא שעושים בעונש חמור דבכה"ג איכא למ"ד דחשיב כעונש ממון שע"י ישראל, אבל בלא"ה משמע מהא דאיררו בעונש מיתה דכו"ע אוסרין בזה, משום דגם להמקילין אין אוה"ע מקפידין על הזנות כישראל.

[יז] תקיפה אפילו ע"י ממון כיון שנעשית ברשות הגוים נאסרה אלא אם כן העיד לה אחד כשבויה. הגה וכל זה נחנשה בידי גוים (לט) [יח] (סב) ומסורה בידם [יט] אכל (מ) אם (סג) נתייחדה [כ] עם גוים אפילו שחייבת להם אין אוסרין על היחוד אף על פי שעשתה שלא כדת [כא] ואפילו יאל עליה (מא) (סד) קול זנות כל קלא דזמור נשואין לא חיישינן לאוסרה על צעלה (שם בתשובת הרא"ש) מיהו (סה) אם נתייחדה לשם זנות (מז) יש להחמיר (מהרי"ק שורש ק"ס).

באר היטב

והרד"ך שם דוחה דבריו ואמר שאין לסמוך על הגהה זו, וכ"כ הכנסת הגדולה [בהגהת הטור אות לז], וכן פסק בתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ו, דאל"כ לא מקשה הגמרא מידי בכתובות דף כ"ו ע"ב והא' אשקלון דיד אומות העולם תקיפה לפי פירש"י שם [ד"ה והא'] דכבר גלו ישראל, ע"ש וק"ל: (לט) ומסורה בידם. [מ] תוס' ור"ן והמגיד והסמ"ק משמע דאין חילוק בין אם שהתה הרבה בין אם לא שהתה, אלא הכל תליא, אם היא מסורה בידם אוסרה, ואם היא אינה מסורה בידם היא מותרת. ובמרדכי מחלק בין אם שהתה זמן רב היא אוסרה ואם לא שהתה זמן רב היא מותרת. ובהרא"ש משמע דלא נאסרה אלא כשהתה זמן רב והיא מסורה בידם, אז היא

פתחי תשובה

[יז] תקיפה. עיין בזה היטב [סקל"ח], עד וכן פסק בתשובת כנסת יחזקאל כו'. ושם מסיים שכן הסכימו כל הרבנים דאף בזמן הזה אוסרה, ע"ש, וכן הסכים בספר ישועות יעקב ס"ק י"ד ע"ש: [יח] ומסורה בידם. עיין בזה היטב [סקל"ט]. ועיין בתשובת שם יעקב [אה"ע] סימן ה' שמי תשובות מעינין זה: [יט] אבל אם נתייחדה. עיין מזה בתשובת הרד"ך ח"ג סימן תפ"א באריכות: [כ] עם גוים. עיין בזה היטב [סק"מ] מ"ש בתשובת חות יאיר המליץ כו'. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן כ"ב סעיף ג' ס"ק ז' מעינין זה: [כא] ואפילו יצא עליה קול. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן ז"ט בד"ה הראיה ה', שכתב דמסמימת הדברים משמע דאף בקלא דלא פסיק כן, אף דהרמ"א פסק בסימן י"א [סעיף א'] דצעדי כיעור עם קלא דלא פסיק אוסרה לצעלה, מ"מ יחוד אינו כולל הכיעור, ע"ש. עיין מה שכתבתי לקמן סימן י"א סעיף א' סק"ח:

אוסרה, אכל בחד ריעותא מותרת. ז"ש [סקל"ג]. ועיין לעיל ס"ק כ"ו מ"ש שם בשם מהר"י מינץ [סי' ו'] (מ) אם נתייחדה עם גוים. בתשובת חות יאיר סי' ס"ו המליץ צעד נשי ישראל ההולכות לבתי גוים להסתחר ומתיחדים עמהן, והיולאות ליריד בלא שמירה, והעמיד אותן בחזקתן חזקת זנות ישראל כשרות. ובעל מחזר לקט הקמח [הלכות פו"ר ד"ה אשת איש] כתב עליו, אין אני מסכים (בדברי) [בדברי] המקיל, ושומר נפשו ירחק. עיין בתשובת פרח מטה אהרן ח"ב סימן ל"ה ומהר"ס פדואה סימן כ"ו: (מא) קול זנות. ואפילו אם האשה עצמה מודית שנטמאה אינה נאמנת. שבות יעקב ח"ב סימן קכ"ג. ועיין סוף סימן מ"ו [סעיף ח'] בהג"ה (דאין) [דאיהא] שם, מיהו אם היא מודה אח"כ שנתקדשה לראשון אוסרה לצעלה, והואילא [רמ"א ג"כ בתשובת הרא"ש [כלל ל"ה סי' ד'], א"כ משמע דהיכא דהיא מודה חיישינן לקלא, עיין התשובה הנ"ל, ועיין שם מ"ש הח"מ [סק"ו] והצ"ש [סק"ב] ע"ז: (מז) יש להחמיר. הח"מ [סק"ב] כתב דקאי על הפנויה שמדצרת עם גוי דברי תפלות ונקמרה אדעת זנות, חיישינן לה ואסורה לכהן שמה נצעלה לגוי, ולא איירי באשת איש כלל, דממנ"פ,

ביאורים

(סב) ומסורה בידם. ואין חילוק (א) בין אם שהתה הרבה בין אם לא שהתה אלא הכל תליא אם היא מסורה בידם אוסרה ואם אינה מסורה בידם מותרת ובמרדכי מחלק בין אם שהתה זמן רב היא אוסרה ואם לא שהתה זמן רב היא מותרת ובהרא"ש (ב) משמע דלא נאסרה

צינונים

(קא) תוספות ור"ן והמגיד והסמ"ק. (קב) וכ"כ בתה"ד סי' רמ"ב [ב"ש] ומהר"י מינץ סי' ו' [בה"ט]. ודע דבמהרי"ק הביא דעת הרא"ם דביחוד גרידא נאסרה כשבויה אפי' שאינה מסורה בידם ולא שהתה זמן רב ובאמת שגם הרמב"ן והריטב"א משמע הכי, אלא דמכח הסוגי' בכתובות הכריח מהרי"ק שא"צ להחמיר בזה ע"ש. (קג) וכלשון הרמ"א שעשתה שלא כדת.

הלכות אישות ז

קמח

באר הגולה

י"ב ג. ברייתא
קדושין דף ע"ז ע"א,
ומייתי לה [שם ע"ב]
מקרא.
ב. ברייתא שם [ע"א]
ודריש לה מקרא.
ע. משנה יצמות דף
כ"ג ע"ב.
פ. ממשנה נדה דף
מ"ה ע"א.
צ. משנה שם דף
מ"ד ע"ב.
ק. משנה יצמות דף
כ"ו ע"ב.

יב ¹איזו היא חללה זו שנולדה (מג) מאיסורי כהונה כגון (סו) כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה (סז) או שנשא בעולה ובא עליה הרי אלו נתחללו (סח) לעולם ואם הוליד ממנה (סט) בין זה שחיללה בין אחר הולד (ע) בין שהוא זכר (עא) בין שהוא נקבה חלל ²והיא עצמה נתחללה בביאתו ³(עב) משהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון ⁴והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים ויום אחד ולמעלה ⁵והנבעלת מבת ג' שנים ויום אחד ומעלה ⁶אבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה

באר היטב

דאי באשת ישראל הא קי"ל אין אוסרין על היחוד, וסתירה צלא קינוי אינה אוסרתה על צעלה, ואי קאי על אשת כהן וחייש לאונס, מה לי נתיחדה לשם זנות, ע"ש. וצ"ש [סקל"ד] כתב דקאי על אשת כהן, ע"ש:
יב (מג) מאיסורי כהונה. הקשה הצ"ש [סקל"ה] למה לי אלה למעוטי הצא על הנדה, ע"ש. ישבתי דאיתרין אלה דלא (אמיה ק"ל) [לימי מק"ו] כסדרת התורה כהנים [אמור פרה ז' אות ה'] שהצילו תוס' יצמות דף ס' ע"א [ד"ה ואין]. ועל קושית התוס' דמה אלמנה שהיא ענמה מחוללת, ע"ש, יש לומר דהתורה

ביאורים

זנות. י"א (קד) דהרמ"א לא איירי אלא בפנוי אבל א"א אינה נאסרת אפי' בנתייחדה ע"ד זנות ואפי' לבעלה כהן וי"א (קה) דהרמ"א איירי גם בא"א ואף דדעת הרא"ש שהובאה בטור סי' קע"ח דאין אוסרין על היחוד אפי' נסתרו יחד ע"ד ערוה י"ל דהני מילי בישראל אבל בכהן אסורה מגזירת שבויו. ואף לדעת הראשונים דבשבויו ע"ד נפשות גזרו גזירת שבויו גם על אשת ישראל י"ל דאין להשוות את הגזירות ולא גזרו באשת ישראל אלא בשבויו ע"י נפשות, אבל בנתייחדה ע"ד זנות לא החמירו אלא באשת כהן: יב (סו) כהן הדיוט שבא. ודוקא שבא (קי) אבל קידש לבד

צינונים

(קד) ח"מ וב"מ. וכתב הב"מ גם לפי הצד דאיירי בא"א אולי אף כוונת רמ"א אינה לחלוטין להוציאה בעל כרחו דבעל אלא שהבעל יחמיר על עצמו. (קה) ב"ש ועי' ביאור הגר"א. (קו) הגר"א. (קיז) אבנ"מ ועי' חזו"א סי' י"ד סק"ז. (קח) הגר"א. (קט) הגר"א.

קמו

הלכות אישות ז

באר הגולה

ר. לשון הרמב"ם
בפי"ט מהלכות
איסורי ביאה [ה"ג].
וכתב הרב המגיד
שלמד דין זה ממ"ש
[ס"ט] סתם, מן
הנישואין וכו'.
ש. ובז"י כתב טעם אחר. י"ג ר. גס זה שם [קדושין ע"ז ע"ה, ותרמכ"ס פי"ט מאסורי ביאה ה"ה]. י"ד א. מימרא דרב אשי קדושין דף ע"ז [ע"ג] וע"ח [ע"ה].

אבל מן הנישואין (מד)¹ (עג) אף על פי [כג] שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה היא אף על פי שנמצאת בתולה.

יג ה' הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה (עד) לא נתחלל. יד א' כהן (עה) שבא על אחת (מה) מהעצירות (עו) או [כג] על (מו) יבמה לשוק

ש. ובז"י כתב טעם אחר. י"ג ר. גס זה שם [קדושין ע"ז ע"ה, ותרמכ"ס פי"ט מאסורי ביאה ה"ה]. י"ד א. מימרא דרב אשי קדושין דף ע"ז [ע"ג] וע"ח [ע"ה].

פתחי תשובה

באר היטב

(מד) אע"פ שלא נבעלה. כ"כ הרמב"ם. משמע אפילו אם עדים מעידים דלא נבעלה מ"מ היא בחזקת בעולה. ובז"י כתב, אם יש עדים שלא נבעלה, או הבנים שחלד היא מכהן אחר לאו ודאי חללים הם ואסורים ליטמא למת, ואזלינן לחומרא כאן וכו', היינו היא נעשית חללה אע"ג דיש עדים שלא נבעלה, והבנים אזלינן ג"כ לחומרא שמה לאו חללים הם, ע"כ. [ב"ש סק"ז]. והח"מ [סק"ג] כתב בפשיטות דלא נעשית חללה היכא דיש עדים שלא נבעלה, ע"ש, וכ"כ רשד"ם חלק אה"ע סי' כ"ב, ועיין בהר"א ששון סי' קע"ג: יד (מה) מהעצירות. כתבו אחרונים דאין נפקותא לדידן, דמאחר דהולד ממזר מכל העריות, הוא גרע מחלל, רק לענין התראה ומלקות יש [נפק"מ], אם הולד נקבה וכהן רוצה לישא אותה מתרין אוחו משום ממזרת ולא משום חללה. [ח"מ סק"ד יב"ש סק"ז]. (מו) יבמה לשוק. (ד) לא נעשה הולד ממזר בצדיקה בלא נישואין. [ב"ש סק"ז]. וצנישואין הוי ממזר דרצון, עיין אחרונים וב"ח [אות ו']. ועיין לעיל ס"ק מ"ג מה שכתבתי שם:

ביאורים

על אחת מהעצירות. כתבו האחרונים (ק"ב) דאין נפקותא לדידן דמאחר דהולד ממזר מכל העריות הוא גרע מחלל, וכיון דפסול ממזרות מפקיעו מקדושת קהל כ"ש שיפקיעו מקדושת כהונה, רק לענין התראה ומלקות יש נ"מ. והרמב"ם דקדק בלשונו בדין זה ולא כתב רק כהן שבא על היבמה לשוק דלא הוי ממזר לדעת הרמב"ם: (עו) או על יבמה לשוק. אע"ג דלדברי הרא"ש הוי ממזר מדרבנן מיבמה לשוק (ק"ד) כבר כתבו האחרונים דוקא נשאת לשוק אבל ביאה בלא נישואין לא הוי ממזר:

צינונים

(ק"י) ט"ז ח"מ. (ק"א) ב"ש הגר"א אבנ"מ כבוד חופה וחזו"א סי' ס"ג סק"ג ודלא כשעה"מ בקונטרס חופות חתנים סוף אות ב' שהוכיח מהתוס' שחופה כביאה מה"ת. [ועי' חזו"א סי' א' סק"ד]. (ק"ב) עמש"כ סי' ו' ס"ו. (ק"ג) הה"מ דרישה ב"ח ח"מ ב"ש ב"מ וחזו"א ובאמת שמוכח כן מדברי הרשב"א בקידושין סי' ודלא כט"ז [בחזו"א סי' ט"ו סק"ח הק' על הט"ז למה תרומה פשיטא ל' דאוכל וטומאה קמביעא ל', ולא יתיישב עפ"ד האבנ"מ סי' ו' סק"ד שכ' ליישב שיטת הרמב"ם דאע"פ דיבמה לשוק נעשית זונה מ"מ אינה נפסלת מתרומה ומה"ט אין בנה פגום משום דאיכא למיפרך מה לאלמנה שכן מתחללת אפי' לתרומה, דהתם לא הוי זר מעיקרו אבל כאן אם נפסל לגבי טומאה מהיכ"ת שלא יפסל גבי תרומה]. (ק"ד) ח"מ ב"ש וש"א.

(עג) אע"פ שלא נבעלה נתחללה. מלשון הרמב"ם והשו"ע שכל נשואה בחזקת בעולה משמע שטעם הפסול בנשואה הוא משום שנבעלה (ק"ב) והקשו האחרונים דלפ"ז כשלא נבעלה כגון שפירסה נדה או שעדים מעידים שלא זזה ידו מתוך ידה איך אמרינן שהיא ודאי חללה (ק"א) והאחרונים תירצו דאין פסול זה אלא מדרבנן משום דעצם החופה חשיבה ככנוסה וכבעולה: יג (עד) לא נתחלל. אבל כ"ז שלא פירש ממנה מונעים ממנו (ק"ב) לישא כפים ושאר עניני כהונה עד שיגרשנה: יד (עה) שבא

הלכות אישות ז

קמז

באר הגולה

ב. זיינמיו לעיל סימן
ו' סעיף ח' [אח"כ].
ט"ו ג. ברייתא
יבמות דף ס' ע"א.
ט"ז ד. משנה
קדושין דף ע"ז ע"א.
ה. לשון הטור,
מפירוש רש"י שם
[ד"ה לעולם].
י"ז ו. יבמות דף
מ"ה ע"א וכפירוש
רש"י שם [ד"ה שנה
פגום].

ונתעברה מביאה ראשונה (עז) אין הולד חלל אבל עשאה זונה ואם
חזר ובא עליה (עח) הוא או כהן אחר הולד חלל. ^זאבל הבא (עט) על
הגיורת ומשוחזרת אפילו נתעברה מביאה ראשונה הולד חלל.

זו ^זכהן שבא על הנדה (פ) הולד כשר ואינו חלל.

זו ^זחלל שנשא כשרה הולד ממנה חלל וכן בן בנו כולם חללים
עד סוף כל הדורות ואם ילדה בת אסורה לכהונה ^זאבל אם נשאת
אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת אותה הבת כשרה לכהונה
שישראל שנשא חללה הולד כשר.

יז ^זגוי ועבד הבא על בת ישראל וילדה ממנו בת (פא) אותה הבת
פגומה (מו) לכהונה.

פתחי תשובה

באר היטב

יז (מו) לכהונה. היינו לכתחילה, וצדיעבד לא
תלא. אחרונים [ח"מ סקכ"ו וצ"ש סקל"ט]:

חל בפסולי קהל כו', ומסיים ח"ל, הדין נראה נכון צעירי, וכעת לא מנאמי גילוי לדיון זה, גם עיקר הדין דהיינו כהן
שצא על מזרית שנית שיהיה הבן כהן גמור, לא מנאמי מצואר, עכ"ל. וכח עוד, דלכאורה משכחת לה נמי במי
שכנס את יבמתו ואח"כ צא הוא או אחד מהאמין על הצרה, דקיי"ל צין לכונס צין לאחים ליכא כי אם עשה [וכדלקמן
סימן קס"ב סעיף א'], וא"כ אם צא הכונס או אחד מהאמין על הצרה, עשאה זונה דהא קיי"ל דמאסורי עשה הוא
זונה והולד כשר, ואם חזר וצא עליה הולד חלל. אך זה אינו, למה דמבואר ביבמות דף ס"ט [ע"א] צדיעבד זר אללה
מעיקרא, ולפ"ז זה שצא על צרת כנוסמא לא היה זר אללה מעיקרא, שהרי קודם שיכנס היתה ראויה לו וגם לשאר
האמין, וא"כ אינו עושה אותה זונה, ע"ש. ועיין בספר שער המלך פ"ח מהלכות איסורי ביאה דין ג'.

ביאורים

(עז) אין הולד חלל. פשט לשון השו"ע משמע דהולד כשר ואם בת היא מותרת לכהן.
אבל הגר"א פירש ^(קט) דהולד אינו חלל אבל
הבת פגומה מק"ו דאלמנה לכה"ג. ודעת
הגר"א דיבמה לשוק ומחזיר גרושתו כשרים
לכהונה ולא נעשית זונה והולד כשר ואפי'
בתה כשרה לכהונה, ועי' בחידושים סי' ו'
מש"כ עוד בביאור דברי הגר"א ז"ל. הקשו
האחרונים ^(קט) אמאי אין הולד חלל בנתעברה
מביאה ראשונה, הא בהעראה בעלמא נעשית
זונה, וכיון שכן כי גמר ביאתו הויא כפסולי
כהונה ונעשית חללה. ותירצו דכי אמרינן
העראה שמה ביאה ומחייב כשפירש ולא גמר
ביאתו ^(קי) אבל כשגמר ביאתו דעתו על גמר

ביאה הלכך בגמר ביאה הויא זונה (קי)
והרשב"א תי' דחדא ביאה לא פלגינן (קט)
שלא אמרה תורה ב' דברים על ביאה אחת
ענין אחד בתחלתה וענין היוצא מפעולה
הראשונה בסופה: (עח) הוא או כהן אחר.
משכחת לה ^(קכ) שהוא חזר ובא עלי' באחות
אשתו ומתה אשתו שעתה אינה ערוה עלי':
(עט) על הגיורת ומשוחזרת. דהויא זונה עי'
סי' ו' ס"ח: זו (פ) הולד כשר. ר"ל (קכא)
שאינו ממזר. ועי' סי' ד' סי"ג: יז (פא) אותה
הבת פגומה לכהונה. יש בזה ד' שיטות (קכב)
דעת הרמב"ם והנ"י דהבת כשרה לכהונה
לכתחילה. דעת הר"ף ^(קכג) והרמב"ן דהולד
ספק לכהונה. דעת הרא"ש ^(קכד) ושאר

ציונים

(קמז) הגר"א כאן ובסי' ו' ס"ח כ' ג' דרכים בביאור שיטת הרמב"ם והעתקתי בפנים מדבריו בסי' ו' שנראה
שזו מסקנתו בשיטת הרמב"ם ועי' חזו"א סי' ט"ו מס"ק י"ב ואילך. (קמז) ריטב"א קידושין ע"ז ב'.
(קיז) הק' הב"מ מה שייך בזה דעתו. ועי' בשו"ת הגרעק"א סי' רכ"ב אות י"ד. (קיח) כתובות ל' א'
בשם ר"ח. (קיט) חזו"א סי' י"ד סק"ט ונדחק שם לבאר טעמא דלא מחלקינן ביאה אחת אף דלמלקות
חייב על כל כח וכח מ"מ אינו חייב אלא על דבר האסור קודם המעשה ולא על הנאסר באותו מעשה.
(קכ) הגר"א. (קכא) הגר"א. (קכב) ב"ש וי"א דגם להרמב"ם פגומה. עי' שו"ת רמ"א סי' ס"ט.
(קכג) מבואר במלחמות דא"י ספק בפלוגתא אלא שהדבר נמסר לנו ממחתימי התלמוד בספק, ואולי מש"ה
ס"ל די"ל לא תצא אף דהולד ספק חלל. (קכד) בקש"ק הו' גאונים ריא"ז ועוד דס"ל הכי.

קמח

הלכות אישות ז

באר הגולה

י"ח ז. גס זה שם
זרמז"ס
מאסורי ביאה ה"א
מהא דקדושין דף
(ע"ד) [ע"ז] ע"א
שאמרו בחלל יצירתו
בעצירה.
י"ט ח. שם [זרמז"ס]
פי"ט מאסורי ביאה
ה"א, מזכירי"ת וגמ' יצמות דף פ"ה ע"א וע"ב. ז. מזכיר שם.

יח ^זכהן שנשא גרושה מעוברת בין ממנו בין מאחר וילדה כשהיא
חללה הולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה.
יט ^חכהן [מד] שבא על (ממ) חלוצה היא וילדה [כה] (פב) חללים מדרבנן
^טאבל כהן שבא על אחת מהשניות היא כשרה [טז] וזרעו ממנה
כשרים.

פתחי תשובה

יט [מד] שבא על חלוצה. עיין באר היטב [סקמ"ח]
בשם תשובת הרא"ס. ועיין בזה במשנה למלך פ"ה
מהלכות יסודי התורה דין ז' ובהגהת משנה למלך פי"ז
מהלכות איסורי ביאה דין ז': [כה] חללים מדרבנן.
עיין במשנה למלך פי"ט מהלכות איסורי ביאה דין ח'
שכתב ח"ל, ודע שהנראה מדברי רבינו דלא אשכח חללה
דרבנן אלא בבא על חלוצה מדלא כתב אלא זו, וקשיא לי
אמאי לא הביא מהמגרש את אשתו ואמר לה הרי את
מגורשת ממני ואי את מותרת לכל, דאמרינן [יצמות ז"ד
ע"א] זהו ריח הגט דפסול בכהונה [לעיל סימן ו' סעיף
א'] והגט בטל, ואם מת מתיבמת, ואם בא אחר וקידשה
אין קדושין תופסין בה, ואפ"ה פוסל לכהונה מדרבנן,
וא"כ הרי זו גרושה דרבנן ואם בא עליה כהן הולד חלל
מדרבנן. ואם נאמר דס"ל דלא גזרו חכמים אלא עליה שלא תנשא לכהן, אכל לפסול זרעה לא גזרו, לא ידעתי מאין
הוא"ל דין זה, והדין מלד עזמו תמוה, דמאי שנא גזי חלוצה דכי היכי דגזרו עליה שלא תנשא לכהן גזרו על ולדה,
וגזי ריח הגט לא גזרו כי אם עליה ולא על ולדה, והדבר נר"ץ תלמוד. עוד משכחת לה גרושה דרבנן בממאנת דאם
נתן לה גט אסורה לכהן [כדלעיל סימן ה"ל סעיף ז'], ופשיטא דאסורה מדרבנן. ומו איכא חרש שנשא פיקחת וכן
חרשת שנישאת לפיקחת שקדושה מדרבנן [כדלקמן סימן מ"ד סעיף א'], ואם נתגרשו הו גרושות מדרבנן ואסורי
לכהן דומיא דקטנה כו', ע"ש: [כו] וזרעו ממנה כשרים. נראה דהיינו אפילו חזר ונשא עליה, ועיין במשנה
למלך שם:

ביאורים

ראשונים דהולד פגום ובזה דעת הרשב"א
(קכב) דדוקא הבת פגומה וכלשון השו"ע כאן
(קכז) ודעת הרמב"ן דגם הבן פגום לענין זה
שבתו פסולה לכהן וכן משמע לשון השו"ע
בסי' ד' ס"ד וסי"ט שכתב בסתמא הולד
פגום לכהונה. כתב הרמב"ן דאם נשאת לא
תצא אבל הולד ספק חלל (קכז) והאחרונים

צינונים

(קכב) בחידושי רבינו חיים הלוי ביאר שחלל אינו פסול גרידא אלא דין משפחת חללות, וא"כ מבואר דין
זה דהזכר א"י להיות חלל מק"ו דא"א להיות חלל אם אינו מזרע אהרן הכהן. (קכו) הגר"א מאריך בצדדי
מח' הרמב"ן והרשב"א ומסקנתו כהרשב"א וכן דעת עוד אחרונים. (קכז) ב"ש סי' ד' ויש"ש יבמות פ"ד.
וביש"ש ורעק"א סי' צ"א צידדו דכל הפגם אינו אלא דרבנן ועי' בית מאיר. (קכב) המל"מ תמה דאם
הולד ספק חלל ע"כ דהוא מה"ת וא"כ צריך להוציא מספק ועי' בפ"ת ריש סי' ד' במש"כ בשעה"מ ליישב.
עוד הקשו האחרונים אם הולד ספק חלל ואפי' מדרבנן היינו שהחמירו רבנן בדיעבד א"כ כ"ש שהחמירו
להוציא ואפי' בדיעבד, ועי' בב"ח בסי' ב' שהתיר במשפחה שנטמעה אף שהולד ספק ממזר וכמה שתמהו
האחרונים. ולעיל כתבתי ליישב דכיון דהספק קבוע לנו מחז"ל חמור צד הפגם להחמיר על הולד ואלים
צד ההיתר שאין לחייבו להוציא. (קכז) עי' פ"ת [ובס' משפטי בני"א ח"ב חיפש ומצא למעלה ממאה
אופנים שיש לדון בהם אי הוי חלל דרבנן].

קנ

הלכות אישות ז-ח

באר הגולה

כ"ב פ. ברייתא
קדושין דף ע"ב ע"ב
ומימרא דרב, והכי
אפסקא הלכתא שם
דף ע"ג ע"א.
ח
א' א. משנה קדושין
דף ס"ט ע"א.
ב. משנה שם דף
ס"ו (ע"א) [ע"ב].
ב' ג. שם במשנה
[קדושין ס"ט ע"א] ושם
[ס"ו ע"ב].
ג' ד. שם במשנה
[קדושין ס"ט ע"א] ושם
[ס"ו ע"ב].

בב ^פהכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר [כט] (פח) שלא הוזהרו (נא) כשרות להנשא לפסולי כהונה שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן.

בג משפחה שנתערב בה ספק (נב) חלל או ודאי וכן אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי נתבאר בסימן ב'.

סימן ח

בבל (ספק) הולד הולך אחר הזכר

ובו ה' סעיפים

א ^אכהנים לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה (א) והולד הולך אחר (ה) הזכר.

ב ^גלויים וישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר.

ג ^דלויים וישראלים וחללים גרים ועבדים משוחררים מותרים לבא זה בזה (ב) והגר והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה (ג) הרי הבן (ג) ישראלי וישראלי או לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר.

באר היטב

בב (נא) כשרות. אצל היכא דהוא מוזהר עליה היא ג"כ מוזהרת שלא (לישא אותה) [לינשא לו], דנשים שוין לאנשים בכל העונשים. [ב"ש סקמ"ג]:
בג (נב) חלל. עיין בטור סימן זה וסימן ז' שדבריו סותרים זה את זה, בסימן זה כתב ואפילו ישראל שנתערב זה ספק איסור אסור לישראל, ובסימן ז' כתב דוקא לכהן ולא לישראל, עיין

פתחי תשובה

בב [כט] שלא הוזהרו כשרות. עיין באר היטב [סקי"א], והוא לשון הב"ש ס"ק מ"ג. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ו' סק"ב בשם דברי יוסף [שם אות א'] מה שחממה על הרדב"ז [ח"ב סי' תש"א], וכו' יש לתמוה ג"כ על הב"ש כאן, ויש לישב. [עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סימן ע' מ"ש לדחות קושית המוס' שילהי נדרים [ז' ע"ב ד"ה חזרו לומר] על ה"ר אליעזר, ע"ש וז"ע]:

מהרש"ך ח"ג סי' ט"ו. וכנסת הגדולה [בהגהת ז"י אות ל"ב] חירץ דבסימן ז' איירי בספק חלל וכאן איירי בספק בפסולי קהל כגון ממזר, ע"ש. ועיין בפרישה [אות מ"א] וז"ל [אות ט']:

סי' ח א (א) הזכר. כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר. [ב"ש סק"א]:

ג (ב) ישראלי. הר"ן הקשה למה לא נאמר שהולד הולך אחר הזכר ויהיה גר ומותר בממזרת דהא יש קדושין ואין עבירה. [ח"מ סק"א]. עיין ב"ש [סק"ב]:

ביאורים

המשוחרר שנשא. עי' סי' ד' סכ"ג ובביאורים שם: (ג) הרי הבן ישראלי. ויש נ"מ בהא שאביו גר דגר מותר באשת אחיו מאב כמ"ש ביו"ד סי' רס"ט וה"נ גר שנשא ישראלית הולד כאביו ויכול ליקח (א) אשת אחי אביו מן האב ואין לו דין ישראל. אבל אם ישראל נשא גיורת אסור בקרובי האם מן האב (ב) דיש לחשבו כנשתקע שם גירות ממנו. כל הדינים שבסימן זה נתבארו בסימנים הקודמים.

בקדושה [ב"ש] ונראה כוונתו דאין קולא בישראל שבא על הגויה ונתגיירה להתיר בתה לכהן בדיעבד דולד במעי גוי' אזיל לגמרי בתרה: **בב** (פח) שלא הוזהרו כשרות. אבל היכא דהוא מוזהר עלי' (קלג) גם היא מוזהרת שלא לישא אותו דנשים שוים לאנשים בכל העונשים.

סי' ח א (א) והולד הולך אחר הזכר. כללא הוא כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר: **ב** (ב) והגר

צינונים

(קלג) ב"ש. סי' ח (א) ט"ז. הט"ז כתב אשת אחיו מאב ונראה כוונתו על אחיו של הגר אביו ובאוצה"פ הביאו מכתב מהחזו"א שהגיה בלשונו ויקח אחות אמו מאביו. (ב) חזו"א באוצה"פ. הט"ז כתב דלא תימה דשרי באחות אביו ובחזו"א כתב בשם הט"ז דאסור בקרובי האם וצ"ע.

באר היטב

פתחי תשובה

כ"ג. מבואר שם דאף לדעת הרמב"ם [פכ"א מאיסורי ביאה

ה'ל"א] דאס נישטאל לא חלא, וזה דמי שנשא בלא שאלת חתמים, והרי קמן דלא קפיד וליכא סכנתא להרמז"ס, אבל מי שבל לשאל וא"כ הרי קפיד והורו לו דלא תנשא ואח"כ נשאה, אותו בזמנת אפילו נישאת תנא, כיון דקפיד חמירא סכנתא. וכתב עוד, דמ"ש התה"ד וכן הסכים הב"ש [פס"ן] דאס היה אחד מהם וקן יש לתלות בזוגת, האי וקן נ"ל דבר שבעים, דאילו בר ששים הלא אבי נמי היה שמיין שנין כדאיכא דבר"ה י"ח ע"א, ואין אמרה דביטחו דרבה לאלמנת אביי קטלת תלמא כדאיכא בנחומות ק"ה [ע"א], (אנפ"כ) [אנ"כ] לא מיקרי וקנה לענין זה אלא כבר שבעים, ע"ש. ודשם בבי"ד אודות אשה ששהתה עם בעלה עשרים שנה ומת בזוגתו, ונישאת לשני מי שידוע חולי ומכאובים מאז, ומת, ונישאת לשלישי מופלב בזוגתו ומת, ועכשיו מתה אחותה ורואה בעל אחותה לישאה ואומר שאינו מפקח כלל וכדעת הרמז"ס, אך מהר"י ויל"ן [פ"א] כתב [דג"ג] אנשים גם הרמז"ס מודה, ולרה"ש [בנחומות פ"ד ס' ג'] [ד] כופין לא להוציא אשה שאלה יכונן, אלא שכתב הרב שהולש שהאשה נחשדת ומתוה לה נישאה, ועוד שהיא מתפרנסת ממנושה ידיה, והטועה ביהודה כתב סתם להמיר כו'. והוא ו"ל השיב כי דברי הטועה ביהודה לא שמייעא לי כלומר לא סבירא לי, אבע"א גמרא אבע"א סבירא כו'. אך נ"ל קמל להקל, דבב"י מביא דברי התרומות הדשן [ס' י"ח] שכתב שמעלימים עין מפני שלפעמים המה ילדות ואיכא למיחש לקלקול, וכוננו נראה דס"ל (כהרמז"ח) [במהר"ח ס' ל"ו] דביצום לא חיישינן לקטלנית משום שומר מנוה כו', וא"כ גם בילדה היכא דאיכא למיחש לקלקול זה הנושא אותה הו"ל כשומר מנוה כו', ואם כך בתשעה בעלמא מתמת שהיא ילדה, מכ"ש בנידון זה שהיא חשודה בזמנת, טוב ויפה להציל מעון. ועוד יש לזקף, הא דחוינן דהיתה עם בעלה הראשון עשרים שנה ונתפרנסה ממנו ומת דכריו וקן ושבע, ואח"כ לא יתחזקה אלא תרי וימני, ואיכא רמז"ס [פ"א דהור ס' קמ"ו] ורי"ש [עין ס' רמ"א] דמתירים, ואף להחולקים י"ל הלא גם שניהם לא היה אחד מהם שלא היה ראוי למות מתמת ועמנו כו'. ומסיים, הרי שי כאן נדדי להמיר בזופן שאלס ירצה להרביעי לקמון על זה אין חזן מוחין בידו, אבל לא אצלתי להמיר לרביס, כי אם לזה שרואה למיעד עובדא דנפשיה לא נחוסו אותו, ע"ש: [א] לא תבשר, עיין בתשובת הרד"ק ח"ב ס' תרס"ח שנשלל בזה שמת בעלה הראשון ונישאת לאחר, ונתן לה השני גט על זמן ומת בחור הומן, אי אשה זו קטלנית. והשיב, אם נתן לה גיטה במעכשיו כנהוג ברוב הגיעין הנמקרים לזמן, כיון שהגיע הזמן ולא בא הרי היא מגורשת למפרע ואינה זקוקה ליצום, הילכך לא היא קטלנית אלא מגורשת ומוותרת לנשא לשלישי לכו"ע. ואם מסר לה הגט ואמר לה הרי זה גיטך ולא תתגרשי וכו' עד זמן פלוני, ומת בחור הומן, אינה מגורשת דאין גט לאחר מיתה וזקוקה ליצום, והרי היא כשאר האלמנות ובתרי היא חזקה והרי היא קטלנית, וברור הוא, עכ"ד: [ד] לשלישי. עיין פ"א היב"ב [פס"ב], ומ"ש בשם הלכות קטנות שמי נשים לרות כו', עיין בפ"ה ליו"ד סימן רס"ג סעיף ב' [פס"ן] הבאחי בשם תשובת שבות יעקב ח"א ס' ע"ט שחולק עליו, דכל ספק כי האי ראוי לאסור דחמירא סכנתא מאיסורא, ע"ש. ומ"ש עוד קטלנית מתבימת כו', עיין בספר דברי יוסף [אם א"ש] שהאריך בזה, והביא שכן דעת הרמז"ס בתשובה [פ"א דהור ס' קמ"ו] בזה"ה מהר"ם לאלתר ע"ט ובספר משנה פכ"א מההלכות איסורי ביאה [ה"א], וכן בתשובת הרמז"ס כי ל"ו עלה מהר"ם דקטלנית מותרת להתיבס אף לדעת הרא"ש [בנחומות פ"ד ס' ג'], אולם בתשובת הרד"ק בית שני חדר י"ג חלק על הרמז"ס ואסיק

הלכות אישות ט

קנה

באר הגולה

מתים ^א ואם נשאת ^(א) (ב) לא תצא ^(ג) ואפילו נתקדשה יכנוס ^(ד) ואם הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה ^(ה) כתובה משלישי אבל ^(ה) משני ^(ה) יש לה כתובה אפילו לא הכיר בה. הגה יש אומרים ^(ו) דדוקא אם ^(ו) מתו מימת עזמם אבל אם נהרג אחד מהן שאמרו הם צירוש וכו', ולא מצינו בשום מקום שהזכירו הקטלנית עם ^(א) (אחתה) ^(א) (אחתה) שבוטל אחריו להוציא. ד. טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו ^(א) (אחתה) פ"ו סי' י"ג-י"ד וראה כתובות פ"ד סי' ג'.

פתחי תשובה

לדעת הרא"ש גם ציממה איכא איסור קטלנית ^(א) (אחתה) וזו נעלמה מהרב חכם נצי ז"ל דהוי תנא דמסייע ליה וכלל דברי הרד"ך דצדק, והציא ג"כ דברי החכם נצי שהזכיר הצ"ח הוציא ונשא ונתן דצדקו דיש לדחות ראיתו ע"ש, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן קס"ה ס"ק ה' שם נודע ציהודה ^(א) (אחתה) מהדור"ק סי' י"א מזה. וכתב עוד הצרכי יוסף שם אות ז', לדברי הרא"ש מורח"י ^(א) (אחתה) והרל"ם וסיעתם דאין איסור קטלנית ציממה גם לדעת הרא"ש, יש לחקור ציממה שנתצממה שמי פעמים ומתו היצימן, אם גם באופן זה יומא דמתיבס לשליש, כיון דראינו דזו הוחזקה קטלנית גם צימם, ודעמי נוטה דלא פלוג, עכ"ד ע"ש:

באר היטב

(ג) לא תצא. כ"כ הרמב"ם, דלדידיה אין איסור כלל אלא הוא על זד הניחוש והפחד שיש ברוב ^(א) (אחתה) שניזקו בהם הגופות החלשים, עיין כסף משנה בפכ"א מהלכות איסורי ביאה. ולדעת הרא"ש סכנה היא וכופין להוציא, דחמירא סכנתא מאיסורא. ^(א) (אחתה) סק"א, וז"ש סק"ב: (ד) כתובה משלישי. דהמחבר הכריע כן, ^(א) (אחתה) לענין כתובה יכול לומר קים לי כהרא"ש ואינה יכולה להוציא הכתובה, ולענין כפייה על הגט יכול לומר קים לי כהרמב"ם. מיהו אם הוא רוצה לגרשה י"ל דיוכל לגרשה בעל כרחיה, וצ"ה לא

תיקן רבינו גרשום במקום שיש ספק סכנת נפשות. ז"ש ^(א) (אחתה), ועיין ח"מ ^(א) (אחתה): (ה) יש לה כתובה. אע"ג דמיד צמיתת השני נעשה מוחזקת שבעליה מתים, עיין תוס' דצמית דף ס"ה ע"א ד"ה נישאת למי שאין לו בנים וכו'. ועיין ז"ש ^(א) (אחתה) וז"ל ^(א) (אחתה): (ו) מתו. כלומר יש מקילין וס"ל דמעין גורם וכל שאין ^(א) (אחתה) מחמת חולי אינו כלום, וכן כשמתו אחר אירוסין ^(א) (אחתה). עיין ח"מ ^(א) (אחתה):

ביאורים

לא תיקן רבינו גרשום במקום ספק סכנת נפשות: (ה) משני יש לה כתובה. אע"ג דמיד במיתת השני הוחזקה שבעלי מתים ^(א) (אחתה) כתב הרא"ש הטעם דלעולם הלכה כרשב"ג דבג' זימני הוי חזקה אלא דמשום סכנת נפשות קיי"ל כרבי בנישואין ובמילה דהוי חזקה בתרי זימני אבל לענין כתובה לא הוחזקה קטלנית אלא בג' פעמים. והר"ן כתב דבעל השני ^(א) (אחתה) י"ל דשמא מתו כדרך כל הארץ אלא דבעל הג' אסורה להנשא דעכ"פ יש כאן ריעותא והיא לא גילתה לו משה תצא בלא כתובה: (ו) דדוקא אם מתו. ביבמות ס"ד פליגי בה אמוראי חד אמר מעיין גורם ^(א) (אחתה) מעיין של אשה גורם להמית אנשיה ^(א) (אחתה) וחד אמר מזל גורם מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומית א"נ דנפל מדיקלא ומית

(ב) לא תצא. ואפילו ^(א) (אחתה) התרו בו. והרמב"ם כתב שאין בזה איסור כלל אלא הוא על צד הניחוש והפחד שיש ברוב השעות שניזקו בהם הגופות החלשים ואין חילוק בין פחד זה לבין האוכל מכישר דאסר גנא. אמנם ^(א) (אחתה) אם הרופאים אומרים שמעיינה גורם ודאי תצא: (ג) ואפילו נתקדשה יכנוס. כך כתב הרשב"א בשם הירושלמי ^(א) (אחתה) אבל גירסת הרמב"ן קידש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו: (ד) ואם הכיר בה. המחבר הרכיב דעת הרמב"ם והרא"ש אהדדי ^(א) (אחתה) דלעיל פסק השו"ע דלא תצא אבל אם הוא מגרש אותה הכריע השו"ע דתלוי אם הכיר בה, דבלא הכיר בה א"א להוציא ממנו כתובה ^(א) (אחתה) כי יכול לומר קים לי כהרא"ש. ואם הוא רוצה לגרשה ^(א) (אחתה) יכול לגרשה בע"כ ובכ"ה ג

צידינים

(ב) ריב"ש סי' רמ"ב ^(א) (אחתה). (ג) פשוט. (ד) הגר"א. (ה) ח"מ וב"ש. (ו) בב"מ הקשה ע"ז. (ז) ב"ש. (ח) ב"ש. (ט) נראה דאי"ז ספק דא"כ א"י לגבות כתובה לד' הב"ש אלא דיש כאן צד ריעותא.

קנר

הלכות אישות ט

באר הגולה

ב' ה. שם [נפול]
מתכות
הראש כלל [נ"ד]
[נ"ג ס' ח'] ונתן
טעם, משום דאם
איחא דמדה זו
נאנשים כנשים לא
הוו שחקי חכמים
מלדבר בזה.

[ה] (ז) או מת (י) בדבר או נפל ומת וכדומה, אינו כלום ולכן (ח) רבים מקילים
בדברים אלו ואין מוחין בידיהם (ב"י בשם תשובת הרמב"ן שכ"כ בשם י"א) י"א
דה"ה [ו] אשה (ח) שנתגרשה שני פעמים (ט) אין לישא אותה (רש"י פ"ב דיבמות
והנ"י שם) אבל י"א מיתה דוקא (הגהות מיימוניות בשם התוס' ווהר"ן ר"פ נערה) וכן עיקר.

ב ה"איש (י) שמתו [ז] שתי (ט) נשיו אינו מונע עצמו מלישא.

באר היטב

פתחי תשובה

(י) בדבר. או שהוא מכת מדינה, אפילו למ"ד
מזל גורם לא תלין בכה"ג צמול ידיה, וכן אם
הוא זקן לאו קטלנית היא. ואם מתו בעליה כולם
במיתה אחת יש לחוש, ואף הרמב"ם מודה בזה,
עיין ד"מ. ב"ש [סק"ו]: (ח) שנתגרשה. עיין
יצמות דף כ"ז ע"א. לכאורה קשה לפי פירש"י
שם [ד"ה בחר] דאפילו בגירושין נמי הוי קטלנית,
א"כ מוכח דמזלה גורם והו"ל לאוקומי לאיכא
ביניהם דגירשה יצמות דף ס"ד ע"ב. גם יש
לדקדק בכתובות דף מ"ג ע"ב קאמרינן טעמא
דהשיאה וגירשה וכו' אבל נתאלמנה תרי זימני
וכו', למה לא קאמר אבל נתגרשה תרי זימני,
ע"ש. ויש ליכא דו"ק. ועיין בנ"י סוף פ"ב
דיצמות [ו] ע"א מדפי ה"ר"ף]:

[ה] או מת בדבר. עיין במשנה הרד"ק ח"כ ס' כ'
תרפ"ב שדעמו ג"כ להקל בענין זה שאם מתו שני בעליה
בדבר ר"ל, מותרת לישא לשלישי. אך כתב דדוקא בידוע
בדאי שמת מחמת הדבר כגון שיש לו מורסא או אוח אחר
מאותות הדבר ר"ל, אבל אם יש ספק בדבר אזלין לחומרא
דספק סכנתא היא. ואף בידוע, דוקא במתו שנים יש להקל
כיון דאיכא מאן דפסק כרשב"ג, אבל אם מתו שלשתם
במגפה דחוקה גדולה היא, לא חיישא לרביעי, והבו דלא
לוסיף עלה, ע"ש: [ו] אשה שנתגרשה. עיין באר
היטב [סק"ח] מה שהקשה דהיה לו לומר איכא ביניהם
דגירשה. ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סוף ס' כ"ב
שכתב דלא קשיא מידי, ע"ש:

ב [ז] שתי נשיו. עיין באר היטב [סק"ט], וכן בספר
זרי יוסף אות י"ב דמה ג"כ דברי הח"מ, ואין לדמות
דין זה למילה, ע"ש. [גם במשנה חסם סופר ס' קל"ו
מישכ דעת השו"ע דהכא לכו"ע אין חשש, ע"ש]:

ב (ט) נשיו. ה"ה יותר. רש"ל. ואפילו מתו נשיו כולם במיתה אחת אין חוששין. [ב"ש סק"ו]. וכתב
הח"מ [סק"ג] דלמאן דפסק ביו"ד סימן רס"ג סעיף ב' דאף באיש חוששין אם מל בנו ראשון ושני
ומתו מחמת מילה לא ימול השלישי, אפשר דגם הכא חוששין לאיש הזה מאחר דמתו שניהן במיתה
אחת, ומכ"ש אם מתו ג' נשיו דראוי לחוש. וצ"ש [סג] כתב דהתם במילה החשש הוא מחמת חלישות
כחו ולא דמיא להכא, ע"ש:

ביאורים

למ"ד מעיין גורם ליכא בשניהם כיון דאירסה
ומת הא לא בא עלי' שתגרום מעינה שימות
בעלה ובנפל מדיקלא הא לא מת ע"י חולי (י)
והנה הי"א פסק לפי גמרא הנ"ל דנפל
מדיקלא ומית דמעין גורם וא"כ חולק ג"כ על
מ"ש לעיל בהג"ה או נתארסה דהא אמרינן
דאיכא ביניהם נמי דאירסה ומת (יא) והרב
בהג"ה קיצר כאן: (ז) או מת בדבר. זה אפילו
למ"ד מזל גורם (יב) דכל שהוא מכת מדינה לא
תלינן במזל ידיה. (יג) אמנם כל שמתו בעלי'
כולם במיתה אחת יש לחוש: (ח) רבים
מקילין בדברים אלו. נראה לדמות דבר זה

לההיא דפרק מפנין לענין הקזה במעלי שבתא
אע"ג דסכנה היא מ"מ כיון דדרשו ב' רבים,
פ"י רש"י הורגלו מתוך דוחק, שומר פתאים ה'
(יד) וכן בזה שהורגלו רבים בזה מפני שאי
אפשר לכל א' ליזהר בזה דאין זיווג מצוי לו
ע"כ לא חשו לסכנה עוד: (ט) אין לישא
אותה. יש לבאר דכיון דמזלה גורם שתחיי' בלי
בעל חיישינן שמא ימות מש"ה, דאל"ה מאי
איכפת לן שהוחזקה גרשנית לאסור עליו
לישא אותה, דיגרש ומה בכך: ב (י) שמתו
שני נשיו. ה"ה (יב) יותר. ואפי' אם מתו נשיו
במיתה אחת (יג) אין חוששין:

צייונים

(י) ח"מ. (יא) הגר"א כתב דלעיל כ' כמ"ד מזל גורם כי כן עיקר אלא מפני שרוצה לסיים ולכן רבים
מקילים בדברים אלו וכו'. (יב) ב"ש והגר"א. (יג) ב"ש. (יד) ט"ז. (טז) רש"ל. (יז) תשובת
הרא"ש כלל נ"ד [ב"ש]

הלכות אישות י

קנה

באר הגולה

סי' י א' א. משנה

סוטה י"ח ע"ב.

ב. ברייתא יבמות דף

י"א ע"ב וכתבמים.

ב* פירוש, שיטא

עליה קול שנתקדשה.

ב' ג. רמב"ם

בפ"א מהלכות

גירושין [הט"ו]

מהירושלמי [יבמות

פ"ד ה"א] וכפי

גירסתו שהיא עיקר.

הרב המגיד שם.

סימן י

איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה

ובו ד' סעיפים

א [ה] המגרש את אשתו ואח"כ זינתה (א) מותרת לחזור (ב) לבעלה. הגה וכן אם זנתה עם הראשון ונתקדשה לשני וגירשה מותרת לחזור לראשון (ב) אפילו הייתה מיוחדת לו (ג) תמילה. (תשובת הרא"ש כלל נ"ד ומהר"ם פאדווה סי' י"ט). **ב** אבל (ג) אם נתקדשה לאחר וגירשה או מת *אסורה לחזור לראשון. (ואפילו לא נתגרשה רק (ד) מכא (א) קול ^ב צעלמא (הרא"ש כלל ל"ה) ועיין לעיל סימן ו' ועיין לקמן סימן מ"ו סעיף ה' וסעיף ו').

ב ג' חרש שגירש (ה) ברמיזה והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח (ו) אסורה לחזור לבעלה החרש. אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה [ג] (ז) מותרת לחזור לבעלה הפקח. (ועיין לקמן סימן קי"ט אם מותר לדור עמה בחזר לאחר שגירשה).

פתחי תשובה

סי' י א' [א] המגרש את אשתו. כתב דרכי יוסף א"ת א', יש להסתפק, אשה שנתגרשה בגט כשר מהמורה ופסול מדצריהם והלכה וזינתה, אי מותרת לחזור לצעלה לכתמילה, מי אמרינן דקרינן בה ונטמאה מדרבנן כיון דאגידא ביה וגטא מייסל מדרבנן, או דילמא הוהיל והגט כשר מהמורה, אף דזינתה מותרת לצעלה, והאריך בזה והביא ראיות דמותרת לחזור לצעלה, ע"ש באור:

ב [ג] מותרת לחזור. עיין ח"מ [סק"ג] וצ"ש [סק"ד].

ועיין בזה בשו"ת מהרש"ך [פ"א] סימן ל' ובמשנות מהרי"ט ח"א סימן י"א ובספר בית מאיר ובספר ישועות יעקב סק"ד:

חידושים

* אסורה לחזור לראשון. כתב החינוך מ' תק"פ ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים שעליהם באה האזהרה שלא להחזיר ומכל מקום גם הנשים בכלל האיסור אע"פ שעיקר הלאו לאנשים ועי"ש עוד.

אם נתגרשה מהראשון מן הארוסין ג"כ אסורה: (ד) מכא קול בעלמא. כלו' בין מראשון בין משני ^(א) ואפי' אם הי' הקול רק קול הברה שאין צריכה גט ע"פ הדין, מ"מ אם נתגרשה אסור להחזיר דהעולם אינם יודעים שהגט הי' לרוחא דמילתא ועי' סי' ו' בביאורים סק"ח: **ב** (ה) ברמיזה. דחרש אינו יכול לגרש אלא ברמיזה. ומיירי שהי' חרש כשקדשה דאל"ה אינו יכול לגרשה: (ו) אסורה לחזור לבעלה החרש. דחז"ל תקנו נשואין לחרש ^(ז) מש"ה כשם שפקח שגירש ונשאת לכיוצא בו דאסור להחזירה כן הוא בחרש ^(ח) לפ"ז שוטה דלא תקנו חז"ל נישואין אם נשאת לפקח מותרת לחזור לבעלה שוטה: (ז) מותרת לחזור לבעלה הפקח. הטעם לחלק בין רישא לסיפא ^(י) מפני שלא תקנו לו נישואין להורעת כחו של פקח שכיון שאין קידושיו כלום מן התורה לא החמירו על הפקח הראשון. מזה יש ללמוד לכל נישואין דרבנן דאם גירש הראשון שנשואיו מדרבנן ונשאת לאחר אסורה לראשון

צינונים

סי' י (א) אחרונים. (ב) ק"נ יבמות פ"א סק"מ בשם סמ"ג. (ג) ח"מ ב"ש. (ד) הרב המגיד גירושין פ"א ה"ט. (ה) ב"ש. (ו) מ"מ שם.

באר היטב

סי' י א' (א) לבעלה. דכתיב והלכה והיתה לאיש אחר, הווייתה היינו קדושין ולא זנות. [ג"ש סק"א]: (ב) תחלה. דהיינו שהיתה לו פילגש: (ג) קול בעלמא. עיין לעיל סימן ו' ס"ק ה' מה שכתבתי שם בשם בית הלל [שם סעיף א' בהג"ה ד"ה אפילו]:

ועיין בזה בשו"ת מהרש"ך [פ"א] סימן ל' ובמשנות מהרי"ט ח"א סימן י"א ובספר בית מאיר ובספר ישועות יעקב סק"ד:

ביאורים

סי' י א' (א) מותרת לחזור לבעלה. דכתיב (א) והלכה והיתה לאיש אחר הויה היינו קידושין ולא זנות: (ב) אפילו היתה מיוחדת לו. עי' תו' גיטין ו' ב' (ד"ה זבוב) דמ"מ אם זינו עם אחר לא הי' דרכם להחזיר [ב"מ]: (ג) אם נתקדשה לאחר. ואפי' (ב)

קנו

הלכות אישות י

באר הגולה

ג' ד. משנה גיטין
דף מ"ה ע"ב,
ואפילו נמלאו
הדברים בלאים או
הנדר.
ה. כלשנא קמא דרב
יוסף בר מניומי וכו',
שם דף מ"ה ע"ב. כן פסק הר"ף [שם כ"ד ע"א מדפי הר"ף], וכן הסכמת הרמב"ן [שם מ"ו ע"ב ד"ה הא דמנן] והרשב"א [שם ד"ה דכ"ה יהודה].
ו. כאוקימתא דרבא שם דף מ"ו ע"ב. טור בשם אביו [שם פ"ד סי' מ"ע], וכ"כ הרמב"ם בפירושו המשנה [שם פ"ד משנה ה'].

פתחי תשובה

באר היטב

ג [ג] ויש אומרים דוקא כו'. עיין בתשובת נודע
ציהודה [מהדו"ק אה"ע] סוף סימן י"א, לאחר שזיכר שם
בנידון השאלה ידידה [יוצא לקמן סימן קט"ו סעיף ו'
ס"ק ל"ו] דיש מקום להחמיר לחזור לזעלה ולא אמרינן
שוא אנפשיה חמיכה דאסורא, מחמת שגילתה דעתה
קודם שהודית שרואה להודית על שקר, כמז וז"ל, אמנם
ימנא הענין שקר לא יהיה גט, א"כ צודאי הגט בטל ולא מהני זה דלא יחזיר. מוס' גיטין דף מ"ו
[ע"א ד"ה אי אמר]. אחרונים [ח"מ סק"ד ב"ש סק"ה]:

חידושים

ביאורים

* המוציא את אשתו משום שם רע וכו'. נראה שאם
מסר מודעה בפני עדים על אמירתו לאשה
שמוציאה משום ש"ר דלא מהני, דסו"ס יכול
לקלקלה דמנא תדע להביא את העדים של
המחאה, ועוד אפשר דאין שייך כלל מודעה ע"ז
כיון שאין האמירה אלא לעז עי' פ"ת ואבנ"מ.
ומאידך אם אמר כן בפני עדים כ' הט"ז דג"כ
נאסרה עליו דיוכל לקלקלה, ואם ידוע לכ"ע
דמוציאה מטעם אחר ולא אמר כן אלא לבזותה
וכיו"ב אפשר דמותרת לו, וכ"ש אם חוק המלכות
כן הוא שאין מניחים לגרש אא"כ מהני טעמי
דבהני גווני לא יוכל לקלקלה. ואם מגרשה מחמת
ב' טעמים כגון שהיא נדרנית והקדיחה תבשילו
צ"ע אם מותרת לו ואף אי דיני תנאים אם ימצא
שאינה נדרנית לא יוכל לקלקלה כיון שהקדיחה
תבשילו, ועל הקדיחה תבשילו לא תקנו חז"ל,
הכא לד' הראשונים דתקנו משום לעז אולי יש
לעז גם בכה"ג. וכל הדינים שבשו"ע נראה דלאו
דווקא אשתו אלא ה"ה בארוסתו.
כפל לתנאו ואמר ע"מ זה אני נותן לך גט ואם ימצא הענין שקר לא יהי' גט (י) א"כ בודאי
הגט בטל ולא מהני מה דלא יחזיר:

צינונים

(ז) רש"י. (ח) רש"י. והרמב"ם כתב שעשתה תשובה. (ט) פוסקים. (י) ודעת האומרים דאפי' בכפל
תנאו מהני הא דלא יחזיר יש לבאר דתנאי מילתא אחריתי הוא וכיון דאמרים לו גמור בלבך לגרשה שאין
זו חוזרת לך לעולם א"כ לא סמכה דעתה על התנאי והגט קיים וכ"פ הפנ"י [ויש להסתפק באופן שהגט
בטל אם מותר להחזירה, או שיש ללמוד מכאן דאומרים לו דאפי' אם יבטל התנאי יהי' אסור להחזירה
ועי"ז גומר בלבו לבטל התנאי, דבכל אופן שהגט בטל אסור להחזירה וצ"ע].

הלכות אישות י

קנז

באר הגולה

רמ"ה. עור נשם

הרמ"ה. רמז"ס צפ"י

מהלכות גירושין

וכלישנא [ה"י-יג]

הרב המגיד שם [ה"י-ג].

אומרים *שאם אמר לה מפני כך אני מוציאך אף על פי שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה [ד] ויש מי שאומר (יב) *שאפילו לא אמר לה מפני כך אני מוציאך לא יחזיר.

פתחי תשובה

ומתורו דדין מגרש [אשה] שאין לה וקם משמע להיפך, עכ"ל. גם בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סימן כ"ה תמה על הנודע ביהודה בזה מכח דברי הר"ן הנ"ל ובתוספת ביאור, וז"ל, ובמחילת כבודו נעלם ממנו דברי ר"ן פ"ב דשבוועות דדין אשה שאין לה וקם כו', למדנו מהר"ן דג' דינים יש, היכא דכופין להוציא אפילו אמר בפירוש משום כך אני מוציאך, אינה אסורה לחזור לו, דלא מני למימר אילו הייתי יודע לא הייתי מגרשך שהרי כופין להוציא. והיכא דאסורה ואין כופין אין לר"ך אפילו אמירה, ואפ"ה אסורה לחזור לו. והיכא דליכא איסורא אלא הוא חושש לשם רע או נזק, אז כשאומר משום שם רע כו' אסורה להחזירה. וא"כ בעובדא דהנודע ביהודה דהמורה פסק לו שמחויב להוציאה לא שייך לומר אילו הייתי יודע, וכ"כ בספר בית מאיר, עכ"ל. ובענייני לא וכתב להבין השגתם על הנודע ביהודה הנ"ל, ודאי אילו הוה הוראת המורה הנכונה מה שפסק המורה שמחויב להוציא היה ע"פ דברי השו"ע בסימן קט"ו סעיף ו' ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה ה"ו חייב להוציאה, וא"כ הרי מסיים שם אצל א"ן כופין אותה, ומסתמא גם המורה הוא פסק כך, וא"כ זה דמי לד"ן דב' הוציא מהר"ן הנ"ל, ואיכא אדרבה סייעתא לדברי הנודע ביהודה מהר"ן הנ"ל, וז"ע. וע"ש עוד בתשובת חתם סופר שכתב דהטור והשו"ע הוסיפו וכתבו משום שם רע שיצא עליה, וכונתם לאפוקי אם לא יצא שם רע, אלא הצעל רוח רעה מצעתו וחושד בכשרים כפפוס בן יהודה סוף גיטין [ג' ע"א] כו', דודאי מותרת לחזור לו, ע"ש: [ד] ויש מי שאומר. עיין בספר ישועות יעקב [סק"ה] שכתב דבתשובת מהר"ם פאדווא סימן ל"ד כתב דרוב הפוסקים הסכימו דסתמא מותר להחזירה, וכן נכון לדינא, עכ"ל:

חידושים

* שאפילו לא אמר לה מפני כך אני מוציאך לא יחזיר. עי' בביאורים שכתב שיטת הרמב"ם וכן כתב הב"ש ע"פ הרב המגיד שפי' דב' הלשונות בגמ' פליגי והרמב"ם פסק לחומרא בתרויהוה ולפיכך לטעמא דפריצותא אפי' לא אמר לה לא יחזיר אבל הב"מ והגר"א ועוד אחרונים פי' דברי הרמב"ם דלישנא דקלקולא מוסיף על לישנא דפריצותא, דמחמת טעמא דפריצותא צריך שיאמר דפריצותא, דאם הוא טעם דלא יחזיר קשה שתקנו חז"ל תקנה שלמה על ציור רחוק שלא תיוסר אלא אם בעלה גירשה ברצונו ואעפ"כ רוצה להחזירה ומחמת שאומר לה איכא קלקולא.

צינים

(יא) ב"ש וביאור הגר"א. (יב) ב"ש וישוע"י בשם מהרמ"פ. (יג) כך משמע בביאור הגר"א ובתשובת הנוב"י י"א.

מטעם אחר אסורה אשה זו לחזור לבעלה הראשון, שהרי גירשה משום שם רע, ומבואר בסימן י' סעיף ג' שלש דעות במוציא משום שם רע כו', וא"כ לדעת הרמב"ם שהוא היש מי שאומר, פשיטא שאין יכול לחזור ולקחתה, ואפילו לדעה האמצעית ג"כ אסורה, דעד כאן לא בעינן שיאמר משום שם רע אני מוציאך אלא בשם רע בעלמא שלא נאסרה לו ע"פ ז"ד והוא מעצמו גירשה, אצל בנידון דידן שהשיב שהוא מאמין לדבריה והורה לו הרב שמחויב לגרשה, עדיף טפי מאמר מעצמו משום שם רע, ולא עוד, אלא שאפשר שאפילו הדעה הראשונה מודה בכאן שהרב הורה לגרשה וע"פ הוראת הרב שהאשה נאסרה עליו גירשה, עדיף מכפליה למילתא, וכמ"ש המוס' קדושין מ"ט [ע"ב ד"ה דברים] דדברים שאין סהדי לא בעי תנאי כפול כו', וה"נ אין לך א"ן סהדי יותר מזה, ואף שמ"מ אין לבעל עכשיו הגט מחמת זה כיון שאמר בשעה שגירשה בפירוש שמגרש עלי תנאי וביטל כל התנאים כנהוג בינינו בשעת סידור הגט, מ"מ לא גרע מכפליה למילתא דג"כ מייירי דלא כפליה לתנאיה רק למילתיה, לכן נראה שהבעל אסור להחזיר גרושתו הזאת, עכ"ד. גם בספר ישועות יעקב [סק"ה] כתב וז"ל, ובתשובה אחת ראיתי שכתב דאם הסכימו ה"ב"ד שגרשה משום קול ואח"כ נתוודע שהיה שקר, בזה לא בעינן שיאמר לה ואינו ראוי להחזירה שאין לך גילוי דעת גדול מזה, עכ"ל. ואולי כיון לתשובת נודע ביהודה הנ"ל. [ועיין בספר בית מאיר [סעיף ו'] פסקה על הנודע ביהודה הנ"ל וכתב וז"ל, בתשובת הגאון נודע ביהודה רוצה לומר דכל זה אינו אלא במגרש מעצמו, אצל אם ה"ב"ד אומרים לו חייב אתה חייב לגרשה אסור להחזירה לכו"ע, וא"כ אף לריב"ם לומר לו הוי יודע כו'. וז"ע כי לא נראה הכי סמימת הפוסקים, ועיין סימן קי"ז צ"י. ומ"מ קושית הר"ן [שנועם ב' ע"א מדפי הרי"ף]

ביאורים

(יב) שאפילו לא אמר לה. הט"ז פי' שלא אמר לה בשעת הגט אבל קודם לכן אמר לה כן אבל (יא) שאר הפוסקים סתמו בשיטה זו שלא אמר לה כלל ופסקו (יב) שא"צ לחשוש לדעה זו אלא דבסתמא מותר להחזירה (יג) ויש חולקים. כתב הנוב"י סי' י"א מעשה באשה

דפריצותא, דמחמת טעמא דפריצותא צריך שיאמר דפריצותא, דאם הוא טעם דלא יחזיר קשה שתקנו חז"ל תקנה שלמה על ציור רחוק שלא תיוסר אלא אם בעלה גירשה ברצונו ואעפ"כ רוצה להחזירה ומחמת שאומר לה איכא קלקולא.

קנה

הלכות אישות י

באר הגולה

ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

ה' ט. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

ה' ט. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

ה' ט. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

באר היטב

ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

ביאורים

ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

צינונים

ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר. ד' ה. כרימא נדה דף י"ז ע"ב וכו' מאיר.

קנמ

הלכות אישות י-יא

באר הגולה

ו' ב. רמז"ס שם
[פ"י מניסוח הי"ב]
וטור, מסוגיות
הגמלא נדה דף י"ב
ע"ב.
ז' ל. משנה מעשה
גידול, גיעין דף מ"ה
ע"ב.
ס' יא
א' א. מדברי
הרמז"ס פרק ב'
מהלכות
[ה"י-י"ד], ממשה
סוטה דף כ"ו ע"ב.

ו (יז) המוציא את אשתו משום אחד מדברים הללו (יח) אומרים לו
הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם.

ז (ה) המוציא את אשתו (יט) משום נדר שנדר להוציאה (ס) יכול
להחזירה.

סימן יא

אשה הנחשדת על אשת איש

ובו ח' סעיפים

א (ה) הנחשדת על (ה) אשת איש אם היה לה (א) קינוי (ב) וסתירה ולא
שתת מי המרים הואיל ונאסרה [ה] על בעלה בשבילו הרי היא אסורה

פתחי תשובה

ס' יא א [ה] על בעלה בשבילו. עיין צלר היטב
סק"ד דגם לזעל שני נאסרה. ועיין בספר צרכי יוסף [אות
ג'] שנסתפק, בועל שני והוא שוגג, כסבור שהיא אשתו
והנה זונה לקראתו, ושזב גירשה בעלה מכח בועל ראשון,
אי כה"ג נמי אסורה, לפי מה דאמר בירושלמי ריש פרק
כסם [סוטה פ"ה ה"א], הוצא בתוס' שם דף כ"ו [ע"ב ד"ה
כסם], הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה,
גירש מהו שהיא מותרת בה, אפשר יצאת מתחת ידו ואת
אמרת הכין, ע"ש. הרי דאם הוא שוגג, מאי דאסורה לו
היינו משום דעל ידו איתסר לזעל, ולפ"ז גידול דידן יש
לדון, כיון דהוא שוגג, והיא נאסרה מכח הראשון ולא על
ידו, מהראוי שמהא מותרת לו. והאריך בזה וזהבגת דברי
הירושלמי. והעלה דלא קי"ל כההיא ירושלמי אלא כשמעון
בר גא משום ר' יוחנן שם דאמיא כחלמודין, דבה הדבר
דאיתסר, ואין צין ראשון לשני נפקותא, ע"ש בצורך:

באר היטב

ז (ס) יכול להחזירה. אם המיר הנדר, ולא
חיישין לקלקול כמו אם היא נדרנית, עיין צ"ח
[אות ג'] וצ"ש [סקי"א] וצדרישה [פרישה אות ז']:
ס' יא א (ה) אשת איש. עיין תשובת רמ"א
מס' י"ב עד ס' (י"ח) [ט"ז]: (ב) וסתירה.
כ"כ הרמז"ס פ"ב מהלכות סוטה והטור סימן
קע"ח, ומבואר שם דאסורה לזעל אחר קינוי
וסתירה, ומשמע דכופין לזעל להוציאה, אלא בזמן
הצית היתה תקנה לדבר להשקותה מים המרים כדי
לזכר אם היא טהורה או טמאה, וזומן הזה [ד] אין
תקנה לדבר אסורה לזעלה, עיין צ"ש [סקי"א]:
תלוי, וא"כ גם בזעל שני שוגג והיא מזידה, פשיטא

ביאורים

כך (כב) כתבו הפוסקים דמותר להחזירה:
ז (יט) משום נדר שנדר להוציאה. שסתם
הדברים (כד) אדם יודע שיש היתר לנדרו ואין
מסתפק אלא בנדרי אשה מתוך בלבולין שבהם
לאב ולבעל ולחכם ועיניו נפש ובינו לבינה
וכמה דברים ועוד שכל הנודר כן ודאי אין זו
חביבה עליו ובלב שלם הוא מגרשה בלי שום
שיור ועוד שהאיש סתמו פקח ואינו נודר מתוך
הקפדה אלא לזמן רחוק (כה) ומילתא דלא
שכיחא לא עבדי בה רבנן תקנתא:
ס' יא א (א) קינוי וסתירה. קינוי הוא
שאומר לה בפני שנים אל תסתרי עם איש

אחר (כב) י"ל דמותר להחזירה דאם יודע דאינו
מחזירה מחמת האיסור הראשון הרובץ עלי'
יבואו להוציא לעז על בני': ו (יז) המוציא את
אשתו. משמע שאומרים לו כן בשעת נתינת
הגט. והאבנ"מ צידד לומר דלדעת תוס'
דאמירה זו אינה אלא כדי שלא יוציא לעז
מהני גם לומר לו אחר הגירושין שידע שלא
תחזור אליו. ובחזו"א השיג עליו מהירושלמי
וגם מצד הסברא שאין זה גדר חכמים
שכשיערער יאמרו לו שאסור להחזירה אלא
ודאי צריך שידע בשעת גירושין:
(יח) אומרים לו הוי יודע. ואם לא אמרו לו

צינונים

(כב) באבנ"מ הק' שאחרי שגירשה בגט כשר נחבטל טעמא דקלקולא וא"כ בלא"ה יהי' מותר להחזירה
ולק"מ דא"כ גם בלא החזירה הי' יכול לתת גט שני בלא אמירה ולהחזירה אלא דמשעה שנתן גט מהני
טעמי דבשו"ע נאסרה האשה עליו לעולם ואפי' אם תו לא שייך טעמא דקלקולא. (כג) מהר"ם פדווה
בית משה חזו"א ס' ט"ז ואבנ"מ והוכיחו כן מדברי רש"י רמב"ן ורשב"א. (כד) המאירי. (כה) יש
ללמוד מדברי המאירי דלאו בכל טעם שמגרש מחמתו שייך טעמא דקלקולא אלא בגווני דתקנו חז"ל.

קם

הלכות אישות יא

באר הגולה

א. נראה לענין שהוסף בהג"ה זו על דברי הטור שכתב הנמשד על האשה והזיואה מצעלה כו', אבל הרמב"ם נשמר מזה ולא כתב והזיואה, וכן העמיק המסביר ב"י.

על זה [ב] (א) שנתיהדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בנים ממנו מפי השמועה למדו *כשם שהיא אסורה לבעל [ב] (ב) כך היא אסורה [ד] (ד) לבועל. (א) והוא הדין אם נאסרה בשבילו לצעלה

פתחי תשובה

באר היטב

(א) שנתיהדה. ומבואר ברמב"ם אפילו אם העיכוז הוא ממנו דהבעל לא רצה להשקותה, מ"מ היא אסורה לבועל, עיין ב"ש [סק"ב]: (ד) לבועל. ואין חילוק בין אם הוא הצועל הראשון שאסרה לבועל, בין אם הוא צועל שני. מוהר"ר זללאל אשכנזי סי' קצ"ו, ובהר"א ששון סי' קצ"ו, שבות יעקב ח"א סי' ז"ד, וכנסת הגדולה סימן קע"ח [הגהות הטור אות י']. והראיה מסנהדרין דף מ"א [ע"א] דמקשה התם והא יכולין לומר דלאוסרה על צועלה שני צאנו, ושם נאסרה כבר לצעלה, ואפ"ה נאסרה על צועלה, עיין ודו"ק, ועיין בתשובת שער אפרים בקונטרס אחרון [בסוף הספר ד"ה ובסוף תשובות]:

זית דוד גט כריתות כותב לאשמו, אף דבשעת מעשה ספק היה כו', ועיין בתוס' שם [ד"ה כל היוצא]. ועיין בתשובת ברית אברהם חלק י"ד סי' ס"ח ויוצא קצת לקמן סימן קט"ו סעיף ו' ס"ק כ"ד בענין זינה ואינה יודעת עם מי, אי אסורה לכל העולם ע"ש: [ד] לבועל. עיין באר היטב [סק"ד] מ"ש ואין חילוק כו' והראיה מסנהדרין כו'. והנה ראייה זו לאו שלו היא אלא של תשובת שבות יעקב שם. ובתשובת שער אפרים בקונטרס אחרון דמה ראייה זו, דכונת הש"ס דעדים יאמרו כן, דלאו דינא גמירי ויש להם טענה אף שאינה אמת. ועיין בספר דברי יוסף [אות ג'] דלא נהירא ליה דמיה זו, והאריך מאד בענין זה. ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [חלק אהע"ז] סי' ק' שדחה ג"כ ראייה זו מנד אחר, ע"ש. ועיין בספר מנחת אהרן בסנהדרין שם. ועיין עוד בתשובת ברית אברהם [חלק אהע"ז] סי' ז"ד אות ט"ז מ"ש בזה [ועיין מה שכתבתי בס"ק שאח"ז]:

חידושים

ביאורים

פלוני ונתבארו דינים אלו בסי' קע"ח ובזה"ז לא יאמר אדם לאשתו אל תסתרי עם פלוני דעכשיו אין לנו מי סוטה ואם נסתרה אחר הקינוי אסורה לו לעולם: (ב) כך היא אסורה לבועל. וה"ה (א) דלכהן אסורה אחר מות בעלה ודין זה שייך גם בלא קינוי וסתירה דכל אשה שזינתה תחת בעלה אסורה לזה שזינתה עמו ועי' בחידושים שהארכנו בעז"ה בכמה ציורים בדין זה:

* כשם שהיא אסורה לבעלה. אם בא עלי' באונס שמותרת לבעלה הוכיחו הפוסקים מדברי הראשונים שמותרת לבועל דאיסור הבועל תלוי באיסור הבעל [כלו' דכשלא אהנו מעשיו ומותרת לבעל מותרת גם לבועל, אבל אם היתה אסורה כבר לבעלה ג"כ נאסרה לבועל וכמו שיתבאר להלן] ואלה שמותם, הב"ח והט"ז בסוף הסימן כתבו כן בשם התו' שבת נ"ו א' ד"ה ליקוחין דהקשו שם דאע"ג דלא היתה אסורה על דוד משום דאנוסה היתה, וע"כ דס"ל כן בהחלט דאל"ה לא היו מקשים מדין זה, וכך הוכיחו

הח"מ סק"י והב"ש סק"ג מהתו' שם וכתבו שהתוס' למדו זאת מתו' הראשון בכתובות ט' א' דאשת אוריה היתה מותרת לדוד דהתם אונס הוה, וכך הוכיח בספר בית מאיר מהרא"ש פ"ו דיבמות סי' ו' ומהתוס' פרק ד' אחים דף ל"ה, ובהגהות הגרעק"א ועוד אחרונים הוכיחו כן מדברי הריטב"א והנ"י

צינונים

סי' יא. (א) ח"מ.

חידושים

מזהירים בביאורים ס"ק ל"ה דמבואר שם להדיא דאם היתה אנוסה היתה מותרת לבועל [אמנם בב"ש הביא גם דברי התו' בסוטה כ"ז ב' ד"ה כשם בשם הירושלמי, דגם באונס או בשוגג אסורה לבועל]. ואם בעלה כהן שנאסרה לו אפי' באונס נסתפק בזה הח"מ סק"י אבל הב"ש והב"מ פשוטו ספיקו ע"פ מה שהוכיחו דאיסור הבועל תלוי באיסור הבעל וכיון שנאסרה לבעלה אסורה לבועל [דלשני התירוצים ביבמות נ"ו ב' הא דאנוסה אסורה לכהן הוא מאיסור טומאה כמו אשת ישראל ברצון]. ואם ה' הוא שוגג והיא מזידה הביאו התו' בסוטה הנ"ל בשם הירושלמי דאסורה לו הואיל ותצא מחמתו. בבוועל גוי נח' ר"ת וריב"ם בתו' כתובות ג' ב' דעת ר"ת שמותרת לבעל ולבועל דלא חשיבא ביאתו ביאה ודעת ריב"ם שאסורה לבעל וכן אסורה גם לבועל לכשיגיייר, והראשונים פסקו כר"ת לגבי בועל [וכ"פ בשו"ע סי' קע"ח סי"ט] אף שלגבי בעל נחלקו עליו כתבו טעמים אחרים להיתירה לבועל, הרא"ש בכתובות שם כתב מכיון דהיתה אסורה לו בלא"ה לא נאסרה עליו והוכיח דין זה מהגמ' בסוטה כ"ה ב' [ולדבריו יש לדון בבא על הממזרת או כהן שבא על חללה ונעשו פצו"ד למאן דמתירו בממזרת דלא יחול עליהו איסור בועל] ורבינו יחיאל במרדכי סוף סנהדרין התירו משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אבל מי שבא על אחות אשתו ומת בעלה ומתה אשתו מוכח בתו' יבמות צ"ד ב' דאסורה עליו, וכתב בתה"ד ח"ב סי' כ"ט דגם הרא"ש הנ"ל מודה לזה אף בדגמ' בסוטה שם מוכח הכי לגבי כל עריות י"ל דהיינו עריות דאין היתר לאיסורן אבל אחות אשתו נאסרת עליו וכ"פ הרמ"א סי' ט"ו סכ"ח וסי' קע"ח סי"ט. גם במקום דהיתה אסורה לבעל בלאו הכי כגון אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן וממזרת ונתינה לישראל הביאו האחרונים את הגמ' דסוטה כ"ה א' דנאסרה לבועל, ולא רק בכה"ג שנוסף על הבעל איסור סוטה לבעלה אלא גם אשה שזינתה כבר תחת בעלה ונאסרה עליו, ובא עלי' בועל שני הוכיחו האחרונים מסוג' סנהדרין מ"א א' דנאסרה עליו ע"י בה"ט ופ"ת. אם אחד בא על אשת איש ולא היו עדים ולא אסורה לבעלה יש להסתפק האם נאסרת לבועל משום דבאמת נאסרה גם לבעלה אלא דליכא עדים או דילמא כיון דסוף סוף לא נאסרה לבעלה ואיסור הבועל תלוי באיסור הבעל תהי' מותרת לו, כתב הב"ש סק"ג דאם נתייחדה עם אחד

מזהירים אותו דאם באמת בא עלי' אסורה לו אע"ג דליכא עדים, כן נשמע מתשובת הרא"ש (כלל לב סי' ט"ו) ובמצאתי כתוב שהביא הב"י, ונלמד מסוגיא דכתובות ט' א' ותוס' שם ד"ה מפני מה ע"כ. וכך מבואר בחי' הרשב"א הרא"ה והריטב"א בכתובות שם דנאסרת לבועל בכל גווני ואפי' בדליכא עדים, אבל בתשובות אור שמח סי' א' דחק את הראיות, דמכתובות אין רא' משום דהתם אם הגידה לבעלה היתה נאמנת דלא ה' עדיין התקנה של משנה אחרונה א"כ הלא טמאה לבעל שהלא היתה יכולה להגיד לו והיתה נאמנת, וגם מתשובת הרא"ש אין רא' דמיירי בנידון שאלתו שלבעל הראשון נאסרה ע"י מה שניסת לאיש אחר והבעל הב' ה' בועל שני וא"כ אילו ה' מודה ה' נאמן דלהבעל אין נפ"מ בנאמנותו לגבי ידיד', ואפי' מדברי הב"ש אין רא' כיון דנתייחדה ואם תגיד אז תהי' נאמנת א"כ טמאה להבעל וקרינא ונטמאה לבועל ע"ש, ולדינא כתב האו"ש דאסורה כיון דלאחר הגירושין תהא אסורה לבעל אם תגיד לו האשה א"כ קרינא בי' ונטמאה לבעל ותו גם הבועל אסור בה ע"ש, ומש"כ לדינא יש לדחות דלא קרינא ונטמאה לבעל על זמן שאחרי הגירושין [ומה שהוכיח מאחות אשתו וכו' אינו רא' כיון דלבעל נטמאה בביאתו] וא"כ ראוי להביא דברי האחרונים בזה. כתב הגר"א בביאורו סק"ה ע"ד ההג"ה דאם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו. ע"ז כתב הגר"א או בשאר גווני כגון דמהימנא לו וכיוצא, ויש לעי' היכי דמי אם באמת לא זינו ובא לחדש דאעפ"כ כיון דמהימנא לבעלה אסורה לבועל [וגוף הדין שאפי' אם יודע שלא בא עלי' אסורה לו מבואר בנתיבות לשבת סק"ב] זה דוחק, דמהיכ"ת תהא נאמנת לגבי בועל אלא ע"כ דזינו ואעפ"כ אם לא היתה נאמנת לבעלה היתה מותרת לבועל [אמנם באוצר הפוסקים נ"ג ב' הביאו מכתב החזו"א דנראה להגיה בלשון הגר"א כגון דמהימן לי' ור"ל שע"א אומר שזינתה ומהימן לי' דנאסרת עליו כמבואר בסי' קט"ו ס"ז ואף דהבועל מכחיש י"ל דאיירי ברדוף אחרי' עכ"ל ולדבריו אין כלל רא' לנידו"ד] ובט"ז סוף סק"ו כתב דבועל שלא ידע מעדי טומאה חשיב כנסה בהיתר, ומבואר להדיא דס"ל להתיר בנידו"ד וצ"ע. ודע דמב' בב"ש סי' קנ"ט סק"ט דאפי' באופן שלא נאסרה מדינא על הבועל אסורה לו מטעם קנסא ובחזו"א סי' כ' סק"ו כתב דיש להקל בזה ואם יזכני השי"ת אבאר שם דין זה.

קמב

הלכות אישות יא

באר הגולה

ב. ממנה יצמות
דף כ"ד ע"ב
ומסוגיא דגמ' שס.
ג. אוקימתא דגמרא
[שס] דמתנייתא רבי
היא שס דבריימא.

ה[ה] (אסורה לו) (סברת הרב).² אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים
שנסתרה עם איש זה (ג) ובאו ומצאו (ו)³ (ד) דבר מכוער כגון שנכנסו
אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא (ה) לובשת המכנסים או
חוגרת אזור (ו) או שמצאו רוק למעלה מהכילה (א) שראו

פתחי תשובה

[ה] אסורה לו. עיין באר היטב [סק"ה] מ"ש ר"ל אם
בעלה כהן כו', עד והח"מ נסתפק בזה. ועיין בספר ברכי
יוסף אות ד' שהביא דהמשנה למלך פ"ב דסוטה דין י"ב
הרחיב לנו ספק זה, והדר פשטה מדברי החוס' פרק ד'
אחין [יצמות ל"ה ע"א ד"ה אע"פ] דאשת כהן שנאנסה אסורה
לזוועל. והוא ז"ל שקיל וטרי בדבריו דאין מדברי החוס'
רציה כ"כ, ויחד להביא ראיות דמוותרת לזוועל, עש"ב.
ועיין בספר ישועות יעקב לעיל סימן ו' [נפירות הקלן]
סק"ד כתב שהסכים במשורה דאסורה לזוועל ע"ש. [והנה
מה דמבואר מכל זה דאשת ישראל שנאנסה פשיטא
דמוותרת לזוועל. באמת הב"ש [סק"ג] עלמו מחילה כתב
כן בפשיטות דמוותרת כמ"ש בחוס' פרק במה בהמה
דאשת אוריה היתה מותרת לדוד כיון דבא עליה באונס,
אמנם אח"כ מסתפק הב"ש בזה לדינא, וכתב דזה תליא
בשני החירוים דאיתא בש"ס פ"ק דכתובות, ולחירון
בתרא דגט כריתות כתב לאשתו י"ל [דנ] אונס אסורה
לזוועל כיון דהוא בא עליה ברצון, וכן איתא בירושלמי
בסוטה ריש פרק כסס, הוצא בחוס' שס כו' ע"ש. [ועיין
בספר כרם שלמה [ל' שלמה האבס] הביא דבספר קרבן
העדה [בשרי קרבן] על הירושלמי שס כתב שגם דעת הרב רמ"א ז"ל כן היא, ומ"ש הרמ"א וה"ה אם נאסרה כו',
טעות סופר הוא, וז"ל וה"ה אם לא נאסרה כו', ואתא לאשמעינן דין זה ע"ש. ולעני"ד אם באנו להגיה כן, נ"ל יותר
נכון לומר דהרמ"א ז"ל אתא לאשמעינן דין המבואר בבאר היטב ס"ק הקודם דגם אם הוא בועל שני נאסרה, וקאי
על ראשית דברי המחבר שכתב הואיל ונאסרה על בעלה בשבילו כו', על זה הגיה הרמ"א ז"ל, וה"ה אם לא נאסרה
בשבילו כו']. ולקמן סימן קנ"ט סק"ט כתב הב"ש דעכ"פ לפמ"ש הרמ"א ז"ל שם דשומרת יבם שזינתה אסורה לזוועל
משום קנסא, ממילא נשמע במאנס אשת ישראל דאסורה לו משום קנסא ע"ש, ועיין בספר בית מאיר נראה שדעתו
מסקמת דאשת ישראל שנאנסה מותרת לזוועל אם לא משום קנסא, ובזה אפשר אם כנס לא יוציא ע"ש. גם במשורה
חתם סופר [אהע"ז חלק א'] סי' כ"ו כתב דמה שביא הב"ש ושאר אחרונים רציה מחוס' פרק במה בהמה, משם לא
מוכת מידי כו', אך נראה דזה תליא בפלוגמא ריש פרק כסס [כ"ו ע"ב], דלר' עקיבא ודעימיה שם דס"ל איסורא דזוועל
נפקא מיתורא דו"ו ונטמאה, א"כ לא נתרצה איסור לזוועל אם אין טומאה לזעל, והוא כמירון הראשון פ"ק דכתובות
דאונס הוה כו', אבל רבי דס"ל ד' קראי כתיב ונטמאה אחד לזעל ואחד לזוועל, נמנא לא תלי זה בזה, ואפילו לא
נטמאה לזעל מ"מ נטמאה לזוועל כו'. ולפ"ז פשוט דלדינא הלכה כר' עקיבא וכו' יהושע ור' זכריה בן הקנז נגד
רבי, וא"כ כל שאין אסורה לזעל אינה אסורה לזוועל מדינא אם לא משום קנסא כמ"ש הרמ"א בסימן קנ"ט [סעיף
ג'], וזהו רק לכתחילה ואם נישאת לא תנא, ע"ש עוד. ועיין מה שכתבתי בסימן קנ"ט סק"ט]. ומ"ש הבאר היטב
ואם נתיחדה עם אחד מותרת לו כו', עיין במשורה שז יעקב [חלק ב' אהע"ז] סי' ו' וז' מענין זה:

ביאורים

(ג) ובאו ומצאו. כך הגי' בביאור הגר"א: התירתו מעלי' אלא לזנות: (ו) או שמצאו
(ד) דבר מכוער. שהדברים מראים שהיתה רוק. מי זרק הרוק למעלה (ו) אלא שזינתה זו
שם עבירה (ב) אע"פ שאין שם עדות ברורה ורקקה בשעת תשמיש. ובי' הט"ז כיון
בזנות: (ה) לובשת המכנסים. שהיו הנשים דעשתה שלא כהוגן במה שנסתרה על כן
חוגרות לצניעות (ג) מכוער הדבר שלא תולין שקלקלה ולא תלינן (ה) בבעלה:

צינינים

(ב) רמב"ם. (ג) רש"י. (ד) רש"י. (ה) וצ"ע הא דמשמע בב"ש דה"ה בידוע דשמשה עם בעלה וצ"ל
דלאו דוקא אלא כונתו דאפשר דשמשה.

הלכות אישות יא

קסג

באר הגולה

(ז) *מקום המנעלים הפוכים*^ג (טור) ^דאו שהיו ^היוצאים ממקום אפל ^ג. שם דף כ"ה ע"א.

ד. לשון הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות אישות [ה"ט], מהירושלמי פרק המדיר [מנחות פ"ו ה"ו].

פתחי תשובה

זה אחר זה והגיפו הדלתות, הוא מקום יחוד וסתר כיון שהוא בית מוקף מכל צד ואין שום אדם יוכל לכונס ולראות מה הם עושים בו יע"ש [וע"ש בסי' ק"א שכתב דמ"ש לו הגאון בית מאיר דאין ראה מהמצי"ט די"ל דמירי בסתירה ביום, ליחא, דמפורש בתשובת מצי"ט שם שהיה צלילה צאשון חושך ואפילה], גם החכם מהר"ר נפתלי הירץ ו"ל הוצאו דבריו בשו"ת רמ"א סי' (י"ז) [י"ד] כתב על פסקו של הרמ"א וסיעתו הג"ל שאינו דומה, כי מקום אופל היינו שאין רגל אדם מצויה שם, וניכרים הדברים שהיתה שם עצירה כי לולא זה למה נכנסו למקום אופל, אבל במקום שרגל אדם מצויה שם, אפילו צאשון לילה ואפילה אין לומר צודאי היתה שם עצירה, כי מרחמים אולי יעבור שם אדם לפניהם, כגון העומדים בחצות הלילה ללמוד, או אחד מצני העיר יעור משנתו וילא לחון, יע"ש. ונ"ל להסתייע לדבריהם מדקדוק לישנא דהרמב"ם והוא מהירושלמי [מנחות פ"ו ה"ו], שניהם יוצאים ממקום אופל, ולא נקט שראו אותם עומדים בו, והגם דעת הרמ"א וסיעתו הג"ל דעמידתה עם הנחשד בחצות הלילה על פתח

[ו] יוצאים ממקום אפל. עיין בתשובת רצינו עקיבא איגר [קמ"א] סי' ז"ט שכתב דמה שהעיד העד [בעובדא דידיה ויוצא לקמן ס"ק י"א] שצחצוח הלילה עמדה ברחוב העיר עם הנחשד, אין לדמותו למ"ש הרמב"ם פרק (כ"ה) [כ"ד] מהלכות אישות [ה"ט] ובשו"ע סימן י"א או שהיו שניהם יוצאים ממקום אופל, כמ"ש בתשובת רש"ל סי' ל"ג על עדות כזה שהעיד שראה אותה עומדת ביחוד אלל הנחשד בצופל צחצי הלילה, והגאונים הרמ"א ו"ל וסיעתו החתומים שם דימו זה לביעור [ראה משניות רמ"א סי' י"ב], והרש"ל כתב ע"ז דאין זה כיעור לאוסרה על בעלה, (במקום) [דמקום] אופל שכתב הרמב"ם פירושו מקום סתר ומיוחד לעצירה להסתיר דבר, משא"כ בנידון זה שהוא פתח הבית ועוזרים ושבים מצוים צעיר הגדולה כולה, ושומרים של העיר סובבים תמיד, אין זה סתר כלל יע"ש. גם בתשובת מצי"ט [ס"א] סי' רפ"ז כתב ג"כ דמקום אופל היינו דבאיתו מקום אופל לא היה דרך לשום אדם שאינו דר שם ליכנס בו, דומיא דמעלין זה את זה מן הצור וכיוצא בו שאין דרך לכונס לצור, וכן נכנסו

חידושים

* מקום המנעלים הפוכים. בביאורים הבאתי פירוש רש"י שכתב דודאי של אדם אחר היו המנעלים והפכן כדי שלא יכיר הרואה ורש"י כתב עוד פי' שמצאו את מנעלי' במקום אחר וכתב שהעיקר כפירוש ראשון ומבואר דא"צ שיראה כיעור מצד האשה וא"צ שיראו הסכמתה, וכך מוכח מהכיעור דבשו"ע להלן דמנשק ע"פ חלוקה וע"ע בט"ז

ובב"ש בענין רוק שעל הכילה [עי' בביאורים סק"ו] ומה שכתבו בשו"ת מהר"ם לובלין סי' פ' ובתשובת הרב מגלוגא בשו"ת רעק"א סי' ק"ד שכתבו דאם לא הי' כיעור בה לא חשיב כיעור אין רא' מדבריהם, דמהר"ם לובלין איירי בכיעורים קלים שאם לא ראו שום דבר ממנה לא הוי כיעור כלל ובשו"ת רעק"א איירי במנשקים זא"ז שאם אין בה כיעור ל"ה כיעור כ"כ ולעולם י"ל דא"צ שיראו בה כיעור וכמו שהוכחנו לעיל רק צריך שיהי' כיעור גדול ובכח"ג תלינן שהי' ברצון שניהם, ומקום מנעלים הפוכים חשיב כיעור גדול. אמנם בתשובת הרשב"א סי' אלף קפ"ז כתב בנידון שלפניו שיש עוד צד היתר משום שאפשר שנכנס לאנוס ולא אנס ואיכא תרי ספיקי חדא ספק בעל ספק לא בעל ואפילו תמצא לומר בעל ספק באונס ספק ברצון, ומבואר מדבריו דאם אפשר לתלות באונס שלא בהסכמת האשה לא חשיב דבר מכוער, וצ"ל דמקום מנעלים הפוכים איירי באופן שהדברים נראים שלא הי' כאן אונס. ויש לעי' בדעת הנ"י [שהבאתי בביאורים ס"ק ל"ה] דסתם מזנה בחזקת רצון דלפמש"כ הש"ך בכללי ס"ס יו"ד ק"י סקל"ג דאם אין הספיקות שקולים היתר כאיסור לא חשיב ס"ס, ה"נ לא הוי ס"ס, אמנם י"ל בכוונת הרשב"א דדבר מכוער לא חשיב ספק גמור בזנות [וכמו שנבאר בעז"ה בחידושים להלן ד"ה עד אחד] ומש"ה מצטרף מיעוטא באונס לרוב כיעורים בלא טומאה ולכו"ע היכא דאפשר לתלות באונס לא חשיב כיעור וצ"ע.

צינונים

(ו) רש"י. (ז) רעק"א סי' צ"ט [וגם מה שהביא שם דעת הרמ"א וסיעתו דאפי' ברחוב העיר חשיב מקום אופל נראה משם דהוא משום דס"ל דראות עיני הדיינים קאי על כל דברי השו"ע עי' בביאורים ס"ק י"א ולא פליגי עמש"כ כאן].

או מעלים זה את זה מן הבור וכיוצא בו (ט) או (י) שראוהו (י) מנשק על פי חלוקה או שראו אותם (י) מנשקים זה את זה (יא) או (יב) שנכנסו זה אחר זה

פתחי תשובה

זימה הוא כיעור, מ"מ כיון דהרש"ל והחכם ר' נפתלי הירץ הנ"ל ראו דבריהם ושניהם נתנבאו בסגנון אחד לדמות דבריהם בטוב טעם, וכוותיהו כיון ג"כ בתשובות המצי"ט הנ"ל, נ"ל דהכי נקטינן להלכה, עכ"ד. וע"ש בס"ק ק' דהגאון בית מאיר הסכים עמו בזה, וכחצ דאפשר אף הרמ"א מודה בנידון דידן, כי שם דייק שעמדו ביחוד, וחושב עמידה זו שאחורי הפתח ליחוד, אכן ברחוב שהוא רה"ר ושומרי העיר מסבצים, לא די שיעור לא מיקרי אלא אפילו יחוד אפשר דלא הו, רק עוברת על דת ודאי מיקריה דהיינו מדברת ושומקת עם בחורים, עיין ב"ש סימן קט"ו ס"ק י"ג. וע"ש עוד בס"ק ד' וק"ה מזה: [י] שראוהו מנשק. עיין באר היטב [סק"ז] בשם ח"מ [סק"ג] שכתב, יש להסתפק אי מיירי ג"כ שנסתרה ושהתה כדי טומאה כו'. ועיין בספר ישועות יעקב סק"ג שכתב עליו ח"ל, ואני אומר מהיכא חיתי להסתפק בזה, וכיון דרוב ישראל בחזקת כשרות ומהראוי לומר השתא הוא

באר היטב

(י) מנשק. יש להסתפק אם מיירי ג"כ שנסתרה ושהתה כדי טומאה והעדים צאו ומלאו עושים דבר כיעור זה, דיש לחוש דשמא קודם שצאו העדים נטמאת, אבל אם לא היתה כאן סתירה כלל, או שחיקף אחר הסתירה צאו עדים ומלאו מנשקין זה את זה והעדים יודעים ברי שלא היתה עכשיו טומאה, אם יש לחוש דהואיל והיה כיעור זה, מסתמא יש לחוש שמא בפעם אחרת נטמאה, או דילמא לא חיישינן רק במקום סתירה היכא דיש לחוש שעתה נטמאה. עיין בתשובה ר"א מזרחי סי' כ"ה. ח"מ [סק"ג]. וב"ש [סק"ד] כתב, מרמז"ם פכ"ד מהלכות אישות דין ט"ו משמע דלא חיישינן, ע"ש:

סק"ה, אף אם היה נודע לנו שעתה נעשה מעשה, אילו היה לנו איזה נ"מ אי השתא זינמה או מקודם, אמרינן השתא זינמה, וכ"ש בזה דאף כעת עדיין לא זינמה, מהיכא חיתי נחוש שמא כבר זינמה, ור"ל לדבר דשם בעוצה דנואף סוף נדרים כו', אלא ודאי שלא כדעת הח"מ, עכ"ל. ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא סי' קנ"ט וק"ס מ"ש בזה: [ח] שנכנסו זה אחר זה כו'. עיין בתשובות רע"ק איגר סי' נ"ט [הנ"ל] [סק"ו] שכתב, דהא ודאי יחוד בעלמא אינו בכלל הכיעור זה מוכרח מג' ראיות [שהזכיר שם], מעתה נריך לחלק בין יחוד בעלמא ובין נכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות, דלכאורה גם זה רק יחוד הו, וכמ"ש הרשב"א [ח"א] סי' אלף רנ"א, גם בלשון הרמ"א בשו"ת סי' (י"ז) [י"ג] מצאנו דסגורים יחד הו רק יחוד ולא כיעור, ולישנא דסגורים משמע ודאי סגורים במנעול כו', ונ"ל דנכנסו זה"ז היינו דשניהם נכנסו רגלים זה"ז וכל אחד נכנס

ביאורים

(ט) או שראוהו מנשק. הח"מ נסתפק אם מיירי גם כן שנסתרה ושהתה כדי טומאה (ח) דיש לחוש שעתה נטמאה אבל אם לא הי' כאן סתירה כלל או שלא שהו שיעור טומאה לפני שבאו העדים לא חשיב כיעור או דילמא יש לחוש שמא בפעם אחרת נטמאה ודעת הפוסקים (ט) שלא חיישינן בכיעור גרידא רק אם נסתרה באותה שעה: (י) מנשקים זה את זה. משמע (י) דכשהיא לא נשקתו לא הוי

כיעור כ"א במנשק ע"פ חלוקה ועי' בחידושים: (יא) או שנכנסו זה אחר זה וכו'. כתבו הפוסקים (יא) דדוקא בהני גווני דניכר דעצת זימה ביניהם אבל יחוד בעלמא אינו בכלל הכיעור [בשו"ת רעק"א כתב דנכנסו רצופין זה"ז וכ"א נכנס על דעת חבירו ונועדו יחדיו לכנוס למקום הזה, ובתשובת הב"מ כתב דהעיקר תלוי בהא דהגיפו הדלתות במנעול, ולדבריהם יש לעי' בכל

צינים

(ח) בא לאפוקי שראו ששהתה פחות מכדי טומאה אבל אם ראו סוף הסתירה ויש לחוש שעתה נטמאה חשיב כיעור. (ט) הב"ש סק"ד דקדק כן מלשון הרמב"ם שהבאתי בסק"ד וכ"ד הישוע"י והנוב"י בתנינא קנ"ט ק"ס ודלא כיד אהרן ומשמעות תשובת הרמ"א שהבאתי בציונים סק"ז. (י) הרב מגלוגא בשו"ת רעק"א סי' ק"ד. (יא) רעק"א בכמה תשובות [ומש"כ בס' צ"ט שמדברי מהר"ם לובלין סי' פ' לא משמע הכי צ"ע לענ"ד דעיקר דבריו שם הם לבאר דלדעת מהר"ם והרא"ש אפי' יחוד ע"ד ערוה ל"ח כיעור ולא נחית לבאר מה שלמד רעק"א בדבריו דאפי' סתירה בעלמא חשיב כיעור לדעת הרמב"ם, וסוף דבריו שבנידונו לא חשיב כיעור הוא משום דחסר בעניני הכיעור ושפיר י"ל דגם מהר"ם לובלין לא החמיר יותר מהמבואר בלשון הרמב"ם והשו"ע] ב"מ שם וחזו"א סי' י"ז סק"ז. ודע עוד דרעק"א דקדק דיעת הרא"ש דאפי' בכה"ג לא חשיב כיעור והב"מ חשיב עליו ע"ש.

הלכות אישות יא

קסח

באר הגולה

ה. כרייתא שם ויכמות
כ"ד ע"ג.

ו. אוקימתא דגמ'
שם דף כ"ה ע"א.

(יב) והגיפו הדלתות (זמנעול) (ב"י בשם תשובת הרשב"א [ח"א סי' אלף רנ"א])

(יג) וכיוצא בדברים אלו (יד) לפי ראות עיני הדיינים (ט) (אם הוציאה

בעלה בדבר מכווער כזה הרי זו (טז) לא תנשא לנטען ואם עבר

ונשאה ^ה (יז) והיו לו בנים ממנה לא תצא. ^א במה דברים אמורים

פתחי תשובה

על דעת חזירו ונועדו יחדיו לכוון למקום הזה, ויכיר
דעת זימה ציניהם, משא"כ אם אחד כבר היה שם לעשות
זכריו ואח"כ נכנס השני לשם, הרי רק יחוד בעלמא ולא
כיעור. ואפשר לומר עוד דענין ג"כ הגיפו הדלתות מיד,
אבל אם הגיפו אחרי שעה או שמים י"ל דג"כ לא הוי
כיעור. ואף דמדברי תשובת מהר"ם לובלין סי' פ' [ד"ה
מכל הלין טעמא] משמע דס"ל להרמב"ם כל יחוד הוי כיעור,
לענין דראיות הנ"ל יתנו עדיהן ויזדיקו דאינו כן, עכ"ד
ע"ש. ובסי' ק' שם השיב לו הגאון בית מאיר והסכים

עמו בזה יחוד בעלמא אינו בכלל דבר מכווער, אך במה דסובר דגם סגורים זמנעול לא הוי רק יחוד, ומכאן זה הוכרח
לפרש דנכנסו זה אחר זה היינו דשניהם נכנסו רגליהם כו', חולק עליו, וכמד דבתשובת הרשב"א שם טעות סופר,
ובאמת יחוד הוי אפילו בלא סגירת מנעול, ואם סגרו זמנעול הוי כיעור, ודברי הרמב"א בשו"ת הנ"ל ז"ע ע"ש. ושם
בסי' ק"א בתשובת הגאון רע"ק ז"ל שנית כתב לו, דמ"ש דבתשובת הרשב"א טעות סופר, דצרייכו נכונים ומוכרחים,
דבדלוי גם בלא סגור יחוד מיקרי, אך מ"מ צענין הכיעור אפשר לומר כדברי דענין ג"כ נכנסו רגליהם כדלוי בלא
ניח דברי הרמב"א בשו"ת הנ"ל בקושיא כו'. ובסי' ק"ב שם חזר והשיב לו הגאון בית מאיר וכמד, אחרי דמדברי
הסמ"ג [עין מ"ח] ששינה לשון הרמב"ם [פכ"ד מאשמות הט"ו] מנזאר דסגירה לחוד משוי כיעור, מה לנו לתקוע נגד
הראשונים כדי לישב האחרונים. וע"ש עוד בסי' ק"ד וק"ה:

ביאורים

תלוי בראות הדיין. אי' בתשובת מהרי"ק שם
כי להרבות בחקירות בכל כיוצא בזה אין
כבוד אלקים חקור דבר זה אבל להעלים עין
בהתגלה הדבר ע"י עדים חלילה וחס ועי'
שו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סי' קע"ד:
(טו) אם הוציאה בעלה. משמע מלשון
השו"ע שאם מת הבעל או שגירשה מטעם
אחר מותרת לנטען אבל בתשובת הרא"ש כלל
ל"ב אות י"ב כתב דליכא נ"מ אם גרשה או
מת ויש ליישב דברי השו"ע דאיירי בעדי
כיעור גרידא בלי קול וגם בזה לא תנשא
לנטען וע"ז אמר ^(ד) דוקא אם הוציאה ועי'
ביאורים להלן ס"ק כ"ז בדברי ההג"ה:
(טז) לא תנשא לנטען. ואפי' משום לעז
בעלמא ^(טז) לא יכנוס: ^(יז) והיו לו בנים
ממנה. פי' שהיו לה בנים מהנטען ולא תצא

הכיעורים שבשו"ע באילו פרטים תלוי עיקר
הכיעור, אבל בחזון איש (סי"ז סק"ז) נראה
שהכלל בכל עניני הכיעור הוא שלפי ראות
עיני הדיינים היתה ודאי כונתם לכיעור ועי'
בביאורים לקמי' ס"ק י"ד]: (יב) והגיפו
הדלתות במנעול. נראה שאין כאן מחלוקת
וגם דברי המחבר שהגיפו הדלתות ^(כ) הכונה
ע"י מנעול: (יג) וכיוצא בדברים אלו. כגון ^(יג)
אם היו שוכבים זע"ז בלבושים ולא ראו
קירוב בשר, ודפיקת ונקישת הבועל בדלתי
חדר האשה אי"ז דבר מכווער. דיבר עמה
בקריצת עין לא מיקרי דבר מכווער:
(יד) לפי ראות עיני הדיינים. כתב הגר"א
וכולן אם הביאה ראי' לדברי' נאמנת וכן כל
כיוצא ומתשובת מהרי"ק (סי' קל"ה) נראה
דקאי עמש"כ השו"ע כיוצא בדברים אלו שזה

צינונים

(יב) כך הוכיח הב"מ בשו"ת רעק"א ק' וק"ב מלשון הסמ"ג שהוסיף בהעתקת הרמב"ם שהגיפו הדלתות
במנעול [ועי' בתשובת הרעק"א סי' ק"א שלא הי' פשוט לו בד' הרמב"ם]. (יג) בה"ט סקי"ב. (יד) ויש
להוכיח מהרמב"ם ספי"ז מאיסור"ב דהוציאה היינו אפי' אם פירש ממנה ומת ול"ד גירשה ע"ש.
(טו) ב"ש ועי' בח"מ דאף שלא הי' רנה בעיר לא יכנוס ואף שבשו"ת רעק"א תנינא (סי' מ"א) כתב
דמשו"ת הרשב"א שציין הב"ש משמע בהיפוך ויש לדון טובא להקל, אין הכרח גמור לדבריו בדעת
הרשב"א וגם הוא לא סמך ע"ז אלא משום דהיו שם אויבים בעיר.

(יח) בשרננו (י) העיר עליה (יט) ועל הנטען (כ) יום ומחצה או יותר ואמרו (כא) פלוני זינה עם פלונית (כב) ולא פסק הקול והוא שלא היו לה או לו (כג) או לנעל (הד"ו) [הנמוקי יוסף פ"ב דיבמות (יא) אויבים (כד) שמעבירים את הקול אבל אם לא היה שם

באר היטב

(י) העיר. והקול צריך להיות מנדל אחר ולא מחמת שיש לו אויבים בעיר חוששין שמה מחמת האויבים עדי כיעור. ז"ח [אות ג'] ז"ח [סק"ט], עיין דרישה [אות א']: (יא) אויבים שמעבירים את הקול. אפילו אם אין האויבים המוסיפים קול, כל

ביאורים

משום לעז בנין שיאמרו (יב) שהם מזוהמים. ודע דהרי"ף פי' הגמ' דל"ת ביש לה בנין, מהנטען, אבל רש"י פי' מהבעל ודעת הרא"ש בתשובה ל"ב סי"ג שהרי"ף פליג על רש"י אבל בתשובת הרשב"א (יג) משמע דלא חצא ביש לה בנין מהבעל אף דבחי' נראה דנקט כהרי"ף ומשמע דס"ל דמודה הרי"ף בבנין מהבעל וכ"מ בעוד ראשונים ובביאור הגר"א סקי"ד ועי' בביאורים ס"ק כ"ט מה שאכתוב בעז"ה בדעת הרמ"א: (יח) בשרננו העיר. י"א (יח) דהקול צריך להיות מצד אחר ולא מצד העדי כיעור ויש לפרש שיטתם עפ"מ דאי' במו"ק י"ח אין אדם נחשד בדבר אא"כ עשאו ואם לא עשה כולו עשה מקצתו וכו' כלו' שהקול מלמדינו שהנחשד והנחשדת שייכים בעבירה ובכח"ג אם באו עדי כיעור חצא מהנטען וי"א (יב) דהקול מחמת הכיעור דכשיש עדי כיעור יש גם קול ריגון מהם בעיר אלא שלפעמים פוסק הקול ופעמים אינו פוסק ואם אינו פוסק חזינן דהאומדנא דבני מתא שזינתה וזה מוסיף לקבלת העדות בבי"ד. וכאן אין שייך דיני קול דסי' מ"ו (כ) שיתקבל בבי"ד ושיהי' דבר ברור וכמשנ"ת שם דהא אי"ז אלא חיזוק לעדות [והעדים

לכו"ע (כא) צריכים להיות כשרים ולא קרובים] ובדעת הרמ"א דבקדל"פ לחוד מוציאים מן הנטען עי' להלן ס"ק כ"ח: (יט) עלי' ועל הנטען. וכתבו האחרונים (כב) דאם באו עדי טומאה על האשה אף שאינם מעידים על הנטען וליכא עלי' אלא קול גרידא מוציאים אותה ממנו: (כ) יום ומחצה. כתב הנ"י בשם הריטב"א דאם שתק קול ההפסק וחזר הקול הראשון ונמשך יומא ופלגא חשיב לא פסיק לאוסרה עליו: (כא) פלוני זינה. היינו שהעיר מרננים שזינה אבל גם אם חקרו בי"ד אחר הקול ונתברר שלא הי' שם אלא כיעור (כג) חשיב קול: (כב) ולא פסק הקול. פירש רש"י (כד) שיצא קול אחר לומר שקר הוא הלעז: (כג) או לבעל. וה"ה (כח) אויבי האב של הנטען או הנטענת: (כד) שמעבירים את הקול. נראה דלאו דוקא בודאי הוציאוהו אויבים איירי דא"כ פשיטא (כו) אלא באיכא אויבים בעיר ויש קצת רגלים לדבר שהם הוציאו הקול, ובכח"ג אפי' לכתחילה מותרת לנחשד (כז) דקול כזה לאו ריעותא כלל. אי' בשו"ת הרשב"ש סי' ר"ח דבזה"ז ליכא אדם שאין לו אויבים ובטל דין קול ע"ש:

ציונים

(טז) חי' הרמב"ן והרשב"א. (יז) סי' אלף קפ"ז וח"ה סי' רמ"א. ובבנים שנולדו מבעל לאחר הכיעור כתב הדרישה שגם הרי"ף מודה דחיישין ללעז בנין. (יח) מהרש"ל בתשובה ל"ג ב"ח ב"ש וכו' בתשובת הב"מ שבשו"ת רעק"א סי' ק' ד"ה ואפשר נמי. (יט) דרישה נובי"ת סי' כ' חזו"א סי"ז סקי"ו [וכ"מ בח"מ סקי"ט עי' בבית מאיר שם] ומצאתי כן בחידושי ר"א מן ההר בסוגיין ביבמות. (כ) ב"מ להלן (ע"ד הב"ש סקי"ב). (כא) ב"ש סקי"ב ונובי"ת סי' כ'. (כב) יש"ש פ"ב דיבמות סט"ז וק"נ אות ה' ומצאתי שכדבריהם משמע בתור"פ שם. (כג) פשוט שכן הדין לדעת הדרישה וסייעתו בסקי"ח וי"ל כן גם לדעת רש"ל וסייעתו שם. (כד) וכ"פ ריטב"א ונ"י אבל מדברי המרדכי שלא פסק ע"י אויבים ל"ח קלא משמע שפי' ל"פ כפשוטו וכ"ה בחי' המאירי ור"א מן ההר. (כה) בה"ט. (כו) יש"ש סי' י"ח ובשו"ת רעק"א תנינא סי' מ"א ג"כ נקט להקל דבאיכא אויבים תלינן בהו אף שלא ידענו שהם הוציאו הקול. (כז) ב"ש בשם נ"י ובפי' ר"א מן ההר כתב שלכתחילה לא יכנוס אפי' בקול דאויבים.

הלכות אישות יא

קמז

באר הגולה

ז. ממימרות דרבא
בבבבב
דהההה
סמיה, קדושין דף
ס"ו ע"א.

רינה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה אם נשאת
לנטען לא תצא אפילו אין לה בנים ^אאפילו בא עד אחד שזינתה עמו
לא תצא. הגה [ט] (יב) *ויש אומרים דאם היה נכאן קול ממש כדרך שנמצא

פתחי תשובה

[ט] ויש אומרים דאם היה. עיין גאר היטב [סקי"ג].
ועיין ז"י שהביא הגהת מרדכי דקדושין [סי' מקמ"ט],
מעשה נכאן אחד שהיה חושד את אשתו מאיש אחד, ופעם
אחת ראה אותה נכנסת עמו לסתר וסמך אזנו לכותל
ושמע קול נשימתם כדרך משמשים כו'. ועיין מנידון כזה
נמשכות נמח דק ס' ע"ט, וגם נמשכות אלא פנים
מאירות ח"ב ס' (ק"ל) [קל"א] מענין זה:

אין זה דבר מכוער. מהר"ם מלוצלין ס' פ'. דיבר עמה בקרינת עין, לא מיקרי דבר מכוער. תומת
ישרים ס' ל"ג:

חידושים

ממש"כ הרי"ף אע"ג דאיכא עדים בדבר המכוער
וכו' דע"ז קאי מש"כ דכשאתה לה בנים ל"ת אבל
אי איכא קדל"פ בהדיא אפי' יש לה בנים תצא
ומש"כ בתחילה דבקלא דפסיק פסקינן כרב ולא
תצא אלא בעדי טומאה היינו ביש לה בנים,
ומש"כ בסוף דבריו דהנ"מ מבוטל אבל מבעל
ל"ת אלא בעדי טומאה קאי עמש"כ לעיל דין עדי
כיעור גרידא, ולא נחית כאן לדון ע"כ וקדל"פ
להוציא מבעל דהוא חמור טפי מעדי כיעור
ובדלית ל' בנים תצא מבעל, ובזה אתי לנכון כל
דברי ההג"ה, [ובדרכי משה נראה שלמד לפרש כן
דברי הרי"ף מדברי הטור וצ"ע להעמיד דבריו
ונכתוב מה שיש לדון בזה, כתב הטור דלרי"ף (א)
כשאין בקול ממש אין מוציאין מבעל ומנחשד
אלא בעדי טומאה (ב) כשיש בקול ממש (כאן יש
שני גרסאות, או יש עדי כיעור, אם יש עדי כיעור)
מוציאין בין מבעל בין מנחשד אם אין לה בנים
(ג) אבל בראיית הבעל לחוד לא מפקינן אע"פ
שיש ממש בקול, עכ"ל, ונראה שהד"מ גרס או יש
עדי כיעור ולפ"ז מבו' בטור בדעת הרי"ף דמבעל
מוציאין בא' מהם באין לה בנים וכדפירשנו, אבל
לפ"ז נצטרך לומר דכשאמר בתחילה עדי טומאה
נקט הכי משום בעל ולא נחית לאפוקי דבעדי
כיעור מוציאין מבעל, וגם קשה דהא אמר
דמוציאין מבעל וע"כ דהגירסא היא אם יש ע"כ
דבחד מינייהו אין מוציאין מבעל וגם סוף דברי
הטור צ"ע, וצ"ע ג' להעמיד דבריו בפי' הטור וה'
יאיר עינינון אלא דעל עיקר הדקדוק שכתבנו
מדנקט הרי"ף עדי כיעור לבד, הב"מ למד מזה
דהרי"ף ס"ל דהקול צריך להיות מחמת העדים
[וכדעת הפוסקים שכתבתי בס"ק י"ח] ולפ"ז אין

באר היטב

[משפט נדק] שם [נמשכות הר"ה חסון]. עיין נכנסת
הגדולה בהגהת הטור [אות ח'-ט']. (יב) ויש
אומרים דאם היה וכו'. אלל לכו"ע משום
יחוד לצד אינה אסורה אפילו נתיחדה לשם זנות.
אם היו שוכבים זה על זה בלבושים, כל שלא ראו
קירוב גסר אינו אלא דבר כיעור. רש"ל. ז"ש
[סקי"א]. דפיקת ונקישת הצועל בדלתי חדר האשה,

* ויש אומרים דאם ה' וכו'. אבאר כאן שיטת
הרמ"א דהנה רבו דעות הראשונים בסוגיא זו ויש
כמה דעות באחרונים באיזו שיטה הלך הרמ"א.
דרך אחת באחרונים [הגר"א בליקוט וגם הב"ש
כתב כן בשם הד"מ] שהרמ"א פסק כהרי"ף ולדרך
זו אתי שפיר הא דחילק הרמ"א בין הבעל לבעל
שזו דעת הרי"ף וסייעתו דבעל חמור מבעל אלא
שצ"ע הדינים שכתב הרמ"א ביש לו בנים ואין לו
בנים וכמו שיתבאר, והנני מוכרח להאריך כדי
לבאר את הדברים. הנה הרי"ף כתב דבקלא
דפסיק עבדינן כרב ולא מפקינן לה אלא בעדי
טומאה ובקדל"פ עבדינן כרבי ומפקינן לה בעדי
דבר מכוער וכו' ושמעין מהא דתניא בד"א בשיש
לה בנים דהיכא דאית לה בנים מן הנטען אע"ג
דאיכא עדים בדבר המכוער לא מפקינן לה מיני'
וכו' והני מילי מבוטל שהוא הנטען אבל מבעל
עצמו לא מפקינן לה אלא בעדי טומאה בין יש
לה בנים בין אין לה בנים ע"ש, ופי' בד"מ סק"ב
בדעת הרי"ף דעדי כיעור וקדל"פ כעדי טומאה
דמו ומוציאין בהו מבעל, ובפשטות דבריו צ"ע
דהא הרי"ף בתחילה איירי בציור של ע"כ וקדל"פ
וכמו שהעתקתי בתחילה ואח"כ כתב דאפי'
באופן שתצא מבעל לא תצא מבעל אלא בעדי
טומאה ומשמע דע"כ וקדל"פ ל"ה כעדי טומאה
[וכ"כ הגר"א על פי' זה, דפירושו דחוק למאוד
שאין דברי הרי"ף משמע כן וכך הם דברי
הרמב"ם, כוונתו דשיטת הרמב"ם שדרכו לילך
בשיטת הרי"ף וכתב בהל' שוטה פ"ב הי"ג וי"ד
דבעדי כיעור וקלא דלא פסיק אם אין לה בנים
תצא ואם יש לה בנים לא תצא] אבל נכתוב מה
שיש להראות פנים לדברי הד"מ דיש לדקדק

[י] (כה) עם עידי כיעור [יא] מוילאין אותה [יג] (כו) מצעלה (רש"י ושאלות ומדרכי בשם הר"ם

פתחי תשובה

[י] עם עידי כיעור. עיין בתשובות רע"ק איגר סי' נ"ט שכתב וז"ל, ועדיין יש לעיין במה דאסר הרמ"א בעדי כיעור עם קלא דלא פסיק, והיינו אף בכיעור דנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות, הרי המעיין בסידור דברי הרא"ש פ"ג דיבמות כו', וא"כ מהיכן למד הרמ"א לאסור בסמירה על דרך ניאוף דהיינו נכנסו שניהם יחד צנירוף קלא דלא פסיק. וזהכרח לומר דהרמ"א כ"כ בדרך הכרעה מדעתו לחוש לדעת הרמב"ם [פכ"ד מאישות ה"ו] באיכות הכיעור, אבל בדעת הרא"ש נ"ל ברור דלא מיתסרא אלא בכיעור דחוגרת בסניר עם קלא דלא פסיק.

באר היטב

(יג) אפילו מבעלה. הקשה הבית הי"ל הא לעיל סימן ד' סעיף ט"ו כתב אשת איש שילא עליה קול שהיתה מזונה תחת צעלה והכל מרננים אחריה, אין חוששין לבנים וכו', ואם פרוצה ביותר וכו', משמע אבל אין מוילאין מצעלה, עכ"ל בית הי"ל. ולא דק, דשם ליכא עדי כיעור, וכ"כ ב"ש ס"ק ט"ו ע"ש. עיין תוס' צקוטה דף כ"ז ע"א ד"ה דומה וכו'. ועיין ח"מ [פק"ט]:

ומזה נ"ל ג"כ דגם יולאים ממקום אופל עם קלא דלא פסיק לא מיתסרא להרא"ש כו', עכ"ל ע"ש. ועל פי זה נ"ל דעכ"פ אם יש לה צניס אין להחמיר בכיעור כי האי, עיין לקמן סקי"ג ודו"ק: [יא] מוציאין אותה אפילו מבעלה. עיין לעיל סימן ד' סעיף י"ד בהג"ה, דאם ראו זה דבר מכוער וילדה ל"צ חודש חיישין להולד, והוא מתשוצת מיימוני להלכות אישות סי' כ"ה. ושם כתב זה לענין האשה דאסורה לנעלה כמו שהזכרתי שם [פק"ג]. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' הנ"ל [נ"ט] [צד"ה ויש ליתן תכלין] שכתב דהריעומא דילדה ל"צ חודש, גרע מריעומא

חידושים

הכרח מדברי הרי"ף, גם הנ"י פי' דברי הרי"ף דלא כהד"מ, ובד"מ סמך ע"ד הרא"ש לפרש כן בדעת הרי"ף ובשו"ת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א משמע לא כך [אלא דביש לה בנים ל"ת מהנטען אלא בעדי טומאה] ועוד שהד"מ כתב דמחלק התם בין יש לו בנים או אין לו בנים בעדי דבר מכוער היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק אין לחלק דהוי כעדי טומאה כלו' דבע"כ וקדל"פ תצא מבעל אפי' ביש לו בנים וזה דלא כדבריו בהג"ה ונצטרך לומר דחזר בו מפרט זה מפירושו ברי"ף מדרכי משה להגהות השו"ע, וביותר קשה דלפי' זה לית הלכתא כרב כלל דהא בדאית לה בנים מודה רבי דלא תצא וא"כ הלכתא כרבי בכל גווני ובב"ש סק"ד הוסיף עוד דקדוקים בזה, ובב"ש שם פי' דפסק זה בהג"ה הוי כפשר בין הדעות, דבבעל שלרה"פ אין מוציאין אלא בעדי

ביאורים

(כה) עם עידי כיעור. מפשטות דברי הרמ"א משמע דמוציאין בכל הכיעורים שנתבארו לעיל בשו"ע והעיר הגרעק"א בתשו' צ"ט דהרמ"א כתב כן בדרך הכרעה מדעת' לחוש לדעת הרמב"ם באיכות הכיעור אף דלהרא"ש לא מתסרא אלא בכיעור דחוגרת בסניר עם קדל"פ ועי' בביאורים ס"ק כ"ח שנאריך יותר בזה בעז"ה: (כו) אפילו מבעלה. לפי השו"ע שפסק כהרמב"ם אין מוציאין אשה מבעלה אלא בעדי טומאה, ולדינא יש אחרונים (כ"ה) שפסקו כשו"ע ועכ"פ (כ"ט) שלא לכופו להוציא ויש (כ"ז) שפסקו כהרמ"א דאפי' בליכא עדי טומאה רק עדי כיעור וקדל"פ כופין אותו להוציא:

טומאה החמיר בע"כ וקדל"פ רק בלית לי' בנים ומן הנחשד יש להחמיר ומוציאין בחד ריעותא ואין בנים ובביאור הגר"א סקי"ג ג"כ כתב והכריע הרב בבעל כדעת השאלות [היינו כפי' הרא"ש בשאלות] ובנטען כדעת ר"ת ומהר"ם ומיהו לדעתם אפילו ביש לו בנים ממנה תצא בהא לא פסק כוותיהו וסמך על הפוסקים הנ"ל, ויש לדברים אלו מקום בדברי הדרכי משה כמו שיראה המעיין. ובספר בית מאיר כתב בכ"מ דהרמב"ן פי' דעת רש"י ממש כפסק הגהות רמ"א וכו' דלא גרע חזקה דאחזיק נטען לקול מעדי דבר מכוער עכ"ל וכו'. והוא ברור שכו"ע מודו לסברת הרמב"ן שמחמירין בנטען מבעל וכו' והיא נמי דעת רמ"א ז"ל בהג"ה. ולדברי הב"מ מתפרשים שפיר דברי ההג"ה אף שלא הזכיר דעה וסברא זו בד"מ, ודע דהרשב"א בתשובה ח"א תקצ"ו ג"כ כתב שקרובים הדברים כדברי הרמב"ן והב"ש הביא תשובה זו לפרש דברי הרמ"א וא"כ צ"ל שגם הוא כיון לדברי הב"מ ועלו דברי הרמ"א כהוגן על נכון.

צינונים

(בח) מהר"ם לובלין ביאור הגר"א ואבנ"מ. (בט) ב"מ בשו"ת רעק"א סי' ק'. (ל) שו"ת הב"ח סי' צ"ח נוב"י ס"ס ע"ב.

הלכות אישות יא

קסמ

פתחי תשובה

אסורה לכו"ע. ואולי ס"ל מסביר דלכו"ע ריעותא ד"צ חודש גדולה כ"כ לאסור בראייתו הצעל הכיעור ועכ"פ בעד אחד ככיעור ומהימן ליה. אולם כל זה אם יאמרו הצ"ד דעדות הצ"ד הוא כיעור והצעל יאמר דמאמין ליה, וגם האשה תהא מודית להעד רק שחאמר שהיה רק כיעור ולא טומאה, בזה הוא שאמרנו דיש לדון דמיתסרא ע"פ פשטות דברי הר"ם הנ"ל, אמנם אם תהא האשה מכחישתו להעד זה על הכיעור הזה, נ"ל להקל. הגם דמדברי תשובות מיימוני שם מצואר להדיא דגם צכ"ג אסורה, עכ"ו מאחר שדעת הרשב"א בתשובה [ח"א] סי' אלף רל"ו [הוצא במשנה למלך פכ"ד מהלכות אישות דין י"ז] דאף בעד אחד בטומאה, אם מכחישתו, אף דסומך דעמו עליו, אינו חייב להוסיף, דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אף במאמין להעד, נהי דבעד אחד בטומאה כה"ג מסתפינא להקל [עיי' לקמן סימן קט"ו סעיף ז' ס"ק ט"ז], עכ"פ צידדון דידן בעד אחד ככיעור וילנה ל"צ חודש ומהימן ליה, דכלא"ה צידדו לעיל להקל, א"כ במכחישתו יש לסמוך על דעת הרשב"א הנ"ל להקל, ואולי אחר שנחשדש לנו עתה דמכחישתו לא מיתסרא, אפשר דגם בהודית להעד יש לצדד להקל ג"כ ולומר דלא מיתסרא במיגו דהיתה מכחשת, ונאמנת במיגו שהיה רק כיעור ולא טומאה כו' [ושם צכ"ה מה שאמרה, כתב, מאחר צידדון דידן היתה ג"כ עדות נשים דראו אותם עומדים באפילה כו', באם נדון דהוי כיעור, הגם דאמירה דהני לית ביה מששא, עכ"פ לענין זה מהני דשזב לא שייך מיגו דמכחשת, כמ"ס הרא"ש בתשובה [פ"ל ס"ו סי' ח'] הוצא צכ"ד [ח"מ] סימן נ"ח סק"א דלא אמרינן מיגו דהיה מכחש עדים פסולים, ע"ש]. ושם האריך עוד בענין עדות הנטען על אשה הנ"ל, וכתב, מה שאמר הנטען דהולד ממזר [ו]מגוי נחשברה, על הצ"ד לתקור איך יודע דהולד ממזר, ואם יאמר שהודית לו שזינתה, בזה יש לדון, דאם העד הצ"ד [הנוכח למעלה מענין הסתירה של הקיף] הוי עד כיעור, י"ל דמטעמים יחד לאוסרה, כמ"ס הרמ"א בסימן קט"ו סעיף ו' דעד אחד בטומאה ועד אחד דזינתה עמו, דאסורה, ה"נ י"ל בעד אחד ככיעור ועד אחד דהודית דזינתה כו', ומכ"ס אם הנטען הזה יעיד ג"כ על עניני כיעור דמטעמך לעד הצ"ד הנ"ל, והוי צ' עדי כיעור ואסורה בילדה ל"צ חודש. ואף אם נראה להצ"ד דהנטען הוא בכלל פוחזים וריקים, ובה כח הרמ"א בתשובה סי' (י"ז) [צ"ב] דפסולים הם לעדות כזה לאסור אשה על צעלה, באמת דברי הרמ"א בזה צ"ע כו' [ע"ש בסי' ק"א וק"צ וק"ג מזה], אלא דאם הוא חשוד על העריות כעין שכתב הרא"ש (פ"ו) [פ"ג] דסנהדרין [סי' י"ג] שהוא רגיל וגם בעריות ומתעבד עמהם וסנו שומעניה, ודאי דאין ממש בעדותו, כמצואר בתשובת הרשב"א [ח"א] סי' אלף רל"ו [וע"ש בסוף סי' ק"ה], אבל אם הוא רק בכלל פוחזים וריקים, צ"ע לדינא. ומסיים ח"ל, ובכל זה, דהיינו לדון דעדות הצ"ד לא הוי בכלל כיעור דאופל, גם אם הוי בכלל כיעור אם מהימן ליה הצעל אי אסורה. עכ"ו וי מפי שאלו מדמין נעשה מעשה, דמפסד דברי הר"ם משמע דעד אחד ככיעור ומהימן ליה

דקלא דלא פסיק, דאילו בעדי כיעור עם קלא דלא פסיק דאסורה, זה דוקא באין לו בנים [כמ"ס הרמ"א בסק"ח], ואילו בילדה ל"צ חודש עם עדי כיעור, אף ביש לו בנים אסורה. ושם נשאל בענין אשה שילדה לעשרה חדשים וג' שבעות מיום הילוך צעלה ממנה, וגם העידו עליה צפני צ"ד על ענינים מכוערים שם מצואר באריכות כל הגביות עדות, ובענין מה שנתקבלה העדות שלא צפניה ושלא צפני צעלה, אוכיר לקמן סעיף ד' סק"ח], אם יש לאוסרה על צעלה. והשיב ע"ו באריכות ומצדד להחירה, ומורף דבריו, דאם נדון את העדים לעדי כיעור, פשוט לאוסרה. אף דלא הוי צידדון דידן קלא דלא פסיק כמ"ס הרב השואל דלא היה קלא דלא פסיק שזינתה אלא שרהוטה אחר הנחשד, ואף א"כ ש"א קול דלא פסיק שזינתה, לא היה הקול רק ע"פ הגדת ערלית וע"פ עדות רעועה נעשה הקול דזה לא מהני, מ"מ הרי צידדון הריעוטה דילדה קרוב ל"א חדשים אסורה כמ"ס בתשובות מיימוני כו'. אולם אינו ברור לדונם לעדי כיעור, כי מה שהעיד עד הא' שצחצח הלילה עמדה ברחוב העיר עם הנחשד, אין לדמותו כו' [הוצא לעיל סק"ו]. ואין לפקפק ולומר דאף דלא היה כיעור ממש, מ"מ צמעט כיעור כל דהו דהנטען ריעוטה דילדה ל"צ חודש אסורה, דזה אינו, דהמעין בתשובות מיימוני שם כו' [הוצא לעיל סימן ד' סעיף י"ד ס"ק י"ד]. וגם העדות הצ"ד שראה מצית החורף שלו דהיתה עומדת עם הנחשד בחוף הקיף [צ"ח המצולות] וכשרצה לכוון לשם החזיקה צדלת לסותמו, גם זה לא הוי כיעור כו', ומ"מ אינו אומר דבר ברור בזה, והבצר תלוי בראיית הצ"ד אם ענין הסתירה של הקיף [צ"ח המצולות] הוא בכלל כיעור דאופל אם לא. אף גם אם נדון דהוי בכלל אופל, מ"מ הא הוי רק עד אחד ככיעור דלא מיתסרא בילדה ל"צ חודש כמצואר בתשובות מיימוני שם. ואמנם אם יאמר הצעל דמהימן ליה העד [באחיה אופן נקרא מהימן ליה אכתוב בזה לקמן סימן קט"ו סעיף ז' סקמ"ב], ולענין אם בזמן הזה מהימנין להצעל דמהימן ליה העד, אכתוב בזה לקמן סימן קע"ח סעיף ט' סק"א], בזה יש לדון דמיתסרא עליו כמ"ס בתשובות מיימוני הנ"ל בסופו כו'. והגם דבש"ת רמ"א סי' (י"ז) [צ"ב] ובתשובות מהר"ם לובלין סי' פ' משמע מדבריהם דמשום דילדה ל"צ חודש ועד אחד ככיעור ומהימן ליה לא היתה מיתסרא רק ע"י ריבוי הכיעורים ואומדנות המוכיחות, וגם בלא זה י"ל דאין ראיה מדברי הר"ם בתשובות מיימוני הנ"ל, ד"ל דהר"ם כתב כן לטעמיה דס"ל [שם] דבראיתו הצעל הכיעור בקלא דלא פסיק אסורה, א"כ ה"נ י"ל בילדה ל"צ חודש ובראיתו הצעל הכיעור, וכמו כן צראה עד אחד הכיעור ומהימן להצעל, דנאמנותו דהצעל להעד אחד הוי כאילו ראה הצעל בעצמו מה שראה העד, אבל למאי דקיי"ל להלכה פסקה כהרא"ש ובעי דוקא עדי כיעור עם קלא דלא פסיק, אבל ראייתו הצעל הכיעור עם קלא דלא פסיק לא מיתסרא, י"ל דה"ה בילדה ל"צ חודש ואף בעד אחד ומהימן ליה לא מיתסרא. עכ"ו וי מפי שאלו מדמין נעשה מעשה, דמפסד דברי הר"ם משמע דעד אחד ככיעור ומהימן ליה

פ"ב דיבמות [יג] [א] פילו אס אין לו בנים ממנה אבל באחד מהן אין מויליין (יד) מן העבל

באר היטב

(יד) מן העבל [כו' מוציאין באחד מהן]. משמע בקלא דלא פסיק, אפילו העבל לא ראה דבר כיעור מויליין מן הנחשד. וקול זה משמע אפילו לא הוחזק בצ"ד. ועדי כיעור צריכין להיות כשרים ולא קרובים. וקול מחמת אויבים אפילו לכתחילה מותרת לנחשד. צ"ש [סקי"צ]:

פתחי תשובה

אין לא הרייתי ולא ילדתי, ונותנת אמתלא על דבר בטנה שהיתה גדולה. מתחילה אמרה שהיתה בעלת בשר והיתה לה בטן גדולה בטבע, ומרוב זכר שער עליה נעשית רזה וכחשה בימים מועטים, ושוב אחר שמונה ימים אמרה שבטנה שהיתה גדולה הוא שנערר דם וקמה, ובאוחו ליל שבת פתאום בא האורח ויאלו ממנה דמים הרבה ושבה והיתה כבשרה בבטן דקה. ועמה בא בעלה ואמר אהבתי את אשתי ואיני מאמין עליה שום דבר זנות. מה דין הווג הזה אס מחויבים צ"ד להפרישם. וכתב, דמה שהחליט הרב השואל דעדות גודל הבטן הוא עדות טומאה ממש, ולא מהני שוב אמתלא לתלות גודל הבטן בדבר אחר, והביא ראיה ממ"ש בכתובות י"ג [ע"ב] אמר להם אף לזו יש עדים והרי כריסה בין שניה כו', אני תמה על ראיה זו כו', אבל זו שראו אותה במלבושים אין זו עדות טומאה ודי שהיא כיעור, כי האמתלאות באמת טענות רעויות מאד. אבל אני תמה, כיון שאין על כל זה אלא עדות נשים, הלא אפילו אס העידו שראו אותה מנאפת ממש, וכי יש בדבריהם ממש לאסור אשה על בעלה כו', ועדות האיש אינו אלא עד אחד, ועד אחד בלי קינוי וקטירה מי מהני, וא"כ לא זו שאין כאן עד טומאה אלא אפילו עדי כיעור אין כאן. ואין לומר דעכ"פ להני פוסקים דע"י כיעור נאסרה לבעלה ונימא גידול הבטן עכ"פ כיעור הוא, וא"כ מה בכך שהוא עד אחד, כיון שהיא מודית לדבריו אלא שנותנת טעמא על גודל הבטן, א"כ הוי כמו אין חטפי וידי חטפי בחזקת הבתים דף ל"ג [ע"ב], ה"נ הוי כאילו יש שני עדים על גידול הבטן ואינה נאמנת לתלות באיזו אמתלא. זה אינו, דשאי נכסא דר' שאס שאס היה כופר היה חייב שבעת התורה כו', אלא שאס היה הבעל טוען לפטור עצמו מכחובה ע"י עד זה, הוי פסקין דהוי מחויב שבעה ואינו יכול להשבע ואינה נוטלת, כאשר ביארתי בחיבורי נודע ביהודה [קמא] סי' ל"ה כו', אך כל זה לענין הפסד הכחובה שע"ז נתחייבה שבעה אס היתה מכחשת העד, אמרינן מחויב שבעה ואינו יכול לישבע אינו נוטל, אבל לאוסרה על בעלה שע"ז אף שהיתה מכחשת העד לא היתה צריכה שבעה, אולי גם עמה שהודית אלא שאומרת טהורה אני נאמנת במיגו. ותדע, שהרי בנכסא דר' אבא אף דאמרינן מחויב שבעה ואינו יכול לישבע משלם, מ"מ אינו נפסל בזה לעדות כו'. וגם מסבירא נראה דאף שהפסידה כתובתה מ"מ לא נאסרה על בעלה, ובפרט צנידון דידן שאין הבעל טוען נגד כתובתה, אדרבה אומר שאינו מאמין על אשתו שום דבר זנות, וא"כ איך נימא שנאסרת משום שהוי מחויבת שבעה כו', והרי אפילו העיד עליה עד שזינתה והיא מודה לדבריו לא נאסרה, דאמרינן עיניה נתנה בזה היכא דליכא רגלים

שיהיו צ' עדי כיעור, חלילה לסמוך על דעתי כו', וזלמ אס יסכימו גדולי זמנינו ותהיה ההוראה על שמש, אזי אני נטפל להם כשיבא מכשורא, עכ"ל. וע"ש בסי' ק' תשובת הגאון בעל בית מאיר על ענין הנ"ל בפלפול רב, ומסיק ח"ל, ובגוף הנידון נ"ל להלכה, דאפילו הוי צ' עדים [על הכיעור] אין להצ"ד לכופו על הגירושין, דמ"ש הר"ם בתשובות מיימוני הנ"ל ובנידון זה אילו היו עדי כיעור כל אפיין שוין שאסורה לבעלה, אין הכונה דכופין, אלא דהצ"ד יאמרו לו דחייב לגרשה, ומ"מ אס רצה לקיים יקיים. ואפילו אס דעתו שהצ"ד יפקיעו בע"כ, אין לנו לחוש לזה, אלא בענין כפיה צריכים אנו לחוש לדעת הר"ף והרמב"ם לאחוז בפשטא לישנא דתלמודא וצ"ד בעדים הוא דמפקי דהיינו עדי טומאה לפירושם ולא בענין אחר [ע"ש בסי' ק"א צד"ה אך להיות, דהגאון רע"ק ז"ל הסכים עמו בזה], ולא מיבעיא בזה דהרמ"א נמי לא העתיקו לענין זה, אלא אפילו עדי כיעור עס קלא דלא פסיק דמביא הרמ"א בשם יש אומרים, עכ"ז דעתי נוטה דלמעשה אין כופין על הגירושין כנראה ממסקנת המ"ל בתשובה [לע"ע לא ידעתי מקומו*]. וכבר בא מעשה כזה לידי עדי כיעור עס קלא דלא פסיק, ולא היה כח בידי לכופו על הגירושין, עד שע"י גלגולי דברים (ש)התראה לגרש, ואח"כ ראיתי תשובה אחת נדפסה מגדול שמסכים לזה. ולענין אס אשה זו מזהה לגרשה בעל כרחה, בזה נ"ל להסכים למר [ע"ש בסי' צ"ט צד"ה ובפרט] שאין בזה משום חרס רצינו גרשום מאור הגולה, דהא עד האחד לכל הפחות הוא עדות שבערה על דת, דבכלל משחקת עס הצחורים היא, ומכ"ש ע"י עד הצ' כו' [עיין מה שכתבתי לקמן סימן קט"ו סעיף ד' ס"ק יו"ד], אך לענין להפסידה כתובתה אין כח צידינו להפסידה אס טוענת צרי לא בא עלי אדם חוץ מצעלי והולד ממנו. ולענין מוונות הולד, נ"ל דבדואי פטור הבעל, שהוא בכלל איני יודע אס נתחייבתי לו, ובפרט דיכול לומר קים לי כחוס' [בגדה דף ל"ח [ע"א ד"ה שיפורה] שכתבו דלא קי"ל כרבה חוספאה [ביבמות פ' ע"ב]], עכ"ד ע"ש באורח. ומ"ש שם בענין הכשר הולד, כתבתי בזה לעיל סימן ד' סקט"ו. ועיין עוד שם מס' ק"א עד סי' ק"ו מענין הנ"ל: [יב] אפילו מבעלה. עיין בתשובות נודע ביהודה תניינא סי' ק', על דבר האשה שהיא אשת כהן, והיא יטבה גלמודה מצעלה זה שמונה עשרה שנים, ובקרב שנים הללו יא קול זנות על האשה כי הרה וגם ילדה, והעידו כמה נשים וגם איש אחד שראו אותה עס בטן גדולה כדרך הנשים המעוברות, וציום השבת שעל אוחו ליל שבת יא קול שילדה לילה, ראו אותה שלא היתה לה בטן כלל והיתה דקת בשר כדרך הנשים שאין מעוברות. והאשה מכחשת לומר לא פעלתי

אלא אם כן (כז) הוציאה בעלה וכנסה הנחשד [יד] (כח) מויליין באחד מהן מן הנחשד אם אין לו (כט) בנים ממנה (כן משמע מהר"ף והרמב"ם). (ל) שני עידי כיעור [טו] (טז) (לא) מצטרפין

פתחי תשובה

באר היטב

(טו) מצטרפין. ה"ה שני עדי טומאה מצטרפין לדבר, עיין סימן קט"ו בח"מ סק"ו וצ"ש שם [סק"ט]. ובדבר הקול שהזכיר השואל, לדעמי לאו קלא הוא, כיון שקול זה ילא מפי ערבי אחד שאמר שכליל שבת ההוא קראוהו להחדר שהיתה האשה ואמה להדליק את הנר ושמע קול ילד קטן, וממחר דברי הערבי הזה ילא הקול שילדה כליל שבת, וכיון שקול זה בא ממחר דברי מי שאין בדבריו ממש, גם הקול אין בו ממש [ע"ש] [מהדורה מינא] בסי' י"ח שפלפל אם לאסור אשה בעדות ערבי מסיח לפי תומו והביא דברי השב יעקב [חלק אה"ע] סי' ו' בזה, ויוצא לקמן סימן קע"ח סעיף ג' ס"ק יו"ד, ולכן נראה אף שלפי מוכן הענין האשה הזאת נטמאה, עכ"ל אין כאן עדות שמהיה יכולת ביד הב"ד לאוסרה על בעלה ולכוף את הבעל לגרשה, וראוי להוכיח את הבעל שיגרשנה ויחוס על זרעו שילד ממנה אולי בצוא המטהר לטהר את הכהנים בני לוי יצילם לרעה ולא יזכה לכן מגיש מנחה, ואם יאטום אזנו משמוע ויאמר כי אינו מאמין על אשמו שזינתה וטוהרה היא צנייני, אין לנו יכולת למחות בידו ולא לפסול הבנים שילד, והיו בחזקתן עד בוא הכהן לאוריס, עכ"ל ע"ש: [ג] אם אין לו בנים ממנה. עיין בח"מ [סק"ה] שמתה על הג"ה זו דהרי הרמ"א ס"ל כדעת הר"מ, ולדידיה אפילו כשיש לה בנים מויליין מן הבעל, וכן תמה הב"ש בסק"ד, וכחז דהרמ"א פסק כעין פשר צין הדיעות כו'. ועיין בתשובות נודע ציהודה [מהדורה קמא] סוף סי' ע"ב שהכריח מהגמרא דהעיקר כשיטת הר"ם דסוגיא דינמות הוא נגד הבעל, ומסיים דלפ"ז אף להמיקל ביותר, מ"מ כשיש עדי כיעור וקלא דלא פסיק מויליין גם מהבעל אפילו יש לה בנים, ולא משגיחין בילדי זנונים שלהם, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק יו"ד: [יד] מוציאין באחד מהן מן הנחשד. עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תשמ"ג: [טו] מצטרפין. עיין באר היטב [סק"ט]. ועיין בתשובת נודע

ביאורים

(כז) הוציאה בעלה. משמע דוקא (לא) אם הוציאה בעלה ומקור הדין הוא בב"י בשם מצאתי כתוב והתם איירי בקול אבל י"ל דבעדי כיעור חמיר טפי ונאסרת בלא"ה, ובנתיבות לשבת סק"ג כתב לחלק שבכ"מ שנאסרת לבעל אף אם מת תצא מבעל אבל בקול או ע"כ גרידא דל"ת מבעל לא תצא גם מבעל אא"כ הוציאה בעלה ועי' לעיל ס"ק ט"ו: (כח) מוציאין באחד מהם. משמע דבקלא דלא פסיק תצא מבעל (כ"ב) אפי' בלא ראיית בעל ואפי' (כ"ג) לא הוחזק בבי"ד אבל אם ידוע שהקול יצא מפסולי עדות (כ"ד) לאו כלום הוא. עוד משמע דתצא מבעל בעדים המעידים על כל אחד מהכיעורים שבשו"ע ואפי' בדליכא קלא, אבל יש לדון בזה כיון דבתשובת הבית מאיר (בשו"ת רעק"א סי' ק') נקט בדעת מהר"ם דאין מוציאין אלא בדברים

המכוערים (כ"ה) כגון הני תלת דבתלמודא דרוכל יוצא וכו' ובי' הב"מ דלשיטת מהר"ם דע"כ חשיב כפתח פתוח דמוציאין על ידם דייק דוקא דברים המכוערים כה"ג שהם כהוכחה על הזנות ע"ש ולפ"ז הי' צ"ל גם בשיטת הרמ"א דאין מוציאין אלא בכיעורים חמורים, אבל לפ"מ דביאר בחי' הב"מ דעת הרמ"א דפסק כהרמב"ן דכניסת הנטען אלומי אלמי' לקלא ומש"ה תצא אפי' בדבר מכוער שפיר י"ל דבכל כיעור מוציאין: (כט) בנים ממנה. וי"ג ממנו כל' מן הנטען ולעיל כתב דלא תצא מהבעל ביש לה בנים ממנו ונראה מזה דגם מבעל לא תצא ביש לה בנים מן הראשון עי' לעיל ס"ק י"ז: (ל) שני עדי כיעור. וה"ה (כ"ו) שני עדי טומאה מצטרפין אע"ג דטומאה דחזי האי לא חזי האי: (לא) מצטרפין. אע"ג דלענין דרישה וחקירה

צינונים

(לא) ובשו"ת רשב"א תקצ"ו מבואר דאפי' ביצא קול ונפטר בעל האשה לא יכנס וקרוב הדבר שיוציא וי"ל דהרמ"א נקט כן בדרך פשרה להחמיר כדעת מהר"ם רק במקום שהוציאה ועי' בחידושים. (לב) ח"מ וב"ש. (לג) כ"כ הב"ש והב"מ הביא דעת המ"כ שבב"י דבעי איתחזק בבי"ד ודעת הרמב"ן בחידושים והרשב"א בתשובה דכנס אלמי' לקלא ולדבריהם תצא אפי' בקול שלא הוחזק בבי"ד. (לד) שו"ת רמ"א סי' י"ב נובי"ת כ' ורעק"א צ"ט וי"ל דגם בשו"ת הב"ח סי' צ"ח לא פליג ע"ז. (לה) איתא לחילוק זה גם בחי' המאירי בשם קצת גאונים [ושם דקדק כן גם מהרמב"ם שלענין הפסד כתובה כתב גם את הכיעורים שבירושלמי ולענין איסור לא כתב אלא חגירת סינר ורוק בכילה אבל בשו"ע לא פי' כן] ודע דבתו' ד"ה אמר רבי נראה שחילקו בין כיעור דסינר דהוי כקדל"פ לכיעור דרוק דהוי כקלא דפסיק ע"ש. (לו) ח"מ [וכ"מ בב"י שהביא את המרדכי בדין דו"ח ע"ש] וקמ"ל דלא אמרינן כיון דעדי טומאה שייכי בד"נ לא

קעב

הלכות אישות יא

אף על גב דרלו זה אחר זה וכיעור דחזא האי לא חזא האי (מרדכי פ"ב דיבמות בשם תשובת מוהר"ם) (לב)* עד אחד נדבר מכוער (טז) לאו כלום הוא (תשובת מוהר"ם סוף נשים).

פתחי תשובה

באר היטב

אע"ג דטומאה דחזי האי לא חזי האי. [מ"מ סק"ז].
עיין ז"ש [סקי"ג]: (טז) לאו כלום הוא.
אפילו אם הוא מהימן ליה כתרי מותרת אפילו
לנחשד. ז"ש [סקי"ד] ועיין ח"מ [סק"ח]:

זיהודה [מהדורה קמא] סי' ע"ז [נשמרת הימר הג' שס],
שהניא דתשובת מהר"א ששון סי' י"ז וכ"ד פסק דלאסור
אשה לבעלה לא מהני עדות מיוחדת, והוא ז"ל האריך
להשיג עליו, ע"ש. ועיין בתשובת חמדת שלמה [חלק אהע"ז]
סי' (פ"ה) [פ"ד] שכתב, דמה שהשיג הגדוע זיהודה על
מהר"א ששון מהירושלמי [גיטין פ"ט ה"א] שהוצא בתוס'
סוף גיטין [ג' ע"א ד"ה מה], אין השגה זו מוכחת ע"ש. ועיין בתשובות נודע זיהודה תניינא סי' י"ג. ועיין עוד מזה
בתשובות בית יהודה חלק אהע"ז סי' י"ט, ובתשובות שער אפרים סי' קי"ז דף ע"ח ע"א:

חידושים

ביאורים

מדמי בס"ד לדיני נפשות (י) שאני דרישה
וחקירה דמה"ת אפי' בדיני ממנות בעינן
דרישה וחקירה אלא משום נעילת דלת בפני
הלוויין א"צ דו"ח לכן בעינן דרישה וחקירה.
הק' הב"ש דהא בסי' מ"ב [קמ"ח] וקמ"ט (יח)
פסק בקידושין וביחוד דאין מצטרפין, ותי'
(יט) דשאני קידושין כיון דראו דליכא עדים
אלא ע"א לא היו מתכוונים לשם קידושין ועי'
בפ"ת (כ) ובבית הלוי ח"ב סי' לט:
(לב) עד אחד בדבר מכוער. הח"מ כתב
דה"ה ע"א בטומאה לאו כלום הוא ואי מהימן
לי כבי תרי ה"ה בעדי כיעור נמי ולפ"ז הא
דנקט בהג"ה דבר מכוער לאו דוקא אבל
הב"ש כתב בשם תשובות האחרונים דאפילו
אם הוא מהימן לי כתרי מותרת אפילו לנחשד
והרמ"א איירי במהימן לי (כא) ומש"ה נקיט
דבר מכוער ועי' בחידושים:

* עד אחד בדבר מכוער. היות ובמח' הח"מ
והאחרונים כאן תלוי דין כיעור שהוא דבר יסודי
מוכרח אני להאריך קצת. הנה דעת מהר"ם
דכיעור חשיב כטומאה וכתב ליישב קושיית ר"ת
דהא אין אשה נאסרת על בעלה אלא בעדי קנוי
וסתירה דאם יש עדים שראו דבר מכוער כב' עדי
טומאה דמי ומלשונו משמע דכיעור חשיב
כטומאה גמורה, [וכ"מ מד' הרמב"ן כ"ד ב' שהק'
מדין מיתה ועונשין במכות ז' וגם מהא דדריש
בגיטין פ"ט דבר ברור, וע"ע להלן] ולפ"ז יהי'
הדין דלדעת מהר"ם תצא בעדי כיעור אף ביש לה
בנים ואף דאפסקי' אחר ובראיית הבעל הכיעור
יהי' כראה שזינתה ובדרך זו הלך הח"מ דאי
מהימן לי כבי תרי חייב להוציאה כדין עדי
טומאה, אמנם בתשובת מהר"ם יש כמה דברים
שצ"ע, שכתב שם בסד"ה איך נפתח דבע"א
שראה דבר מכוער לא אסרינן לה אגברא ואפי'
מהימן כבי תרי ובסד"ה אמנם אם יש כתב שאם
הבעל ראה לבדו דבר מכוער לא מפקינן, וצ"ל
לפי' הח"מ דבכל הני גווני אסורה אלא שאין בי"ד כופין ע"ז כיון שאין הבעל או ע"א נאמן לאוסרה
על הבעל וכשמזדקקין הבי"ד להוציאה מבעלה קובעים בזה את הלעז לאמת וצריכים לאוסרה על
הבעל וא"א לאסרה עליו לכן אין בי"ד מזדקקין להוציא ממנו, [וצ"ל דמהימן לי' כתרי על הזנות
חמיר טפי וצריכין בי"ד להוציאה, ודוחק] אבל האחרונים פי' דגם לדעת מהר"ם לא חשיב כיעור
כטומאה לגמרי ובראיית הבעל מותר לקיימא ובע"א דמהימן כבי תרי ג"כ א"צ להוציאה, וכך משמע
גם בתשו' מיימוני סי' ח', ומש"כ בתשובה כ"ה בד"ה ובנידון זה דאי יש ע"א בדבר מכוער דמהימן
עלי' כתרי חייב להוציאה, יפרשו האחרונים דדוקא התם דהיתה מעוברת וכדי להכשיר האשה הי' צ"ל
דאשתהי הולד וכיון שכך סמכינן אע"א לאוסרה לבעלה [אמנם לענין אפסקי' אחר כתב הב"ש סקט"ו
דלדעת מהר"ם ל"מ בע"כ כדמוכח בגמ' [ופי' בחזו"א סי' י"ז סק"ג דאין הטעם דכיעור נחשב באמת

צינונים

יהני בהו עדות מיוחדת. (לו) ב"י ד"מ וב"ש. (לח) עי' ביאור הגר"א סקט"ו. (לט) ע"פ ב"י חו"מ
סי' ל', ובחזו"א סי' י"ח הוסיף דכשבעל שחרית בפני ע"א לא חלו הקידושין משום דקידש בלא עדים
וכיון שלא חלו עכשיו הקידושין שוב א"א לביאה זו לעשות קידושין מערבית ומה יועיל צירוף העדים
[ואצ"ל ד' הב"י אלא למ"ד דמהני קידושין בפני ע"א]. (מ) משמע שם דיש לצרף לדינא דעת מהר"א
ששון [שזו דעת הר"ן בגיטין כמ"ש בב"י חו"מ סי' ל' דל"מ עדות מיוחדת בזנות. ועי' בביאורים ס"ק
י"ח אי בעינן לקול מחמת העדים ויש לעי' בפרטי הדין בעדות מיוחדת. (מא) ובזה מיושבת קו' הט"ז.

הלכות אישות יא

קעג

באר הגולה

ב (י) מי שהוציאה בעלה (לג) בעידי דבר מכווער ונשאת לאחר ב' ת. ברייתא יבמות דף כ"ד ע"ב. ז. מסוגילא ופשיטתא דגמ' שס. ג' י. לשון הרמב"ם סוף פ"ב מהלכות סוטה. ד' ב. תוס' סנהדרין דף ט' (ע"א) [ע"ב ד"ה והב"א], וכ"כ נמוק"י [שם ב' ע"ב מדיפי

הרי"ף, והסמ"ג [פשוט] ס' מ"ט, והגהות מרדכי דיבמות [ס' ק"א], והגהות מיימוני פרק כ"ד מהלכות (אסורי ביאה) [אשוחות אות ב'], ותוס' סוף פ"ק דמכות ו' ע"א ד"ה שמתלך, ומשנות הרמ"ש כלל מ"ו ס' (ד') [א'] מבריתא וסוגיא דשילהי יבמות [ק"ב ע"ב] דלאסור את האשה הכל מודים שגריף דרישה ומקילה.

באר היטב

ב (י) מי שהוציאה וכו'. עיין ח"מ [סק"ט] וצ"ל [סקט"ו]:

חידושים

כעד על טומאה אלא שהחמירו משום לעז וחשבוהו כעד טומאה ולשון מהר"ם לאו דוקא ע"ש, ולשיטה זו א"ש טפי הא דת"י מהר"ם דברי הגמ' דקרי ל"י אפסקי לקלא ופ"י דקרי ל"י קלא משום דלא ראוה שנבעלה משא"כ לשיטת הח"מ אינו מיושב כ"כ דאף שאין הורגים ע"ז לא הוי קרי ל"י קלא. ודעת הרא"ש דעדי דבר מכווער וקלא דלא פסיק חשיב כפתח פתוח או ע"א אחר קניוי וסתירה ודעת הח"מ סק"ה וסק"ט דחשיב כעדי טומאה דכתב שם סק"ה דלהרא"ש תצא אפי' דאית לה בנים ובסק"ט כתב דתצא אפי' באפסקי אחר ובבית מאיר השיג עליו עי' בביאורים ס"ק ל"ג ובחי' הרמב"ן כתב להדיא דלא תצא היכא דיש לה בנים אלא בעדי טומאה ומב' דלא כדברי הח"מ, ע"ש.

בגללו: (לה) הרי זו תצא מזה. הק' הריטב"א דפשיטא דהא אסורה לו מן התורה ומשום לעז בנים לא שרי איסורא כלל י"ל דאע"ג דעדים אלו אינם יודעים אם ה' באונס או ברצון אשמועינן דתצא ולא אמרינן אולי אנוסה היתה וספיקא לקולא משום בנים דאוקים איתתא בחזקת כשרה (מ) קמ"ל דאדרבה סתם מזנה בחזקת רצון היתה: ד' (לו) יש אומרים וכו'. צ"ע מדוע כתב המחבר י"א הא לא מצינו מי שחולק ע"ז להדיא ויש ליישב (מ) דלדעת הרמב"ן והרשב"א שא"צ דו"ח בגיטין וקידושין ה"ה בעדי זנות וכן פשטות דין הגמ' שהובא בשו"ע ס' י"ז סכ"א דאין בודקין עדי נשים בדו"ח משמע דה"ה בעדי זנות לאוסרה על בעלה ומש"ה כתב המחבר י"א, ומה דבאמת קי"ל דבעדות מיתה א"צ דרישה וחקירה ובעדי זנות בעי תי' הב"ש שם (מ) דכשנוטלת הכתובה הוי כדיני ממונות אבל לענין לאוסרה על בעלה ליכא ד"מ כלל דהא אם היא אסורה לית לה כתובה (מ) וכוונתו מבוארת עפ"ד הראשונים סוף

צינונים

(מב) עי' בב"מ דאפי' לדעת הרמ"א דס"ל דע"כ וקדל"פ ל"ה כע"ט ממש כיון שמוציאין מבעל בדלית ל"י בנים מוציאין גם מבעל באפסקי אחר והיא נמי סברת רי"ו [שהובא בב"י ובכ"ש] בשם רוב הפוסקים וכך מוכח מהרמב"ן ועי' חזו"א ס' י"ז סק"ו. (מג) והביאו הנ"י ביבמות שם ועי' בט"ז סק"ו ועי' בב"מ לעיל מה שהעיר ע"ד הנ"י. (מד) כך נראה מדברי הב"י כאן ובחור"מ ס' ל'. (מה) ס"ק ס"ג. (מו) עי' בנוב"י רס"י ע"ב משה"ק על הב"ש ובמש"כ נתיישבו דבריו וכ"כ באבנ"מ ובהג"ה רב"פ שם.

[טז] (לז) צריכים [יז] דרישה וחקירה. [יח] ואין לקבל העדות שלא בפניה (יט) (לה) ושלא בפני צעלה (תשובת הרא"ש כלל מ"ו).

פתחי תשובה

באר היטב

ד [טז] צריכים דרישה וחקירה. עיין במשנות נדע ד (יח) דרישה וחקירה. אם טענה היא שהיתה ציהודה [מהדורה קמא] סי' ע"ב, אודות עדי זנות על אשת הגדולה בהגהת הטור סעיף י"ג: (יט) ושלא בפני צעלה. וה"ה אם נישאת לצועל וצאים לאוסרה עליו, גם הוא צעלה מיקרי. אך אם עדיין לא נישאת לצועל, ואף שצקצלת העדות זו נאסרה גם על צועלה, מ"מ נראה שא"צ שגם הוא יהיה אצל קבלת העדות רק לרווחא דמילתא, דהא נאסרה עליו ממילא, כמו שאסורה לכל הכהנים אף שלא היו אצל קבלת עדות. ח"מ [סקי"א]. אשה אחת שנכנסה עם איש אחד לאחר, והגוף הדלמות צמנעול, וראה עד אחד דרך חור קטן שהיה צפתה, וראה שהיו שוכנים בדרך המנאפים, וכן ראתה המשרתת צבית, ויאל קול צעיר איך פלוגית זמנה, וקלם אנשים קמו וגבו גביות צ"ד שלא בפני צעלה, אם יש לאוסרה על צעלה, פסק במשנות פנים מאירות שאלה ק"ד דמותרת לצעלה ע"ש, ועיין משנות צ"ח סי' נ"ח ונ"ט ק'.

ביאורים

בימות דמה דשייך נעילת דלת בכתובה הוא משום חניא וזה לא שייך בהפסד כתובה. ובעדי קידושין פסק הרמ"א להלן סי' מ"ב ס"ד בהג"ה שא"צ דרישה וחקירה ואעפ"כ לא השיג כאן (מ"ז) ונראה דמודה בעדי זנות דצריך דו"ח ויש לבאר (מ"ח) דבזנות לא שייך לנעול דלת הרשעים דבשלמא בקידושין דמקדש בפרהסיא שייך לנעול דלת שלא יבא אחר ויאמר שקדשה אבל זנות דבצנעה לא אסיק כלל אדעתיה שיהיו עדים: (לז) צריכים דרישה וחקירה. דעת ר"ת (מ"ט) דהוא מה"ת אבל דעת הרא"ה והריטב"א (יבמות קכ"ב) דא"צ דו"ח מה"ת אלא בד"נ ובד"מ [וחכמים ביטלו דו"ח בד"מ] אבל בכל שאר עדויות (י) א"צ מה"ת כלל דו"ח, ובתשובת נודע ביהודה (סי' ע"ב) פסק (נ"א)

דדרישה וחקירה אינו מעכב ואם אמר איני יודע אסורה לבעלה: (לה) ושלא בפני בעלה. ואם עברו וקבלו שלא בפניהם דעת הנודע ביהודה (נ"ב) דהוי כדיני ממונות והרבה פוסקים (נ"ג) סבירא להו דאפי' בדיעבד לא הוי עדות וכתב רעק"א (בסי' צ"ט) דקשה להקל בדיעבד כיון שיש כמה צירופים להחמיר. ואם הבעל אלם י"א (נ"ד) דאעפ"כ אין מקבלין עדות שלא בפניו אבל הנוב"י כתב שמקבלין לכתחילה ודע (נ"ה) דעכ"פ הבי"ד חייבים להתודע הדבר ולקבל העדות כדינה לקיים ובערת הרע ואיסורה תלוי עד שהיא ובעלה עליהם להביא את העדים לבי"ד וזולת זה ודאי אין לה היתר. ואם כבר נשאת לבועל (נ"ו) ובאים לאוסרה עליו צריך להיות קבלת העדות בפניו אבל אם לא נשאת לו א"צ

צינונים

(מ"ז) גם העתיק ע"ד המחבר את המשך דברי הרא"ש דצריך קב"ע בפניהם וכך מבואר בשו"ת הרמ"א סי' י"ב [וצ"ע דקצת משמע בשו"ת הרמ"א דגם בקידושין בעי דו"ח]. (מ"ח) הבי"ד סי' מ"ב הקשה ג"כ קו' זו ותירוצו צ"ע ואולי כוונתו דדרישה וחקירה בעדי זנות אינו אלא חומרא ע"ש. (מ"ט) תוס' סנהדרין ח' ב' וכן פסקו בסמ"ג ובהגמ"ר ובהג"מ. (נ) ובחזו"א סי' י"ט ט' צידד לומר שכ"ה דעת הרמב"ן והרשב"א. (נ"א) כך דקדק מתשובת הרא"ש כלל מ"ו סי' א' [הו' בב"י] וצ"ע דבתו' הרא"ש בסנהדרין דנראה דס"ל כר"ת וכתב הנוב"י בתשובה שם (סי' ע"ב בהיתר הרביעי) דאף אי נימא דצריך דו"ח א"צ שיהי' עדות שאי"ל והחזו"א הלך בזה בדרך אחרת, אבל מש"כ בנוב"י שם להחמיר עפ"ד הרא"ה והריטב"א [שכ"כ גם בשו"ת ר"ב אשכנזי סי' ד'] הסכים בחזו"א שם וגם ביצועות יעקב החמיר בזה. (נ"ב) כדיני ממונות הביא הבי"ד ח"מ סי' כ"ח דעת ראב"ן ראבי"ה רי"ו דס"ל דהוי עדות [וכ"כ הרשב"ש סי' מ"א בשם העיטור] וכ"פ בשו"ת הרמ"א שם והנוב"י שם (סי' ע"ב בהיתר הרביעי) צירף לזה דעת מהר"ר הירץ מבריסק בשו"ת הרמ"א סי' י"ד ע"ש. (נ"ג) תשובת הרא"ש כלל מ"ו שהביא בב"י כאן ובחזו"מ הביא הבי"ד שהוא דעת ריב"א נ"י רא"ש רשב"ץ ריב"ש [והביאו כן בשם רשב"א ורמב"ם, והבי"ש כתב כאן שלא מהני וכן פסקו רמ"א ורש"ל וסייעתם בשו"ת הרמ"א סי' י"ב י"ג וט"ז. (נ"ד) רמ"א שם. (נ"ה) נוב"י שם. (נ"ו) ח"מ וב"ש.

איש לאסור אותה על צעלה [ועד אחד היה עד טומאה ממש ועד הב' לא היה עד טומאה ממש רק עד כיעור, והיה ג"כ קלל דלא פסיק, כן מבואר שם], אשר הב"ד חקרו ודרשו העדים כדמ וכהלכה, ואמר אחד שהמעשה היה קודם ר"ח סיון סוף אייר, והעד הב' אמר איני יודע באיזה יום. וכתב דלכאורה אין לאסור האשה ע"י עדות זו, דכבר פסק ר"מ [בסוף סנהדרין ח' ע"ב ד"ה והביא] והרא"ש בתשובה [כלל מ"ו סי' א'] והוצא בשו"ע דלריבין דרישה וחקירה, וכן מפלפל הרמ"א בתשובה סי' י"ב וכן פסק מוהר"א ששון סי' י"ז, וכאן כיון שהעד הב' אמר איני יודע באיזה יום, כבר נודע דבחקירות אפילו אחד מן העדים שאמר איני יודע עדותו בטילה, ומכ"ש לפי דעת הש"ך [ח"מ] סימן ל"ג סקט"ו דאפילו בדיני ממונות דלא צעין דרישה וחקירה מ"מ אם אינו שחקר הדיין ואמרו איני יודע עדותו בטילה. אך באמת אין זה הימור כלל מכמה טעמים, חדא, דהרב ב"י בחו"מ סימן ל' [מחודש א'] הביא הרבה חולקים בדבר דלא צעין דרישה וחקירה בעדי זנות, וריהטא דסוגיא סוף יבמות [קכ"ב ע"ב] משמע כן. והטעם שכתב הב"י בסימן י"ז סקט"ג, לא נהיר כלל. וגם לשון ר"מ בסנהדרין דף ח' [שם] משמע דהא דצעין דרישה וחקירה, היינו שהדיין צריך לחקור היטב, אבל אין דינו כדיני נפשות ממש לענין שאם אמר איני יודע תהא עדותו בטילה. ואף שדעת הרא"ש בתשובה לכאורה לא נראה כן, נראה דהרא"ש לא קאמר האי דינא אלא היכא שמעידין על דבר שאם היתה סנהדרין נוהגת היתה מתחייבת ע"פ עדותן מיתה או מלקות [ואף שאין כאן התראה מ"מ גוף העצירה דיני נפשות הוא. כ"כ הוא ז"ל בסוף סי' נ"ו ע"ש] כדמירי הרא"ש התם ביצמה לשוק [ע"ש בס' ע"ד דהגאון מקושטאנדינא השיג עליו בזה, דהרי הרא"ש שם איירי בספק יצמה לשוק, והוא ז"ל הורה לו], משא"כ עדי כיעור או עדי הודאה, שאין כאן חיוב מיתה ולא מלקות והכחשה מפסדת ודאי דלא דמיא כלל לדיני נפשות רק לדיני ממונות דלא צעין דרישה וחקירה. ורואה לזה מלשון השו"ע דנקט בלשונו שאם באו עדים שאשת איש זינתה בו, ומדוע לא כתב סתם דלאסור אשה לריבין דרישה וחקירה, והיינו טעמא דהשו"ע מיירי מקודם בדין קינוי וסחירה ועדי כיעור, ואילו כתב סתם היה קאי אבל הקודם גם בעידי כיעור, ובאמת עדי כיעור א"צ דרישה וחקירה, לכך פירש בהדיא עדים המעידים על אשה שזינתה שיש חיוב מיתה בעדותן [וא"כ בינידון השאלה דעד הב' הוא רק עדי כיעור, גם להרא"ש לא צעין דרישה וחקירה]. ועוד, דאף אי נימא דגם בעדי כיעור מצריך הרא"ש דרישה וחקירה, אכתי אין מזה הכרח דאם אמרו בחקירות איני יודע עדותו בטילה דאין (א') זה [תלוי] בזה כלל, שהרי בש"ס ריש פרק היו בודקין [סנהדרין מ' ע"א, ובגמ' מ"א ע"ב] מבואר דמטעם הכתוב ודרשת וחקרת לחוד, היה ראוי להיות בחקירות כמו בדיקות דאם אמרו איני יודע עדותו קיימת, לולא טעם אחר שיש בחקירות דצעין עדות שאמה יכול להזימה, וא"כ הרי בתוס' ריש מכות [ב' ע"א ד"ה מעידין וכו'] בן גרובה] מבואר דהיכא דלא שייך ועשיתם לא צעין כלל

עדות שאמה יכול להזימה, ולפ"ז ה"ה הכא בעדות שאשת איש זינתה בלא התראה, והוא רק לאסור אותה לצעלה, דלא שייך ועשיתם כאשר זמם, לא צעין כלל עדות שאמה יכול להזימה, וא"כ החקירות והבדיקות שוים והדיין צריך לחקור ולבדוק, ואם מלא בדבריהם הכחשה עדותו בטילה, ובאיני יודע צין בחקירות וצין בבדיקות עדותו קיימת. ואפילו לדעת הש"ך הנ"ל דמחמיר גם בדיני ממונות, דאף דלא צעין דרישה וחקירה לכתחילה כלל, מ"מ אם אינו שחקר הדיין ואמרו א"י עדותו בטילה, מ"מ צעין דידן מודה דאין עדותו בטילה, בדיני ממונות גרע טפי מזה אחד, כיון דשייך בו כאשר זמם א"כ שוב צעין עדות שאמה יכול להזימה, משא"כ בעדים הבאים לאסור אשה על צעלה, אף דמחמיר מזה אחד דלכתחילה צריך הדיין לחקור ולדרוש דכאן לא שייך נעילת דלת ונשאר הדין מורה ודרשת וחקרת, מ"מ כשאמרו איני יודע קיל טפי מדיני ממונות, כיון דלא שייך כאשר זמם שוה לעדות בן גרובה דלא צעין שאמה יכול להזימה, ודין החקירות שוה לדין הבדיקות ועדותו קיימת וכנ"ל. וכן מבואר מלשון רש"י בש"ס סוף יבמות [סי' כ"ח]. ואף דבתשובה מהר"א ששון סי' י"ז האריך דלאסור אשה לצעלה דינו ממש כדיני נפשות ואם אמרו איני יודע עדותו בטילה, הנה כל דבריו מופרכים, והראיה שהביא לו לעזר מסוגיא דסנהדרין מ"א [ע"א], היא כנגדו, מעתה בידין דידן שהב"ד חקרו ודרשו היטב, אע"פ שהעד הב' אמר איני יודע עדותו קיימת. ועוד, דגוף דינו של הש"ך הנ"ל צעין דיני ממונות דבעי עדות שאמה יכול להזימה, אינו לא כן עמדי, ומתחילה אביא ראיות נכונות מן הש"ס דלא צעין בדיני ממונות עדות שאמה יכול להזימה, ואח"כ אשיב ידי לסתור ראיות הש"ך כו'. ואחר שביירנו זה בדיני ממונות לא צעין עדות שאמה יכול להזימה, אביר דעת הרא"ש וכונתו בענין דרישה וחקירה בעדות לאסור אשה על צעלה. והנה יש לנדקק בלשון הרא"ש בתשובה שם דפתח בתרתי, שעשו שלא כהוגן מה שקיבלו שלא בפני בע"ד וגם מה שלא עשו דרישה וחקירה, וסיים בחדא לענין קבלת עדות שלא בפני בע"ד, מזה נראה דענין דרישה וחקירה כיון שכבר נעשה מעשה והעידו העדים אינו מעכב דביעצד. והטעם נ"ל ע"פ מ"ש בתשובות ר' בצלאל אשכנזי סי' (ה') [ד'] דהריטב"א [יבמות קכ"ב ע"ב ד"ה בנאין] והרא"ה [שם בריטב"א] סביר דדבר שבערוה לא צעין כלל דרישה וחקירה מן התורה, דלא ילפינן דבר דבר ממנון [סוטה ג' ע"ב] אלא לענין דבעי שני עדים, והוציאו כן מסוגיא דשילהי יבמות, וסיים שם שאנו קיי"ל עיקר כרש"א [שם ד"ה תניא] ורמב"ן [שם ד"ה ואוקימנא] דילפינן לכל מילי דעדות דבר דבר ממנון דבעי דרישה וחקירה כממון. נמצא עכ"פ [ד'] לכו"ע אין דבר שבערוה חמור יותר מדרישה וחקירה דעדי ממון, כיון דמשם ילפינן, וכיון שהקדמתי דרישה וחקירה [מן התורה] שבעדי ממון אינו מעכב דביעצד, ואינו יודע כשר כיון דלא צעין עדות שאמה יכול להזימה, ורק לכתחילה היה צריך הדיין לדרוש ולחקור על העדים ולאיים פן יחזרו בזה, וא"כ גם בדבר שבערוה הדין כן. ולפ"ז בינידון השאלה שהב"ד עשו כהוגן

פתחי תשובה

ודרשו וחקרו, ואף שאמר איני יודע אינו מעכב, דעכ"פ לכל הדעות אינו חמור מדבר שבממון כיון דמשם ילפינן. ועוד נ"ל, דבאשה זו בלא"ה לא שייך הימנע זה דדרישה וחקירה כלל, דהא כתב ה"ש בסמ"ק י"ז סקס"ג דהיינו טעמא דלאסור אשה על בעלה צריך דרישה וחקירה ובעדי מיתה להחמיר לעלמא א"ש דרישה וחקירה, משום דבעדי מיתה [ש] היא נוטלת הכחשה הוי כדיי ממונות, אבל לענין לאסורה ליכא דיני ממונות כלל, דהא אם היא אסורה אין לה כחשה כו', לפ"ז אם היה גם בענין עדי זנות אחיה חיוז ממון, גם זה הוי דיני ממונות וא"ש דרישה וחקירה, וכן מבואר בתשובות ר' בנאלל ס' (ס') [ד']. ומעמדה בנידון דידן דאשה זו הכניסה נדן גדול וישנו בעין, וגם בגדים הם בעין, ומבואר בשו"ע סימן קט"ו סעיף ה' דאף דאצדה כתובתה אעפ"כ נוטלת מה שהכניסה ועדיין הוא בעין, א"כ הרי יותר שייך כאן דיני ממונות, ומכ"ש לדעת ה"ש [שם סקס"א] שהבעל חייב ליתן לאשתו שוימתה אפילו אותה חוספת שליש שמוסיפין בזמניו, דאין לך כד חיוז ממון גדול מזה, וא"ש דרישה וחקירה לכו"ע. והר"ש בודאי מייירי היכא שלא הכניסה או שכבר כלה ואינו בעין, וזה ברור, עכ"ד ע"ש באריכות. ועיין בספר ישועות יעקב [נפירוש הארוך סק"ג] שהאריך ג"כ בענין זה, ומסיק [נפירוש הקצר סק"ו] להחמיר בעדי זנות אף שלא חקרו ודרשו, וכתב שכן עשה מעשה בהסכמת חכמי הדור, ע"ש: [יז] דרישה וחקירה. עיין בזה היטב [סקס"ח] בשם כנסת הגדולה. ועיין בתשובות חכם נבי ס' (קמ"ה) [קמ"ו], משמע דשינה הוי אמתלא ע"ש. ועיין בספר מעין גנים [לבעל עזי לנזרה] שכתב דנראה לו דכל זה היכא דודאי בא עליה, אבל אם אינו מסופקים אם בא עליה ודאי נאמנת לומר שהיתה ישינה לכן לא הרגישה, וא"כ מוכח שלא בא עליה כלל ע"ש. ועיין עוד בתשובות אא"ו פנים מאירות ח"ג ס' כ"ב, [ויצא לקמן סימן ס"ח סעיף ז' סק"ח] ובתשובות עבודת הגרשוני ס' כ"ו, ובתשובות צריח אברהם [חלק אה"ע] ס' ז"ג אות א': [יח] ואין לקבל העדות שלא בפניה. עיין בתשובות נודע ציהודה [מהדו"ק חלק אה"ע] ס' ע"ב [בסתירת הימנע דה' שם] שכתב, דאף דבנידון ידיה נתקבלה העדות שלא בפני הבעל ושלא בפני האשה, אין זה הימנע כלל, דהנה זה ודאי דמה שנתבאר בחו"מ סימן כ"ח [סעיף ט"ו] דלפעמים מקבלין עדות שלא בפני בע"ד, כמו שלחו לו ולא בא, או הוא ועדי חולים וכדומה, אין זה מטעם הפקר ב"ד ודוקא צדיי ממונות הוא כן, אלא דינא הכי הוא דהיכא דאי אפשר לקבל בפניו מקבלין שלא בפניו ואפילו צדיי נפשות הוא כן, וכן מבואר מדברי ה"ש בצדק הבית שם [סעיף כ'] ומדברי הרשב"א [בתשובות כח"י] שהוצא צ"י [ח"מ] סימן (שפ"א) [שפ"ח מהד"ש ח'], וא"כ בנידון דידן שינא הדת מן השר שלא לדבר מזה כלל ואי אפשר לדון ולהעיד בדבר זה בשום אופן צעולם, פשוט שמקבלין עדות שלא בפניהם. ואף דבשעה שנגזרה העדות עדיין לא היתה גזירת השר, מ"מ הרי כתב בדרכי משה שם [האריך סעיף כ"א] דאם גזר עדות שלא בפני בע"ד ואח"כ הלכו העדים למדינת הים, כיון דעתה אי אפשר לגבות בפניו

דין ע"פ אותה עדות שקיבלו כבר, וא"כ בנידון דידן כיון דעתה אין לך אונס גדול מזה וא"א שוב לקבל שום עדות, ודאי דמהני אותה עדות שנתקבלה כבר, ובפרט שגם אז היה הבע"ד אלם וידוע היה דדרכו להזיק. וזר מן דין כתב הגאון מהר"ר הירץ מצריסק בתשובות רמ"א ס' (י"א) [ד'] דלאסור אשה זונה לבעלה מהני דדיעבד קבלת עדות שלא בפני הבע"ד, ואפילו הר"ש שכתב בתשובה שלא היה נזק לאוסרה, מ"מ לא היה מחירה ג"כ. והרב המאירי בחידושי לז"ק פרק הגזול [ק"י ע"ב] כתב שהסכימו חכמי בראיית שבענין איסורין מקבלין שלא בפני בע"ד, שזכות הוא לו להפריש מן האיסור, וכ"כ הרשב"י בתשובותיו [הוא בח"א ס' ע'], ונתן טעם לדבריו דמה דהוי לאפרושי מאיסורא כו"ע בע"ד נינהו. ואף שכתב בתשובות ר' בנאלל אשכנזי ס' (ה') [ד'] דדוקא היכא דליכא בעדותן אלא לאפרושי מאיסורא, אבל היכא דפחית צהדיה דררא דממונא אין מקבלין אפילו על האיסור, וכאן הרי האשה מפסקת הכחשה. זה אינו, דהרי להאשה שלחו הדיינים ולא באה, ומותר לקבל שלא בפניה, וכאן החשש רק מה שנתקבל שלא בפני הבעל, והבעל אינו מפסיד שום ממון ואין כאן רק אפרושי מאיסורא. ואפילו אם יחלוף החולק לומר שאין לאוסרה לחלוטין ע"פ קבלת עדות שלא בפניהם, מ"מ איסורא חלו עד שהיא ובעלה עליהם להביא העדים לז"ד, דהכי דיינינן לכל אלמי [ראה חו"מ סימן כ"ח סעיף ה'], וזלזל זה ודאי אין לה הימנע, ע"ש בארוך. ועיין בתשובות רבינו עקיבא איגר [קמ"א] ריש ס' ז"ט שהאריך ג"כ בענין זה, ומבואר שם דדבר זה אם לקבל עדות לאסור אשה על בעלה שלא בפני בעל דין במקום אונס, במחלוקת שנויה בין הר"ש [בתשובה כלל מ"ו ס' א'] והרשב"א [בתשובה ה"ג], ועכ"פ אם אפשר להמחין עד שיעבור האונס ויבוא הבעל דין, ודאי דלא יפה עשו ה"ש לקבל העדות שלא בפניו. אולם אחר שכבר נעשה מעשה, הגם שדעת רוב הפוסקים דאפילו דיעבד לא מהני קבלת עדות שלא בפני בעל דין וכמו שהאריך הר"ש [בתשובה ס' ל"ג, ובתשובות רמ"א ס' י"ב] הוסיף דלאסורה על בעלה דכנפשות דמי לכו"ע אפילו דיעבד לא מהני, וכן כתב בפשיטות בתשובות פנים מאירות ח"א ס' (כ"ד) [ק"ד], וכ"כ בתשובות עבודת הגרשוני ס' ג' [ועיין בתשובות מהר"ם אלשקר ס' ט"ז וס' ע"ה], עכ"ז קשה להקל דיעבד, כי דעת הראב"ד [ב"ק ס' כ"ב] [שהוצא צ"י חו"מ סימן כ"ח סעיף כ'] וסיעתו דדיעבד מהני קבלת עדות שלא בפניו, ואולי גם לאסורה על בעלה כן, וזהו דעת החכם ר' נפתלי הירץ בתשובות רמ"א ה"ל [ס' י"ד], וכן ראוי לדון להרשב"א בחידושי צ"ק ריש פרק הגזול בתרא [ק"י ע"ב ד"ה הא דאמר ליה] דס"ל דכל עיקר החיוז דקבלת עדות בפניו בממון הוא רק דרבנן, אם כן יש לומר דלענין איסורא אוקמוה אדאורייתא, ובנידון דעת הרב המאירי [שם] שהוצא בשעט"מ ס' [ד"ה עוד כתב הרב המאירי] דבענין איסור מקבלין כו', הגם שרוב הפוסקים חולקים ע"ז, מ"מ לענין דיעבד אי אפשר להקל. וע"ש עוד ברש"י ס' ק"ד וברש"י ס' ק"ה מזה. גם בספר ישועות יעקב [נפירוש הקצר] סק"ח כתב דדיעבד אם לא

הלכות אישות יא

קעז

באר הגולה

ה' ל. משנה יבמות
דף כ"ד ע"ב, ועין
צ"י מ"ש בשם
הנמוק"י [שם ה' ע"ב
מדפי
הרי"ף]

והרשב"א.

ו' ב. רמב"ם צ"י

מהלכות גירושין

[ה"ד] מהמקפחא

[יבמות פ"ד ה"ה].

ד' ג. הרא"ש

במשנה [כלל ל"ב סי'

י"ג].

ח' ב. טור בסימן

קמ"א בשם אביו הרא"ש [כלל ל"ב סי' ג].

ה' (לט) הנטען משפחה ונכרית ונתגיירה ונשתחררה (מ) לא יכנס
(מא) ואם כנס (כ) (מב) לא יוציא. (גירסה אקורה לחזור לו אלא אם כן היו
לו זנים ממנה) (ב"י בשם רשב"א).

ו' ג' גוי ועבד הבא (מג) על בת ישראל אף על פי שחזר הגוי ונתגייר
העבד ונשתחרר הרי זה לא ישאנה ואם כנס לא יוציא.

ז' אותם שאמרו חכמים לא יכנסו אפילו באותו מבוי לא תדור וכל
שכן שלא תשמשנו.

ח' (מד) כל היכא (כא) שהתרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד
קמ"א בשם אביו הרא"ש [כלל ל"ב סי' ג].

פתחי תשובה

קיצולו בפניה נראה להחמיר כדעת הראב"ן. וזאת צודאי
דחורין ומעידין בפניה כמו דדיני ממונות ולא אמרינן דזה
הואיל וכבר העיד עבד לאחוזקי דיבוריה, עכ"ד ע"ש
[ועין עוד במשנה ברית אברהם [חלק אהע"י] סי' ל"ב
וקי' ל"ד אות י"ד וט"ו מדין זה]. וכתב עוד
במשניות נודע ביהודה שם [בסמירת היתר ה"ה שם], אך
מה שקיצולו עדות על אלו העדים לפוסלם שלא בפניהם,
ודאי שהדיינים שלא כדין עשו אחרי שהעדים אינם בעלי זרוע,
ל"ח [מחורש ב'] דלפסול עדים כיון שאין העדים מתחייבים בזה שום חיוב אלא שהם נפסקין, יכולים לקבל עליהם עדות
שלא בפניהם, הנה באמת אין הלכה כהריב"ש בזה, ואע"פ לי עדים נאמנים החולקים בדבר זה כו', גם צ"י בזה
סימן מ"ב [ראה שם בשם מנחם מחזק שאלה וכו'], מבואר דלא כהריב"ש ושראוי להעניש הפוסקים כן וגם הכנסת הגדולה
בחו"מ סימן ל"ח [הגהות צ"י אות ג'] כתב בשם הרל"ח [משניות מהרל"ח סי' קל"א ובקונטרס הסמיכה] דכל המפרשים חולקים
על הריב"ש, והאריך דלא ליתא אינש דלאו דסמכא ויסמוך על הריב"ש כו'. ועוד, דהרי מבואר במשנה למלך פ"ג
מהלכות עדות דין י"א דאף להריב"ש עכ"פ צע"פ דהם מיקרי בע"ד בזה, וא"כ צידון דידן כיון
שקבלת העדות לפסול העדים היתה שלא בפני העדים וגם שלא בפני הבעל, והדבר הזה הוא חובת הבעל דמחייב
בכתובתה, אפילו הכחשה לא הוי, ועדות הראשונים קיימת ועדות האחרונים בטילה לגמרי. וע"ש עוד שהאריך לבאר
דכל הני היתרים שמבואר במשניות רמ"א סי' י"ב צידון כזה לא שייכי כאן. וגם דאזוהי העדות שנגזמה עליהם
לפוסלם, לבד מה שהיתה שלא בפני בע"ד, אפילו אם היתה בפניהם אין זה כדאי לפסול עדות הראשונים ולהחמיר
אשה זו, ונפרט אחרי שכבר שבו במשנה, ע"ש באריכות:

ביאורים

היתה א"א עי' בחידושים ד"ה כשם שאסורה:
ח' (מד) כל היכא שהתרו בו. משמע אפי'
נטען מן השפחה שזכר בסעיף ה' וחכם שאסר
דלק' סי' י"ב [וקטלנית (סג) דסי' ט'] נמי הוי
דינא הכי אבל הב"ח כתב דלאו כללא הוא
ולא קאי אנטען על השפחה ואחכם שאסר
דאין אסורם אלא משום לזות שפתים
והפוסקים (סד) לא הסכימו עמו וכתב הב"ש
דמ"מ למעשה נראה דיפה פסק כיון דהריב"ש
(סה) דהוא בתראי הכריע לקולא. אי' בתשובות
הרא"ש (כלל ל"ב ס"ג) בחכם שהתרה שלא

באר היטב

ה' (כ) לא יוציא. אפילו אם בא עליה צודאי,
לא יוציא. נמוק"י. [צ"ש סק"י]. ועין בהר"א
מורחבי ח"א סי' מ"ו:

ח' (כא) שהתרו בו. עין בהר"ם מטרנאני
[מצי"ט] ח"א סי' קפ"ז וכנסת הגדולה סימן י'

לקבל העדות בפני הנטען אע"פ דע"פ העדות
אסורה לו אלא רק לרווחא דמילתא (12) דהא
נאסרה עליו ממילא כמו שאסורה לכל
הכהנים אף שלא היו אצל קבלת העדות:
ה' (לט) הנטען משפחה ונכרית. כלומר (נח)
שטוענים עליו דברי לעז: (מ) לא יכנס.
משום לעז (13) שלא יאמרו אמת ה' הקול
הראשון וכדי שלא יאמרו (ס) לשום זנות
נתגיירה זו: (מא) ואם כנס. וה"ה (סא)
קדש: (מב) לא יוציא. ואפי' (סב) בא עלי'
בודאי: ו' (מג) על בת ישראל. פנוי, ואם

צייונים

(נו) ח"מ. (נח) רש"י. (נח) רש"י. (ס) רמב"ן. (סא) רשב"א בתשובה. (סב) נימוקי יוסף. (סג) עי'
ריב"ש סי' רמ"א. (סד) ט"ז ח"מ וגם הב"ש כתב שדחו בטוב ראייה שלו. (סה) סי' רמ"ב ובפרט שיש
כאן חשש גט מעושה אם יכפוהו לגרשה.

קעח

הלכות אישות יא-יב

באר הגולה

ס' (כ) ומפקינן לה מיניה. (המגרש אשה כדי שישלמה חזירו אסור לישא אומה
א' א. משנה יבמות
דף כ"ה ע"א.)
כמו שיתבאר לקמן סימן קמ"ג סעיף ט"ו).

סימן יב

עדי גמ' וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא

ובו ד' סעיפים

א *המביא גט [א] שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכן העד האחד

פתחי תשובה

באר היטב

ס' יב א [א] שצריך שיאמר. עיין בתשובת הרדב"ז
ח"צ ס' תקפ"ט ששאל, המביא גט ממדינת הים ואמר
בפני נכתב ובפני נחתם ויש עדים לקיים את הגט, אם
הוא מותרת לשליח. והשיב, אם היו מקיימין הגט קודם
שיתנו לה, שוב לא היה צריך לומר בפני נכתב ובפני
נחתם, והיתה מותרת להשליח, אבל כיון שלא נתקיים הגט
במחילה והותרה האשה על פיו של השליח, אע"ג דיש
עדים לקיים, אסורה לשליח שהרי על פיו הותרה, ואפילו
שיחזור ויקח הגט מידה ויקיימו ויתנו לה, לא הועיל
כלום, שהרי על פיו הותרה במחילה ואשה גרושה הוא
מגרש עמה כו', ע"ש. וכן מבואר בתשובת הרא"ש [כלל
י"ב ס' ג'] שהביא הטור לקמן סוף סימן קמ"א, ע"ש,
והזכיר ג"כ צדק הדית כאן:

דעבר על דברי חכמים, אפילו שלא התרו ממין האיסור, תנא. כנסת הגדולה [שם אות י"ע] ע"ש:
(כ) ומפקינן. וצ"ח [אות ד'] כתב דלא קאי אנטען על השפחה רק על הנטען מאשת איש. וח"מ
[סק"ז] חולק עליו דאין להקל, וכ"כ ט"ז [סק"ז]. וצ"ח [סק"ח] כתב דיפה פסק, דהא הריצ"ש דהוא
במחלוקת הכריע לקולא ע"ש. מ"ש הח"מ על ה"ח ספא דקמני הנטען על אשת איש והוציאו
מתחת ידו אפילו אם כנס יוציא, ולא קמני אפילו קדם וכנס ע"ש. לא דק, דה"ח ה"ק, דקמני רישא

חידושים

ביאורים

* המביא גט שצריך שיאמר. כתב בשו"ת
חת"ס אהע"ז ח"ב ס' נ"ג דאם השליח לא הביא
בעצמו את הגט אלא מסרו לשליח אחר וא"ל
בפ"נ מיגרע גרע ואסור גם השליח הראשון לשאת
את האשה, ע"ש טעמו.

רעק"א (ס' קכ"א) הוסיף ע"ז אפי' בציור שאין הדבר ידוע שהאוסר גדול מהמתירים דמי
אמר לו דכדאי הרב המתיר לחלוק על האוסרים והי' לו לילך ולשאול עוד לאיזה גדולים
מפורסמים ע"ש:

ס' יב א (א) שצריך שיאמר בפני נכתב. ואפי' אם עידי הגט בעיר ואינם במעמד נתינת הגט
צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ (א) ואסור לישא אותה ובארץ ישראל נמי היכא דאמר בפני נכתב
ובפני נחתם או האידנא (ב) דצ"ל בפ"נ אפי' בא"י (ג) לא ישא את אשתו משום דהתם נמי עלי'
דידי' קא סמכינן ואפי' אתא בעל וערער ערעורו בטל:

צינונים

ס' יב (א) ב"ש ופ"ת. ורש"ל ביש"ש יבמות פ"ב ה'ק' על עיקר הדין מאחר שבסוף איגלאי מילתא דאיכא
עדים ולא צריכין שוב ליהמני' א"כ ליכא חשד וצ"ל דכך היא גזירת חכמים דכל שהשליח נשתתף בחלות
הגט נאסרה האשה עליו משום לזות שפתים ולא מהני מה שהעדים יעידו שאינו מזויף דסו"ס הכשר הגט
הוא ע"י השליח ולא ע"י העדים. (ב) בהג"ה ר"ס קמ"ב. (ג) רשב"א וריטב"א והביאום הב"מ ואבנ"מ.

הלכות אישות יב

קעמ

באר הגולה

[3] (ב) שהעיד לאשה שמת בעלה לא ישאנה משום חשד ² (ג) ואם כנס (א) לא יוציא אבל המביא גט שאינו צריך לומר [א] בפני (3) נכתב ובפני נחתם ³ מותר לישא אותה כיון (ד) שאינה נשאת על פיו ⁴ (ה) ושני עדים המעידים לאשה שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה שאין שנים מצויים לחטא בשביל אחד ועיין בטור זה עצמו סימן קמ"א. וכן פירש רש"י שם דף כ"ה ע"ב [ד"ה כנס], וכן דעת רב אחא משנתא גאון [פ' פתח שאלתא קל"ד], וגם הרמב"ן [שם ד"ה הא] הסכים לנכון לזה, ושהרשב"א [שם ד"ה הא] דאיעניא ליה, ושם כ"ו ע"א ד"ה ירושלמי ע"פ הירושלמי [שם פ"ב ה"י] כתב דדוקא שהיו לו בנים ממנה לא יוציא. ג. שם בגמרא [כ"ה ע"א] מדיוקא דמתני'. ד. ירושלמי [שם ה"ב], הביאו הר"ף שם [ו' ע"א מדפי הר"ף], וכן כתב הרמב"ם שם [הט"ו], וכן כתבו הסו"ס [כמויות כ"ב ע"ב ד"ה כגון] והר"ן שם [ט' ע"ב מדפי הר"ף].

פתחי תשובה

[3] שהעיד לאשה. כתב בספר צית מאיר ח"ל, מלשון זה משמע דוקא עד המעיד, הא במסכת לפי תומנו דלא נחזיון להעיד, מותר לישאנה, אמנם מדברי הרשב"א יצמות כ"ה ע"ב [3] ד"ה גולן, משמע דאף מסכת לפי תומנו אסור, וז"ע קצת, דאילו היה שייך צעדות מזה לחשוד במכיון, אמאי גולן דדברי תורה כשר זו, עכ"ל. [ונגליון שו"ע של הגאון רע"ק זצ"ל כ"ב, ואם העיד במסכת לפי תומנו, י"ל דרשאי לישא אותה, עיין בספר עזרת נשים סי' י"ז ס"ק ל"ב, עכ"ל]: [ג] בפני נכתב. עיין באר היטב [סק"ב] בשם ד"ש שכתב, משמע דאפילו בדרך ישראל כו'. ועיין בספר צית מאיר שכתב עליו, זה בהדיא שלא בדברי הרשב"א [שם ע"א ד"ה טעמא] שכתב, ומסתברא לי דבדרך ישראל נמי כו', ע"ש:

באר היטב

ואם כנס אין מוציאין, דהו"ל למיתני ואם קדם וכנס, כמו גבי שתי אחיות וכו' [יצמות כ"ג ע"ב] דקמני נמי קדמו וכנסו להורות דקודם שנמלכו צ"ד כנסו, ולפיכך אין מוציאין, אבל נמלכו צ"ד ואסרו ואפ"ה כנסו, מוציאין, דהשתא דקמני ואם כנסו, משמע אפילו אם נמלכו צ"ד ואסרו ואפ"ה כנסו אין מוציאין, אלא ודאי דהאמת הדין כאן כן, דאפילו נמלכו אין מוציאין. משא"כ בספא בנטען על אשת איש וכו', אין חילוק (דקמני) [אי קמני] קדמו וכנסו או כנסו סתם, דלעולם מוציאין, ממילא למה יאריך מנא דמתניתין בזה, ואין לומר דהשתא אלא למיטעי דאם קדמו וכנסו קודם שנמלכו אין מוציאין בנטען מאשת איש, זה אינו, דמדאורייתא אסור לבועל, כמ"ש רש"י במתני' דף כ"ד ע"ב ד"ה יוציא ע"ש, ועיין חוס' דף כ"ה ע"ב ד"ה אמר להו מתני' היא הנטען וכו', ודו"ק:

סי' יב א (א) לא יוציא. הרשב"א [יצמות כ"ה ע"ב ד"ה הא] וצ"ח [אות א'] חלקו ע"ז ופסקו דיוציא, ע"ש, וט"ז [סק"א] וח"מ [סק"א] וצ"ח [סק"א] פסקו כש"ע: (3) נכתב. משמע דאפילו בדרך ישראל דמהני אם אומר בפני נכתב דמו הצעל אינו יכול לערער, מכל מקום אינו בכלל העד המעיד. מיהו לקמן ריש סימן קמ"ב איתא [ד] האידנא ז"ל בפני נכתב אפילו בדרך ישראל. [3] סק"ד:

ביאורים

(ב) שהעיד לאשה. מלשון זה משמע דוקא עד אחד המעיד ⁽⁷⁾ הא במסכת לפי תומנו דלא נחזיון להעיד מותר לישאנה: (ג) ואם כנס לא יוציא. ויש חולקים ⁽⁸⁾ ע"ז אבל ⁽¹⁾ הפוסקים הסכימו להקל: (ד) שאינה נשאת על פיו. ואין איסור השליח משום שחוששים שזיין

צינונים

(ד) ב"מ. אמנם הב"מ דקדק מהרשב"א דאף מסל"ת לא ישא, ואף דקושייתו על הרשב"א יש ליישב דנחיה דלא חיישינן דמשקר לזות שפתים איכא אבל גוף דיוקו מהרשב"א אינו מוכרח. (ה) הרשב"א ותוס'. ויסוד המח' הוא בדברי הגמ' כנס לא יוציא, דלרש"י וסייעתו קאי על ב' המשניות ולהרשב"א קאי על המשנה השני', ולכן אין מקום לחלק בין המביא גט לעד מיתה שבמשנה הראשונה ולרש"י בשניהם לא יוציא ולהרשב"א בשניהם יוציא. (1) ט"ז ח"מ ב"ש דלא כב"ח ומש"כ הב"ש בסק"ב דיש להחמיר לענין קידוש דכאן יש חשש איסור א"א נראה שהבין מהרשב"א דהוא ספק דאור, ואינו נראה, אלא כוונת הרשב"א דהלזות שפתים היא שעובר על איסור דאור דחמור מלזות שפתים דחכם שאסור, ואולי כן היא גם כוונת הב"ש וצ"ע. (2) נובי"ק סי' ל' ועי' בפמ"ג אור"ח רמ"ד א"א סק"ח ועכ"פ ממקור הדין עדדי השדה וכו' מוכח כהנוב"י.

קפ

הלכות אישות יב

באר הגולה

ב' ה. משנה שם הגה בתשובת הרא"ש שהציא צא"ע ויש אומרים [ד] דאף [ה] צננים אף על [יבמות כ"ה ע"ב].
ו. ציננותו לעיל נקטף א' [אות ב].
ז. שם במשנה.

בו ותוספות דיבמות).

ב. ^האשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה (ז) ובאת לפני חכם ואסרה שלא מצא לה פתח להתירה (ח) לא ישאנה שמא יאמרו אסרה כדי שישאנה ^יואם כנס לא יוציא והני מילי (ד) (ט) ביחיד מומחה ^אאבל בי דינא לא חשידי ומטעם זה (י) אם מיאנה או (ה) חלצה בפני בית דין יכול אחד מהם לישא אותה

באר היטב

פתחי תשובה

(ג) בשנים וכו'. והוא הדין בג', דאל"כ דחילוק יש בין ב' לג' לא מקשה הגמרא מידי ציננות דף כ"ה ע"ב טעמא דצ"ד הא בתרי לא וכו', דילמא בתרי איכא מ"מ בעל נפש ירחיק מזה, אצל לא בג', וק"ל. ועיין תוס' שם ד"ה לא חשו חכמים לדבר זה וכו'. ועיין תוס' בחולין דף מ"ד ע"ב [ד"ה וכן]. וכן כתבו צ"ש [סק"ד] וט"ו [סק"ג] דלא כהג"ה [צ] פרישה [אות ז], וכ"כ כנה"ג [הגה"ט אות ב], ע"ש:

ב. (ד) ביחיד מומחה. והאידנא ליכא מומחה. יו"ד סימן רכ"ח. [צ"ש סק"ו]: (ה) חלצה. נתגרשה צפני צ"ד, נסתפק הרשד"ס [אהע"ו] סי' ז' אם יוכל אחד מהם לישא אותה, ומתוך דבריו נראה דיוכל אחד מהם לישא אותה, ע"ש. ואין להקשות למה לא תני במתני' [יבמות כ"ה ע"ב], נמי נתגרשה, [ד"ל דקסי ביחיד, ועיין בפרישה [אות ו]:

היטב סק"ג] שכתבו דהוא הדין צלשה כו', דהרי צלשה [ה] בשנים. עיין צא"ע היטב [סק"ג]. ועיין בספר צרכי

[ד] דאף בשנים. עיין בתשובות נודע ציהודה [מהדו"ק אהע"ו] ריש סי' ל' שכתב דלכאורה קשה, איך יליף הרמ"א זה מדברי הגהות מיימוני והתוס' ציננות [המובאים ציננות המובאים ציננות] דהם איירי במיחול ועדי מקח וחליצה ועדי גט, דבכל אלו צריך שנים ואחד אינו מועיל, וא"כ אף שהשני לא יעיד שקר בשבילו, מ"מ הלא השני לצדו אינו מועיל, ועדות עצמו קצת כיעור יש בו כיון שעל פיו ניתרה, אצל שנים המעידים לאשה שמת בעלה שאפילו חד סגי ואין אחד מהם צריך לעדות חזירו, מדוע לא תנשא ע"פ עד אחד להשני, וזה קשה ג"כ על המחבר שכתב הטעם שאין שנים מנויים לחטוא בשביל אחד, דמיפוק ליה דכל אחד מותר לישא אותה כיון שאינה נישאת על פיו. ולכן נראה דכונת השו"ע אפילו היכא דאינה נישאת ע"פ עד אחד לחוד כי אם ע"פ שנים, כמו במלחמה או בקטטה, או כגון שהעיד אחד ממחילה שהוא חי עדיין ושבו העידו שנים שכבר מת, וע"ז שפיר כתב הרמ"א דבעל נפש ירחיק מזה, אצל היכא דקסי צדד אחד והעידו שנים, פשיטא שאין כאן מיחוס כלל שישאנה אחד מהם, כיון שא"צ לעדותו כלל ליכא כיעור כלל וגם בעל נפש א"צ לחוש כלל, ע"ש. ולע"ד אף שדבריו נכונים מלד הסברא קשה על זה מדברי הט"ו [סק"ג] וצ"ש [סק"ד] [עיין צא"ע לעולם אינה ניתרה על פיו שהרי יש שנים צלעו, וז"ע:

ביאורים

ב. (ז) ובאה לפני חכם להתירה. ש"מ (ב) אפי' מה שראוי להבעל להפר ולא הפר יכול החכם להתיר: (ח) לא ישאנה. וגם אם הלכה אח"כ לעוד חכמים ולא מצאו פתח מסתבר דאסורה לו ולא דמי לב' עדים או לב"ד (ב) כיון דלאו כו"ע ידעי בשאר החכמים ואיכא לזות שפתים: (ט) ביחיד מומחה. עי' ביו"ד סי' רכ"ח דהאידנא ליכא מומחה: (י) אם מיאנה או חלצה. ולא אמרינן מותרת לינשא לאחד מהם ומטעם שאין שנים מצויין לחטוא בשביל אחד: (ו) בעל נפש ירחיק מזה. ואם העידו ג' עדים (ח) י"א דבכה"ג אפי' בעל נפש א"צ להרחיק וי"א (ט) דאין חילוק בין ב' לג' (י) ולדעה הראשונה כתב הנוב"י דבעדות מיתה דע"א נאמן יכול בעל נפש לישא אותה אפי' כשיש רק ב' עדים דהא הותרה גם בלא עדותו והא דבע"נ ירחיק מזה (א) אם אינו רוצה ליכא איסורא במילתא:

צינונים

(ח) לבוש ופרישה. (ט) ט"ז ב"ש וב"מ. (י) בתשובת הנוב"י נראה דס"ל כהט"ו והב"ש אבל אני העתקתי דבריו לדעת הלבוש והפרישה כיון שפשטות דבריהם נראה דג' כב' אפי' כשא"צ ג' וכקושיית הפ"ת. ומסתבר שאפשר להקל בזה כיון דהט"ו והגר"א כתבו דהשו"ע לא ס"ל כלל האי דבעל נפש ירחיק. (יא) הג"מ. (יב) נ"י. (יג) לגבי החכם השני יש להסתפק אולי לא תקנו חז"ל אלא בחכם הראשון וצ"ע.

קפא

הלכות אישות יב-יג

באר הגולה

ג' ה. משנה שם דף
כ"ו ע"א.
ד' ב. שם במשנה.
י' ברייתא שם
ובדמוק' לה שם
בגמרא.
ב. שם במשנה.
יג סי' א'
א' א. משנה יבמות
דף מ"א (ע"א)
וכת"ק שהול' ר"מ,
דק"ל [במחזק' ס' ע"ב]
הלכה כר"מ
בגזירותיו, ועוד, דר'
יוחנן [יבמות מ"ב ע"ב]
הדר ביה ממה
שפסקו כר' יוסי ור'
יהודה.

ג. ^ח (יא) וכלם (יב) שנשא או לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו (יג) מותרות
לינשא להם.

ד. ^ט וכלם (יד) שהיו להם ^(י) נשים באותה שעה ואחר כך מתו או
'שנתגרשו ^(י) והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן הרי אלו
מותרות לינשא להם לכתחילה. ^(טו) (טו) היו ^(יז) נשותיהם ^(יז) חוליס ומתו לא
יכנסו. ^(נ"י פ"ב דיבמות). ^כ וכל אחת מהם מותרת לינשא לבן העד
שהעיד לה או לבן החכם שאסרה על בעלה או לשאר קרובים
דליכא למיחשד שיוציאום מבעליהן בשביל קרוביהם.

סימן יג

גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא
ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו

ובו י"ד סעיפים

א. ^א כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס לאחר (א) עד

פתחי תשובה

יוסף [אות א'] שהציא דגם הלבוש [סעיף ב'] כתב כהגהת
פרישה [אות ז'] דבשלה אף בעל נפש א"ל להרמיק, וע"ש
עוד מ"ש על דברי הכנה"ג [הגה"ט אות ב']:
ד [י] והיו הנשים. עיין ב"ש סק"מ. עיין בספר קרבן
נתנאל סוף פ"ב דיבמות [אות ז']:
חוליס. הוא מדברי הנ"י [המונח צניעות המונח"ס דמ"א].
ועיין בספר ישועת יעקב [פירוש הקצר] סק"ה שכתב וז"ל,
וטעמא דמילתא נראה לי, לא בשביל דחייש שמתות אשתו,
דרוב חוליס לחיים, וזמנה שיצוא לאחר זמן אין חשש,
ואמנם צאמת אף צ"ש לו אשה הרי יכול לישא אחרת עליה

ביאורים

אשתו קיימת ^(י) ולא לישא את זו נתכווין:
^(טו) היו נשותיהם חוליס. בחולי ^(יח) מות.
וה"ה ^(יט) היכא דהי' להם קטטה עם נשותיהם
בשעה שאסר לה החכם והעיד העד חיישינן
נמי שמא נתכווין לכנוס אותה. ואע"ג דמבואר
בסוגיא דבקטטה קודם לכן לא חיישינן ^(כ) צ"ל
דלמסקנת הגמ' אם הי' להם קטטה אסורה
אבל הגר"א הוכיח מזה דלא כהנ"י ופליג על
הרמ"א שאוסר בנשותיהם חוליס:
סי' יג א (א) עד שתמתין צ' יום.
נסתפקתי ^(א) אשה שהיתה בחזקת א"א
והביאה עדים שנתגרשה אבל אינם זוכרים אם
עברו חדשי הבחנה אם לאו אם היא נאמנת

ציונים

(יד) אף די"א דגט צריך בי"ד אבל דיין א' ודאי שאינו יותר משליח שא"צ לומר בפ"נ שמותר לישא את
האשה. ומה שהביא בבה"ט מתשובת מהרשד"ם שם הי' ניכר מתוך הדברים מחשבתו הרעה שסידר הגט
כדי לישא אותה. ^(טו) רש"י. ^(טז) רש"י. ^(יז) רש"י. ^(יח) בה"ט. ^(יט) אחרונים. ^(כ) ב"ש.
סי' יג א (א) כנה"ג.

באר היטב

ד (י) נשים. ולא חשדינן שהיה רלונו לישא את
זו ג"כ. פרישה. ^[ב"ש סק"י]: (י) חוליס. ר"ל
בשעה שאסר לה החכם והעיד העד היתה חולה.
ודוקא חולת מות. צ"מ הילל. והוא הדין היכא
דהיתה להם קטטה עם נשותיהם בשעה שאסר
לה החכם והעיד העד, חיישינן נמי שמא נתכוין
לכנוס אותה. מ"מ ^[סק"ב]:

ואמנם צאמת אף צ"ש לו אשה הרי יכול לישא אחרת עליה

שהדיינים הסיתו אותה למאן או שלא לייבם.
ואם נתגרשה בין בפני בי"ד בין בפני דיין
אחד יכול לישא אותה בפני בי"ד משום דג'
לא חשידי ^(ד) ובפני דיין אחד דלא עביד מידי
בהכשר הגט: ג (יא) וכלם. החכם ^(ט) והמביא
גט והמעיד באשה להשיאה דתנן בהן לא
יכנוס: (יב) שנישאו לאחרים. כשאסרה
חכם ^(יט) או כשהעיד עד במיתת בעלה ומתו
הבעלים השניים: (יג) מותרות לינשא להם.
לחכם ולעד ולמביא גט: ד (יד) שהיו להם
נשים. בשעת מעשה ומתו לאחר זמן מותרות
אלו לינשא להם דהשתא ליכא חשד שהרי
בשעה שהעיד בה העד או שאסרה חכם היתה

קפב

הלכות אישות יג

באר הגולה

ב. מסקנת הגמרא
שם [נימוק] דף מ"ג
ע"א.
ג. כדמפרש רבא
טעמא שם [מ"ג ע"א].

שתמתין יום⁽⁶⁾ תשעים יום⁽⁷⁾ חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ
מיום שנתארסה בו כדי שידוע אם היא מעוברת או אינה מעוברת
[א]¹ (ב) להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון. הגה *אצל
מומרת לעשות שידוכים בלא אירוסין (ב"י בשם תשובת הרא"ש ותירומת הדשן סימן

פתחי תשובה

באר היטב

לו אשה, אצל בחולנית אפשר שמחמת זה שהיא חולנית
ישא אחרת, ולפי"ו יש לי מקום ספק בזמן הזה אחר
תקנת רבינו גרשום מאור הגולה שלא לישא אשה על
אשתו, אף שאשתו חולנית אין חשש, ומסמימת דברי
הרמ"א לא משמע כן, ולא ידעתי זו מניין לו, עכ"ל:
סי' יג א [א] להבחין בין זרעו. עיין צ"ש סק"א
מ"ש ונראה להלכתא כרבא, וגם י"ל דאפילו לשמואל
ליכא איסור דאורייתא ולימוד זה רק אסמכתא. ועיין
בספר דרכי יוסף [אות ד'] שהביא משם הרדב"ז ח"צ [בדפוס קדילקאז הוא צח"א] סי' רס"ד שכתב בשם המוס'
דהצחנה הזרע מדרבנן, אף פשט לשון הרמב"ם [פי"א מגירושין ה"ב] נראה דנאשה הראויה לילד הוי מן המורה
ושאר כל הנשים גזירה דרבנן, ע"ש, והוא ז"ל האריך מאד בזה דאין מדברי הרמב"ם הכרע, והביא כמה ראיות
דכל עיקר הצחנה הוא רק מדרבנן, עש"ז, וכ"כ בתשובות שבות יעקב ח"א סי' נ"ו ונמשנה למלך פ"ח דמלכים
[ה"ו] ע"ש:

חידושים

ביאורים

* אבל מותרת לעשות שידוכים. בשו"ע
לא הזכיר דין זה אף דפשיטא ל' בבית יוסף
בשם הרא"ש ותה"ד, וי"ל דלדינא מודה לזה אלא
שלא הביא בשו"ע אלא את פסקי ההלכות
מהש"ס והראשונים כפי שהכריעו החכמים ולכן
אף מה שכתב בבית יוסף כפי שנתחדש לו בעיונו
והי' נראה לו כן לדינא לא העתיק בשו"ע אם לא
מצא כן באיזה ראשון, [וע"ע בסעיף ה' שהק'
בב"י על פי' הרב המגיד בדעת הרמב"ם ומשמע
שדעתו להחמיר בשפחה וגירות אפי' שאינן
נשואות, ואעפ"כ בשו"ע פסק כפי' הה"מ מיהו
אפשר דשם יש לצרף דעת שאר ראשונים שהקילו
בזה]. אבל באמת גם דעתו לדינא שמותרת לעשות שידוכים וכמ"ש הרמ"א ועמש"כ בערך לחם וגם
בנובי"ק סי' י"ט כתב שאין שום פקפוק בהיתר השידוך ע"ש. ובאמת דין זה דשידוכים לא נתפרש
להדיא בשו"ת הרא"ש ובתה"ד אלא מוכח אגב דבריהם, ויש בזה קצת חידוש כיון דשידוכים שלנו
שעושים בקנסות וחרמות יש בהם קירוב דעת קרוב לאירוסין שבזמן הגמ' וכ"ש מה שחידש הב"י
שאין להקל בזה אלא בשבועה [גם יתכן שלא רצה להעתיק דברי הראשונים לבד, כיון דס"ל שאין
להקל בלא שבועה].

צינונים

(ב) כנה"ג בשם ריא"ז. (ג) וגם לטעם זה הוא מדרבנן כמ"ש הב"ש ולא אמרינן דנח' אי הוי דאו' או
דרבנן. וכ"מ מזה דמייתי להאי קרא ביבמות ק' ב' ומפרש לה דהכי אמר ל' הקב"ה לאברהם לא תינסב
עובדת כוכבים ושפחה דלא יתייחס זרעך בתרה. ועוד משמע מל' הגמ' ל"ה א' בדברי שמואל וזנות לא
שכיח ופי' הרמב"ן ושאר ראשונים דאיירי גם בגדולה וע"כ שהוא גזירה מדרבנן ומש"כ בשו"ע וגזירת
חכמים שאפילו אינה ראוי' לילד ומשמע דגוף דין הבחנה אינו גזירת חכמים באמת כן הוא, דהבחנה
היא תקנת חכמים ולא גזירה וברין מעוברת ומינקת בס"א כתב גזור חכמים דשם ג"כ הוי גזירה מטעם
אחר.

הלכות אישות יג

קפג

באר הגולה

ר"י (ג) רק שלא יכנס (ב) עמה (ד) עמה (ב) צניע (שם). [ג] ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מונים שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה. הגה ויש אומרים דמונים (ה) מיום נתינת הגט (טור בשם הרא"ש) וכן ראוי להחמיר כן נראה לי. ויגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין כתיבה. ה. וכתב הרא"ש [גיטין פ"ב סי' ו'] דבכל אשכנז וירפת נהגו משעת נתינה וכד'. ו. כתיבת יצמות דף מ"ב ע"ב ובכחיות דף ס' ע"ב. ז. משנה יצמות דף מ"א ע"א.

פתחי תשובה

[ב] עמה בבית. עין צלח היטב [סק"צ]. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אהע"ו] סי' י"ט שנשאל ע"י צמי ששיך מיינקת חצירו אם לרץ לישבע שלא יכנס צניע המשודכת כדעת הח"מ [סק"ט], או לא, ואף אם הדין שישבע, אם די שישבע שלא יכנס לבדו בלי שני שומרים, ויהא מותר לו לכווס לביתה עם שומרים. וכתב מחילה לתמוה על גוף דברי הח"מ בהצננה, ומסיק שדברי הח"מ אפשר לתרץ אבל דברי הח"מ במיינקת תמוהים, אלא דכבר הורה זקן, אבל לאסור אפילו ע"י שומרים אפילו הח"מ אפשר דמורה דמותר ואפילו בחדשי הצננה, ע"ש, ועיין בספר צית מאיר מ"ש עליו בזה. ועיין בספר ישועות יעקב [פירוש הארוך סק"צ] שנשאל ג"כ על ענין זה, ומסיק [בסק"צ] דבהצננה אין להקל ולרץ שצוה, אבל במיינקת אין להחמיר וכן המנהג, וצמקום שהלכה רופפת פוק חזי מה עמא דבר, ע"ש: [ג] ומיום כתיבת הגט. עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ד' ובספרו תשובת קהלת יעקב סוף סי' ה':

באר היטב

(ב) בבית. כתב הח"י שישבע המשדך שלא יכנס לבית המשודכת עד שיגיע הזמן, שלא יבואו לידי תקלה. וכן הדין במיינקת. כ"כ הח"מ ס"ק א' וס"ק ט' ע"ש. ושצות יעקב ח"א שאלה ז"ל חולק על הח"מ במיינקת, וכתב דדוקא גבי הצננה החמיר הח"י, משא"כ במיינקת ומעוצרת חצירו דקילא טפי, ע"ש. גם הצית הילל פסק דלא כח"מ בזה, ע"ש. והר"ם מטרנאני ח"ב סוף סי' ר"ט וכנה"ג בהגהת הטור סעיף ט"ז כתבו כח"מ, ע"ש. ועיין הרדב"ז סי' קל"ב:

ביאורים

(ג) רק שלא יכנס. וכתבו האחרונים (ד) בשם הב"י שישבע המשדך שלא יכנס לבית המשודכת עד שיגיע הזמן שלא יבואו לידי תקלה. אבל הבית מאיר כתב על השבועה דמדהשמיטה הרמ"א ז"ל אין להחמיר וכן העלה השבות יעקב. ומסתימת האחרונים נראה שלא החמירו אלא שלא יכנס עמה בבית אבל א"צ להרחיק כל מה שנתבאר בס"י קי"ט שלא לישא וליתן עמה ולא לדור עמה במבוי וע"י בסק"ד: (ד) עמה בבית. משמע בכל בית, אבל הב"י כתב שלא יכנס עמה בביתה. אי' בהג"ה סי' קי"ט ס"ח דמותר ליכנס לבית גרושתו אע"פ שנשאת הואיל ואינו דר שם ואינו נושא ונותן עמה אף דהתם חמיר טפי ושם כתב רק שיש

צינונים

(ד) לבוש ט"ז ח"מ וב"ש. (ה) נראה אפי' באופן שאין בו משום איסור יחוד אלא שאין שם הרבה אנשים. (ו) סי' י"א והו"ד בכנה"ג ובגליין רעק"א [ובל' הרמב"ם קצת משמע דאין להקל בגט על תנאי רק למ"ד משעת כתיבה].

קפד

הלכות אישות יג

באר הגולה

ח. (הרי"ז"א)
[הרי"ז"א] במשנה ס'
(כ"ט) [הרי"ז].
ב' מ. משנה יבמות
דף מ"א ע"א.
ג' י. משנה הר"א
כלל (נ"ד) [הרי"ז] ס'
(ח) [הרי"ז] והב"י
הטור.

תשעים יום אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית ואפילו בעלה במדינת הים (ו) או ^זסריס אדם או חולה או חבוש בבית האסורין (ז) * והמפלת אחר מיתת בעלה ואפילו בתולה מהאירוסין צריכות להמתין תשעים יום.

ב [ד] ^ט(ח) יבמה שמת היבם צריכה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת היבם.

ג 'נתעברה מראובן (ט) ושניהם מודים שממנו היא מעוברת והלכה ונתקדשה לשמעון וגירשה (י) ורוצה להנשא לראובן (יא) צריכה להמתין אחר גירושי שמעון תשעים יום.

פתחי תשובה

ב [ד] יבמה שמת היבם. עיין בספר ישועות יעקב [פיוס הקדש סק"ד] שכתב דלף בזה"ל דאין נוהגין ציוס ואין יבמה קרובה לציאה, מ"מ כיון שכבר היתה בכלל הגזירה, אף שנטל הטעם אינו מחר להיתר, עיין בש"ס דציאה דף ה' [ע"א] ונחמס' שם [ד"ה כל]. ועיין מה שכתבתי לקמן סוף סימן קמ"ה [סק"ט]:

ביאורים

(ו) או סריס אדם. ה"ה (י) סריס חמה אלא שמקור השו"ע בתשובת הריב"ש ושם איירי בסריס אדם, וטעם כל הנשים הללו דלא פלוג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה ג' חדשים (רש"י): (ז) והמפלת אחר מיתת בעלה. וה"ה (ח) אם הרופאים אומרים שאינה מעוברת וכדאי' בגמ' (מ"א ב') דאפי' אם יבא אליהו ויאמר דלא מיעברה לא משגחינן ב'. ואם

חידושים

* והמפלת אחר מיתת בעלה. כתב בספר עצי ארזים הכי איתא בנוסחי דש"ס דידן דחשיב לה בהדי אינך בברייתא דרדופה אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור השמיטו דין המפלת וכפי הנראה שלא הי' בגירסתם ובאמת יש לחלק דכגון זה שידוע ומפורסם לרבים שהפילה ליכא למיגזר בה ולא ראיתי לאחד מהאחרונים שהעיר בזה ולענ"ד נראה להקל היכא דאיכא עוד צד להיתרא עכ"ל ועי' בביאורים ס"ק ד'.

ילדה ולד בן קימא ומת (א) או (ב) באופנים שאין גזירת מינקת כדלהלן סי"א צ"ע אם צריכה להמתין ג"ח או שולדה מוכיח עלי', ולא מצאתי ראי' מפורשת לדין זה: ב (ח) יבמה שמת היבם. לאחר ג' חדשים (י) ממיתת בעלה צריכה להמתין שלשה חדשים (יא) דיבמה יותר קרובה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה (יב) אבל אם חליץ לה יבמה א"צ להמתין ג"ח (יג) רק ממיתת הבעל, ואם מת היבם בתוך ג"ח (יד) ג"כ צריכה להמתין ממיתת היבם אבל אם היו שני יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך שלשה חדשים למיתתו של ראשון. כתב הב"ש (טו) דאפשר בזמן הזה דכופין על חליצה א"צ להמתין ג"ח דהא אינה קרובה לביאה אבל בישועות יעקב כתב שאף בזה"ל דאין נוהגין ביבום ואין יבמה קרובה לביאה מ"מ כיון שכבר היתה בכלל הגזירה אף שבטל הטעם אינו חוזר להיתר: ג (ט) ושניהם מודים. דבכה"ג חשבינן ל' כבנו עי' סי' ג' ס"ט וסי' ד' סכ"ו וכ"ז, (טז) ומש"ה לית ביה איסור מעוברת ומינקת חבירו: (י) ורוצה לינשא לראובן. כי מותרת לו (יז) דאפי' בפלגש אם נשאת לאחר וגירשה מותרת לראשון: (יא) צריכה להמתין. בתשובת הרא"ש (יח) כתב הטעם דלא פלוג חכמים בענין

צינונים

(ז) ואם הוא פצו"ד וכו' ונשא ישראלית באיסור א"צ להמתין כמ"ש בסעיף ח' ואיירי הכא בסריס אדם שאינו פצו"ד וכו' או שנשא גיורת. (ח) אוצה"פ ופשוט. (ט) עי' בשו"ת משיב דבר ח"ד סי' כ' [ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קמ"ו]. (י) ל' תוס' ורא"ש יבמות מ"ב א'. (יא) שם. (יב) גמרא שם. (יג) אף דאסור לה לחלוץ קודם ג"ח כמ"ש במתני' שם. (יד) טוש"ע סי' קס"ד ס"א והק' בעצ"א כאן דהא בתוך ג"ח קיימא בספק איסור אשת אח ומהיכ"ל לומר שקרובה לביאה ע"ש. (טו) סי' קס"ד סק"א. (טז) ב"ש. (יז) ב"ש. (יח) כלל נ"ג סי' ז' ואף דבגמ' מ"ב א' משמע דזה שהיא מעוברת הוי הבחנה דפריך התם היכא דקים לך דמעוברת היא תנשא ומתוך מטעמים אחרים והעיר ע"ז בעצ"א, צ"ל דהוכחת

הלכות אישות יג

קפה

באר הגולה

ד' ב. מטעמא

דרכא זינתיו לעיל

סעיף א' [אות ג']

וכ"כ בסמ"ק סי'

קפ"ג וריב"ש בתשובה סימן תס"ב. ה' ל. הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין [הכ"ה], כמ"ס הרב המגיד שם.

ד' (יב) מחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין.

ה' ל' * שפחה וגירות [ה] (יג) שהיו (יד) נשואות לבעלים בגיותן ובעבדותן

פתחי תשובה

על הרב המגיד, שמה מקום הניחו לו, ועוד, שאני מחמיר ולא מיקל, ועוד, אם הרב המגיד היה נמלא בזמניו זה כו', הלכך איני מסכים ששום שפחה צין נשואה צין פנויה תנשא עד שיעברו ז' יום משעה שהגיע גט לידה, ע"ש:

ה' [ה] שהיו נשואות. זהו ע"פ פירוש הרב המגיד בדברי הרמב"ם, עיין ז"י וצ"ח [סק"ז]. ועיין בתשובות הרדב"ז ח"א סי' קצ"ו שהאריך לחלוק על הרב המגיד בזה, וכתב בסוף ח"ל, אע"פ שידעתי שאיני כדאי לחלוק

חידושים

* שפחה וגירות. עי' בביאורים סק"ג שהבאנו את דברי הח"מ מה הדין בקטנה או זקנה וכל הנהו דסעיף א' ונכתוב כאן מה שיש לצדד בזה. הנה בריב"ש סי' תס"ב מבואר דפשיטא לגמ' האי דינא גירות שהיתה נשואה בגיותה דצריכה להמתין להנשא לישראל אחר דהא שייך בה טעמא דהבחנה בלאו טעמא דהבחנה זרע שנזרע בקדושה, וא"כ י"ל דהוי כהבחנה לכל מילי, אלא

ביאורים

הבחנה אפילו קטנה וזקנה ואיילונית ואפילו שלח בעלה לה גט ממדינת הים כולן צריכות להמתין ג' חדשים. והאחרונים (י) הוסיפו ג"כ דאין ידוע לרבים שנתעברה מראובן: ד' (יב) מחזיר גרושתו. כתב הריב"ש (כ) דבר ברור הוא שאינה צריכה להמתין דדוקא לאחר צריכה להמתין משום הבחנה ואפי' היכא דליכא משום הבחנה כגון בארוסה או בקטנה

וזקנה ועקרה וכולהו אינן גווי דגזר בהו רבי מאיר, אבל בבעל עצמו דלא שייך בי' הבחנה כלל ליכא למגזר כמו דלא גזרינן בקטנה יוצאה במיאון דמיאונה מוכיח עלי' כ"ש בבעל עצמו דלא שייך כלל למגזר, ולא מצינו שצריכה להמתין ג' חדשים בבעל עצמו אלא בגר וגירות שנתגיירו כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה: ה' (יג) שהיו נשואות. כך היא דעת (כא) הרב המגיד והריב"ש אבל דעת התוס' (ל"ה א' ד"ה חוץ) והרשב"א שם דאפי' גירות נשואה אינה צריכה להמתין וטעמם משום דהא דאמרינן גירות א"צ הבחנה אינו משום דלא שכיח אצלה זנות כשעומדת להתגייר דמשוחררת מאי איכא למימר, אלא דמשמשת במוך ומתהפכת משום יחוס זרעה וא"כ אין חילוק בין פנוי' לנשואה רק כשמתגיירת עם בעלה כיון שכל הזרע מאותו איש אינה חוששת להבחין וצריכה להמתין אחר הגירות. כתב הח"מ לא ביאר אם היו קטנות או זקנות אי גזרינן כמו גבי ישראל כדלעיל ס"א או לא ועי' בחידושים מש"כ. כ' בפת"ש בשם הרדב"ז (ח"א קצ"ו) שבזמנינו זה שהדור פרוץ וכ"ש אשר עיני ראו כמה פעמים באלו השפחות שמזנות ומתעברות ותולדות באדונייהם (כב) הלכך איני מסכים ששום שפחה בין נשואה בין פנוי' תנשא עד שיעברו ז' יום משעה שהגיע גט לידה: (יד) נשואות לבעלים. וה"ה ישראל הבא על הנכרית דהולד קודם הגירות חשיב לא נזרע בקדושה כמו מגוי, והגוי הבא על בת ישראל ג"כ צריכה הבחנה אפי' אם הגוי הזה נתגייר ורוצה לנשואה כיון שהולד שנתעברה ממנו כשהי' גוי פגום לכהונה:

צינים

הרא"ש מבריתא דרדופה דאי' שם המפלת אחר מיתת בעלה וכמ"ש בשו"ע ס"א וא"כ כ"ש דבמעוברת לא פלוג וכן מבואר בביאור הגר"א שציין מקור הרא"ש מדין המפלת וצ"ל דהמ"ל במעוברת דלא פלוג אלא דמתרץ שפיר. (יט) ב"ח ב"ש ועצ"א. (ב) סי' תס"ב. ובאבנ"מ כ' שראיית הריב"ש מגר וגירות תלוי' במח' הראשונים בגירות נשואה שהבאנו בביאורים ס"ק י"ג אבל נראה דאפי' מאן דלית לי' ראי' זו מורו כו"ע לדין הריב"ש דא"צ להמתין. (כא) בב"י הק' על המ"מ דלדבריו הרמב"ם השמיט דין פנוי' המפורש בגמ' וכללו במשנה והביא דין נשואה שלא נזכר בגמ' רק נלמד מדין גר וגירות, ואעפ"כ סתם בשו"ע להקל כדעתו ואפשר דצירף דעת תוס' והרשב"א שהקילו אפי' בגירות נשואה. ובדעת הר"ז"ה הרמב"ן והרא"ש וש"ר צ"ע דכתבו דגירות פנוי' א"צ להמתין אבל בגר וגירות צריכין להמתין, ואין הכוונ' בדבריהם בדין גירות נשואה שנתגיירה בלא בעלה ונח' בזה מהרש"א והק"נ. (כב) אף דבשו"ע פסק דא"צ להמתין, נ"מ מדברי הרדב"ז דאם אינה זקנה ועקרה בעי בדיקת הרופאים או הבחנה דמקום דיש חשש באמת שהיא מעוברת בעי להבחין אף במקום שלא גזרו חז"ל.

ונתגיירו או נשתחררו צריכות להמתין (טו)*ואפילו גר ואשתו (טז)שנתגיירו [1](א) (יז)מפרישים אותם תשעים יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה.

פתחי תשובה

באר היטב

[1] מפרישין אותם. עיין בספר דגול מרצנה שכתב, ונראה דאם היא זקנה א"ל הפרשה, ואף שהמ"מ נסק"ד [הוצא צנאה"ט [סק"ג]] נסתפק בזה, היינו צנאגירה היא שנשתמדו ואח"כ חזרו צמזונה, נריך הצמנה, עיין לעיל סימן ז' ס"ק ל"ד:

חידושים

ביאורים

דיש לחלק דשא"ה משום דגירות לא שכיחא, וא"כ בגדולה דאיכא טעמא דהבחנה ודאי דאיכא לתקנת חכמים אבל בקטנה דאינו אלא גזירה לא גזרינן בגירות דלא שכיח, ואף דבגמ' לא מצינו חילוק בין קטנה לגדולה אלא בל"ק דשמואל והתם גם בגדולה לא הוי כ"א גזירה שמא לא נתהפכה יפה, עי' בחי' רבינו אברהם מן ההר דאדרבה כתב להוכיח משם דקטנה מותרת לינשא מיד דבחד מהני לישיני דשמואל לא אשכחן דגור במשוחחרת וגירות אטו גדולה אלא בל"ק אמר בהדיא דלא גזרינן, ולא נחית לחלק בסברות וס"ל דאם לא אשכחן בגמ' דגזרו על גירות קטנה לא אמרינן שזה נכלל בגזירת ישראלית קטנה ומותרת, ובדעת הרמב"ם יש לצדד יותר דלא גזרו בקטנה דמבו' בהה"מ דהרמב"ם הוציא דין דנשואה מדין גר וגירות שנתגיירו והרמב"ם כתב

ע"ז טעם אחר להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה [ובאמת צ"ע קצת דבגמ' לא אמרו טעם זה אלא אליבא דשמואל דאמר דטעמא דהבחנה הוא להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, אבל לרבא הכל הוא משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו והרמב"ם הביא גם בה"ח את לשונו של שמואל להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, עכ"פ משמע ברמב"ם שיש כאן שני ענינים] וא"כ פשוט יותר דאין ללמוד לגירות קטנה מישראלית קטנה ולא אשכחן בגמ' דגזרו גם על גירות קטנה, וצ"ע. ולמעשה יש לצרף גם דעת תו' והרשב"א דאפי' נשואה גדולה א"צ להמתין ולא ס"ל לדין השו"ע ודעת ר"א מן ההר שכתב דבקטנה גם לדעת הרמב"ם א"צ להמתין.

* ואפילו גר ואשתו שנתגיירו. עי' בביאורים ס"ק י"ד מש"כ דכשהולד פגום לכהונה צריך הבחנה, והדבר פשוט דאם הקפידו חז"ל להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני וגזרו שמא ישא אחותו מאביו כ"ש שהקפידו על איסורי כהונה שלא תבוא לינשא לכהן [עי' בחידושים להלן ד"ה אם לא נבעלה שהבאתי מהגר"א דהבחנה דממזרות חמיר טפין] ודע דאי' בט"ז יו"ד סי' קצ"ו סק"א שכ' דמי שבא על הנדה צריך הבחנה דומיא דגר ואשתו שנתגיירו וצ"ע למעשה, עכ"ל, ונראה דאין כוונתו כדעת הלבוש שכן הנדה פסול לכהונה מדרבנן, אלא דהוכיח מפשטיות הדין דגר ואשתו דצריך הבחנה אף אי נימא דאין נ"מ בדין הולד אם הורתו בקדושה או לא, עי' סי' ז' סכ"א, אלא דצריך להבחין על כל פגם ביחוס. ועד"ז יש לבאר דברי שו"ת פרח מטה אהרן סי' פ"ו דאיש ואשתו שהמירו וחזרו צריך לפרוש מאשתו ג"ח משום הבחנה אף דמותרת לו משום דלא חיישינן שמא זנתה תחתיו וכמ"ש בהג"ה סי' ז' ס"א, אעפ"כ לענין הבחנה חיישינן שמא זנתה, וצ"ל דכוונתו דאף שלענין דינא אין חוששין לחשש כזה הוי פגם ביחוס הבנים ומש"ה צריכה הבחנה.

צינונים

(בג) ב"ש . (בד) מל"מ פי"א הכ"א .

הלכות אישות יג

קפז

באר הגולה

ו' ב. ג"ז שס
[כרמ"ס]
ממלא דשמואל
יבמות דף ל"ד ע"ב.
ג. ברייתא שם דף
ל"ה ע"א ובר' יוסף,
וכן פסק הר"ק [שם]
י' ע"א מדפי הר"ק.
ב. טור בשם
הרמ"ה.

ע. כדעת אביו הרא"ש [שם פ"ג סי' י'] וכ"כ בשם הר"ה [שם י' ע"א מדפי הר"ק].

פתחי תשובה

ווישאת אח"כ לאחר, וזה י"ל שדינו כמו בישראל, אבל
כו', עכ"ל. וכבר הוצא זה בפ"ט ליו"ד סימן רס"ט
סק"ב, וע"ש עוד ובס"ק ג' מה שכתבתי בשמו. ועיין
במשנה למלך פ"א מהלכות גירושין דין (כ"ג) [כ"א] מ"ש
שם צענין אם היטה מעוברת הימנו, ע"ש:

ו' [י] וכן אנוסה ומפותה כו'. הגה וי"א דכל אלו
כו'. עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ז' שהביא ראיות
לדברי הר"ק [יבמות י' ע"א מדפי הר"ק], ומסקין, ומכל הלין ראיות יש סניף גדול לדברי הר"ק ו"ל שפסק כר' יוסף
דא"ל להמתין, ע"ש. ומ"ש שם ועוד ראיה מהא דאסתר כו' [מגילה י"ג ע"ב], תימה שלא הזכיר דברי המוס' שם [ד"ה
וטובלת] שכתבו שהיטה משמשת זמון, ע"ש. שוב נדפס ספרו משניות קהלת יעקב, ראיתי בסי' ה' שהקשו לו כן וכבר
למחר, ע"ש. ועיין מה שכתבתי בס"ק שאח"ז בשם צרכי יוסף ודו"ק: [ח] נבעלה לבעלה. עיין בספר צרכי יוסף
אות ו' שהקשה ממ"ש המוס' פ"ק דמגילה [י"ג ע"ב ד"ה וטובלת] וא"ת והא לא היטה שם הבחנה כו', ומאי קושיא
דהא אסתר היטה אנוסה והיטה עם מרדכי קודם. ועלה דעתו מתחילה לחלק דהא דרמ"א בשם אור"י היינו דוקא
בחד זמנא, ושם העלה דהמוס' לאו מטעם גזירת הבחנה אלא עלה, רק דאין לא חשש מרדכי שלא יטמע וזעו כיון
דכלל יום היטה מויה עם אחרות ושם ליכא למיחל במרדכי, ע"ש:

חידושים

* אם לא נבעלה לבעלה. מקור דין זה באור"י סי'
תרכ"ו ושם כתב וכן אם קודם שנבעלה לזה הייתה
תדיר משמשת עם בעלה ולא ידעה אם היא
מעוברת מבעלה אם לאו דהשתא ליכא להבחין
ותלינן בבעלה להכשיר מחזירין אותה מיד עכ"ל,
משמע שאם לא נבעלה אלא פעם אחת צריכה
להמתין ג' חדשים וצ"ב בטעם הדבר, ונראה
לבאר כמ"ש בביאור הגר"א סק"ז בשם
הירושלמי דדוקא בחששא דלהבחין שהוא
מדרבנן תלינן דמתהפכת משא"כ בחשש ממזרות
דאורייתא, ומש"ה כיון דהכא איכא ספק ממזרות
על הולד חמיר טפי וצריכה הבחנה אף שגם אם
תמתין לא נדע אם הוא מראשון או משני אבל נדע

שנאנסה. האחרונים כתבו (כ"ב) דדין זה הוא דוקא להרמ"א דאשה שנאנסה צריכה להמתין
והגר"א כתב דמוכח בירושלמי דדין זה הוא לכו"ע דדוקא בחששא דלהבחין שהוא מדרבנן
תלינן שמתהפכת משא"כ בחשש ממזרות דאורייתא: (כ"ב) אם לא נבעלה לבעלה. דעי"ז
לא שייך הבחנה ועי' בחידושים שהבאנו באריכות דברי האחרונים בזה ומשמע מלשון ההג"ה
שאפי' אם נבעלה פעם אחת כבר לא שייך הבחנה וא"צ להמתין ועי' בחידושים:

צינונים

(בה) רש"י בכתובות. (בו) רש"י ביבמות. (בז) ב"ש. (בח) נתיבות לשבת. (בט) ח"מ ב"ש.

באר היטב

ו' (ד) תחילה. ר"ל שלא נבעלה לבעלה תוך ג'
חדשים. [מ"מ סק"ה]. והיינו לפוסקים דס"ל בזנות
צריכה להמתין, לכן אשה זו שנאנסה דמותרת
לבעלה ישראל, מ"מ צריכה הבחנה אם לא נבעלה
לבעלה תוך ג' חדשים אחרונים. [ג"ש סק"ז]:

לדברי הר"ק [יבמות י' ע"א מדפי הר"ק], ומסקין, ומכל הלין ראיות יש סניף גדול לדברי הר"ק ו"ל שפסק כר' יוסף
דא"ל להמתין, ע"ש. ומ"ש שם ועוד ראיה מהא דאסתר כו' [מגילה י"ג ע"ב], תימה שלא הזכיר דברי המוס' שם [ד"ה
וטובלת] שכתבו שהיטה משמשת זמון, ע"ש. שוב נדפס ספרו משניות קהלת יעקב, ראיתי בסי' ה' שהקשו לו כן וכבר
למחר, ע"ש. ועיין מה שכתבתי בס"ק שאח"ז בשם צרכי יוסף ודו"ק: [ח] נבעלה לבעלה. עיין בספר צרכי יוסף
אות ו' שהקשה ממ"ש המוס' פ"ק דמגילה [י"ג ע"ב ד"ה וטובלת] וא"ת והא לא היטה שם הבחנה כו', ומאי קושיא
דהא אסתר היטה אנוסה והיטה עם מרדכי קודם. ועלה דעתו מתחילה לחלק דהא דרמ"א בשם אור"י היינו דוקא
בחד זמנא, ושם העלה דהמוס' לאו מטעם גזירת הבחנה אלא עלה, רק דאין לא חשש מרדכי שלא יטמע וזעו כיון
דכלל יום היטה מויה עם אחרות ושם ליכא למיחל במרדכי, ע"ש:

ביאורים

ו' (יח) הממאנת. דעקרתיהו לנישואין, (כה)
וליכא למיגזר משום גדולה (כ"ב) דאין גדולה
יוצאת במיאון: (יט) וי"א דכל אלו. היינו
אנוסה מפותה ושבוי (כ"ב) אבל ממאנת א"צ
להמתין לכו"ע וכן קטנה בזנות וגירות אפי'
גדולה ושבוי פסק הטור דצריכה להמתין
והרמ"ה ס"ל דא"צ להמתין: (כ) וראויות
להתעבר. מל' ההג"ה משמע דבכל הנשים
שאינם ראויות להתעבר א"צ להמתין אבל
י"א (כה) דדוקא קטנה דלא שכיח בה זנות. אי'
בגמ' (יבמות ל"ד א') שבתולה שנבעלה
בעילה אחת א"צ הבחנה כיון דאין אשה
מתעברת מביאה ראשונה: (כא) אשה

שנאנסה. האחרונים כתבו (כ"ב) דדין זה הוא דוקא להרמ"א דאשה שנאנסה צריכה להמתין
והגר"א כתב דמוכח בירושלמי דדין זה הוא לכו"ע דדוקא בחששא דלהבחין שהוא מדרבנן
תלינן שמתהפכת משא"כ בחשש ממזרות דאורייתא: (כ"ב) אם לא נבעלה לבעלה. דעי"ז
לא שייך הבחנה ועי' בחידושים שהבאנו באריכות דברי האחרונים בזה ומשמע מלשון ההג"ה
שאפי' אם נבעלה פעם אחת כבר לא שייך הבחנה וא"צ להמתין ועי' בחידושים:

קפח

הלכות אישות יג

באר הגולה

ז' פ. ריב"ש נס' ז [ט] (ס) פ (כג) פילגש מיוחדת לאיש (כד) שרוצה לינשא לאחר צריכה להמתין.

ח *מי שנשאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאה בית דין מתחתיו (כה) אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין שזה דבר שאינו מצוי הוא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.

פתחי תשובה

ז [ט] פילגש. עיין ח"מ סק"ו. ועיין נספח ישועות יעקב [פירוש הק"מ סק"י] שכתב עליו שדכריו תמוהים מאד צמ"ש דפילגש א"ס נתעברה ממנו ונתקדשה לאחר וגירשה ולכן הראשון להחזירה א"ס להמתין, והוא פלא מדוע שמתנה מדין דסעיף ג', ואלו פילגש עדיפא מאשה

באר היטב

ז (ה) פילגש. אפילו להפוסקים דס"ל בזנות לא גזרו, מ"מ פילגש היא קרובה לאישות. [נ"ש סק"א]:

דעלמא, ע"ש. גם נספח בית מאיר תמה עליו זה:

חידושים

ז (כג) פלגש מיוחדת לאיש. אף לדעת הרי"ף והרמב"ם דמזנה א"צ הבחנה כיון דהדבר ברור שאינה משמרת את עצמה כו"ע מודו דאסירא משום עצמה ועוד כל שהיא אינה סבורה לזנות שאינה משמרת עצמה כזאת הפלגש היושבת תחתיו כאשר היושבת תחת בעלה ואין זה זנות בעיני' שתתהפך ואדרבה חפצה היא בעיבור כי יהיו לה בנים שתלד ממנו לכסות עינים מבואר הוא שצריכה להמתין שלשה חדשים [ריב"ש סי' רי"ז]: (כד) שרוצה לינשא לאחר. כתב הח"מ דאם נתעברה ממנו (ל) והלכה ונתקדשה לאחר ונתגרשה ממנו מותרת לחזור לראשון כמו מחזיר גרושתו, דפלגש שם אישה הראשון עלי' (לא) ולא דמי להא דס"ג דצריכה להמתין דהתם מיירי שנתעברה במקרה וכמ"ש בסקי"א. והאחרונים (לב) דחו דברי הח"מ ודעתם דבכל גווני לא פלוג רבנן וצריכה להמתין ג' חדשים: ח (כה) אם היתה קטנה. וה"ה (לב) זקנות ועקרות ואילונית, ואם היא גדולה צריכה להמתין אף לאלו פוסקים דס"ל בזנות א"צ להמתין משום דכאן לא שייך לומר דמתהפכת אחר הביאה כמו בזנות דהא סבורה דזהו בעלה [ב"ש]:

אם הוא ספק ממזר או לא, אבל אם שמשו עם בעלה תדיר הולד כשר בכל גווני ומש"ה א"צ הבחנה, ודברי הרמ"א שכתב אם לא נבעלה תחלה דמשמע שאם נבעלה אפי' פעם אחת לבעלה א"צ הבחנה, צ"ע, ואפשר דלדעת הרי"ף והרמב"ם וסייעתם אינה צריכה הבחנה כלל דאנוסה מתהפכת ומש"ה נהי דהחמיר הרמ"א שמא לא נתהפכה יפה לא החמיר אלא כשלא נבעלה כלל לבעלה. ובח"מ ס"ק ה' כתב כלומר שלא נבעלה לבעלה תוך ג' חדשים וכ"כ הב"ש סק"י ובבב"ט וצ"ע דהא בכה"ג אפשר אפשר להכיר את הולד כמ"ש בגמ' מ"ב א' ותמתין משהו ותינשא ולכי מלו ג' חדשים לבדקה, ואפי' אי נימא דבשבוע או חדש שייכי התי' ע"ז בגמ' אבל בחדשים או שלשה אפשר לבדקה, ואפי' אי נימא דאי"ז שייך לגזירת הבחנה הא איכא לגזירה דשמא ישא אחותו מאביו וכ"ש הכא דאיכא חשש ממזרות, וא"כ איך שרינן לה לינשא, וצ"ע ג.

* מי שנשאת בטעות. הרמב"ם והשו"ע נקטו ציור של אסורה לבעלה ויש לעי' אם בציור אחר כגון נמצאת אילונית דהוי נישואי טעות צריכה הבחנה או שנקטו ציור קרוב למשנ"ת בגמ' ולא דוקא, ור"א מן החר נקט בדבריו נישואי טעות דמשמע דאיירי בכל גווני, ועכ"פ נראה מל' השו"ע דכל האיסורים בכלל נישואי טעות אף דבמתני' איירי בא"א ובהוחלפו דחילוף לא שכיח, ומאידך נראה פשוט דדוקא נישואי טעות התירו משום דלא

שכיח אבל א"א לחדש ציורים שלא הוזכרו בגמ' ולהקל בהבחנה משום דלא שכיח.

צינונים

(ל) נראה דה"ה נשאת ונקט נתקדשה משום דהשו"ע בס"ג נקט נתקדשה והשו"ע בס"ג נקט נתקדשה משום שכן ה' מעשה בתשובת הרא"ש. (לא) האחרונים נתקשו בפשט ד' הח"מ סק"ו, ובראש פינה ר"ל דכוונתו ופילגש צריכה המתנה רק אם כבר נתעברה פעם ועי' בשו"ת פנ"מ ח"ג סי' מ"א ובמחצית השקל על אהע"ז אבל מתוך דברי הח"מ נראה כמ"ש בפנים וכ"כ בעצ"א וצריך להוסיף בתחלת דבריו "הא דס"ג מיירי" וא"ש. (לב) ב"מ וישוע"י וכך משמע מהרא"ש כמ"ש בסקי"ג. (לג) בדיני יש"ש יבמות פ"ג סי' י"ז.

הלכות אישות יג

קפט

באר הגולה

ט [י] אשה שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט והצריכה גט אחר (כו) מפני הלעז^ל (כו) וי"א שצריכה להמתין שלשה חדשים מהגט השני וי"א שאינה צריכה למנות אלא מהגט הראשון. הגה (כח) ויש לחוש לסכנה^(י) הראשונה (היא סברת ר"י והרא"ש כתוב בטור על שמם) וכן אם נתגרשה (כט) מחמת קול^(י) קדושין בעלמא צריכה להמתין (ב"י בשם הרשב"א).

[בחם] גיטין ס"ט, וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש [ס"ט]. ש. ר"ת [בחם] ס"ט, וכן פסק הרב המגיד בפ"ט מהלכות אישות [הכ"ז] וכ"כ רבינו ירושם [נתיב כ"ג ח"ג].

פתחי תשובה

ט [י] אשה שנתגרשה. עיין בספר ישועות יעקב [פירוש הקרי] ס"ק י"ג הביא בשם תשובת חכם לבי [ס"ז י"ז] שנסתפק בעוזת דת שמוכה לה בעלה גט [כמ"ש לקמן סימן ק"מ סעיף ה' בהג"ה], ואח"כ נמסר לידה, והיא חזרה אח"כ לדת ישראל, אי צריכה להמתין משעה שהגיע גט לידה או ליד השליש, והחמיר בזה, ע"ש. [ועיין בח"מ [ס"ק י"ז] וצ"ש [ס"ק י"ג] שהשיגו על תשובת מהר"ם לובלין ס"י קי"ז בעובדא דטעה הסופר וכחז בנגט הראשון לוי והוא לא היה לוי, והצריכה גט אחר, והגט השני נשתאה בין כתיבה לנתינה שנה תמימה, וכחז, משום ציטול שידוכין יש לזכר דעת מהר"ק [גיטין ח' ע"ג מדפי מהר"ק] דס"ל מונין משעת כתיבה ודעת ר"ת דמונין [בגט] [מגט] הראשון, ויש להקל בשעת הדחק. ועל זה השיגו דעד כאן לא החיר ר"ת אלא אם הגט הראשון היה כדינו רק נפסל מחמת לעז, אז ס"ל מונין מגט הראשון, אבל הכא שכתב לוי ולא היה לוי שהוא בטל מדינא [עיין מה שכתבתי בסימן קכ"ט ס"ק א] להמתין. צ"ש [ס"ק ד']:

באר היטב

ט (י) הראשונה. אפילו אישמהי בגט השני בין כתיבה (לנתינה) [לנתינה], מ"מ יש להחמיר, אם לא בצירוף שאר דברים דא"ל להמתין, עיין צ"ש [ס"ק י"ג]: (י) קדושין. מיהו אי ליכא קול ולא היתה צריכה גט אלא הוא גירש מעצמו, א"כ להמתין. צ"ש [ס"ק ד']:

ביאורים

ט (כו) מפני הלעז. דוקא^(לד) שהגט הראשון הי' כדין רק מחמת קול חומרא בעלמא הצריכו גט שני מחמת חומרא אבל היכא שהגט הי' בטל מן הדין ודאי מונין מן השני: (כז) וי"א שצריכה להמתין. אפי' לד' השו"ע בס"א שמונים מיום כתיבת הגט י"ל דהכא צריכה להמתין משום דהגט השני לא ייפסל אם יבא עלי' ואינו מוכיח שלא בא עלי' משעת כתיבה, וגם לדעת הרמ"א שם שמונים משעת נתינה י"ל דהכא א"צ להמתין משום דהי' גט ואית לי' קלא ועי' סקכ"ח: (כח) ויש לחוש לסכנה הראשונה. אפילו משתאה בגט השני בין כתיבה לנתינה^(לח) מ"מ יש להחמיר לכתחילה אם לא בצירוף שאר דברים דא"ל להמתין וכן כתב הח"צ ס"י צ"ו במומרת שזיכה לה בעלה גט ע"י שליח וכ' שאסורה לינשא אם לא קיבלה הגט מיד השליח וכיון שאסורה לינשא אם לא קיבלה הגט מיד השליח צריכה להמתין מנתינת הגט

צינונים

(לד) ח"מ ב"ש. וגם מהר"ם לובלין שהביאו שם לא היקל מטעם זה ואפשר דס"ל שאם כתב לוי ולא הי' לוי אינו בטל ע"י בשו"ת רעק"א ס"י קט"ז. (לה) ב"ש. (לו) שו"ת הרשב"א המיוחסות ס"י קלב הובא בב"י. (לז) תשובת הרשב"א בב"י ועי' עוד חילוקים בסי' ו' ס"א ס"י י' ס"א וסי' מ"ו. (לח) רבינו ירושם.

קצ

הלכות אישות יג

באר הגולה

י' ת. לשון רמב"ם י' (ל) המקדש תוך תשעים יום (ס) (לא) *מנדין אותו. הגה (לב) ויש
צפי"א מהלכות גירושין [הכ"ז], ממנו פלוגתא דאמוראי ועובדא דהיה שם ציננות דף ל"ז ע"א.

פתחי תשובה

באר היטב

כ"א] גם ר"ת מודה דמונין משני, ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר [אהע"ז ח"א] סי' כ"ז שכתב לישב דברי מהרמ"ל דס"ל דטעות כי האי לכתוב לוי במקום שאינו לוי הוי לא שכיחא, כמו החליפו בקדושין בסעיף הקודם ללא גזרו רבנן, רק להר"י דהחמיר בנפסל גט הראשון בלעז בעלמא ה"נ דאין להקל כו'. ועפ"י כתב צידון השאלה ידיה שסידר גט מאן דהו ונמנאלו ד' ערעורים שעי"ז הנריכו לגט אחר, דבזה גם מהרמ"ל מודה שאין לזרף קולות להמיר אפילו בשעת הדחק, כי צידון דידן קריב שהגט הראשון פסול מדאורייתא כיון שניכר שהמקדש לא היה צדיק, ואין לומר לא שכיחא כי צע"ה שכיחא עמה המתפרשים לסדר גיטין שלא ידעו בטיב גיטין כו', ע"כ צריכה להממין י' יום מגט השני ולא נחוש לציטול שדוכה, ע"ש]:

חידושים

ביאורים

* מנדין אותו. כתב בשו"ת ראנ"ח סי' י' ואפשר הי' לומר לדעת הרמב"ם ז"ל שהנידוי הוא משום שעבר איסורא דרבנן, אפי' הוציא לא מפטר מהנידוי כיון דכבר עבד איסורא, וכענין שכתבו התוס' ביבמות (כ"ה ב' ד"ה כשעשה) במי שחייב נידוי משום איסורא כגון מזכיר ש"ש לבטלה או איסור אחר דאפי' עשה תשובה לא מפטר מהנידוי, אע"פ שיש לחלק בין עשה תשובה למוציא דמתקן את אשר עותו. מיהו אין נראה להחמיר כ"כ בנידוי זה כיון דאמרינן דאי ערק ערוקי מסתייה והרי לדעת הרמב"ם בריחתו מצלת אותו מן הנידוי ע"ש. ואפי' אי נימא בדעת הרמב"ם שאפי' אי הוציא לא מיפטר מהנידוי י"ל דהשו"ע לא הכריע כן, דבאמת רש"י וכל המפרשים פליגי על הרמב"ם בזה וסבירא להו דמנדין אותו עד שיוציא, וכתב בב"י דכיון שהר"ן בתשובה כ' שיש לסמוך על הרמב"ם כדאי הם הרמב"ם והר"ן לסמוך עליהם וכל שכן דמידי דרבנן הוא, וא"כ י"ל דעד כאן לא הכריע אלא בשוטיין. י"א (מ) דכל שהיא קטנה ואינה ראוי' לילד שאין המתנתה אלא משום גזירה דר"מ, אם עבר וקדש או כנס לא כייפינן ל' לגרש ויש (מח) חולקים ע"ז: (לג) לאחר ג' חדשים. משמע לאחר ג' חדשים מיום שנתגרשה מהבעל הקודם וכך דעת רוב הראשונים אבל דעת הראב"ד שמפרישין אותו אחר תשעים כימים שעמד עמה בתוך תשעים דאל"כ מה הפסיד כשבעל באיסור: (לד) וכהן לא יחזיר. דכהן אסור בגרושה:

צינונים

(למ) רק בריטב"א כתב ל' יום גם לד' רש"י ואולי ט"ס הוא. (מ) רמב"ן. והרשב"א כתב צ' יום גם להרמב"ם. (מא) יש לשון בריב"ש שאין יגזרו חכמים לאסור משום גזירת הבחנה בדבר שהוא אסור כבר מדבריהם מצד עצמו. (מב) אפשר שאין כונת השואל שם לנידוי של הגמ' אלא להעמיד דת על תלה. (מג) בה"ט. (מד) אמנם, בתשובת מהר"י סי' ע"ג משמע שהדבר תלוי באמת אם האשה שוגגת. (מה) ב"מ בשם הרא"ש. (מו) טור. (מז) נ"י בשם הריטב"א דעת קצת רבותיו והב"י הביאו ובשו"ת מהר"ל ד סי' ל"ז סמך ע"ז לדינא. (מח) ריטב"א בשם תוס' וכ"ד הב"ש.

לא יחזיר (טור) (לה) ודוקא שעבר במזיד אצל (לו) אס [י"א] (ט) קידשה בשוגג אין נריך לגרש [י"ב] אלא (לז) מפרישין אותם (מהרי"ו סי' ע"ג) (לח) ויש מחמירים אפילו בשוגג (תרומת הדשן סימן

פתחי תשובה

י [י"א] קידשה בשוגג. עיין בלח היטב [סק"ט] מ"ש דוקא דלא ידע כו'. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמ"א אה"ע] סי' כ"ה שכתב דה"ה אס עשו ע"פ הוראת חכם שהחזיר ליתן הולד למינקת ולהשציעה על דעת רבים, רק שלא החזיר ליתן לנשואה לבעל, והם מעצמם שלא ע"פ הוראת החכם נתנו למינקת נשואה, לא מיקרי שוגג, כיון שכבר יודע איסור מינקת שוב כל מה שעושה אח"ה היתר עלי שאלת חכם לא מיקרי שוגג, ודלא כהגאון מהר"ם בר"י ז"ל שמתקן בזה, ע"ש, ועיין בספר בית מאיר מ"ש עליו בזה. [ועיין בתשובות חתם סופר [אה"ע] ח"א] סי' קמ"ו שכתב דאף אס עשה ע"פ הוראת חכם, דהעלה בספר בית מאיר דע"ה שנתלה בהוראת חכם דינו כשוגג, מ"מ פשוט שנריך לזכר בפנינו מי הורה לו כן, ומאי טעמא סמך ע"ז ולא שאל החכם שציערו שכל הוראותיו על פיו, דאל"ה קיטור קחוינא הכא, וקי"ל ביו"ד [סימן קי"ט סעיף י"ז] גבי טבח דאין כל אדם יוכל להתנגל לומר שוגג הייתי, ואע"ג דאשה מהימנת לומר כזה היתר לי חכם ואינה צריכה לזכר, היינו [ב] שאין אנו רואים שגגת הוראה אנו מאמינים לה כו', ע"ש עוד. [ומ"ש הב"ש [סק"ט] אס ידע האיסור וטעה אס חודש העיצור בכלל הו' כמזיד, נראה שהעמיק דברי התרומת הדשן לדוגמא בעלמא, אצל לדינא כתב לקמן ס"ק כ"ב דזדיענד אס לא המתינה חודש העיצור אין מגדיל ולא מפרישין, ומשמע דאפילו במזיד גמור: [י"ב] אלא מפרישין אותם. עיין בתשובות משכנות יעקב [אה"ע] סי' ו' שהביא בזה מ"ש בד"מ [אות ד'] [ה"י] בשם מהרי"ו וכן הוא בתשובתו [סי' ע"ג], דעכ"פ נריך להתרחק מעיר מושבה מהלך ז' וג' ימים ושבעה שלא יצא בעיר עד כלות כ"ד חודש. וכמו דהרמ"א לא ביאר זאת בשו"ע מפני שסמך על המעין בתשובות מהרי"ו וזכ"מ, והוא קצת מקום קיטור למעיינים בשו"ע לזכר, עכ"ד. ולעד"נ מדהשמיטו הרמ"א ז"ל בהגהותיו מכלל דלא צריכא ליה הא מילתא ולא לזה להחמיר בזה [וכה"ג כתבתי לקמן סימן קכ"ח סעיף ז' [סק"ל] ג] בשם תשובת נודע ביהודה [אה"ע] קמ"א סי' פ"ו]

חידושים

להקל כדבריהם שא"צ להוציא, אבל אין לנדות מי שהוציא אף אם לא עברו ג' חדשים. ובכל ענינים אלו הביאו באוצר הפוסקים מספר בית משה דכל המורה להתיר בענינים אלו יראה לצרף עמו עוד ב' רבנים ולא לדון בזה יחיד ע"ש.

ע"ה שאינו יודע שמינקת חברו אסורה (2) אבל ת"ח הטועה בדין בדבר שראוי להסתפק בו לאו שוגג הוא, אמנם מה שנעשה ע"פ הוראות ת"ח (3) ברור שמיחשב שוגג גמור ומ"מ פשוט שצריך לברר לפניו (2) מי הורה לו כן ומאי טעמא סמך ע"ז אס לא שאל החכם שבעירו שכל הוראותיו על פיו: (לז) מפרישין אותם. משמע שצריך להתרחק מעיר מושבה (2) דאל"ה מאי מפרישין שהרי עדיין לא נשאה ובלא"ה אינו דר בביתה: (לח) ויש מחמירין אפי' בשוגג. בציונים (של הרמ"א) כתבו שתה"ד מחמיר בזה והאחרונים העירו (נד) שגם התה"ד לא כתב כן אלא כמסתפק ועי' להלן:

ציונים

(מט) ב"מ [ולדעת הראב"ד דטעם הגירושין משום קנס א"ש החילוק בין שוגג למזיד]. (3) תה"ד. (נא) מל"מ פ"א מגירושין הכ"ח נוב"י סי' כ"ח וב"מ [ומש"כ בח"מ להחמיר אינו מהח"מ אלא מבנו כמבוי בהקדמה]. (נב) חת"ס סי' קמ"ו. (נג) כהמשכנ"י ודלא כהפ"ת שדייק מהשמטת הרמ"א שא"צ להתרחק מעיר מושבה מהלך ב' וג' ימים. אמנם בדבר השבועה שכתב מהרי"ו וד"מ לא יבוא בעיר עד כלות יב"ח אפשר שהדין עם הפ"ת דמדהשמיטו הרמ"א בהגהותיו מכלל דלא בירא ליה הא מילתא וכמ"ש בסק"ג בשם הב"מ. (נד) ט"ז וח"מ (ועי' ביאור הגר"א).

באר היטב

(ט) קידשה בשוגג. דוקא דלא ידע דמת בעלה מוך ג' חדשים או שהוא עם הארץ ואינו יודע הדין, אצל אס ידע האיסור וטעה בענין אחר, הו' כמזיד. תרומת הדשן. צ"ש [סק"ט]. מה שלא הוזכר נידוי לגבי אשה דהיא גס עברה על גזירת חכמים, משום דנידוי זה קיל, והאשה קרובה יותר לשוגגת, וצנידוי כה"ג שוגג כל דהו פטורה. ראנ"ח [סוף] סי' י' בח"א. ואס נאמן לומר שוגג הייתי, נראה דנאמן, (והרא"י) [והרא"ה] מסוגיא פ"ק צ"מ [ג' ע"ב] נאמן לומר מזיד הייתי, ע"ש בתוס' [ד"ה מה], ומינה דנאמן לומר שוגג הייתי, עיין כה"ג בהגהת הטור סעיף י"ב:

ביאורים

(לה) ודוקא שעבר במזיד. דכשעבר במזיד חיישינן דכשם שלא חש לאיסור הקידושין כך יבוא לכונסה (מט) אבל בשוגג לא חיישינן לדעה זו שיבוא לכונסה: (לו) אם קדשה בשוגג. שהי' סבור שאינה צריכה הבחנה או

קצב

הלכות אישות יג

רמ"ז. ונראה [יג] דצכה דאסור להחזיר יש לסמוך (לט) אדברי המקילין ולא מנריכין לגרש ובישראל (מ) אין לסמוך אמאן דמיקל בשוגג כן נראה לי. גירסה אסורה (מא) לדור עמו (יא) צמזוי (ריב"ש סי' ש"ט). לא כפו בית דין אותו עד שעברו ג' חדשים אע"פ שקידש בעצירה (מב) שוב אין כופין אותו דכיון שעברו עברו (מודקי פרק החולץ בשם מוהר"ם). ואם כנס וגירש עיין לקמן סימן זה סעיף י"ב מה דינו לענין כתובה. (יג) (מג) קידש וברח אין מנדין

באר היטב

(י) דבכהן וכו'. צד"מ [הק"ר אות ה'] כתב, אפילו אם קידש צמזיד יש לסמוך על הרמב"ם דאין צריך לגרש, ובישראל יש להקל בשוגג. ומ"ש כאן יש לסמוך אדברי המקילין, לעיל קא, אפילו אם קידש צמזיד. ומ"ש כאן בישראל אין להקל, ט"ס הוא, וצ"ל יש לסמוך וכו'. צ"ש [סק"י], ולא כח"מ [סק"ת] ע"ש. ובכל זה אין חילוק בין אם קידש וצין אם נשא. ט"ז [סק"ג]. ובכל דינים אלו אין חילוק בין קטנה לגדולה, [אפילו קטנה שאינה ראויה להוליד נמי הדין כן. צ"ש [סג]: (יא) במבוי. וכן הדין בכל איסורים דרבנן, חוץ משצויה דהקילו חז"ל. צ"ש [סק"ת]: (יב) קידש וברח. ואם כנס וצרת, לעת הרמב"ם [ד]הצריחה היא לכפר על האיסור שעשה, מהני הצריחה, ולשאר פוסקים דס"ל [ד]הצריחה משום דמגלה דעתו שאינו רוצה לכונס, א"כ אם כנסה לא מהני הצריחה, וי"א דמהני. צ"ש [סק"ט]. מעשה צא לידי צאחד

פתחי תשובה

ורע"ק [סי' קט"ו] ז"ל, והטעם נראה, דמהרי"ו סבר כדעת הרא"ש [יבמות פ"ד סי' ו'] והטור דצריחה זריכה שחלה למרחוק כו', וכן משמע מלשונם שכתב וכשפרישין אותם א"צ הרחקה כמו צרת אלא די צרת לעיר אחרת כו', אבל מרן הצ"ח צדק הבית ובשו"ע לקמן סעיף זה כתב על דברי הרא"ש דאין נראה כן מדברי שאר הפוסקים, וכן דעת מהרש"ל צ"ש [שם סי' ד'] הוצא בספר קרבן נתנאל פרק החולץ אות (י"א) [כ'], א"כ היכא דסגי בהפרשה מועיל אפילו הוא צאחה העיר רק שלא יצא לציתה. גם בתשובות נודע ציהודה [שם] סי' י"ב וי"ח שהזכיר שם הפרשה לא כתב דבר זה דלר"ך להמרחק מהעיר, ובסי' י"ב כתב דמוציאין אותה מהבית שלא יהיו יחדיו, ובס"ס י"ח כתב דיפרוש ממנה ולא יצא לשכונה זו, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לקמן סעיף י"ב ס"ק כ"ח: [יג] דבכהן כו'. עיין צא היטב [סק"י], עד ומ"ש כאן בישראל אין להקל ט"ס הוא כו'. והנה צ"ש כאן [סק"י] כתב אפשר ט"ס הוא כו', דמשמע דלא צריח ליה, אך צ"ש לקמן ס"ק ל"ד משמע שחופס כן בפשיטות. ועיין בספר ישועות יעקב [פירוש הק"ר] (סק"ד) [סק"ד] שכתב דכן נראה נכון לדינא [דבישראל יש לסמוך על האו"ז] [מ"א סי' תש"מ] שתיקל בשוגג עכ"פ [צדק כזה שכל יסודו הוא קנס דרבנן, ע"ש. ועיין בתשובות נודע ציהודה [אה"ע] קמא]

סוף סי' י"ח שהביא דברי הרש"ל צ"ש [פרק החולץ סי' ד'] שאוסר בפירוש אפילו בשוגג להחזיר בהפרשה, אלא זריכה גט, ושם הביא דברי המשנה למלך פ"א מהלכות גירושין [הכ"ח] שהוכיח שהרא"ש [יבמות פ"ד סי' ד'] צ"ש הר"י מאורליי"ש חולק על האו"ז [המיקל בשוגג בהפרשה], דלכ"כ איך הוכיח דקידש א"צ לגרש מדלא מצינו לאצ"י בכתובות דף ס' [פ"ג] שהנריך לארסייה לגרש, והרי הארים שוגג גמור היה שעשה ע"פ הוראת חכם [גם בתשובות משכנות יעקב [אה"ע] סי' ו' כתב ראה זו ומסיק להחזיר לגרש דוקא, ע"ש], והוא ז"ל כתב לדמות הוכחה זו בטוב טעם

ביאורים

שהבאתי בס"ק ל"ג (נח) אפי' אם עבר כל הזמן כופין אותו לגרש כימים שעמד עמה באיסור משום קנס: (מג) קידש וברח. ואם כנס דעת הרמב"ם דמפרישין אותו (נח) ומנדין אותו אבל רבים חולקים (ב) וסוברים דבכנס מחוייב להוציא בגט ולא מהני בריחה. ולדעת הרמב"ם דהבריחה היא לכפר על האיסור שעשה (סא) מהני הבריחה גם בנשא לינצל

(לט) אדברי המקילין. אפי' (נה) במזיד: (מ) אין לסמוך אמאן דמיקל בשוגג. ט"ס (נו) וצ"ל יש לסמוך: (מא) לדור עמו במבוי. אף דאין כאן אלא אירוסין (נב) כיון דהגירושין לא הי' מצדם אלא דב"ד כפו אותם בגירושין והוא הי' רוצה לישא אותה אמריןן מסתמא נמי לבו גס בה דשייכי אהדדי: (מב) שוב אין כופין אותו. אבל לשיטת הראב"ד

צינונים

(נח) ד"מ והגר"א. (נו) ד"מ ב"ש וישוע"י, אבל היש"ש הסכים עם היש מחמירין דלעיל, עי' פ"ת. (נז) אבנ"מ וכו' זה לבאר אף דבריב"ש מפורש דאפי' באירס צריך לגרש, איך סתם הרמ"א ולא הזכיר דוקא בלבו גס בה. (נח) ביאור הגר"א. (נח) כמו בקידש משום האיסור שעשה. (ס) כך הוכיחו הראשונים מרש"י. (סא) ב"ש.

הלכות אישות יג

קצו

באר הגולה

אותו (ולומדין אותו לזכות) (טור בשם הר"ר יחיא'ל). ^איש מי שאומר דבריחה זו (מד) צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהיה שיעור חזרתו אחר ג' חדשים ואין נראה כן (מה) מדברי שאר הפוסקים. ^ביא (מו) גזרו חכמים שלא ישא אדם (מז) ולא יקדש (יג) [יד] (מח) מעוברת

פתחי תשובה

[עיין בספר מראות המצאות סי' י"ז ס"ק קל"ו בהגה שגם הוא ז"ל כתב לדחות ראיה זו]. ומ"מ לדינא אין הכרח מדברי הטוען ביהודה שם, דאף שהיקל בעובדא ידידה, י"ל לפי שלא היה האיסור ברור בעיניו כ"כ כמבואר שם, וגם מס' י"צ שם אין ראיה. וע"ש עוד בס' כ"ה וצ"י ק"ג שם:

יא [יד] מעוברת חבירו. עיין בספר צרכי יוסף אות י' בענין אשה שנעברה באמצעי אי שריא להנשא כשהיא מעוברת ומניקה, ע"ש:

ובמשונית עדות ציהוסף [ס"א] סי' ל"ט, ובמשונית שבות יעקב ח"א סי' ז"ה ז"ו. אלמנה אחת ולה ג' ילדים והיא מעוברת, וכן דודתה אלמנה אחת היא אמוד ויש לו הרבה קופצים להשתדך עמו, אך ורק בעלה של האלמנה הנ"ל קודם מותו קרא לאשתו וגם להאלמן הנ"ל וצוה שישא זה את זה

ביאורים

המועילין לחלב כשתעבר והיא בושח לבוא לבי"ד (ע"א) לחבוע את היורשין וימות בנה: (מז) ולא יקדש. אבל שידוכין מותר (ע"ב) רק שלא יכנס לביתה כדלגבי הבחנה בס"א ויש אחרונים (ע"ג) שהתירו ליכנס לביתה כמו במשורכת דעלמא אבל למעשה (ע"ד) אין להקל בזה: (מח) מעוברת חבירו. ואפי' אם אינה עומדת להניק (ע"ה) כגון שצמקו דדי' או (ע"ו) שהיא גרושה שאינה משועבדת להניק ג"כ אסורה (ע"ז) דהיא בכלל מעוברת חבירו. בנוב"י (ע"ח) דקדק מלשון מעוברת חבירו דבנתעברה מנכרי ליתא לאיסורה אבל האחרונים (ע"ט) הסכימו דלא שניא ובפרט לפמ"ש"כ הבית מאיר (פ) דטעם האיסור הוא

באר היטב

שקידש מן חדשי ההצננה, וגורמי עליו שיצרת, ואמר שלא יוכל לזכות מפני סיבות רבות, והוריתי שמצרת האשה וצרכי סג'י. כנה"ג. [הגהות הטור אות י"ד] ע"ש:

יא (יג) מעוברת חבירו. אפילו אם יש לה זימון דדים, משא"כ צמינקת חבירו אם יש לה זימון דדים מותר. צ"ש [פסק"י] ע"ש. ועיין בספר דבר שמואל סי' פ"ב, ומהר"ש סי' י"א,

ובמשונית עדות ציהוסף [ס"א] סי' ל"ט, ובמשונית שבות יעקב ח"א סי' ז"ה ז"ו. אלמנה אחת ולה ג' ילדים והיא מעוברת, וכן דודתה אלמנה אחת היא אמוד ויש לו הרבה קופצים להשתדך עמו, אך ורק בעלה של האלמנה הנ"ל קודם מותו קרא לאשתו וגם להאלמן הנ"ל וצוה שישא זה את זה

מהנדוי (פ"ב) ובלבד שלא יחזור עד ג' חדשים (פ"ג) וי"א דאפי' לרש"י מהני הבריחה גם בכנס: (מד) צריכה שתהיה למרחוק. דאל"כ (פ"ד) ביטלת תקנת חכמים, שבמקום קרוב (פ"ה) יכול לבוא לידי איסור ותתבטל גזירת הבחנה: (מה) מדברי שאר הפוסקים. שסתמו (פ"ו) דבריהם. ומתקיימת תקנת חכמים (פ"ז) דהרבה צער הוא לו שיניח מלאכתו ועירו וילך לו בורח לעיר אחרת: יא (מו) גזרו חכמים. אע"פ שהזרע ידוע למי הוא. מעוברת (פ"ח) שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו (פ"ט) וסתם מעוברת למניקה קיימא ומניקה שמא תתעבר ויתעכר החלב והוא אינו מקפיד (פ"י) לרפאות החלב בדברים

צינונים

(פ"ב) דהא צריך הפרשה. (פ"ג) הובאו דעות אלו בני" ובמגיד. (פ"ד) הרא"ש. (פ"ה) הגר"א. (פ"ו) הגר"א דייק כן מרש"י וכן יש לדייק מהא"ז שהביא הר"מ דל"מ דאנו כופין אותו לברוח כשהי' בדעתו לזנוס דאם הרחיק ג"ח לכא' מודו כו"ע דמהני גם בכופין אותו לברוח. (פ"ז) בדק הבית, ואין לומר כל אדם יעשה כן כיון שנתברר שזה ירא מפני הבי"ד שימחו בידו ודאי ירא ג"כ לכונסה אח"כ [ט"ז]. (פ"ח) רמב"ם. (פ"ט) גמרא מ"ב ב'. (ע) רמב"ם. (ע"א) גמ'. (ע"ב) ח"מ וב"מ. (ע"ג) בה"ט סק"ב בשם אחרונים. (ע"ד) נוב"י סי' י"ט. (ע"ה) ב"ש ובב"מ כתב שאפי' להר"ש אסורה. (ע"ו) לדעת ר"ת והרמב"ם אבל בדעת הר"ש כתב הרא"ש פ"ד סי' כ"ו דגם גרושה מעוברת מותרת אבל תוס' לא הזכירו את היתר הר"ש בגרושה [נוב"י סי' י"ח]. (ע"ז) ב"מ [בישועות יעקב כתב בשם חכ"צ סי' ס"ד להתיר גם במעוברת, ואינו מוכרח בדעת החכ"צ אף דלא נחית לחלק אינו מתיר אלא במינקת]. (ע"ח) בברכ"י הוכיח מהגמ' חגיגה י"ד דבעי עיברה באמבטי מהו לכה"ג, דליכא איסור מעוברת חבירו בכה"ג, וא"כ יש מקום לד' הנוב"י דחזינן שחז"ל חילקו בגזירתם. [ועי' רש"י סוכה ל"ט א' דסתם חבירו הוא כפשוטו ואין נכרי בכלל]. (ע"ט) רעק"א סי' צ"ה ועי' פ"ת. (פ) צלעות הבית סי' ה'.

קצד

הלכות אישות יג

באר הגולה

ג. מסקנת הגמרא [טו] חבירו (מט) ולא (יד) מינקת חבירו עד שיהיה לולד כ"ד חדשים

שם דף מ"ג ע"א. (הגהות מרדכי פרק

החולין)) י' חוץ מיום שנולד ויום שנתקדשה בו (נא) וחודש העיבור עולה למנין כ"ד

חודש (ויש אומרים (נב) דלכתחילה יחוש [טז] (נג) אפילו (טז) לחודש העיבור (תרומות הדשן סימן

פתחי תשובה

באר היטב

כי הוא תקנת ילדיו כיון שהם קרובים והוא עשיר, ועכשיו האלמון רוצה לישאנה, אך כיון שזריכה להמתין כ"ד חודש עד כלות ימי מניקתה א"א לו לקיים לואת המת להמתין כ"כ כי יש לו בנים וטיפולים מרובים, אם יש תקנה בדבר לישאנה אחר ימי לידתה, ואלא תתחיל להניק הולד כלל רק להשכיר מניקת אחת או שמים ולהשביעם שלא יחזרו כלל. בתשובת שבות יעקב ח"א סי' ז"ה האריך בדיון זה והעלה דיש לז להחמיר, ודוקא אחר ימי לידתה, ע"ש. ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ט חולק עליו, עיין ס"ק י"ח. עיין בתשובת מהר"א"ס [מים עמוקים] סי' י', ותשובת אמונת שמואל סי' ד', וזמנא דקדק סי' נ"ה, וזית יעקב סי' קמ"ז: (יד) מינקת חבירו. אפילו אם הוא סריס, דלא פלוג. וכן בשד"חין אסור כמו מוך ג' חדשים דהצחנה. [צ"ש סקכ"א]: (טו) לחודש העיבור. כתב ט"ז, אם כלו כ"ד חודש צר"ח אדר שני אין צריכה

[טו] חבירו. עיין באר היטב [סק"ג] בשם שבות יעקב, עד בתשובת כנסת יחזקאל חולק עליו. ועיין בתשובת ש"י יעקב סוף סי' ח' שדחה ג"כ ראיות השבות יעקב והניח דבריו צ"ע:

[טז] אפילו לחודש העיבור. עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אה"ע] סימן כ' שהאריך לדחות דברי מהר"ם [הובא בתרומת הדשן ח"ב סי' קע"ח] [אשר ממנו שורש חומרא זו] שהחמיר בחודש העיבור, אשר לא מצאנו לו חזר בשום אחד מהקדמונים, ואדרבה מדברי כולם נלמד שלא זכרו אלא כ"ד חודש, אבל להיות מהר"ם ז"ל אור גדול אין לנו כח לחלוק עליו ובפרט להקל, אמנם עכ"פ ניתן לנו רשות לחלק דברי מהר"ם ולומר דעד כאן לא החמיר אלא אם עדין מניקתו שזריכה להניקו גם חודש ההוא, ולכן אסורה להנשא גם החודש ההוא, אבל אם כבר גמלתו זמן רב ואין להתינוק שוב שום [סיבה] [טויה] עם המתנת החודש, גם הוא ז"ל מודה שמוותרת להנשא. וסיים דזה נראה צרור להלכה ולמעשה ע"ש. והנה מה דנקט הרב ז"ל בלשונו גם חודש ההוא, משמע קצת דר"ל שחודש העיבור הוא חודש האחרון ואפ"ה הצריך דוקא שכבר גמלתו, וא"כ לא ס"ל חילוק הט"ז שהציא הצאה"ט ס"ק ט"ו. מיהו י"ל דאין זה מוכרח ור"ל חודש הכ"ה, ומיירי שפיר שחודש העיבור הוא מוך החדשים, וצ"ע. גם בספר ישועות יעקב [פירוש הקצר]

ס"ק י"ז כתב להקל בזה צמחנה בנה למניקה דא"ל להמתין רק כ"ד חודש אף בשנה מעוברת, ע"ש. [ובתשובת חתם סופר [אה"ע] ח"א] סימן קל"ז כתב שנשאל מאחד מתלמידיו צמחנה בנה זה כמה, ורצתה להנשא בחודש הי"ג של שנה השניה והזמן דחוק להם מאד, ואמרתי בראותי חומרת התרומת הדשן צענין זה, וזמנא דאירא להקל כלל, רק הראיתי לו מקום צנוע ביהודה סימן כ' והרואה לסמוך יצא ויסמוך, אך אמרתי אם יאירע כן בשבוע האחרון מי"ג חודש דשנה השניה, היה נ"ל להחמיר בלי פקפוק אחר שכבר עברו צ' שנים משנות חמה, כמו שרמזו לן בפסוק [שמות כ"ג י"ט] לא תבשל גדי בחלב אמו, צ' פעמים שס"ה ויום המיתה [צ"ל הלידה] ויום אירוסין עולה תבשל, כמ"ש השיטה המקובלת [כתובות סי' ע"א ד"ה עד כ"ד] בשם רש"י [במהדורא קמא], והובא ג"כ בצ"י כו', ע"ש]:

ביאורים

משום פיסוק חיותי של תינוק דלא גרע התינוק שזכה בשדי אמו ממי שזכה בפריסת מצודה דמשם נלמד בחו"מ סי' קנ"ו דין מערופי'. אם הוא והיא מודים שממנו הוא (א) ליכא איסור דמעוברת חבירו ואפי' אם אינו אלא ספק ג"כ שרי (ב) דספק בנו ג"כ חיים עליה: (מט) ולא מינקת חבירו. ואפי' אם הוא סריס ג"כ אסור (ב) דלא פלוג חכמים: (נ) אחד מלא ואחד

צינונים

(א) בה"ט ס"ק י"ז. (ב) נוב"י בכמה תשובות ועי' בשו"ת ושב הכהן סי' ל"ה. (ג) ב"ש. (ד) חשון כסלו פעמים מלאים פעמים חסרים ופעמים א' מלא וא' חסר. (ה) יש"ש יבמות פ"ד סי' ד'. (ו) הגר"א.

(פו) הגר"א.

פתחי תשובה

סוף סי' ל"ח ע"ש. ולכאורה זה תליא בשמי הדעות שהובאו בטור ושו"ע לקמן סימן קנ"ג סעיף ו' בלא אמרה אשת אני רק אשת אישי הייתי, אם נאמנה לומר גרושה אני אחר כדי דיבור, ע"ש, ויש לדחות ודוק, ועיין בתשובת ברית אברהם [אהע"ז] חלק יו"ד סי' ג' אות י"א. ועוד, דכל זה בלי אמתלא, אבל באמתלא נאמן. ומה שרצה בתשובת כמה נדק לחוש דלא מהני בזה אמתלא דדילמא אלפיהו שיקרא כדי שלא יפרישו אותו ממנה, מלבד שסברתו אינה מוכרחת, אלא דיש לחלק דשם הוכר עובדה ולא היה ראוי להכחיש וזרו כו'. ועוד, דאף הזמנה נדק לא אמר אלא בעובדה ידידיה שהיה קודם נישואין, אבל כאן שכבר נישאת לא תלא. ואפילו היכא שהיא בודאי מעוברת מאחר, לא ידעתי אם יש לפסוק להוציא אם כבר נישאת בלא שאלת חכם ולא נסמך בדיעבד על המחירין, אלא דבזה איני מחליט דעתי [עיין מ"ש הוא ז"ל בסימן י"ח ויובא לקמן ס"ק זה], אבל כאן שיש עוד קולא שהוא אומר שהיא מעוברת ממנו, ודאי שריא. ואפילו מי שרואה להחמיר, אומר אני שיש איסור להחמיר לגרשה פן יאמרו קמו רבנן בדבר שהולד אינו ממנו, וכדרך שאמרו ביצמות דף ל"א [ע"א] כו', ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר [אהע"ז ח"א] סימן כ"ח בעובדה כיוצא בזה, אודות בתולה שנמצאה ואמרה מפלוני והוא מכחיש, ומ"מ רצה לישא אותה בנדן ידוע, וכשהורו לו שאסור לישא מעוברת חזירו חזר והודה שממנו נמצאה ושמיני הבושה כיחש בתחילה, ונשאל אי מותר לישא אותה כשהיא מעוברת ולשהות עמה כל ימי הנקה. וכתב ד"ל דבכה"ג אף אמתלא אין צריך, דהא כתב הר"ן פ"ק שזעזע העדות [י"ד ע"ג מדפי הרי"ק] דעדים שאמרו אין אנו יודעים לך עדות, כל זמן שלא נשבעו על ככה יכולים לחזור ולומר יודעים אנו, ופשוט בלא שום אמתלא, והטעם לפי שדרך העדים לסלק עצמן שלא להעיד, וכיון שדרך כך א"כ האמירה אין אנו יודעים לא הוי הגדה וחזירים ומגידים, ע"ש שכן מוכרח בש"ס [ועיין בחו"מ סימן כ"ט סעיף א' בהג"ה], וא"כ כ"ש וק"ו בנטען על פניה ומכחיש, כולי עלמא יודעים שדרך להכחיש מפני הבושה וכן יפה לו, וחז"ק מאן דמפרש כו' [בבב"ב ל"ד ע"ג]. ואמנם חלילה לחלוק על גדולי אחרונים שכבר אחזו שער וחשבו גם זה לשווא אנפשיה חתיכה דאיסורא. ולא עוד אלא הזמנה נדק [סי' ק"ד] חידוש לן חומרא מסבא, דגם אמתלא לא מהני אלא כשנותן אמתלא על דבריו הראשונים ועל דברי החזרה ליכא אמתלא, אבל אם גם על החזרה איכא אמתלא, דאיכא למימר משום דמשחדין ליה בזמן הדר ביה, א"כ מאי אולמא דהאי אמתלא מאי אמתלא, ולפי דבריו גם בזנידון זה י"ל כיון ששמע שאסורה לו כשאין הולד ממנו חזר בו, אולם בתשובת ש"י יעקב [ח"ב אהע"ז סי' ג'] חלק עליו. וגם נ"ל בזנידון זה יש עוד טעם וסבא שאפשר גם הזמנה נדק יודה בו, כיון שכבר רצה לישא אותה טרם שהודה, ודבר ידוע שרובא דרובא בני אדם לא יחלו עצמם לישא מופקרת וכשהיא עדיין כריסה [כו'] לולי שידע שהולד ממנו, וכאילו אמר להדיא ממני נמצאה, וקול ושוברו עמו כעין זה לדעתי יש להחיר ע"י אמתלא שמחמת בושא לא

רצה להודות בתחילה, וקרוז לזה בר"ן סוף נדרים [ז' ע"ג ד"ה ואיכא למדק] כו'. ומ"מ טוב לעשות בזה ד' דברים. א', לאיים עליו ולומר שחוטא אם מכחיש וסופו להוריש בנכסים בן שאינו ממנו, ומערב במשפחתו בן הנדה, ויקבל בחרם שהאמת שהוא ממנו [ע"ש בסוף סי' ל"ג שכתב הוא ז"ל עצמו דלא שייך בכאן עסק שבועה או ליתן תקיעת קף, כי חז"ק לפרש חטאו שעבר על איסור כרת, אך טוב לאיים כו', ויותר אין אנו אחראין, ע"ש]. ועוד זאת, שיעמיד ערב על כך מה שאם תתעבר שנית בתוך ימי הנקה של זה יהיה לו להשכיר מינקת או למסמס כו', ואז דעתי נוטה להחיר, עכ"ד ע"ש. ושם בס' ל"ג אודות משדכת שנמצאה ואמרה מהמשדך, והוא הכחיש, ושם אחר שהצטיתו הקרובים שלא יפחתו לו מנדן חזר והודה, וגם קודם שהכחיש כבר אמר לעד אחד שממנו הוא, ורצה הרב השואל לומר, כיון שכבר אמר לעד אחד שממנו נמצאה הרי זה דומה לדברי ט"ז ביו"ד סימן קפ"ה סק"ב. והוא ז"ל השיב דאין ענין לכאן, חתם אמתלא לבעלה שדעתה לומר כן כדי להסתיר, והו"ל כמותרת מודעת שלא תשיא נפשה חתיכה דאיסורא, וה"ה הכא אילו היה אומר להעד ממני נמצאה אף אכחיש בנ"ד כדי שלא אתחיש ואלא יגרעו מנדן שלי, או הוה דומה לדברי ט"ז הנ"ל, אף הכא לא אמר להעד שדעתו להערים כלל אלא אמר ממני נמצאה, וא"ל חזר ושיא אנפשיה חתיכה דאיסורא כו'. אך בזנידון זה בלא"ה מותרת לו, שהרי הוא נותן אמתלא יפה, מפני הבושה לא הודה, כמ"ש בנזמם נדק סימן ק"ד, והסביר בתשובת ש"י יעקב [שם] שאין לך אמתלא גדולה מזו, שהרי יהודה שהודה זכה למלכות בזכות זה [תוספתא ברכות פ"ד ה"ז], ולא כל אדם זוכה ביהודה, ואף אמתלא רבה היא, וגם לא שייך דשחדי ליה בזמן הנדן, דשלו הוא נוטל כמ"ש בנדרין יוסף [אהע"ז] סימן ז'. ועוד יש לזרף, דיש לזדק קצת דגם מתחילה בשעה שאמר לא ממני, לא שווא אנפשיה חתיכה דאיסורא כיון דלא היה אז החלטו שתיאסר עליו לעולם, כי אפשר אם נראה אותה מתנהגת עם פריצים או כמו ששכיח בעו"ה ליתן הבן הילוד בפנידלוגג הויז, אזי נחירה להנשא, וא"כ אע"ג דליכא חששא זו מ"מ אפשרות הוא ולא שוי אנפשיה חתיכה דאיסורא ותועיל חזרתו, ולכן שריא להנשא להמשדך כו', אך טוב לאיים עליו כו', עכ"ד ע"ש. ושם [בנדב"ה ביהודה] בס' י"ח אודות זונה שהסתירה הריונה ונישאת לבעל ואחר הנישואין נודע הדבר, אם ראוי לקיימה גם בימי עיבורה ומניקותה, או לא. והאריך מתחילה במחלוקת הר"ש הזקן ור"מ בדין גרושה [יבמות מ"ב מ"ג ע"א חוד"ה סה"ס], ומסיק דודאי יש איסור מוסקיף במעוברת מבמניקה, ולהר"ש האיסור מוסקיף הוא בגרושה, ולר"מ הוא בנזימוק דדיס דאפילו נמקו דדיה אסורה במעוברת, וא"כ לר"מ ק"ו מונה שאסורה מעוברת, אפילו לדעת קצת האחרונים דר"מ מודה בזונה משום דאין מי שיכופה, אכתי במעוברת אסור, ואפילו לפי הטעם דמזונה לא שכיח, מ"מ לא עדיף מנימוק דדיס דג"כ לא שכיח ואפ"ה אסור במעוברת. אך לשיטת הר"ש

הלכות אישות יג

קצו

פתחי תשובה

יש חשש שחנא מהכלל עם זרעה, אומרים לזה שזינה עמה והכשילה שיעשה איסורא זוטא כו', וזפרט שכבר הכריע רמ"א להקל במונה בפרוזה ביותר, מכל הלין טעמים הנני מסכים להחיר להנשא לו, ובחנאי שיתן אמתלא על הכחשתו מתחילה שלא זינה עמה, או אם באמת לא כיחש בפה מלא, עכ"ד ע"ש. והנה מ"ש ובחנאי שיתן אמתלא כו', לכאורה אין היתר זה ברור מטעם שהזכיר בס"י ט"ו ובנודע ביהודה תניינא [אהע"ו] בכמה תשובות [ל"ח ול"ט], דאולי לא מהני כאן אמתלא שלא היה לו להכחיש זרעו, וז"ל דגם כאן איירי שצעת שכיחש מתחילה לא הוכר עוברה אז, וכענין שביאר בסימן ט"ו, וכאן קיאר הרב וסמך על מ"ש במקום אחר. ועייין עוד בסימן כ"ג שם מה שפלפל בדברי מהרי"ו [ס"י ע"ג] בענין מעוברת בזנות, ומבואר מדבריו שם דאפילו אם הוא עצמו מסופק אם נבעלה גם לאחרים, כיון שעכ"פ יודע שהוא בא עליה ויכול להיות שממנו נתעברה, אפילו על ספק בנו חיים והיב ליה צייס וחלב וליכא חשש. וכן מבואר שם בסימן י"ח בד"ה ואומר אני, ובנודע ביהודה תניינא סימן ל"ג ובסימן ל"ט בד"ה והנה, ע"ש. ועייין בתשובת פני אריה סימן ס"ו על מה שבקהילה אחת אירע מעשה שנחודע קודם הנישואין שהכלה מעוברת והחתן אחר שממנו נתעברה, והטילו הב"ד שצוה על החתן שהאמת כדבריו שהולד ממנו. וכבר דלא יפה עשו הב"ד בזה, כי לא ידעתי שצוה זו מה טיבה, אי משום שחששו שמה מעוברת חזירו היא, הא כל עיקר איסור נישואי מעוברת חזירו אינו אלא משום תקנת הולד דדילמא מיעבר חלבה כדאיחא בגמרא [יבמות מ"ב ע"ג], והכא הרי הוא מודה, ולכי הדרה ומיעברה איהו ממסמס ליה בצייס וחלב, ואי משום כדי שלא יחזור בו אחר הנישואין ויטעון שאין הולד ממנו לפטור עצמו מחיוב הנקח, הא אף בלא שצוה כיון שהודה בב"ד הודאת בע"ד לחוב לעצמו מכאן עדים דמי ואינו נאמן לחזור בו. ואי משום שחששו כו', וזפרט דאריך יכול לישבע בצירור שהולד ממנו ולא מאחר כו', ע"ש. והנה מה דכתב כיון שהודה בב"ד כו', על טענה זו יש להשיב מהא דאיחא בגמרא פרק החולץ דף מ"ב [ע"ב] וליחצונינהו ליורשים, אמר אביי אשה בוסה לבוא לב"ד כו'. ואף דאפשר לחלק דדוקא לגבי יורשים ולא לגבי בעלה שתדור עמו, אך זה אינו, דא"כ גם באינש דעלמא יחא מועיל אם הבעל מתחייב בחיוב גמור [עייין ברא"ש סוף פרק המדיר [בבבבב פ"ו סוף ס"י י"ט] ובשו"ע לקמן סימן קנ"ד סעיף ג' ובתשובת חתם סופר [אהע"ו ח"א] סימן קל"א ד"ה ואמנם אם] ודו"ק], ועייין בתשובת גבורת אנשים דף כ"ה בזה. ועוד, דאכתי להרמב"ם [פ"א מגירושין הכ"ה] שכתב הטעם משום דחשא, דס"ל [דכל מה דאסור לפי הס"ד אסור גם להמסקנא כמ"ש הב"ש סק"כ, בודאי אינו מועיל מה שמחויב ע"פ הדין למסמס, דשמא אין הולד ממנו ולא חיים. וז"ל דכונתו בזה דא"כ מה העילו בשצוה. אמנם בעיקר הדין בודאי הנכון עמו דאף בלא שצוה שהולד ממנו רשאי לכונסה, ומטעם הנודע ביהודה הנ"ל [ס"י כ"ג] דאף על ספק בנו חיים, וגדולה מזו כתב בתשובת ברית אברהם [אהע"ו] סימן כ' אות ב', דאף אם

איכא למימר דוקא גרושה החמירו במעוברת, אבל מונה ללא שכיח שמתעבר בזנות לא החמירו גם במעוברת. ומעתה צנידון השאלה, כל זמן שהיא מעוברת ודאי אסורה, דמי יכניס ראשו להכריע בין הר"ש הזקן ור"ת, הגם שמסוגית הגמרא מוכח כדברי הר"ש אכתי קשה לסמוך על זה. וגם זה שכתבתי דלהר"ש גם מעוברת לא החמירו במונה אינו ברור כ"כ, וזפרט להרמב"ם [פ"א מגירושין הכ"ה] שאחז טעם דחשא, ודאי שאסורה. רק לאחר שחלד היה מקום להחיר דדיעבד כו', ולכן סיומא דפיסקא דהך איתחא, שבעלה יפרוש ממנה ולא יבוא לשכונה זו כל ימי עיבורה, ואחר שחלד מותר להיות עמה ולסמוך על המתירין במונה כיון שכבר נשאה בשוגג גמור ויש ציטול פריה ורביה, וגם כפי שהזכיר השואל יש חשש מחמת [דקדוקין] עניות המעצרים לאדם על דעת קונו כו', עכ"ד ע"ש היטב. ושם בס"י כ"ב נשאל אודות בחולה שנישאת ט"ו באב וילדה כ"ה שבט ולד של קיימא, אם רשאי לקיימה. וכבר, הנה השאלה היא אם נימא שנתעברה מביאה ראשונה, אני תמה, ואפילו אם לא נתעברה מביאה ראשונה, ואפילו אם נימא הלא הותר חמור שלא לבשה לבנים עד יום שביעי, עכ"פ טבלה שליח אב קודם ר"ח אלול וילדה כ"ה שבט, אפילו אם ילדה בתחילת שבט אכתי בר שצוה הוא כי שיפורא גרים כמבואר בסימן ד' סעיף י"ד בהג"ה לענין חשש ממזרות שהוא דאורייתא, ק"ו צנידון דידן שא"ל לפרוש מאשתו, ואפילו לענין חליצה ויבום הולד הזה בחזקת בנו כו'. ועוד, דמה שאמרו [יבמות ל"ד ע"א] אין אשה מתעברת מביאה ראשונה, הוא ע"פ הרוב, אבל מיעוטא יש [עייין בנודע ביהודה תניינא [אהע"ו] ריש ס"י ל"א ובתשובת שיבת ציון סימן ע"ג מ"ש בזה. ועייין עוד בתשובת ברית אברהם [אהע"ו] סימן ע"ח אות ו' בזה], ולכן יוכיח באשתו ובלדה ולא יחוש כלל [ועייין מה שכתבתי לעיל סימן ד' ס"ק י"ו]. וע"ש בסימן כ"ד אודות זונה שילדה, ובהיות הבן בן שנה גמלתו והשכירה עצמה בשירות אלל אלמן והיתה עמו בבית יחד, ושוב נשתדכה עמו והיתה בביתו והנה היא הרה שנית לזנונים, והיא אומרת ממנו היא הרה, ומתחילה כיחש, ולצטוף הודה שזינה עמה רק שחשדה פן זינתה גם עם אחרים, ואם תשבע יקחנה לאשה. והנה יש לדבר בזה מצד איסור כ"ד חודש של הולד הראשון שעדיין לא שלמו, ומצד העיבור של עתה. והנה מצד עיבור של עתה צריך ליתן אמתלא על הכחשתו בראשונה. ומצד הראשון נראה, מאחר שכבר גמלתו וזפרט שכבר נתעברה ומה דהוה הוה, ואין איסור מצד ולד הוה אלא משום גזירה דהיינו גמלתו שמה תגמלתו, ובשלמא תגמלתו חיישין אבל שמה תתעבר לא שייך למיגור דאטו צידה הוא, י"ל דצוה לא גזר, ואפילו אם היה מודמן באלמנה מניקה ממש שזינתה ונתעברה, היה אפשר להחירה לזה שנתעברה ממנו אם היו כלים כ"ד חודש של התינוק קודם שחלד [עייין בתשובת שבות יעקב ח"ג סימן קט"ו יוצא לקמן ס"ק כ"א, ועייין מה שכתבתי לקמן ס"ק ל', ואף אם לא נסמוך ע"י באלמנה ונימא שגזר אלמנה שנתעברה אטו לא נתעברה, עכ"פ בזונה יש מקום להקל. וזפרט מאחר שהוכר בשאלה דכאן

פתחי תשובה

שם ס"ק ל"ט שחולק על הב"ש בזה, ואמנם נריך לכתוב בספר הזכרון של הב"ד המעשה הזה, שאם ימות בלי זרע אחר ויחזיר רק זה הולד זקוקה היא לחליצה [וטעם הדבר יבואר לקמן], עכ"ל ע"ש. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סוף סי' צ"ה כתב סברא הנ"ל דמעוברת גוי, בשם חכם אחד שרצה לומר כן דאין זה בכלל מעוברת ומינקת חצירו, גם הביא ראיה מתוס' קדושין דף כ"ב [ע"א ד"ה של] למירוס דתמר לא היתה מדוד שכבר היתה מעוברת מקודם, וקשה איך נשא דוד למעוברת, אלא ע"כ דמעוברת גוי מותרת. והוא ז"ל דחה דבריו, דמלשון מינקת חצירו ליכא דיוקא, דהא מצינו בשבת ק"ג [ע"א] דמוקי רב פפא דהיא דלא יאמר לחצירו לשכור פועלים היינו דלא יאמר לנכרי. והראיה הב' מתוס' קדושין דחה ג"כ בארבע דחיות ע"ש [עיין בנחלת צבי מה שכתבתי בזה]. גם בתשובת חמדת שלמה סימן ו' שנשאל על ענין זוהר מופקרת שעשתה שידוך עם נער אחד, ואח"כ נמצא כריסה בין שיניה שזינתה עם גוי תוך זמן הנ"ל כו', והאריך מאד אם יש להקל ממחמת שהיא מופקרת, ולא הזכיר כלל דברי הגדוד ביהודה הנ"ל שיש להקל מטעם אחר כיון שהיא מעוברת מגוי, מבואר שדעתו ג"כ דאין זה היתר כלל. וביותר לפי הטעם שכתב בספר בית מאיר בשו"ת סימן ה' דתקנה זו שלא יאמר מינקת חצירו אינו איסורא בלחוד, אלא דינא הוא מעיקרא ומטעם פיסוק חיותיה של תינוק נגעו ביה, דלא גרע התינוק שזכה בשדי אמו ממי שזכה בפריסת מזודה כדאיתא בנמ' צ"ב [כ"א ע"ב] שאני דגיס כו', דמשם נלמד בחו"מ סימן קנ"ו [פסעי ה' בהג"ה] דין מערופיא, והכא בהנ"ל נמי ככתב החמירו בתקנתם לגרש אם עבר ונשא, וכן הביאו תוס' סוטה כ"ו ע"א בד"ה לא יאמר כו', ירושלמי [סוטה פ"ד ה"ג], עליו הכתוב אומר [משלי כ"ג י'] אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים אל תבא, ע"ש, ולפ"ו פשיטא דאין להקל בין מעוברת מגוי כיון דהולד הוא ישראל כלעיל סימן ד' סק"א ע"ש. [ועיין בתשובת חתם סופר [אהע"ז ח"א] סימן ל"ג שקילס מאד סברא זו של הגאון בית מאיר [וכתב דמה דמייתי חוס' בסוטה קרא בשדי יתומים אל תבא, כונתם בשדי יתומים כמו [בראשית מ"ט כ"ה] שדים ורחם בש"י ימין], ובס"י ל"צ הזכיר ג"כ סברא הנ"ל, וכתב דעפ"י אין מקום לכל מה שכתבו האחרונים סברות להקל בענין זה מנ"ד ספק איסור דרבנן לקולא, ומנ"ד חזקת היתר ועד אחד נאמן באיסורין וכיוצא, כיון דגוף הענין אינו איסורא אלא יורד למעורפיא של קטן הזה ופוסק לחיותיה ודיני ממונות קרוב לדיני נפשות כו', אולם בזה שכתב מינקת או שהבעל רוצה להשליש על הספקת הילד, דבכ"ה ג' ליכא להאי ינוקא תביעת מערופיא רק שאנו אוסרים משום לא פלוג, בזה יש מקום לסדרתם כו'. גם מה שהמציא הגאון נודע ביהודה [שם] מדקמני מינקת חצירו משמע של חצירו ולא מגוי, סברא רחוקה היא, כיון שהולד ישראל ומצוין להחיותו ואין לו מרחם כי אם אמו שמסתמא מרחמת על בנה, משא"כ אם תנשא לבעל יסגור הדלת בעדו, א"כ יש לרחם עליו יותר מכן גרשה או זוהר שנתעברה משראל שיש לו אב. והיינו דקמני מינקת חצירו

רוב בעילות היה מאחר אלא שפעם אחת בא עליה, רשאי לכונסה, דאף בספק בנו כה"ג דאינו אלא מיעוט ג"כ חיים, אך לא סמך ע"ז לחוד כו', ע"ש. ועיין עוד בנוגע ביהודה תניינא [אהע"ז] סימן ל"ה, אודות בחולה משודכת שנתעברה בזנות ואמרה שמהמשודך שלה היא הרה, והוא הכחיש אותה, ואח"כ נכנסה עמו בפשר, ואבי הזונה הוסיף לו בסך הנדן, ועתה הוא מודה שממנו היא הרה, אם נאמן לישראל אותה תוך ימי הנקה אם יתן אמתלה על הכחשתו הראשונה [או לא], ונימא דשויא אנפשיה חמיכה דאיסורא. וכתב שהוא חושש בזה דלא מהני אמתלה, דעד כאן לא מצינו שמועיל אמתלה אלא באשה שאמרה אשת איש אני, וכן באמרה טמאה אני לך [במחצית כ"ז ע"א], שלא עשתה שום דבר רע בדיבור הראשון כו', אבל בנידון דידן שעשה מעשה רע להכחיש זרעו, מאן יימר שמועיל אמתלה לעשות עזמו רשע [עיין מה שכתבתי לעיל סימן ו' סק"א]. ועוד, דעד כאן לא מצינו שמועיל אמתלה אלא היכא שעמה נסתלק הגרס הראשון [זה יוצא לקמן בסימן מ"ז סעיף ד' סק"ב] כו'. ואמנם אמינא מילתא דחמא, שמי שהיא מעוברת ומינקת בזנות שזינתה עם מי שאינו בכלל קדושין, היא מותרת להנשא, דדוקא מעוברת חצירו גור, אבל מי שאינו בכלל חצירו כגון גוי ועבד כו'. ואחר שעלה בידינו חידוש זה נדבר עוד אם ספק לנו ממי נתעברה אם מישראל או מגוי, ונראה דבמקום שאין ליהודים רחוב בפני עצמם ורוב המקום ההוא גויס, פשיטא דאזלינן בתר רובא להיתירא כו', ואפילו בעיר שרובה ישראל, כיון דליכא למימר דאזלא אימי לגבייה ואכתי ספיקא הוא, וספק דרבנן לקולא. ואף דהוי דבר שיש לו מחירין דאחר כ"ד חודש היא מותרת, מ"מ כה"ג לא מיקרי דבר שיש לו מחירין, דדוקא לענין אכילה שייך דבר שיש לו מחירין [זה הוצא בפ"ט ליו"ד סימן ק"צ סק"ו ובסימן קפ"ז סעיף ה' בנחלת צבי ע"ש]. ועוד, דדוקא בדבר שלא היה לו חזקת היתר כו' [זה הבאנו בפ"ט שם סימן ק"י ס"ק (ט') וי"א]. ואפילו אם נימא דגם האשה הזאת מיקרי דבר שיש לו מחירין וספיקו אסור, מ"מ היינו בשותקת, אבל אם היא אומרת מגוי נתעברתי נאמנת כו'. ומעתה בנידון דידן אפילו שהיא אומרת שמהמשודך נתעברה והמשודך מכחישה שלא זינה עמה כלל, אכתי לא שויא אנפשיה חמיכה דאיסורא בציורו גם באותה שעה כו', ולפ"ו אפילו אמתלה אינו נריך וכיון שחזר והודה לדבריה מותרת לו. אמנם ע"ז יש לפקפק, מ"מ ע"י אמתלה נוכל לסמוך להקל, אף שפקפקתי לעיל על אמתלה זו, אכתי בצירוף ההיתר שמה מגוי נתעברה סמכין להקל ע"י אמתלה [לכאורה יש לתמוה שלא הזכיר כלל דעת הטור לעיל סימן ד', והוצא בצ"ש שם ס"ק מ"ג וי"ב, דס"ל דלא תליין כלל בגוי ואין זה נכנס בגדר ספק כלל, וכן משמע דעת המחבר שם [פסעי כ"ט], והטעם כמ"ש בתשובת חמדת שלמה סימן א' הבאנו שם ס"ק כ"ג, דמחמת שינוי הדמות אינם מקורבים כ"כ. וז"ל דקצירא ליה כדעת הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל בתשובתו סימן ק"ו הבאנו

הלכות אישות יג

קצט

פתחי תשובה

לא מיקרי כ"כ עדות, דלא בא להעיד דאינו בנו רק להציל עצמו מטענתה עליו [ע"ש בסוף סי' פ"ה כתב בשם תשובת ש"י יעקב [ח"ב אה"ע]] סימן ג' דנחית ג"כ לחילוק זה לענין שיהא אנפשיה חתיכה דאיסורא, כיון דלא אמר בשביל זה רק לסקל טענתה מעליו, ויש לומר דבכי הא חוזר ומגיד באמתלא והוי בנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה וממילא מותרת לו, וז"ע לדינא לעת הפנאי, עכ"ד. [ועיין מה שכתבתי לקמן סימן מ"ו סק"ב עוד משמו]. ושם בהשמטות כתב עוד סניף לפי מה שכתב בס"י קכ"ח [הוצא לעיל סימן ד' ס"ק ל"ו] דיש לדון דאינו נאמן להעיד על עובר, וא"כ בנידון דידן שהכשטו היטה בעודה מעוברת לאו שם עד עליו, ע"ש. ועיין עוד בתשובת נודע ביהודה תנינא [אה"ע]] סימן ל"ט עוד מעשה כעין זה [אלא דשם לא אמרה תחילה שמהמזדוך נתעברה רק מנער פלוני, ולכן הוצרך להיתיר אחרים ודו"ק], באחד שנשא אשה בחזקת בחולה וטו"ח ה' חדשים לנישואין ילדה, ואמרה מנער פלוני נתעברה [כלום הסימנים שם יש ט"ס], וגם הוא אמר שלא בא עליה קודם החתונה, ואח"כ כשנתוודע שצריך עכ"פ לפרוש ממנה עד כלות כ"ד חודש חזר בו והודה שממנו נתעברה, ומה שכתב מתחילה היה הבושה וגם נחירא מאצו [ומסתמא גם היא חזרה בה ואמרה כן], אם הבעל נאמן לחזור מדבריו הראשונים. וכתב דכבר ביאר בנדוע ביהודה קמא סימן ט"ו [הוצא לעיל ריש סי' ק"ה] [זה להקל בכה"ג, ואם כי שם היה קולא יותר כאשר ביארתי שם שגם בדבריו הראשונים לא שיהא אנפשיה חתיכה דאיסורא, משא"כ כאן, וגם כאן לא היה לו להכחיש זרעו, מ"מ יש להקל מפני שז"ע אמתלא שלו היה מוכרח להכחיש זרעו. ואף דכאן יש עוד חומרא מה שהיא עצמה אמרה שמנער פלוני נתעברה וי"ל דלא מהני אמתלא בזה, מ"מ יש להקל, דאפילו אם נאמן דבריה הראשונים שפלוני בא עליה, אכתי אולי החתן שלה ג"כ בא עליה, שלא שמענו צפירות ממנה שהחתן לא בא עליה כלל, וכבר ביארתי [קמא אה"ע]] סי' כ"ג שגם אם הוא מסופק אם הוא בנו ג"כ חיים, ולכן יש להקל. ואמנם צריך לשמוע האמתלא מפי האשה, וגם זאת ליהוי ידוע שצריך לכתוב לזכרון שהבן הזה הנוול הוא רק ספק אם הוא מצעל זה, כי פן יארע בעסק חליצה ויבוס איזה תקלה, מפני דאפילו הרא"ש [במשנה כלל פ"ב סי' א'] שסובר שגם לענין לפטור מן היבוס נאמן לומר שזה בנו ולא חיישין שמה זינתה גם עם אחר, עיין בב"ש סימן קנ"ו ס"ק ט"ו, היינו באומר כן על אשה אחרת שלא נישאת, אבל באומר כן בשעה שנושא אותה אינו נאמן, דחיישין שענינו נתן בה וכדי שלא תהיה אסורה עליו משום מיעקב חזירו אומר שהוא זנה עמה, ואף שמאמינים לו לענין שחנשא לו, היינו משום שהוא איסור דרבנן, אבל לענין איסור דאורייתא אינו נאמן, ע"ש עוד. [ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ו' סעיף י"ו ס"ק ט"ו ולקמן סימן קנ"ו סעיף ט' ס"ק (י"ט) [כ"ג]]. והנה מדברי תשובת רע"ק איגר ז"ל [סי' ק"י] שהבאתי למעלה מבואר להדיא שאין דעמו כן, שהרי

לרבנא, דאף שיש לו אב או יורשי אב, מ"מ אשה בושה לבוא לב"ד כו', אבל מיעקב שאינה של חזירו פשיטא שאסורה, ואין לסמוך על המנאחות כאלו להחיר איסורים, עכ"ד ע"ש. ועיין עוד בתשובת רע"ק ז"ל סימן ק"י שנשאל על עובדא כנ"ל ממש [וכיון בכמה דברים להגידע ביהודה הנ"ל ובקצתם נטה מדעתו, ולכן אעתיק יסוד דבריו בשלימות], בפנייה שהרתה לזנונים ואמרה לפלוני אנכי הרה, והוא כיחש בה, אח"כ הרבה אציה רעים עליו ופיזר לו נדן ועמד וקידשה ולקחה לאשה, וילדה לו בן והכניסו לבית וקרא שמו על שם משפחתו, ומתגלגל עצמו על כחושה בתחילה שהיה מחמת בושה, ושרצה לדחוק לאציה להפריז לו נדן, ועמה קצת מערערים שצריכה פרישה, דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא בדבריו תחילה דלא מיניה והויא מעוברת חזירו. וכתב, בפשטא נראה, כיון דאפילו באומרת אשת איש אינו יכול לחזור באמתלא, ק"ו בנידון דידן במילתא דרבנן, כפרט דמסתייע ליה דעת הרא"ה [בדק הדין בית רביעי שער שני ד"ה עוד הקשה] שכתב בחד תירוצא דדברבנן לא אמרינן שיהא אנפשיה חתיכה דאיסורא. אף דיש לחלק דדוקא באשת איש אינו דנוגע רק לעצמה לאוסרה לעלמא, זה מיקרי דאמרה כן משום איזה אמתלא, אבל בנידון דידן לומר על העובר שאינו ממנו, דמסתמא מיניה כמה דייס לענין חליצה וכדומה, כולי האי לא עבד לשקר משום איזה אמתלא, מ"מ יש ללמוד כן מסוגיא דב"ב דף קכ"ו [ע"ב] היה עובר על בית המכס כו', והרי מבואר בהגהת שו"ע [סימן ד' סעיף כ"ט], אמר על בנו שהוא ממזר ואח"כ אמר אמתלא נאמן. ובתשובת נחמ דקד סימן ק"ד דן בנידון זה ממש דלא מהני אמתלא, דאולי שחדיה בממון, אבל אין אנו אחראין להחמיר כ"כ בדברבנן. אולם מה דיש לפקפק בנידון דידן, מדברי הגאון בעל הפלאה בכחוצות דף כ"ב [ע"א ד"ה שם בגמרא] שכתב באומרת אשת איש אינו דמהני אמתלא, היינו דוקא בלא אמרה כן בפני הב"ד [יבא לקמן סימן מ"ו ס"ק (א') [ב]], ולדבריו גם הגהת שו"ע הנ"ל מיייר ע"כ שלא אמר בפני ב"ד שזנו ממזר, א"כ בנידון דידן אילו האב טענו בב"ד וכיחש בה ואמר דלא ממנו הוא, י"ל דהוי בכלל עדות אינו בני דהתורה האמינתו כדלעיל סימן ד' [סעיף כ"ט], ואינו חוזר ומגיד אף באמתלא. ואף דיש מקום לומר דהתייבא אם אין בפנינו מקום לתלות העובר זולת בפלוני זה או בזמזר, דמהני עדותו אינו בני להחירו בזמזר, בזה הוי עליו שם עדות, אבל כיון דיש מקום לתלות בכשרים אחרים כו', וא"כ לא הועילה לנו עדותו כלום, מ"מ הועילה עדותו שלא להורישו, אף דבלא"ה ג"כ לא היה מורישו מספק, מ"מ הוי שם עדות עליו להחזיקו בודאי שאינו יורשו, וא"כ תו לא מהני חזרתו באמתלא ואסורה לו משום מיעקב חזירו. וצויתר י"ל אם נידון דלא מהני אמתלא ליורשו וכן לפטור אשתו מחליצה, י"ל דממילא אסורה, דיאמרו קמו רבנן במילתא דמיניה הוא ואחי לפוטרה מחליצה כו'. ומ"מ י"ל לזדד להקל, דמסתמא הפוסקים גבי אשת איש אינו בדברי הגהת שו"ע [דלעיל סימן ד'] בשם הרב מרדכורג לא משמע דמיייר דוקא חוץ לב"ד. גם י"ל דבנידון דידן אף בב"ד

הלכות אישות יג

[יט] להקל (נה) צמופקרת לזנות כדי שיהא בעלה משמרה (תשובת ר"י מינץ סי' ה'). אפילו

פתחי תשובה

שער אפרים סי' ע"ב וחכם נבי סי' ס"א זזה], וסיים, וכל מה דהארכנו בצד קולא צוונה מיינקת, לא להקל זזה בצאתי אחרי דמפורש צ"י [יבמות י"ד ע"ב מדפי ה"ק] לאסור וכן סתם צשו"ע, ואף יש לנו הלכה למשה להקל צמופקרת לזנות, זזה אף צנידון דידן שאינו ידוע צודאי שהיא מופקרת אלא דדיימא צכך ומעשיה מוכיחין עלה, (ד) יש להקל ג"כ, כיון דצלא"ה יש צד גדול להקל צוונה. ואף ראוי מה דאפשר לצדד היתרים אחרים, דהיינו לא התחילה להניק, גם שחשבע המינקת על דעת רבים שלא תחזור עד כ"ד חודש, גם ראוי שאצי הזונה או אחד ממספחה ישליש דמי ההנקה עד כ"ד חודש, ואז אם המינקת פנויה חשבע על דעת רבים שלא חשא לאיש עד כ"ד חודש, ושלא תחזור מלהניק וממסמסם הולד עד כ"ד חודש, ואם המינקת נשואה ישבע הבעל תחילה על דעת רבים שלא יפר, והיא חשבע על דעת רבים שלא תחזור עד כ"ד חודש מלהניק וממסמסם הולד, עכ"ד ע"ש הי"ט. [אכן בתשובת חתם סופר [אהע"ו ח"א] סי' ל' ול"א וסי' ל"ד ול"ה מממיר זזה שלא להחיר מיינקת מופקרת אם לא היכא דאיכא לנמיחש לקלקול המינוק שחויאנו האם לתרבות רעה, אבל אם ליכא חשש זה, אפילו איכא חשש המרת דת של האם ושל הנושא הצא לקחמה, אין להחיר. ומ"מ מסכים צסוף סי' ל"ה, וצכל זאת למי שמתצבר לו צאמת שיש לחוש להמרה ח"ו ורורה לעשות מעשה זזה [אחר צכבר עבר על המינוק יותר מט"ו דש] וסמיך על עצמו, אינו מוחה ולא מסכים, אבל זולת זה אין שום טענה ומענה יועיל להחיר, ע"ש]. ועיין צשו"ט צצסוף ספר צית מאיר סי' ה' מענין זה. ועיין בתשובת צצות יעקב ח"ג סי' ק"ח ששאל, צמדנית ישמעאל שיש תקנה קצועה משררה יר"ה שכל זונה פנויה שהיא מעוצרת, אם אין כאן איש שמודה שהולד ממנו ואינו מקדש אותה מיד כדת משה וישראל צחופה וקדושין, אז הולד לוקחין לשררה ומגדלין אותה לחוקותיהם, ע"כ מהדרין אחר פנוי אחד שלוקח אותה ואומר שממנו היא מעוצרת ומכניסה מיד לחופה, והרצנים הקודמין התירו בלי פקפוק, אם הוא הימר צרור או לא. והשיב, לכאורה אין הימר, דאף דיש פוסקים המקילין צמונה, מ"מ הסכמת רוב הפוסקים להחמיר אף צמונה, וצפרט צמעוצרת, דאף המקילין לענין מיינקת, מ"מ צמעוצרת יש לאסור כו'. אבל אחר העיון ראיתי שאין להרהר אחר הקודמין, דהרי גדולה מזו מצינו

ביאורים

הזונה או אחד ממספחה ישליש דמי ההנקה עד כ"ד חודש ויש אחרונים (צ) שלא הקילו אפי' במופקרת אא"כ יש חשש סכנה לולד עי"ז שיצא לתרבות רעה וימיר דתו:

צינונים

(פח) נוב"י סי' י"ח. (פח) רעק"א סי' צ"ה. (צ) ישוע"י וחת"ס בכמה תשובות.

כתב דכ"י הא חוזר ומגיד צאמתלא והוי צנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה כו', ע"ש הי"ט וגם צסי' פ"ה שם. לכאורה צברי רע"ק ז"ל אינם מוציאים לי, דאף שיחלוק זזה על צברת הנודע ציהודה הנ"ל צמ"ש דאפילו הרא"ש כו', עכ"פ צריכה היא חליצה לדעת הרמב"ם. ואין כאן מקומו ויצוהר אי"ה לקמן סימן קנ"ו סעיף ט' צאורך. ועיין צתשובת צברת אברהם [אהע"ו] סוף סי' י"ד שהעיר צצבר חדש, דלכאורה כל פנויה שזינתה צנידמה תהיה אסורה לינשא כלל, דהא כל הנאמנות צענין ראיימה וטהרתה הוא מדין עד אחד נאמן צאיסורין צצכ"מ ילפינן מוספרה לה [צמוצות ע"ב ע"א], והא קי"ל [צכורות ל"ה ע"א] דחשוד על הדבר אינו נאמן להעיד כו', אף ע"ז י"ל דלא נחשדה רק להכשיל למי שרוצה לעבור ע"ז, ואם הנואף זה הוחזק כל ישראל מי הוחזק, ומסתמא לא תכשיל את הבעל צאיסור שלא לרצונו, וא"כ זה ניחא צרוצית לינשא לאחר, אבל להנשא לנואף הזה כיון ששניהם חשודים נחצטלה הנאמנות כו'. ושוב כתב דאפשר לומר כיון דחזינן דלא משמע להו לאינשי איסורא כ"כ צעילת פנויות נדות כמו נדה נשואה לצעלה, ומצוהר צרמ"א יו"ד סימן קי"ט סעיף ז' כו'. ועוד אפשר לחלק לפי מה דאיתא צכטותה דף ז' ע"א לחלק צין שיש לה הימר לאיסורה כו', לפ"ז לא נעשית חשודה צמה דנצעלה צעודה פנויה צנידמה שלא יהיה לה הימר, דהאידנא אין פנויות טובלות וי"רם תקפס, משא"כ אחר הנישואין כו', ע"ש. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן קט"ו ס"ק י"א:

[יט] להקל במופקרת. עיין בתשובת נודע ציהודה [קמא אהע"ו] סי' כ"א דאין להקל רק אחר הלידה וכשתמן הולד למינקת, ע"ש. וכן מצוהר בתשובת צית יעקב סי' קמ"ז ובתשובת צצות יעקב ח"ג סי' ק"ח ע"ש. ועיין צספר קהלם יעקב מהגאון מליסא [צהשמה לסי' י"ג] שכתב לצדד להקל צוונה שלא התחילה להניק ונתנה למינקת צשנצבעה המינקת, ע"ש. ועיין בתשובת צצות עקיבא איגר ז"ל סי' צ"ה שהאריך ג"כ לצדד להקל צוונה מיינקת [ועיין בתשובת צברת אברהם [אהע"ו] סי' ט"ז וי"ז שהאריך ג"כ לצדד זזה, ופלפל שם צצברי תשובת הרד"ך [צית כ"ח חדר ד'] ומרה"י טייטלאך שהוצא צמשנה למלך פ"ד ממלוה דין י"ד [ד"ה כתב מהר"ב ל] צענין הא דמחלקינן צין מילתא דשכיח למילתא דלא שכיח, אם הוא דוקא צמידי שהוא משום גזירה, או גם צמיקון אמרינן הכי, וצצברי תשובת

פתחי תשובה

ביהודה [קמא אהע"ז סי' כ"א] שאין שייך הימור בזונה רק אחר שחלד ותמן הולד למינקת, מעתה לא יורה להם [הרב] השואל עד אחר שחלד ותשמוט דד ותמן הולד למינקת יוכל להחיר, ובפרט משום חשש סכנה שיומסר ליד זרים, והרי כל עיקר תקנת חז"ל במינקת הוא בשביל הולד, וכאן תקנתו קלקלתו, ולמרמא עיניו ישפוט, עכ"ד ע"ש. [ובתשובת חתם סופר [אהע"ז ח"א] סי' ל"ו מבואר מדבריו שהחיר בכיוצא בזה שחנשא אף בעודה מעוברת, שהנער הדומה לדומה רצה לישאנה כשהיא מעוברת עדיין דוקא, וכתב שם דזה הנושא אותה להזיל הולד אינו בגדר חטא בשביל שיזכה חצירך, כי כשם שאסרו לינשא מפני תקנת הולד יש בכלל זה לחזור אחר נישואין כאלו לתקנת הולד, וכולה חדא היא. ועוד, אחרי שזו מכשלת הרבים כו'. ומסיים, בזה סלקינן דדעתי מסכמת להחיר נישואין רק בפעם הזאת ולא לילך מזה לידון אחר, ומ"מ מהיות טוב יעמיד הנער הנושא בטחון מוספק כדי הנקט הולד כו', וגם יהיו נזהרים שלא יתגדל הולד בחזקת בנו של זה דלא חיפוק חורבא בכמה אנפין, ע"ש]. רשם [בנודע ביהודה חנינא] בסי' ל"ו תשובה מבין המחבר, אודות אלמנו אחד שנשא אשה בחזקת בתולה, ותיכף בלילה הראשון כשקרב אליה הרגיש בה שהיא מעוברת והיא הרה לזנוי, וכן היה שמוך ה' חדשים אחר הנישואין ולדה של קיימא, והופרשה מבית בעלה לבית אביה ושם הניקה את ולדה ששה חדשים ואח"כ גמלתו, ואביה היה מוכרח ע"פ השררה להתחייב את עצמו בשעבוד גמור ובעונש גדול לזון את הולד כל ימי חייו ולמסמם לו ביעי וחלצה כ"ד חודש זמן הנקה, וגם יצא הפקודה שהבעל לא יכול לגיש אותה עד שיתן לה הגדל שהכניסה לו, ובכן מוכרח הבעל לקיימה לאשה מפני שאין בידו לסלק לה הנדוניה, וע"ז שאל אם יש לפתוח לו שערי הימור להחזיר את אשתו לביתו חוץ כ"ד חודש באשר הוא שעת הדחק, כי אשתו הראשונה הניחה לו בנים קטנים ואין לו מי שיטפל עמהם על משרתת אחת, והוא מוכרח להיות עמה בבית ולעבור על איסור יחוד כי אין ידו משגת לשכור לו עוד אנשים שיהיו עמו בבית, וגם כל זמן שאין לו אשה אינו יכול לילך מחוץ לעיר למצוא פרנסתו ליתן טרף לביתו ולזון את בניו הקטנים. והאריך בזה, ומסיק דכל השלשה נדדי הימור שכתב הרב השואל, א', כיון דאצי האשה נתחייב ע"פ השררה לפרנס הולד כו', והב', כיון שהוא לצורך מצוה לזון בניו הקטנים כו', והג', כיון שאם לא יחזירה יהיה מוכרח לעבור על איסור יחוד עם פנויה כו', על כל אלו הימורים אין לסמוך כלל ואין להעמיד יסוד ההימור עליהם, כי אם לעשות סניף להימור הד' לסמוך על הגהות מרדכי [ביבמות סי' ק"ו] דבזנות לא גזרו רבנן, ואין אין בידי להכריע בזה כי אני מיראי הוראה להקל בגזירה זאת כו', ע"ש באורך. ולבאורה ז"ע מדוע לא הוכרז בזה מ"ש בנודע ביהודה קמא סי' י"ח, הוצא לעיל ס"ק י"ח, ואם לא היה בידו או לא רצה להכריע היה לו להביא הכרעת אציו הגאון ז"ל, שפסק שם דבימי מניקותה מותר להיות עמה ולסמוך על המתירין בזונה כיון שכבר נשאה בשוגג גמור כו', והרי גם זונה זו הסתירה הריונה והבעל נשאה בשוגג

בתשובות ר"י מיינך סי' ה' כו' ופסק בן הרמ"א בשו"ע, ומה"ט פסקתי הלכה למעשה בפנויה שזינתה שמי פעמים דנקראת מופקרת לזנות ומשיאין אותה בימי מניקותה כו' [גרמא דהוא המעשה הנזכר בשו"ת שצ יעקב [ח"צ אהע"ז] סי' ח', שתמה שם הגאון המחבר על הגאון דק"ק מיץ הוא בעהמ"ח שבות יעקב הנ"ל מדוע התירה לינשא, ע"ה]. [וגם בתשובות כנסת יחזקאל סי' ע"ג כתב בן דאס קלקלה שמי פעמים דין מופקרת יש לה, והביא שכן מבואר בתשובות נמה נדק סי' נ"ה ע"ש, אך בספר בית מאיר בשו"ת סי' ה' חולק, ודעתו דמופקרת כשמה כן הוא שהיא מופקרת לכל, ולכל הפחות נריכה שתתחזק שנבעלה לג' בני אדם מישראל והם עדיין באותה העיר, שאז יש לחוש שיחזרו לקלוקלא, ואז יש לדמות לדמיון הר"י מיינך כו', ע"ש]. דון מינה מהאי דר"י מיינך דהוא רק חששא בעלמא אולי הפקירה עצמה עוד הפעם, ואם היא חשודה כו"ע מי חשידי לזנות עמה, אפ"ה מתירין, מכ"ש בידין זה דיש להחיר אף בימי עיבורה כדי להזיל הולד, דהא אפילו חילול שבת מתירין כה"ג כמבואר באו"ח סוף סימן ש"ו [פסקי יד] כו'. ואם נפסך לומר דמ"מ יכניס ויקדש אותה כדי לקיים הולד ואח"כ יפרוש ממנה, זה אינו, דא"כ יהא לבו נוקף [ופירש] [ופירש] מתחילה כו', לכן כיון שיצא בהימור ע"פ רבנים הקודמין שוב אין להרהר, ע"ש. ובתשובות נודע ביהודה חנינא [אהע"ז] סי' ל"ד השיב על ענין כיוצא בזה, ע"ד הזונה אשר הרה לזנוי ויהא יחומה וכל משפחתה עניים, אשר בודאי לא יהיה ביכולתה לפרנס עצמה עם ולדה, ויש לדאוג שלא יקרה מה שכבר קרה שם אשחקד, שהזונה תבעה את הנער אשר אמרה עליו לפרנס הולד, והנער נשבע בדיניהם כי שקר בפיה, ומתוך כך יצאה הפקודה ליקח הולד לבית עניים שלהם ע"פ דתיהם שכל וול שאין מי שיחזיקו יוקח שמה, ולפי הנראה גם זונה זו מרוב דוחקה יהיה הסוף כן. וגם היא מופקרת [גרמא דר"ל] שהיא דיימא בכך אבל אינו ידוע זאת בצירור, דאל"כ לא הולך לחפש הימורים]. וכתב, הנה כבר אמרו רז"ל [במבואר ג' ע"ב] גזירה עבירה דבעלה כו', ואף דכאן לא נעקור לגמרי ולא נחיר רק בזאת מחמת חשש הנ"ל, מ"מ אם נפיק בזו שיפוצר דהיתירא ממילא הותרו כל הזונות כי כולם יפחידו בדבר זה. אף בגוף הדין יש לדון ק"ו ממה שהחיר רמ"א במופקרת בכדי להזיל אלו המנאפים עמה, ואף שגם הם פושעים, אפ"ה דיינין להו כאנוסים הואיל והיא מחזרת לזנות, וכמ"ש התוס' בשבת דף ד' [ע"א] סוף ד"ה וכו' אומרים, ק"ו הולד שלא פשע כלל, שאומרים לזה שרואה לקחתה חטא כדי להזיל הולד. ואף שהמג"א בסוף סימן ש"ו [סקינ"ט] נשאר בזה"ע אי אומרים חטא בשביל קטן כיון שאין ב"ד מלווין להפרישו, מ"מ נראה דאף דבר זה דאין ב"ד מלווין להפרישו לא מצינו רק באיסור שהוא לשעמו, אבל איסור שישאר לעולם היכן מצינו שאין ב"ד מלווין להפרישו ח"כ. ועוד, כיון שהמג"א מסופק בזה"כ עכ"פ באיסור דרבנן יש להקל [עיין בתשובת חמדת שלמה [אהע"ז] סי' ו']. אמנם אינו סומך ע"ז לאוד רק בצירוף שאר טעמים להקל בזונה, וכבר כתבתי בחיצורי נודע

רב

הלכות אישות יג

באר הגולה

ו. עובדא (שם) [כ] (נו) נתנה בנה (יח) למניקה (נו) או גמלתו בתוך כ"ד חודש לא תנשא ואסר רב נחמן, דאפסקא הלכתא כוותיה, שם בכתובות דף ס' ע"ב. ז. דחיישין שמא תמהר לגמלו. ח. טור מדברי אביו הרא"ש בפסקיו [כח] וכתב שם המרדכי [סי' רפ"ט]. ט. במשנת הרא"ש סוף כלל י"ח [סי' י"ז], דאף רב נחמן לא החיר אלא בריש גלותא שהיה יחיד אחד בארץ. י. מסקנת הגמרא שם. ב. טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו.

באר היטב

(יח) למניקה. איש אחד שמת וזויה לאשתו המעוברת לכשתלד תשכור [ל] צנה (ל) מינקת ותוקח לבעל, וקצת רבנים ראו להתיר כי מחל לה, ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ט פסק לאיסור ע"ש, ועיין לעיל ס"ק י"ג מה שכתבתי שם בשם שבות יעקב. אשה שמת צנה ולקחה בן אחרים להניק, יכולה להנשא, כיון שאינה אמו אינה בכלל התקנה. שו"ת מקור ברוך סי' ה'. ועיין פרח מטה אהרן ח"א סי' (ז"ד) [ז"ו], והרח"ש סי' י"א: (יט) אפילו נשבעה. וה"ה משכון. ז"ש [סק"ד]. אשה מעוברת שנתארמלה ולקחה שתי מינקות להניק הולד, אפ"ה אינה יכולה לינשא תוך כ"ד חודש. הרא"ש ח"ב [מיס עמוקים] סי' י': (כ) וי"א דאם נשבעה. ואם נתנה משכון, ז"ע אי מהני בדיעבד אם כנס. ז"ש [סק"ה]:

אמנם פעם אחת זא לדי באשה שכבר החיר לה חכם ליתן צנה למניקה ולא התחילה להניק, וע"י הוראה זו נשמדכה לאש וקצבו זמן הנישואין לאחר ג' חדשים למיתת בעלה, וכשהרגישו אח"כ שיש איסור בדבר חזר צו המשדך ולא רצה להמתין כ"כ, וכדי שלא להפריד בין הדברים נקושי התרמי לו לישא אחר ט"ו חודש כו', ועכ"ז היה לצי נוקפי עד שהוגד לי שכיוצא בזה החיר גדול אחד בשעת הדחק לאחר ט"ו חודש, כיון שהולד היה כבר אצל המינקת ופסק חלצ האם, א"כ עיקר איסורא בכה"ג אינו אלא משום קנסא, וא"כ סגי בקנסא כי האי לאחר ט"ו חודש. ודוקא היכא דאיכא טעמים אחרים להתיר יש לזרף קצרה זו, עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת חמדת שלמה [אהע"ו] סימן ז' מזה:

ביאורים

(נו) נתנה בנה למינקת. דחיישין (אז) שמא תחזור בה המינקת: (נז) או גמלתו. דחיישין (אב) שמא תמהר לגמלו כדי שתנשא ויסתכן הולד: (נח) נשבעה המינקת. וכן משכון לא מהני (אג) וב' מינקות ג"כ לא מהני. וכ' הריב"ש (אד) אין לנו לחוש לחורבן ביתו ולא לקלוקל הבחורה ולא עקרינן תקנתא דרבנן מפני הני טעמי: (נט) לא יוציא. ואם

צינונים

(צא) רא"ש. (צב) רא"ש. (צג) הגמ"ר בשם ר"י הזקן. (צד) סי' ש"ס. ב"י וב"ש. (צה) ב"ש. (צו) ע"י באבנ"מ.

שיש לה [כא] (כא) **צימוק דדים** או (כב) **שפסק חלבה בחיי בעלה** [כג] (כג) **ושכרו לו מינקת** [כד] (כד) **בנה** [כה] (כה) **למניקה** **באר היטב**

[כא] **צימוק דדים**. עיין צ"ח היטב [סק"ח] בשם חכם נבי ושו"ת יעקב באשה שחלצה ארסיי כו'. ומהאי טעמא צידד גם כן להחזיר בתשובה שנות יעקב ח"ג סימן קט"ו באלמנה מניקה אחת אשר צהיות הילד בן י"ג חודש הרמה לזנונים, ואמרה מן המשוך נתעברה, ואף הוא הודה שממנו נתעברה, ואחר כך גמלה הילד ורזים לעשות נישואין מיד. והנה מצד העיבור של עמה בודאי אין חשש כיון ששניהם מודים, אך יש איסור מצד משך ימי הנקה של הילד הראשון. ומצד להחזיר אחרי דמיון בתשובה חכם נבי להחזיר באשה שחלצה ארסיי וכן הסכימו כמה גדולים, א"כ צידדו זה שהיא נעשמה מעוברת, ע"י כן נעכר חלצה, ואין לך ארסיי גדול מזה שהוא סכנה לולד ראשון גם לפני כדוע ומפורסם כו'. ומ"מ לא רצה להחזיר בפירוש כיון שהוא דבר חדש אלא"כ יסכימו לזה עוד גדולים, ע"ש [עיין בתשובות נודע ציהודה [קמא אהע"ו] סי' כ"ד, הוצא לעיל ס"ק י"ח, ועיין מה שכתבתי לקמן

סעיף י"ד ס"ק ל'. ועיין בספר קרבן נתנאל [מבואות] פרק אע"פ [סי' כ'] אות [כ']:

[כב] **ושכרו לו מינקת**. עיין צ"ח היטב לקמן ס"ק ל"ג בשם כנסת יחזקאל, דדוקא מינקת פנויה כו'. וכן מצאנו צנודע ציהודה בכמה תשובות שהזכיר יתן הולד למינקת, כתב, ובתנאי שהמינקת תהיה פנויה, והוסף עוד שגם תשבע המינקת על דעת רבים שלא תינשא לצעל עד כלות כ"ד חודש, ע"ש [במהדור"ק אהע"ו] צדוק סי' י"ג ובסוף סי' י"ז ובסי' כ"ה וצנודע ציהודה תמיינא [אהע"ו] סי' ל"ג, וכן דעת תשובת ברית אברהם [אהע"ו] סי' י"ח ע"ש באורך. אמנם בתשובות רבינו עקיבא איגר סי' נ"ה, הוצא בקצרה לעיל ס"ק י"ח, מצאנו שדעתו דאין צריך מינקת פנויה דוקא, רק בשם שהמינקת נשואה ישבע הצעל תחילה על דעת רבים שלא יפר כו', ע"ש. ועיין בספר צית מאיר מענין זה:

[כג] **בחיי בעלה**. עיין צ"ח היטב [סק"ג]. וכ"כ בספר קרבן נתנאל [מבואות] פרק אע"פ [סי' כ'] אות [ט"ו] [פ], ומצאנו שם דבצימוק דדים אפילו לא שכרו מינקת להניק, רק בפסק חלצה צעין ששכרו לו ג"כ מינקת בחיי בעלה, שימפרסם הדבר ע"י מעשה בשכירת המינקת, אצל בלא"ה אסורה לינשא, ע"ש:

[כד] **למניקה ג' חדשים**. עיין צ"ח היטב [סק"ד]. ועיין בתשובות שז יעקב [מ"צ אהע"ו] סי' ט' מענין זה:

ביאורים

(א) **צימוק דדים**. וה"ה (צ"ח) שחלבה ארסיי. ובהני גווי (צ"ח) א"צ שכירות מינקת ואפי' לדעת הב"י שבפסק חלבה צריך שכירות מינקת דבצמקו דדי' אית לי' קלא טפי: (ב) **ושכרו לו מינקת**. דעת הב"ח (צ"ח) דשכרו לו מינקת בחיי בעלה מהני אפי' אם לא פסק חלבה אבל הרבה אחרונים (פ) כתבו דלא מהני בפנ"ע אא"כ פסק חלבה וגם שכרו לו מינקת. כתבו אחרונים (ק) דהאי מינקת דוקא מינקת פנויה דבמינקת נשואה לא הועלנו דעדיין נישואין שמהא תתעבר ומיעכר חלבה אבל הב"ח

(ב) **מסתימת הראשונים** דגם מינקת נשואה וטעמם שאין לה בושת לתבוע למסמס בביצים וחלב ובודאי כדעתם הוא משמעות סתמא דמינקת דיש לה בעל כי פנוי' לא שכיח דעומדת להניק: (ג) **בחיי בעלה**. מלשון הטור והשו"ע משמע שגם שכירות המינקת צריך שיהי' בחיי בעלה אבל אם פסק חלבה בחיי בעלה ולא הספיקה לשכור לו מינקת בחיי בעלה אסורה לינשא: (ד) **שנתנה בנה**. לעיל כתב שפסק חלבה מעצמו ע"י איזה סיבה (ק) ולהכי סגי אפי' יום או יומיים בחיי

ציונים

(צ"ח) **אחרונים**. (צ"ח) ק"נ בכתובות, ואף שבלשון הב"י כ' דשכרו לו מינקת קאי גם על צמקו דדי' כוונתו שאין להחזיר בשכירות מינקת בלי צמקו דדי' אבל בצמקו דדי' בלי שכרו מינקת משמע בק"נ שגם הב"י מודה דשרי. (צ"ח) גרס בטור או שכרו לו מינקת ודייק כן ממה שכפל בחיי בעלה בחיי בעלה [ועמש"כ בס"ק ס"ב ליישב קושייתו] ולדעתו יהני אפי' פסק חלבה גרידא דאו הוא או הא קתני. (ק) מהר"ם פדואה ב"י וב"ש. (קא) בה"ט בשם כנסת יחזקאל וכ"כ הנוב"י בכמה תשובות. (קב) וכן דעת רעק"א סי' צ"ה. (קג) ח"מ ב"ש.

יצמות דף (מ"ב ע"א)

[ל"ו ע"ג] וכחכמים. ג. ריב"ש [ס' ש"ס] מדברי רש"י [יצמות ל"ו ע"א ד"ה עירוקיה] והראב"ד [פ"א מגירושין הכ"ח] וכל האחרונים.

באר היטב

למניקה, אז נריך ג' חדשים שהוא שיעור ע"פ
הרוב [ש]נפסק החלב אחר ג' חדשים, משא"כ
בנפסק מחמת איזה קיבה, מהני אם נתנה צנה
למניקה אפילו יום אחד. ב"ש [פסקי"ו], ח"מ
[פסק"ו], ע"ש. מניקת שלא התחילה להניק וילדה
אחר מיתת הבעל, אפ"ה אסורה להנשא. ב"ש
[פסקי"ו]. עיין לעיל ס"ק י"ג וס"ק י"ח מה
שכתבתי שם: (כה) בעלה. וה"ה ג' חדשים
קודם גירושין גמי. רמ"א בחשובתו סי' קכ"א:
יב (כו) בגט. ואז אין מנדין אותו, ולהרמז"ם
מהני הצרחה וא"ל לגרש, ומ"ש המחבר שא"כ
צרח ויזיל צגט, היינו [ד]אם צרח א"ל להזייל.
ואם כנס מעוברת והפילה, עיין סימן קס"ד. ב"ש

יב [כן] וירוציא בגט. עיין צהר היטצ סק"ל צסס צ"ש
 דלחס בשוגג כנס א"י להוילא, כמו לעיל סעיף י' בהצחנה.
 וצסס אור זרוע [מ"א סי' מש"נ] גם במינקת תלכן בין שוגג
 שכתב די"ל סכרנ אחת, דרוקא אים עדיין היא מינקת,
 [בנידון דידה] שסגרה בעצ דלחס שלח תוכל שזל להניקו
 ואריסה גט, שסרי בצגמרמ [בניסוח מ"ב ע"ב] הקסו, דידה נמי

בעלה, והכא נקט שהיא גרמה שפסק דהיינו שלא רצתה להניק משך ג' חדשים בחיי בעלה וזממילא צמקו דדי': (סו) שלשה חדשים. דבזה הזמן (קד) פוסק החלב ממנה: (סו) קודם מיתת בעלה. וה"ה (קד) קודם גירושין: (סו) לא הניקה כלל. משא"כ אם היתה (קד) מניקתו ג"כ לפרקים שאז לא פוסק החלב ועדיין קרוי מניקת ואסורה לינשא: **יב (סח) מנדין אותו.** על שעבר תקנה

דרבנן (ק) וכמ"ש בס"י: (ט) אא"כ ברח. לדעת הב"ש הבריחה מועלת (ק) גם להציל מגט ומש"כ השו"ע ויוציא בגט (ק) היינו אם לא ברח ולדעת הב"מ אין הבריחה מועלת (ק) אלא להציל מנידוי אבל לעולם צריך לגרש: (ע) ויוציא בגט. ולא מהני (קא) אפילו אם הדיר הנאת תשמיש עליו על דעת רבים עד שעה שיגיע זמנו לכנוס אפילו הכי צריך להוציא, ובדין השוגג עי' לעיל ס"י:

(קד) הגר"א. (קה) תשובת הרמ"א סי' קכ"א [הרמ"א כתב כן על דין זה ומסתבר שה"ה בכל הדינים שבסעיף זה]. (קו) הגר"א. (קז) ברמב"ם לא נזכר נידוי גבי מעוברת ומינקת אבל להב"מ מוכרח שכן ידעו וי"ל שכיון שבגמ' נזכר הנידוי גבי הבחנה גם הרמב"ם העתיקו רק גבי הבתנה. (קח) ולכא' דוקא בריחה שא"י לחזור תוך כד"ח. (קט) באמת ל' הרמב"ם הוא עבר ונשא ויציא בגט והשו"ע הריכז בתוך הדברים שמנדין אותו אא"כ ברח וכפי' הב"ש מבר' במ"מ וכן משמע ברמב"ם שלא הזכיר בהלכה זו נידוי וא"כ ע"כ נשא וברח וכו' בא להציל מגט. (קע) דבגמ' לא נזכר עירוקי מסתי' אלא על הנידוי ואין דרך הברכה זו"ל להמציא דינו מדעתו. (קי) מהר"ם מרוטנבורג [טור].

הלכות אישות יג

רה

באר הגולה

פ(עא)וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו ואם היה ישראל יחזירנה כ. הרא"ש במשנה
[כלל י"ג סי' ה'].
ע. מהא דרז אסי
ב"מ דף י"ז ע"א
מטעם דנמחל שעבודו.

פתחי תשובה

הגירושין מועיל מה שאין הפרשה מועיל, שהרי אם
מתגרש אף אם תחזור זה המינקת מכל למסמך, אבל
בהפרשה אכתי היא ברשות הבעל ומה שקנתה אשה קנה
בעלה ולא יהיה לה בעל, ואף שצדקו דדיה וכיוצא
מותרת, שם לא נשתעבדה מעולם ולא חלה עליה גזירת
חכמים, אבל זו שהיה לה חלב וחלה עליה גזירת חכמים,
שוב אין ההפרשה מנלת אותה וצריכה גירושין מן הדין.
ומ"מ לא החליט סברא זו להלכה, ע"ש. וגם בס' כ"ה

שם צ"ה ומעתה, כתב סברא זו, אך גם שם לא כתב זה לענין הלכה, רק לתוך ולקיים דברי האור זרוע ודברי מהר"ם
בתשובת מיימוני [נשים סי' כ"ד] שלא יהיו סותרים זה את זה, ועוד כתב שם יסודים אחרים ע"ש. ועיין בתשובת צריח
אברהם [אה"ע] סוף סי' י"ט שכתב עליו, ולדעתי נראה דאין להחמיר מחמת סברא זו כו', ע"ש. ועיין בשו"ת
הגאון הסקיד מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי [סי' כ"ד] שכתב צידדון אלמנה מיינקת שניסת חוץ כ"ד חודש, אם לכופו ע"י
נידוי שיוציאה בגט כמשמעות האחרונים בזה"ע"ו סי' י"ג וכמ"ש בפירוש צ"ש"ש ריש פ"ד דיבמות [סי' ב'], לדעתי
קשה הדבר מאד לכתוב הספק גט מעושה שלא כדין ח"ו שהוא פסול לאורייחא, כי הנה ד"ת עניים במקום זה
ועשירים במקום אחר, דצ"י סימן קנ"ד הביא דעת המרדכי [בבב"ב סי' ר"ד] דשמתא חמירא מנגידא, לפי דעת ר"ח
שפסק בהירושלמי [יבמות פ"ט ה"ד] דאין כופין בשוטים אלא במקום שאמרו חכמים בפירוש שכוין להוציא, ולא במקום
שאמרו יוציא בסתם, וכן פסק שם רמ"א בהג"ה [סעיף כ"א] להלכה למעשה, וצידדון דין איתמר בגמרא [יבמות ל"ו
ע"ב] יוציא בסתם. ואין לומר צידדון דין דמי לנושא נשים בעצירה, דהא בירושלמי מצוה דדוקא פסולות, אלא דאפילו
פסולות דרבנן כגון שניות. וכ"ה בתשובת הרא"ש [כלל י"ג סי' ו'] הובא צ"י סימן י"ג לענין חוץ ג' חדשים הראשונים,
ואדרבה מסיק דאפילו לדעת ר"י דכל כפיה בשוטים, יש לחלק, דשאני הכא דאין גט זה אלא לזמן, וה"ה והוא הטעם
חוץ כ"ד חודש דמינקת, אלא דהרא"ש ס"ל דשמתא לא דמי לכפיה בשוטים כו', אבל אנו אין לנו אלא הכרעת רמ"א
לחוש לדעת המרדכי להחמיר אפילו בכפיה ע"י נידוי, וכפשוט לשון הירושלמי שלא הזכיר שם שוטים אלא אין מעשין
סתם, ומשמע שם שאין כופין כלל רק שאומרים לו שהדין שחייב להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריין, כמ"ש
הטור ושו"ע סוף סימן קנ"ד לפי דעת ר"ח. והא דאמרין ביבמות ל"ו [ע"א] דמשמתין ליה, ג"ל לפי דעת המרדכי
כמ"ש המ"מ לפי דעת הרמב"ם [פ"א מגירושין ה"ד] דאינו אלא משום שעבר על גזירת חכמים ולא כדי להכריחו ליתן
גט. ואי לזאת העצה היעוזה לדעתי להשגיח המינקת שצוה חמורה שלא תחזור זה ולסמוך על דעת הגהת מרדכי
[בבב"ב סי' רפ"ט] שצ"מ"א [לעיל סעיף י"א], וגם אם אפשר להכריחו לעקור דירתו ממקום דירת אשתו מהלך כמה
ימים, ולהשגיח שצוה חמורה שלא יצא למקום דירת אשתו עד כלות כ"ד חודש, ולסמוך על דעת האומרים דעירוקיה
מסתמיה אפילו בכה"ג. אך שלא לבקש ממנו גט ולהחיר לו לדור במקומה, דשמה היא כפיה במעשה ממש, ולא החירו
אלא צדצרים בעלמא לפי דעת ר"ח כמ"ש המרדכי כו', עכ"ד, ע"ש עוד: [כ] בגט. עיין בזה הטיב [סק"י] מ"ש
ואם כנס מעוצרת והפילה כו'. ועיין בספר צית מאיר שהאריך בזה:

ביאורים

(עא) וצריך לתת לה כתובה. כך דעת הרא"ש בתשובה נ"ג דכיון דיהיב לה גט כריתות הרי
היא כשאר כל הנשים המתגרשות ואם תרצה
לחזור אליו יכולה לומר לא אחזור אא"כ
תכתוב לי כתובה אחרת ודעת ר' יששכר הלוי
בתשובת הרא"ש שם דכל זמן האיסור מצי
אמר בעינא לה כשיגיע זמן החזרה ואם הוא
רוצה והיא אינה רוצה תפסיד כתובתה כדין
מורדת וכתב ביש"ש יבמות פ"ד סי' ב' שכן
עיקר להלכה ולמעשה: (עב) וכתוב לה
כתובה אחרת. אפילו לא פרע לה הכתובה
מ"מ צריך לכתוב לה כתובה אחרת (ק"ב) משום
דהוי שטר שנמחל שעבודו. והיינו (ק"ב)
מסתמא אמרין כשהיא לא תבעה הכתובה
בעת הגירושין דאז הי' זמן הגבי' מסתמא
מחלה הכתובה אבל אם אמרה (ק"ד) דרצונה
להחזיק הכתובה עד שיחזיר אותה א"צ
כתובה אחרת:

צינונים

(ק"ב) ב"י. (ק"ג) ב"ש [ויש לחלק בשאר נשים דל"ה מחילה כיון דהכא עתידה לחזור אם לא תבעה
מחילה ובה מיושב קו' האבנ"מ]. (ק"ד) ח"מ.

באר הגולה

פ. הרמז"ס שם
זפרק (י"ג) [י"א]
מהלכות גירושין
[ה"ט].
ז. שם [הרמז"ס].
וכתב הרב המגיד,
מנה שאלתו [וימות]
ל"ו ע"כ [ואם נשא
יוצא, משמע דוקא
נשא. וכ"כ הר"י
מאורליינס (הפנה בתוס'
שם ד"ה ולא] והר"ן
[בתשובה סי' נ"ח].
י"ג ק. הרב המגיד
זפ"ח מהל' אישות
[ה"ן] זשם הרשב"א [בתשובה סי' ע"ב ד"ה ועוד כתב].

(כח) ^פ(עג) נשא [כח] וברח (עד) ולאחר זמן בא (עה) וישב עם אשתו אין בכך כלום. (עו) ואם קידש (כט) מעוברת או מניקה ^ז אין כופין אותו להוציא ולא יכנס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד. הגה ויש אומרים דאין חילוק (עז) בין קידש (ז) לנשא (רוב המורים) וכן עיקר ועיין לעיל סימן זה סעיף י' כילד נוהגין.

יג ^קאלמנה שהיתה מניקה בנה יכולה לומר (לא) איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר ואף על פי שאינה יכולה לינשא עד סוף כ"ד חודש. ((עט) ואין חילוק בין (ז) התחילה להניק או לא (התחילה) (מהר"ם פדוואה סי' ל' ומהרי"ו וריב"ש ותשובת הרא"ש כלל נ"ג).

באר היטב

(כח) נשא וברח. ולכתחילה לאו שפיר עזר דבריה ולא הוציאה, והא דכתב לעיל [סעיף י'] בהג"ה ללומדים אותו לצרות, היינו דוקא אם קידש, או לומדים אותו שיצרת, אבל נשא לאו שפיר עזר. אחרונים [ז"ש סקל"א]. ועיין לעיל ס"ק י"ז מה שכתבתי שם. וצריחה זו, שירחיק נדוד

פתחי תשובה

[כח] וברח. עיין בזה היטב [סקל"א] זשם ז"ש שכתב, וצריחה זו שירחיק נדוד כו'. ולכאורה נראה דהיינו לדעת הרא"ש והטור לעיל סעיף י' גבי הצחנה, דצריחה צריכה שמהיה למרחוק כו', אבל למ"ש זש"ע שם דאין נראה כן מדברי שאר הפוסקים, ה"ה כאן א"ש להרחיק נדוד. ומסקינא דברי הב"ש לא משמע כן, וז"ע:

עד שאינו יכול לחזור תוך כ"ד חודש. ז"ש [סקל"א]: (כט) מעוברת. עיין ז"ש [סקל"א] אם מגדין אותו: (ז) לנשא. ז"ע אם יש לסמוך על דברי המקילין בזה. ואם זשוגג כנס, מצוה לעיל דיש להחיר זשוגג, ה"ה כאן. ז"ש [סקל"ד]:

יג (לא) איני מניקה. עיין לקמן סימן פ' מ"ש שם [סעיף ו' ח' י"ג וט"ו וזאה"ט סקט"ו י"ט וכ']: (ז) התחילה להניק. הג"ה זו אין כאן מקומה, אלא קאי על אשה שילדה צעת מיתת בעלה ואין

ביאורים

וע"ז לא נחשד לעבור א"צ לגרש ולא חיישינן שיבוא ובכהן ^(קכ"ז) יש לסמוך על פוסקים אלו שא"צ לגרשה: (עז) בין קידש לנשא. כיון שאין איסור כלה בלא ברכה אלא מדרבנן אין סומכין ע"ז שלא יבוא עלי': יג (עח) איני מניקה אלא בשכר. ביאור זה הסעיף הוא דחיוב מניקה הוא מכלל מעשה ידי' שתקנו לבעלה תחת מזונותי' ומשעה שתובעת כתובתה או שאומרת איני ניזונת ואיני עושה שוב א"צ היורשים ליתן לה מזונות ואינה חייבת להניק אא"כ מכירה או שאין מוצאין לו מינקת ואז יכולה לתבוע שכרה על ההנקה: (עט) ואין חילוק וכו'. לא קאי ארישא דסעיף זה ^(ק"ז) רק דין באפי נפשי' הוא וקאי על איסור מינקת שבסי"א כלומר לאו

(עג) נשא וברח. משמע ^(קכ"ז) דלכתחילה לאו שפיר עביד דברח: (עד) ולאחר זמן. היינו לאחר כ"ד חדש, לדעת הב"ש דנתבאר לעיל ס"ק ס"ט מהני הבריחה גם שא"צ לגרש ולדעת הב"מ אילו ברח וסיפק ביד הבי"ד מ"מ לכופו על הגט תוך הזמן אפשר אה"נ שלא תצילו הבריחה מכפיית הגט אלא שדיבר בהווה שברח ולא נודע מקומו איו ובזה נשתהה הענין עד עבור הזמן וכתב אין בכך כלום שנפטר מהנידוי ומכש"כ מהגט מדעבר הזמן: (עה) וישב עם אשתו. י"ג ברמב"ם ישב עם אשתו ואין בכך כלום וא"ש טפי: (עו) ואם קידש. דהיכי שיש איסור חדש שלא ראינו ממנו דבר שברצונו לעבור א"צ גט וה"נ הואיל וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה

צינונים

(קכ"ז) ח"מ וב"ש וצ"ע מלשון השו"ע מגדין אותו אא"כ ברח דמשמע דמהני לכתחילה שברח וי"ל דהרמ"א סמך על לשון השו"ע בתחילה או על הגהתו בס"י ולכן לא הגי' גם כאן. (קכ"ז) כך משמע בד"מ. (ק"ז) ח"מ ב"ש.

הלכות אישות יג

רז

באר הגולה

יד^י (פ) זה שאמרנו בגרושה [כט] יש מי שאומר דדוקא שהניקתו (פא) קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא (פב) אי בעיא [ל] לא תניק ליה (ג) כלל ואפילו בשכר. ^ייש מי שאומר
י"ד ר. מנחם
הרשב"א (כמנחות ס'
ע"א ד"ה ת"ר) שכתב
הרב המגיד שם [פ"א]
מגרשין הכ"ה] בשמו.
ש. בתשובת הריב"ש ס' (תס"ג) [תס"ג].

פתחי תשובה

יד [כט] יש מי שאומר כו' ויש מי שאומר כו'.
עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אהע"ז] ס' י"ז שהשיב
אודות הגרושה בת הנגיד כו', הנה בשו"ע סעיף י"ד, זה
שאמרנו בגרושה כו', ולכאורה דברי השו"ע סתרי אהדי,
דבריש דבריו כתב דעת המחיר בשם מי שאומר, משמע
שאין הלכה כמותו, ובסוף דבריו כתב דעת האוסר בשם
יש מי שאומר. ואמנם הדבר פשוט, דבהתחילה להניק אך
שאינו מכירה, בזה תופס דעת האוסרים עיקר, ולכן הביא
דברי המחיר בשם יש מי שאומר, וכלא התחילה להניק
תופס עכ"פ בגרושה דעת המחיר עיקר, ולפי שמדברי
הריב"ש [ס' תס"ג] שהוא האוסר משמע דה"ה בגרושה,
לכן כתב דעתו בשם יש מי שאומר. ולכן באש"ז שולח
הגראה אין דעתה ליתן דד צפי המניק כלל, נלע"ד להקל
בצירוף עוד דדדיס, שלפי מכתבו אצי האשה ממחייב ליתן
להולד כל זכר, והוא עשיר וגם תקיף גדול, ואף שאין לנו
בזה"ל היתר מחמת מה שהוא תקיף, מ"מ בגרושה ולא
התחילה להניק עושים דבר כזה סניף להחיר, וגם המניקת
שישכור אצי האשה לנכדו תהיה אלמנה או גרושה שלא
יהיה לה בעל, וגם תשבע המניקת על דעת רבים שלא
תנשא לבעל כל כ"ד חודש ולא תחזור בה מלהניק הולד,
ואז אני מחיר להאשה להנשא אחר כלות שלשה חדשים
אחר לידתה, כי בתוך ג' חדשים כיון שעדיין לא נעכר
חלבה וצידה להניק ולדה עדיין היא בכלל מניקת חצירו, אבל אחר ג' חדשים אינה בכלל מניקת, עכ"ד ע"ש. ועיין
בתשובת ברית אברהם [אהע"ז] ס' כ' שהאריך ג"כ צענין כזה לצד להקל, ועודא דידה היה דיעבד שבערה ונישאת,
והיקל שם דמותה לבעלה לדור צידד צאם לא התחילה להניק כלל, והוא עכ"פ אחר ג' חדשים מיום לידתה, וגם
שהמניקת תהיה פנויה כו', אך כיים שם דלא יפה עשו במה שקדמו לעשות הנישואין מצלי היתר צור, ובדאי היה
נמנא להם היתר גם להתחילה והיה עדיף טפי להחיר, דבמה שנישאו נותנים מכשול לפרוץ בתקנת חז"ל שכל אחת
תלך ותנשא דסבירה להחיר מחמת דיעבד כו', ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק י"ז. [ועיין בתשובות חתם סופר
[אהע"ז ח"א] ס' ל"ד דגראה מדבריו שדעתו להחמיר בכיוצא בזה, וכתב שם [וגם בס' ל'] לסתום פה הרשעים
המפקקים על גזירת חז"ל, ואומרים דבזה"ל דרוז צנים אינם יונקים רק אחי חדשים וגומלים אותם, בטלה לה תקנת
חכמים במניקת חצירו, והענין הוא דודאי גם חז"ל ידעו כי רוצא דרוזא די להם צהנקת פחות מכ"ד חודש ואפשר
פחות משנה, אך איכא מיעוטא בעולם שצריכים כ"ד חודש, וחששו צפיקות נפש למיעוטא כו', ומעתה הדבר מובן שכל
המרים יד ומיקל לנשים שלא התחילו להניק כלל, א"כ כולן לא יתחילו להניק כלל וקלקלו הרוב משום מיעוט כו', ע"ש
עוד]. ועיין בתשובה הנדפסת בסוף ספר תפארת למשה מעיין זה:

ל] לא תניק ליה כלל. עיין באר היטב [סקל"ג]. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא אהע"ז] ס' י"ד, אודות האשה
ביאורים
(פא) קודם שנתגרשה. משמע (ק"ה) דאם הניקתו
אחר שנתגרשה עד שהכירה כיון דבתחילה
לא משעבדא כלל ה"ל כאשה בעלמא
שהניקה עד שהכירה דאין כופין אותה:
(פב) אי בעיא לא תניק ליה. הנה באלמנה נמי
צינונים
(ק"ה) אבנ"מ.

באר היטב

לכונה להניק כלל, [ד] מ"מ היא בכלל מניקה
ואסורה להנשא עד כ"ד חודש, ומכ"ש אם היא
מעוברת בעת מיתת בעלה דאסורה עד כ"ד חודש
אחר הלידה. עיין תשובת ריב"ש ס' (תש"ג)
[תס"ג]. צ"ש [סקל"ו]. ועיין לעיל ס"ק כ"ד וס"ק
י"ח וס"ק י"ג מה שכתבתי שם:
יד (ג) כלל. בתשובת אמונת שמואל ס' ג'
פסק דבאלמנה נמי משכחת לה דאינה חייבת
להניק, כגון שהיא עשירה והכניסה לו שתי
שפחות, או היכא דאין לה מזונות, וצ"ש [סקל"ו]
חולק עליו, ע"ש. וכן בתשובת כנסת יחזקאל
שאלה נ"ט חולק ג"כ על תשובת אמונת שמואל
בפלפול יפה מאוד, ומתוך דבריו שם העלה [ד] הא
דהחיר [לעיל סעיף י"א] אם נתנה בנה למניקה קודם
מיתת בעלה וכו', ר"ל שנתנה למניקה שהיא
פנויה, אבל מניקת נשואה מאי אולמא וכו',
דילמא המניקת מתעצרה ויתעכר חלבה ומי
ימסמס הולד צביצים, ע"ש:

חלבה וצידה להניק ולדה עדיין היא בכלל מניקת חצירו, אבל אחר ג' חדשים אינה בכלל מניקת, עכ"ד ע"ש. ועיין
בתשובת ברית אברהם [אהע"ז] ס' כ' שהאריך ג"כ צענין כזה לצד להקל, ועודא דידה היה דיעבד שבערה ונישאת,
והיקל שם דמותה לבעלה לדור צידד צאם לא התחילה להניק כלל, והוא עכ"פ אחר ג' חדשים מיום לידתה, וגם
שהמניקת תהיה פנויה כו', אך כיים שם דלא יפה עשו במה שקדמו לעשות הנישואין מצלי היתר צור, ובדאי היה
נמנא להם היתר גם להתחילה והיה עדיף טפי להחיר, דבמה שנישאו נותנים מכשול לפרוץ בתקנת חז"ל שכל אחת
תלך ותנשא דסבירה להחיר מחמת דיעבד כו', ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק י"ז. [ועיין בתשובות חתם סופר
[אהע"ז ח"א] ס' ל"ד דגראה מדבריו שדעתו להחמיר בכיוצא בזה, וכתב שם [וגם בס' ל'] לסתום פה הרשעים
המפקקים על גזירת חז"ל, ואומרים דבזה"ל דרוז צנים אינם יונקים רק אחי חדשים וגומלים אותם, בטלה לה תקנת
חכמים במניקת חצירו, והענין הוא דודאי גם חז"ל ידעו כי רוצא דרוזא די להם צהנקת פחות מכ"ד חודש ואפשר
פחות משנה, אך איכא מיעוטא בעולם שצריכים כ"ד חודש, וחששו צפיקות נפש למיעוטא כו', ומעתה הדבר מובן שכל
המרים יד ומיקל לנשים שלא התחילו להניק כלל, א"כ כולן לא יתחילו להניק כלל וקלקלו הרוב משום מיעוט כו', ע"ש
עוד]. ועיין בתשובה הנדפסת בסוף ספר תפארת למשה מעיין זה:

ביאורים

דווקא מניקה ממש אלא כל שראוי להניק
ויש לה חלב בשעת מיתת בעלה בכלל מניקת
חצירו היא ואסורה לינשא עד שיעברו כ"ד
חדש: יד (פ) זה שאמרו בגרושה. בסי"א
דגם גרושה אסורה לינשא עד כ"ד חדש:

צינונים

(ק"ה) אבנ"מ.

פתחי תשובה

בנידון דין אף שאזי האז קיים אין היתר, כי האז שאני שמחויב בדבר וכופין בקטני קטנים [במחנות ס"ה ע"ב], משא"כ אזי האז אין עליו כפיה דין וחיישין דילמא טריחא ליה מילתא ויחזור בו. ואף לפמ"ש במקום אחר [שם ס' י"ז וס' כ"א] להוכיח דינו של הר"ש, ודקדקתי בשינוי הסוגיות בין סוגיא דיבמות [מ"ב ע"א] לסוגיא דכתובות [ס' ע"א] כו', ולפ"ו יש מקום להחיר בהכניסה ב' שפחות, מ"מ לא אחליט בזה [ע"ש בס' י"ז שכתב ג"כ ישוה הסוגיות הנ"ל בשינוי קצת, וגם שם מסיים, אעפ"כ מעולם לא סמכתי ע"ז להחיר גרושה בלי צירוף קולות אחרות]. אמנם באשה זו בידון דין שחלצה ארסי, אפילו האוסרים בגרושה, הוא מטעם [דאף שאינה משועבדת להניק אעפ"כ סתם אשה מרחמה על ולדה וממילא אם לא תנשא תניקה, אבל בזה שחלצה ארסי וכי אם תרצה להניקו אטו שמעינן לה להכניס הולד בסכנה, ואף בתרי זימני הוי חזקה כמו באשה שחלצה בנה הראשון ושינוי ומתו דאמרין חזקה בתרי זימני, וק"ו בזה שחלצה זימני [עיי' בזה בתשובות חתם סופר [אהע"ו ח"א] ס' קל"ו ויבא קצת לקמן סימן פ"ב סק"א], וגם הרופאים שפטו כן, א"כ אין מקום לאוסרה. ואף שכתב הרא"ש בתשובה כלל (כ"ג) [ג"ג ס' ב'] בשם מהר"ם דנמנה בזה למניקה אפילו בחיי בעלה לא מהני, והטעם משום דאי הדרה זה המניקה תחזור אחר מינקת אחרת, ואי מינקתא לא אורח ארעא להדורי וגם לא שציק לה בעל [עיי' ב"ש ס"ק כ"ז], ולפ"ו גם חלצה ארסי לא מהני, אלא לפ"ו גם למקו דדיה למה מותרת, והרי הרא"ש עצמו [במחנות פ"ה ס' כ'] החיר בצמקו, ונ"ל דמתחילה לא גזרו אלא במניקה וזו לא מיקרי מניקה, א"כ גם זו שחלצה ארסי לא מיקרי מניקה, ועוד, לפי מה שהוכחתי כו'. ומסיים, כלל העולה, שאשה זו שכל אלה חזרו לה, שגמלתו בחיי בעלה מרצון בעלה אף שהיה זמן מועט קודם מותו, וגם הכניסה נדון גדול, וגם הוחזקה בג' זימני שהילדים שהניקה מתו בימי הנקה, וגם לאידך גיסא שהילדים שלא הניקה חיים כולם היום, וגם אזי אצי הילד קיים והוא עשיר והכניס המניקה עם נכדו לביתו וחזין שרואה

מעשירי עם, והכניסה נדון גדול לבעלה שראוי לקנות כמה שפחות, וגם בעלה הוא מקיני ארץ, ואחר החמנה שלשה בנים שהניקה בעממה מתו בימי הנקה, ושפטו הרופאים שחלצה ארסי, ואז נועזו יחד היא ובעלה ששוב לא תתן דד בפי מניוק כלל, וכן הולידו אח"כ שלשה בנים ושכרו תמיד מניקה ועלתה להם ותחיינה הילדים, והילד הרביעי נולד עשרה ימים קודם מיתת בעלה, וג"כ שכרו לו מניקה כמנהגם ולא נמנה דד בפיו כלל, ושוב מת בעלה, ואזי הצעל הוא עשיר גדול ותקיף גדול, וסילק לכלתו כחובה, והכניס נכדו כולם לביתו, וגם הילד הקטן עם מניקתו, והאלמנה שבה אל בית אביה. ועתה עברו זה עשרה חדשים והאשה רוצה להנשא, אם באשה כזו שייך גזירת חכמים שלא תנשא עד כ"ד חודש, או לא, מכמה טעמים, אי מטעם נדון רב ואינה משועבדת להניק ודינה בגרושה שהחיר הר"ש הזקן [הוצא צמק יבמות מ"ב ע"א ד"ה סתם], כנזכר בספר אמונת שמואל [ס' ב' ד'], ואי מטעם שנתנה למניקה בחיי בעלה בראונו וא"כ מחל לה שעבוד ההנקה, ואי מטעם שחלצה ארסי והוי כמו צמקו דדיה כנזכר בתשובות חתם סופר [ס' ס"ד - ס"ו] וציתר תשובות האחרונים. והאריך בזה, ותורף דבריו דמטעם שאינה משועבדת אין להחיר, דודאי גם הר"ש הזקן לא החיר אלא בגרושה שהאז קיים [עיי' בתשובות ברית אברהם [אהע"ו] ס' י"ט אות ב' דאף אם מת האז אחר הגירושין, אפשר כיון דהותרה מיד אחר הגירושין צעוד האז חי, כיון דהותרה הותרה, ע"ש], והוא יטפל עם בנו למסמם ליה ציעא וחלצה אם לא ימצא מינקת, משא"כ באלמנה שאזי הילד אינו קיים, דאל"כ יקשה על הר"ש מהא דכתובות דף ס' [ע"ב] אמר ר"ג בר יוסף הן הן דברי בית שמאי כו', והרי לב"ש שום אשה אינה משועבדת להניק כמפורש שם דף נ"ט [ע"ב] [גם בס' י"ח הוכיח סברא זו דהיכא דליכא אז מודה ר"ש הזקן שאין חילוק בין משעבדה ללא משעבדה, וכתב שם דה"ה בונה אין היתר בזה דלא נשחעבדה, רק מכא זנות לא שכיח, ע"ש], ומעתה היתר של תשובת אמונת שמואל שהחיר באלמנה שהכניסה לו ב' שפחות מטעם דלא משחעבדה, ליחא. וגם

ביאורים

מרצונה ואז עושין גמר וקובעין על מי יהי' חל טיפול הולד (קב) הנה אם נקבע החיוב על האשה פשיטא דכאלמנה נידונה ואין שום צד היתר במה שהיא גרושה ולהלכה (קבא) אין למחות במי שעשה מעשה כדעה ראשונה להקל בגרושה וי"א דאין לשום מורה להורות קולא בזה (קבב) אלא אם ניסת יש לסמוך על דעה ראשונה שלא להצריכה גט:

צינונים

(קיצ) ב"ש וכו"כ שארי אחרונים דלא כאמונת שמואל. (קב) בפ"ת ס"ק י"ז כתב כן בשם שו"ת גליא מסכת ובשו"ת עין יצחק כתב להקל דאינה אלא כפועל שיכול לחזור בו בחצי היום וצ"ע דאם נקבע כן בשעת הגירושין שוב מוטל עלי' ולכאז' א"י לחזור בה. [וכ"ז כשמתייבת להניק, אבל בזמננו אין נ"מ בדין זה]. (קבא) ב"י וח"מ. (קבב) ט"ז.

משכחת לה דאינה חייבת להניק היינו כשהיא עשירה או היכא דאין לה מזונות (קיצ) אבל הפוסקים לא כתבו היתר זה אלא בגרושה ולא באלמנה וע"כ הטעם משום דגרושה לעולם היא פטורה מלהניק א"כ היא אינה בכלל מניקה אבל אלמנה דהיא לפעמים חייבת אז היא בכלל מינקת חבירו גם שאני גרושה דאביו חי משא"כ באלמנה. ובזמננו שאין מגרשין אלא

האשה מחמת צימוק דדים. ומה שרצה השואל להחיר משום תקנת המשדך שלא קיים פריה ורביה, ודימה זה למה שהחירו לישא חוך שלשים למי שאין לו בנים [עיי' צ"ו ד' סימן שצ"ב [סעיף ב']], זה אינו, דהרי היא אינה מנזרה על פ"ו ואין נחיר לה משום פ"ו ידידה כו'. ועוד, אטו נדמה מיתלח למיתלח, ובאצילות גופיה אי לאו שמצינו בגמרא [מנ"ק כ"ג ע"ב] שהחירו משום פ"ו ואחרת הם אמרו והם אמרו כו'. וממיק, סימנא דך מיתלח שאין אני מגנה עם המתירים אבל ג"כ איני מגנה עם האוסרים, ולדעמי אם המשדך רוצה לסמוך על המתירים אין בכח שום רב למחות בידו, ע"ש. ועיי' בתשובות חתם סופר [הש"ע ח"א סי' ל'] על דבר אשה שהניקה בנה הראשון איזה חדשים ונסתמנה בחולי על החזה, והיא מורגלה בחולי וצבת ליחה מראשה, והרופאים אמרו שאם תניק תהיה היא והולד בסכנה, ועל כרחה משכה דד מפיו, ומן אז ילדה עוד ח' בנים ולא יכלה להניק שום אחד מהם, ואף צעת שנתדלדלה מאד לא הניקה בעצמה מחמת הסכנה, ולבסוף מת בעלה והניחה מעוברת, וילדה אחר"כ ולא נמנה דה בפי החינוך כי לא יכלה, והיא עניה עם ה' בנים ואין לה משען ומשערה, אפילו בית דירה אין לה, ואין לה שום מנוח כי אם ליסע ממקום חיותה למקום שאין ידיו משגת להציל האשה וילדיה כו', ועמה רוצה ישיש אחד עתיר נכסין לישא אותה ולהחזיק ילדיה ולהוריש להם אחר מותו, וגם רוצה להשלים מעות להספיק מיינקתו עד סוף כ"ד חודש, ושאל אם להחיר שתנשא ביומי הנקת הולד הוולד והיא לא הניקה ולד מעולם מפני סכנת שניהם, וגם להציל האשה וילדיה מקלקולא. והשיב, הנה הצ"ס ס"ק כ"ד מיימי לשון ריב"ש דליכא למיחש לא לחורבן בית ח"ו לקלקול הצמורה, ולבאורה זה קטן למ"ש הרמ"א [סעיף א'] בשם מהר"י מינץ דיש להחיר בתופקרת כדי שיהא בעלה משמרה, אך המעיין בפנים במהר"י מינץ דמשום תקנת שניהם החיר, שגם הולד היה צספק יאיאה לתרבות רעה כו', ומכ"ש בעוצה דמהר"י מינץ שכבר ינק הולד זמן מה דשוב ליכא סכנה בצורה אלל כל הילדים, רק דח"ל חששו למיעוט צפיקות נפשו או משום ילדים דעלמא, א"כ היכא דאיכא למיחש לקלקול החינוך שיא לתרבות רעה פשיטא דלא ינחא ליה בתקנתא דרבנן, וגם אין אומרים ליה להחניק חטא בשביל שיכור חצירי בני גילן, או סברת מהר"י מינץ ופסקה הרמ"א כו' [ואש"כ דלפשוט שלא נתכוון לכך, מ"מ לדינא ג"ל כן נלקים דברי הריב"ש ודברי מהר"י מינץ הנ"ל. ומעמה אם מהר"י מינץ החיר צנידון ידידה שלא היה מי שיסבור מיינקת להילד, מכ"ש הכא דאיכא בעל עשיר וירא שמים ורוצה להשלים מעות לספוק מיינקתו עד סוף כ"ד חודש, וליכא רק משום חששא לדינא הדרא בזה, והחינוך כבר יא מידי סכנה לפי רוב הולדות, פשיטא דחששא דקלקול החינוך הוי חששא גדולה שלא יבא ח"ו למקום שרוב בנאיה לא יאבדו, ועדיף שתנשא לילד הזה והוא יחייב עצמו להשלים שבו, להספיק למלמד לילד הזה עד שיהיה בן י"ג שנים, והנקה זו ערייאה ליה מחלז דגמא. ומכ"ש צנידון דיון שהרופאים אמרו שהנקה בעצמה היא סכנה לה ולולד,

בתקנת נדודו, היא מותרת להנשא בראונה בלי שום עיכוב ואיחור כלל, עכ"ד ע"ש. רעיקין בנודע ביהודה חניינא [האע"ו] סי' ל"ה, אורות אשה אחת מזנות עשירים והכניסה לבעלה נדן גדול, ובעלה שבק חיים לכל ישראל והיא נשארה מעוברת, ומקם מאד בלדתה כי הייתה מזכרת, ומחמת חולשת מזגה נמקו דדיה עד שלא היה באפשרה להניק הולד, ונתנה חיבק אחר הלידה את הולד לתינתא, ומשפחת אביה הם קניינים ומטנים שכר הנקה בשעם, וגם היא איש לה עושר רב, ונתנה היא משודרת לחלמן אחד אשר אין לו בנים מאשתו הראשונה, אם מותרת לינשא תוך כ"ד חודש, ונחלקו הרבנים בזה, זה אומר וזה מתיר. והוא ז"ל השיב לאחד מן הממירים דקשה להחיר בזה, כי מזל שהנדן גדול, כבר כחצתי בנודע ביהודה דהיתר של אמונת שמואל לימא. ולולא דמקמחינא הייתי אומר שגם האמונת שמואל לא הימר אלא בעובדא ידידיה שכל בני משפחתה לא היו רגילים להניק, אבל אשה שכל בני משפחתה הם קניינים ואעפ"כ דרכם להניק בעצמם אף שמכניסין נדן גדול, אלא אמרין לא דעת המנהג נישאת ומשפחתה להניק, ומה שזמרו במשנה [נכחיות בנודע ע"כ] הניקסה ב' שפחות אינה מניקה, מיייר שבננות משפחתה ליכא מנהג קבוע. אלא שכין שלא מלאחי זה בדברי הפוסקים אין ראוי לחדש שעבוד על הנשים. ואעפ"כ נראה דהיינו בהכניסה ב' שפחות ממש, אבל בהכניסה נדן, בזה תריך אומד אם עשיר שיש לו סך כזה רגיל לקנות ב' שפחות, והא ודאי שבזה לא כל המקומות שוים, שבמדינה שהפרינסה ביוקר כו', וא"כ איזה שיעור (קבוע) [נקבע] לדבר, ועובדא דאמונת שמואל הייתה האשה בת קצין עשיר מופלג שהיה מקניני ווינא כמחזר בתשבות חכם כפי א"י. ועוד נראה שגם בעל אמונת שמואל לא על דבר כזה סמך להחיר, אבל היה לו טעם אחר שלא רצה לפרסם בכחז מפני כבוד בית אביה שהיו חשובים גדולים, והטעם האחר הוא שהיתה מופקרת לזנות כמבואר ממ"ש בסוף ספר תפארת למשה כו', ולכן לדעתי טעם זה של הכנסת נדן גדול אינו מועיל. ומטעם שזמקו דדיה ג"כ אין להחיר, דכבר כתב הריב"ש דוקא שזמקו בחיי בעלה. ומ"ש הרב השואל דבשכנה"ג הביא שרבים מקילים בזה, וגם בתשבות חכם כפי [סי' ס"ד] משמע דלא בעינן בחיי בעלה, הנה מ"ש שש חכם כפי לימא, דהוא לא כתב אלא דלא בעינן דבר, בעלה, אבל הצימקו ודאי מודה דבעינן בחיי בעלה, והטעם הוא כדי שלא ימול עליה שום איסור בשעת מיחאת בעלה. והא דלא כתב הרא"ש [נכחיות פ"ה סי' כ'] בפירוש דבעינן שזמקו בחיי בעלה, היינו משום שכתב שאינה מניקה לעולם, ובדאי חדא מתרתי היא כונת הרא"ש, או כמו שמפרש החכם כפי בסי' ס"ו דבעינן שכבר הוחזקה בשלש לידות, או דבעינן שיאמרו הרופאים שחשאר כך כל ימינה [נעין בתשבות הנדפסת בסוף ספר בני אהובה וגם בתשבות חמדת שלמה [האע"ו] סי' ח' מדין אם להאמין לרופאים בדבר הדין], אבל אם יש לה עתה יצימקו בלדה זו, וזה כתב הרא"ש סי' ש"י שכל אשה מוכל לנשות לא איה פועלה שזמקו דדיה ויופסק החלץ, וא"כ אין היתר בזה

באר הגולה

סי' טו
א' א. ממשה
יבמות דף כ' ע"א
ובכמה דוכתי.

דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה צריכה להמתין כ"ד חודש ומשמע מדבריו שהוא הדין (לה) לגרושה.

סימן יד

שלא לישא אשה בימי האבל

ובו סעיף אחד

א מתה אשתו או אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו, עד אימתי אסור לישא אשה, נתבאר בטור יורה דעה סימן שצ"ב.

סימן טו

איסור ערוה דאורייתא ודרבנן

ובו ל"א סעיפים

א אלו שאסורות מחמת ערוה (א) מהן מן התורה (ב) מהן מדרבנן *אותן שהן מן

באר היטב

(לה) לגרושה. ר"ל דלא כהרשב"א צעל דעה א' שכתב בגרושה דוקא כשהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא. [ח"מ סק"י].
צ"ח פסק [ד]גרושה מותרת היכא דהולד אינו מכירה והיא אינה רוצה להניק, וט"ז מחמיר בכל ענין. צ"ש [סקל"ח]:

פתחי תשובה

אע"ג דבעלמא אין האמנה לרופא אלא לספק עלינו, ויהיה ספק פיקוח נפש דדוחה שבת ויוה"כ כו', מ"מ גס צנידון דידן אס' עכ"פ מאמינים להרופא לספק עלינו שעכ"פ ספק פיקוח נפש איכא להאשה, שוב אינה משועבדת להניק ולסכן עצמה, ומכ"ש דאיכא ספק סכנה להילד, ובודאי בתחילת הנקה דרוצ' בנים מסוכנים לחל, ומסומם ציעי בלא חלב כלל אינו מועיל, וא"כ אס' לא יינק כלל הו"ל ודאי סכנה, ודברי הרופא ספק, אפשר שאין ספק מו"א מידי ודאי, אבל אחר שכבר ינק איזה חדשים ועוד יינק, רק חשש דמיעוט או משום שאר בנים כגילו, בזה ודאי ספק פיקוח נפש דליה עדיף ואין מניחים אותה להניק, וממילא מהיכא תיחי לעגנה צחנס ולמשוד להרופאים שמסקרים צמוד מממת שומד הואיל והיה זה צחי בעלה ולא נולד עכשיו, וגם מוכיחה קיים שכל הנשים יודעות שיש לה מיוחש הנ"ל, וכבר הורה זקן צמטצה שצסוף ספר צני אהוצה ככל החזיון הזה, ואין לפקפק על היחר זה, ומכ"ש לצרף לזה דאיכא למיחש לקלקול התינוק שלא ילא לתרצות רעה ח"ו. סיומא דהך פסקא, אס' הישיש הנ"ל משליש מעות שזר הנקה עד תשלום כ"ד חודש, ומחייב עצמו צחיצ גמור להחזיק עכ"פ ילד זה על התורה כל ימי חייו, גס אח"כ ייח לו סך מקוים שעכ"פ יתגדל על צרכי חכמים עד היותו צן י"ג שנים, ויען ג"כ כי לא תוכל להניק בנים מחמת סכנת האס והולד, שריא אימתא דא להנשא להשיש הנ"ל, עכ"ד ע"ש:

ביאורים

סי' טו א (א) מהן מן התורה. ואלו הן
א) אמו (ב) אשת אביו (ג) אחותו (ד) בתו (ה)
בת בנו (ו) בת בתו (ז) אחות אביו (ח) אחות
אמו (ט) אשת אחי אביו (י) כלתו (יא) אשת
אחיו (יב) אשה ובתה (יג) אשה ובת בנה (יד)
אשה ובת בתה (טו) אם אשתו (טז) אם אם
אשתו (יז) אם אבי אשתו (יח) אחות אשתו
ודיניהם מבוארים בסימן זה: (ב) מהן
מדרבנן. ואלו (א) הן (א) אם אמו (ב) אם אבי
אמו (ג) אם אביו (ד) אם אבי אביו (ה) אשת

אבי אביו (ו) אשת אבי אמו (ז) אשת אחי
האב מן האם (ח) אשת אחי האם (ט) כלת
בנו (י) כלת בתו (יא) בת בת בנו (יב) בת בן
בנו (יג) בת בתו (יד) בת בן בתו (טו) בת (טז)
בן בן אשתו (טז) בת בתו (יז) אם אם
אבי אשתו (יח) אם אב אם אשתו (יט)
אם אב אם אשתו (כ) אם אב אבי אשתו (כא)
אחות (כ) אבי אביו (כב) אחות אם אביו (כג)
אחות אם אמו (כד) אחות אבי אמו ודיניהם
יתבארו בסימן זה:

צינונים

סי' טו (א) כתבתי את המנין כפי שסידר הרמב"ם פ"א מאישות ועי' ביאור הגר"א סק"ב. (ב) עי' בסי"ד
בדין בת בת בן אשתו ובת בן בת אשתו. (ג) הרמב"ם לא מנה ד' אלו וס"ל דמותיות וכן פסק בשו"ע
סי"ח אלא הטור כתב כן בשם הרא"ש.

הלכות אישות טו

ריא

באר הגולה

ב' ב. ברייתא שם
[יבמות] דף כ"א ע"א
וכמו שפירש רש"י
שם [ד"ה אם אמו]. וכל
אלו הנשים מפורשים
שם ובהלכות הרי"ף
[ד' ע"א מדפי הרי"ף].
והביאן הרמב"ם
צ"ח מנהלכות
אישות [ה"ו].

ג' ג. שם [ברי"ף ד'
ע"ב מדפי הרי"ף
וכרמב"ם הנ"ל אות ב'].
ד' ד. שם [בבב'
ברי"ף וכרמב"ם הנ"ל אות
ב']. ה' ה. שם [ברי"ף יבמות ד' ע"ב מדפי הרי"ף וכרמב"ם פ"א מאישות ה"ו].

התורה אין (ג) קדושין תופסין בהן ואותן שהן (ה) [ב] מדרבנן קדושין
תופסין בהן וצריכות גט וכן המקדש ספק ערוה צריכה גט.

ב אמו אסורה לו מן התורה [ב] אבל (ד) אם אמו אינה אסורה לו באלא
מדרבנן וזו (ה) אין לה הפסק אפילו אם אם אמו עד מעלה מעלה
אסורה.

ג א אם אבי אמו אסורה לו מדרבנן (ו) היא בלבד.

ד (ז) אם אביו אסורה לו מדרבנן וזו אין לה הפסק אפילו אם אם
אם אביו עד למעלה אסורה.

ה א אם אבי אסורה לו מדרבנן [א] (ח) היא בלבד אשת אביו

באר היטב

סי' טו א (א) מדרבנן קדושין תופסין בהן.
נסתפק בד"מ צערוה דרבנן אם קידש אחד
ואח"כ קידשה עוד אחר (אז) [אם] צריכה גט
משני, גם צחיצי לאוין דקי"ל קדושין תופסין
בהם, אם קידשה שני אם צריכה גט מדרבנן
משני. ח"מ [סק"א]. והצ"ש [סק"א] כתב עליו, לא
ראיתי שם ספק בדבריו, אלא דס"ל בפשיטות
דתופסין קדושין של שניהם. ואני אומר דלא
ראיתי אינו ראיה, יראה הרוואה ד"מ הנדפס
צטור מזידו שכתב בפירוש וז"ע אם קידש איסור
דרבנן וזא אחר וקידשה אי צריכה גט משני,
מאחר דאינס קדושין מדאורייתא כלל אפשר דלא

פתחי תשובה

סי' טו א [א] מדרבנן קדושין תופסין. עיין צאה"ט
[סק"א] מה שכתב נסתפק בד"מ צערוה דרבנן כו'. ועיין
בספר בית מאיר מ"ש צוה. ומ"ש הצאה"ט בשם נוסח
הגדולה שהקשה דהא ממ"נ לא חילי קידושי שני, עיין
בספר מעין גנים מ"ש צוה:
ב [ב] אבל אם אמו. עיין בתשובות הרד"ז ח"א סימן
שנ"ב:

ה [ג] היא בלבד. עיין בספר בית מאיר הציא בשם
ה"ש"ש [יבמות פ"ב סי' ז'] שכתב צוה"ל, אני תאז אם יצוא
לידי אם אם אבי אביו או אם אם אבי אמו ואפסדיה
לסעודתיה, ע"כ. ועיין בספר בני אהבה פ"א מנהלכות
אישות דין ו':

החמירו זה רבנן, וז"ע, עכ"ל ע"ש. עוד כתב

ביאורים

הגזירה איסור דאורייתא (ח) לא החמירו בה:
ד (ז) אם אביו. גזרו בה משום אם אמו (ט)
ואע"ג דגזירה לגזירה הוא משום דתרויהו
אימא רבתי קרו להו, ומשמע (י) אפי' אם אין
לו אם אמו אסורה וכן בכולם: ה (ח) היא
בלבד. כך היא שיטת הרמב"ם וכן דעת
הסמ"ג והטור, ונ"מ מיני' באנוסה (יא) דהא
אשת אבי אביו אסורה לעולם כמ"ש בס"ו.
ודעת רש"י (יב) דאם אבי אביו אסורה עד
לעולם וכתב הב"ח דה"ה אם אבי אם אביו
ומכ"ש אם אבי אביו אמו דכל שיש כאן
אמהות רבות יותר סבירא לאסור אבל יש
שכתבו (יג) דגם רש"י מודה דאם אבי אמו
קילא מאם אבי אביו ויש לה הפסק. וכתבו
הפוסקים (יד) לחוש לדעת רש"י:

צינונים

(ד) ד"מ. (ה) ב"ש. (ו) רש"י. (ז) רש"י. (ח) ט"ז. (ט) גמרא. (י) ב"ש. (יא) ב"ח וש"א. (יב) דף
כ"א א'. (יג) ח"מ. (יד) הגר"א יש"ש ב"מ וש"א.

ריב

הלכות אישות טו

באר הגולה

- ו. ממשנה סנהדרין דף כ"ג ע"א.
ז. (ברייתא) [משנה] יבמות דף כ"ז ע"א וכת"ק.
ח. שם בבביתא דף כ"א ע"א.
ט. שם בבביתא.
י. רמב"ם שם [פ"א] מאשיות ה"ו וכו' ע"י.
יא. [כ"א ע"א] מדיהב תלמודא טעמא לעירי. וכן מטין דברי הר"ף [ג' ע"ב] מדפי הר"ף [והרא"ש פ"ב ס' א'].
יב. שם יבמות כ"א ע"א.
יג. שם בבביתא.
יד. שם בבביתא ונמשקנת הגמרא שם ע"ב.
- אסורה לו מן התורה** ^א **בין שהיא אשתו מן הנישואין בין מן האירוסין בין בחיי אביו בין בשמת אביו או גירשה (ט) אצל אמה מותרת לו.**
אבל אם אנס אביו אשה (י) מותרת לו.
ו (יא) אשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן (יב) וזו אין לה הפסק שאשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו.
ז (יג) אשת אבי אמו אסורה לו מדרבנן (יד) היא בלבד. (יש) אומרים (טו) דאשת אבי אסורה לו (טז) אסורה לו מן התורה. אבל אשת אחי אביו מן האם אינה אסורה אלא מדרבנן.
ט (אשת אחי אמו בין מן האם בין מן האב אינן אסורות אלא מדרבנן.

באר היטב

הח"מ, הנה מה שנסתפק, לר"ך לומר דוקא כשהיא על השני לאו ערוה כלל, אצל אס היתה ערוה לשני כמו לראשון לא תפסו קדושין של השני, וה"ה צחיצי לאוין הדין כן, ע"ש. וז"ש חולק עליו ופסק [ד] אפילו אס היא ערוה ג"כ לשני תופסין קדושין ולריכה גט ג"כ משני, והביא ראה מסימן מ"ב (שמאל) [ממלא] כתוב שהביא

ביאורים

(ט) אבל אמה מותרת לו. ואפי' (טו) בחיי אביו: (י) מותרת לו. ואפי' (יב) בחיי אביו: ו (יא) אשת אבי אביו. משום אשת אביו (יג) הכתובה בתורה: (יב) וזו אין לה הפסק. מפני שיש בדורותי ערוה דאורייתא: ז (יג) אשת אבי אמו. ואע"ג דאינה אם אמו (יד) גזרה משום אשת אבי אביו דתרווייהו אבא רבא קרי להו והילכך חדא הוא ולא הוי גזירה לגזירה: (יד) היא בלבד. משום דקים להו לחז"ל שדרך האדם להיות רגיל לילך אצל קרובותיו ממשפחת אביו (טז) מפני שיודע שיש שם קורבה, ואינו רגיל לילך אצל קרובותיו ממשפחת אמו (כ) דלא חשיב בעיניו קורבתם קרובה כל כך

ונחשב בעיניו קורבה דמשפחת אב יותר מקורבת משפחת אמו ולא מחלפי קורבת אב בקורבת אם: (טו) דאשת אבי אם אביו. כ' בתה"ד דאפי' למה שכתב בשו"ע דאשת אבי אמו יש לה הפסק בנדון דידן אין לה הפסק, דבאשת אבי אם אמו לא שכיחי דאזיל לגביהו ובנ"ד כיון דלגבי ידיה קורבה דאב הוא ואע"ג דלגבי אב קורבא דאם הוא מ"מ שכיחי טפי דאזיל לגביהו מלקורבא דהיא לאם דילי' וכן (כא) הכריעו הפוסקים: ח (טז) אסורה לו מן התורה. דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה ודרשו בגמ' (יבמות נ"ד ב') דבאחיו מן האב הכתוב מדבר:

צינונים

(טו) פשוט. (טז) גמרא. (יז) רש"י. (יח) רש"י. (יט) גמ'. (כ) לבוש. (כא) הב"ח והגר"א לא הסכימו עם התה"ד בדעת הרמב"ם אבל הגר"א פסק כרש"י שבבאורים סק"ח וגם הב"ח כתב שאין להקל דלא כרש"י וראבי"ה והיש"ש והט"ז נקטו כהתה"ד גם בדעת הרמב"ם, ועי' בחזו"א סי' קל"ד שכ' דאם אבי אם אמו מותרת ולהמבו' בתה"ד הדבר תלוי במח' הרמב"ם וראבי"ה, עוד כתב שם דאשת אבי אם אבי אביו מותרת, ויש לזה מקום רק לפמש"כ שם ליישב קר' הגר"א במהדור"ק, אבל לפסק הגר"א דנקט כר"מ ולד' תה"ד דבאביו אין לה הפסק אין חילוק.

הלכות אישות טו

ריג

באר הגולה

י' ב. יצמות דף
כ"ג ע"א וילף לה
רנא מקלא.

ג. שם צמשה דף
כ"ב ע"א.

ס. אפילו היא
שפחה. רמב"ם פ"י

מהלכות גירושין
[ה"ט] ופ"ט

מהלכות עבדים
[ה"ט], וכמ"ש הרב

המגיד שם ושכן
הסכים הרשב"א [שין]

גטין פ"א ע"ב ד"ה
נמנשה].

ע. מדברי הרי"ף
[יצמות ה' ע"א מדפי

הרי"ף] צ"ש הגאונים,
וכן הסכים הרא"ש

[שם פ"ב סי' ג'] וכו',
וכ"כ הטור.

י"א פ. גרייתא
יצמות דף כ"א ע"א,

ובמסקנת גמרא דידן
סוטה דף מ"ג ע"ב.

ק. מני ר' חייא שם
[יצמות דף כ"ב ע"א, ר. לדעת הרמב"ם שם [כ"ב ע"א] צע"א שם [כ"ב ע"א] לא קאי אצט כן בן בנר, כמ"ש הרב המגיד שם [פ"א מהשם ה"ו],

וכ"כ הטור צ"ש אצט הרא"ש [פ"ב סי' א']. ש. שם [פ"א מהשם ה"ו אצט י"א-י"ד], דס"ל דהצ"ח אכילה הני דרבי חייא קאי, ולא איפשטא, והו"ל
ספיקא דרבנן ולקולא, וללא כהירושלמי.

י אחותו אסורה לו מן התורה בין אחותו מאביו או מאמו בין אחותו
מהנישואין או ^במהזנות אפילו בא אביו על הערוה והוליד ממנה בת
אחותו היא וחייב עליה ^גחזן מאחותו מן ^ההשפחה או מהנכרית. הגה
ונראה לי *דלכחילה אסור לצוא עליה דיש מסתפקים לומר דדוקא
מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר הנכרית (יז) אצל מדרבנן הוי זרעו
לכן יש להחמיר לכחילה. ^ז(יח) ויש אומרים דהני מילי בשפחה דעלמא
אבל אם בא אביו ^דעל שפחתו והוליד ממנה בת אחותו היא. (ואפילו
אמר שכיון לשם זנות אינו נאמן) (י"א).

י"א ^במותר אדם בבית אשת אביו שיש לה מאיש אחר ואפילו חורגה
(פירוש בת אשת האב) הגדלה בבית בין האחין מותרת להם ולא
חיישין למראית העין שנראית כאחותם.

יב בתו ^בובת בתו ובת בנו אסורות לו מן התורה ^באבל בת בתו
ובת בתו ובת בן בנו ובת בן בתו אסורות מדרבנן ^בואין להן הפסק
וכן אומר בירושלמי שאברהם אסור בכל נשי ישראל ושרה אסורה
בכל אנשי ישראל ^ט(יט) ולהרמב"ם יש להן הפסק.

י"ב צ. מפורשים בתורה [ויקרא י"ח ה'] (ובנו) [ויקרא י"ח ה'] אחי אבא בןל וסומר שם [שין ב"י וסנהדרין ע"ו ע"א וירושלמי יצמות פ"א ה"א]. ק. מני ר' חייא שם
[יצמות דף כ"ב ע"א. ר. לדעת הרמב"ם שם [כ"ב ע"א] צע"א שם [כ"ב ע"א] לא קאי אצט כן בן בנר, כמ"ש הרב המגיד שם [פ"א מהשם ה"ו],
וכ"כ הטור צ"ש אצט הרא"ש [פ"ב סי' א']. ש. שם [פ"א מהשם ה"ו אצט י"א-י"ד], דס"ל דהצ"ח אכילה הני דרבי חייא קאי, ולא איפשטא, והו"ל
ספיקא דרבנן ולקולא, וללא כהירושלמי.

פתחי תשובה

י [ד] על שפחתו. עיין בתשובת הרמ"ע מפאנו סימן קט"ו:

חידושים

* דלכתחילה אסור לבא עליה. הנה לשון האו"ז ריש
הל' יבום הוא לא ידענא אם שייך בה לגזור
מדרבנן. ובסי' קנ"ו הביא הב"י דברי הרמב"ם
אע"פ שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגייר בנו מן
הגויה הרי הן כשאר הגרים והמשוחררים ואינם
פוטרים את אשתו, וכ' ע"ז הד"מ שהאו"ז מסתפק
אם הוא בנו מדרבנן, ושם לא הביאו בהג"ה אף
שגם שם יש מזה חומרא שלא תתייבם רק כאן
כתב לחוש, והק' בלבוש היכי דמי אי קודם גירות
פשיטא דאסורה דהא מדאורייתא היא שפחה היא
נכרית ואי איירי אחר שנתגיירה הא הוי כקטן
שנולד וצ"ע, והביאו הב"ש, והבאנו ממשמעות
מקומו של הסימן של הד"מ על דברי הב"י דקאי
על נשתחרר ונתגייר, וצ"ל בכוונת הלבוש דלא
מסתבר לי' להסתפק שרבנן יגזרו על גר שנתגייר

שלא ייחשב כקטן שנולד. אמנם באמת מציינו בגמ' יבמות ס"ב א' ונפסק בשו"ע סי' א' ס"ז דהיו לו
בנים בהיותו גוי ונתגייר הוא והם קיים פו"ר, חזינן דאע"פ דנחשבים כקטן שנולד יש איזה שייכות
לזרע עם אביו, [אמנם אי משום הא, ה' מקום לחלק בין דין יבום שתלוי בזרע, לדין אחותו שתלוי
בקורבה ואין ראיה מהאו"ז לכאן] ובבית מאיר סוף סי' ט"ז כ' ד"ל כי היכי דלענין קורבא הוא מדרבנן
זרעו כן מדרבנן הוא כישראל מעיקרא לענין זה.

צייונים

(כב) לבוש ט"ז ח"מ ב"ש וגר"א. (בג) ח"מ. (בד) ב"ש סי' קנ"ו. (כה) אחרונים.

ביאורים

י (יז) אבל מדרבנן הוי זרעו. האחרונים
כתבו (כב) שא"צ לחוש לדין זה ועי'
בחדושים: (יח) וי"א דה"מ בשפחה
דעלמא. דבנשא שפחתו (כג) כו"ע מודו דודאי
שחררה וכדלעיל סי' ד' (סעיף י"ב) וכאן בבא
עלי' דרך זנות איכא פלוגתא, ודעת השו"ע
עיקר כהרמב"ם (כד) דס"ל אפי' משפחתו
מסתמא בועל לשם זנות לכן כאן ובסי' קנ"ו
ס"ב הביא דעת החולקים בלשון וי"א ועי'
בשו"ע חו"מ סי' רע"ט ס"ו:
יב (יט) ולהרמב"ם יש להם הפסק.
וירושלמי דאברהם אסור בכל נשי ישראל
ושרה אסורה בכל אנשי ישראל (כה) הוא מטעם

ר"ד

הלכות אישות טו

באר הגולה

י"ג [ה] בת אשתו. עיין בספר שער המלך פ"י מהלכות אישות בקונטרס חופת חתנים סעיף ה' [ד"ה ור"ה] ור"ה [ה] בת אשתו (כ) אבל (כא) בת אנוסתו מותרת לו [ו] (כב) לאחר מיתתה. [משנה ונמרה שם] [יבמות דף ט"ז (י"ג)] ע"ה.

(ואפילו בחייה (כג) אם כנס לא יוציא) (נמוקי יוסף ר"פ נושאים על האנוסה [פרק

כיצד]).

פתחי תשובה

באר היטב

יג [ה] בת אשתו. עיין בספר שער המלך פ"י מהלכות אישות בקונטרס חופת חתנים סעיף ה' [ד"ה ור"ה] ור"ה [ה] בת אשתו (כ) אבל בת אנוסתו. ה"ה צ"ל פילגשו מותרת לו אחר מיתתה. צ"ש [סקי"צ]:

ע"ה [ד"ה עריות] שכתבו ח"ל, וא"ת כיון דאיסור אשה ובתה מערות אשה ובתה לא חגלה [ויקרא י"ח י"ז] נפקא, אימא של אסר הכתוב אלא היכא דגלי ערות שמהן, אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה מותר לגלות ערות האחרת. ואור"י דסברה היא כיון דכתיב שאר בקרא [ו] ע"י הנישואין צאה השארות, ע"כ. וכתב ע"י שמדבריהם מצוה דדוקא נכנסה לחופה הוא לאסור מן המורה צתה, אבל בקדושין גרידא לא, וזה מצוה ממאי דנקטו בקושיתם נכנסה לחופה ולא נבעלה, ואי ס"ל דאפילו בקדושין נמי אסור, עדיפא מיניה הו"ל להקשות, וכן ממה שמירלו כיון דכתיב שאר [ו] ע"י הנישואין צאה השארות, מצוה ג"כ דדוקא נכנסה לחופה דשייך שארות הוא דגלי קרא אבל בקדושין לא, דהא קי"ל דאשמו ארוסה אינו יורשה ואינו מיטמא לה דלשאריו כתיב והא לאו שארו היא, כמ"ש רש"י ביבמות דף כ"ט [ע"ז ד"ה ולא מיטמא] ובכתובות דף נ"ג [ע"ה ד"ה ולא מיטמא לה], וכן מצוה מלשון הברייתא שם [יבמות ט"ז ע"ה] נא אשה אסור לישא צתה, ולא קמני קידש אשה. אך הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ז' כתב בהדיא דה"ה בקידוש, והרב המגיד כתב ע"ז דזה מצוה בהרבה מקומות, ולא ידעתי איך כתב דזה מצוה בדבר שהוא מחלוקת, וז"ע כעת, עכ"ד. [שוב ראיתי בספר צית מאיר שהלך ג"כ בדרכי זה להוציא כן מלשון המוס' הנ"ל, ע"ש]. ולפי דבריו אם אירס אשה ושוב קידש את צתה חוששין לקדושין וזריכה גט, וכן אם נפלה צתה לפניו ליבוס חזק לחליה לחוש לדעת המוס'. אך לע"ז אי אפשר לומר כן בדעת המוס' כלל דבקדושין גרידא ליכא איסור מה"ת, ובדאי דברי הרב המגיד הנ"ל שפתי ברור מיללו דזה מצוה בהרבה מקומות, דהא אימא בקדושין דף נ' ע"ב במשנה, המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כחתם כו', ושם בגמרא דף נ"א [ע"ה] אימתר קדושין שאין מסורין לביאה כו' חנן המקדש אשה ובתה כו' ע"ש כל הסוגיא מצוה להדיא דגם בקדושין איכא איסור אשה ובתה מה"ת. ועוד מצוה כן להדיא במסכת נזיר דף י"ב [ע"ה], א"ר יוחנן האומר לשלומו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים כו', אמר רבא ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה לא בת כו' ולא אם כו' ע"ש, דהא התם אין חשש רק בקרובה שהיא ערוה דאורייתא, כמצוה באחרונים לקמן סימן ל"ה סעיף י"א ע"ש. ועוד מצוה כן צריש מסכת דרך ארץ [יבנה] שהזכיר רש"י צניז שם צ"ה חזקה שליט ע"ש, ודברי הרמב"ם הנ"ל הם ממש לשון המסכת דרך ארץ שם. מעשה ז"ל צנוה המוס' דנקטו בקושיתם נכנסה לחופה ולא נבעלה, דנקטו לרבותא, דאימא דקפיד קרא אביה דוקא אבל בלא ביאה אפילו נכנסה לחופה יחא מותר לגלות ערות האחרת, ומכ"ש בנתקדשה לבד. [ואיני מצין מ"ש השער המלך הנ"ל, ואי ס"ל דאפילו בקדושין נמי אסור עדיפא מיניה הו"ל להקשות. ולענ"ד נהפוך הוא, דהשתא דנקטו נכנסה לחופה קושיתם עדיפא]. ומה שמירלו כיון דכתיב שאר בקרא וע"י הנישואין צאה השארות, צריך לדחוק דר"ל כיון דחזוין דלא קפיד קרא אביה דוקא, דגם נכנסה לחופה ולא נבעלה אסור לגלות ערות האחרת, ממילא דה"ה בקדושין לבד כמו בכל עריות. ויגיד עליו ריעו, שדברי תוס' אלו כמובנים ג"כ [ביבמות] דף ג' ריש ע"ה [בדיבור הראשון] צניז קלח, ושם מסיימי המוס' אלמא בקדושין תליא מילתא, ע"ש: [ו] לאחר מיתתה. עיין מה שכתבתי לקמן סעיף כ"ז ס"ק י"ג בשם המשנה

ביאורים

כלת בנו וכמ"ש בס"ו ובסי"ט: יג (כ) בת מיתתה. אבל בחי' אסורה (ל) שמא לאחר אשתו. ואפי' אם קידש ולא נשא (כו) ג"כ שישא בתה יונה עמה והרי היא ערוה עליו נאסרה בת אשתו עליו ואף דכתיב שארה הנה, ע"י הקידושין בא השאירות. וי"א (כו) אלא קול בעלמא ג"כ אסור בקרובותי [פ"ת בשם המל"מ]: (כג) אם כנס לא יוציא. כיון שאין כאן חשש איסור שבגופן (ל) אלא אנוסתו. וה"ה (כט) בת פלגשו: (כב) לאחר חשש נטענת שתזנה עמו בסיבתה. ודין זה

צינונים

(כו) הרמב"ם פ"ב מאיסור"ב ה"ז וכן נקט הב"מ ובפ"ת הביא כמה מקומות בגמ' דמבו' כן. (כו) תוס' בכ"מ וכן צידד בשעה"מ ועי' בקה"י יבמות ס"י ב' שפי' הגמ' דלא תפסי קידושין במקום אשה ובתה דהאיסור הוא משום בא על הפנוי ע"ש. (כח) תוס' יבמות צ"ז. (כט) ב"ש. (ל) ט"ז. (לא) נ"י ס"פ כיצד.

הלכות אישות טו

רטו

באר הגולה

י"ד ב. בע"ה שס

[יבמות] דף כ"ז ע"א

ולא נפשתא, ופסק

הרא"ש [פ"ב סי' א']

לחומרא.

ג. שם בפ"א [מאשות

ה"ו] מטעם שכתבתי

לעיל סוף סעיף י"ב

[אות ש'].

ט"ו ד. שם [יבמות

כ"ב ע"א] רביעי

שכתבתי וכו'.

ה. איבע"ה שם [כ"ב

ע"א] ולא נפשתא.

דקדוק דלולין לקולא.

י"ד (כד) בת בת אשתו (כה) ובת בן בן אשתו אסורות מדרבנן ^ב ואין להם הפסק.

טו [י] (כו) אם אשתו ואמה ואם אבי אשתו אסורות מן התורה ^ד אבל אם אם אשתו (כז) ואם אם אבי אשתו ואם אבי אשתו ואם אבי אשתו אסורות לו מדרבנן ^ה ואין להן הפסק ^ו ולהרמב"ם יש להן הפסק.

טז ^ז אחות אביו ואחות אמו אסורות לו מן התורה ^ח בין שהאחות היא מן האב בין שהיא מן האם.

ולדעת הרמב"ן והרא"ש [פ"ב סי' א'] חולקין לחומרא. ו. שם [פ"א מאשות ה"ו אותיות י"ז-כ'] כמו שכתבתי [לעיל אות ש'] דקדוק דלולין לקולא. ט"ז ז. מפורש בתורה [ויקרא י"ח י"ב-י"ג, ושם כ' י"ט]. ח. שם [יבמות] דף כ"ד ע"א [פ"ב] וילקף לה מקראי.

פתחי תשובה

לדעת הרמב"ן והרשב"א אינה לא במיתה ולא בזכר ולא בלאו רק איסור דאור שוכב עם חותמה, ועיין בספרי נודע ביהודה [אה"ע] סימן כ"ו [יוצא לקמן סעיף כ"ד סק"ט], וא"כ אם קידש חמותו אחר מיתת אשתו לריכה גט מספק. ואמנם צ"ח אשתו אחר מיתת אשתו יש לי אריכות דברים. וראיתי שהכנסת הגדולה הרגיש בחמותו לאחר מיתת אשתו קע"ג לענין חליה, וכאן שתק. שוב מנאמי בחידושי רשב"א פרק נושאין כחב, שאם קידש חמותו או אם חמותו ואם חמותו לאחר מיתת אשתו חפסי צה הקדושין, עכ"ד. ועיין בתשובת רבינו עקיבא ח"ג סימן קכ"א דה"ה ואעפ"כ, שגם הוא ז"ל תמה כן דהו"ל לחלק דמיתה אשתו קדושין חופסין במיתה לחוש לדעת הרמב"ן והרשב"א כו', והניח צנע"ג ע"ש. ועיין בתשובת נודע ביהודה [אה"ע] תניינא סימן קמ"ח, יוצא קצת לקמן סימן קע"ג סעיף א' [סק"צ]:

למלך פ"ב מהלכות איסורי ביאה דין י"א. [וע"ש עוד במשנה למלך סוף דין ההוא שמתה על הטור [והשו"ע] שהשמיט ולא הביא דין דהנשואין על האשה אף שאינו אלא קול בעלמא דאסור בקרובותיה, והיא ברייתא מפורשת ריש פרק נושאין [יבמות ז"ו ע"א] הביאה הר"י [ל"א ע"ב מדפי הר"י] והרא"ש [פ"א סי' א'] והרמב"ם [שם], וכבר נתעורר על זה מהרש"ש [ס"ס מ"ב] כו', ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סימן מ' אודות אחד שנטען על אשת איש ע"י ראיית דברים מכוערים ועמה נשדך עם אחותה אם מותר זה. והאריך בזה ומסיק דודאי אסור לכונסה, ואפילו נישאת היה ראוי להוציא, אלא שלא אחליט למעשה כיון שלא נשאלתי על זה, אבל חליה להיות יד עם פועלי און להחיר יושואין, ע"ש]:

טז [י] אם אשתו ואמה. עיין בספר דגול מרצבה שכתב, ממיהני מאד על כל הראשונים והאחרונים שלא הרגישו כלל לחלק, שהרי חמותו לאחר מיתת אשתו

ביאורים

אסורה מבין: (כה) ובת בן בן אשתו. כך גיר' הגר"א ובספר עצי ארזים גרס בת בת בן אשתו, ע"ש מש"כ ליישב בזה קר' הכס"מ על הרמב"ם: **טו (כו)** אם אשתו. בחיי אשתו לא תפסי בה קידושין אבל לאחר מיתתה ^(כז) לדעת הראשונים דחמותו לאחר מיתת אשתו אינה לא במיתה ולא בכרת, אלא באורור שוכב עם חותנתו ^(כח) תפסי בה קידושין וצריכה גט: **(כז)** ואם אם אבי אשתו. צ"ל ^(כח) ואם אבי אשתו:

לאו דוקא באנוסה ^(לב) אלא ה"ה במפותה. וכ"ז כשאינה רגילה אצל בתה ^(לג) אבל אם הקרובה רגילה לבוא אצלו ע"י אשתו אי' ברמ"א סכ"ז דכופין אותו לגרש אשתו: **י"ד (כד)** בת בת אשתו. הנה בשלישי שבבנו ובבתו מנה הרמב"ם ד' שניות וכן ברביעי שבחמיו וחמותו ^(לד) וכן לא מנה הרמב"ם אלא שנים והוא כסדר שהוא מכח בנה דוקא כשהכל זכרים וכן בבתה הכל נקיבות. וי"א ^(לה) דבכל אלו אין חילוק וכשם שאסורה מבת כך

צינונים

(לב) רמב"ם פ"ב ה"א. (לג) ב"מ שם. (לד) הרמב"ם מנה כ' שניות וע"כ שלא מנה כאן אלא שנים ובכס"מ הק' ע"ד ובביאור הגר"א בגמ' ובשו"ע ביאר גירסת הרמב"ם דאינם אלא ב' דאין האיסור מכח אשתו אלא מכח בנה ובתה. (לה) ב"ש וחזו"א סי' קל"ד לרף כ"א סק"ב. (לו) דגמ"ר. (לז) רשב"א פ' נושאין. (לח) ח"מ.

רמז

הלכות אישות טו

באר הגולה

י"ז ב. ירושלמי
כתבתי והר"ף
והר"ף ש' ז' פ'ק
ד' צ' ד' ע"ז
מדי הר"ף, והר"ף ש'
י"ח י. נתבאר
צ"ח וינמות כ"א
ע"ח וינמות
דגמלא ש' ד' כ"א
(ע"ח) [ע"ז].
ב. נתבאר ש' נ"א
ע"ח וינמות ד' ד'
נשים וכו'.
ל. כ"ח, וכן הוא
בטור ובצ"ח.
ב. כחמישי דאכשר,
ש' ד' כ"א ע"ז.
טור בשם השולחנות
[שאלתה צ"ח] וכ"כ הוס' [ד"ה אמרתי] בשם
[נחום] ושם [נחום] בשם ר"ח ושכן דעת אביו הר"ף
[נחום] דף כ"א ע"ז.

יז מותר אדם (כח) בבית אחי אביו ובבית אחי אמו ואביו ואחיו
אמו מותר באשתו ובבתו.
יח אשת אחי אביו מן האב אסורה מן התורה אבל אשת אחי אביו
מן האם [מ] (כט) ואשת אחי אמו בין מן האם בין מן האב אינן אסורות
אלא מדרבנן ומכאן ואילך כגון אשת אחי אביו מן האם ואשת
אחי אמו בין מן האב בין מן האם מותרות ואשת אחי אביו
מן האב ואחות אביו האב בין מן האם בין מן האב ואחות אמו האם
מותרות (ל) ויש מי שאוסר באלו.
יט אשת בנו אסורה לו מן התורה ואשת בן בנו אסורה מדרבנן
(לא) ואין לה הפסק עד שתהיה אשת אחד ממנו אסורה על יעקב
אבינו.

[שאלתה צ"ח] וכ"כ הוס' [ד"ה אמרתי] בשם
[נחום] ושם [נחום] בשם ר"ח ושכן דעת אביו הר"ף
[נחום] דף כ"א ע"ז.

פתחי תשובה

יח [ח] ואשת אחי אמו בין מן האם כו'. כתב הר"ף
סקט"ו ח"ל, ואשת אחי אמו מן האם כתב הוס' [ביצמות]
דף כ"א ע"ז ד"ה לא אסרו דדורות האחרונים אסרו,
ומ"מ נראה מרמזים והטור דדמי לשאר שניות לכל דבר
וכופין ג"כ על שניה זו כמו על שאר שניות, לכן מנו שניה
זו בכלל שאר שניות, ולא כש' שרונים להקל בשניה זו דאין
כופין עליה לגרש, וליתא, עכ"ל. ועיין בתשובות מנחת
עני סימן נ"ד בעובדא שאחד נשא אשת אחי אמו מן האם
בשוגג באומר מותר, ואח"כ נודע הדבר, אם כופין אותו
לגרש. והאריך לנדר להקל דאין כופין אותו, משום דאפילו
בשניה גמורה יש לדון בעצמו ונשא בשוגג כסבור מותר
אם כופין אותו לגרש, דהא דין זה דכופין לגרש בשניות
לא נמצא מבואר רק בצרייתא ביצמות דף פ"ה [ע"א],
ושם מיייר בעצמו במזיד, אבל בשוגג כסבור מותר י"ל דאין
כופין בדיעבד, וכמו דמחלקין גבי מים שאין להם סוף
בסימן י"ז סעיף ל"ד בהג"ה. ואף שהצ"ח בסימן זה

אבי אמו מן האב (בב) לכו"ע מותר:
יט (לא) ואין לה הפסק. אע"ג דבת בן בן
בנו מותרת להרמב"ם מ"מ כלה בן בן בנו
וכו' אסורה. ולסברת תה"ד שהביא בהג"ה
לעיל ס"ז (בב) נראה דגם אשת בן בת בנו
אסורה הואיל והיא שכיחה אצלו ולדידי' הוא
מצד בנו. ונראה אפילו לדעת תה"ד מ"מ מה
שמותר לבנו אין סברא לאסור לאביו כגון
אשת בן בן בת בנו, דהא לבנו מותרת דהיא
אשת בן בן בתו אע"ג דלבנו היא מצד בתו

ביאורים

(לב) ט"ז. (ב) רבנן סבוראי. (מא) ב"ש. (מב) רעק"א. (מג) ב"ש.

הלכות אישות טו

ריז

באר הגולה

כ' ע. גס זה שם
[יבמות כ"א ע"ב]

ממנו לא מורא.

כ"א פ. זרייתא שם

[יבמות כ"א ע"א].

כ"ב פ. פירוש,

שלא במקום מלוא.

צ. שם [יבמות]

נ"ה ע"א יליף לה

מקרא.

ק. שם דף כ"ג ע"א

יליף לאחיות מקרא,

וה"ה לשאר עריות.

כ"ג ר. ממשקת

כ' (לב) אשת בן בתו אסורה מדרבנן (לג) ויש לה הפסק.

כא' אשת בן אשתו מותרת לו ובן אשתו מותר באשתו.

כב' אשת אחיו בין פ* מן האב ז' בין מן האם בין מן הנישואין ק' בין מן הזנות אסורה מן התורה.

כג' שני חורגין הגדלים יחד בבית מותר כל אחד באשת חבירו ולא חיישינן למראית עין לומר שנראה כאשת אחיו.

כד' מותר אדם באשת חמיו וחמיו מותר באשתו [ט] (א) (לד) ויש מי שאוסר.

הגמרא דסוטה דף מ"ג ע"ב. כ"ד ש. זרייתא שם ציננות [כ"א ע"א], ודלא כהירושלמי [פ"ב ה"ד]. וכן פסק הר"ף [ד' ע"א מדפי ה"ף], וכ"ג דעת הרמב"ם שלא מנה אותם [פ"א מ"ש ח"ו], וכ"כ הנ"י [שם] בשם הריטב"א [כ"א ע"א ד"ה הא פסקא] שהרמב"ן [שם ד"ה ומוחק] ורבים מרבותינו המירו ושכן עיקר. ת. כדעת הירושלמי [שם]. כ"כ המוס' שם [כ"א ע"א ד"ה ומוחק] ושכן עשה ר"ת מעשה, וכ"כ ז"ל [הלכות עריות] והרא"ש [פ"ב סי' א'] והטור.

באר היטב

כד' (ג) ויש מי שאוסר. ואם כבר נשא אשת חמיו, כתב בתשובת נחמ' זקן סי' מ', אם נשא ע"פ צעלי הוראה מפורסמים לא תלא. וז"ש [סק"ח] חולק עליו ע"ש, וכ"כ בית הלל [ע"ש]. ועיין צ"ד סימן (קנ"ד) [קנ"ו] לענין יהרג ואל יעבור, נשמע שם [ד] על שניה יעבור ואל יהרג, וכ"כ ש"ך [שם סוף סק"ן]. ואם נשא שניה ע"פ אונס ועבר האונס צריך לגרש אותה. ועיין צ"ש [שם] שכתב, מה שכתב רש"י לא ילחצנה במלחמה שלא יבוא עליה במלחמה, לאו כונתו דביאה

פתחי תשובה

כד' [ט] ויש מי שאוסר. עיין בתשובת נודע ציהודה [אה"ע מהדור"ק] סימן כ"ו שהאריך בזה, ועלה בדעתו לחלק דע"כ לא אסר הירושלמי [יבמות פ"ב ה"ד] אלא צחי אשתו, שאז חמותו ממש היא ערוה גמורה בשריפה, אבל אחר מיתת אשתו, דאפילו חמותו ממש קליש איסורא לפי מה דקי"ל כר' עקיבא [סנהדרין ע"ו ע"ב], גם הירושלמי מודה דלא גזרו. וראיה מציננות ז"ח ע"כ גזי גרים, ע"ש. ויש לומר דגם ר"ת [שם כ"א ע"א חוס' ד"ה ומוחק] והרא"ש [פ"ב סי' א'] דאסרו באשת חמיו מיירי דוקא צחי אשתו, ואף שכבר נתפשט ציננות חרס ר"ג מאור הגולה, י"ל דמיירי שגירש אשתו והיא צחיה, אבל אחר מיתת אשתו לא גזרו. ושם צידד להחמיר דאולי מה דאסרו צירושלמי מפני מראית עין אין הכונה שיטעו שהיא חמותו, אלא שיטעו דגם בחמותו לאחר מיתת אשתו יש פוסקים כר' ישמעאל דלא קליש איסורא, כמ"ש הש"ך צ"ד סימן רס"ט סק"י. וקיים דלעת עתה אין צידו להקל ע"ש. [ועיין בתשובת חתם סופר [אה"ע ח"א] סימן ל"ח האריך ג"כ בזה, ומסיים, מכל הלין נ"ל דיש סמך גדול להחיר אחר מיתת אשתו כו', אלא שיש קצת לפקפק מדלא נמצא היתר זה מפורש בשום מקום אפשר לא פלוג רבנן כו', וע"כ לצי נוקף להחיר ולהיות סניף כלל רק הצעמי הדברים להלכה ולא למעשה, ומי שדעתו רחבה מדעמינו יתקע עצמו לדבר הלכה, ע"ש]. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סימן תרע"ה מזה: [י] שאוסר. עיין זאה"ט [סק"ג] מה שכתב ואם כבר נשא אשת חמיו כתב בתשובת נחמ' זקן כו'. ועיין בספר בית מאיר שכתב דהמעין בתשובת נחמ' זקן שם יראה כי לא מהאי טעמא החיר רק מטעם אחר, חדא משום לעז בניס, ותו משום דרבו המהירין אפילו לנחמיה ואנו נאסר כדיעבד,

ביאורים

ולאביו היא מצד בנו מ"מ כשהיא מותרת לבנו מותרת לאביו א"כ שלישי שבבנו דהיינו שהיא לבנו אשת בן בתו אסורה משום אשת בן בת בנו, שזה איסור על האב, אע"ג דאם היתה מצד בתו היתה מותרת מ"מ עכשיו אסורה: כ' (לב) אשת בן בתו. דגזרו משום כלתו (מד) ואסורה בכל ענין בין יש לו

צינונים

(מד) ד"מ דלא כשה"ג. (מה) ט"ז. (מו) הגר"א מלשון תו'. (מז) ט"ז ועב"ש סק"י. (מח) יש"ש וב"מ. וד' הנוב"י שדן אם רבי חנינא שבירושלמי ה' אחרי ברייתא שבבבלי תמוהים, דסו"ס נתנם הדבר בגמ' דידן להיתר כבברייתא וצ"ע.

ריח

הלכות אישות טו

באר הגולה

כ"ה א. ירושלמי
כתובוהו הרי"ף [ד'
ע"כ מדפי הרי"ף]
והרא"ש שם [פ"ב סי'
ל'].
כ"ו ב. פשוט שם
במשנה בבבלי [יבמות]
דף ז"ו ע"א, ודף
נ"ה ע"א יליף לה
מאשה
ג. ממשמעות הפסוק [ויקרא י"ח י"ח] מדכחיב בחייה.

בה ^אמותר אדם באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו. (ומותר צנת אחיו ואחותו ומנוה לישא אותה כללעיל סימן ז').

בו (ד)אחות אשתו (לה)אסורה לו מן התורה (לו)כל זמן [יא]שאשתו קיימת לא שנא אם היא אחותה מן האב ^באו מן האם ואפילו ^גגירש את אשתו אבל לאחר מיתתה מותר באחותה. (וכל המגרש (לז)אפילו מחמת קול צעלמא נאסר בקרובותיה) (ב"י סימן י"ג בשם הרשב"א).

באר היטב

הראשונה אסורה עד אחר הנישואין, אלא כונתו ללא יבוא עליה במלחמה עד שמביאה לביטול, ואז מותרת לו מיד קודם הנישואין. וצוה מיושז כמה קושיות של תוס'. עכ"ל. אישתמיטתא להב"ש דברי המזרחי בפרשת כי תלא [דברים כ"א י"א] שרונה בתחילה ג"כ לומר כן, ואח"כ דחה סברה זו והוכיח שע"כ לומר שרש"י ז"ל סובר שהביאה [ה]ראשונה ג"כ אחר כל המעשים הללו, ע"ש:

בו (ד)אחות אשתו אסורה. ואם קידש על תנאי ולא נתקיים התנאי, הוי כאילו לא קידש ומותרת בקרוביו. ז"ש [סקי"ט]. כתב הב"י, הצא על אשת איש והיא אחות אשתו, ומתה אשתו אח"כ, וגם אח"כ מת צעל האשה, אם אסורה לו מטעם דנאסרה לצעלה, כיון דבלא"ה היתה אסורה לו, תמנא בכתבי מהר"ר איסרלן [תרוומה הדגן פסקים] סי' כ"ט. וכתב ד"מ הנדפס מזידו שם [אות ט'] דאסורה, דכשם שאסורה לצעל כך אסורה לצועל, אע"ג דצשעה שהיה צועלה היתה בלא"ה אסורה לו משום אחות אשתו, ע"כ. וכ"כ כנסת הגדולה [הגהות ז"י אות ט'] צשם הרדב"ז ח"ב, וכן יש לדקדק מדברי המוס' פרק האשה רבה [יבמות ז"ד ע"ב] ד"ה אשת גיסו אסורה, דקנסין ליה קנסא וכו', ע"ש. לפי זה יש לומר דזהו פירוש הרמ"א סימן י"א [סעיף א'] דכתב, וה"ה אם נאסרה בצעילו לצעלה אסורה לו, וק"ל. וכנסת הגדולה [ס] העתיק עוד תשובת הרדב"ז ח"ב שכתב, וה"ה לחייבי לאוין, כגון אשה גרושה שנישאת וצא עליה כהן צעודה אשת איש ואח"כ מת צעלה, אסורה לו, עכ"ל. לא הצנתי דבריו דהא גרושה לעולם אסור לכהן:

ביאורים

בו (לה)אסורה לו. ואם קידש על תנאי ולא נתקיים התנאי ^(א)הוי כאילו לא קידש ומותרת בקרוביו: (לו)כל זמן שאשתו קיימת. כמ"ש ^(א)לגלות ערותה עלי' בחייה: (לז)אפי' מחמת קול. עי' בביאורים סי' ו' סק"ח:

פתחי תשובה

ומביא רמיה ע"ש, ולענ"ד הראיה מבוארת מסימן קס"ד סעיף ז' ו', ע"כ יפה הורה הגמח נדק, ולא כיש"ש [יבמות פ"ב סי' ה' וסי' ז' אות כ'] שפסק ע"פ הנ"י [שם ד' ע"א מדפי הרי"ף] לאסור אף דיעבד כו', ע"ש. ובענין אשת חתנו הביא בספר בית מאיר שם דברי היש"ש [שם סי' ה'] שכתב, תאז אני מתי יבוא לידי ואחיר ואי אישר חילי אצטליניה. והוצא ג"כ בספר קרבן נתנאל פ"ב דיבמות [סי' א'] אות ט'. ומ"ש הבאה"ט [שם] צשם צ"ש ואם נשא שניה ע"פ אונס ועבר האונס כו'. עיין בספר בית מאיר שכתב עליו, קשה, במאי (ד)מיירי, אם באונס שאנס שניה לישא זה את זה וציראת מימה, תמה אני אם יש מקום לקדושין ונישואין כאלו לחול אף להצריכה גט. וק"ו הוא ממה דק"ל ריש סימן מ"ב דאם אנס אשה וקידשה אין צריכה גט, מכ"ש היכא ששניהם אנוסים כו'. ואי איירי כשהיא הרשיעה ומוסרתו ביד אנס עד שקידשה ונשאה באונס ידידה ורצון ידידה, דבזה פסקין שם דעכ"פ מקודשת מספק, א"כ פשיטא שמחויב לגרשה מפני איסור ידידה, דהא כל איסורי עריות ושניות שניהם שוים באיסור, עכ"ל:

בו [יא]שאשתו קיימת. עיין בתשובת מגיד מראשית מהרב רבי חיים אלפאנדרי סוף סימן ז', שחקר צ"א אחיות דאסרן הכמות דוקא בחייה, אם היה ראובן נשוי עם לאה ונעשית טריפה בחייה, כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא,

דעת הגאונים שאסרו אחרי חתימת התלמוד ולכן יש מקילין ^(בט)בעבר ונשא. בשו"ע סתם כדעת בה"ג דגם חמיו אסור באשתו אבל בב"י פקפק ע"ז דאף לדברי האוסרים באשת חמיו ע"פ הירושלמי איכא למימר הבר דלא לוסיף עלה וכ"כ הב"מ בשם יש"ש:

צייונים

(בט) ב"מ דלא כיש"ש. (ג) ב"ש. (נא) הגר"א.

הלכות אישות טו

רימ

באר הגולה

כו י' קידש אשה והלכה למדינה אחרת (ה) [יב] (לח) ובאו עדים והעידו שמתה (לט) ונשא את אחותה ואחר כך נודע שלא מתה אסור בשתייהן (מ) וצריכות שתיהן גט ממנו (מא) וכל הדרכים השנויים בפרק האשה רבה ובפרק [הזורק] נוהגים בהן ואם מתה אחת מהן מותר בחבירתה. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ובאו עדים והעידו שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת לו (נ) (מב) ומותר [יג] בקרובות שניה ושניה ע"ב. ו. שם במשנה [יבמות ז"ד ע"א] וכרבי יוסי, וכדמפרש לה ר' יוחנן נפחא שם דף כ"ה (ע"א) [ע"ב], משום דרב יהודה משמיה דשמואל פסק הלכה כרבי יוסי.

באר היטב

כו (ה) ובאו עדים. דוקא עדים, אבל עד אחד אינו נאמן שמתה אשתו שישא אחותה. ז"ש [סק"ב]. גם אינו נאמן עד אחד שמעיד שאשתו מתה ורואה לישא אשה אחרת, משום חרס רבינו גרשום, עיין ז"ש [סק"ב]: (ו) ומותר בקרובות שניה. ר"ל דמותר ליקח בתה. כתב ז"ח [אות ט'] ודרישה [פרישה אות ל"א], דוקא אחר מיתת השניה מותר ליקח בתה, ולא בחייה, כמ"ש סעיף י"ג. וט"ו [סק"ח] חולק עליהם דלא דמי להתם. וז"ש [סק"א] הסכים עם הדרישה וז"ח:

[מטעמים שצ"ח שם], וזכרון של דברים לדעתו ו"ל הוא דמותר אף בחייה, ולא דמי לסעיף י"ג ממתי טעמי, חדא, דשאי הכא שהיו שניהם שוגגים שהיו סבורים שמתה הראשונה ומשום לא גזרו רבנן [ואף אם היא היתה מוידה רק הוא היה שוגג או אנוס, ג"כ דעתו דלא גזרו, דהכל תלוי בדידה, אלא שזה אינו צורר צעינו כ"כ]. ועוד, דהכא

ביאורים

כו (לח) ובאו עדים. היינו ב' עדים (נב) אבל דעת השו"ע דע"א אינו נאמן להעיד לאשה שמת בעלה כדי לינשא לבעל אחותה: (לט) ונשא את אחותה. ואם נשאה במזיד (נד) לא מקרי נישואין כלל אלא זנות בעלמא ועוד דעיקרא דמילתא הוא משום קנס ולא קנסו אלא בשוגג כדי שידקדקו אבל במזיד דבכרת ובמלקות קאי והולד ממזר מה"ת לא קנסו חכמים: (מ) וצריכות שתיהן גט. הראשונה מדאו' (נד) והשני' מדרבנן וכמב' בהמשך הסעיף: (מא) וכל הדרכים. ע"כ לאו דוקא כל הדרכים דהא אינן אסורות עולמית משום קנס דהא אם מתה אחת מותר בחברתה כדלהלן (נה) אלא דשתיהן חשובות כאסורות לו

באיסור אחות אשה, ושתיהן חשובות כנשואות לו שצריכות גט, וממילא אם בא עליהן הולד ממזר, משני' מן התורה ומראשונה מדרבנן בין לפני הגט בין לאחר הגט, ואם לא בא על אשתו נראה דיש לה כתובה ואינה נפסלת מן התרומה. ואפי' בבא עליהן אחר הידיעה אינן נאסרין עולמית אלא מתה אחת מותר בחברתה וצ"ע. ומדברי השו"ע שכ' בסכ"ח באחות אשתו נשואה משמע דהכא איירי אף באחות אשתו פנוי' (נו) אבל מכמה ראשונים מוכח דבאחות אשתו פנוי' לא גזרו בשוגג וכיון דהקנס הוא מילי דרבנן יש לצדד להקל: (מב) ומותר בקרובות שניה. י"א (נד) דהיינו דוקא לאחר

צינים

(נב) ב"ש. (נג) חזו"א סי' כ' סק"ה. (נד) ט"ז. (נה) חזו"א סי' כ' סק"ו. (נו) חזו"א סי' כ' סק"ג. (נז) ב"ש כתב כן בשם הב"ח ודרישה והם כתבו כן על זנות דלהלן, וכאן העתקתי י"א להחמיר משום דעת הב"ש בעצמו שנראה דעתו להחמיר בזה.

מותרת בקרוביו ואם מתה ראשונה מותר בשניה. וכן שאר העריות (מג) שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה אינן צריכות גט שאין קדושין תופסין בעריות. (וכן כל זנות שמונה עם הקרובות הנאסרות עליו מחמת אשתו אין אוסרין אשתו עליו (מד) ומותר בקרובות שניה (טור). ומיהו אם [יד] הקרובה רגילה לבוא אללו על ידי אשתו (י) (מה) כופין אותו לגרש אשתו (הגהות אלפסי פרק האשה רבה). ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה והואיל ויצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו. אבל

פתחי תשובה

באר היטב

אין טעם (שיאסור) [שיאסור] בקרובות שניה, דאף אם לא ישא קרובות שניה הרי השניה צאה לבקר את אחותה ואיכא חשש זנות, נמצא דבמה שנאסור אותו בקרובות שניה לא הועלנו כלום. וכתב דשני הטעמים הם אחת לדינא, ונ"מ דאף אם מתה [או נתגרשה] הראשונה, מותר בקרובות השניה אף צחי השניה מטעם הא'. וגם אם זינה עם אחות אשתו בלעז מותר בקרובות שניה כל זמן שהראשונה שרויה אללו מטעם הב'. אבל אם מתה או נתגרשה הראשונה אסור בקרובות שניה, עש"ב: [יד] הקרובה רגילה. עיין ב"ש ס"ק כ"ב שכתב, ודין זה ז"ע דהא הנ"י כתב כו'. ועיין במשנה למלך שם [פרק ב' מאסורי ביאה סוף הי"א] שכתב עליו לא מנאחי טעם לקושא ז', נהי דאמרו דאם כנס לא יוציא, מ"מ ברגילה החמירו, דרגלים לדבר, שהרי היא רגילה לבוא צביתו. וגם מ"ש דהשלטי גבורים ס"ל דלא אמרו לא יוציא אלא בחשד, לא ידעתי איך נתקרה דעתו בזה כו'. וכתב עוד שהוא חמה על הרמ"א ז"ל שסתם וכתב אם הקרובה כו', דמשמע שדין זה הוא בכל העריות, והשלטי גבורים לא אמרו אלא אם זינה חמותו עמו, ואפשר דדוקא בחמותו אמרו דגייסא ביה מחמת ביה ולא בשאר עריות, וכדמצינו להראש"ד בפירקין דין י"ב שחילק כן לענין אחר, ע"ש. [ועיין בספר בית מאיר ובספר עני ארזים [פקי"א] ובשו"ת חתם סופר [אה"ע ח"א] סימן מ' מענין זה]:

ביאורים

מיתת השני' כדלעיל סעיף י"ג דחיישין שמא יבוא עלי' אבל י"א (נח) דדוקא התם דאנס ופתה דאיכא חשש זנות אסור לישא אותה בחיי' אבל כאן דנשא בטעות וליכא חשש זנות לא חשדינן אותו: (מג) שנשאן בחזקת היתר. היינו שלא ידע שהיא ערוה עליו (נח) וזולת זה אין בשאר עריות דרך של היתר כי בכל העריות אין שום מיתה מתרת לו. ושיטת תוס' נראה (ב) דבכל עריות שנאסרו לו ע"י קידושין כגון אשת אביו ואשת אחי אביו ג"כ צריכה גט משום שמא יאמרו קידושי טעות היו בה ונמצאת אשת איש יוצאת בלא גט אבל לשון הרמב"ם והשו"ע לא משמע הכי אלא רק אשת אח ואחות אשה צריכות גט (א) שאותן יש בנמצא שנשא אותה בהיתר ושהתה אצלו, כגון ע"י שמועת

טעות בעדים או ע"פ ביי"ד, ומש"ה כשתצא ממנו בלא גט איכא למיחש שיאמרו א"א יוצאה בלא גט, אבל היכא שנשא אותה בעבירה ומיד כשנודע לבי"ד מוציאין אותה ממנו הכל יודעים דלית בי' ממש וקלא אית למילתא שהרי לא הי' אצלה שעה אחת בהיתר: (מד) ומותר בקרובות שניה. מלשון הרמ"א משמע (בב) דאפי' בחיי' אבל האחרונים כתבו (סג) דמותרת רק לאחר מיתתה: (מה) כופין אותו לגרש אשתו. היינו (סד) אם לפי ראות עיני הבי"ד קשה הדבר להפריש הקרובה משם שלא תבא כלל שם ראוי לכופו לגרש. וכ"ז דוקא ברגילה לבא אצלו (סה) דרגלים לדבר שהרי היא רגילה לבא בביתו אבל בלא זה (סו) אף דשכיחה התם אין כופין אותו לגרש אשתו:

צינונים

(נח) ט"ז מל"מ וב"מ. (נח) ב"מ. (ס) יבמות צ"ד ב' ד"ה ר"ע, ונח' מהרש"ל ומהרש"א אי איירי בנשאה במזיד או בשוגג ועי' בד' החזו"א לעיל ס"ק ל"ט. (סא) יש"ש יבמות פ"י סכ"ט. (סב) כ"נ ד' הח"מ סק"ז דקאי ע"ד הרמ"א כאן ודיוקו מדרגילה לבא יש לדחות דברגילה כופין להוציא. (סג) ב"ח ב"ש וב"מ ולא דוקא בבתה אלא ה"ה כל הקרובות. (סד) ט"ז. (סה) מל"מ. (סו) ב"מ.

הלכות אישות טו

רכא

באר הגולה

כ"ח ח. משנה שם
[יבמות ז"ד] ע"כ וכו'
יוסי וכדמפרש לה ר'
אמי שם [נ"ה ע"ב],
משום דאיסמפק לן
הא דאמר שמואל
הלכה כר' יוסי אליבא
דמאן, אי אליבא דר'
ינחק נפחא אי אליבא
דר' אמי, ואוליין
לחומרא וכמ"ס
הרי"ף [ג' ע"ב מדפי
הרי"ף], וכן הסכימו
הרמב"ם [ספר הושע
שם] והרא"ש [פ"י סי'
י"א].

כ"ט ט. משנה שם
[יבמות דף ז"ד
(ע"א) [ע"ב]].

י. משנה
הרא"ש כלל ל"ב סי'
י"א].

ל"א ב. ה"ש בן
הרשב"א.
ל. שם.

כשהלכה אשתו הנשואה אין לחוש לכך שיאמרו תנאי היה לו בנישואין דאין אדם עושה (מו) בעילתו בעילת זנות הילכך כולי עלמא ידעי דנישואי שניה אינם כלום.

בח כ"הלכה אשתו ובעל אחות אשתו למדינה אחרת ובאו ואמרו לו מתה אשתך ובעל אחותה ונשא אחות אשתו ואחר כך באו אשתו וגיסו אחות אשתו (מו) צריכה ממנו גט לא שניא נשאת לו על פי שני עדים או על פי עד אחד ואסורה לגיסו (מח) ואשתו אסורה עליו לא שנא היתה נשואה לו או ארוסתו. הגה ואם נא זנות על אחות אשתו ומתה אשתו וגיסו אחר כך יש אומרים דאסור לישא אחר כך [טו] אחות אשתו דכשם שאסורה לצעל כך אסורה לצעל אף על פי שהיתה אסורה עליו בלא הכי (פסקי מהרא"י סי' כ"ט) ועיין לקמן סימן קע"ח.

בט "אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואחר כך אמרו לו קיימת היתה ומתה (מט) הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר.

ל' מי שהיתה לו פילגש ולא הועד שקידשה מותרת בקרוביו אבל אם יש עדים (ג) שאמרה האשה קידשני בפני שני עדים נאסרה לקרוביו אבל אם אמרה קידשני סתם (נא) ולא אמרה בפני שני עדים אין בדיבורה כלום.

לא "המקדש אשה ונתבטלו הקדושין מפני שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי או שקידש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת (נב) מותרת בקרובותיה. (ודוקא אם נתבטלו הקדושין בלא גט אצל אסור נתן גט אסור ככל קרובותיה כמו שנתבאר).

פתחי תשובה

בח [טו] אחות אשתו. [כתב בספר זרכי יוסף [אות ו']], אם שידך איש את לאה, אין ראוי לבטל שידוכי לאה ולקחת רחל לאותה, ואף שלא היו זה קדושין, דההוא עזרה קשים מעצרה, וכן כיוצא בזה משאר עריות. כלי יקר [נ"ה]

ביאורים

(מו) בעילתו בעילת זנות. מבו' דאפי' בדרך קידושין ונישואין אם הי' תנאי המבטלם שלא יחולו הוי בעילת זנות: בח (מו) צריכה הימנו גט. הטעם (סו) שמא יבא גיסו קודם אשתו ויאמרו שגיסו גירש את אשתו ונשאה זה ע"כ צריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו כי הרואה שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחילה ויאמר זה נושא אחות גרושתו, ומש"ה אשת גיסו צריכה גט לעולם אף כשבאים שניהם יחד: (מח) ואשתו אסורה עליו. אע"ג דהוי כאנוסה דמאי הוה לה למעבד, קיי"ל דא"א שנישאת לאחר אסורה לבעלה, כיון שצריכה גט משני מש"ה אסורה לראשון

משום דחיישינן שיאמרו שהוא מחזיר גרושתו משנישאת (סח) וזה הטעם שייך בכל הנשים שהלכו בעליהן למדה"י ונשאת אבל כאן הטעם הוא משום שאחות אשתו צריכה גט וכמשנ"ת לעיל ומש"ה אסורה לגיסו ואשתו ג"כ אסורה עליו משום אחות גרושתו: בט (מט) הולד הראשון ממזר. פירוש (סב) הולד שנולד קודם שמתה הראשונה הוא ממזר והאחרון היינו שנולד אחר שמתה: ל' (ג) שאמרה האשה. היינו (ע) שלא נתקדשה עדיין או שאמרה כן קודם שנתקדשה: (נא) ולא אמרה בפני שני עדים. כיון דקידושין שלא בפני עדים אינם כלום: לא (נב) מותרת בקרובותיה. היינו מצד הדין (עא) אבל אין ראוי לקחת אפי' רק שידך

צינונים

(סו) הרא"ש. (סח) ב"ש. (סב) ט"ז. (ע) ב"ש. (עא) פ"ת.

הלכות אישות מז

רכג

באר הגולה

(ג) (ה) חייב עליה [א] מדרבנן משום גויה (א) (ו) ומשום זונה ומכין אותו מכת מרדות וְאם ייחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן (ז) משום (ד) נדה שפחה גויה זונה. *וְאם היה כהן אפילו בא עליה דרך מקרה לוקה עליה (ח) מן התורה משום זונה. ב' ה'בא על הגויה (ט) אם לא פגעו בו קנאים (ה) ולא הלקוהו בית דין ע"כ. ו. מהא דאקרוייה לרב כהנא בחלמא, סנהדרין דף פ"ג ע"א.

באר היטב

(ג) חייב עליה מדרבנן משום גויה. ואם יש לה צעל איכא איסור דאורייתא, היינו עשה ודבק באשתו. תוס' קדושין דף כ"א ע"כ. ועיין תוס' דסנהדרין דף נ"ג ע"כ. [מנ"ש סק"ג]: (ג) ומשום זונה. וצ"מ צ"ל לא כתב משום זונה. [מ"מ סק"ג]. עיין דרישה [אות ד']: (ד) נשג"ז. תוס' צ"ל דף ל"ו ע"כ ד"ה משום נשג"ז כתבו דוונה קאי אכהן. אבל דעת הרמב"ם [דף אף לישראל גזרו אם ייחדה, ולכהן מדאורייתא אסורה אפילו במקרה. ודעת התוס' דאינה זונה מדאורייתא אלא אם זינתה בודאי. [מנ"מ סק"ג]. ועיין צ"ש [סק"ג]: ב' (ה) ולא הלקוהו בית דין. אפילו צעל צננעא, מ"מ כיון דלא קיבל דינו אז עונשו מפורש בקבלה. דרישה [אות ז'] צ"ח [אות ד'] צ"ש [סק"ד], דלא כח"מ [סק"ה]:

ביאורים

(ה) חייב עלי' מדרבנן. היינו חיוב מלקות מדרבנן ובדרך זנות לית בהו מלקות מה"ת אף דיש בו איסור תורה בכל גווני וכמש"נ בסק"ד וטעם תקנתם הוא (י) מפני שיש רשעים שאין עומדים בעצמן בשביל כרת המסור לשמים ובשביל המלקיות יתרחק מן האיסור, ופשוט דאיכא באיסור ביאת גוי ובא על הגוי' כל חומר דאורייתא להחמיר בספקו או (י) לפסול לעדות מה"ת (יב) כמש"נ בסק"ד: (ו) ומשום זונה. כתבו האחרונים (יג) דאינו לוקה משום זונה: (ז) משום נשג"ז. היינו שלוקה (ח) ד'

מלקיות: (ח) מן התורה. דעת הרמב"ם והסמ"ג דאפי' לא נבעלה לוקה עלי' מה"ת אבל תוס' והרא"ש ס"ל דדוקא כשנבעלה לוקה עלי' מה"ת (י) אבל בלא נבעלה אף דיש בה איסור דאורייתא כמש"נ בסק"ד אינו לוקה עלי' מה"ת ולא דמי לגיורת דאסורה משום זונה אפי' נתגיירה פחות מבת ג' או שלא נבעלה בגיותה משום דשייך בה קיחה וחתנות [תוס']: ב' (ט) אם לא פגעו בו קנאים. כל הבוטל גוי' (י) או הנבעלת לגוי (כ) וה"ה לישראל מומר לע"ז (כא) בין דרך חתנות בין

צינונים

(יג) ר"ן סנהדרין פ"ב. (יד) ב"י חו"מ סי' ל"ד כ' דפסול לעדות ובשאלת יעב"ץ ח"ב סי' קס"ו כ' שפסול מה"ת דלא כהד"מ. (טו) הטור סי' ט"ז כ' שזנות בצנעה איסורו מדרבנן ובמ"מ אישות פ"א ה"ד כ' שבזנות דישאילית איכא לאו דלא תהי' קדשה ובזנות דגוי' ליכא דאיסורי עריות מגזירת מלך וכן משמעות החינוך מצוה תכ"ג. ואין הכרח מדבריהם דזנות גוי' מדרבנן דיש לפרש שכוונתם לאיסור מלקות אבל מודו דגוף האיסור מה"ת וכמש"נ. אמנם יש ראשונים דמוכח בדבריהם דליכא איסור תורה בזנות בצנעה וגם לדבריהם אין לומר כן אלא בדלא ידעי בהן עשרה דרך בכה"ג הוי צנעה ובדאינה ראוי' לילד ואין לה בעל וכמש"נ בסק"ד ואפי' לשיטתם נראה דיש לזה חומר דאורייתא כיון דחזינן שהתורה החמירה כ"כ באיסור זה באופנים שיש איסור תורה. (טז) ח"מ הגר"א וש"א. (יז) ר"ן סנהדרין פ"ב. (יח) ב"ש. (יט) תה"ד סי' רי"ט ורכ"ג מהרי"ל רל"ג מהרי"ק שורש קע"ו מהר"י מינץ סי' י"ב הרד"ך בית ט' חדר ב' מהר"י קארו סי' י"ב מדיני גיטין בשם הר"ר מנחם הבבלי הרא"ם ח"א סי' ס"ז [כנה"ג] וכן דעת תו' וש"פ שתירצו על אסתר שלא מסרה עצמה משום קרקע עולם אבל יש חולקים על זה. ר"ן בסנהדרין ע"ד ועי' ברמ"א יו"ד קנ"ז ס"ז. (כ) הגמ"ר פרק החולץ בשם רבינו אברהם וטעם הדבר הוא משום דדרשינן בסנהדרין ע"ז ובעל בת אל נכר ומשמע דבע"ז הדבר תלוי ולא נתבאר אי חולקים עלי' בזה [חזו"א] אף שבדין חליצה הנובע מדבריו יש חולקין עליו משום דדין קנאין פוגעין בו אינו פוטר מחליצה. (כא) רמב"ם.

רכר

הלכות אישות מז

באר הגולה

[י"א. לא שנוש
חמור משאר עריות
שהם נמיתה ונכרת,
אלא ר"ל יש הפסד
ע"י שסופו להדנק
בע"ז].

(י) הרי עונשו מפורש בדברי קבלה (יא) שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה (פירוש, מעיר דברים ועונה עליהם) אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. הגה ועון זה (יב) יש צו הפסד שאין צלל העריות ו*שצנו הצא מן השפחה ומן הנכרית

ביאורים

מפורש בקבלה: (יא) שהוא בכרת. וכתר זה חמור מכרתה של תורה (בא) שנאמר בנבואת מלאכי בגדה יהודה וגו' פי' (ב) שכרתה של תורה הוא נכרת ואין זרעו נכרת וכאן אף זרעו נכרת בענין זה שלא יהא בכלל ער ועונה. הרמב"ם העמיד עבירה זו בכלל חייבי כריתות אף שאין בה לאו אבל רבינו יונה (בא) העמיד עבירה זו בכלל חייבי מיתות ב"ד משום דקנאין פוגעין בו: (יב) יש בו הפסד שאין בכל העריות. אף שאין (בא) בו לאו. ודבר זה (בא) גורם לידבק בגוים שהבדילנו ה' מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו. איתא בעירובין י"ט שאפי' פושעי ישראל שמתחייבים לגיהנם אתי אברהם אבינו ומעלה אותם ומקבל אותם חוץ מבא על בת גוי שאיננו מכיר משום שבגד בברית ודומה לו כמי שאינו נימול. כתב ראב"ע בקרא דלא תנאף בשם רב סעדי' גאון כי הנכרית חמורה מאשת איש שאיננה על תורת ישראל וכ"ז אם לא נתן לה זרע אבל אם נתן לה זרע עובד הוא עבודה זרה בעצמה:

דרך זנות, אם בעלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר (בב) או שידוע להם שבעול אותה. אם פגעו בו קנאים (בג) שהם בני אדם כשרים המתקנאים קנאתו של מקום, והרגוהו, הרי אלו משובחין וזריזין ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא וראי' לדבר זה ממעשה פנחס בזמרי, והדבר הזה חמור מכל חייבי מיתות ב"ד (בד) כי לא ימותו זולתי בעדים והתראה וע"פ סנהדרין והחוטא הזה כל מוצאו יהרגהו בלי עדים והתראה, והוא שמעצמו יקנא לה' ויפגע בו (בה) אבל אם בא לבי"ד לשאול אין מורין לו לעשות ואע"פ שהוא בשעת מעשה וכ"ז (בי) בגוי שעובד ע"ז אבל הבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעין בו וכ' הרדב"ז (בז) דישמעאלים אע"פ שאינם עובדי ע"ז תועבות אחרות יש להם ואית בהו הסרה מדרכי ה' ודינם כשאר העמים ולא אמרו אלא בגר תושב שקיבל עליו ז' מצוות ומקיימם: (י) הרי עונשו מפורש. אפי' בעל בצנעה (בח) מ"מ כיון דלא קבל דינו אז עונשו

צינונים

(בב) מהרי"ק סי' ק"ס תשב"ץ ח"א סי' קנ"ח ש"ך יו"ד קנ"ז סק"ד פמ"ג יו"ד סי' ב' סק"ז. (בג) רש"י. (בד) שעת' לר"י ש"ג אות קל"א. (בה) אף דגבי הודעת הדין דבועל ארמית קנאין פוגעין בו אין נ"מ בבי"ד וא"כ יכולים לומר למי ששואל את הדין שבעל ארמית קנאין פוגעין בו. כוונת הגמ' דהעושה ע"פ בי"ד נפטר מחטאת כדאי' ביבמות פ"ז ב' כל' דבי"ד נוטלין את אחריות המעשה ע"י ההוראה וזה נאמר בבעל ארמית שהבא להרגו צריך לטול אחריות המעשה עליו ועפ"ז י"ל דאין מורין לו כלל משום דכך הוא ההילכתא של בי"ד שהוראתם פוטרת את השואל וכיון שכן אסור להם להורות לו ועי' הוריות ב' א'. (בו) כך משמע בדברי הה"מ. מאידך יש להוכיח מדנקט הרמב"ם גר תושב משמע דווקא שקיבל ע"ע ז' מצוות ב"נ וגם בגמ' יש להוכיח כן מדלא אמרו בע"ז דגזירת חכמים היא באינו עובד ע"ז דכל הגויים בכלל דין זה. ולפ"ז ה"ה כל מי שנתגייר ללא קבלת מצוות אמיתית. (בז) אוצה"פ. (בח) דרישה ב"ח וב"ש דלא כח"מ וכן הסכים באמרי אש במסקנתו והבאנו לעיל שנסתפק בזה הר"ן בסנהדרין פ"ב האם הכרת הוא משום איסור הביאה וגם בצנעה או משום חלול ה' ואינו אלא בפרהסיא. (בט) סמ"ג. (ל) ב"ח. (לא) יש לפרש דהרמב"ם ס"ל דהכרת הוא מצד עצם העבירה וקפ"ב אינו אלא משום חלול ה' שבפרהסיא ורבינו יונה ס"ל דגם קפ"ב משום עצם העבירה אלא שמתנאי חיוב המיתה הוא שיהי' בפרהסיא. (לב) יש לבאר עפ"ד החינוך מצוה ק"צ בשם הרמב"ם בטעם איסור קרובות שהתורה תרחיק המשגל מבנ"א לבד מה שצריך לפו"ד או למצוה ולכן אסרה לנו התורה הקרובות לפי שהכשלוך ימצא בהן יותר מפני שמצויות אצלו תמיד ולכן לא אמרה תורה לאו בגוי' מפני שהתורה לא תזהיר אלא על המצוי ובנ"י במצרים נשמרו מאד מביאת גוי ואיתא בזה"ק בכמה מקומות שבזכות זה יצאו ממצרים, לכן אף על חומר העבירה שהיא בכרת ובמיתה לא נאמר ע"ז לאו. (לג) טור בשם הרמב"ם.

הלכות אישות מז

רכה

באר הגולה

אינו זנו מה שאין כן בשאר עריות (טור בשם הרמב"ם). הצא על הגויה צפרהסיא שדינו שקנאים פוגעים בו כמו שיתצאר בחושן המשפט סימן תכ"ה הוא בכלל עריות (יג) ודינו ליהרג ולא יעצור כמו בשאר עריות (ב"י בשם ארחות חיים שכ"כ בשם הרמב"ן) וכמו שנתצאר ציורה דעה סימן קנ"ז. ג' שפחה שהוטבלה לשם עבדות (יד) אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו ^ה והבא עליה מכין אותו (ג) ⁽¹⁾ מכת מרדות. ד' ^ט הנתפש עם שפחתו מוציאים אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי ישראל ומלקין אותו ומגלחין שערו ומגדין אותו שלשים יום.

ג' ז. שם [רמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה הי"ב]. ופשוט הוא בהרבה מקומות, וכמ"ש ג"כ לעיל [בשו"ט] סימן ד' סעיף י"א.
ח. שם [רמב"ם]. וכתב הרב המגיד משום דלא גרע מאיסור של דכריהם. ד' ז. ארחות חיים [הלכות ביאות אסורות אות ט'] בשם הגאונים.

פתחי תשובה

דמדאורייתא אין אישות להם כלל, וכן משמע במדושי קדושין לחד מקמאי שם פ"ק [שיטה לא נודע למי כ"א ע"ב ד"ה אשת], וכ"כ הרי"ז"ש בתשובה סימן ו' ומטי זה משם הרמב"ן [קדושין כ"א ע"ב ד"ה אשת], עכ"ל. ועיין בספר שער המלך פ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ג' מ"ש בזה: ג' [ב] מכות מרדות. עיין באה"ט [פס"י]. ועיין בזה בתשובת הרשד"ם חלק יו"ד סימן קנ"א, ובתשובת פרח מטה אהרן ח"א סימן ל"ב, ובספר שער המלך פט"ו מהלכות איסורי ביאה דין ד' ע"ש בארוך:

באר היטב

ג' (ו) מכת מרדות. אבל אינו חייב מלקות מדאורייתא, דק"ל להרמב"ם דאזהרה לא תהיה קדשה קאי על הצא על פנויה בת ישראל בזנות, משו"ה ס"ל הצא על קדשה בת ישראל לוקין מלקות, אבל לא קאי על ציאת עצד ושפחה. אבל [נ]דעת תרגום אונקלוס ותוס' ורש"י ור"ן איכא לאו דלא יהיה קדשה בשפחה ועצד. עיין ב"ש [סק"י]:

ביאורים

ראשונים (ל"ה) ס"ל דיש בה איסור דאורייתא דלא תהי' קדשה וכדעת תרגום אונקלוס שתרגם לא תהא אתתא מבני ישראל לגבר עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמה ודעת הרמב"ם דלאו זה לא קאי על שפחה לכן אין בזה מלקות דאורייתא אבל (ל"ט) גם להרמב"ם יש בזה איסור תורה. וכתב הרמב"ם אל יהי עוון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה' שהבן הוא עבד ונמצא גורם לזרע הקודש להתחלל ולהיותם עבדים:

(יג) ודינו ביהרג ואל יעבור. השו"ע כתב (ל"ד) שיהרג ואל יעבור בבא בפרהסיא אבל דעת (ל"ה) כמה פוסקים שאפי' בצנעה יהרג ואל יעבור דזה שבפרהסיא קנאין פוגעין בו מלמדינו שהוא בכלל גילוי עריות ולכן אפי' בצנעה יהרג ואל יעבור. ובדין ישראלית המביאה את הגוי עלי' נח' הפוסקים האם תיהרג ולא תעבור הרמ"א ביו"ד קנ"ז כתב (ל"ו) שאינו בכלל גילוי עריות אבל דעת (ל"ז) הרבה ראשונים שגם גוי הבא על בת ישראל הוא בכלל גילוי עריות ותיהרג ואל תעבור: ג' (יד) אסורה לבן חורין. הרבה

ציונים

(ל"ד) ארחות חיים הלכות ביאות אסורות הובא בב"י כאן אבל בב"י ביו"ד קנ"ז בבדק הבית כתב בשם ארחות חיים הלכות אהבת ה' שישראל הבא על הגוי' הוי גילוי עריות בכל גווני ודעה זו דבעי פרהסיא הביא רק בשם י"א. (ל"ה) ש"ך ביו"ד קנ"ז בשם נ"י וכ"ה עצ"א בדעת הרמב"ן וכצ"ל למה שביארנו דעת רבינו יונה בשע"ת לעיל ס"ק י"א. (ל"ו) כך שיטת ר"ת וסייעתו מדפריך והא אסתר פרהסיא הוי ולא פריך דהוי גילוי עריות וכך שיטת הר"ן ביומא פיוה"כ בשם הרמב"ן במלחמות שם. (ל"ז) הגר"א שם כתב דתו' וש"פ פליגי אר"ת ובציונים לעיל סק"ט הבאנו הרבה פוסקים דישאלית הנבעלת לגוי קנאים פוגעים בה שמוזה למד הרמב"ן דיהרג ואל יעבור וא"כ ס"ל כתו' וש"פ. (ל"ח) רמב"ן ריטב"א וש"ר בקידושין ס"ט א' רש"י יבמות ע' א' תו' ב"ב י"ג א' ועוד מקומות. ובחינוך מצוה ר"ט כ' שיש בה איסור משום כי יסיר את בנך ובשע"ת ש"ג קל"א כ' שהבא על השפחה קנאין פוגעין בו אבל באג"מ אהע"ז ח"א סי' מ' כ' שצ"ל ארמית. (ל"ט) מל"מ פ"ג מעבדים ה"ג דלא כרשד"ם יו"ד קצ"ו והב"מ הסכים עם המל"מ.

רכו

הלכות אישות מז

באר הגולה

ה' י. שם [נמצא]
פי"ב מאסורי ביאה הט"ו
ממשנה יבמות דף
ל"ט ע"ב, ומדן חזיו
עבד וחזיו בן חורין,
מבואר [ביו"ד] בסימן
קס"ז סעיף ס"ב.
ו' ב. שם [נמצא]
פי"ב מאסורי ביאה
הט"ו. וכמב הרב
המגיד שזה פשוט,
ונראה מדברי רבינו
שאין כופין את
האדון לשחרר

ה' נתערב ולד ישראלית בולד שפחה הרי שניהם ספק וכל אחד מהם ספק עבד וכופין בעל השפחה (טו) ומשחרר את שניהם ואם היה הבן ההוא בן האדון של עבד כשיגדלו ישחררו זה את זה ויהיו מותרים לבוא בקהל.

ו' ה' התערבות בנות הרי שתייהן [ג] (י) (טז) ספק שפחות והבא על כל אחת מהן הרי הולד ספק עבד ל' וכן אם נתערב ולד גויה בולד ישראל מטבילין את שניהם לשם גירות וכל אחד מהם (יז) ספק גר.

שתייהן, דאשה אינה מצווה על פריה ורביה, וכדין מי שחליה שפחה וחליה בת חורין, [מבואר ביו"ד סימן קס"ז סעיף ס"ב], ואינו יכול להשתעבד כלל בשמיהן מספק שהמוציא מחזירו עליו הראיה, אבל אם היו שתייהן בנותיו יש לו בהן זכות שיש לאב על במו ממה נפשך. ל' שם [נמצא]. וכמב הרב המגיד שזה פשוט וברור.

פתחי תשובה

באר היטב

ו' [ג] ספק שפחות. עיין בזה"ט [סק"י]. ומ"ש זרע שפחה כו' ומותרת בקרוביו, עיין בספר בית מאיר שחמה על הב"ש בזה למה העמיק סתם נגד הגהת רמ"א בסימן ט"ז סעיף י', ע"ש:

שפחה זרעה גויה אין נקראים זרעו (ומותרת) [ומותרים] בקרוביו, משא"כ ישראלית שילדה מן הגוי נקרא זרעה. ז"ש [סק"י]: (ח) ספק גר. נ"מ דאסור בממזרת. ואם היא נקבה אסורה לכהן. וכן בזכר במו פסולה לכהן. וכן נ"מ דפסול לחליצה, דגר פסול לחליצה. ז"ש [סק"ס]:

ביאורים

ה' (טו) ומשחרר את שניהם. משום שאינם יכולים לקיים פו"ר: ו' (טז) ספק שפחות. אבל אין כופין לאדון לשחררה (מ) דאשה אינו מצווה על פרי' ורבי'. מיהו אינו יכול להשתעבד בהן מספק. ואם שתייהן בנותיו כגון שבא על שפחתו וילדה

ציונים

(מ) ב"ש. (מא) ב"ש.

בעניני פסולי קהל

א. שתוק ממזר ואלמנת עיסה

נקדים תחילה דיני שתוק ממזר ודיני משפחת עיסה, ונביא פירושי האחרונים בדברי ר"ת באלמנת עיסה כדי לראות מה שיוצא מהם לענין שתוק ממזר ולענין משפחת עיסה, - נח' תנאים בברייתא בכתובות י"ד בדין שתוק וקיי"ל וכפ' ריו"ח דכל פסול דקרי לי' ושתיק פסול וכך פסק בשו"ע סי' ב' ס"ד, אלא שיש מהראשונים שפירשו דהאי שתוק הפוסל אינו אלא ביצא כבר קול לעז על המשפחה והביאם בב"י וכ"פ הרמ"א שם ועי' להלן שהארכתי בבירור דבריהם. - בדין אלמנת עיסה העתיק בשו"ע סי' ב' ס"ו את שיטת הרמב"ם והטור וכפ' התו', והר"ן כתב שכן עיקר, דמשפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה של א' מהמשפחה אסורה לכהן לכתחילה ואם נשאת ל"ת, והרמ"א פסק דברי הבי"ש שם שיש שני דעות בדין בתה, דעת הרמב"ם והתו' שאפי' נשאת תצא ודעת ר"ת שגם בתה בנשאת לא תצא, אמנם הח"מ והב"ש דחו דבריהם גם בדעת הרמב"ם והתו', וא"כ א"צ לפי ר"ת, ועי' ביאור הגר"א שנקט כהרמ"א, ולהלן נבאר דברי ר"ת כדי לברר דין זה.

ר"ת הקשה מרבי יוסי אדרבי יוסי, ותי' דרבי יוסי הכשיר בשתוק ממזר גם את הבת, ובקידושין ע"ה איירי רק באלמנה אבל הבת פסולה, ונח' האחרונים בב"י החילוק, הבי"ה והרמ"א שכתבו בשם ר"ת להכשיר את הבת בעיסה פירשו דבספק חלל שנתערב במשפחה גם הבת כשרה, וצ"ל שיפרשו את הגמ' בקידושין ע"ה בעיסה דרש"י כלו' באלמנת ספק חלל עצמו, וכך מבואר בספר הישר לר"ת סי' י"ח, ולפ"ז מבואר דלא כפ' הבי"ח והמהרש"א דלהלן. וצ"ע לדינא בנקודה זו, ועי' במהרמ"ש בתד"ה אלמנת עיסה שכ' שיש לפרש כך לר"ת ע"ש, הבי"ח פירש דרבי יוסי מכשיר את הבת ע"י צויחה אבל אלמנה פסולה אפי' בצוחה, והגמ' בקידושין איירי בספק יוחסין שידוע לנו הספק, וכך נראה מדברי מהרש"ל, יעויין בדבריו ביש"ש פ"ק דכתובות סו"ס מ"ג, וטעם הבי"ח הוא שהבת היא מהמשפחה יש משמעות לצויחתה דאם באמת הי' בהם פסול, לא ימלט שהי' נודע לה מזה, אבל אלמנה שאינה מהמשפחה אין שום ראי'

מהצויחה כיון שאינה יודעת מהספק, והגר"א גם ציין לדברי הבי"ח והרש"ל, ויש מזה הערה למעשה בדין שתוק ממזר דלא יהי צויחת אלמנה, גם לפירושם אין מקור לדברי הרמ"א להתיר את הבת בספיקות יוחסין.

מהרש"א פ' דרבי יוסי מכשיר במקום שצוחה

[מהרש"א כתב במקום שהוכשרה ולדידן היינו במקום

שצוחה שזה מכשירה] ופוסל במקום שלא צוחה, ודברי

מהרש"א קשים להולמם, ועכ"פ לדינא לא נקטינן

כדבריו דלדבריו רבי יהושע דפליג אדרבי יוסי

בקידושין מכשיר בלא צוחה והדבר מבו' בשו"ע

שהובא לעיל לפסול, אלא דיש נ"מ מדבריו

שלפירושו אין מקור לדברי הבי"ה להקל בבת

בספק ידוע וכך כתב בבאור הגר"א ע"ד הרמ"א,

שו"ר שאי"ז כוונת הגר"א אלא דפי' המהרש"א

הוא המקור לפי' הבי"ה בדעת ר"ת, דכל הנידון

בשתוק וצוחה הוא רק במשפחה שנתערב בה

פסול ומשמע מזה שבנתערב בלי שתיקה וצויחה

יש להכשיר, [ולפ"ז מיושבות עיקר קושיות החזו"א על

מהרש"א] ולפ"ז י"ל דגם החולקי' על מהרש"א

בפי' התו' לא יחלקו על דבריו דבתערובת בלי

שתוק אין לפסול אלא שאין הוכחה לזה, וא"כ

אין כ"כ דחי' לדברי הבי"ה והרמ"א, כיון שלפי

המהרש"א אי"ז החידוש בתו' אלא הקדמה

פשוטה, וא"כ יותר קרוב לומר שגם החולקים על

פי' מהרש"א בתוס', יודו להקדמה זו, אמנם מד'

ר"ת בספר הישר לא משמע כפי' מהרש"א.

במהרמ"ש ע"ד התו' פי' דרבי יוסי פסל בחלל

שנתערב במשפחה כפרש"י ותוס' [נקט

רש"י או תו', ובשו"ע העתיק פי' התוס'] אבל בדקרו להו

ממזר ושתקו ס"ל לרבי יוסי דאפי' הבת כשר,

ולפ"ז גם אין מקור לב"י והרמ"א בדעת ר"ת,

ולדבריו אין נ"מ מדר"ת לדינא כלל כיון שבמח'

באלמנת עיסה קיי"ל כרבי יהושע ולא כרבי יוסי,

ובמח' בשתוק ממזר קיי"ל כת"ק דפסל ולא כרבי

יוסי, ובחזו"א סי' א' סק"ב ג"כ נראה שפי'

כמהרמ"ש וע"ש מה שהק' על פי' המהרש"א,

ומה שהקשה על הבי"ח נתיישב בדברינו לעיל.

[וע"ע בחזו"א סוסקב"ח].

שו"ר בבית מאיר על הרמ"א הנ"ל שכתב דלפי'

הבי"ח אין ראי' לדברי הבי"ה [וכתב שם שהוא פי'

דברי ר"ת באופן יותר מתוור וגם לפירושו אין ראי' כלל] וסיים

וכתב ומי יתן ואדע כוונת הבי"ה והרמ"א והבי"ש.

מי שקורין לו בפניו ממזר ושותק חוששין לו ולמשפחתו, אבל מצינו בראשונים הרבה סייגים ותנאים בדין זה. אי' בקידושין ע"א ב' כי מינצו בי תרי בהדי הדדי הי מינייהו דקדים ושתיק האי מיוחס טפי, ומזה הוציא הרמב"ן כתובות י"ד ב' שיש לחלק בין אופני השתיקה וכתב הוי יודע שלא נאמרו הדברים הללו אלא במשפחה שנטמע בה פסול או ספק פסול אבל משפחה שבחזקת כשרות עומדת כל דשתיק מיוחס טפי והרשב"א ג"כ כתב דברים שמשמעותם כדברי הרמב"ן, ואע"פ שהרמב"ן סיים בסו"ד כמסתפק המ"מ פי"ט הכ"ב העתיק דבריו שזו דעת הרמב"ן. וצ"ע לדבריהם דבמתני' ע"ו א' אי' במשפחה שנתערב בה פסול אפי' לרבנן צריך לבדוק אחרי' וא"כ מה נוסף בדין השתוק, והי' מקום לומר דלדעת הרמב"ן והרשב"א לא יחייב בדיקה למשפחה שנתערב בה פסול ויש בה גם שתוק, דמבוי' בחזו"א סי' א' סק"כ דהבדיקה הרגילה היא שהיתה בחזקת כשרה בעירה ולא הי' עליו ערעור במקומו, וכאן י"ל דצריך בדיקה גמורה לברר שאין ממש בערעור ובשתיקתו, אמנם מדברי הרמ"א מוכח שלא למד כך וכמו שיתבאר.

הרמב"ם פי"ט הכ"ב כתב כל שקורין לו ושותק חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאים מהן אא"כ בודקין כמו שביארנו, היינו בדיקת ד' אמהות בקרא ערער, ועל הרמב"ם לא קשה מהסוג' בקידושין ע"ו שהביא שם בה"ח כיון שמבוי' בב"י שהר"מ פליג על כל הסייגים שכתבו הראשונים וס"ל דצריך לבדוק בשתוק גם בלא קרא ערער, ומהגמ' בדע"א שהביאו הרמב"ן והרשב"א ג"כ ל"ק על הרמב"ם, כיון שהרמב"ם יפרש את הגמ' שם בשאר דברים וכמ"ש הרמ"א בסו"ד השומע חרפתו בשאר דברים ושותק סימן הוא שהוא מיוחס, והשו"ע העתיק בסעיף ד' דברי הרמב"ם מלה במלה, וע"ז הביא הרמ"א את שיטת הרמב"ן דדוקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו הפסולים, ומשמע מלשונו שא"צ לבדוק יותר מקרא ערער וכשיטת הרמב"ם וכמ"ש המ"מ דלא ליהוי האי דשתיק טפי מערער עדים, ואף שבציור הרמ"א גרע דאיכא גם שתיקה וגם ערער עדים.

ונתבארו בזה ו' מהלכים באחרונים, א) הח"מ סק"ו צידד לפרש שהשתיקה מקילה על המשפחה, דהוא צריך בדיקה מאחר דאיתליד בי' ריעותא והאחרים במשפחתו פטורים מן הבדיקה, וכן מבואר בתוך דברי הט"ז, כל זמן שלא נבדק הוא, והאבנ"מ כתב שדברי הח"מ

נכונים, ויש לפרש דבריהם בציור של תערובת שידוע לנו שאחד מהמשפחה פסול וכמ"ש בחזו"א סי' א' סק"ב ד"ה ונראה, אבל דברי הרמ"א קשה לפרש כדבריו וכמ"ש בב"ש סק"ב דהא קאי על דברי המחבר שכתב חוששין לו ולמשפחתו ש"מ כל המשפחה צריכה בדיקה.

ב) הב"ש סק"ב פי' דברי הרמ"א דבאמת אין נ"מ בשתיקה וזה מה שחולק הרמ"א על השו"ע, וכל מה שהאריכה הגמ' בדיני שתוק פי' הב"ש דהכל קאי על דברי רבי יהושע דמכשיר אלמנת עיסה ובזה נ"מ דאם שתקה מחזירים אותה שהיא ממזרת או חללה, ודבריו צ"ע דבתוס' ד"ה אלמנת שזה מקור דברי ר"י מבואר בסו"ד דהבת פסולה גם לרבי יהושע וא"כ איך יש ציור של שתוק ממזרות ועוד שהתוס' שם כת' דל"ג אלמנת ולפ"ז כל הסוג' דשתוק קאי על העסה עצמה, ועוד, דלעיל ביארנו דעת הב"ח דבאלמנה ל"מ צויחה, ולפ"ז נצטרך לומר שנחלקו מן הקצה אל הקצה. ואפי' אם אפשר לפרש כן דברי ר"י, ברמב"ן וברשב"א משמע דיש נ"מ בדבריהם להלכה.

ג) להלן יתבאר דעת מהרש"ל וסייעתו דספק ממזר שנתערב במשפחה מותר, וכתב הב"ש דלפ"ז י"ל דבכה"ג יש נ"מ בשתוק, אבל בלשון הרמב"ן מבוי' דהנ"מ בשתוק הוא אפי' במשפחה שנטמע בה פסול ודאי וא"כ אין די במהלך זה. ד) עוד כתב הב"ש דנ"מ בשתוק דתערובת אם נשאת ל"ת אבל אם שותקת תצא, ויש לבאר דבריו בציור שאחד מן המשפחה הוא ספק ממזר ולא שהטמיעה היא באבות המשפחה דע"ז לא מסתבר להחשיב את השתיקה כהודאה גמורה להוציא אשה מבעלה, ועי' בחזו"א סי' א' סק"ב. ה) הב"ח פירש דלא מיידי בדאיכא עדים שמעידים בב"ד שנתערב בהם ממזר או ספק ממזר אלא במשפחה שהוחזקה בכך משנים קדמוניות ואין כאן עדים אלא הוצאת קול ובזה דוקא כשקוראין אותו ושותק אמר דחוששין לו, וצ"כ אם מש"כ שהוחזקה בכך משנים קדמוניות הוא דוקא ולהיפך ממשנ"ת באות ד', או שכל הנקודה היא שהמשפחה אינה עומדת בחז"כ.

ו) הט"ז והב"מ כתבו דלר"י אמרינן דאותו ששותק הוא פסול בודאי ולא מהני בי' בדיקה, ונראה שאין כוונתם דנחשב כהודאה גמורה וס"ל דעדיף מעדים, אלא כמשנ"ת לעיל לחלק בגדרי הבדיקות, דלכל המשפחה צריך לבדוק שלא הי' ערער, ולשותק עצמו כיון שיש כדמות הודאה צריך בדיקה גמורה לברר שאין ממש בערעור ובשתיקתו, וגם זה נראה דאיירי

שם דיש לסמוך ע"ז עכ"פ אם נשא שלא לכופו להוציא, והרמ"א סי' ב' ס"ד העתיק דבריו דאם רוצים לפסול זרעו בפניו ושותק אין בכך הודאה אבל למיחש קצת מיהא בעינן, ונראה שפסק סברת מהר"ם פדווה אף שהוא נסתייג ממנה שם דרך ענוה, אבל הח"מ השיג עליו דבתשובה משמע דלא הוי אלא סניף בדרך אפשר ודוקא בדיעבד שלא להוציא, ובביאור הגר"א ג"כ ציין שמהר"ם פדווה כ"כ שם מצורף להנך שלשה י"א ואולי הרמ"א ס"ל להקל משום דלעולם מצטרפת דעת בה"ג ור"ת דהאב א"נ לפסול זרעו אלא דרך הכרת בכורה. ומדברי מהר"ם פדווה והח"מ מבו' דלא כמ"ש לעיל דבשותק אם נשא אין מוציאין מידו, וגוף דבריו בדעת ר"ת ובה"ג צע"ג שהרי מבו' ברמב"ם ובשו"ע דחוששין לו ולמשפחתו, והרמב"ם למד דין זה מדתני לדין שותק בלשון עיסה, וא"כ ע"כ דהוי ריעותא בייחוס ולא הוי רק משום עדות המערער דא"כ לא הי' נאמן לפסול את כל משפחתו בשתיקתו, וא"כ לא שייך לדון בזה בגדרי דין יכיר דודאי שתיקה זו אלימא מהודאתו בכמה אנפי וצע"ג.

ב. מי שאין משפחתו ידועה

במור הביא שיטת רמ"ה דכל מי שאין משפחתו ידועה צריך לבדוק אחריו, ונביא דברי הראשונים דמשמע בהו כהרמ"ה ומה שיש לדקדק בדבריהם.

הרא"ש בעשרה יוחסין סי' ד' כתב דלכאורה נראה דקיי"ל כר"מ ולא אמרינן דכל הארצות בחזקת כשרות, ואפי' בא"י צריך בדיקה, כל' באותה הארץ, וכן פרש"י שצריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישאורו אשה, והק' עליו ר"ת והביא כמה ראיות דמשיאין אשה לכל אדם ואין בודקין אחריו, עכ"ד, ביאור דבריו דפסול ארצות שהם עיסה, והביא רא' לזה מדין בדיקה במשפחה שאינה ידועה, דאם צריך בדיקה להשיאו אשה, כ"ש שא"א לישא משאר ארצות שאינן מיוחסות, וע"ז הביא את שיטת רש"י כסיוע לראיתו, אמנם על חידוש הדין הזה דצריך לבדוק במשפחה שאינה ידועה נקט כר"ת דרק כהן בודק, וגם בכהן דעת הב"ח שא"צ בדיקה אלא למזבח, אבל גם ר"ת הביא רא' לדבריו ממתני' דהנושא אשה ופי' בגמ' דמתני' כר"מ, וא"כ מודה ר"ת שהלכה כר"מ, דאל"ה הו"ל להקשות טפי דקיי"ל כחכמים דבלא קרא ערער א"צ לבדוק, ואע"ג שא"א להביא רא' מר"ת לדין עיסה בארצות, כיון די"ל דיוחסי כהונה

בנתערב אחד מהמשפחה דאם נטמע פסול בשנים קדמוניות לא מסתבר דייחשב שתיקה כהודאה. הראב"ד כתב דכל האי דינא דשותק לא נאמר אלא בדורות הראשונים שהיו בי"ד נזקקין על החרפות לכן הוי שתיקה כהודאה אבל עכשיו השותק על המריבה ה"ז משובח אא"כ קורין אותו כך שלא בשעת מריבה ומשמע מסוף דברי הראב"ד שאפי' באומר לאפרושי מאיסורא אם שותק הוי שתיקה כהודאה, וקשה דבקידושין ס"ו נח' אביי ורבא בא"ל אשתך זנתה והלה שותק ומבו' בגמ' שם דתלוי במח' זו גם מעשה דינאי דא"ל דאמו נשכית והוא חלל וקיי"ל כרבא דאינו נאמן ומבו' בתו' שם ד"ה רבא דאפי' באיסורים ל"מ מטעמא דשותק אלא משום דשתיקה הוי רגלים לדבר וע"א נאמן ע"ש, אמת כי לשיטת הרמב"ן והרשב"א שנתבארו לעיל לק"מ וגם לשיטת רש"י דפסול רק בצווח על פסול אחר לק"מ אבל לדעת הרמב"ם והשו"ע דלא ס"ל סייגים אלו ולשיטת הראב"ד כמו שהבאנו צ"ע, ויש לומר דהאי דינא דשותק אינו אלא קודם נישואין אבל אם נשא אין מוציאין מידו ובקידושין ס"ו איירי להוציא אשה מבעלה ומש"ה אין נ"מ בשתיקה, ומה שהוכיח אביי דנאמן ממעשה דינאי דאמרו לו הנח כתר כהונה אף דהתם הוי כלתחילה, וכמו דא' בכתובות כ"ו דאפי' בקול מורידין מן הכהונה ובכל הדינים מעלת עבודה כמעלת יוחסין, י"ל דאם לא הי' מעיקר הדין לא הי' יהודה בן גדידיא מסתכן במסירות נפש לומר לינאי הנח כתר כהונה ומה הוכיח אביי דהנידון שם הוא בנאמנות ע"א ולא בדין שותק, ובחזו"א סי' א' סק"ד דן בקושיא זו ולא כתב כדברינו, וכתב שם דהכא באומר דרך חירוף כמבו' בל' הר"ן, וצ"ע איך יפרש סוף דברי הראב"ד גם לא מצאתי בר"ן יתר ע"ד הראב"ד, עוד כתב ליישב דהגמ' בקידושין איירי בידוע לאיש נעלב ואינו עולב ולא משמע כן במעשה דינאי, ובב"ש סי' קע"ח סק"ח הביא מהרש"ל דכשהיא שותקת חייב להוציאה ואף לשיטתו גם יש מקום ישוב לזה.

בשו"ת מהר"ם פדווה סי' י"ד נשאל על כהן שארס אשה שאמרו לאבי' שאשתו נשכית ושתק, וכתב שיש לסמוך על הראב"ד ועל הרמב"ן והרשב"א ועל דעת רש"י ורביעיית הוסיף דשתיקת האב לא תהא יותר מהודאתו ודעת ה"ג ור"ת שאב אינו נאמן לפסול את בניו אלא דרך הכרת בכורה, וכתב שם דלכו"ע אם היו לו בני בנים לא הי' נאמן, והוסיף ע"ז דיש לדון דמאחר שהאב אינו נפסל בעצמו לא חש להשיבו והאריך

חמיר ובהו קיי"ל כר"מ, אבל כל הארצות בחזקת כשרות, אעפ"כ הביא הרא"ש ראי' מרש"י דצריך לבדוק במשפחות שאינו ידועות, ואפי' אי קיי"ל כרבנן וס"ל דגם רבנן מודו בהכי, יש להוכיח מזה דקיי"ל כר"מ בארצות עיסה, ור"ת ג"כ לא נחלק עליו בזה ובוזה עמדו שני פסקי הרא"ש דאין נושאים מארצות עיסה כר"מ ונושאים ממשפחות שאינן ידועות כר"ת. עכ"פ למדנו מדברי הרא"ש דס"ל דכך שיטת רש"י לדינא דאל"ה אין מקום להביא ראי' מדבריו, נודלא כמ"ש בעצי ארזים לדון שלא כתב רש"י דבריו אלא דרך פירושו, וגם הטור הביא שיטת רש"י, וכמשנ"ת בדעת הרא"ש.

ובמור הביא עוד שיטת הרמ"ה כשיטת רש"י דקיי"ל כל המשפחות בחזקת כשרות, אבל מאן דלית ל' חזקת כשרות כגון שאין משפחתו ידועה צריך ראי' ליוחסין ואין ע"א נאמן, והטור השיב עליו דלא משמע הכי מהלשון כל המשפחות בחזקת כשרות, ובדורינו נדפס כת"י עמ"ס קידושין וכתבו במבוא שמחבר הכת"י על פרק האומר ועשרה יוחסין כתב את דבריו עפ"י חידושי הרמ"ה, והוסיפו שם כי לא ימלט שעיבר את הדברים או הוסיף עליהם משלו, ואעפ"כ נביא כאן מש"כ שם בענין זה בכמה מקומות בכדי להוסיף בבירור הדברים. בדף ע"ו א' (ד"ה וה"מ) כתב דקיי"ל כרבנן דכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות לפיכך כל היכא דלא קרא ערער א"צ לבדוק אלא בה ובאמה, ובדף ע"א ב' (ד"ה זעירי) כתב דליתא לאמימר ולא אמרינן דכל הארצות כשרות, וכך משמע גם מדברי ע"א ב' ד"ה הא גופא קשיא, ושם הוסיף דספק שאר ארצות בספק שאר ארצות לכתחילה נמי שרי, וציינו שכן הביא רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ד בשם הרמ"ה, ובדף ע"ב ב' (ד"ה אמימר) דליתא לאמימר וכו' הלכך הכי קיי"ל דכל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל וכו' אבל סתם ארצות בסתמן שרי, ובדף ע"א ב' (ד"ה אמר ר"פ) כתב דכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ בא"י אבל בשאר ארצות לא וכו' אבל סתם א"י בסתם א"י לכתחילה נמי לא בעי בדיקה, וכ"כ בדף ע"ו ב' (ד"ה א"ר יהודה), ומבוי מדבריו כמשנ"ת לעיל בדעת רש"י דאף דפסק כרבנן בדין המשפחות, דס"ל דמשפחה שאינה ידועה צריכה בדיקה, וכאן נתברר שבדיקה זו היא בה ובאמה, ובדין הארצות נקטינן כר"מ, אלא דיש סתירה בדבריו לגבי סתם א"י האם צריך לבדוק בה ובאמה או שא"צ בדיקה כלל, וצ"ל דכל המשפחות בחזקת כשרות לפיכך א"צ לבדוק אלא בה ובאמה, כוונתו דאחרי שבודק בה

ובאמה לא חשיב משפחה שאינה ידועה, ושפיר אמרינן עליו דכל המשפחות בחזקת כשרות, וא"צ בדיקה יותר, וצ"ע.

הר"ן בסוף פרק עשרה יוחסין (ל"ב ב') כתב אמתני' דמי שיצא למדה"י צריך ראי' (ע"ט ב') דלדברי האומרים דאפי' כהן א"צ לבדוק צ"ע למה צריך להביא ראי' על האשה, ואפשר דנהי דס"ל לרבנן דכל משפחות בחזקת כשרות הם עומדות ה"מ היכא דאיכא חזקת משפחה, ומשמע מדבריו דאפי' ישראל הנושא צריך ראי'.

המרדכי ספ"ק דיבמות הביא או"ז (סי' תר"ח) דפסק כר"מ דממזרים אינן טהורין לעתיד לבא, וכתב שיש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות, והב"י סי' ב' כתב שאין לדחות כל הני רבוותא דפסקי הלכה כרבי יוסי מקמי או"ז, אבל לענינינו יש לצרף שיטת האו"ז, דלמאי דס"ל דלרבי יוסי אפי' פסולי דמישן טהורים, א"צ לברר כלל, אבל למש"כ הר"ן דמודה רבי יוסי בפסולים ודאים, יש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות שמא יש בהן פסולים ודאין וכדעת רש"י והרמ"ה והר"ן.

הרמב"ם איסור פ"כ ה"ה כתב שכהן אינו נאמן על בנו ליוחסין, וכתב במ"מ שם שזו ברייתא בכתובות, ובריתא זו הכריחה לרבינו לומר בפ"ג ה"י דמי שבא ואמר שהי' גוי ונתגייר בבית דין, בחוצה לארץ צריך להביא ראי' ואח"כ ישא ישראלי ואני אומר שזו מעלה ביוחסין עכ"ל שם, וכ' המ"מ דאפשר דלדבריו ה"ה במי שבא ואמר ישראל אני דאל"ה יהי' נאמן מדין מיגו, ואע"פ שכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה, ובפרק כ' שם כתב המ"מ פי' אחר בדעת הרמב"ם, אבל בפ"ג העתיק רק פירוש זה, וכתב שם שאף הרמב"ן והרשב"א כתבו סברת רבינו ולא הקשו עליו בזה, וא"כ יש לצרף לשיטת הרמ"ה דעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א, אמנם ברמב"ן בכתובות כ"ד א' פליג להדיא על הרמ"ה, וע"כ דלא כהמ"מ נומב' שם גם דלא חיישינן לגוין. ומדברי המ"מ יש ללמוד עוד שאין ראי' ממש"כ השו"ע בס"ב דכל המשפחות בחזקת כשרות, דלא ס"ל כהרמ"ה (אף שהטור דחה מלשון זה דברי הרמ"ה) כיון שהרמב"ם כתב לשון זה פי"ט הי"ז, ומשם העתיק השו"ע, ואעפ"כ כתב הה"מ בדעתו דס"ל כהרמ"ה, אמנם בתשובת הרמב"ם שהובאה בגליון בפ"ג כתב שאינו נאמן מדין הפה שאסר דחיישינן שמא נתגייר בינו לבין עצמו, וא"כ אין הפי' שם כפי' המ"מ וא"כ לא נודע לנו דעת

הרמב"ן והרשב"א, ובלא"ה י"ל דס"ל הכי מסברא, ודוקא במקום שיש חשש גוי דחמיר טפי כמ"ש הרמב"ם פ"ב ה"ז, אבל א"צ לברר על חשש ממזרות, עוד יש להעיר על הה"מ דהרמב"ם בהמשך ההלכות בפ"כ כתב ואח"כ נעיד על בנו של זה שהוא מיוחס כדי שיהי' ראוי לסנהדרין, ומשמע כהפ"י השני במ"מ, וצ"ע.

החזו"א סי' א' סק"ט כתב בדעת הראב"ד ויכבר נתברר שדברים אלו אינם מהראב"ד אלא מהרמ"ך שכתב אבל בישראל לא גזרו שיהא צריך לבדוק כל כך עד ד' אמהות, דהבדיקה בישראל היא כשיטת רש"י והרמ"ה, אבל יותר מסתבר שכוונתו דוקא בקרא ערער וכמ"ש הב"י בדעת הר"ף וכהרא"ש שא"צ לבדוק ד' אמהות, וכנראה הוקשה לחזו"א החילוק בין כהן לישראל, אבל לכאורה עדיין אין ראיה מזה להחמיר. ודעת האחרונים בזה, הב"ש הביא דעת רש"י והרמ"ה והמ"מ וכתב שיש להחמיר כיון שבש"ע סי' ג' ס"א הצריך בתינוק שיעיד שהוציאוהו מבית הספר, ומוכח דחיישין שמא עבר או ממזר הוא, והב"ח סי' ב' ס"ד וריש סי' ג' כתב דמי שאין לו חזקה משפחה אינו נאמן, אבל בפ"ת הביא שעה"מ דא"צ לבדוק, וכך נראה דעת הב"מ.

ג. משפחה שנטמעה

דיני ספיקות פסולי קהל צריכים בירור ופרטי דין משפחה שנטמעה נטמעה צריכים ביאור ובירור, ויש מן האחרונים שפירשו דין משפחה שנטמעה בדין ספק שנתערב במשפחה, על כן נברר תחילה דעות האחרונים שפירשו דין משפחה שנתערב בה ספק פסול ומה שנתבאר מתוך דבריהם בדין משפחה שנטמעה ולאחר מכן נביא כל דברי האחרונים בדין משפחה שנטמעה נטמעה.

הקשיים העומדים לפנינו הם, דמצד אחד ספק ממזר אסור ואמרו בגמ' פסולי דמישן לית להו תקנתא ואין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות המיוחסות. ומצד שני אמרו בגמ' משפחה שנטמעה נטמעה ואין מגלין משפחות המטומעות וממזרים טהורים לעתיד לבא.

הרמב"ם איסור פ"ט הכ"ג בדין אלמנת עיסה לכהן כתב וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי, שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה אסור אחד הוא, ולפ"ז ספק ממזר שנתערב במשפחה לכתחילה אין נושאים מהן ואם נתערב ודאי ממזר במשפחה אפי' נשא מוציא

וכתב ע"ז במ"מ פשוט שאיסור ממזר לבא בקהל ואיסור חלל לכהונה שוין הן, וכ"כ בב"י דכוונת הרמב"ם שאם נתערב בה ספק ממזר לכתחילה אסור לישא ישראל מאותה משפחה ואם נשאת ל"ת וכו', וכך מוכח בד"מ סי' ב' סק"ב שפי' דברי הטור סוף סי' ז' שכתב ואפי' ישראל שנתערב בה ספק איסור שאסור לישראל אסור לישא ממנה ואם נשא הוא הולד ספק ממזר, ובי' הד"מ כפשוטו שנתערב ספק ממזר במשפחה וכמ"ש המ"מ והב"י בדעת הרמב"ם, ומש"ה פי' דינא דמשפחה שנטמעה שהיודע לא יגלה, אבל אסור לו לישא וכמ"ש, ובביאור הגר"א סי' ב' סק"ב כתב ג"כ דס"ל להרמב"ם כיון שגזר ריב"ז שלא להושיב ב"ד וכו' נשאר לכתחילה באיסור אף בפסולי קהל עכ"ד, וכך נתבאר בב"ח סוף סי' ז' דאע"ג דאיכא ספק ספיקא אסור אפי' לישראל לישא מהן לכתחילה כיון דהולד הוא ספק ממזר, ובשעה"מ הקשה טפי שיהא אסור גם בדיעבד ע"ש, וכל אלו דברי רבותינו המחמירים לדינא שלא לישא אשה העומדת בספק ספיקא דממזרות, ומאידך דעת מהרש"ל בים של שלמה פ"ק דכתובות סי' מ"ג, כתב שם דמדתלה הרמב"ם הכל באיסור כהונה ובאלמנה ולא תלה בגוף המשפחה ולענין ישראל נראה שמותר לישראל, וכך מוכח מהרמב"ם והטור בערער, ומש"כ הטור שאפי' ישראל אסור לישא תערובות ספק איסור, ע"כ הוא ט"ס דמבואר בטור סי' ב' דמשפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה, ועכ"פ א"צ לדייק כ"כ בלשון זו ויש לפרשה ג"כ כדברי הרמב"ם, ע"ש שהאריך להוכיח ולבאר דברי הטור והרמב"ם, והט"ז סי' ז' ס"ק ט"ז כתב שהעיקר כרש"ל, ובפרישה ג"כ הגי' כרש"ל, ובב"ש סי' ב' ס"ק ט"ז דקדק ממש"כ בגמ' הכהנים של ישראל מותר וכהדרישה ורש"ל וט"ז, ע"ש, ועי' בבית מאיר על הב"ש הנ"ל שזה אינו דקדוק, אבל ברמב"ם משמע כהב"ש ובסי' ד' הקשה עוד על הב"ש, ע"ש, ובחזו"א סי' א' ס"ק כ"ח כתב שפשוטו של הרמב"ם משמע כהב"ש אבל בלשון הטור אין ראוי להגי' בספרים בלי הכרח.

ודע כי בראב"ד בעדויות פ"ח מ"ג מבואר דאף במקום שהכשירו עיסת חלל פסלו עיסת ממזר ופסולי קהל ואע"פ שהיא ספק ספיקא, ודע עוד כי הריטב"א והרא"ה בכתובות י"ד בדין מעלת יוחסין הזכירו נתין וממזר ואף שאין הכרח מדבריהם, משמע קצת שגם לישראל אסור ספק פסולי קהל שנתערב במשפחה.

ועתה נבוא לבאר דין משפחה שנטמעה נטמעה, כתב הרמב"ן בעשרה יוחסין שאפי' ממזרים ידועים טהורים לעתיד לבא, דאילו אותן שנטמעה השתא נמי טהורים הם, שאפי' היודעין בהן אינן מעידין בהם לפי שהם טהורים מה"ת, והר"ן שם פליג עליו וס"ל דממזרים ידועין אינן טהורים לעתיד לבא, ואותן שנטמעה השתא טהורים מהאי דינא דמשפחה שנטמעה נטמעה, ויש בידינו ו' אופנים בביאור האי דינא,

א. בד"מ סק"ב פי' דברי הטור משפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה היינו נמי פירושו כדברי הר"ן שאין לגלות מי שידוע בו, אבל מ"מ מי שידוע פסולה אסור להתחתן בה, וכמש"נ לעיל דעות הפוסקים דספק ממזר שנתערב במשפחה אסור, ובדינא דמשפחה שנטמעה, נתחדש שא"צ לגלות ואסור לגלות אלא לצנועין, ונראה שזו כוונת הרמב"ן דהפירושים שנביא להלן אינם עולים יפה בלשונו, ועדיין לא נתבאר בדברי הד"מ האם הא דאסור לגלות הוא דוקא בספק ממזר שנתערב אלא דאפי' התם אסור למי שידוע להתחתן בה, או דלמא גם ודאי ממזר שנתערב אין מגלין, והב"ח בקונטרס אחרון כתב דאפי' ודאי פסול אינו רשאי לגלות, והטור נקט ספק פסול כדי לאורוויי דכהן לא ישא אפי' ספק פסול וכך לשון הרמ"א, ולדרכינו למדנו שהב"ח בקו"א פי' דין משפחה שנטמעה כהד"מ שזהו חידוש דין דאין מגלין,

ב. הב"ח הביא הגהות מרדכי בשם ר"י בר שמואל דהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי נ"מ שא"צ להתרחק ממשפחות שאינן ידועות, ופי' בזה דברי הטור שא"צ לרחקה, וזה קצת דוחק כיון שבטור כתב משפחה שנתערב בה ספק פסול, אבל עכ"פ למדנו אופן שני בפי' דין משפחה שנטמעה, דנתחדש בזה שא"צ לחקור אחר משפחה שאינה ידועה, והדבר מוכרח אם נרכיב דברי הר"ן דהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי הוא דין משפחה שנטמעה, על דברי הר"י בר שמואל, דשמואל קמ"ל דמותר לישא ממשפחות שאינן ידועות, וא"כ נתבאר בזה דלא כרש"י והרמ"ה שאין לישא ממשפחות שאינן ידועות, ודע דהרמב"ם והשו"ע לא העתיקו כלל האי דינא דמשפחה שנטמעה, רק בהל' מלכים כתב שאין אליהו בא לגלות משפחות, ומשמע מזה דדעת הרמב"ם דאין אלו אלא דברי אגדה, ולא נתחדש דין מיוחד בדין משפחה שנטמעה, ולא במה שאמרו בגמ' שאין הקב"ה משרה

שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, ויש לפרש לדעתו משפחה שנטמעה כפי' זה שא"צ להתרחק, ויהי' נ"מ בזה דלהר"ן ראוי לצנועים להתרחק, אבל להרמב"ם אין לנו מקור לומר כן, דמש"כ בגמ' שאין הקב"ה משרה שכינתו וכו' היינו במקום שיש איסור לישא והר"ן חידש דרגא אמצעית שמותר לישא וראוי להתרחק אבל אין הכרח לזה, אמנם המ"מ בתי' א' בפ"כ מאיסור"ב ה"ה וכך נקט בפ"ג שם ה"י שדעת הרמב"ם כדעת רש"י והרמ"ה שאסור לישא ממשפחה שאינה ידועה, וא"כ ע"כ שא"יז פירוש הרמב"ם בגמ' דמשפחה שנטמעה, ומתוך דברי הד"מ בדעת האו"ז למדנו שפי' דין משפחה שנטמעה כפי' זה, שכתב שם בפי' האו"ז שיש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות דהיינו היודע פסולה, אלא שאין לחקור על זה אם אין פסולה ידוע, והדבר פשוט, שאם א"צ לגלות כ"ש שא"צ לחקור, אלא דנ"מ האם לצנועין ראוי לחקור וכמש"נ בר"ן שמגלין לצנועין, ומתוך דברי הב"ח למדנו עוד שני אופנים וכמשי"ת להלן,

ג. ביבמות י"ז מבואר דפסול דמישן לית להו תקנתא לעתיד לבא, וכתב הב"ח דה"ה לדידן בפסול שנתערב ונודע לבי"ד בבירור ע"פ עדים כשרים, אבל כשאין ידוע דבר ברור ע"פ בי"ד אלא הוצאת קול טהורים לעתיד לבא ובזה אמרינן דטהורים לעתיד לבא, ומדברי הרמב"ן שכתב שאפי' היודעין בהן אינן מעידין בהן משמע דמיקל יותר, אבל בדברי הר"ן אולי יש לפרש כך דאם נודע בבירור הפסול צריך לגלות והצנועים מתרחקים אפי' ביצא קול פסול,

ד. בסוף סי' ז' כתב הב"ח בדעת רש"י שאפי' כשב' עדים קראו שמץ פסול צריך לבדוק בד' אמהות ונצריך להוסיף דהיינו לפי' הרמב"ן והרמב"ם דבקרא ערער גם ישראל בודק, אבל אם נפרש דלרש"י גם בקרא ערער רק כהן בודק לק"מ דהאי דינא דמשפחה שנטמעה קמ"ל שמשפחה שהוחזקה בקול משנים קדמוניות שנתערבה בה פסול וא"א לברר במה שיצא קול לפני ק' שנה כשרין הן, וכן כשבדקו ד' אמהות ולא מצאו פסול שוב אין חוששין להם וכשרים להתחתן בהם, אולי זה כונת הגהות אלפסי שהביא בד"מ וברמ"א. ועי' בחזו"א סי' ב' סק"ז שכתב שלא אמרינן משפחה שנטמעה בד' אמהות כיון שחכמים צוו בהם בבדיקה, והוא כד' הב"ח כאן. אמנם נראה שא"א לפרש כך בדעת הר"ן דמשמע מדבריו דא"צ לבדוק כלל, וכך משמע בגמ' שהביא הר"ן דא"ר

רבנן, וצ"ע. ובחזו"א סי' א' ס"ק י"ח כתב דמשפחה שנטמעה זהו דוקא באין ידוע לרבים אבל בידוע טמיעה לא אמרינן נטמעה נטמעה, ולכאור' זהו דוקא לפי' הד"מ, אבל לשאר הפירושים אמרינן משפחה שנטמעה אפי' בידוע, דלכאור' בשאר הארצות גם לא הי' ידוע בבירור גמור שנטמעה, אלא דמתוך שלא היו שם ביידי המייחסים, מסתמא נתערבו בהם פסולים, ואינם מיוחסים כבני בבל, וצ"ע. וכל דברי החזו"א שם הם בדעת הרמ"א שדין נטמעה הוא שאין מגלין את הפסולין, ע"ש.

ד. בסוגיא דיבמות ע"ה

דין גיריה למעלה מעטרה • האם יש מעלה בעטרה עצמה • האם יש נקב מנרע כחו של גיד • מקום העטרה • נקב בעליונו של גיד

יבמות ע"ה ב' א"ל רבה תוספאה לרבינא מלא החוט ע"פ רובה וכלפי רישא, ופירש"י לצד גופו נשתתירו וכו' אבל אם נחתכה כלפי הגוף ונשתתיר מלא החוט על פני היקף כל הגיד בצדה כלפי קרקע פסול, בב"ש סי' ה' סק"ד כתב. יש בזה ג' שיטות, להרמב"ם צריך להקיף כל הגיד ואין קפידא אם נחתך קרוב לגוף ונשאר חוט המקיף שאינו קרוב לגוף וכו'. וצ"ע היכן מצא ד"ז ברמב"ם, ועוד דבריו מרפסן איגרי איך ייתכן שנכרת הגיד קרוב לגוף ונשאר הגיד שאינו קרוב לגוף, ובמכתב החזו"א ד"ה ב"ש סק"ד כתב להדחק בכמה אופנים, ונראה שיש מקום לפרש דברי הב"ש על דין קולמוס ומרוב וכמו שיתבאר. הרמב"ם פט"ז מאיסור"ב ה"ד כ' ואם נכרת מראש העטרה וכו'. זה דינא דמתני' נכרת הגיד למעלה מעטרה כקולמוס או כמרוב כשר, משמע שפי' דין קולמוס גם בכריתת ראש העטרה והמשילו הגיד לקולמוס וכריתת ראשו ליישור ראש הקולמוס, [נאבל מרוב גם לפי' זה הכוונה לנקב רחב בצדדי הגיד, ולא רק שהגיד נמשל למרוב וניטל חללון] וכך משמע בתוס' הרא"ש שלמד מדין קולמוס ומרוב לדין ניקב הגיד, ומשמע כמשנ"ת בשיטת הרמב"ם, אבל בשו"ע כשהעתיק לשון הרמב"ם שינה בלשונו ובדין קולמוס כתב נחתך הגיד, דמשמע דלא איירי בכריתת ראש הגיד אלא בחתך בחללו של גיד, ואולי הי' לשו"ע גיר' אחרת [במהד' פרנקל לא ציינו גירסאות בזה], ולפ"ז קולמוס ומרוב הם צורות של חתכים בגיד, וגם לפ"ז מתפרש שפי' כקולמוס ואכשרי', והדברים מבוארים להדיא ברבינו ירוחם שפי' בשם הרמ"ה

יוחנן היכלא בדינו היא ומה אעשה שנטמעה בה גדולי הדור, משמע דאע"ג שבידו לברר, נתחדש בדין משפחה שנטמעה שא"צ לברר או שא"צ לגלות,

ה. מהרש"ל בים של שלמה פ"ק דכתובות סי' מ"ג הק' על דין ספק ממזר שנתערב במשפחה מדברי הטור בסי' ב' דמשפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה, וס"ל דספק ממזר שנתערב במשפחה כשר וכמשנ"ת לעיל, ומבואר בדבריו דזהו דין משפחה שנטמעה, ובדבריו ג"כ יש ליישב השמטת הרמב"ם לדין משפחה שנטמעה, כיון שזהו דין מדיני ספיקות פסולי קהל ולא נתחדש בזה דין מיוחד, אלא דהאחרונים נח' על מהרש"ל בגוף הדין לדעת הרמב"ם, אמנם נראה שאין לפרש כך בדעת הרמב"ן והר"ן, דלשיטתו אפי' היודע מותר לישא, וברמב"ן משמע להדיא דהיודע אסור לישא, וגם בלשון הר"ן משמע כך שכתב שראוי לגלותה לצנועין אע"פ שאם היו נדבקים בהן בלא ידיעה לא הי' שם איסור כלל, משמע דאם היו יודעים אסור וי"ל, ובלשון הטור משמע באמת שגם היודע מותר לישא וכמ"ש מהרש"ל וגם הב"מ פי' כך בדעת הטור ודלא כהד"מ, וא"כ יש מח' ראשונים לדעתם כבי' האי דינא, ולהרמב"ן והר"ן ע"כ צריך לפרש בגוונא אחרת,

ו. לענ"ד הי' נראה לומר באופן אחר לפני שראיתי את כל דברי רבותינו האחרונים בזה, דהלשון משפחה שנטמעה לא משמע שהפסול נתערב במשפחה אלא שהמשפחה נתערבה בישראל, לדעת מהרש"ל משפחה שנתערב בה ממזר לדעת הב"י אפי' משפחה שנתערב בה ספק ממזר, וכל זמן שהמשפחה עומדת לעצמה אסור להתחתן בה וצריך לפרסמה, אבל אחרי שנתערבה במשפחות ישראל אמרינן כיון שנטמעה נטמעה ואין מגלין אותה, וכך לשון רש"י בדף ע"א א' אין הקב"ה מבדילים מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה ולשון הגהות אלפסי לאורך ימים נתערבו המשפחות, ואם כנים הדברים יש לבאר בזה הגמ' בקידושין ע"ו דאיסור כותי משום תערובת שפחה, ולא אמרינן שנטמעה כיון שהכותים עומדים לעצמם, וכן בריש עשרה יוחסין דאמרינן דכל הארצות עיסה לבבל, אף שבאותן הארצות מותרין לישא זה מזה, כיון שלא נתערבו עם בבל, ובבל מיוחסת טפי, אמרינן איסור כללי על כל הארץ, ולדברי האחרונים צ"ל דבהני גווני גזרו

כי זה מיירי שנגרר כגון שנגרר כקולמוס וכו' וכתב דלאו בנכרת הגיד לגמרי מיירי אלא כגון שנגרר בחר בשר שלמעלה מעטרה עד שנתגלה שפופרת ש"ז ממנה והעטרה קיימת אבל אם נכרת למעלה בעטרה בין כמרזב בין כקולמוס פסול שהרי נכרתה העטרה שהיא למטה מן הגיד ובעינין כחוט ע"פ כולה עכ"ל. והדברים ניכרים שזה מקור דברי הב"ש סק"ה שפי' דין כקולמוס שנגרר הבשר עד שנתגלה שפופרת ש"ז והעטרה קיימת, אלא שגם בסק"ה כתב הב"ש ד"ז בשם הרמב"ם, וכפי שכתבנו לעיל ברמב"ם משמע להיפך, ואולי כונת הב"ש שפרש דברי הרמב"ם ע"פ גירסת השו"ע, אבל האמת נראה שנפלה כאן ט"ס, ונתחלף כאן הרמ"ה ברמב"ם, או שהב"ש ראה דברי רי"ו בשם הרמב"ם או שצ"ל בב"ש סק"ד וסק"ה רמ"ה במקום רמב"ם וא"ש.

ועתה נבאר דברי הב"ש סק"ד, הנה דין השו"ע ס"ב שצריך מוקף לכל הגיד מקורו במתני', ושם איירי בנכרת הגיד שזה דין השו"ע ס"ב, אבל ברי"ו מבואר שזהו תנאי גם בדין קולמוס שבס"ג, וא"כ צ"ע איך יתיישבו שני הדברים, דמחד מכשירין קולמוס למעלה מעטרה ומאידך בעינין חוט המקיף את הגיד, וביאר רי"ו דלרש"י דגריס ע"פ רובא י"ל דחתך הקולמוס מתחיל למעלה מעטרה אבל לא כרת אלא מקצתה, ובשם הרמ"ה שגריס ע"פ כולה עכצ"ל שהקולמוס אינו חותך העטרה אלא שהוא גרירה למעלה מעטרה, וכל דברי הב"ש בסק"ד הם ביחס לשו"ע בס"ג, כיון דס"ל שהוא תנאי גם בדין קולמוס הוצרך לפרש השיטות, אבל זה פשוט דדין נכרת בס"ב איירי בנכרת ראש הגיד ונשתיר חוט המקיף קרוב לגוף וכמעט שא"צ לפרש ד"ז, וא"ש. נדא עקא דהב"ש כ' ג' שיטות רמב"ם רש"י ורי"ו וברי"ו אין שיטה עצמית רק דברי רש"י והרמ"ה, ובדין נכרת כתב הרי"ו בשם הרמ"ה כמ"ש הב"ש בשם הרי"ו ובדין קולמוס כתב הרי"ו בשם הרמ"ה מש"כ הב"ש בשם הרמב"ם, וע"כ שהב"ש עירב כאן ב' ענינים וצ"ע. ובמהדור"ק לא הוזכר כלל הצד המתודש ברמב"ם, רק בסק"ה הביא את הצדדים וא"ש לדברינו, אבל לא התברר לי כל הענין וצ"ע. ויש עוד פירוש בהאי כלפי רישא, בחזו"א סי' י"ב סק"ג כ' ואפשר לפרש דהא דאמר כלפי ראשה היינו שרוב החוט שנשאר צריך שישאר בעליונו של גיד, וחזר ע"ז במכתב ד"ה גם דברי הב"ש, ע"ש. וכתב במכתב השני שיש שם עומק. וגוף הפשט אי' כן כבר במאירי. ויש לשונות בב"ש במהדור"ק שג"כ מראים שהבין כן. ואחרי שזכינו לדברי הרמ"ה נתבאר שיש חיות בעטרה יותר מכל האבר, ויש עוד לשונות בדברי הראשונים שמראים כן והוא לשון רש"י ד"ה כל

שהוא שכתב כיון שהנקב עובר דרך על פני כל העטרה פסול, ויותר מזה לשון הרמב"ם והשו"ע בדין נקרי ונקרע שכתבו ניקבה עטרה עצמה, ונראה שעל יסוד זה בנוי פי' הט"ז שכ' שלא נקרא עטרה אלא השורה הגבוה ממשי, וביאר שהנידון במשנה הוא מצד עטרה עצמה והנידון בקולמוס הוא מצד שנחסר הבשר. ובחזו"א סק"ד ד"ה והא דאמר כתב דלא מצינו שום חילוק בדין בין למעלה מעטרה לתוך עטרה ולא מצינו רק דקו הגובל את רוב העטרה הוא הגבול בנכרת בין הכשר לפסול, ועפ"ז הקשה במכתב על הט"ז וכתב שהן דברים תמוהים מצד עצמם בסברא, שאין חיות בעטרה יותר משאר האבר והמשך והקשה שם על הב"ש דלכא"ו גם דבריו כשיטת הט"ז עוד הק' עמש"כ הב"ש שנגמם הגיד בעומק עד גובתא דזרע והעטרה שלימה במקומה תמוה מאד ג"כ בין בקביעות הדין שיהא גימום בשר הגיד למעלה מן עטרה קל מגימום עטרה וגם אין זה כקולמוס עכ"ל, ואחרי שזכינו שכל דברי הב"ש לקוחים מהרמ"ה אין מקום לקושיא על קביעות הדין וקולמוס מתפרש על אופן החתך וכש"ז ובאמת דברי הב"ש כדעת הט"ז שיש חיות בעטרה יותר משאר האבר וכך פי' הרמ"ה דברי הגמ' וא"ש הכל.

אמנם יש ליישב דברי רי"ו גם לדעת החזו"א שאין חיות בעטרה עצמה יותר מלמעלה מעטרה, ואעתיק לשון רי"ו ח"ד נכ"ז, וכתב הרמ"ה דלאו בנכרת הגיד לגמרי מיירי אלא כגון שנגרר בשר שלמעלה מעטרה עד שנתגלה שפופרת ש"ז ממנה והעטרה קיימת אבל אם נכרת למעלה בעטרה בין כמרזב בין כקולמוס פסול שהרי נכרתה העטרה שהיא למטה מן הגיד ובעינין כחוט ע"פ כולה עכ"ל, ויש לפרש מש"כ אבל אם נכרת למעלה בעטרה צ"ל מעטרה ובא לפסול נכרת ולא לפסול חסרון בעטרה, וטעם הפסול הוא כיון שנכרת ומתחיל הכריתה למעלה מעטרה א"כ נכרתה גם גובתא דש"ז שבעטרה [ולמעלה הימנה] ומש"כ ובעינין כחוט ע"פ כולה, לשון הדין נקט, שזה מלמדינו לפסול כה"ג ולא דוקא עטרה, ולפ"ז מש"כ שנתגלה שפופרת ש"ז והעטרה קיימת, היינו שפופרת ש"ז שבמקום העטרה. דהא להחזו"א צ"ל דאם נגרר מיעוט במקום העטרה ג"כ כשר כמו למעלה מעטרה, והחילוק הוא בין נכרתה הגובתא לגובתא קיימת, לכן פי' הרמ"ה שהגובתא קיימת עד העטרה ונקט זה בלשון עטרה קיימת.

במ"ז סק"ד מבואר שיש נקב הפוסל מחמת כריתה, דאי' שם דנקב קטן פוסל וזהו

ראי' לניקב לפמ"ש"כ התו' שלפנינו שניקב קיל מקולמוס, וגם אם היתה זאת כונת הט"ז אחרי שנתבאר בתו' הרא"ש דהקולמוס הגיע לגובתא וניקב שם כשר נתרועע היסוד ונתרועע הבנין. הדין השלישי שכתב החזו"א בדעת הט"ז דנקב מפולש פסול אף שהשאייר הגובתא שלימה נובע מיסוד הבנתו של קלקול הגיד, אבל בתחלת דברי הט"ז שייסד בסק"ד שיש נקב הפוסל מחמת כריתה כתב כן בשם הב"י בשם המרדכי ושם מבואר שהגיע לגובתא, ושפיר י"ל דנקב דק בחלל הגובתא מגרע יותר כחו של גיד, וגם לו יהי כן בכונת הט"ז כבר נתבאר שעיקר דברי הט"ז הם דלא כתו' הרא"ש, והחלק הרביעי שהוציא החזו"א מהדרישה שחילק בין עלינו לתחתונו דע"כ שלא הגיע לחלל, הנה הדרישה זכה לכוון לדברי תוס' הרא"ש שחילק בין עלינו של גיד לתחתונו ואעפ"כ מבואר בדבריהם שחילוק זה הוא גם בהגיע לגובתא דש"ז וא"כ אין שום הכרח מדברי הדרישה ליסוד הט"ז. ראוי לציין שכל דברי החזו"א בזה הם בדעת הדרישה והט"ז אבל לדעתו אין נקב פוסל אלא א"כ הגיע לגובתא, כך מבו' בדבריו סק"ה והוכיח כן מדתניא מפני שהוא שותת וכך כתב במכתב השני ד"ה נראין דברי אחרונים, וביארנו שגם דעת הדרישה כן וגם בדעת הט"ז בחלק מן הדינים יש לומר כן.

אמנם צריך לבאר אם אין בדברי רבותינו הראשונים הכרח דלא ס"ל כתו' הרא"ש בכל דבריו או במקצתם, בחו"ב סי' ח' סק"ד כתב שבתשובת ראבי"ה תתקפ"ג שהביא הי"ש"ש סי' י"ב מוכח דקולמוס ומרוב איירי בלא הגיע לחלל, ולשון ראבי"ה הוא ובגדון שלפנינו זה האיש כיון שלא נכנס בעומק עד הסילון כשר דהא פסקינן הלכתא בין כמרוב בין כקולמוס כשר ואוקימנא להא פיסקא אפי' למעלה מעטרה דאי למטה אפילו נכרת עם הסילון עכ"ל, ולכאור' אין מזה ראי' כיון שחיתוך קולמוס הוא חיתוך מחושב כמו שמורה הלשון קולמוס ושפיר יש לפרש שהתחיל לחתוך למעלה מעטרה ונכנס לגובתא דש"ז רק במקום שבעליונו של גיד היתה עטרה מעל הגובתא וכתתו' רא"ש, ומה שלא האריך ראבי"ה לפרט את כל זה משום דלא בא אלא להוכיח לנידון שלפניו דכשלא נכנס בעומק כשר אפי' למעלה מעטרה, אמנם בחי' רבינו אברהם מן ההר כתב דקולמוס ומרוב איירי בלא הגיע לגובתא דש"ז, אבל אחרי שהארכנו לפרש דברי הרמ"ה שהביא רי"ו וציידנו כן גם בדעת הרמב"ם שהצריך חוט המקיף ע"פ כל העטרה

בעצמות הגיד, ואפי' שאין ש"ז יוצא ממנו, וזה דין השו"ע בס"ה, ובחזו"א חיזק מאוד גדר זה, בסק"א אות א' כ' בדעת הט"ז והדרישה דניקב עד חלל הגיד אע"ג דגובתא דש"ז שלם פסול דנפסד כחו של גיד – ניקב נקב מפולש תוך עטרה אף שהנקב עבר מצד הגובתא והשאייר הגובתא שלימה פסול, ע"ש, וחזר ע"ז בתחלת המכתב הראשון שלשון הט"ז בסק"ב דקולמוס ומרוב נקלף מהגיד קצת בשר ע"כ שנקב פוסל גם בלא ניקב הגובתא, ובסוף המכתב השני כתב אחרוב לא למותר להוסיף דלהדרישה דיש חילוק בין ניקבה העטרה לניקב הגיד מלמטה כנגד עטרה יוצא לן כדברי הט"ז ביסוד דיש נקב הפוסל מחמת קלקול אבר דאל"ה מה לי אם ניקב מעטרה או מלמטה עכ"ל, וביאר בזה מה שהשוה בסק"א בדיון זה דעת הדרישה לדעת הט"ז. יש כאן יסוד שיש נקב הפוסל מחמת הכחשת הגיד ויש כאן דינים היוצאים מזה ועל שניהם יש לדון וכמו שיתבאר.

הט"ז הוזקק בסק"ד לחדש שיש נקב שיוצא ממנו ש"ז ונקב דק הפוסל משום כריתה, משום דהוקשה לו דברי התוס' דבעינן נקב מפולש דהא מכשרינן בסמוך קולמוס וכמרוב וכמבואר בדבריו, ואחרי שזכינו לאורו של תוס' הרא"ש שכתב שם כל דברי התוס' שלפנינו, והוסיף שם בזה"ל אף על גב דפסלינן השתא נקב מפולש שהוא מצד אחד למטה מעטרה ומצד אחד למעלה וה"ה נמי אם לא הי' מפולש רק שניקב בתחתונו של גיד למעלה מן העטרה עד החלל ואילו נחתך קולמוס כשר, י"ל דהאי גריע טפי דנחתך קולמוס הזרע יוצא כהלכתו ולא שליט בי' אוריא וגם לא גריד מידי דהוה אברזא דחביתא אבל כשיש בו נקב בגיד יוצא הזרע דרך הנקב ואינו ראוי להריון, עכ"ל. נקירוב יותר שהרא"ש הוסיף ביאור על דברי התוס' שלפנינו, מאשר לומר שהקדמונים בעלי התוס' כתבו כלשון תהרא"ש והתוס' שלנו קיצרו דבריהם כדי להשיאם לכוונה אחרת] הנה נתבאר בדבריו דמפולש לאו דווקא וה"ה אם ניקב בתחתונו של גיד עד הגובתא, וא"כ נסתלק ההכרח לחידוש הט"ז, והדין השני בדעת הט"ז שדקדק החזו"א מהט"ז סק"ב דקולמוס איירי בלא הגיע לחלל דאל"כ הא אפילו בניקב פסול מטעם כריתה, והוציא מזה החזו"א דניקב עד חלל הגיד אע"ג דגובתא דש"ז שלם פסול לדעת הט"ז, וההוכחה מהט"ז אינה מוכרחת כיון שהנקב הפוסל מטעם כריתה שדיבר ע"ז הט"ז בסק"ד איירי בהגיע לגובתא אין הכרח מהחלק הזה, ומה שהוכיח החזו"א דקולמוס ומרוב להט"ז ענינם בהכחשת כח הגיד אין מזה

ופי' כקולמוס ומרוב למעלה מן העטרה ולא הגיע לחלל יש לפרש כן גם דעת ראמ"ה, ובאמת שכן יש לפרש גם דעת ראבי"ה, מיהו עכ"פ לדעת הרמב"ם כפי שפי' הב"ש דקולמוס ומרוב הוא אופן החיתוך ולא איירי בנכרת ראש הגיד אין לנו מקור לקולא שבתוס' הרא"ש להקל גם בנכרת למעלה מן העטרה וגובתא דש"ז, ובשו"ע פסק כהרמב"ם וא"כ אפשר דא"א לצרף התוס' הרא"ש אפי' לעשות ספק פצו"ד נגד השו"ע. ולפי לשון הרמב"ם שלפנינו שנקט גם בקולמוס לשון נכרת, קשה מאוד לפרשו כתורה הרא"ש, כיון שהצריך שיהי' חוט המקיף את כולה ומאידך התיר נכרת כקולמוס למעלה מן העטרה על כרחינו לומר דאיירי בלא הגיע לגובתא דש"ז ודלא כתוס' הרא"ש או כשאר הפירושים באחרונים שנבאר בעז"ה, אמנם אם באמת נפרש כן ברמב"ם ודלא כפי' הרמ"ה יש מקום להצריך לקיים דברי הרא"ש כיון שבפסקי הרא"ש ג"כ גרס ע"פ כולה ואעפ"כ הכשיר כקולמוס כה"ג וע"כ שיש מקום ליישב את הדברים ולומר כן גם בדעת השו"ע, אא"כ נאמר שבפסקיו הלך הרא"ש בשיטת הרי"ף והרמב"ם ובתוספותיו כדעת התוס' ואין להקשות מזה על זה וצ"ע.

בדבר מקום הנקרא עטרה, דעת הדרישה דעטרה דס"ב היא קצה הגיד שיש בו עטרה בעליונו ובתחתונו וע"ז אמרו נכרת כשר ועטרה דס"ג היא העטרה במציאות דאפי' אם נכרת מעל קצה הגיד אם נשאר חוט המקיף את כל פני העטרה המציאותית כשר, ודין הנקבים לדעתו כדין הכריתה שאם ניקב בעליונו של גיד כשר ובתחתונו פסול וכבר הזכרנו את דבריו, ויש להסתפק לדעת הדרישה אם נכרת כקולמוס כשר אפי' כשנכרת צמוד צמוד לחוט המקיף ולפי' אין שום נ"מ בדין נכרת רק אמרו בדין נכרת שזה הציור הרגיל שנחתך בחתך ישר, אבל אם יחתוך בחתך מחושב כקולמוס ויזהר להשאיר את כל החוט באמת כשר, או דלמא דבחתך כקולמוס צריך לחתוך בזוית יותר חדה שישאר קצת מתחתונו של גיד שזה צורת קולמוס ואם נכרת בחתך ישר א"צ לחלק הזה, ואם כן יהי' בפרט הזה חומרא בדרישה על המב' בתו' הרא"ש ועוד מחמיר בדרישה לד' השו"ע שצריך שישאר חוט המקיף ע"פ כולה בכקולמוס, אבל שי' הדרישה קרובה מאוד לשי' תו' הרא"ש ואם נפרש כן דברי השו"ע שפיר יש להקל בנחתך כקולמוס אפי' בהגיע לגובתא דש"ז אם נשאר חוט המקיף ע"פ כולה ולשיטתו י"ל דגם בתו' הרא"ש לא היקל אם לא נשאר חוט ע"פ כולה ונתיישב מה

שהקשינו לעיל מפסקי הרא"ש. אמנם בחזו"א סי' י"ב סק"א עמד על נקודת הקושי שבדרישה ובמכתב השני ד"ה לפי' הדרישה, שהעטרה תהי' מקום באמצע הבשר בלי שום היכר, וצ"ע במשקל הדוחקים והרווחים.

דעת הט"ז, בסק"ב ביאר דיני נכרת ושם כתב דב' עטרות יש עטרה עליונה שהיא מתחלקת לעטרה, ולמטה מעטרה, ועטרה תחתונה שם הכל הוא חלק אחד, וס"ל דעטרה היא השורה הגבוהה ואם נחתך למעלה צריך שישאר השורה הגבוהה כחוט השערה, ולמטה אפי' נכרת כל העטרה כשר, ולא איירי בדין הבשר וזה דין קולמוס ואיירי שנקלף הבשר שתוך עטרה אבל לא עד הגיד דהיינו לחללו, ובסק"ד פי' דיני ניקב והבאנו חלק מדבריו לעיל, כתב שם שאם ניקב לחלל הגיד אף אם הוא נקב קטן פוסל למעלה מעטרה משום כריתה, ובניקב תוך העטרה פסול רק כשהנקב גדול שיוצא ממנו ש"ז אבל אם הוא מפולש שם פסול מחמת כריתה ואפי' נקב קטן, ואם נקב נקב מפולש שגם לתחתון של גיד הוא בתוך העטרה כשר דגם נחתך כשר שם עכ"ד.

ומה שכתב דעטרה היא שורה הגבוהה וע"ז נאמר דין חוט השערה שנשתייר כשר, צ"ע דבשו"ע כתב דבעינן חוט מוקף לכל הגיד והט"ז כתב שהשורה הגבוהה היא רק למעלה, ולמטה אפי' נכרת הכל כשר, וצ"ל דבאמת הט"ז לא קאי אלא על דברי הטור ^[נדמוכח בהרבה מקומות שפי' הט"ז מיוסד על הטור ולא על השו"ע] ובטור כתב דבעינן רובא אבל בשו"ע ע"כ לפרש דגם בס"ב איירי בדין כריתת הבשר. ומש"כ הט"ז דקולמוס איירי בלא הגיע עד הגיד דהיינו לחללו, כוונתו שלא הגיע לחללו למעלה מעטרה בתחתונו של גיד דשם אפי' אם נחתך כשר כמ"ש בסוף דבריו, ומה שיש להעיר לפמשנ"ת בתוס' הרא"ש הערנו לעיל.

בחזו"א אהע"ז סי' י"ב דן הרבה בשיטת הט"ז והיות ושיטת הט"ז צריכה ביאור ראינו לנכון לציין על דבריו. סק"א דין א' כתב בדעת הדרישה והט"ז דניקב למעלה מן העטרה פסול אף דגובתא שלמה וכבר כתבנו מה שיש לדון בזה, באות ב' כתב ניקב בחודו הגבוה ועבר הנקב עד חללו של גובתא פסול לדעת הט"ז והכוונה שלא נשאר כחוט ופסול מטעם כריתה כיון שלדעת הט"ז אם נכרת שם פסול, ובניקב הגיד בתחתונו של גיד עד חללו ולא נקב הגובתא לדעת הט"ז כשר, נראה שהחזו"א למד כן ממש"כ הט"ז בסק"ב שאם נכרתה כל עטרה התחתונה כשר, נקב נקב מפולש תוך עטרה אף שנשארה הגובתא שלמה פסול כבר כתבנו לעיל

נכרת שם, דהקולמוס הוא חתך מחושב ולא צריך להיות אלכסון מדויק ואפשר גם לפרש באלכסון מדויק ובזווית חדה וא"ש.

בקמץ הראשון במכתב דן החזו"א בשיעור הקליפה בקולמוס לדעת הט"ז וכבר הזכרנו הדברים כ"פ. בקטע הבא כן מש"כ במכתב ראשון, נראה שסי' י"ב הי' מכתב ראשון וכוונתו למש"כ בס"ב מיהו אי מתני' וכו' ומפרש שכוונתו שם להתחיל את הקושיות על הט"ז וכמש"נ וכל הקושיא בנוי' על ההבנה שהט"ז הכשיר כריתה באלכסון אם נשאר כחוט אפי' אם נכרת הגובתא מעל העטרה שבתחתונו של גיד וכבר כתבנו שאפשר לומר לא כן. בד"ה דברי הט"ז עמד רבינו על כוונת הט"ז כמו שביארנו שהמשנה עוסקת בשורה הגבוה והקשה עליו קושיות, א. שאין חיות בעטרה יותר מכל האבר, כבר ביארנו שיש הוכחות מדברי הראשונים שיש חיות כזו. ב. לא מתקבל בלשון המשנה דקתני כרות שפכה כל שנכרת הגיד, צ"ל בכוונת הט"ז שגם המשנה מדברת במציאות של נכרת אבל הנ"מ שנתבאר במשנה הוא לגבי השורה הגבוהה ודוחק. ג. בהא דפריך כקולמוס כי נכרת הגיד נמי וע"כ הכונה מהא דתנן וכו'. זה יותר קל דהט"ז מפרש על כריתה למטה מעטרה דתחתונו של גיד וגם המשנה מדברת במציאות של נכרת וכש"נ וגם בלא"ה י"ל דפריך כן מסברא. ד. גם בלשון הט"ז יש דברים שמראים שמפרש מתני' דנחתך כקולמוס אלא שנוזהר בחתיכתו להשאיר חוט מעטרה, כ"ז כמשנ"ת רק מש"כ לרוב העטרה או לכולה כתבנו דע"כ הט"ז איירי בדעת הטור דרוב העטרה.

בד"ה גם דברי הב"ש הק' עוד לדעת הרמב"ם דבעינן כולה, וכבר הקשינו כן לעיל, אלא שבדעת הט"ז י"ל דאמר כן בדעת הטור אבל הב"ש אמר כן בדעת הרמב"ם, אמנם י"ל דהב"ש אינו מסכים עם כל דברי הט"ז וס"ל דקצה העטרה בתחתונו של גיד ג"כ חשיב המשך שורה הגבוהה

אסכס הדעות בדין ניקב בעליונו של גיד, אי' בגמ' ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה פסול, יש מקום לפרש באינו מפולש ושכנגדו למעלה מעטרה בא לסיים את מקום הנקב אבל התו' פי' דאיירי במפולש ובתו' הרא"ש פי' כוונתם שאם ניקב בעליונו של גיד גובתא דש"ז כשר וכן דעת הדרישה ובב"ש סק"ט ג"כ נראה שאם הי' רואה דברי תו' הרא"ש

מה שיש להעיר ע"ז, נחתך כקולמוס אם התחלת החתך תוך העטרה אע"ג דהחתך בעומק עד החלל וגם פגע בגובתא הדרישה והט"ז שוין שהוא כשר, נראה מלשונו דמכשיר אפי' אם פגע בגובתא במקום שלמעלה מן העטרה בתחתונו של גיד ובסק"ב מבו' איך הוציא החזו"א כן מחשבון הגמ' וכן הוא לדעת הדרישה, אבל לדעת הט"ז צ"ע כיון דפוסל ניקב בעליונו של גיד אם ש"ז יוצא שם ואפי' שנשאר חוט המקיף שלם לכאור' יפסול קולמוס כה"ג. התחיל בחוד הגובה והגיע לחלל ופגע בגובתא לדעת הט"ז פסול ולדעת הדרישה כשר, צ"ל דלא נשאר חוט המקיף דאל"ה אין נ"מ בחוד הגובה וא"כ צ"ע דגם הדרישה פוסל ובמכתב השני ד"ה לפי' ט"ז התייחס לכך ופי' כוונתו בנשאר חוט וא"ש. ע"ש. ועוד יש להעיר עמש"כ ופגע בגובתא במכתב הראשון בתחלתו ובד"ה אבל קו' הב"ש כ' שהט"ז איירי בלא הגיע לחלל המים וכאן משמע שאם לא פגע בגובתא כשר ואולי נקט כן לרבותא שהדרישה מכשיר וצ"ע. ובסק"ב בחזו"א כ' שהט"ז מפרש למטה מעטרה הכונה בתחתונו של גיד שזה קרוב לפי' הדרישה ונכרת היינו נכרת ממש וכמ"ש הט"ז סוף סק"ד ומפרש הא דקולמוס ומרוב למעלה מהעטרה שבתחתונו של גיד משום דס"ל שצריך שתשאר השורה הגבוהה שבעליונו של גיד ואיירי שנפצע ונקלף העליון רק שלא נגע בגובתא דש"ז עד המקום שכנגד העטרה בתחתונו של גיד. ופריך בגמ' אי למטה מעטרה שבתחתונו של גיד אפי' נכרת כולו כשר ואפי' שנכרת הגובתא ולכך מוקי לה בלמעלה מן העטרה, וכן בנקרי ונקרע מוקי לה בעטרה עצמה והיינו בעליונו של גיד ואפי' נשאר כחוט השערה כיון שיוצא ש"ז ומש"כ במתני' דאם נשתייר כחוט השערה כשר לא איירי בחתיכת הבשר אלא בדין השורה הגבוהה וכן מפרש הט"ז במתני' ומתני' לא איירי בדין החלל וזה כשר רק בנחתך כנגד העטרה התחתונה או כנגד העטרה העליונה אם נשאר השורה הגבוהה כחוט השערה ולא הגיע על החלל ומכאן ואילך בחזו"א סוכם קושיות על הט"ז, מיהו אי' מתני' וכו' וכתבתי כל מה שיש לנסות מדברי החזו"א בביאור הט"ז והתעצלתי לסדר זאת על דבריו והמעייין יבחין, וכל קושיות החזו"א מתורצות בדברינו, רק נוסף לבאר מה שהק' החזו"א מהתוס' דא"א לומר דניקב פסול עד החלל דהא מכשרינן כקולמוס וכמרוב וכש"כ בניקב, דהט"ז מפרש זה על המקום שכנגד עטרה התחתונה דשם ניקב כשר וכקולמוס כשר גם אם

הי' סומך ע"ז להקל, ומאידך דעת המרדכי ואגודה לפסול וכן דעת הב"ח והט"ז וחזו"א וצ"ע למעשה.

ה. אופני האיסור לבועל ולבעל

התורה אמרה שהנאף עם אשת איש נאסרה לו עולמית וביארו בגמ' ובראשונים איזה בירור צריך כדי להוציא את האשה מהנטען, ובתוך הדברים יתבאר איזה בירור צריך כדי לאסור אשה לבעלה, ובדין הנטען נאמרו ד' שיטות בראשונים.

א. דעת מהר"ם בתשו' מיימוני סי' כ"ה ור"ת אחר חזרה בדעת השאלתות, דבשאלתות כתב אי איכא דבר מכוער וקלא דלא פסיק תצא בין מבעל בין מבעול, ופי' דכוונתו או עדי כיעור או קדל"פ, ופירוש הסוגיא יבמות כ"ד ב' הוא דרב דאמר דנטען בעדים שכנס יוציא הוא אפי' בעדי כיעור אבל בקדל"פ לא יוציא ולרבי אפי' בקול יוציא [נומשמעות תשובת מהר"ם דאפי' בקלא דפסיק וכ"כ בתו', וצ"ל שפי' קלא דפסיק שנפסק סתם ודלא כרש"י שיצא קול להכחישו] ופסקו בגמ' הלכה כרב בקלא דפסיק דלא יוציא אלא בעדי כיעור והלכה כרבי בקלא דלא פסיק שיוציא, ואם יש לה בנים אי' בברייתא דלא תצא ולל"ק הוכיחה הגמ' מזה דבליית לה בנים מודה רב דבקול יוציא ולל"ב רבי היא ומודה דביש לה בנים לא תצא ולא נתפרש דעת ר"ת בזה ויש ללמוד מדברי ש"ר דהלכה כל"ב לר"ת ומהר"ם דאפי' בקלא דלא פסיק דקיי"ל דתצא הנ"מ דוקא בליית לה בנים. אבל בעדי כיעור תצא אף ביש לה בנים דלרב לא מחלקים בהכי ובעדים קיי"ל כוותי' - שו"ר שנח' בזה הפו' דעת הב"ח על הטור ובתשובות שלא תצא ביש לה בנים אלא א"כ אי' גם קדל"פ, אבל מהרש"ל ושי"ט וט"ז ס"ל כמש"כ. ודע דבתוס' ד"ה אמר רבי מבואר דאין כל הכיעורים בגמ' שוים ורוק למעלה בגג הכילה לא עדיף מקלא דפסיק, עי' בט"ז סק"ב, ולפ"ז אפי' אם יש עדי כיעור על כיעורים כה"ג לא תצא.

ב. דעת הרא"ש ס' ח' בדעת השאלתות דבעינן תרוייהו ומפרש דברי רב בעדי טומאה וברייתא דרבי בעדי דבר מכוער, ומש"כ בגמ' דהלכתא כרבי בקלא דלא פסיק זה תנאי נוסף על עדי כיעור דדעת רב דאפי' בהצטרפות עדי כיעור וקדל"פ לא יוציא כמ"ש בתו' כ"ה א' ד"ה הא בקלא ודעת רבי דבעדי כיעור גרידא יוציא ונקטינן דבהצטרפות ע"כ וקדל"פ יוציא, והרא"ש

לא הביא את החילוק של יש לה בנים, ואפשר משום דס"ל דלא אמר לה רבי אלא בעדי כיעור גרידא אבל בהצטרפות קדל"פ דמבו' בלשונו דחשיב כפ"פ או כע"א אחר קינוי וסתירה תצא [הרשב"א כתב שדבר רחוק הוא לומר דקדל"פ וע"כ חשיב עדי טומאה והלכך בדאית לה בנים לא תצא, אבל נסתפק לומר דאפי' בעדי כיעור גרידא תצא אפי' ביש לה בנים, ולפרש דלא חילק רבי בין יש לה בנים לאין לה בנים אלא בקלא דלא פסיק]. אפי' יש לה בנים, ודע דמבו' בר"ת ובמהר"ם וברא"ש דהא דאמר רבי תצא בקול היינו כשראה הבעל דבר מכוער וכך מבו' בלשון רש"י, ונראה שראיית הבעל אינה מוסיפה לנו בירור אלא משום דלגבי' הוי קלא דבתר נישואין בעינן שיתוסף אצלו ראיית הכיעור, ומשום ראיית הכיעור גרידא א"א לכופו להוציא דשווי' אנפשי', חד"א דיש כאן ענין חב לאחרני דנאסרת בזה על הבועל, ולא שייך כפיית בי"ד בכה"ג, אלא דכשיש קול ונאסרת על הבועל כופין בי"ד על הבעל להוציא בצירוף שתיהם, ועי' בשו"ת רעק"א קצ"ט ובחזו"א סי' י"ז.

ג. הרי"ף כתב דבקלא דלא פסיק עבדינן כרבי ומפקינן לה בעדי דבר מכוער וקלא דלא פסיק, וזה כשיטת הרא"ש, אמנם אח"כ כתב דשמעינן מהא דתניא בד"א בשאין לה בנים דהיכא דאית לה בנים מן הנטען אע"ג דאיכא עדים בדבר המכוער לא מפקינן לה מיני' דמשמע מזה דבעדי כיעור גרידא אם אין לה בנים תצא, ולפ"ז נצטרך לומר דהא דאמרנן הלכתא כרב היינו ביש לה בנים, וקשה דאי"כ לית הלכתא כרב דהא בדאית לה בנים מודה רבי דלא תצא, ועכצ"ל דהרי"ף קיצר וסמך עמש"כ לעיל ומש"כ דהיכא דאית לה בנים לא מפקינן כוונתו אפי' בדאיכא קלא דלא פסיק, וכך פי' הנמוק"י, ויש לזה סמך משיטת הרמב"ם שדרכו לילך בשיטת הרי"ף וכתב בהל' שוטה פ"ב הי"ג וי"ד דבעדי כיעור וקלא דלא פסיק אם אין לה בנים תצא ואם יש לה בנים לא תצא, אבל בטור סי' י"א כתב בשם הרי"ף דכשיש בקול ממש או אם יש עדי כיעור מוציאין בין מבעל בין מנחשד אם אין לה בנים אבל בראיית הבעל לחוד לא מפקינן אע"פ שיש ממש בקול וכן היא מסקנת הרא"ש עכ"ל

[הערתקתי גירסת או בטור שנראה שזה היה גיר' הד"מ, אמנם צ"ע המשך דברי הטור שהעתקתי דלא מפקינן אע"פ שיש ממש בקול, והד"מ לא פירש חלק זה וצ"ל דלצדדין קתני וקאי איש לה בנים ודוחק] ופי' הד"מ דהרי"ף חילק בין יש לו בנים לאין לו בנים בעדי כיעור רק בדליכא קלא אבל בקדל"פ [בשו"ת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א משמע לא כן] תצא

מהר"ם רא"ש וטור דברייתא דרב יבמות כ"ד ב' איירי בבעל ולפ"ז גם מה דנקטינן כרבי קאי אבעל כל שיטה כדעתה וכפשוט"ה לעיל סק"ו, ויש שיטה ממוצעת דעת הרמב"ם הסמ"ג ורבינו אברהם מן ההר דתצא דרבי קאי אבעל אבל אין כופין אותו להוציאה אלא דתצא בלא כתובה, ודעת בה"ג ר"ח רי"ף ר"י רשב"א ריטב"א ורא"ה דברייתא איירי באיסור לבועל אבל מבעל ל"ת אלא משיראו כדרך המאנפים ^[נובלשון בה"ג איתא דבעי שיראו כמכחול בשפופרת, ע"י נובי"ת י"א]. והנה רש"י כתב בד"ה ואבע"א דרבי מפיק אשה מבעלה בקול כל דהו אבל בשו"ת מהר"ם סי' פ' צידד לפרש דהאי בעל בועל קאמר וקאמר דמפיק לה מבעול, אבל יש להוכיח כפשט דברי רש"י מדבריו בד"ה ווכל יוצא שהצריך ראיית הבעל ומשמע דתצא מהבעל קאמר דלגבי בועל אינו מגלה ואינו מוריד ראיית הבעל וכה"ק באבנ"מ. ובדעת ר"ת פקפק הב"י משום שהתוס' והרשב"א כתבו דעת ר"ת בדבריו הראשונים ולא כתבו מה שחזר ופי' בדברי השאלות, ופירש דמשמע להו ז"ל שמה שחזר ופי' דברי השאלות אתא לפרושי אבל דעתו כדבריו הראשונים ועליהן הוא סומך, אבל בשו"ת המהר"ם מב' שר"ת החמיר למעשה ובלא"ה מחודש ביותר לומר כן ועי' אג' חזו"א ח"ג אג' ט"ו, ולא אדע אם בהכרח לומר שהתוס' והרשב"א ידעו מחזרת ר"ת, ובדעת הרא"ש ג"כ פקפק הב"י לומר שלא כתבם אלא לחלוק על ר"ת בפ' השאלות ונסמך על תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ד שכתב שר"י הכריע כה"ג וכן פוסקין, ואף ששוברו בצדו שאחר התשובה הוסיף בן הרא"ש וכתב ועתה כשלמדנו יבמות דקדק א"א נר"ו לשון השאלות ופי' בענין אחר, דחה הב"י דלא לפסק הלכה אמרה, ואף שבתשובה סי' י"א הביא שראה את הר"מ ^[ויזן] פוסק ודן כדברי השאלות הרי חזר וכתב בתשובה זו דסוגיין דעלמא פוסקין כה"ג ור"י. (לא נשלם לע"ע)

אפי' ביש לו בנים, וצ"ל דבאמת לא פסקו כרב ואמרו הלכתא כרב בקלא דפסיק רק משום דרב בעי עדי טומאה אף דבכה"ג מודה לו רבי, ואפשר דלדעת רבי עדי כיעור חמיר מקול ואפי' בעדי כיעור גרידא תצא אפי' ביש לה בנים וברייתא דחילקה אם יש לה בנים היינו דוקא בקול, ובוה קיי"ל כרב ולא כרבי, ומדוקדק בזה המשך לשון הרי"ף דמשמע דבאין לה בנים מוציאין בעדי כיעור וכמ"ש לעיל, וכן פסק הרמ"א לדינא בס"א ^[אלא שהוסיף שם דבכל אפי' אי איכא תרוייהו לריעותא לא תצא ביש לה בנים].

ד. הרמב"ן הביא מהגמ' כ"ה א' דכניסת הנטען מחזיקה לקול נוכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"א תקצ"ו ואלף קע"ד והוי כקלא ודבר מכוער, ופי' סוגית הגמ' לדעתו היא דברייתא דרבי איירי בעדי כיעור וקדל"פ, ונראה דפי' הכי משום דאמרינן בגמ' הלכתא כרבי בקדל"פ א"כ צ"ל דרבי איירי בקדל"פ ופשטות הברייתא איירי בעדים ^[וגם מדילפינן מבעל לבועל וכניסת הבעל הוי כעדי כיעור] א"כ ע"כ הברייתא איירי בדאיכא לתרווייהו, ולפ"ז מבעל ל"ת אלא בקדל"פ וע"כ ומנטען תצא אפי' באחד מהם ואם יש לה בנים לא תצא משניהם אלא בעדי טומאה, ומשמע מלשון הרמב"ן דאפי' בע"כ וקדל"פ וכנסה נטען אין מוציאין בדיש לו בנים.

ועתה נבאר דין האיסור לבעל, "כי מצא בה ערות דבר" אין האשה נאסרת על בעלה אלא בדבר ברור ובב' עדים כדאי' בגיטין פ"ט א' צ' א' ונשנו בגמ' כמה אנפי דהו כדבר ברור. סתירה אחרי קינוי ^[וע"א בטומאה לחלק פוסקים] ופתח פתוח כדאי' כתובות ט' א', ומגרש את האשה ולנה עמו בפונדקי גיטין פא, והכא נח' הראשונים האם עדי כיעור או ע"כ וקדל"פ חשיב נמי דבר ברור כעדי טומאה, ונקדים את רשימות הראשונים כפי מה שמשמע מפשטות דבריהם ואח"כ נבאר קצת ממה שיש לדון בדעת חלק מהראשונים. הנה דעת השאלות רש"י ר"ת ^[אחר חזו"א] רמב"ן

בעניני עגונות

א. טביעות עין

א. יבמות ק"כ א' תוד"ה אין מעידין. ע"י בערוך לנר שהביא תשובת ר"ת בספר הישר, ויסוד הדברים הוא דלא נאמרו תנאים בעדות מיתה כשזהותו נעלה מכל ספק. ואם העדים אומרים ידעין ל"י שזהו הוא בלי השאיר מקום ספק סמכין עליהו, וכלשונותיו, וכי מי שיחתוך חוטמו יוכל לומר שלא הוא לזה וכו', או מי שמת וחתכו חוטמו לא יוכלו להעיד עליו זאת לא תהי', ולא נאמר דין המשנה אלא בצריכים עיון דווקני ואין טביעות עינו אלא כסימן מובהק כיון שאין הטביעות עין כללית ברורה ופשוטה, והוזכר יסוד זה גם בתוס' שלפנינו שכתבו כשלא נחבל בפנים ודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' לאחר כמה ימים, היות כי דברי התוס' הם מתורת ר"ת, וברא"ש ותו' הרא"ש כתבו דבריהם בשם ספר הישר, ראוי להשוותם בדאפשר, ונאמר דכונת תו' דלא נאמר פ"פ פדחת וחטם אלא בדליכא הבחנה ברורה שזה הוא, אלא כעין מדמה מילתא למילתא אבל כשכל גופו שלם שנודע עי"ז בבירור היטב וא"צ לדמות, מעידים אפי' בנחסר מפניו ואפי' אחר ג' ימים.

ב. שם בתוס'. והיכא שאינו נחבל בפנים וכו', כ"ז לא נזכר בספר הישר וי"ל שהתו' קיצרו בדבריהם וסמכו על הספר הישר [שצינו בסוף דבריהם] וע"ד ר"ת הנזכרים במדרכי, דהק' ר"ת מסוג' דלק' קכ"א א' בההוא גברא דטבע ומקשה עלה כמאן עבדי, וקשה הא י"ל דגופו שלם, ותו' ר"ת דהא צ"ע איפכא אי ברירא לשושביני דזה הוא מאי סברא שלא להאמינם, וע"כ דאיירי בגוונא שאכלוהו הדגים ונשחתה רוב צורתו וקים להו דאיירי בגוונא דמתני' דלא נשאר אלא פרצוף פדחת וחטם ומש"ה מייתי מינה, וע"ז הק' ר"י במדרכי דאם יש מכה בשאר הגוף נשחת גם הפנים ע"ש, ומש"ה נטו בעלי התוס' מדרכו של ר"ת [ע"י מהיר"ק שורש קכ"א] ופי' דהסוגיא דקכ"א איירי בנחבל בפנים, והא חבלה איירי בלא יצא דם ונחתכו הפנים, אלא נתעוותה כל צורת פניו עד שנגרעה הכרתו מהכרת פרצוף בלי חוטם וגוף שלם, ולא נאמר מיא מרזו מכה ק"כ ב' אלא בכגון נחתכה רגלו, או אפשר דחבלת הפנים איירי שנשפתשפו נשרטו ונסדקו עד שנתבטל

תוארו וצורתו, ומיא מרזו רק מכה בחלל ובעומק הגוף, נוכך משמע מלשון התוס' דר"ת איירי כשאין שם אלא הפרצוף, ובנחבל הפרצוף היינו שלא נשאר כלום, ולפ"ז רישא כדאיתא וסיפא כדאיתא ולר"י אם נתקלקלה כל צורת גופו ולא נשאר אלא פרצוף פו"ח לא מהני אפי' בפחות מג"י דמיא מרזו מכה, ולר"ת לא נתבאר בגמ' דין נחבל בפנים וי"ל דתלוי לפי ראות עיני הדיין, ואפשר דכל כה"ג שב לדין המשנה ותלוי בג' ימים.

ג. תוס' שם. אבל כל גופו שלם וכן להלן. ובספר הישר כתב ראשו שלם או ראשו ורובו שלם או ראשו וגופו, וצ"ע ג"כ האם ראשו ורובו או ראשו וכולו, ונראה שאין גופו שלם תנאי באמיתת ענינו אלא סימנא בעלמא הוא דפרצוף וחטם מן הנמנע שיכורר אצל עד באופן מוחלט מיהו, ואם לא נחסר ממנו כלל אורחא דמילתא שכל המכירו יודעו ואפי' כמה ימים ממיתתו. ניכר ע"י סימני הגוף. למשנתי צ"ע מאי שייאטי' דסימני הגוף, ויותר מבואר להלן בתו' שכתבו ע"י טב"ע ניכר ע"י סימני הגוף, וע"כ דהאי סימני הגוף אין הכוונה לסימנים דמתני' אלא לשלימות ההכרה ע"י שהגוף שלם והוא מסומן אצלו ניכר הוא היטב, נומש"כ בגמ' דקב באפותי ולא בשקרוה, אע"פ דכל גופו התם, י"ל דבאופן ההסתכלות הרגיל ניכר אדם בהכרת פניו, אלא דכשכא לעסוק בהכרת המת, אם כל גופו מסייע בהכרה ניכר הוא בבירור אף דנחסר מצחו או חוטמו. ועוד דשמא דוקא בסימנין, בספר הישר ליתא חילוק לשונות בדעת ר"ת, וצ"ע מאי בינייהו, ונראה דבתי' קמא פ"י למתני' בליתא לכל גופו נ"י"ל דסימנים בגופו היינו בראשו ונקט גופו לאפוקי מכליין והיקל אפי' בסימני הגוף בתוך ג"י ולתי' בתרא דקדק דמתני' אמרה דוקא בדליכא אלא סימנים אבל אם יש בגופו גם טב"ע מהני, ואפי' לאחר ג' ימים.

אפי' הוא אמת. אם נאמר דהתו' ותו' הרא"ש מסרו לנו קבלת ר"ת בספר הישר כדמשמע מדבריהם צריך לדחק בלשונם כאן, דאפי' הוא אמת הכונה שהוא אמת והכונה לדין המשנה דג' ימים דאיירי בנחבל בפרצוף, ואיירי אפי' בנשאר גופו שלם וכמש"נ סק"ב דנחבל הפנים גרע מנחתך החטם דאיירי בנשחתה כל צורת הפנים, וכיון היינו אע"פ, ומש"כ וגם יכול להיות שהוא בתוך ג"י הוא דבר חדש וצ"ל אם יכול להיות

ונתחלף ג' בא' [וכן הגיה ר"א חבר], ולפ"ז באו כל דברי התוס' בלעגי לשון ובעמקי שפה.

ד. ואפשר דרבותינו בעלי התוס' קבלו מר"ת באופן אחר ממה שלימד בתשובתו, ולא ציינו לספר הישר אלא דשם נתבאר גוף הדין דמתני' איירי כשאין שם אלא הפרצוף. אבל בספר הישר לא אמר אלא דבהכרה ברורה וודאית מהני בכל גווני, ופי' דמתני' איירי בעדות על הפרצוף היינו שמעיד שפ"פ זה דומה לבעל מדלא קאמר במתני' אין מעידין אא"כ ראו פרצוף פנים, ובתוס' הוסיף ר"ת לחדש דאפי' בגוונא דמתני' דליתא להכרה מוחלטת, אופן אחד דמהני הוא פרצוף פדחת וחטם, ואז מהני אפי' בדליתא אלא חלק זה בראשו, אבל יש אופנים נוספים דחשיב הכרה בדרגא זו ומהני מה"ת והוא בגופו שלם ואיכא סימנים, ובסברא זו לא החליט ר"ת אלא אמר דאפי' אי נימא דכשנחבל בפרצוף אין מעידין לאחר ג"י יש להקל בספק ג"י, ולפ"ז שפיר י"ל דכל דברי התוס' הם מקבלת ר"ת אף שלא הוזכר בספר הישר לא סימני הגוף לא נחבל בפנים לא נסתפק בסברתו ולא הזכיר ספק ג"י. ובתו' י"ל דמש"כ בסו"ד ותשובת ר"ת כתובה בספר הישר הוא הוספה מאוחרת אבל ברא"ש ובתורא"ש צריך לדחוק כמש"כ לעיל, או אפשר שבתוס' ציינו לדברי ספר הישר דשם נתבאר באופן אחר, והרא"ש הבין מדבריהם שכ"ה בספר הישר וצ"ע.

ובמה שהזכירו תוס' סימני הגוף נחלקו האחרונים, דהנה הטור והשו"ע שדרכם להביא דברי הרא"ש לא הזכירו סימני הגוף, ופי' הגר"א דגם התו' לא הצריך תנאי סימנים אלא דאורחא דמילתא ליתא להכרת גוף בלא סימנים וכ"פ בשו"ת מגיני שלמה, ונראה דהגר"א לא נחלק על כל האחרונים שפי' סימני התוס' בדוקא אלא בפשט דבריהם, אבל גם להגר"א אין כונת התוס' להכרה דרבינו תם, דהכרה זו אינה צריכה להסתייע מסימנים, אלא דתרי מיני טביעות עין איכא, בספר הישר איירי בטביעות עין כהכרת אדם חי, וברא"ש ובטוש"ע איירי בטביעות עין שיכול ע"י להעיד שדומה לפלוני, ודעת שארי אחרונים, בתשובת ב"י הגי' דברי הרא"ש כהטור [ובכת"י התוס' א"י כהגהתו], ובדרישה השיג עליו, ובב"ח פ"י עפ"י הראשונים שלא הזכירו סימנים וח"מ וב"ש הביאו הדעות, ופירוש התוס' לדבריהם דע"י שיש גוף שלם וחלקי הפנים וטב"ע בגופו וצורתו וסימנים בינונים בגופו מצטרף כ"ז להחשב כפרצוף פדחת וחוטם.

ה. הרשב"א נח' על כל דברי התוס' ויש לפרש יסוד מחלוקתו דהנה אי' בגמ' קכ"א א' איבע"ל ריב"ב לקולא פליג ואעפ"כ חששו וגזרו רבנן עד ג"י אפי' במקום שאפשר להקל ביותר מזה, וכן מבוי בכורות מ"ו ב' לחד לישנא דדינא דמתני' דבעי חוטם ופדחת דאחמירו דבנן בעדות אשה, א"כ דיני דמתני' הם מחששא דרבנן וכ"מ ברשב"א ובריטב"א להלן, דעת הרשב"א דלא שייך בזה לדון בסברא ולדמות מילתא למילתא, כיון דאמרו רבנן אין מעידין אלא בהכי ובהכי, אין מעידין אלא באופן שקבעו רבנן, ואף אם בגוף שלם וסימנים חשיב כפרצוף חטם ופדחת אחמירו רבנן, וכן גזרו ואמרו אין מעידין אלא עד ג"י אין לחלק בדבר ואפי' בניכר היטב לא מהני, ויש להסתפק באחר ג"י שבזה הביא הרשב"א דברי התוס' ומשמע בתו' דאיירי בהכרה ברורה כש"נ בסק"א, אבל בדברי הרשב"א אינו מבואר אי פליג עליהו אפי' בהכרה כה"ג א"ד לא פליג אלא בטביעות עין בשיעורא דמתני' שע"ז גזרו רבנן, אבל במקום שנחשב ראייה לא גזרו ולשון הרשב"א בסוף דבריו שנדמה להם זה חיישינן דלמא מתפח תפח וכו' משמע יותר שאם ניכר כמו חי מעידין עליו.

לענין דינא, ר"ת בספר הישר חדית לן דבהכרה ברורה אפי' מת שנחתך חוטמו אם מיוחדיו מכירים אותו בכירור כמו חי לית דין ולית דיין דמשיאין את אשתו, ראבי"ה אור"ז ותשובות מ"י הביאוהו תו' והרא"ש ציינוהו, ולמה שפירשנו דברי התוס' לכוונה אחרת גם הרשב"א והריטב"א לא נח' על יסוד זה, ולא הביאו ברא"ש דלר"ת בתרייתא עדיפא מינה קאמר [וגם הבי"א אף שהי' לו ראבי"ה ואור"ז י"ל דסמך על מה שהביא דעת ר"ת שברא"ש וקיצר] אבל כשליכא הכרה ברורה וודאית וצריך עיון נח' הראשונים, דעת ר"ת דבגופו שלם יש להקל אף בדליכא לכל חלקי הפנים וגם לאחר ג"י ולהרשב"א ל"מ, תו' רא"ש ומרדכי כתבו כר"ת וכ"כ מהרי"ק שורש קכ"א, ריטב"א רא"ה ונ"י כתבו כהרשב"א והביא הדעות בב"י.

ו. בתשובת מהר"ם הו' בהגמ"ר קידושין ובתשו' מ"י ט' הביא חלק מתשובת ר"ת, וע"כ האי אין מעידין לאו אדם ידוע חי וניכר למעידין דאפי' עד ק' ימים מהני וכו', וכ' מהר"ם אלמא אם המעיד עליו הי' מכירו מחיים וכו', ע"ש. ולדברינו בסק"א ודאי שכן הוא דלא שייך האי הכרה אלא במכירו מחיים ואפשר שזו כוונת מהר"ם.

מיהו י"ל דבאמת ר"ת בספר הישר לא חילק בין

הכרה ברורה להכרה קלושה אלא כל שמכיר בטביעות עין שפיר דמי, ולא איירי מתני' אלא בהכרה שפרצוף זה דומה לפלוני שזה חשיב רק כסימן מובהק, ולפ"ז דברי התוס' קרובים יותר לדברי ספר הישר, ומה שעמדנו בסק"ג שאין דברי התוס' ולשונויותיהם תואמים עם דברי ספר הישר, קשיא רק אם נאמר שמקור דברי התוס' בספר הישר, אבל אם נאמר שזו קבלה אחרת מר"ת י"ל דר"ת החמיר יותר בקבלת התוס' ונסתפק בדין נחבל בפניו לאחר ג"י ולא הכריע להקל אלא בספק ג"י, והדברים מתאימים עם דברי הטור והשו"ע שכתבו בשם ר"ת להקל בטביעות עין שזה באמת יסוד דברי ר"ת, והאחרונים שפי' דבעי גם סימנים צ"ל שר"ת הוסיף לבעלי התוס' תנאי נוסף על המבואר בספר הישר.

ב. סימנים

א. ב"מ כ"ז איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן. יש הרבה צדדים בספק זה, אפשר דילפינן לה מקרא דשמלה נאו מקרא דדריש, וצ"ע מהגמ' דשהן ואפשר אף דלית לי' קרא הוי דאו' כיון דסימנים הם ענין משפטי של בירור הוי מכלל המשפטים שנמסרו לחכמים ואם קבעו חכמים דכה"ג הוי בירור גמור חשיב דאורייתא, או דלמא מה"ת מהני סימנים ורבנן גזור דלא יועיל בגט ומיתה או דלמא לא מהני כלל סימנים מה"ת ורבנן תקנו דיועיל באבידה ונחלה, ואפשר דרבנן תקנו כן משום דחשבו סימנים לבירור מעליא, או דלמא אף דלא חשיב בירור מעליא תקנו דיהני, ואולי תקנו דיהני אף דחשיב פחות מספק השקול, ואין הכרח דבכל המקומות בגמ' איירי בצדדים שונים.

ב. כתב הב"י בשם רי"ו שהביא רמ"ה דאם נשאת ע"פ סימנים שאינם מובהקין כיון דספיקא הוא לא תצא, ואין הכונה שנאמר כאן דין כללי שכל ספק א"א אם נשאת לא תצא ובודאי שאין הדין כן, אלא בספיקות שמעיקר הדין הוכרע הדבר לקולא אלא שלחומר הנושא נשאר בספק שייך לומר אם נשאת ל"ת, ושפיר י"ל ע"ז דספיקא הוא ואמרינן כיון דספיקא הוא לא תצא וכך פ"י הגרעק"א בשו"ת סי' ק"ז, אולם בחזו"א סי' כ"ה סק"י כתב שא"א לומר כן בלשון הרמ"ה והעלה לדינא דאם נשאת תצא ונכתוב מה שיש לדון בדבריו, מש"כ דכל הראשונים שסתמו דסימנים ספיקא הוי ודאי תצא, אין כל הספיקות

שוות, וראה בלשון הרא"ש סי' י"ג "ואע"ג דרבא אמר סימנים דאו' וכו' הא איהו גופי' וכו' בחד לישנא דסימנים דרבנן וכו' ולפי שלא הי' יכול למצוא טעם וכו' אמר מסתברא דהוי דאורייתא ואין זה הוכחה וכו' דהם ידעו טעמו של דבר ע"ש" שפיר נראה גם להרא"ש דהספק דרבנן לא הוי ספק גמור, ומה שהביא ריב"ש דתצא הוא בסי' ש"פ ונתבאר שם דכל היכא דתנן אין מעידין לא הוי עדות ותצא אבל לא נתבאר שם דקיי"ל בפ"י אין מעידין דמתני' או דברייתא דקאי אסימנים בינונים, ועל הרמב"ם בהל' נחלות שכתב שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת דמשמע דסימנים דאו' מעיקר הדין אלא מדרבנן ספקינן להו, הק' החזו"א מהגמ' דפרכינן לה מקראי, וי"ל דאם הי' קרא לא היו רבנן מתקנים לחוש והא דמסיק רבא סימנים דאו' היינו דחז"ל קבעו דזה בירור גמור מה"ת ומש"ה מהני בתכריך של שטרות, ובזה א"ש דלא מייתי קרא דשמלה רק קרא דעד דרוש אחיך אותו דלא הוזכר בו סימנים רק דרישה, וחז"ל פירשו מה נחשב דרישה, ושפיר י"ל דגזור רבנן דלא לסמוך אסימנים אלא באבידה, ע"י סק"א, ומש"ה ביבמות ק"כ לא מסקינן דסימנים דאורייתא, אבל י"ל דאם נשאת לא תצא.

מוהר"ר הילמן מפרגא שהובא בב"ש סי' י"ז ס"ק מ"א נקט דבסימן אמצעי בגופו וסימן מובהק בכליו מותרת לינשא ממ"נ ע"ש, ויסוד דבריו הוא אף שאין הנידונים תלויים בעצמותם זב"ז כיון שלפירושו בסוגיא בכה"ג מותרת לינשא לכולהו לישני הכי נקטינן, אבל למש"כ דמעיקר הדין קיי"ל דסימנים דאו' וא"כ חיישינן לשאלה, והא דלא סמכינן אסימן דגופו הוא משום דרבנן אחמירו עלה וא"כ י"ל דהחמירו גם באופן שיש ס"מ בכליו וק"ל.

ג. חולין צ"ה ב' מריש הו"א סימנא עדיף מטביעות עינא, תו' פירשו דטב"ע כל דהו קאמר והרמב"ן פ"י דסבר דטב"ע חשיב כסימן מובהק, השתא דשמעתינהו להני שמעתתא דרב הונא ורב נחמן ורב חסדא שהתירו בשר שנתעלם מן העין בטב"ע כ"ד, אמינא טב"ע עדיפא, הק' הר"ן היכי מייתי ראי' מת"ח, ותי' דלא הי' להם אלא טב"ע כ"ד, ואמר עלה בגמ' דאלת"ה היאך סומא מותר באשתו וכו', וצ"ע מעיקרא מאי קסבר ועוד צ"ע דלמא ע"י סימנים וצ"ל דלא מייתי לה אלא לסייעתא בעלמא, אבל צ"ע אי טב"ע דקלא אחשיב כטב"ע כ"ד דקטלינן עלה כדלהלן. אריבד"מ תדע דע"י סימנים לא

בין החפץ שאבד לחפץ הנמצא ובוה צריך סימנים המבדילים חפץ זה משאר החפצים שבבריאה כדי לברר שזה שאבד הוא זה שנמצא, ולשון הרמב"ן היא מה ענין זו לזו אפי' כשתמצא לומר סימנים אלו דאו' יש לומר שאין מחזירין אבידה בסימנים דילמא מיחזא חזא א"נ כסומא בארובה וכו' וסימנים אלו לענין אבידה ודאי אינו כלום דהו"ל כחורא וסומקא וכו' אלא סימנים אלו קאמרינן שהם עיקר לסמוך עליהם בענין זה וגמרא גמרי להו וכו' עכ"ל, ולדברינו מש"כ הרמב"ן דילמא מיחזא חזא א"נ כסומא בארובה אין כוונתו דבאבידה יש חשש משקר אלא לישנא דגמ' בכ"מ נקט והמכוון הוא שאין לסמוך על סימנים, אבל בקצה"ח סי' רנ"ט ס"ק ב' פ' בכוונת הרמב"ן שכל הנידון אי סימנים דאו' או דרבנן הוא חשש דמיחזא חזא והוא שקרן ע"ש.

ג. אבד זכרו

א. מרדכי סי' צב בתשובת ה"ר אליעזר מורדון האריך מאד למצוא עילה להתיר אשה שנתענגה ארבע שנים כי נטבע בעלה וחזקות מוכיחות שנטבע, נראה יסוד הדברים כי חז"ל הצריכו להתיר עגונה עדות על האיש ועל המיתה, אבל הוכחות וחזקות לא מהני, ומשאל"ס אסורה אף שרובן למיתה כיון שאי"ז עדות על מיתה ודאית אלא קרוב למיתה, אבל אם נוסף לעדות הטביעה הוכחות נסיבותיות אף שאין בהם עדות ישירה על האיש ועל המיתה, מהני לחזק בליבנו את דבר מיתתו, ובאופן שנתברר אצלינו בבירור גמור שאין בו ספק שזה האיש טבע מסתבר שלא גזרו חז"ל את גזירתם דמשאל"ס, ודעת החולקים יש לפרש דאמרו שא"א לומר שאבד זכרו יהני כמו ההוכחות שנתבארו בגמ' כיון שחז"ל לא הקילו בזה וכמסקנת הגמ' בצורבא מרבנן, וכמשנ"ת שחז"ל הצריכו עדות ברורה על האיש ועל המיתה ולא הקילו אלא בדיני המעיד ומסירת העדות, אבל בגוונא שפירשנו דעת ר"א מורדון שחזקות מוכיחות שנטבע בשיעור המברר יותר ויותר מציורי המיתה שבגמ' כגון מים שיש להם סוף ושהה עשת"נ וכיו"ב, אלא שאי"ז עדות על המיתה עצמה, לא שמענו מה דעתם.

ב. בתרומת הדשן ח"ב סי' קל"ט כ' בספק מסל"ת דל"ת כמשאל"ס, כיון דנפיק קלא דל"פ שמת ובעל שם הי' ויש לו קרובים הרבה בכמה מדינות וזה כמה שנים שנשתקע שמו ואבד זכרו ואנו בגלותינו מפוזרים

קטלינן וע"י טב"ע קטלינן משמע דזה הי' פשוט לחכמי הגמ' עד שהוכיחו מזה אבל לא הי' הוכחה גמורה דאל"כ היכי ס"ד דרבא דסימנא עדיף מטב"ע, ובאמת צ"ע אי סימנים דאו' מדוע לא קטלינן אסימנים, ואי לא מהדרינן אבידתא בטב"ע ולא סמכינן עלה באיסורא היכי קטלינן עלה, ונראה דשאני דיני נפשות שנמסר לבי"ד הגדול, ובי"ד חוקרין ודורשין מפשפשינן וממשמשינן מדקדיקין ומבררין ומחמיצין את הדין מתוך מתוך עד שיצא לאורה ומש"ה בטב"ע שפיר אפשר לומר דקטלינן עלה דבי"ד יבררו שפיר ענין הטב"ע הראי' וההוכחה ולא יהרגו אא"כ יתברר להם הענין בודאות גמורה מתוך העדות וישפיר י"ל דלקטלא מהני טב"ע אפי' בפרצוף פנים בלא חטם כדאי' בבכורות מ"ו, ולא החמירו אלא בעדות אשה אבל אבידה ואיסורים שנמסרו לכל אחד סבר רבא דל"מ טב"ע, ברם ע"י סימנים נהי דשייך בירור ע"י סימנים וחשיב בירור דאו', פשוט בגמ' דלא מהני לקולא וצ"ל דהוא מדין והצילו העדה, כיון שא"א לבוא לבירור השלם שבדיני נפשות ע"י סימנים קבעו חז"ל דל"מ סימנים בד"נ, ואף שלפ"ז אין ראי' למסקנת רבא צ"ל דתדע אינו לשון ראי' מוחלטת, וכדמייתי רב אשי תדע דאילו א"ל לשלוחי קריי' לפלניא דהאי סימני' ספק ידע לי' ובטב"ע כי חזי לי' ידע לי', ואין זה ראי' אלא הסבר, ושפיר י"ל דגם הא דמייתי מקטלא אינו ראי' אלא לקרב את הדברים ללב. צ"ו א' תוד"ה פלניא הקשו להך לישנא דסימנים דאו' הא משיאין אשה ע"פ סימנים והיכי נימא דלא קטלינן לי', ומבאר מדברי התוס' דאפי' אי סימנים דאו' לא קטלינן בהו וכמש"כ, ות' תו' דאה"נ אם נשאת ע"פ סימנים וזינתה אף אם נתברר בעדים שבעלה הראשון מת בשעת הזנות לא סמכינן אסימנים למיקטלה וכו', והדברים צריכים ביאור איך אפשר לומר שמתירים לה להנשא ואעפ"כ לא חשבינן לה כא"א מן השני, ולפמשנ"ת א"ש דלענין קטלא מחמירין משום והצילו העדה ומש"ה אי"ז סתירה להא דסמכינן אסימנים מדאו'.

ד. הרמב"ן חולין ע"ט ב' הק' על רש"י שפי' הא דאמר בגמ' אסימני בהמה לכלאים ש"מ סימנים דאורייתא, על ספק הגמ' בב"מ אי סימני אבידה דאו', ותוכן דברי הרמב"ן הם שסימני כלאים להודיע אם אביו חמור או סוס ענינו בתורת התורשה וייתכן אפי' סימן קל שידוע לנו מסיני או מהנסיון שלא ייתכן אא"כ אביו חמור, משא"כ סימני אבידה ענינם הוא הזיהוי

א"ד בצירור שהאומדנות מוכיחות בבירור גמור ויותר מהאומדנא שבמאל"ס לא העמידו רבנן דבריהם, ובוזה שמענו דעת ר"א מוירונא להקל ודעת ראשונים אחרים לא שמענו.

ד. אמנם ראוי לציין למש"כ הריב"ש סי' שע"ח [ה"ד בד"מ סק"ח] שרוב חכמים הצרפתיים והאשכנזים מקילין בעדות אשה ולא כן הגאונים ז"ל ולא המחברים שלנו אבל הן מחמירים הרבה ודי לנו במה שהקילו חכמים עכ"ל, נראה דעת הריב"ש ורבותיו שאין לחדש בסברא ברורה להחזיר אפי' במקום שאין ראוי מהשמטת הגמ' לאסור דכלל הוא בעגונא משום חומרא דא"א אסרו חז"ל עד שיתברר שזה האיש מת בודאי, אלא הקולות שפי' חז"ל, ונראה שההולכים בדרך זו לא יקבלו דברי ר"א מוירונא.

ואפשר דמש"ה פתח ר"א מוירונא לדקדק מדלא אמר לעולם דלאו לעולם קאמר, משום דיסוד החידוש לצרף אומדנות למשאל"ס מיוסד על דקדוק לשון הגמ' ומש"ה כשהעתיק המרדכי קיצור דבריו, העתיק בעיקר נקודה זו, וא"כ במש"כ ראב"ה לחלוק ע"ז הדיק נטוון לומר שהרי גם ר"א מוירונא לא הי' מיקל מסברא אלא משום שמצא כן בלשון הגמ', וע"ז נחלק עליו [וגם כתשו' ר"א בר"מ הזכיר כ"פ זה הדיק] ומודו כו"ע דאין לחלק בגזירת חז"ל במקום שא"א ללמוד כן ממשמעות לשונם.

וי"ש לפרש שנח' ר"א מוירונא וראב"ה בשיעור החומרא במי שטבע במשאל"ס, דר"א מוירונא ס"ל דבאמת הטביעה מוכיחה שמת והא דלכתחילה לא תנשא הוא משום חומרא בעלמא, וראב"ה ס"ל דעדיין מספק"ל דלמא לא מת ומש"ה מדמה לי' לכל האופנים שהחמירו חז"ל בתחלה וכמש"נ בבכורות מ"ו ב', אבל לר"א מוירונא ל"ק מהא ומהגמ' בבכורות, כיון דס"ל דמשאל"ס עדיף טפי מכולהו. [ונראה דכענין זה או קרוב אליו פי' המב"ט בשו"ת ב"י דברי ר"א מוירונא ע"ש]. עוד צריך לבאר דבאמת ר"א מוירונא איירי בספינה שאבדה ולא הי' שם עדות ברורה על הטביעה, ותנן בגיטין כ"ח ב' דנותנים עליהם חומרי חיים, אלא ע"כ כוונתו שאין נותנים עליהם חומרי חיים אא"כ אין לנו אומדנות ברורות שמת, ומפורש כע"ז בגמ' שם ביוצא ליהרג דבאיכא אומדנא ברורה שמת סמכין עלה להתיר את אשתו ואין חוששין לחומרי חיים. אמנם זאת יש לעיין לדבריו אי האי חומרי חיים דגיטין אינו אלא מדרבנן, ודלא כהריב"ש סי' שע"ט דהאי חומרי חיים מדאורי' קאמר, א"ד אפי' אי בדליכא

בכל מקום, והוי כמו סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ע"ש, נראה כוונתו אף שהצריכו חז"ל עדות ברורה על האיש ועל המיתה במקום שיש אומדנות המוכיחות שמת לא תצא, וכתב עוד דלכתחילה אין לנו לחלק בגזירות חכמים דאין לבדות חלוקים מלבנו אבל דיעבד שפיר דמי למיזל בתר אומדנא דמוכח טובא כי הך, וצ"ע אם כונת התה"ד לדברי ר"א מוירונא אלא שפליג עלי' דלא מהני אומדנות רק שלא תצא, א"ד שאני טבע במשאל"ס שלזה מהני אומדנות שתינשא לכתחילה כיון דהטביעה חשיב כעדות על עצם המיתה ואין האומדנות אלא להשלים את העדות, משא"כ באבד זכרו גרידא ל"מ אפי' דהוי בירור אלים כסתם ספרי דדייני אלא של"ת, דלא עדיף מטבע במשאל"ס דג"כ אין ניצלין אלא מיעוטא דמיעוטא, ואפשר דס"ל דבכה"ג לא נחלקו גם הראשונים שהביא במרדכי בדין אבד זכרו והכל תלוי לפי ראות עיני הדיין וכמש"נ.

ג. בב"י על הטור כ' שדברי ר"א מוירונא אין להם על מה שיסמוכו וכל הגס לבו בהוראה להתיר אשה ע"פ אותה תשובה עתיד ליתן את הדין, ובשו"ת ב"י כתב בתוך דבריו בנידו"ז שאין יעלה על דעת לומר שכתב [ר"א מוירונא] מה שלא הי' מעלה ומוירד והניח מלכתוב החזקות שעליהם סמך להתיר, מבו' שהב"י פי' עיקר טעם ההיתר לר"א מוירונא ע"פ קיצור דבריו שהובא במרדכי שהוא משום שלא אסרו לעולם במשאל"ס ומש"ה הכריע כהחולקים, אבל בספר ראב"ה סי' תתק"א מובא בשלימות תשובות רבי אליעזר מוירונא רבי אברהם ב"ר משה וראב"ה, ושם באמת האריך בביאור האומדנות והחזקות שעליהם סמך להתיר, וגם בתשובת ר"א בר"מ שהמרדכי העתיק בקיצור שהי' קשה בעיניו להתיר, מבואר באריכות לשונותיו תשובתו שהי' קשה בעיניו לסמוך על עצמו אבל הי' ברצונו להצטרף עם רבותיו להתירה, [ונכתב שם שיודיעו לו ההיתר במהרה כדי שיוכל להודיע זאת לאחי העגונה] ע"ש, ובתשובת ראב"ה לא נתבאר אלא בזה"ל, ולא קבעו חכמים זמן לדבר, אין בידינו לבדות הדברים מליבינו בלא רא' ובלא סמך ולתת אמתלות וכו', וכך העתיק במרדכי, ולפ"מ שפירשנו דברי ר"א מוירונא בסק"א, לא נחלק ראב"ה כלל על יסוד התיירו, אלא על מה שדייק בתחלת דבריו דאסורה אינו לעולם העיר ראב"ה שאי"ז דקדוק וא"א לומר דאבד זכרו מהני כמו דמהני העדיות שנתפרשו דמתני', ואם כן הנידון הוא האם גזירת חז"ל במשאל"ס היא בכל גווני

אם כולן נטבעו מחמת מכשול אחד והעשירית פגעה בודאי באותו המכשול, הרי נדונית ספינה העשירית כספינה שנטבעה מכח רובא, וצ"ע האי דינא, דלכאור' בספק א"א לא שייך להקל מחמת דין תורה דהלך אחר הרוב, כיון שיש כאן נידון במציאות אם הבעל יחזור או לא וא"כ הנידון הוא באומדנות של מיתת הבעל ומה שייך בזה לילך אחר הרוב, אמנם בציור שצייר בחזו"א גם מצד ההסתברות יש להתיר כיון שהספינה פגעה במכשול שהטביע תשע ספינות מסתבר שהיא טבעה, אבל מסגנון דבריו משמע דמדין רוב קאתי עלה ואפי' אם רק שש ספינות טבעו ג"כ דינא הכי ואפי' אם ג' נצולו, ואפי' אם היו אלף ספינות וטבעו תק"א וניצלו תצ"ח ג"כ נדונית הספינה שנטבעה מכח רובא, וצ"ע, אמנם גם לדבריו נראה דבכה"ג מותרת מדין תורה אבל נותנים עליו חומרי חיים, ועי' בלשונו סוף סק"ו דספינה שנאבדה בים אף אם ידענו שנצולו מקצתן מן הדין הוא בחזקת מת, וגם בסק"ה נקט שההצלה לא שכיח, ואפשר דמש"ה נקט לה דבלא"ה נותנים עליו חומרי חיים, ואפשר דאפי' בנטבעו ט' הספינות נותנים עליו חומרי חיים ולא נקט אלא לברר עיקר דיני רוב, וא"כ צ"ע מה שהוסיף שהצלה לא שכיח, ואולי כוונתו ליישב מה שכתבנו ולא משמע הכי וצ"ע.

ד. מסיח לפי תומו

א. קב"ב א' ולא תהא כהנת כפונדקית, ובע"כ תו' ד"ה פונדקית וי"ל דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה וכו', מבואר בסוגין דמשנה ראשונה לא היו משיאין ע"פ אשה וכו' עד שהחזיקו להיות משיאין עמפ"ע מפי עבד מפי אשה וכו', ומבואר דאף למשנה ראשונה הי' מקובל בידם להלכה מעשה דבני לוי דהשיאו ע"פ פונדקית אלא שנח' רע"ק וחכמים בטעמא דהאי מעשה או שנח' בפרטי המעשה, ואפשר דאין מכ"ז נ"מ לדידן שהוחזקו וכמשי"ת. קב"ב א' אין משיאין את האשה בא"י ע"פ ע"א אלא רבי יהודה בן בבא. עי' להלן בביאור דין ע"א האם נאמנותו היא כנאמנות עמפ"ע אשה ועבד, א"ד שאני נאמנות ע"א שמצד בירור הענין שפיר היינו צריכים להאמינו כמו שנאמן באיסורים אלא שבגדרי הבירור שקבעה תורה לדבר שבערוה צריך ב' עדים, וקבלו ריב"ב ור"ג הזקן דמהני ע"א, ונ"מ לפי דברי ריב"ב במתני' קכ"א ב' דתנן התם דגוי מסל"ת נאמן, ויש להסתפק האם היינו כמשנה אחרונה שנתקבלה

האומדנות אסורה מה"ת ותצא מהני האומדנות להתיירה לכתחילה, עי' סק"ב. נומה שהגר"א ס"ק קי"ג וש"א הזכירו בלשון ספיקא דאורייתא לכאור' אין מזה רא' כיון שעיקר הנידון כאן הוא א"א דאורייתא, ואין הכרח שנקטו כך מצד הספק הפרטי ע"ש.

ה. קב"א א' אמרו חכמים מן הארכובה ולמטה לא תנשא, וצ"ע אף אם אינו טריפה ואם תהי' הצלתו מצוי' יכול לכוות ולחיות, הא מיא מרזו מכה וכאבו נצח ודעתו מיטרפת גם אינו יכול לשוט ללא רגל, ועומד הרואה שעה או שתיים ורואה שנעלם מעיניו לחלוטין אטו נימא דנשמר מבליעת המים ובאו זרמי מים והעלוהו ברחוק כמה פרסאות על חוף הים במקום שהיו מזומנים מצילים, הא אנן סהדי שיצאה נשמתו, ומתוך דברי שו"ת חוט המשולש סי' ו' למדנו שנדחק לפרש דאה"נ אלא שצריך לשער דבשיעור חשש כה"ג אין מתירין, ואם יש אומדנות אלימות טפי תנשא אשתו, ובמרדכי סי' פ"ב כ' דבמשאל"ס מיעוט הוא דלא שכיח ולכתחילה לא תנשא משום חומרא דא"א ולזות שפתים, ויש לפרש דעיקר טעם הגזירה הוא משום לזות שפתים, ובה מבואר שפיר הא דלא תצא אף דבכל איסורים דרבנן אפי' אם נשאת תצא, כיון שאי"ז אלא משום לעז לא החמירו, וא"כ נתיישב גם מה שנתקשינו כיון דאחר הטביעה אפי' בהצטרפות כמה סיבות לריעותא, עדיין לא כתבה תקוה מלב המכירים כיון שלא נתבררה מיתתו ואף שחכמי הדור ישערו דודאי מת איכא לזות שפתים, ועפ"ז יש לפרש גם שיטת הר"א מוירונא, שאם כבר נתבטל חשש לזות שפתים לגמרי, וכלשונו בתשובה שכל בני המקום יאמרו בודאי ובבירור שמת, שפיר יש להתיר אף במשאל"ס. ואולי ראבי"ה פליג בטעם הגזירה וס"ל דכיון דאיכא חשש כ"ש שלא מת אסרו חכמים, ומש"ה אין לחלק ולהתיר גם בריבוי השנים דבכל גיוני גזרו.

בחזו"א סי' ל"א סק"ח כתב להתיר אשה שראו בעלה בין אותם שנבררו להריגה, אחר שידענו שבצעו יזמתם ונגזרה גזירה בעוה"ר לא גרע כאן מיוצא ליהרג במקום דליכא חשש שוחדא, ובדברינו נתבארו הצדדים שיש לבאר בדין זה. [ונזכיר רק מש"נ סק"ד עפ"ד הריב"ש שאין להקל אלא בקולות המפורשות בדברי חז"ל, פי' בחזו"א שם מקור בירושלמי לפי רי"ו, ולהחולקים פי' דנכלל זה בדין יוצא ליהרג בב"ד של עכו"ם וכמש"כ].

ו. בחזון איש סי' ל"א סק"ה כ' יצאו מן הנמל עשר ספינות וט' נטבעו והעשירית ספק

שיטת רבי יהודה בן בתירא, א"ד גם ריב"ב לא הקיל אלא בע"א, וא"כ יש לפרש דלא הקיל במסל"ת אלא כרע"ק באופן שא"צ כלל לסמוך על העד אלא שלפי תומו ידעין אנן מתוך דבריו שמת פלוני, ומלישנא דמתני' קכ"ב א' הוחזקו להיות משיאין עמפ"ע משמע יותר שנכלל הדבר בדין ע"א דאל"ה פתח בקבלת התנאים שלא הקילו אלא בע"א וסיים שהוחזקו להקל יותר מזה בלי לבאר על מה סמכו, וגם בגמ' פ"ז ב' משמע קצת שהכל נידון אחד וצ"ע.

ב. קכ"א ב' נתכוון להעיד עדותו ולא הודו לו חכמים. צ"ב מדוע ל"מ עדות הגוי ומ"ש מעבד ואשה ושפחה, ואפי' תינוקות הבאין מלספור ולקבור ובת קול מאמינים, רק גוי המעיד עדות אשר במצות דינין שנצטוו בה בני נח מהני עדותו להרוג את הנפש, אינו נאמן בעדות מיתה, ונראה שהתורה הפקיעה גוי מתורת עדות, ולא הוי כאשה ועבד שהם פסולי עדות אלא דלא שייך ב"י תורת עדות כלל, ומש"ה פסול בנתכוון להעיד, אלא במסיח לפי תומו דלית ב"י תורת עדות שפיר הימנוהו רבנן עי' סק"ה, ויש לפרש מח' רע"ק וחכמים, דרע"ק סבר דלא הקילו רבנן על דין תורה אלא בעדות אשר מצד עצמה מהני אלא שאינה בדרגת הבירור המספקת לדבר שבעורה ועי' סק"ג, וסברי רבנן להוכיח ממעשה דפונדקית דהקילו רבנן טפי משום עיגונא, ופי' בתוס' דלא היתה ממש מסל"ת דמה שהוציאה מקלו ותרמילו זה היתה יכולה לעשות כן לעדות, ונראה מלשונם דהוצאת המקל והתרמיל מקלקלת את נאמנותה, והיינו טעמא דרע"ק סבר דלא האמינו לגוי מסל"ת אלא כשאין סומכין עליו אלא דאנן סהדי מתוך דברי הגוי שמת פלוני וא"כ אין להאמינו אלא כשנתברר לנו שלא נתכוון להוציא ולחדש לנו בענינו של פלוני, וא"ל רבנן כיון שי"ל שבדעתה להודיע ממיתתו של בן לוי, אף שסיפיה זאת בגדר מסל"ת שאין בזה פסול עדות גוי, אבל על כרחינו לומר שסומכים על נאמנותה, וע"כ שהקילו רבנן אפי' בעדות של"מ כלל במק"א, וא"כ יש ללמוד מזה גם לעבד ואשה דיהני בעדות מיתה, וא"ל רע"ק דאין רא' מפונדקית ונראה דבמתני' מבו' דברי רע"ק לטעמייהו דרבנן ובתוס' פירשו שיטת רע"ק. לדברי רבנן אדרבה י"ל דמדהוציאה מקלו ותרמילו שוב אין צריכים כלל לנאמנותה ולדברי' דיש לנו סימנים מוכיחים שמת חבירם, ורע"ק סבר דא"צ לכל זה אלא כיון דבכיא הוי מסל"ת מעליא ואין לנו צד שנתכוונה להודיע ולחדש

המיתה, ותו' למדו כן מהגמ' קכ"ב ב' דגריעותא דפונדקית וכו' הוא ביאור דברי רבנן, וכמו שפי' בתו', אבל ק' הגמ' והא אי' חבירינו קאמרי לה, הרי רבנן אמרי לה במתני', ולדברי התו' אין מזה קושיא על רבנן ואדרבה לרבנן אין דברי' לפי תומה לחלוטין דא"כ אין רא' משם לאשה, אלא יש בדברי' סימני סיפור ששאלוה אי' חבירנו והוציאה חפציו [ובתוס' הרא"ש כתב שאמרה כן משום שהשאירו חבירם אצלה, והן הן הדברים] אע"כ שק' הגמ' והא אי' חבירנו לרע"ק וע"ז תי' בגמ' דכיון דחזיתיהו בכיא, וקשה שהרי במתני' נקט רע"ק טעמא דסימנים, לכן נראה כדפירשנו דמתני' לטעמייהו דרבנן ובגמ' פריש טעמא דרע"ק. מהר"ק בשורש קכ"א פי' דרע"ק וחכמים נח' במציאות הנאמנות ואיכותו דלמר היתה מל"ת ולמר לא היתה מל"ת. ואין לומר דעדיפא משאר מל"ת משום דהראתה להם מקלו ותרמילו מדלמדו הפוסקים מפונדקית לכל מסל"ת וע"כ דגריעא משום דא"ל אי' חבירינו, ומקלו ותרמילו ל"מ דאיכא למיחש לשאלה ע"ש, ובמה"צ כ' שפי' כל"ק דרש"י וכך צ"ל לפמשי"כ דחיישינן לשאלה דא"כ ל"מ סימנים, אבל גם לפירושנו בדעת תוס' אפשר לפרש דברי מהר"ק בדוחק דהיינו לטעמא דרע"ק, ובמתני' השיב לטעמייהו דרבנן. ועי' סק"ד.

ג. בתשובות הריב"ש סי' שע"ז כ' דכל ששאלוה מתחילה לא מקרי מסל"ת ואפי' יספר כמה דברים שנראה כאומר אמת ולמד כן מקושיית הגמ' והא אי' חבירינו קאמרי לה [ובסי' ש"פ הביא כן גם מן הירושלמי שפסלו שואלין בו ומשיבין] וכתב שם להקל בגוי שה' רוצה לספר מהיהודי שמת, לפי שהבין מדבריהם שהיו מדברים בו, דהוי כפונדקית שי"ל שהבינה שרצו לשאול אותה מחבירם, בכ"ז שלא שאלו אותו בפירוש אי"ז מתכוון להעיד, ויש לפרש דבריו כמשנ"ת דגוי נאמן מצד עצמו בעדות אשה, אלא שבתורת עדות אין להאמינו, ואם בא לבי"ד או שנשאל ואפי' חוץ לבי"ד חשיב כעדות, אבל בלא"ה אף שהבין במה הם עוסקים שפיר נאמן, ואף שכתב הריב"ש סי' שע"ט וש"פ בענין זה שהר"ן החמיר שאינו מסל"ת, י"ל שלפי פרטי המעשה דהתם ה' נראה להם שאינו מסל"ת אבל בעיקר הנידון שפיר מודו דכל שלא שאלוהו בפירוש מקרי מסל"ת [נדברינו בזה כדעת המ"ב והט"ז שהקילו למעשה בכה"ג, אבל הרמ"א פי' שהר"ן החמיר מצד ידיעת הנידון, וגם להרמ"א יש לפרש דחשיב כעדות בכה"ג ודוחק] בסי' ש"פ כ' הריב"ש דנראה שלא הבין הגוי

ומוחזקים שאינם שקרנים כשרים לעדות, ועי' בב"י חו"מ סי' ל', וגם לדעת הפוסלים גויים מה"ת דאינו בכלל אחיו יש לפרש הגמ' בגיטין דהכשירו עדותם מדרבנן, ואף דבעבד ואשה לא הכשירו עדותם כלל, וא"כ צ"ע מדוע בעדות מיתה הקילו בעבד ואשה טפי מגוי דלא אקילו בי' אלא במסל"ת, ואפשר דאה"נ לפי' זה אם יבא גוי שהוא מוכר אצל הדיינים שאינו שקרן ואינו גזלן וכו' נאמן, אלא שסתם גויים גזלין כדאמרינן בכ"מ, [והמרדכי שם פי' שהיא תקנת חכמים מיוחדת בערכאות שהגויים מקפידים על השטרות שבערכותיהם אם היו פוסלים אותם, ולפי"ז י"ל דלעולם גויים משקרים ומרמים טפי מישראל וכמו לגבי איסורים שאשה נאמנת וגוי אינו נאמן ומש"ה בעדות מיתה דלא שייך האי טעמא החמירו בגוי והקילו באשה, ומלשון המהרי"ק נראה דלא מרעי נפשיהו אינו מטעם עדות אלא מטעם חזקה, דהא הכשיר עדות הרוצחים משום שאמרו כן לפני השופט, ואף שהם ודאי פסו"ע ע"כ שהוא מטעם חזקה, ומש"כ ואפי' לענין ערוה להתיר א"א הוה סמכין אחזקה זו אי דלאו בני כריתתה ניהו, פי' החת"ס כוונת הגמ' דלאו בני כריתות היינו דבעינן עדי חלות ול"מ לזה חזקה, רק בשטרי מכו"ש שא"צ אלא לראי' מהני עדות בפני ערכאות].

עב"פ לדברי ספר החכמה ורבינו יקר מכו' שטעם פסול גויים הוא משום רשע דחמס, וא"כ מבואר שפיר יסוד דברי התוס' והריב"ש ומהרי"ק שלא הכשירו חכמים אלא אשה ועבד שנתמעטו מ"אנשים" אבל גוי שנאמר בו אל תשת ירך וגו' לא הכשירו חכמים נגד המפורש בתורה, א"כ אינו בדרך עדות שע"ז לא נאמר הלאו, ועפ"ז יש לצדד במש"כ החזו"א בתשובה סי' כ"ד שקשה להכריע בשאלה ע"י העתונים והשיב אחד הקוראים לאשה השואלת אי חשיב מסל"ת כיון שמתעורר מעצמו לבוא להודיע, ודרכו בכל הסימן שכל דיני מסל"ת תלויים בחשש השקר של הגוי, אבל לדברינו דאי משום הא היו מקילים לסמוך על הגוי, אלא שהקפידה תורה שלא יקבלו את דבריו באופי של עדות אפשר לצדד יותר דכה"ג לא חשיב עדות, וכן בכמה ציורים שדנו האחרונים יש לצדד עפ"ז.

אמנם בגמ' לא משמע הכי מדאמר שמואל נתכוון להעיד עדותו עדות דוחק לומר שפליגי ביסוד זה אלא משמע שכל הנידון הוא בשיעור חשש שקר, וכן פירשנו סק"ד בדעת מהרי"ק ע"ש, אבל י"ל גם בכוונת מהרי"ק דכל הנידון הוא אי כה"ג חשיב בכלל עדות ומש"כ

מדבריהם וא"כ אין לנו לומר שהבין שאם באנו לחוש א"כ בכל מסל"ת נחוש וזה סותר לכאו' למה שפי' בס"י שע"ז שהגוי הבין, ונראה מתוך הדברים שמה שכתב שם הוא לדברי השואל, אבל לדעתו אפי' אם הבין לא גרע, וכך צ"ל מדכתב בהמשך דבריו שכמה גדולי הדור דנו לאסור שאי"ז מסל"ת, וא"כ יש לומר א' מב', או כדעת הרמ"א שהר"ן סבר דכשהבין הגוי מדבריהם לא חשיב מסל"ת וכתב דבריו בדעת השואל או כדברינו שהר"ן חשיב במעשה זה שלפי כל האמור לא הי' מסל"ת, ולכן כתב כן הריב"ש גם בס"י ש"פ אף שפי' שם שהגוי לא הבין דבריהם.

ד. **בשו"ת מהרי"ק שורש קכ"א** כתב שכל מקום שהדבר מוכיח שאין הגוי מתכוון לא להתיר ולא להעיד בודאי מיקרי מסיח לפי תומו ושריא איתתא ואפי' ע"י שאלה, והא דפריך בגמ' והא אי' חבירינו וכו' היינו משום דכל ששואלין אותו י"ל שמכוון להעיד אבל היכא דפשיטא לן שאינו מתכוון להעיד אף בדרך שאלה חשיב מסיח לפי תומו, ועוד היקל שם משום דאיתא שם חזקה דלא מרע נפשי', ומוכח מזה דלא כדברינו בסק"ב דהטעם דהחמירו בדרך שאלה הוא משום דעוברים בזה בקבלת עדות גוי דא"כ לא הי' מקום לחלק בין מקום דמוכחא מילתא להיכא דלא מוכחא מילתא, אלא טעמא דמילתא משום חשש שקר ודמיון וצ"ל דעבד שטבל וקבל עול מצוות נאמן טפי מגוי אשר פיהם דבר שוא אבל בחת"ס סי' צ' הביא דברי מהרי"ק ופי' כוונתו דלא צריכים אלא לבירור הדבר יהי' מסל"ת או משום דחזקה לא מרעי נפשי' ובלבד שלא יתכוון להעיד משום גז"ה אל תשת ירך וגו' ומכו' כדברינו לעיל ביסוד הדברים, רק בטעם פסול שאלת הגוי מכו' דמהרי"ק שהוא משום חשש שקר ולא משום שחשיב כעדות.

ובדעת הריב"ש אף שמצד הענין אין הכרח שפליג על כל זה, דבגוונא דהתם לא הי' הענין מוכיח שהוא אמת, אבל מצד פי' הסוגיא והירושלמי נראה שפסל בשאלת הגוי בכל גווני, וא"כ יש לפרש שהוא מדין עדות גוי וכמש"נ וצ"ע.

ה. **גיטין י' ב'** כל השטרות העולין בערכאות אע"פ שחותמיהן גויים כשרים ומפרש בגמ' דלא מרעי נפשיהו היינו הדיינים, וכ' בהג"ה אשר"י בשם ספר החכמה ורבינו יקר דגויים אינם פסולים מה"ת אלא מטעם שהם גזלנים אבל הני דידעינן בהו דלא מרעי נפשיהו

דהיכא דפשיט"ל שאינו מתכוון להעיד שאם לא הי' אמת לא הי' מודה בכך ומדהודה ודאי קושטא קאמר ואין לך מסל"ת גדול מזה דהא ליכא לספוקי כלל במתכוון לא להעיד ולא להתיר וכו', יש לפרש דכה"ג חשיב הוכחה שאי"ז עדות ולא דמי לעונה לשאלה שיש לזה צורת עדות דכאן מצד הענין אין כאן ענין עדות אלא ענין מסיח לפי תומו, ודברי הגמ' צריך לפרש דשמואל סבר כיון שהפקיעו חכמים עדות מיתה מתורת עדות, שוב כשר אפי' גוי לעדות, דלא חשיב השתת עד משום דא"צ עדות להתיר אשה, ובמתכוין להתיר חשו לשקר, ומש"ה נקט בגמ' לשון ולא הודו לו חכמים דמשמע שנח' ביסוד הדברים ולא רק בשיעור חשש שקר.

ה'. עד אחד.

א. ב' הריטב"א פ"ח א' בבי' נאמנות דע"א דפרסום כזה נחשב בכ"מ כעדות גמורה ואפילו מדאורייתא והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם שניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות עכ"ל, ובחזו"א סי' כ"ב סק"ב הק' על הריטב"א מכמה מקומות שדנו בגמ' על נאמנות האשה באופי של תקנה דרבנן, לכן הביא בסק"ג דברי תו' שכתבו דבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מה"ת, וזה הטעם שהאמינו חכמים ע"א בעגונה אף שאי"ז מה"ת, ופירשם החזו"א בפי' מחודש [מצד פשטות לשונם] דמתחלה ניתנה תורה על דעת חכמים להכריע מה נקרא ידיעה ועד וכו' וחכמים יקבעו בה חוקים קבועים לכל ישראל, או כל בי"ד לבני עירם, וכל שלא קבעוה בי"ד לא מקרי עדות זולת ב' עדים שאמרה תורה בפירוש אבל כשישבו בי"ד והסכימו על מופת מן המופתים שיהא חשוב כעדים ה"ז רצוי לפני המקום ע"פ התורה, עכ"ל, ובזה פי' גם כוונת הריטב"א וכלשונו שהדבר מסור לחכמים, ובמה שאמרו אמרו ומה שלא אמרו לא אמרו.

והנה מקור הענין שהתורה מסרה לחכמים אי' בגמ' חגיגה י"ח דכתוב א' לימד שחזה"מ אסור בעשית מלאכה ומצינו הכתוב שאומר ראשון ושביעי לבדן ש"מ שחילוק יש ביניהן ומסרן הכתוב לחכמים ע"ש והביאו ב"י ריש הל' חוה"מ. ושם הוא מוכרח מצד עצמו, כיון שיש סתירה בפסוקים ע"כ שהדבר נמסר לחכמים, וכל כגון דא הוכרע בבית דינו של משה רבינו דהרי מעולם נהגו חוה"מ, ויש מקום בסברא להרחיב דברי הנ"י על כל ענין משפטי שאינו מבואר

בתורה כגון אומדנא ואנן סהדי דאי"ז ב' עדים שאמרה תורה ומאידיך כשאמרה תורה ב' עדים לא הוציאה מכלל זה אנן סהדי, וי"ל דכל כה"ג נמסר לחכמים ובמשך הדורות הוכרע בבי"ד הגדול כל פרטי המשפטים ובזה יש לפרש יסוד דברי החזו"א. אמנם לומר דדין שנאמר בתורה בהדיא ע"פ שנים עדים נמסר לחכמים לומר שא"צ ב' אלא א' אין לו מקור ואין לו הכרח בסברא, ויותר קשה מש"כ החזו"א שהדבר נמסר לכל בי"ד לבני עירם, דזו מנ"ל.

ונראה להציע פירוש אחר בכונת הריטב"א, דהא יסוד הנאמנות המבואר בגמ' הוא מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה, וע"ז ודאי שהוצרכו למושב בי"ד לתקן החומר, וא"כ נהי דאחר החומר אנן סהדי דדייקא בשיעור המספיק בכל מקום דבר תורה, כיון שנאמנותה נקבעה במושב בי"ד וכש"נ [והתורה מסרה לחכמים לשער שיעור החומר כדי שתידיק] לא נזקקו חכמים להקל לנחלה ולתנו לי כתובתי שלא הוכרחו לכך, וממילא נשארה ההלכה באופי של תקנה דרבנן, אף שמצד עדותה יש כאן נאמנות דבר תורה. המבואר בכל דברי החזו"א הוא לחלוק על הנוב"י שיורדים לנחלה ע"פ ע"א, ולדברינו ג"כ העולה לדינא הוא כדברי החזו"א, אבל בפי' הדברים נראה שהחזו"א לא פי' כדברינו.

ב. צ"ג ב' בעו מיני' מרב ששת טעמא דע"א, משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר א"ד טעמא דע"א משום דאיהי דייקא ומינסבא, הק' תו' שם מאי קמביעיא להו הא ודאי טעמא דע"א משום דאיהי דייקא ומינסבא הוא כדמוכח לעיל, ולכאור' כוונתם דמימרא דר"ז פ"ח א' מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה וא"כ צ"ע קו' התו' וכי ליכא למימר דבבי מדרשא דרב ששת נסתפקו במה דפשיטא לרבי זירא ומצינו הרבה כיו"ב בשיטת הש"ס, והנראה דבאמת לא הקושיא הכריחה את רבותינו בעלי התו' לחדש דאיכא דיוקא זוטא ודיוקא רבא אלא האמת נקטו דלא מסתבר דמילתא דעל"ג הי' מהני אי לא דדייקא לכה"פ דיוקא זוטא, ונסתייעו מסתימת הש"ס בדף פ"ח א' דסיימו הסוגיא בדרכי זירא דדייקא ולא הזכירו בגמ' סברות אחרות ומשמע דעכ"פ דיוקא זוטא בעינן, וסגי למסדרי הש"ס להביא טעמא דדייקא דאיתא לכולהו טעמי.

ובחי' הריטב"א פ"ח א' כ' בבי' דברי הגמ' מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה הקלת עלי' בתחילתה, דקים להו לרבנן דמילתא דעבידא לגלווי שהחמרת עלי' בסופה כ"כ ודאי קושטא

תידוק הרבה ויתודע לה שהוא חי ומתירא לשקר, ונתסייע מהא דלא נסתפקו בגמ' על קטנה דלא שייך בה דייקא ומינסבא ושייך בה מילתא דעל"ג, ועי' לעיל בפ' דברי הריטב"א הוכחנו דלדבריו דייקא הוא נוסף על עדות העד ודלא כהנוב"י ויש לפרש האי דייקא אף שאין לה עד נוסף יש בידה לברר האם דברי העד ניכרים ומסתברים וזה נותן לנו לסמוך על העד אף שהעד אינו מדקדק יותר, ומה שהק' הנוב"י מקטנה נהיינו מאיסור הבעל, דאי משום קטנה גופה המ"ל דאקילו רבנן, ולכשתגדל תידוק י"ל דלא נסתפקו בגמ' אלא אמתניתין, דאיבמה איכא מתני' דמת בעלי תתיבם ומתני' דקי"ח ב', ומלחמה וקטטה נסתפקו ע"פ מתני' דר"פ האשה ולא נסתפקו כרוכלא בכולי גווני.

קמ"ו א' ע"א במלחמה וכו' והא לא דייקא ופירש"י דתרווייהו אמרי בדדמי, וא"ת אי חיישינן שהעד אומר בדדמי איך אמרין לצד א' דע"א נאמן במלחמה, וי"ל דלרש"י נסתפקו בגמ' בתרתי, אי אמרין דע"א מהימן משום דעל"ג ולא אמר בדדמי א"ד ע"א לא מהימן משום דבעינן דתידוק ומשום דחיישינן דאמר בדדמי, אבל הק' בתוס' דלפ' רש"י בצד השני בגמ' משמע דהא דלא מהימנינן לעד הוא משום דאיכא תרתי לריעותא, אבל אם היתה דייקא הי' העד נאמן אע"ג דאמר בדדמי וזה אינו מובן כיון דאמר בדדמי ל"ל להאמינו, נולחיפך אין הכרח, דנדקדק מרש"י דאם לא חיישינן דאומר בדדמי נאמן אף אי לא דייקא כיון שעיקר הסמך שהוכר בגמ' בצד הב' הוא דייקא א"כ ודאי דבעינן דתידוק, ורק להיפך דקדקו התוס' דאם נתקיים התנאי דייקא המכ"ה בגמ', נאמן ע"א לרש"י אע"ג דאמר בדדמי והכי משמע בחי' הרשב"א ויש לפרש קושית תו' מתוך שפירשו סברת דייקא כפי' הנוב"י דמתוך שמדקדקת מתירא העד לשקר, ומש"ה קשיא להו אם העד אומר בדדמי מה יועיל דייקא, אבל דעת רש"י יש לפרש כמ"ש בדעת הריטב"א דהדיוק נוסף על העדות, ומש"ה י"ל דאף במלחמה אי"ז עדות מעלייתא כיון דיש חשש דאמר בדדמי, מהני אסמכתא ודיוקא דילה לסמוך על העד ולתלות דלא אמר בדדמי [עי' סי' ח' סק"א].

ד. בס' מראות הצובאות בפתיחה לדיני עגונה סק"ג הביא דעת התשב"ץ דעד כשר נאמן מה"ת בעדות אשה וגם היורשים יורדים לנחלה על פיו ובסק"ו וסק"ז הביא דברי הריב"ש דגם עד כשר א"נ אלא מדרבנן ואין היורשים יורדין לנחלה על פיו מד' טענות, הא' לשון הרמב"ם שע"א נאמן מדבריהם בעדות אשה

קא מסייד וכי דייקא ומינסבא בדין מינסבא ואנן סהדי במילתא עכ"ל, מבו' בדבריו דארכבי' לדר"ז אתרי ריכשי דנקיט גם מדעל"ג וגם דייקא ומינסבא, ונראה שבא ליישב קושית התוס' הנ"ל, דר"ז לא נקיט דע"א נאמן משום דייקא ומינסבא אלא מתוך חומר שהחמרת בסופה שיש בזה ב' אופנים, או שהעד חושש מלשקר משום שאם יתגלה הדבר יהי' עלי' חומר גדול או שהיא מדקדקת ביותר כדי שלא יבא עלי' החומר, והגמ' דצ"ג ב' נסתפקה בבי' האי חומר, ומבואר לדברינו דלטעמא דעל"ג דיוק האשה מחזק את עדות העד ולטעמא דדייקא דיוק האשה נוסף על דיוק העד ולהלן נבאר דברי הנוב"י ודעת רש"י ותוס' בזה.

בחי' רבינו קרשקש גיטין ב' ב' כ' בשם הרמב"ן דע"א נאמן בעגונה משום דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא וכו' וזהו עיקר הטעם שהאמינוהו, ואע"ג דאמרין התם טעמא משום חומר שהחמרת עלי' בסופה וכו' עיקר הטעם אינו אלא מטעמא דפרישנא אבל מפני רנון הבריות אלמלא הטעם ההוא דמשום חומר וכו' לא היינו מאמינים אותו וכו' ותדע לך וכו' עכ"ל.

ונראה דאין דבריו אלא למאי דמספקא לן טעמא דע"א משום מדעל"ג וכמ"ש בלשונו דגילוי מילתא בעלמא, וכך עיקר ההכרעה בראשונים, ולצורך דבריו שם לבאר מ"ט לא בעינן ב' עדים כדשב"ע די במה שכתב ולא הוצרך להזכיר הספק, ומתוך דבריו למדנו איך נתיישרה קושיית התוס' הנ"ל בבית מדרשו של הרמב"ן, וספק הגמ' הוא האם הא דמתוך חומר הוא עיקר טעמא א"ד אינו אלא לסלק חשש רנון הבריות ולפ"ז כלל לא ביאר ר"ז עיקר הטעם. שו"ד בק' הראיות להרא"ז הו' בקש"ק שבועות מ"ב ב' כ' שברי ע"פ אחר חשיב טענת ברי כדאמרין כתובות פ"ה ב' דקים לי' בגוי' מילתא היא, ובקידושין ס"ו ב' אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה, אלמא כל מקום שדעתו סומכת על האדם דבר ברור הוא אצלו וטענת ברי תקרא בכה"ג, ואשה הנשאת בע"א סמכו עלי' חכמים משום דאיתתא דייקא ומינסבא ואין צורך שיתברר בב' עדים אלא שתתברר ממי שהוא נאמן בעיני' ולא יהא לבה נוקפה בדבר. וזה מהלך מחודש בביאור נאמנות ע"א.

ג. בנוב"י קמא סי' כ"ז הק' מאי מועיל עדות העד הא ע"א הוא, ואף דהיא דייקא מ"מ אין לה ידיעה חדשה רק עדות העד לכן פי' דדייקא ומינסבא ומתוך כך מתיירא העד שמא

(עדות פ"ה ה"ב) הב' דאי' בכתובות ק"ז א' דבששמעו בו שמת בע"א אין הבנים יורדין לנחלה, הג' מהא דאין ע"א נאמן להעיד לאיש שמתה אשתו שישא את אחותה, הד' מהא דבעיא רשות ב"ד לינשא, ובמה"צ סק"י הביא דברי הריטב"א שכתבנו סק"א וז' דעפ"ז נתבטלו כל טענות הריב"ש דבאמת הוא מה"ת אלא שמסרו הכתוב לחכמים ומש"ה אין היורשין יורדין לנחלה ע"פ [ובמש"כ כן בדעת הרמב"ם עמש"כ סק"א] וראוי לבאר דמש"כ המה"צ דנתבטלו כל טענות הריב"ש הוא לצורך מלאכתו שם דמאריך לברר אי ע"א נאמן בעגונה מה"ת או מדבריהם, אבל אין כוונתו דמבו' בריטב"א לדינא כהתשב"ץ, דהא מח' הרשב"ץ והריב"ש אינה לגבי היתר האשה אלא אי נאמן ע"א להוריד לנחלה, רק שבתוך דבריהם נחתו לברר אי נאמן בעדות אשה מה"ת (ובתשב"ץ האריך בעיקר בדעת הרמב"ם, שנהגו על פיו במקומו) ובמה"צ פי' הריטב"א כהריב"ש בזה דלא הקלו חכמים לענין ממון, וגם הרא"ה הב' והג' קיימות שפיר דאין ע"א נאמן להוריד לנחלה וכהריב"ש, אף אי נימא דיש בנאמנותו צד תורה. הנוב"י שהזכרנו סוף סק"א כיוון לדברי התשב"ץ והחזו"א כיוון לדעת הריב"ש.

ו'. החזיקה היא מלחמה

א. קי"ד ב' איבעי' להו מי אמרינן מה לה לשקר, והק' בתו' ע"ז הא אמרה בדדמי, ונראה לבאר תירוץ דע"כ מבואר מלשון הגמ' מי אמרינן מה לה לשקר דחיישינן במלחמה שתשקר דאלא"ה אין מקום לבאר בספק הגמ' ד"ז, כיון שהצד השני בספק הוא שאינה נאמנת משום דאמרה בדדמי ולא מחסרון המיגו [נמכו' ברש"י ובתו' ד"ה או דלמא] והצד הראשון הוא דהכא לא חיישינן לדדמי, וא"כ אין טעם להכניס כאן דאיכא מיגו, אלא ע"כ דבכל מלחמה חיישינן דמשקרא, משום דהא דאשה נאמנת לומר מת בעלי הוא משום דהחמרת עלי' בסופה כדאי' פ"ח א' ובמלחמה כיון שתולה בדעתה שמת או שימות במלחמה אינה חוששת מחומר שבסופה ומשקרא, והגמ' נקטה בדברא טעמא בדדמי דכולל גם אופנים דליכא חשש שקר כגון החזיקה היא מלחמה בעולם לצד השני בגמ', וסמכה שיטת הש"ס על בעיית הגמ' שיתבאר לנו דאיכא במלחמה גם חשש שקר, וכוונת התוס' לומר שהגמ' קיצרה ביותר וע"פ קיצור הדברים המבואר בש"ס, יש להשלים את כל המבו' בתו', לזה אמרו כיון

דדייקא כולי האי א"כ ודאי לא אמרה בדדמי, שזה מתבאר מדאמר רבא דחיישינן בדדמי וכמ"ש בצד השני וע"כ צריך לבאר בהקדמת הצד הראשון בגמ' דלא חיישינן לדמי וביארו תוס' דהוא משום שסגנון דברי' מעיד על דקדוקה. ונבאר לשון תו', ומטעמא דמיגו יש לנו להאמינה, כש"נ כיוון דדייקא כולי האי, זה תוספת הסבר להא דליכא כאן חשש שקר, דהוא משום חומר שבסופה, דכיון דדייקא כולי האי משימה על לבה שמא לא מת וא"כ דייקא שמא יבא ויהי' חומר, לשון תו' אבל כי לא החזיקה אינה נאמנת דאי"ז מיגו דיראה לומר מת על מטתו, עד כאן ביארו תוס' צדדי הספק בגמ' ומכאן ואילך שבו לחלק מה שהקשו מה בין מלחמה בעולם להחזיקה מלחמה, ופירשו כמו שביארנו דע"כ במלחמה בעולם שייכא מיגו דא"כ לא היתה הגמ' נזקקת לכך בהחזיקה היא מלחמה, והוא מטעם דהשקר גלוי יותר ותו' חזרו ואמרו דבהחזיקה ודאי דייקא טפי לחלק בין מלחמה בעולם להחזיקה היא מלחמה וכמ"ש. ובוז' יתבאר מקור לדברי הרמב"ם שכתב דבמלחמה בעולם אי' בקברתיו אף דלא שייך בדדמי כיון דחיישינן דמשקרא, והק' הרשב"א מ"ש מרעבון דמהני אמרה קברתיו, וי"ל דנהי דסמכה דעתא דמת ואומרת בדדמי, לא סמכא דעתא כ"כ שלא תחוש לחומר שבסופה ותשקר בבירור לכן יש להאמינה בקברתיו, ובמ"מ תי' דא"נ אלא באומרת מת שלא מחמת רעבון וקברתיו דשני שקרים אינה משקרת.

ב. אמנם עדיין אינו מבואר כ"כ טעמא דמילתא דמש"כ התוס' דמשום דדייקא לא חיישינן לבדדמי, דזה דמאריכה בסיפור דברים אינו מאמת מיתת בעלה דהרי החשש הוא בדמיון פרט עיקרי אחד וכיו"ב ואין אפשר לומר כלל בזה. ובחי' הריטב"א פי' האי מיגו באופן אחר, ונראה כוונת דבריו דכשאומרת בדדמי יודעת שמדמה קצת ולא היו דברי' ברורים ומוחלטים אצלה, וא"כ נהי דבמלחמה בעולם אינה נאמנת דחיישינן לבדדמי, כשהיא החזיקה מלחמה אמינן דאי בעי שתקה ולשם מה האריכה בדברים של אומדנא שלא הובררו לה, ולשון מה לה לשקר הוא לשון מושאל והכונה היא שמתוך שמספרת סיפור נוסף ש"מ שבתום לבבה אומרת משום שכן הוא האמת ואין לנו לתלות כ"כ שאמרה בדדמי, ואם כי אין לפרש כך דברי התוס' כיון שמבואר בלשונם דאי"ז מיגו דשתקה אלא דתימא מת על מיתתו, והאריכו לפרש מאי שנא

הרמ"ה משמע שפי' גם דברי הרמ"ה כרחב"א, ונראה לפרש הגמ' להרמ"ה, סבר רחב"א למימר הינו עישנו עלינו, לרש"י אוקימנא התם דהכי קאמרה דכשנתמלא עשן ברחא, וצ"ל דה"נ ברחא אחרי שראתה אש אוכלתו, ולהגהת הב"ח נוכ"פ בתר' חר מקמאין אנן קאמרינן שברחה ולא מהימנינן לה, אמר רבא הכא קאמרה חזו גבראי, היינו דמדלא ברחא עד שאמרה חזו גבראי אין ללמוד דין זה מעישנו עלינו בית, ולהגהת הב"ח שפיר טפי כיון דידענו דאמרה חזו גבראי מהימנינן לה דראתה שמת, ועוד גברא חרוכא דשדי, ותלינן שזהו בעלה, ופסתא דידא דשדיא, ותלינן שאולי זהו די"ל דאם אחזה בו האש כ"כ עד שנתלשה ידו, אע"פ שאין הנשמה תלויה בה, הוי כנפל לכבשן האש דאין מעידין עליו כדאי' קכ"א ב' נולא דמי למשאל"ס שאפי' נחסר רגלו אין מעידין אליו כדאי' במתני' קכ"א דבמים שייך הצלה טפי, וראה מש"כ סי' ג' סק"ה ויותר מחזור לפרש ע"פ מש"כ סי' ו' סק"ג דחשש בדדמי אינו חשש מוחלט אלא חידשו חז"ל לחשש דאמרה בדדמי, א"כ סבר רבא דאי"ז אלא בדתלינן דמדמה כל המעשה מתחילה ועד סוף, אבל אם יש ראי' מציאותית לדברי' שאמרה חזו גבראי שהאש אוכלתו ומצאנו פסתא דידא שרופה, מהימנינן לה שראתה שמת בעלה ולא תלינן דסמכה על מה שראתה שהאש אוכלתו [כעני"ז איכא למימר דבגוי המעיד שמת במלחמה, אף שאין גוי נאמן במתכוין להעיד, וכל עדות כיו"ב י"ל דהאשה תהא נאמנת לומר שראתה שמת ולא חיישינן דאמרה בדדמי כשנתאמת לנו המעשה מצד אחר] ורחב"א פליג על כל האמור וסבר שאין לתלות אלא בדאמרה חזו גבראי וחזינן גברא חרוכא, אבל הא דאיכא פסתא דידא הו ריעותא לעדות מיתת הבעל, כיון שיש לתלות הבעל בפסתא דידא, וא"כ אין לנו עדות על מיתתו, ושוב חיישינן דאמרה בדדמי. שו"ר בחת"ס סי' ס"ז שפי' המחלוקת בדרך יותר מחוורת.

ב. בשו"ת חת"ס אהע"ז סי' ס"ז כתב כמה דינים, א. אם אמרה ראו בעלי שנשרף ואח"כ מצאו גברא חרוך אפי' ליכא שום סימן מותרת. ב. אי ראתה האשה אש לוחט סביבותיו [וא"ה, לשון רש"י חזו גבראי שהאש אוכלתו] ושוב נמצא גברא חרוך וא' מאבריו יש בו סימן להרמ"ה לכו"ע שריא ולהרשב"א פליגי בזה והלכה כרבא להקל, ויסוד דבריו בדינים אלו מתבאר ממה שכתב בדעת הרשב"א דפי' המח' אפי' בדליכא סימן שהי' שם אדם אחר ופסק כרבא לקולא, והנה לשון הרשב"א בסוגיין הוא מדקא אמרינן סבר רחב"א

ממלחמה בעולם שזה משום שפי' האי מיגו ככל מיגו דעלמא דלדברי הריטב"א א"צ להאריך לפרש החילוק, אמנם סברתם בתחלת דבריהם יש לפרש עפ"ד הריטב"א דדייקא כאן אין הכוונה הדיוק בסיפור הפרטים מצד הדיוק שבדבר אלא עצם האריכות בדיוק הסיפור כשאינו נצרך לה להתירה מלמדינו שאינה אומרת בדדמי.

ג. הרשב"א פי' באופן אחר, ונראה כוונתו דחז"ל חידשו לנו לחשוש בזמן מלחמה שהאשה אומרת בדדמי וא"כ י"ל דאי"ז אלא כשידועה לנו המלחמה, אבל כשהחזיקה היא מלחמה מהיכ"ת לנו לחדש חששות בכה"ג, והספק בגמ' אינו בענין מיגו כלל, אלא שמא אין החשש בדדמי מוחלט מצד עצמו אלא גדר חכמים באופן כללי ובמלחמה פרטית לא חששו. הרמב"ם פי"ג מה"ג ה"ג פסק דבהחזיקה היא מלחמה בעולם לא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא, ובי' הכס"מ דכיון דמדינא איתתא מהימנא לומר מת בעלי, כי איבעיא לן דלא הוחזקה מלחמה ספיקא דרבנן היא ונקטינן בה לקולא לענין אם נשאת ל"ת, וצ"ע אי חיישינן דאמרה בדדמי הא אין כאן עדות כלל והו"ל א"א דאורייתא ואיך אפשר להקל דאם נשאת ל"ת, ולמש"כ בפי' דברי הרשב"א י"ל גם דעת הרמב"ם דחשש בדדמי אינו ספק מוחלט בנאמנות האשה אלא חומרת חכמים דחשו לה משום חומר העררה, ומש"ה אע"ג דלא איפשיטא, אם נשאת ל"ת.

ז. נאמנות אשה בשריפה.

א. כתב רי"ו חלק חוה נתיב כ"ג ח"ג, אם נפלה דליקה במטתו או בביתו ואמרה אשתו ראו פלוני בעלי מת וראו אדם מושלך חרוך ופס ידא מושלכת לא אמרינן זהו בעלה אלא אמרינן שמא האי אדם חרוך אדם אחר מעלמא הוא שבא להציל וזה הפס מבעלה ה' ומתוך שנפל בו מום ברח מבושת ודינו כמו שאמרנו בעישנו עלינו בית שאינה נאמנת, וכתב הרמ"ה ודוקא שאותו פס ידא אינו מהאיש החרוך כאן דאז אמרינן דשמא מבעלה הוא הפס וברח מבושת, אבל אם לא הי' שם פס ידא אלא האיש החרוך או שיש פס ידא אינו מהאיש החרוך שלא מצאו לו כי אם יד אחרת. [יש כאן ט"ס] אמרינן דודאי האי פס ידא מהאיש החרוך הוא וכיון שהיא אומרת שזה האיש החרוך הוא בעלה ואמרה מתחלה ראו בעלי נאמנת וכן עיקר.

מרפס"ק רי"ו כרבי חייא בר אבין והביא ע"ז דברי

משמע דלית הלכתא הכי אלא כדרכא, אלא הרי"ף נראה שפסק כרחב"א, משמע מרהיטת לשונו שקבל דעת הרי"ף שהלכה כרחב"א, ואף אם בדעת הרשב"א אי"ז מוחלט, לשון הריטב"א והנ"י דרוב הראשונים פסקו הלכה כרחב"א משמע טפי שכן דעתם, וגם בסוגיא דשלשלוהו לים ק"א א' מבואר בדברי הריטב"א והנ"י שהלכה כרחב"א אף דמפרשים הסוגיא כהרשב"א, דהתם לא הי' הוכחה שהאבר שעלה הוא מאדם אחר [ובדעת הנ"י צ"ע. כיון שבסוגיין כתב גם דפסחא דידא היתה שרופה ומחורבת, ומשמע שפי' כרמ"ה, א"כ שאין הכרח בדעת הנ"י בפ"י הסוגיא, עכ"פ רבו הריטב"א ודאי פי' כהרשב"א ופסק כרחב"א] עכ"פ מבואר בריטב"א לדינא דבמצאו גברא חרוך, אם לא הי' סימן בהאי גברא עצמו אסורה בין אי איכא יד בין אי ליכא יד, וזה דלא כשני הדינים שכתב החת"ס, ואחרי שכן דעת הריטב"א יש ללמוד מזה ע"ד הרשב"א כש"נ, וגם דעת הרי"ף והרא"ש שפסקו כרחב"א יש לפרש כן, וא"כ אפשר שכן דעת רוב הראשונים דלא כרמ"ה ועל כן צריך לברר השיטות בזה.

ה. ע"א במלחמה.

א. כתב הרי"ף דבעין דע"א במלחמה איפשטא ממעשה דדיגלת דנאמן, מיהו התנה דהא דוקא היכא דאמר אסקוה לקמאי וחזיתי' לאלתר ואשתמודענא לי' דאיהו פלוני, ונראה שפי' הסוגיא דברישא איבעיא לן ע"א במלחמה ואתנין למיפשטא משני ת"ח ואקשינן עלה ותסברא, אתי בגמ' לתרוצי האי ותסברא ואמר דאסקינהו קמן וחזינהו לאלתר, ובזה שוב אתנין למיפשטא בעיא, ודחינן בגמ' דקאמרי סימנין וא"כ ליכא למיפשטא, ומזה למד הרי"ף דלמאי דפשטינן מדגלת שוב א"צ לומר דקאמרי סימנין, ושכנו לאוקימתא דאסקינהו קמן וחזינהו לאלתר לכן פי' דבעינן בכל עדות טביעה דחזינהו לאלתר ואשתמודענא לי', ויש לפרש האי חזינהו לאלתר דאתי למימר דלא נימא זהו שאבד הוא שנמצא אלא דצריך להכירו, אבל אפשר לפרש דמהוספת הגמ' דחזינהו לאלתר למד הרי"ף דבעינן אשתמודענא לי' דהיינו הכרה דווקנית, וי"ל דלא הצריך כן אלא בטביעה דשייך בי' טפי שינוי צורת הפנים ודמיון בדבר מועט אבל במלחמה כל שמכירו די בזה וא"צ התבוננות יתירה וצ"ע. וככל האמור מתפרשים דברי הרי"ף כדאמרין דההוא גברא דטבע בדיגלת ואסקוה אגישא דמה דשמעינן ממעשה דשני ת"ח יש לפרש כן

גם הוספת הגמ' שם דאסקוהו אגישא וצ"ע. והא דאמר הרי"ף דה"ה לע"א במלחמה קאי אבעיא דאיפשטא בע"א במשאל"ס כמ"ש לעיל וע"ז אמר דה"ה לע"א במלחמה דאיפשטא בעיין, אלא דהוסיף מסברתו תנאי דיאמר קברתיו דאל"ה חיישינן דאמר בדדמי וכדחיישינן באשה במלחמה, וע"כ דלא איבעי"ל בגמ' בע"א במלחמה אלא בדאמר קברתיו שזה מסלק חשש בדדמי. אבל הרמב"ן במלחמות ה' פי' כל דברי הרי"ף בדרך אחרת.

בעה"מ כתב לדחות ראיית הרי"ף מההוא דאסקוה אגישא דשביסתנא, דבעיין דאמר בדדמי ולשון הגמ' מוכיח דמעשה דשני ת"ח איירי בראו הטביעה וההוא דאסקוה אגישא דשביסתנא איירי בלא ראה הטביעה ומש"ה לא חיישינן שיאמר בדדמי, ונראה לפרש דבריו דכשנדקדק בלשונו שני המעשים, במעשה דשני ת"ח האריכו כברייתא בסיפור הטביעה, שהיו באים עם אבא יוסי ב"ס בספינה וטבעה ספינתם, והניחו לגמ' לפרש דאסקוהו ואמרי סימנין, ומעשה דדגלת, קיצרו בסיפור הטביעה, והאריכו בסיפור ההעלאה דאסקוהו אגישא דשביסתנא ואסבא רבא אפומה דשושבינא בתר ה' יומי, משמע דהכא הותרו אע"פ שלא ראו הטביעה, והכא אין ללמוד שהי' רבא מתיר גם בראו הטביעה ואף שאין ללמוד מלשון הברייתא ללשון הש"ס, [דהא י"ל דהאריכות בסיפור ההעלאה היא כמסקנת הגמ' דאסקוהו קמן, ועכ"פ אין מזה כ"כ ראוי] י"ל דכוונת הרוז"ה דלפי' הרי"ף דכוונת הגמ' במעשה דדגלת לפשוט בעיא דידן, הול"ל דראו הטביעה כדי דלא נידחי דאיירי בלא ראו הטביעה. ומדהשאינו מסדרי הש"ס גדר המעשים באופן זה, יש להוכיח דהכא איירי בראו הטביעה והכא איירי בלא ראו, וצ"ע.

ודעת הרוז"ה דלא איפשט בעיין, ואי אמר מת וקברתיו פשיטא דמהימן, נראה פי' דבריו ע"ד שנתבאר בדעת רש"י ס"ה ה' סק"ג דמספק"ל אי תרווייהו אמרי בדדמי וצ"ל דהי' פשיטא להו דאי לאו דמספקינן לעד שאומר בדדמי לא היו מסתפקים בגמ' בע"א במלחמה, וצ"ע, ומדברי הרשב"א בחידושו למדנו מקור לדעת רש"י ורוז"ה, דבעיין אמתני' קיימא ומתני' באומרת מת סתם היא אבל באומרת מת וקברתיו נאמנת וכ"ש עד אחד, ואף שהרשב"א דחי לה, י"ל דזה טעם רש"י ורוז"ה. ולא נסתפקו בגמ' אלא בדאיכא תרתי לריעותא, אבל אם אמר העד קברתיו או אם האשה דייקה פשיטא דמהימן.

הרא"ש הביא דעת הראב"ד דע"א במלחמה

מהימן. ונראה הוכחת הראב"ד מדאמר רבא ש"מ משאל"ס ל"ת, והול"ל נמי ש"מ ע"א במלחמה אם נשאת ל"ת, דהא מסל"ת בטביעה לא עדיף מע"א במלחמה, ונ"מ דאפי' במים שיש להם סוף דל"ת בע"א, ומדלא נקט בגמ' אלא הקמ"ל דמשאל"ס ולא דע"א במלחמה, ש"מ דפשיטא לן דבע"א במלחמה תנשא לכתחילה [ובחי' הרמב"ן ג"כ כתב בסתמא הוכחת הראב"ד ודחיית הרא"ש] והרא"ש דחי לה דמים לא דמי למלחמה אלא במים שאין להם סוף טעמי בהו ואמרה בדדמי, אבל במים שיש להם סוף לא שייך בדדמי ומש"ה אין ראי' מדלא נקטו בגמ' ש"מ אע"א במלחמה, כיון שאי"ז שייך אלא למשאל"ס וע"ז כבר אמרו דמשאל"ס אם נשאת ל"ת [וצ"ל דפשיטא לי' דאפי' למאי דמביעיא לן אע"א במלחמה לא איבעיא לן אלא לכתחילה, אבל אם נשאת לא תצא]. ובחי' הרשב"א ג"כ כתב בדעת הרמב"ם לחלק כן, בדמים שיש להם סוף לא שייך חשש בדדמי, אבל הרמב"ן הוסיף דכיון דכי נשאת עשאוהו כמים שיש להם סוף, וכוונתו דכל מה דחיישינן לבדדמי הוא במה שחידשו חז"ל לחוש לכתחילה במשאל"ס דאפי' בשהה כדי שתצא נפשו אולי יצא במקום רחוק ולא מת, וכיון שנשאת שוב לא חיישינן גם חשש בדדמי כשם דל"ח במים שיש להם סוף, משום דזה שלא עלה במקום שאפשר לראות זה אמר בודאי, ולפ"ז י"ל דבכל ע"א במלחמה אי אינו נאמן תצא.

ב. הרא"ש סי' ב' הביא דברי הרי"ף והראב"ד, עוד כתב הא דבעינן דחזינהו לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה, וכן פי' ר"י הא דבעינן הכא סימנין היינו משום שראו הטביעה ור"ח פי' דע"א לא מהימן בטב"ע ונהגו להתיר בטב"ע ואפשר דמייירי הכא בשלא נמצא הגוף שלם אבל אם נמצא גופו שלם ומכירין אותו ואפי' לאחר כמה ימים מהני טב"ע וכן פי' ר"ת גבי אין מעדין אלא עד ג' ימים, ולמאי דפרישית שיש חילוק בין אותם שראו הטביעה לאחרים ניחא עכ"ד הרא"ש, והי' מקום לפרש דעת הרא"ש דלעולם בעי חזינהו לאלתר דמשמע שלא הסכים עם קושית הר"ח ותירוצו דבגופו שלם מהני הכרה אחר כמה ימים, ולא חילק אלא דבעי הכרה דווקא דפי' [וכמו שצידדנו בדעת הרי"ף] וע"ז הביא דברי ר"י דפי' דבעי סימנים דחשיבי כהכרה זו, עוד הי' מקום לפרש דברי הרא"ש דבעי ראי' לאלתר אבל לא בעי סימנים, ופליג על ר"י, ולא הביאו אלא זכר לדבר שמחלק בין ראו הטביעה ללא ראו וכמו שהביא הר"ה ועי' ק"ג, אבל הטור דשמעתת' תדיר כהרא"ש הביא הדינים באופן

שמתבאר שהרא"ש קיים להלכה כל דבריו ודברי הר"י ודברי הר"ח, וכ"כ הב"י דסתם הטור הדברים כדעת הרא"ש, ונבאר דברי הרא"ש כמו שמתבאר מדברי הטור, הרא"ש פי' דחיית הגמ' לראי' דשני ת"ח דאסוקינהו קמן ומש"ה לא חשיב כמלחמה וכפי' תו' [נדלא כהר"ף שפי' שדחיית הגמ' היא דאמרי סימנים] והא דאמרו בגמ' תנאי דראוהו לאלתר ותנאי דאמרי סימנים, הם תנאים נוספים בעדות טביעה אף אי פשטינן ספיקא לקולא, והא דבעינן לאלתר פי' הרא"ש דע"כ הוא בגוף שלם דאי ליכא אלא פ"פ עם החוטם למה איצטריך לאשמועינן לאלתר הא כבר נתבאר בגמ' קכ"א א' דאישתהי מתפח תפח וע"כ הכא אשמועינן דבראו הטביעה בעי לאלתר אפי' בגוף שלם דאם ראה הטביעה אמרי בדדמי ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו, ועוד נתבאר בגמ' וקאמרי סימנים ואי חזינהו לאלתר למה בעינן סימנים, ע"כ הביא רא"ש לשון ר"י דבראו הטביעה חיישינן דאפי' בראו לאלתר דיאמרו בדמי, ובעינן שיראוהו לאלתר ויאמרו סימנים, [והדברים תואמים עם המבואר בתוד"ה וקאמרי בשם ר"י דמהני צירוף סימנים בינונים עם טביעות עינא] ואחרי שהצרכנו כ"ז י"ל דמהני אפי' באין הגוף שלם, אבל בלא ראו הטביעה לא נאמרו חומרות ההכרה, ומש"ה פסק הרא"ש כר"ת שפי' הא דבעינן לאלתר דוקא באין הגוף שלם, ובלא ראה לאלתר אם הגוף שלם סגי בטב"ע ואם לאו בעינן סימנים, ומש"כ הרא"ש ע"ד ר"ח דלמאי דפרישית דיש חילוק בין ראו הטביעה ללא ראו, אין כוונתו לחלוק על הדין המבו' בר"ח, אלא לומר שאין הדין כן אלא בלא ראו הטביעה וא"צ לדבריו כדי ליישב הקושיא על המנהג, אבל בלא ראו הטביעה יהיו כל הדינים כר"ת, ובזה נתבארו כל דברי הטור שכו' דע"א שמעיד שהועלה מהמים בעי שיעיד שראוהו מיד כשהועלה ובעי שיאמר ג"כ סימנים ובלא סימנים לא סגי, ואם לא ראה הטביעה א"צ שיראוהו לאלתר וא"צ סימנים אם כל גופו שלם, אבל אם ליתא אלא פרצוף וחוטם בעי סימנים עכ"ד דברי הטור, ולדברינו הא דל"מ טב"ע בפ"פ עם החוטם הינו משום דלא ראוהו לאלתר שבוה איירי הטור, אבל אם ראוהו לאלתר סגי בטב"ע. [וכ"ז נתבאר בחזו"א סי' כ"ו ס"ק ח'].

ג. הרי"ף פי' בעיית הגמ' באמר קברתיו דאל"ה חיישינן דאמר בדדמי וכדאשכחן באשה דא"נ במלחמה משום דאמרה בדדמי, והק' הרשב"א מדמייתי עלה בגמ' מעשה דשני ת"ח וקס"ד דטבעו ולא העלו ומשמע דבעיין בלא

אמר קברתיו נוכח הק' הראב"ד שהובא בספר הזמות]. ונראה ליישב דעת הרי"ף דלמאי דס"ד דעדות טביעה במשאל"ס מהני דזה עדות ברורה על מיתה, הוי עדות ברורה כ"כ דלא שייך בה חשש בדדמי וחשיב כקברתיו במלחמה, נגמ י"ל דבמלחמה העד טרוד יותר על נפשו לינצל, משא"כ בטביעה אף אם העד בספינה הטובעת, כיון שאי"ז סכנה מבעל בחירה יש יותר ישוב הדעת להתבונן אם טבע בודאי ודוחק], והראב"ד שהוכיח ממעשה דחסא הוא לשיטתו דשייך בדדמי גם בטביעה, וכך הוכיח דע"א נאמן אפי' בלא אמר קברתיו, והרמב"ן הרא"ש שהשיבו עליו סברו לחלק בין משאל"ס למשל"ס וכש"נ סק"א, אבל במשאל"ס גם הרמב"ן והרא"ש מודו דחיישינן לבדדמי. **הרשב"א** הק' על הרי"ף דשני עדים מהימני ומש"ה נקט דמיבעיא לן בכל גווני. ונראה כוונתו דאי באמת היינו חוששים בעד דאמר בדדמי, אין מקום לחלק בין ע"א לשני עדים וכסברת הרי"ף, וכיון דהוכחנו מהגמ' דב' עדים מהימני ע"כ דגם ע"א מהימן, אמנם שיטת הרשב"א כמב' בהמשך דבריו דחיישינן לעד דאמר בדדמי, ואין חילוק בין הרי"ף לרשב"א אלא שלהרי"ף בדאיכא חשש בדדמי לא איבעיא לן דלא מהימן, ובעי קברתיו, ולהרשב"א מספקא לן בהא אי ע"א לא משקר ולא אמר בדדמי א"ד אמר בדדמי, וצ"ל דלהרי"ף דחשש בדדמי הוא חשש אמיתי דלא איבעיא לן בהא ואפי' לב' עדים חיישינן [נאם נשאת תצא] אין לחלק בין ע"א לשני עדים וכמשה"ק הרשב"א, אבל שיטת הרשב"א כמש"נ סי' ו' סק"ג דחשש בדדמי הוא חשש מיוחד ומעיקר הדין לא חיישינן לי', שפיר י"ל דלא איבעיא לן אלא בע"א דאקילו בי' בעדות אשה, וכך משמע מלשון הרא"ש שכתב לחלק בין ע"א לשני עדים, דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקין.

ד. חזון איש סי' כ"ו סק"א פי' דברי המאור דעיקר האיבעיא הוא משום דאיכא למימר דעד אמר בדדמי כמו האשה, ובביאור הבעיא כתב דמיבעיא לי' דאפשר דעד ודייקא זוטא עדיף אף במקום דיש לחוש בעד דאמר בדדמי עכ"ל, ונראה שלא רצה לפרש שהגמ' נסתפקה בהא גופא לבהע"מ אם חיישינן לעד דאמר בדדמי ולצד הראשון בגמ' לא חיישינן דאמר בדדמי, כיון דלפ"ז נצטרך לחדש שהגמ' נסתפקה ב' ספיקות ולא הזכירה אלא א' מהן,

אבל אחר שזכינו לחי' הרשב"א שפי' הגמ' דנסתפקה אי עד אמר בדדמי כמ"ש סק"ג, שפיר יש לפרש כן גם שיטת הרז"ה. כ' החזו"א בסק"ב דבמש"כ נתיישבו כל קושיות הרמב"ן, והביא שם מש"כ בסק"א, ולדברינו בפי' הרז"ה, ביאור מח' הרז"ה והרמב"ן היא דלהרז"ה יש חשש בדדמי בעד, ולא מספק"ל אלא בדאיכא תרתי לריעותא כש"נ סק"א, ולזה מהני קברתיו, ובוזה יש לחלק בין ראה הטביעה ללא ראה הטביעה, ולהרמב"ן בעד דלא חיישינן לאומר בדדמי רק למשקר ולזה לא מהני קברתיו, ולגבי דייקא דאשה אין מקום לחלק בין ראה הטביעה ללא ראה, ולא ידענא מדוע נקט החזו"א בלשונו קושיות הרמב"ן על הרז"ה.

עוד כתב שם דכשמצאו איש נטבע ולא ידענו כלל מטביעתו אז ע"א נאמן על הכרתו, ועובדא דלק' קכ"א א' מיירי דלא הי' שום עד על הטביעה עכ"ל, וצ"ע היכי אמרין דאסבינהו בתר ה' יומי כיון דלא ידענו מהטביעה איך ידענו אימתי היתה.

בסק"ג הביא פי' הרמב"ן ברי"ף דמדאמר בגמ' דבעינן בנטבע חזניהו לאלתר ש"מ דבעינן אשתמודענא לי' עי' מש"כ סק"א, וילפינן מינה למלחמה נמי דבעינן בירור דלא אמר בדדמי, וכ' ע"ז החזו"א דזה לא נתבאר בגמ' אלא הרי"ף קיימן מסברא, ולא הבנתי הא הרמב"ן פי' שהרי"ף למד כן מדברי הגמ' בטביעה, וצ"ע. **בסק"ד** פי' דחייית הרא"ש לראיית הראב"ד דלא חיישינן לבדדמי אלא בספינה שטבעה, אבל בנטבע בפנ"ע לא חיישינן, מיהו לשון הרא"ש הוא דכיון דעומד ורואה סביבות המים ושהה כדי שתצא נפשו ודאי מת, ולדברי החזו"א העיקר חסר מן הספר ועסק"א.

שם הביא לשון הרמב"ן שאין העד נאמן אלא כגון שלא היו מכירין בהן או שאמרו סימן שיש להם במקום המוצנע עכ"ל, וכתב שיש להגי' תיבת או ולגרוס אלא, דאם לא כן מאי קאמר שלא היו מכירין בהן, ונראה פשוט דהרמב"ן קאי עמש"כ לעיל דל"מ שיאמרו שהכרנו אותם בסימן פלוני שהיו יודעים בהם בפנים או בכיוצא בו, וע"ז קאמר שאין העד נאמן אא"כ לא הכיר כלל את הנטבע לפני הטביעה ובה מהני אפי' אם אומר סימן בפנים ובכיוצא, או שאמרו סימן במקום מוצנע דזה מהני אפי' במכיר, וא"צ להגי'.